

**THE BOOK WAS
DRENCHED**

**PAGES MISSING
WITHIN THE
BOOK ONLY**

UNIVERSAL
LIBRARY

OU_204979

UNIVERSAL
LIBRARY

శ్రీరస్తు

శ్రీకృష్ణభారతము

విరాటోద్యోగపర్వములు

కవిశిల్పము

శ్రీపాదకృష్ణమూర్తిశాస్త్రి ప్రణీతము

కవిశిల్పము

వావిళ్ల రామస్వామిశాస్త్రిలు అండ్ సన్స్ వారి

వాణిజ్య ప్రచురణము

1934

All Rights Reserved.

భూ మి క.

కవిబ్రహ్మ యని ప్రసిద్ధి గాంచిన తిక్కనసోమయాశ్రీమంతకవిత్వమం ఓవిరాట దోగ్గియులు కడుగుగడు మనోహరము లని పండితపామర లందఱు సూహించినవిషయ మని నే నటు చేతు చెప్పినక్కడఁబడిన గదా! అయి విరాటపర్వమునందలిపద్యము లమృతమి కి కలసి చెప్పక తప్పదు. ఇంతకేకవిత్వమునకు బ్రబంధ మవుటండే కావోలు “ఆరంభభంధము” పేరునఁబడి విరాటపర్వము ముగింపుఁబడియుండఁ జెక్కనస్థలముల (ఆటలమున న్విడిచియోధునియ, అం న్యైవర్త్యముయందు న్విడిచియోధునియొక్క మి టల పుట్టి, పరితాప ప్రకాశము లుండును, ప్రకాశము గూర్చి సుదీర్ఘతఁ ముచ్చటెఱిగింపు నది, మూలక కేరీయుండఁ గురియగుచున్నది, మఱియు నశక్తలములయం దుండు) అనఁబడి యున్నది. ఇట్లు పేరునఁబడియున్న పేర్లు పేర్లుగాఁ జేరి కావ్య మనిమి చిరఁజూ. అట్లు లభించు గాని మూలములో నున్నదొకటియు అనగన నేకవిషయ మును విడిచిపెట్టు నున్నది. ఈ దోగ్గియులు తాను లోకమున గావున నత్యద్విషయములు చక్కగాఁ బట్టించినాఁ ఁ గోమయాశ్రీమంతు పుచ్చయ, గాని యాలోకజ్ఞత నాఁ యిది పదముతోటియు నన్యవిధిగాఁ జూచునది కాని, గోమయాశ్రీమంతు కాని, నాఁ యిది పదముతోటియు నెవమిదియనియెడల చెలియక పో నది యిటు ప్రాయవిరహిణిని. ఈ దోగ్గియులు చెక్కనస్థలములయందు న్యాయముపనుయములందు సమకుచితమై నారస్యమును గొప్పకొన్నిస్థలములందు సమకుచితము చేసిన దని పారికమహాశయులు అనుకొనఁ గలరు.

శ్రీకృష్ణభారతమునందు గావేలూరదోగ్గియులు మూలమునరణముగౌర చిరఁజూచి. ఆపాతములను నెఱుఁపెరాటపర్వము తిక్కనపరాటపర్వమునకన్నఁ జిక్కుట నై యుద్యోగపర్వమునకుఁ జిక్కుట నైనుట. కీర్తిపేరాటపర్వమున 1625 పద్యములు. ఈవిరాటపర్వమున 950 పద్యములు. తిక్కనయుద్యోగపర్వమున 1560 పద్యములు. ఈయుద్యోగపర్వమున 2500 పద్యములు కలవు శ్రీకృష్ణభారతము విరాటపర్వమున 675 పద్యములు తిక్కి, యుద్యోగపర్వమున 940 పద్యములు హెచ్చిన దని తేలుచున్నది. ఈవిరాటపర్వము నుపసరించు ముందుఁబడి నది కవిరాజకృతదోష ముగ్రాకోమూహించుట కవకాశము లదు. యథామాత్మకముగా నున్న దని తెలిసికొనం గలు. తిక్కనభారతము చదువుచున్నపుడు కలిగినసందేహములు శ్రీకృష్ణభారతము

తీర్చుచున్న గని చెప్పి టికితయోక్తి కాజాలదు. ఈయద్యోగపర్వములో భా
ను మించి పరమావస్థను మన “సనన్యుజాతీయ” మనునేదాంతవిషయము సరి
బోధకము గాఁచు శత్రువని వ్రాయఁ బడియున్నది. ఆసనన్యుజాతీయము సర్వ
మూలాధార మని మనపండితప్రకాండు లేకగీర్ణముగా నంగీకరించిన
వే అది శ్రీశంకరభగవత్పాదాచార్యులవారిచే వ్యాఖ్యానము చేయఁబడి ప
నోరుజలం బైన మహాపథ మైనది. దానిని “పరతత్త్వంబు ప్రసాదించునట్టి గు
లనుగ్రహించె” అని యొక్కముక్కతో సోమయాజి యెగురఁ గొట్టి నేసినాఁడ
కవిరాజుగారు “చుగడియకు నూన్ముద్యములు గల్గున నేయఁగ జాలి” అ.
దినమాన కొకనాటకము, బ్రాహ్మణ్యము, వ్రాయ నీ ప్తి గలరై నూన్ముద్రాధ
చించిఁ ఆశుకవిత్వావిశారదు లని వారిని గంగియున్నవా రైనను, శ్రీకృష్ణభ
వయంద, దినమాన 14, 15, గుంటలకాలము రచనయగుట గల్గి. ఇదియు,
పద్యములకంటె సగ్గముగ రచించినవియు రచనాగ్రీ కాక, యాసనన్యుజాతీ
యైరించుచు 1, 2, పద్యములన్న చెప్పువ్రాయలే గలియుఁ గాను “తమ
పగవర్తకము కలుగా” అని ప్తివా రైనను “అంశు కిరీతాగా మూర్ఖ
యం చేతః” అనురూపమున, సేన, శాస్త్రం, శాస్త్ర, వేదాంత, (తిక్కవ్యా
మాంసాది) ప్రముఖమహావిద్యావిశారదులను, మహాపండితులు నగు, బ్రహ్మ
దిపాళి అచ్యుతగమనిమయాలు గాను, బ్రహ్మశ్రీ మంథా చెన్నయ్యశాస్
త్రును, నాజువ వేదగ్రంథమున సమావేశము యున్నప్పుడు ప్రశ్నోహమును నా
రెచ్చి యాసనన్యుజాతీయము విద్యాధిపతిని బ్రాహ్మణ పద్యములు గగ
నే నెఱుంగుదను. అభిమహాత్మగ్రంథము గినుకగీ ఆశుకవిచక్రవర్త్యులను,
నకు 1. 2 పద్యములనంతట వ్రాయఁగలవా రై గని వ్రాయు టికితయోక్తి
మఱియు సీసనన్యుజాతీయమును విడుగుటయే కాక తిక్కన ప్రజాగణపర్వ
దురసంజయులు చెప్పిన సీతులు నంతేపిరి 50 పద్యములలో ముగించినాఁడు. అ
యద్యోగపర్వమున 350 పద్యములుగా నెలకొల్పఁబడి యున్నది. ఇట్టి సహ
ము లోనగుస్థలము లతిసంతోషముగాఁ దిక్కన రచింపినాఁడు. ఇత్యాదులు
లీవిషయ మింక విడిచి కవిత్వమునకు వచ్చిమా.

కవిత్వమునావారికవిత్వమునకన్న గవిరాజుగారికవిత్వ ముత్తమత్వవ
యున్న గని చెప్పఁ జూచుము. చెప్పిన లోకము హద్దించు. కవిరాజుగారు వ
అట్లు చెప్పటమును న్యాయము కాదు. మనకవిరాజుగారు “తెలుఁగులఁ గః

వులు....., “వాగనుతాననాదికవివన్య లచెక్కడ మాట యాచునో నాగెఱునే నీచె
క్కడ” అని వద్యములు చెప్పి, వారు త్రేలుగులం గన్నవాడు తండులు, అని యె
న్నోవర్యాయములు మమగోంట్లనమతమునఁ జెప్పి వారికి వారియెడలఁ గలభక్తిని
బ్రకటించియున్నారు. అట్టివారు నే నీభూమికలోఁ దిక్కనాదుల కవిత్వమునకన్న శ్రీ
కృష్ణభారతకవిత్వము భారాశుద్ధి గలిగి యున్న నచిన నావ్రాత లంగీకరింప రని నే
నెఱుంగుదును. పూర్వ ముభయభేషావంఢితాగ్రహరు లయిన శ్రీకాశీకృష్ణాచార్య
లవారు శ్రీకృష్ణభారతమునూర్చి రెండువద్యములు వ్రాసి సంగఁగా నం దొకవద్య
ము కవిత్రియము వారికవిత్వమును దిరస్కరించుచున్న నని సంగత్యం నొల్లక. —

“నా. భారత కవిత్వమునకు పద్యమునకు పోలికలు
పాఠములను జేసి యున్న గుఱుతానాచార్యునిచేత
పద్యమునకు పోలికలు తయారైనట్లు తెలుపబడినది
కాని గా నున్నట్లు భావించుట గా నున్నమాటలను

అనుసరింపక పద్యమును వ్రాసినట్లే మమగోంట్లప్రత్యాపర్యమున నెట్లకేలకుం
బ్రకటించియున్నది. పద్యము నీను గిరిప్రయమువారికవిత్వమునకుఁ బోలికలు వ్రాసినట్లు
ప్రకటించినమాటల నొకటి. పద్యము లోకమును మన్నించుచు మఱియును సత్యమే. కాని
రా. లోకమునూర్చి శ్రీకృష్ణభారతమునకు మహాభక్తిని పెంచు నని చెప్పటం రావలె
యు సాదేహింపదు. ఇంక ఒకటి తెలుపుటకు ద్వివివద్యములు వ్రాసి యాభూమిక ని
తనితో ముగించుచున్నాను.

శ్లో. పద్యపుష్పేన గ్రహమే భావభావ జగజ్జగన్
అశ్వవేగం పుష్పకేశో పుష్ప వేగం తేజశ్చ
పద్యపుష్పేన గ్రహమే భావభావ జగజ్జగన్
శ్రీమదాచార్య గ్రహమే భావభావ జగజ్జగన్ పం. భా
ఉ. పద్యపుష్పేన గ్రహమే భావభావ జగజ్జగన్
అశ్వవేగం పుష్పకేశో పుష్ప వేగం తేజశ్చ
పద్యపుష్పేన గ్రహమే భావభావ జగజ్జగన్
శ్రీమదాచార్య గ్రహమే భావభావ జగజ్జగన్
శిష్యులగులని మొక్కమొలు నిచ్చిరి కొంగు నేతయులగుట. తిక్కనవారి
ఉ. ఆలముగం జగజ్జగన్ అయ్యెను గాని జయంతి గా ననం
దాలము వేగమున గురిం కొంగు నేతయుల వచ్చివచ్చిరి
శిలవలముల బయలం జీర్ణవచ్చినవాపాత్యుల
దల బలముల బయలం జీర్ణవచ్చినవాపాత్యుల
శ్లో. జయంతి వేగమున గురిం కొంగు నేతయుల
శిలవలముల బయలం జీర్ణవచ్చినవాపాత్యుల
సర్వధా వృజినం యుద్ధం కోస్తుం స ప్రతిహత్యతే

హతస్యచ హృషీకేశ సమా జయ పరాజయ

పర మయశ్చ నా జాతీ విశేష పున విశిష్టతే

యస్య కార్య ద్వజయః క్రిష్ణ తస్యో ప్యవగతౌ స్థిరమ్.

శం. భా.

క. జయ హను నోడుడు మను నీశ్వరులు ఎవరికెందు లేదు వినుము ఎవరొకమునక బరా

జయము మరొకరును పూజింపము ప్రకృతియు పరమునందు బహు. తిక్కనయ్యగారి.

చ. జయము పరాజయం నీనీల క్రిష్ణన రికి గుల్మము పం

జయమును పరాజయం నీనీల క్రిష్ణన రికి గుల్మము పం

జయమును పరాజయం నీనీల క్రిష్ణన రికి గుల్మము పం

జయము పరాజయం నీనీల క్రిష్ణన రికి గుల్మము పం శ్రీకృష్ణభారము.

శ్రీ. నీల క్రిష్ణన రికి గుల్మము పం

నీల క్రిష్ణన రికి గుల్మము పం

నీల క్రిష్ణన రికి గుల్మము పం

నీల క్రిష్ణన రికి గుల్మము పం

శం. భా.

తే. మాలిగి భుజమున గోమయ క్రిష్ణ రికి గుల్మము పం

గలది కులంకిత గోమయ క్రిష్ణ రికి గుల్మము పం

శ్రీకృష్ణభారము.

అ. పుష్ప తోవ నీల క్రిష్ణ రికి గుల్మము పం

పల్లెల పుష్ప తోవ నీల క్రిష్ణ రికి గుల్మము పం

క. ఆరణ్యమున నీల క్రిష్ణ రికి గుల్మము పం

నీల క్రిష్ణ రికి గుల్మము పం

క. నీల క్రిష్ణ రికి గుల్మము పం

నీల క్రిష్ణ రికి గుల్మము పం శ్రీకృష్ణభారము

ఇట్లు పూజింపురాకన్యాయముగి సూచించితిని. పూజకము గుళియు తీర్తనాగ్రహార

ణవిధానమంతయు సంగ్రహింపదురు గతి. మాళియు నిందు కొన్నివర్ణనలయు లుదాహ

రించి రసము లభింపజేయుదురు. మున్నగునవి విమర్శించి ప్రతిభా గానము గానము

భవిస్తరిభయంబును పల్లవి సంగ్రహించితిని. సముద్రమున కలమెత్తికట్టి శ్రీమహాభర

తము మూలమున సరితముగి నానాస్థితిమిటి కలగజేయు నుద్దేశము. అంతి నివర్తియ

మువారు మున్నానానాస్థితిమిటి కలగజేయు నుద్దేశము. అంతి నివర్తియ

మూర్తిశాస్త్రముగి సంగ్రహించితిని. సముద్రమున కలమెత్తికట్టి శ్రీమహాభర

తము మూలమున సరితముగి నానాస్థితిమిటి కలగజేయు నుద్దేశము. అంతి నివర్తియ

మువారు మున్నానానాస్థితిమిటి కలగజేయు నుద్దేశము. అంతి నివర్తియ

మూర్తిశాస్త్రముగి సంగ్రహించితిని. సముద్రమున కలమెత్తికట్టి శ్రీమహాభర

తము మూలమున సరితముగి నానాస్థితిమిటి కలగజేయు నుద్దేశము. అంతి నివర్తియ

మువారు మున్నానానాస్థితిమిటి కలగజేయు నుద్దేశము. అంతి నివర్తియ

మూర్తిశాస్త్రముగి సంగ్రహించితిని. సముద్రమున కలమెత్తికట్టి శ్రీమహాభర

తము మూలమున సరితముగి నానాస్థితిమిటి కలగజేయు నుద్దేశము. అంతి నివర్తియ

మువారు మున్నానానాస్థితిమిటి కలగజేయు నుద్దేశము. అంతి నివర్తియ

మూర్తిశాస్త్రముగి సంగ్రహించితిని. సముద్రమున కలమెత్తికట్టి శ్రీమహాభర

తము మూలమున సరితముగి నానాస్థితిమిటి కలగజేయు నుద్దేశము. అంతి నివర్తియ

మువారు మున్నానానాస్థితిమిటి కలగజేయు నుద్దేశము. అంతి నివర్తియ

కోననీమ, ఇందుఁబల్లి. }
16—7—1928.

ఇట్లు విధేయుఁడు
(సుధీమణి) అల్లెల శ్రీరామశాస్త్రి.

బాలాత్రిపురనుండరైసము.

శ్రీకృష్ణభారతము

విరాటపర్వము—ప్రథమాశ్వాసము.

కిరుం డై ససురాచరి

లోకంబుల నిండియుండి • లోకాతీతుం

డై కానిరాక యుండెను

లోకేశ్వరుని భజింతు • లోక గొని భక్తికా.

1

వ. అక్కఱకుండు శౌనకాదిమహామునిలు కిట్లనియె నట్లు పాండవేయు లరణ్యవాసంబు
సేసినవెనుక నజ్ఞాతవాసంబు నేరే రనిని విని జనమేజయుండు వై శంపాయుని కిట్లనియె.

—♦♦♦ పాండవ ప్రవేశ పర్వము. ♦♦♦—

చ. విరటునిచాల నెట్లు పడి • వీరవరేణ్యులు మత్పితామహ ల్
పరుల కెఱుంగ రాక తమ భాయినితో నొకనాటికి నును
స్తర మగుచర్మముం గడప • జాలియొ వార్జి పవర్తింబు నె
క్కురిణి దలిర్చుచో కరుణ • గైకొని నాకు నొంగు జెప్పవే.

2

వ. శత్రుని వై శంపాయుండు ఉద్యోతాంతంబు విని మని యిట్లనియె నట్లు భక్తిభృ
ద్వరిష్టుం డగుయధిష్ఠిరుండు భగ్మ దేవతనల పంబులు వడిసి నెఱు శేమంబుచకు
వచ్చి నుచ్చటిబ్రాహ్మణుల కది యంతయు నెఱింగించి మిందినవేడ్య భరణీను
ద్రవ్య కరణి పదానంబు చేసి శక్ములు గొమ్మునుం బరీవేష్టించి యుడ నా
దిక్కు మొగం బై యిట్లనియె.

4

మ. ధను మింద్రాదృశవత్సరంబులు కడుక • నూ నేది కష్టంబులకా
వసవాసం బొనరించినార మెటులో • నాకమ్ములారా యింకకా
ఘనకల్పం బయి వచ్చు పోనెను హృద్ధావంబు భదించుచు
జను లెవ్వారి కె యంగరాక యెటు లీ నాల్గందు వేగింతుమో.

5

* అరణ్యపర్వముచిహ్నం జెప్పి లసినభాగ మిట్లు క్రింద మయా చెప్పియున్నది. ఈభాగమున
నిట విడిచి మాలానుసారముగా నున్న ప్రాయఃబడినది. † ఘనకల్పంబు=మహాకల్పము.

వ. అని వగచునమ్మహీశుంకు గుహాకేశుం డిట్లనియె.

6

చ. ముఱితిలే ధర్మదేవత కుమారునివేర్పికి మెచ్చియిచ్చెన

క్కఱ కగునద్యరం బది జగజ్జనదుర్లభ మట్టిదాన నొ

ట్లఱుగక యుండ లీలమెయి * నీవదుమూఁ డగునేడు దాటి పా

టఱుగ నుఖంత మిప్పు డిటు * లాఱుడి నొందగ నేటి కగ్రజా.

7

వ. మితి మరకురుదేశంబులం జుట్టి పాంచాల చేది మత్స్య శూరసేన పటచ్చర దాశార్ణ
సాల్వ మల్ల యుగంధ రావంతి కుంతిరాష్ట్ర సమరాష్ట్ర దేశంబులు ధనధాన్యసంప
న్నంబులై నివాసరమణీయంబులై యున్న నందు నీయిచ్చవచ్చిని దేశంబుపం దుండి
నిర్భయంబుగ నీయజ్ఞాతవాసరత్సంబు గమపుద మనినం దసరి యుద్ధిష్ఠిరుం డతని
కిట్లనియె.

8

—♦♦♦ పాండవ లక్ష్మణవాసం బెట్లు చేయునదియు నిర్ణయించుకొనుట. ♦♦♦—

క. బౌధి బ్రీనన్నుఁ దై భగవానుం డతఁ డిచ్చె వరము * భయరహితము గా

దానికిఁ దిరు గుండదు మన, కేసలపున మేలొ నిర్ణయించుకొనఁ దగున్.

9

తే. మరలఁ బ్రేమించు నెడఁద సమ్మత్స్యరాజు, ధగ్యశీలుఁడు గావునఁ * దమ్ములార

మనము చని విరాటనగరమున వసింత, మతనికి హితం బొనర్చుచు * నబ్బ మెల్ల. 10

క. ఎవ రెవ రెట్లెట్లాతనిఁ, దదిలి భజంపంగ నోసి * తగుననివెంటఁ

నివసింపఁ గలరొ వారది, నవిమర్శముగా వచింపఁ * జనియెను నిచటన్.

11

వ. అని విషాదంబు వెలివుచ్చుచు నర్జునుం డన్న కిట్లనియె.

12

చ. కటకట! నేల యేలుటకుఁ * గాని యెరుం గొలువంగ నేర వె

ప్పటికిని మెల్లగాఁ బలుకువాడ వెదన్ మొగమోట మోట మ

క్కటికము గల్గి యుండుదువు * గర్వ మెఱుంగనిధార్మికుండ వీ

మెలులు విరాటపాల వసియించి భయంపంగఁ నేర్తు వక్కటా.

13

ఉ. నాపును ధర్మజం డనియె * నల్వరులమ్ములు నాలకింప నే

నావసుధేశుఁ జేరి నభయందు మెలంగుచుఁ గంకనామభూ

దేవుడ నై యజ్రము ముదిం బొదలించుకథావిధానముం

బోవనిపోకగా నుముసుపోకకు వాకొనుచుందుఁ బొందుగన్.

14

† తిరుగు = తిరుగుట. అనఁగాఁ జలనము లే దని తార్కర్యము. ‡ మొగమోటము = దాక్షిణ్యము,

సంకోచము. ఓంము = ఓడుపాటు. § తిక్కిన తనభాగతములోఁ గంకుని పవ్యాసిగా నర్జుని యున్నాఁడు.

అది న్యుగ్రము. ¶ కంకశ్చక్రస్త్రిభాగ్యతోలోహస్పృశ్యతాగతయోః. అని విశ్వము. ఇది ఛత్రద్వి

జాడ పని కాని యముడఁద పని కాని యర్థము. “ ఆత్మావైపుత్రనామాసి” అనుటచే ధర్మరాజు ధర్మరాజే

కావునఁ గంకుఁ డని చెప్పుకొనిన సవత్సరము లే దని గ్రహించునది.

బున నది యొక్కయే డెనఁగుఁ • బొమ్మనుచుం గరుణించె నింద్రుఁడం

దున నివు డేను బేడి నగుఁడుం బాలుపొంది బృహన్నలాభ్య కై. 29

తే. గుణిణాంకంబులను గవ్యఃకోనగఁడెములు, దొడిగిజడవై చుకొనిపోయి మడఁతివ్రాలె

విరులునంతఃపురంబునఁ • దరుణులకును, స్పృహగీతామ లెఱిగింపఁ • నేతు నేను. 30

క. జ్వలదగ్నిప్రభ గలకుం, డలములు నడలించి చెవుల • నను వగుకమ్మల్

గలిగించి తొడిగి ఆవికఁ, మెలఁగెద నగఁకులను మెలఁతఁబుసిమిం గొనుచుకఁ. 31

క. నను నీ వెక్కడిదానవు, వనజేక్షణ యనుచు మత్స్యఃపల్లభః డమగఁ

విరుతు యుధిష్ఠిరుగేహం, బున ద్రావదిమెప్పు వడఁ • గొనరుచు ననుచుకఁ. 32

వ. తొల్లి నైవధుండు బాహుకుండై బుతుపర్ణ నాశ్రయించి విందియుండె నల్లెవ్వారు

నావడలు దావరం బగునడ నోర్చి యుండవలయు నని తలఁచెద. 33

తే. అనిన నొక గాక యని ధర్మఃతనయుఁడంత, నకులునిం గని యిట్లను • నకట నీపు

దన్యనీయుఁడవు సుభోచితప్రకాగుఁడవు నెటులు మాత్స్యఁ గొలిచెదో • నివిలిచెవును.

వ. అనిన నకులుం డిట్లనియె. 35

క. *దామగ్రంథి యనం బే, రామెయి నే దాల్చి వాహఃనాదులశిక్షఁ

గో మెఱిగి సలిపి నిరటుని, ప్రేమకుఁ బాత్రుండ నగును • బృహ్మనాథా. 36

సీ. † ధ్రువలసంగతి నంగఃభవమక్షణంబుల, వారుచంబులబాతు • లేరుపటిది

లక్కఁగోడిగ కై నఁ • పారశీకము పుట్టు, నటు లెక్కింపఁతల • హత్తఁ జేసి

బెడరి కైవసము గా • కదలించ రోకరా, దివిమంచుమాపులఁ • గనుట దిద్ది

నూలుపోగులఁ గట్టి • పైమై వంచ, భార లవ్వములకు • నార నేర్చి

తే, వాహసంబులు రథ్యము • లై హరుసము, గలుగ గానికి నెవ యను • మెలఁగుపట్టు

చెప్పి సుచికిత్సకుండను శిక్షకుండ, నయి విరులు గొల్చి నేరతు • నవనినాథ. 37

క. నీ వెవ రెనుచు యుధిష్ఠిర, భూవిభవనితలిర్పలాయఁములు సన్నింటక

మాపుల దిద్దెవవాఁడన, యై నజలితి మున్నటంచు • ననియెద నధిపా. 38

ఆ. అనిన వల్లె యనుచు • సతనికర్ణమునకు, సంతరంగమందు • గొంతిగొనుకు

. చాల మెచ్చి వెనుక • సహదేవుఁ గనుఁగొని, యిట్లు లనుచుఁ బలికె • వెట్ట నూర్చి.

ఉ. కుంతికి ముద్దుబిడ్డఁ డతిఃకోమలవిగ్రహుఁ డాగ్రహంబు చా

నింత యెఱుంగఁ డొడ్లకడ • నెట్లు మెలంగఁగ నేరఁ మల్లమం

* గ్రంథికు డని పాఠాంతరము. † ధ్రువ = గుళువునది. పారశీకము = పారిశీకదేశమునఁ బుట్టిన గుడ్డము, ఇది శ్రేష్ఠ మయిన దని కవిమతము గావున నిట నాగుడ్డమును గ్రహించినది.

రోకరా = రోకలమైన యెగిరిపాటు, ఇది ప్లేచ్ఛభావమండి వచ్చినది.

* దెంతయు మెత్తనం గలఁడ • యీనహదేవుడు దేవుఁ డీతఁ డే

వంతున నాశ్రయించఁ గలవాఁడొ విరాటుని నక్కటక్కటా.

40

తే. శ్రీమదు సహదేవుఁ డిట్లను • నార్య! తెలియ, వినుము నేను దంత్రిపాలుఁడన విరాటు

కడను గీలారముల నెల్లఁ • గాచువనికీ, గుదిరి తత్కృతి మెప్పుంది • పొడలఁ గలను.

సీ. గోలక్షణము లెల్లఁ • బోల నెఱింగి నే, మంచి చెడ్డలనేర్పఁగిరించొందు

మూరు కొల్పిమహాక్షమూత్రముగఁ గొడ్డావు, లలిఁ జూల్కొనెఱుచ్చునలిపిఁకొందు

వట్టినదానినే • ముట్టినమాత్రఁ జే, వఁగఁ జేసి పొదుగునం • బాఁడి గొందుఁ

దెవులుగొం టయి తెగఁ • దివిరినకట్టినే, గాంచినంతన దనఁగించుచుందు

తే, సుంగిటికి నాదు పేర్మొత్ర • ముదిలకొనిన, బసుగులకు నాదు మైగాలి • బలము కండ

యగునునాయేలుబడిమందఁలన్నియునొకఁ, వొకఁడు వేయిండ్లమొదలయిఁమొప్పుచుండు.

క. ఆడిగిన నే నాధర్మజ, కడఁ బనులం గావఁ గట్టఁ • గా నేర్పడి యె

ప్పెడోలారులలోఁ బేర్పడి యుంకినవాడ ననుచుఁ • బలికెద ననఘా.

42

వ. అనిన నట్ల యగుం గాత మని దోవదిం జూచి విషణ్ణహృదయుం డై.

44

సీ. ఇది మనకుం గూర్చు, సుదతీశిరోమణి, పని నేయ నేరని, వరమసాధ్య

సుకుమారి రాజపుత్రిక పిన్నవయసున, ననఁగుయశస్వినీ • మృదులచిత్త

తల్లివలెం బోవఁ • దగినదియును జ్యేష్ఠ, భగినివలెం గొల్వఁ • దగినదియును

మనప్రాణములకన్న • ఘనతరంబుగఁ జూచి, కాచి రక్షింప నొకమలపాణి

అ, రాణివాసమందు • రాణువ యై పెఱి, రాణు లెల్లఁ దన్ను • రాణ లెనఁగ

నెపుడు గొలువ వొప్పునెలనాఁగ నే చొక్క, వనితఁ గొలువవలసి, వచ్చె నకట. 45

వ. అని వగలం బొగులుమగనిం గని మగువ యిట్లనియె.

46

—♦— ద్రౌపది విరాటపురంబున నుండువిధము. —♦—

క. శ్రీసైరంధ్రీ నగుచు నే నా, భూరమణునిరమణిఁ జేరి • మొగి మాలిని నాఁ

జే రంది ద్రౌపదీపరి, చారిక నని యడుగఁ జెప్పి • చాగెద నార్యా.

47

చ. జలకము లార్చి దువ్వలువఁ • జక్కఁదనంబున నొప్పు గట్టి మై

గలవ ములంది పెనుబులు • గట్టి దెన ల్విరియంగఁ బెన్నెఱుఁ

* దేవుడు = దేవతలయందు, అనఁగా సేమియుం దెలియని వాఁడు మంచివాఁడు నని చెప్పునప్పుడు “పాప మాతఁడు దేవునిపంటివాఁడు” అని చెప్పుదురు.

కొన్ని ప్రతులయందుఁ దంతిపాఁడనియుం గలదు. ‡ కీలారము = పనులమంద.

‡ కీలారి = గొల్లవాడు. ‡ చాగు = ప్రవర్తిల్లు.

- మిలమిలలాడ దువ్వీ యెలమిం బువ్రుతెత్తులు గుట్టి కస్తురిం
దిలకము వెట్టి రానతిమందిం గరఁగించెన నేర్పుపెంపునఁ. 48
- క. సైరంధ్ర వహ్నిశిఖకుం, దీరినయది మలిన మెందు • దీనిని గలియం
జేర దనుపేర్చి కై నే, నారమణిం గొలుతు నీలు • వది చెడకుండఁ. 49
- వ. అనిన నతం డతివ కి ట్లనియె. 50
- తే. గరిత మే లాడితి కులంబుఁగరిమకుఁ దగఁమెలఁగఁ గల వీవు పాపంబుఁగలుగఁజోదు
నీవువర్తనమున నైన • నప్రమాదమున ఖలుల నెంచి వర్తింపఁ • బోలు నచట.
- వ. అని తమ్ములుం గొమ్మయం జేయుద మన్నకృత్యంబు లన్నియు విధినిశ్చయంబునం
జేసి యవి పరమోచితంబుల యని నిర్ణయించి ధర్మతపయుండు మణియుమాపురోహితు
లగ్ని హోత్రాదులు రక్షించుకొనుచు సూతపూరోగవనహితులై బ్రాహ్మణాదు
కాజనంబుతో దుర్జవదపురంబునకును నింద్రసేనాదు లై నసార్థులు తిమరథంబులతో
దావీరకాపురంబునకుం బోవుదురుగాక యెవ్వ రైనను బాండువు లెవ్వలనికిం బోయి
రని యడిగిన వారు ద్వైతవనంబున మమ్ము విడిచి యెటయేనియుం బోయి రని చెప్పె
దరుగాక యని యెల్లర వీచుకొలుపుచు ధర్మనందనుండు ధాన్యునిదిక్కు మొగంబై.
- మ.* పనిత్ర పాథవు లై సమీయునికి నీపండ్లెండున్నంబులున్
వనవాసం బొనరింపఁ గల్గితిమి రఃవ్యం లై నకష్టంబునున్
గనుఁగొనట్లు పురంబువోలె వనముం • గప్పట్టె మాయందట్లు
న్వనటం బొందగు కుంద రెవ్వలన నై • నం బట్టునం జేదనఁ. 53
- వ. ఇట్టి మీవలన నిట్లు నుఖంపడుమే మిప్పటికి. 54
- క. మిము విడువలనివచ్చెను, మముఁ గరుణం జూచి యును • మునుటి మి మీ
క్రమమున వేఁడుదు మనుషున్, సుముఖుం డగుధాన్యుఁడిట్లఁనున్ ధర్మజాతోన్.
- క. కర్మునఁ గలుగుచుండును, ధర్మజ కష్టమును నుఖము • ధర మనుజులకున్
ధర్మనకుఁ బోనినీ కొకఁధర్మం బువదేశ మీయఁ • దనరునే చెపుమా. 56
- ఆ. లోకవృత్త మెల్ల • నీక యెటుంగ నొ, నట్లు లై నఁ గూర్పునట్టివార
లెఱిగిన్సంతపట్టు • నెఱిగింప నెంతరు, కాన నీ కొకింత • కలుపువాడ. 57
- క. కురుకులమునందుఁ బొడమిన, పురుషులు తేజస్వీ లీరు • పోయి యొకరిన్
బుధిర్య నేయఁ గలుగుట, కర మరు దని వేట చెప్పఁ • గా వలెనే యిటఁ. 58

* పనిత్ర = స్తుతింపఁబడినది. ఇట్లునందగు = అనఁ గా పడిక బాధ మైనను లేకయున్నవా
రని అభిప్రాయము.

- క. పదుమూడగుసంపత్సర, మిది యెట్లో పడుచు గడవ నీదితిలేని
దుది సుఖము గా మెలంగఁ, బొదలెడు నని పైచి మసలఁ బోలుకొమికుఁ.
వ. మీకు హితంబు గోరినపురోహితుండను గావున నేను నాయెఱిగినతెలింగున నేవా
ధర్మంబులు కొన్ని మీ కేపు హితిగించెద విను డని యిట్లనియె. 60

◆◆◆◆◆ ధామ్యుడు ధర్మరాజులకు నేవాధర్మంబు లెఱింగించు. ◆◆◆◆◆

- క. లె మృనకుండినచోటక, సమృతిపడి కూరుచుండఁ బను రాజసభక
లె మృనినఁ బైకి ర మృనునమ్మాష్ట్రక మెలగికోనగ నగు మనుజునకుఁ. 61
చ. తనకు వశంపదుండు పనుఁధాధవుఁ డే మగు నంచు గర్వముం
గొని నృపుఁ డెక్కునేలులను బగుజ్జములక శకటంబుల నృహ
సనముల సందలంబులను బశయ్యలఁ బీటల నెక్క రా దతం
డనయగఁ కూరుచుండుకడ బెప్పటి కొప్పును కూరుచుండగఁ. 62

- క. విను మృషలాడుప్రెగడ నై నను సరివతి రోసి వెడలఁనడిచెమఁ గానక
జనుఁ డెవుడు ననృత మాడం, జనదు మహిజానిచెంత బంకట మగుటక. 63
తే. ప్రభువులకు నిష్టు లగునట్టిప్రజలతోడ, నెవుమఁ గలహింపఁగా రాదుకృప యలగుచు
వారు పొర వుట్ట ననృతముతో వరుసఁ జెప్పి, వెడల నడిపింతు నృవతిచే వినువ నతఁ.
క. నృపదారలతో నెప్పుడూ, నృపకై నభ్యంబు నేయ బెప్పటికేనిక
నృపణులకతనం గఁచుదొనఁగు పడం బొచ్చియును బ్రాణఁగొడ్డము వచ్చుక. 64
తే. నృవతి కెఱిగింప కేయింతయే బద్ధనఁ, డాచరింపగ రాదు తదాత్మ కెయిక
వచ్చునట్లు పొనర్చి బానికెట్టి, క్షుతియు లే దని నీతిశాస్త్రంబు వలుకు. 65

- చ. నడవడికం కొఱంతగ గఁపంబడె నేని నరేశ్వరుండు దా
గొడుకుల కన్నదమ్ములకుఁ బూర్వం గావున నట్టితేడు త
న్నడిసదాత చెప్పఁ దగ బావుండు నైనను మూఁగనోలే నై
పడి యొకమూల నుండఁ దగు బద్రముఁ గోస వేచి కొలువనక. 66

- క. అసిఫారావ్రతమున జనుఁ, డెనఁగుచుఁ దా నగ్నివోలె బృథివీశ్వరునిక
వినువక నేపింపం దగు, సనదృశవై భవము లంద బాత్మక దలఁచినక. 67

- క. రా జెట్లు పలుకు నది యేయోజం బడియున్న దాని బొం డాడక తా
నోజమెయి సనుసరింపఁగా జను నద్దాన మేలు బలుగు భటునకుక. 68

- క. అవలేపమును బ్రమాద, మృవిమర్శము మదము కోప బున్యాయ మస
త్యవిధానము గలిగిజనుఁ, డెవనీశునికొలుపునందు బాసద లొందుక. 69

తే. హితము ప్రియమును రాజులయెదుటఁ బ్రకృతి

జనము పలుకంగ మే లందు • సతతి మహిత

మృషియమ్మును బలికికీ • డందు నెవుడు

నేర్చి మెలఁగంగ వలయుఁ దా • స్మృతిచెంత.

71

క.*ప్రియుఁడను గా ననుకొనుచుం, బ్రియతముఁ డగుజనుఁడు స్వపతిపేరొలగముం

దయఁగును గోరిన ననుమును, భయభక్తులు చూపి మెలఁగ • వలయు సకళముక.

మ. తనరాజేంద్రుని కేనియందుఁ బలయో • తా నాతఁ డిట్టుండ యై

సను మా టాడఁగి గాదు వానిచెలిమి • స్వర్ణియనో నొప్పు నే

లిఁభూపాలుఁడెప్పుడో జనుఁ డేలేశంబయ్యెఁ దప్పగాఁ

జన నై సంగమ ముప్పుఁ దెచ్చుకొను నాఁగఁగలయనం దెప్పుడుక.

73

క. పేరి కండ్లంబుల యగువానిని విడి వానగలు • పగ జనుచు మదిం

దా నెంచి చెక్కుచెదక, తానమున న్మెలఁగువాడు • ధన్యుఁ డదియక.

74

మ. వరుసం గా కిరుచక్కులక స్వపతికి • స్వర్తింప నొక బండితో

త్తరుఁ డస్త్రంబును బట్టింట్టిఁడు బిలుండుం గూరుచుండంగ నొక

బరమేష్టుండును జక్కఁ గట్టెదురఁ బోవకగాదు తచ్చిత్త మె

వ్వపై వచ్చుకొ యందు నేవకులు నిల్వం బోలు నం దందునక.

75

నీ. ధరణీశ్వరుం డట్టితప్ప చెప్పిన దాని, డెప్పుడు బా నెల్లఁడింప రాదు

బాంకులాడెనువాని • భూపతి విశ్వసింపఁడు గాని సర్వంబ • పలుక వలయు

బుద్ధిమంతుండ నే • నిర్దలేజుడ నని, యెడఁద గర్వింప రా • దొడయుపట్లఁ

బృథివీశ్వరునిఁ జేరి • ప్రియము నైశ్వర్యము, నొంది ప్రమత్తత • నొండఁ దగదు

తే, కోపమునను మహావృథఁగొనుఁ బ్రసాదమున మహాఫలమునుమొగిఁగొనునుదాన

నిగ్రహానుగ్రహసమర్థు • స్మృతి నెఱిగి, మంను నట్టి మెలంగ నొ • మరుజులకును.

చ. పెదవులుఁ గన్నామల్ దొడలుఁ • బిక్కలుఁ జెక్కులుఁ గాల్గుఁ జేతులుం

గడుపుచు నుండరా దెపుడు • గల్గిన నవ్వును నాపులింతయుం

బ్రదులుపచాన ముమ్మియును • ద్రోవుచు దుమ్మును నెమ్మదిం బడం

బొదలుపఁగాఁ జనుక స్వపతిసొంత వసించెడువాని కెప్పుడుక.

77

క. నగఁ దగుకర్జము వడినం, దగియెడుచిలువగవు నగినఁ • ద వ్వనరు కడుక

దగులమున మదోన్మత్తుని,వగిదిఁ గికాకకల నగినఁ • బరిహాస మగుక.

78

* అయము = కుభాసావిధి;

† ఎరుస = మక్తి; అనఁగా నమానముగా నని యభిప్రాయము;

క. మానావమానములకుఁ, మానసమున నింతయేని • మరులుం గొరలుఁ
బూనక యుండెనువానికి, భూనాథునిపాల మెలగఁ • బోలు ననయముఁ. 79

ఉ. రాజుల రాజపుత్రుల నిర్మితరముం గొనియాడుచుండినం
దేజము మీఱ నంపద లతిప్రణయతోన్నతగౌరవంబు వి
భ్రాజితవై భవంబుఁ గొని • వండితుడై మతి మంత్రియై కడుఁ
రాజులు తేనిమన్నన కనారతపాత్రమ యై నరుం డొగిఁ. 80

క. పని గలిగి యొరుని బిలిచిన, బని యే మని యెవఁడు వచ్చి • పలుకుకొ వాని
గనికరము మీఱఁ గనుగొని, మనుజేంద్రుడు ప్రోచిపుచ్చు • మన్ననతోడఁ. 81

క. ఇచ్చినది కాక కొండాక, పుచ్చినగవ్యయును గొనఁగఁ • బోలదు నృపతిం
బొచ్చెంబు లేనిభక్తి, న్నిచ్చలు నేవింప వలయు • నీతిజ్ఞుఁ డిలఁ. 82

తే. నృపతి యిచ్చకుఁ దగినట్లు • నిలువ నొప్పు, బృధివివితోల వేవంబు • వేయరాదు
తనది యని యంతయునుబూసికొనఁగఁ దగదు, చెప్పినది నేయవలయును, నేవకునకు.

క. పనుల నియోగించినపట్ల నొకింతేనియుఁ గరంబుల దధనముఁ
మనుజుఁడు స్మృశించెనే బంధవమొ నిధనమో కొనఁగఁ • దగు నిక్కముగఁ. 84

క. రా జలరి తనకు నిచ్చిన, రాజదలంకారయోగరత్నాంబరముల్
లేజమున నెవఁడు తాల్పునో, రా జాలనిఁ బ్రీతి నరయుఁ • బ్రతివిషయమునఁ. 85

సీ. పలుకం దగు గుణంబు • ప్రత్యక్షమందు బ, రోక్షంబునందు ననుక్షణంబు
బలిమి నృపతిసాముఁ బడయ నెంచినవాడు, ప్రెగడయయ్యును దన • పీర్చి విడుదు
నలయక మెయినీడవలె రాజు విడువక, నేవించు భృత్యుండు • శ్రేయ మందుఁ
బ్రభాష్ట నెవఁడునో • వానమొంది గృహంబు, తలఁపకుండు నె వాడు • ధన్యతముఁడు
తే, సుఖము దుఃఖము సమముగాఁ • జూచి సత్యవాదియై రాజు చెప్పింపను లొనర్చి
మంత్రమునుదాచియుండెను • మనుజుఁ డిలను, సౌఖ్యమొందునుక్షతి లేక • సంతతము.

క. ఏతాదృశధర్మములు, చేతమునం దెఱిగి మీరు • నేవించిన బ్ర
భూతీయు సౌఖ్యం బెవ్వలఁ, బ్రీతిమెయి బొందఁ గలరు • నృపవరులారా. 87

వ. అని ధోమ్ముండు వారికి నానావిధసేవాధర్మము లెఱింగించిన ధర్మతనయుం డభి
వందనంబు సేసి యతని కిట్లనియె. 88

—◆◆◆ ధర్మరాజు గామ్యదుల పీడుకొల్పుట. ◆◆◆—

క. కలతియు విడుదలం డొలఁ, శౌంతాత్ములు మీరుఁ గాక • సమృతిమాకుఁ
స్థాంతము దేటం జెప్పెన, నతిలు లే రిపుకు దీన • నావడి యుడిగెఁ 89

సీ.*అని వచించిన లోన • హర్షించి ధౌమ్యంబు, శిష్యుల న్నావి నాశీర్వదించి
ప్రస్థానసమయసంప్రస్తుతవిధి వేల్చి, క్రమ మొప్పు నగ్ని కాశీర్వంబు దీప్తి
విజయాభివృద్ధికి • వివిధమంత్రములు, మి చినగతి నుచ్చరించుచుండఁ
గ్నివృత్తో బాండవుల • కృష్ణవర్మకు దహోధనులకు వలగొని • తరలి చనిరి
తే, యంత ధౌమ్యంబు నగ్ని హోతాదులఁ గొని
చనియె బాంచాలదేశంబునరణి వట్టి
ధీరులై యింద్ర సేనాదిపారథులు
ధములఁ దోడ్కొనిపోయిరి • స్వారపతికి.

90

—♦— పాంచులు పాంచాలితో మత్స్యదేశంబునకు సచ్చురు. —♦—

వ అంతః బాండవులు నిబద్ధనిస్త్రింశులు సుబద్ధగోధాంగుల తాణులును నాయుధ
సాణులు నై కాళిందీనక్షిణవీరం బొరసికొని నడచి పోవుచు నెడనెడ గిరిదుర్గంబుల
వందుర్గంబుల నరించుచు దశ్వాంబున శుత్రరంబుగను బాంచాలములకు దక్షిణం
బుగను నకును నున్న సాశ్వతూరసేనదేశంబుల దాటి వనమార్గంబులం బడి
చనిచని మత్స్యనిషయంబుఁ గదిసి యున్నంతఁ గౌంతేయాగ్రీజం జూచి యాజ్ఞసేని
యిట్లనియె.

91

మ అడలెం గ్లేశము దూరదేశగమనం • జాదానఁ బాదంబులు
గజ నెట్టించిడె బొమ్మలెక్కె దగయుం • గా నయ్యె నే నింక ను
క్క మగిని న్నడలేను వేగుము కిం • దం బాగి పో నొప్పు నె
య్యెడక రా దిడె యన్నప్రో లట పోయెం బోయె నూర్లొయె. 92
న. అని తాళంబులక నేలఁ గూలంబడి వెనవులం దడుపుకొనుచు నిష్క్రూర్షు నిగి
డించుచున్నంగని యజాతశత్రుం డన్జనున కిట్లనియె.

93

మఃప్రతిహాసం బురుషించునిన్నెలత తాల న్నెట్టగా లేక ను
క్లితి వోవం గను వాడి వత్త లయి డంస్సెక్ నిల్వరా దిందు వీ
డు తగం జేరగ నా బ్రభాతమునఁ దోడ్చో మోచి తె మ్మితద
వృతివేల్కాము నాకలోకనుత! నీ • కాయాస మై యుండినక.

94

క. అనవుడు వల్లె యనుచు ఘాల్గునుఁ డప్పాంచాలి నలుతఁ • గొని మత్తగజేం
ద్రులఁ బోలి మోచి తెచ్చెను, గనునంతటిలోఁ బురోపకరంబునకు.

95

వ. అట్లారాజధాని లోచనగోచరం బయింపు డప్పాండవాగ్రీజుం డెల్ల నెలువ
నియమించి విజయునిం జూచి.

96

* ప్రస్థానము=ప్రయాణము. † అతిశ్లోకము = శ్లోకపద.

—◆◆◆ ధర్మరాజు తమయ్యాభిముఖ శమివృక్షంబునం బెట్టించుట. ◆◆◆—

- శా. కోదండదులతోడ నిట్లు మన మీఁకొంచెంబుఁ గానట్టితే
జోదర్పంబున నెవ్వ వేషములతో * జోషామణిం గూడి పో
నేదేశంబున నైన బోలెదరు చు * మేవాచునుం దానఁ బెం
పేద న్నొడియు నుండ నాను బదిరెండేం డ్లియరణ్యానులక. 97
- మ. మనశస్త్రాస్త్రములందు గాండినము భీమం బెల్ల రర్థక్షణం
బున గుర్తింతురు దాని దాన మిగులక * మోసం బగుం గావునక
జను నీయన్నియు నెక్కచోట నిడి వేషంబు ల్దగ న్నార్పి పో
యిన సేమం బగు నట్లు సేయదమె నా * నిలదాత్మజుం డి ట్లనుక. 98
- ప్ర. కొండచిలువఁ బోనిడివి ల్లగుగాండి, వంబు విడువ న మనంబు గాదు
శాలదండమ్ము * శ్రాల్దాదండంబు, విడువ మనము గాదు * భీముఁకును. 99
- ప. తియిసం దేవరయాజ్ఞ నొదలం గొనుట మాకు విధి గావున నాయుధంబులం బెట్టి
పోవుడ మని నలుగడం గలయఁ దిలకించి యి ట్లనియె. 100
- ఉ. అల్లదె రుద్రభూపరిసఁరాద్రీశిరంబునయందు ఒమ్మిమూఁగె
కెల్లడ నిండి చిక్కనగుం నెక్కువకొమ్మల నల్లిబిల్లిగం
దెల్లముగా దివాకరునిఁదీర్చుట బడ కెప్పు యెప్పు
బెల్లన నాన కొక్కపెనుఁ మేలింఁగున నొప్పు భద్ర మై. 101
- మ. నిలువెల్లం ఘనకటకావృతముగా * నీరంధ్ర మై కోడెత్రాఁగె
చులకుం భూతపిశాచకోటులకునుం * జోతై శ్రేణానంపుఁగం
పులకై యేరికి నెక్కఁ గాక భయముం * బుట్టించునీచెట్టుపైఁ
గలశస్త్రాస్త్రము లెల్లఁ బెట్టి మన మేగం బెల్లు రాజోత్తమా. 102
- వ. అని చెప్పచుం దనచేతిగాండిపం బుఫలక్షించి. 103
- నీ. కుచిల్లు మోపెట్టి * దేవేంద్రు నెల్లఁబోఁ, దటిమితి ఖండవఁదాహమందు
నీధనర్పణముననే ధర యంతయుఁ, బాఁడిఁ గెల్పితి రాజసూయమందు
నీకార్యకమున మాఁచుకారాతునితోడ, లేలఁ బోరితి నిలదఁకీలమందు
నీచాపమునఁజేసియే కాలకేయల, నగుచితిఁ ద్రీదివప్రియాణమందు
తే, నిట్టికోదండ మే నెకఁచెట్ట నగుచు, బెట్టునకుం గట్టిపోవుదు * నట్టె యనుచుఁ
గటకటం బడి గొనయంబుఁగనయముననువిడిచెఁ గందోయినశువుల్ విడివడంగ.

వ. అనంతరంబ.

105

నీ, కురు దేశముల నేలుకొనఁ జూతునచాప, మెక్కు డించెను జగతిశ్వరుండు
పాంచాలసేన నోడించినతనవిల్లు, మో వెళింపంగ • నోప భీముఁ
డవరదిగ్విజయంబునందుఁ బే రందిన, తనకైదువును సంప • దగియె నకులుఁ
డంతకాశాజయ • మందినతనరా,ననము నడల్పఁ బెల్చు సహదేవుఁ

తే, డిట్లు చేసినధనువు లహీనబాణ,భ్రష్టచరాసిముద్గరశవచతూణ
ములును బెట్టించి ధర్మజుఁడలరుచక్రములను బొములపెట్టె నాఁ • బొదివి కట్టి.

చ. నకులునిఁ బిల్చి యిట్లనియె • నాకిము రాయుచు నున్నచెట్టుపై
నొకకడ నస్త్రశస్త్రముల • నెప్పెడుదీనిని పట్టి కమ్ము నా
నకట కటా యటంచు నలిఁ • డార్చి శమీకుడు మెక్కి దానిపై
నకలశరాసనంబుల భృశంబుగఁ గట్టెను గట్టిత్రోడులక. 107

ఛ. జనులు పూతిగంధమున కోడి జమ్మికి, గావుగాఁ దలంగి • పోవ నొక్క
శవముఁ దెచ్చి దానిజతఁ పట్టి కట్టించె, ధర్మచూతి ధర్మనిర్మలమతి. 108

ఠ. తమ్ములతోడ ధర్మజుఁడు • దండనమస్కృతు లాచరించి భూ
తమ్ములఁ జందసూద్యులను • దత్తెరిలి న్నుతియించి జమ్మికి
సమ్మత్తుఁ బ్రదక్షిణము • నల్పి యనల్పకళావిశేషనా
రమ్మున నెమ్మిఁ గొల్చెను శశరమ్ములలో నధదై వతమ్ములక. 109

వ. ఇట్లు శరనిక్షేపంబు గావించి వారు పురాభిముఖు లై కదలిపోవుచు. 110

మ. శతవర్షంబులు సెల్లెఁ దల్లి యిది పంచత్వంబునం బొందె ని
గ్గతి వృక్షంబునఁ బెట్టి కట్టితి మిటక • గన్గోగ వంశాగ్రతో
న్నతధర్మం బది మీఱరాని దగుటక • వర్జించి సంస్కారముక
గృతకృత్యశ్యము నొంది రిట్లు మును ముక్తిఁ గొన్నమాపెద్దలుక. 111

చ. అని తమకట్టెదురం బడినగోపాలురకు మఱుఁగువెట్టి పలుకుచు ధర్మతనయుండు
తమయేవురకును జయ జయంత విజయ జయత్యేన జయద్యలు లని సాంకేతిక
నామంబులు వెట్టి నెట్టుకొనుధక్తి గోపాయితజగద్వ్యయగు దుర్గ నంతరంగంబునం
దిడుకొని యిట్లని స్తుతించె. 112

* తల్లి=మాత. అనఁగాఁ గులవృత్తి యని యర్థాంతరము గావున నిది నిర్వృత్యధనమే యగు నని
యెఱుంగునది. సంస్కారము=దహనకృత్యము; † గోపాయితము=రక్షింపఁబడినది.

—◆◆◆ ధర్మరాజు దుర్గాస్తవము చేయుట. ◆◆◆—

- చ. *లలరఁగ నందగోపకులఁమందు యశోదకుఁ బుట్టి తత్కులం
బుల వెలయింపఁ జేసి చలఁముం బలముం గొని కంసమృత్యు వై
యిలవయి నేయ నింగివయి • కేగి మెలఁగెడునాదిశక్తి నే
నెలమి భజింతు నెంతయు సఃనేకవిధంబుల విన్నవించుచున్. 113
- ఉ భక్తి భజించుమాసపులఁపాపము లెల్లను బాఁజఁ ద్రోలుచున్
భక్తిని ముక్తి నిచ్చి దయఁ • బ్రోచుచు నీభువనత్రయంబునన్
రక్తి చెలంగ నేలుచు నిరంతరము న్యోఁగొందునమృతహా
శక్తిని గృష్ణసోదరిని • సంశతభక్తిని సన్నసించెదన్. 114
- మ. చతురాస్యంబులునుం జతుర్భుజములుం • జంచన్మహాకుండలాం
చితకర్ణంబులు భోగిభోగవరకాంఛిపాఁచిలఁజ్రోణియున్
స్తుతిపఁ త్రోన్నతకృష్ణగాత్రము దగన్ • శోభిల్ల భల్లంబు ను
ద్ధతిమైఁ దాల్చి తలిర్చుదుర్గను మదిం • ధ్యానింతు నశ్రాంతమున్. 115
- మ. త్రిజగద్రక్షణదక్షిణాక్షిణక రాగ్రీయాస్త్రకృత్రాసు
వ్రజ యై లోకము లుద్ధరించి త్రిదశఁప్రాతంబు సేవింపఁగా
విజయం బందినలోకమాత కరుణ • స్వీక్షించి మా కెప్పుడున్
విజయం బిచ్చి యనుగ్రహించుటకు నే • విఖ్యాతిమైఁ గొల్పెదన్. 116
- శా. కామార్గవత మంది వింధ్యగిరిశృంగంబందుఁ బొల్పొంది ని
త్యామోదంబునఁ గాళికాఖ్యఁ గొని లోకాళిం దగ నైట్టుచున్
బ్రేమ స్వేకువఁ గొల్పుచూసపులకున్ • విద్యాధనాయుస్సుత
స్తోమంబున్ గరుణించునట్టిజననిన్ • స్తోత్రంబు గావించెదన్. 117
- చ. అడవుల మ్రందుచున్ మఱియు • నర్ణవమధ్యమునందు డిందుచున్
నుడిగొనుదస్సుకోటులకు • సుక్కి కడు స్మృదిఁ గుందుచున్ జనుల్
గడుకొని సంతరింపఁ గలఁకష్టము లెల్లను బాయ వారినిన్
విడువక ప్రోచునీ శ్వరిని • విడక నే శరణంబు వేఁడెదన్. 118
- మ. ధృతియున్ ఋద్ధియు సిద్ధియు సిరియునున్ • హ్రీయు నృహకీర్తియున్
మతియుం గాంతియు సంధ్యయున్ ఓమయు సఃమృగ్రాత్రీయున్ జ్యోత్స్న యై
సతతంబు న్యోఁగొంది మృత్యుభరణమున్ • సృతాసమాం బుచ్చి భ
క్తతతిం బాలసముం బాన ర్పెడుమహాకాళిం బ్రశంసించెదన్. 119

* ధర్మరాజు చేసినదుర్గాస్తవమును ఆమె ప్రత్యక్షమై పఠం విచ్చుటయుఁ దిక్కనభారతమందులేదు.

మ. అపవర్గప్రద వై జగత్ప్రేమము నీహం జేయునోతల్లి రా
జ్యపరిభ్రష్టుడ నే భవచ్ఛరణ మశ్రాంతంబునం బొందితిం
గఁటం బిం దినుమంత లేదు తెలియం • గానేను నీభక్తుడఁగ
గృవ దళైత్తగ నన్నఁ బ్రోవఁ గదవే • శ్రీరాజరాజేశ్వరీ. 120

వ. అని యనేకవిధంబులం బ్రస్తుతించినం బ్రసన్నయై దుర్గాదేవి దర్శనం బిచ్చి ధర్మ
రాజున కిట్లనియె. 121

మ. విను మోభూవర! నాప్రసాదమున నీవిక్లేశ మేగు రఁం
బున శత్రుక్షయముం బొనర్చి విజయంబుం గాంచి సామ్రాజ్యముం
గాని నీభ్రాతలతోడ సౌఖ్యగరిమం • గీర్తింప నై యుందు విం
దునకుం దీ టగుమేటివైభవమును • దోర్దర్శముం జెల్లఁగఁ. 122

అ. వత్స! ముద్రప్రసాదవశమున మీ రెల్ల, మర్శ్యనగరమందు • మనలుచుండఁ
బగలు గానిమతియుఁ • దగునెవ్వరేఁ గాని, యెఱుంగఁజాలియుండ • రింతయేని.

వ. మతియు నీస్తోత్రంబునంజేసి జపించునాకి నిరంతరం బిష్టాస్థితి యగు నని వరం
బొనరి నకలలోకరక్షాదక్ష యగునాదాక్షాయణ సాండవేయులకు రక్షాబంధ
నంబు చేసి యంతర్ధానంబు నొందె నంతలో వారి కాయమప్రభావంబున నాయా
రూపంబు లలవడియె నపుడు ధర్మతనయుడు తమ్ముల నెల్లఁ గ్రమంబున రావ
లయు నని చెప్పి తానును. 124

—◆— ధర్మరాజు కే వ్రేవేషముతో • రాటునొద్దకు వచ్చుట. —◆—

సి. చిలమండలు మోయఁ • విజుపింజలను దీరి, నీర్కావివోవతి • నిగ్గు లీరఁ
బాలువుమిత్రేమదస్థఃముడియుంగరముతోడఁ, గుశపవిత్రముకేలఁ • గొమరుమిగుల
నునుట గొహుద్యయి • నుదిరింబునందును, భస్మత్రీపుండ్రీముక్ • పరిధివిల్ల
వెండితీవలు నాఁగ • విరియఁబాటినజన్ని, నములు భుజంబుపైఁ • దళికు లొత్త
తే, నుత్తరీయముచెంగుల • నుత్తమముగ, నక్షములఁ గట్టి కక్షమునందుఁ బెట్టి
నిపుడు గప్పిననిప్పు నా • నెత్తి దలిర్చి, నృపతి కొలువుండుచోటికి • నేగుటయును.

చ. విరటుఁడు దవ్వలఁగ మహితఁ వేషముతోఁ జనుడొంచునాతనిఁ
సురుచిరమూర్తిఁ జూచి తనఁనూ రెల నుండినవా ర్విసంగ నీ
పురుషుఁ డెవండో బ్రాహ్మణునిఁబోలిఁ గాచెది లోక మేలఁ జా
ల్లార యని కాక దేవుఁ డని • తోఁచెను ప్రేమగయి నాచుమాడ్కికి. 126

- ఉ. ఈచనుడెంచువాఁ డరయ • నెల్లవిధంబులఁ జక్రివర్తి నాఁ
దోఁచెడుఁ గాని సేవకులు • తోఁ జనుదే రది యేమొ కొన్నియే
రాచటికంపురేవ లని • రా చది యేమొ ర భేదవాహముల్
చూచినఁ గానరావు కడుఁ • జోడ్య మి దేమివిశేషవేషమో. 127
- వ. అని విలర్పించుచుం డోలాయమానమానసుండై యున్నవిరాటునికొలుపుకూ
టంబునకుం దటయ నచ్చి యుధిష్ఠిరుఁ డశనిదిక్కు మొగంబై యిట్లనియె. 128
- తే. జయము జయము మహారాజఁచక్రివర్తి, నిస్సృడ ద్విజుండ నప్తసంస్కర్షుడ నిట
వచ్చితిని జీవనార్థినై • వసుమతీసు, పాల వనియింపఁ జిత్త మేవగిదిఁ గలదొ.
- వ. అనిన విని విరాటుండు ప్రతుష్టుండై న్నాగరంబు వలికి పత్రిగహించి. 129
- క. ఏదేశంబున నుండుదు, లేది కులం బేది గోత్ర త మేరాజుకడఁ
మీదర్శనంబు మున్నగు, నేదివ్యకళారహస్య • మెఱిగితి రీరల్. 131
- చ. అనవుడు ధర్మజుం డను జనాధిప! నేను యుధిష్ఠిరుండునుక
గన నినుమంతభేదమును • గానిసఖత్వముఁ గొన్నవార మా
తనికడ నున్నవాఁడ మును • దైవముచెయ్యన నిట్లు వచ్చె ని
ష్టా ఫల మేమి కంకుఁ డనునట్టిడ నేర్పితి నక్షవిద్యలక. 132
- వ. అనిన విరాటుం డతని కిట్లనియె. 133
- చ. వరము లొసంగెడ నృదికి • వచ్చిన వన్నియుఁ గోరునొమ్ము నా
ధరణియు నీ కొసంగెదను • దత్పరతం గొని యేలు మేను నా
పరిజనముం గళిత్రములు • బాధులు భక్తి భజించుచుందు మో
పురుషవరేణ్య! నీవ తలఁపోయఁగ దేవుడ వెల్లవారికి. 134
- వ. అనిన ధర్మతనయుం డిట్లనియె. 135
- తే *వ్యాసుపార్థగోత్రభవుడనువైదికుడను, ప్రతముఁబూనిమెలంగెడు, వాఁడద్విజుడ
నా కొరులరాజ్య మేల యానన్యంబు లేల, నింతకూడును గుడ్డయు • నిడినఁ జాలు.
- క. ఎక్కువదయయును నాపై, నెక్కింపఁగ వలదు నీదుఃఖితులకు నెపు డే
చక్కిం బార వుట్టెనునో, తక్కక నీ కెట్టివగకుఁ • దా వగుదు నొకో. 137
- వ. అనిన విరాటుం డిట్లనియె. 138

* వ్యాసుపార్థగోత్రభవుడు = వ్యాసుమహర్షి పచ్చి ప్రాణికోటివై బడువాడు, యముడు; వాని
గోత్రమందుఁ బట్టినవాడు, ధర్మపుత్రుడు అని యంతరార్థము;

చ. ద్విజవర! నీమనోరథము • తీరగ నాకడ నుండు మేను నీ
భజనము సేయుచుండెదను • భక్తిమెయి న్నిను జెందనాడున
కుజనుల బట్టి కొట్టెదను • గోసెద భోజనభాజనాదుల
నిజముగ నెక్కచందమున • నీకును నాకును గల్గ జేసెదన్. 139

వ. అని వాని నెడంబటిచి విరాటుడు దానుం దనపరివారంబును దదీయసేవతత్ప
రులై యుండి రసంతరంబ. 140

—◆◆◆ భీముడు విరాటవాడకి రాటునొడ్డకు గుచ్చుట. ◆◆◆—

మ.*సురియం గూడ బిగించి దట్టి మొలపై • జుట్లెన్నియో తేర వా
లొరగట్టు దగిలించి వత్తమున దా • నెండొక్కచే జట్టవం
బారినుం గూర్చెడునట్టిలట్టు నొకచే • నొప్పుగ మై గప్పుడాల
విరియంబాటగఁ జేయచేల మమరన్ • విచ్చేసె భీముం డటన్. 141

ఉ. వచ్చెనువాని జూచి జనవల్లభుఁ డల్లము తల్లశిల్ల దా
నచ్చెరుపాటుతోడ నహః! మును నిట్టిమహానాన్నతాంగు నే
నెచ్చటఁ జూడ వీఁ డలమ్మగోద్రుని బోలినవాడు పీకే
నిచ్చిన నిచ్చెదం దాయుభిష్టము నిట్లని చెప్పెనేనియున్. 142

క. అని తలఁచుచున్న నమయంబున వడముడి వచ్చి మత్స్యభూనాయకునిం
గని మ్రొక్కి యిట్లు పలికెన్, సురవగంభీవాక్యగరిమం బెనఁగన్. 143

ఉ. పను జతుర్థజాతుడ నరేంద్ర నినుం గొలుచంగ వచ్చితిన్
మాచగుంకంబుల నమానుషవైఖరి నండ నేతు నీ
మానసముం దలిపెక్కుమంబున నిమృహి సంచరించెదన్
మేన బలుబురుం గలదు • మించినమల్లుల నెంచి త్రుంచెదన్. 144

క. నావుడు విరాటుఁ డిట్లను, నీ వొకసూదుడవు గావు • నిశిలజగములం
గావం జాలినవాడవు, గావలయుం గాక నీకు • గా దిట్లనఁగన్. 145

వ. అనిన భీమసేనుం డిట్లనియె. 146

ఉ. నిక్కము వల్లవుండ ధరణీధవ నే నలధర్మసూతికన్
మిక్కిలి కూర్చుభృత్యుడను • మే లని మెచ్చగ శాకపాకమల్

* సురియం = చురకత్తి. జట్టి = కాసె. తేర = కలుగు. ఒరగట్టు = చుట్టగాఁ జట్టి కట్టినవస్త్రపుకట్టు.
చూప్రము = గరిటె, తెగ్గడ. బరిమ = పుడక. లట్టు = లాడు. చతుర్థజాతుడు = పృథివ్యావస్తేతో
వాయుపలలో నాల్గవవానిపలవఁ బట్టినవాడు; ద్రుడు. పనుడు = పంటలవాడు.

* జక్క నమర్చి విచ్చలును • సాపడఁ జేసెడుబాసనీడ నీ

కక్కలు గల్గెనేని గొను • మారిసి గన్ను మహాబలాంగునిఁ.

147

ఆ. అన విరాటుఁ డసయె • నర్హుడ ఏ వెల్లధరణి యేలుటకును • దద్విధంబు

కా దటన్న సీకుఁ • గొతుకం బై నట్లు బాసనీడ) కెల్లఁ • బ్రభవ వగుము. 148

వ. అని విరాటుం డతని గ్రహించి తనమహానసఁబున కధినాథుం గావించి
ప్రేమించె నంత.

149

—◆◆◆ ధీరాపది పైరంధి యై నుజేష్టయొద్దకు వచ్చుట. ◆◆◆—

చ. మెలికెలువాఱునగ్రములు • మెత్తన నల్పును బొల్పు గల్గి పెం

పలరుశిరోజముల్ చులిపి • యన్నియుఁ జేరిచి కట్టి బెట్టుగా

వలపలిచక్కి రాఁ దుఱిమి • పాడవపట్ని మలీమసాంశుకం

బెలమి మెరిండ్ తాల్చి నటియించె నటం బరిచారికాకృతిఁ.

150

డి. మాసి నచీర గట్టుకొని • మబ్బున డాఁగినచంద్రులేఖ నా

నాసరిసేరుహాక్షి పురఃమందఁ జరించుడు స్త్రీలు పూరుషుల్

వాసిఁ దలంచుచుం బఱచి • వచ్చి నలీచుణి నీ వెనర్తు వే

యాన మెలంగుచుంటి వన • నామృతదాతృజ వారి కి ట్లనుఁ.

151

క. పైరంధిని వచ్చితి నే, వారలు నా కింతకూడు • వడ్డింతురొ నే

వారికిఁ బనులం జేసెద, నేరిచి నాచేత కలరి • నెమ్మది మెచ్చుఁ.

152

వ. న న్నేవ్వరు సాకతంబున నాదరింతుర కాని కూటికిం జేరినపేదరాల నని గర్హిం

పరా దని తన్ను మునరికొని యడుగువారి కెల్ల మాటు పలుకుచుం జనుచున్న

సమయంబునఁ బ్రసాదోపరభాగంబుం దుండి విరాటపత్ని యగుసుదేష్ఠ యను

నది ద్రోవదిం జూచి తనపనికత్తియతో ని ట్లనియె.

153

డి. అచ్చెరు వయ్యెఁ గార్మొయిల • నల్లికబిల్లిక నాటలాడుమిం

చచ్చట నేబవిఁగఁ బొరలొడఁజనో యన మూఁక మూఁగికో

వచ్చెడునాసరోజముఃసంకఁ గనుంగొనుదే ప్రియంబుమై

నెచ్చటనుండి యెచ్చటికి • నేగుచు నిచ్చటి కేగుడుచెనో.

154

మ. ఇది విష్ణు నిడ్డి వచ్చిఁట్టిసిరియో • యీశుం బెడంబాసి భూ

పదముం జేరినగారియో నలువపై • వైరింబునింజేసె న

మ్ముద మెచ్చం జనుదెంచునట్టిచదువు. బూఁబోడియో కాని నా

మన ని తిని నినరానివేడ్క మొలపించు జాలి చూడం దగ్గఁ

155

* మహాబలాంగుడు — వాయుపుత్రుఁ డనియు, బల మైవశరీరము గలవాఁ డనియు సర్థము.

† ఈసౌహృదు గిక్కు సోగును విభారకమునందు మాత్ర ముల్లు కంఠ అన్నదమ్ములు సఖ్యులు నైవశివ్రుట ద్రోహం వచ్చిన ట్లున్నది. అన్నిసంస్కృతప్రతిబంధు ని ట్లున్నది దీనికారణ మా హింసనై యున్నది.

- క. వైశమ చని నీ వట కా, నీలాలక దోడితెమ్ము • నే శ్వేగ్విడగఁ
లాలించి నాదుకడకుఁ, మే లొనగూర్చెనను మీకు • విసిమి పొనఁగఁ. 156
- వ. అని చెప్పి పంచిన నప్పరిచారిక యప్పుడ చని పైరంధిం జేరి యిట్లనియె. 157
- ఉ. ఈపుర మేలురాజునకు • నింతి గుణంబులదొంతి తాను సా
ధోపరిభాగమందుఁ బాలుఁపొందుచుఁ గందొవవిందు గాఁగ నీ
సూపముఁ జూచి చూచి యపుఁరూప మటంచును సంతసించి ని
న్నోపి భుజి నేమొ తనయొద్దకుఁ బిల్వఁగఁ బూచెన న్నిటఁ. 158
- క. నాపుఁడు బ్రోవడి తనకుడి, నావిధమే కోరుచున్న • యడి కాపుస మే
డేవఁగ బో కాచెలితో, వే చెడిలి చనఁగ సుదేష్టఁవిడిదికి వేడ్కఁ. 159
- వ. అట్లు వచ్చిన పైరంధిని సభావించుచు సుదేష్ట యి ట్లనియె. 160
- మ. వెలఁదీ! యెవ్వరిదాన వెచ్చఁపు నీ • చే శేమి యెందుండి యి
త్తలముం జేరితి మెదుఁ బోయెదవు నృత్తం బేమి నీతత్త్వముఁ
దలియం గోరితి నానతి న్మునుగు నాఁజేసినతఁడుబు మి
క్కిలి విన్నాఁడుతో వివేక మెవఁగం • గీర్తించి తా ని ట్లయఁ. 161
- క. తన! పైరంధిని నే, నెల్లవిధంబులను నేర్పి • యే ములఁగెద నా
కల్లన నిం పోదన వినునెల్లు బగుచారిఁ గొల్వ • నుంటి నవప్రసాఁ. 162
- వ. సుదేష్ట యి ట్లనియె. 163
- చ. అకట కిటా! యి టాడఁ దగునా జలజాయతినృతినేత్ర నీ
ప్రకృతభువేష మి ట్లయినఁ • బాచకంబుల రత్నమయి వ
ప్రకరఁగంబులూ గొడవ • బాపుచె చెప్పక చెప్పుచుండె నీ
వాకశతకోటిదాసులను • నో మెగుదాన నటించు నిత్తఱిఁ. 164
- తే. హానగర్లభాషలు • బిల్వ భి, ముచ్చగులు గారిగుల్పుముల్ • హెచ్చుపిఱుదు
లిఁచుబింబాననము బింబ • మె గులునోష్ట, మునునీవుమహారాజ్ఞి • వనుచుఁదెలియ.
- మ. గరితా! నీవు భూదాసిపై గగుడిపై • గంధర్వినో యక్షివో
వరవిద్యాధరివో మహేశ్వరివో దేవప్రీతతంసంబవో
వరుణాబ్జాక్షివో రోహిణీరమణివో • న్వారాజతస్యంగివో
పరమేశ్వంగనవో మ జెవ్వరితనో • వా కిమ్ము నా కిమ్మెయిఁ. 165
- వ. అనిన పైరంధి యి ట్లనియె. 167
- మ. కలికీ! నీ పనువారిలో నెవఱుకం • గా నేను పైరంధిని
దెలియం జెప్పితిఁ గీలుగం టిడి కురుల్ • దిద్దంగ మైపూతగాఁ

- గలవం బద్ధగఁ బూలమాలికలు వేండ్లం గూర్చగా నేర్చునఁ
మెలగ నేర్చును రాణివాసమున నే * నెయ్యంబుఁ దియ్యంబు గాఁ. 168
- క. మునుఁ గృష్ణవత్స సత్యకుఁ, బనికఁజైగ నుండి పిదపఁ * బాంచాలికడం
జన వంది తాన నే నై, తనరితి మాలిని యనంగఁ * దగి గారమునఁ. 169
- తే. కట్టఁ బట్టయుఁ బొట్టకుఁ * బట్టెడన్న, మెవరు వెట్టి సాకతమున * నేలఁ జాలి
యెందు నెందును గలరొ నేనందు నందు, మెలగుచుండువచ్చితి నిపుండలరనిండు. 170
- వ. అనినఁ గేకయపుత్రి మఱియును. 170
- సీ. రా జొల్లకున్న నే * రమణి ని న్నొడల, నిడుకొందు నవల నేమని యైన
నిట నున్న మోకలుఁ నెలనాఁగలును నిన్నుఁ, గని చలింపక యుండఁరనుట నిజము
పురుషుండు మోహించు * టరిది గా దరసిన, విరటుండు నన్నును * విడిచిపుచ్చు
నీవు గాంచినవాఁడు * నిన్నుఁ గాంచినవాఁడు, వెడవింటివానిచే * బడలువడును
తే. నగరున నిన్నుఁ జెనకంగఁగగుమనుష్యుఁ, డగిముపై నుండిపడి చచ్చి నట్టి డగును
గాన నీయున్ని కర్కటీగర్భమట్లు, ముప్ప గల్గపోదు నా * కెప్పు డెప్పుడు. 172
- వ. అనిన ద్రౌపది యిట్లనియె. 173
- చ. విరటుండు గాని కొండొకవిఁవేకవిహీనుఁడు గాని కానియ
ట్లరయఁగ లేరు నాకు నమఁరాంశభవుల్ పతు లుద్ధతారు లే
గురు గల రెప్పు డేమటక * కూడియె వేసుకఁ గాంచుచుండు రే
నరుదగుదాన సింహివలె * నై వగఁ గూరుతు నెట్టివారికఁ. 174
- క. ఎంగిలి వెట్టక నీచపు, సంగతికిం జొనుప కెప్పుడు * సాకతమున న
న్నం గని యేలినవారల, యంగద లుశిగించి కాతు * రన్యదధీపుల్. 175
- సగ్ధరః సామాన్యస్త్రీలఁ బోలెకఁజనుఁ డెవఁడు ననుకఁస్వాంతముఁ దెంచి పొందక
గామించుం గించు వాఁడఁజ్ఞానదన మఱియొక్కండుమే నంది కుండుక
జేమిగ గంధర్వు లానాఁపియు లెప్పుడు ననుక * వీడ కత్యంతశక్తిక
దా మేయోజక మఱుంగై * తఱిసి మనుప నాఁతాపిమై నుందుఁ దల్లీ. 176
- చ. అనిన సుదేష్ఠ కృష్ణఁ గని * యమ్మరొ యెమ్మెయి నైనఁ గాని నీ
మన మగునట్లు నాకడన * మానక యుండుము కాళ్లువట్టికోఁ
గానకొని యెంగిళుల్ మెనవికోఁ బని లే దని యూటడించుచుక
దనకడ నిల్వఁ జేసొనె * దిత్పరతం గొని దేవి ద్రోవదిక. 177
- వ. అంత. 178

—◆— సహదేవుడు గోపాలుడై విరాటుకొద్దకు వచ్చుట. —◆—

సీ. గోచికొంగులు నేలకుం జాలెత్తాడుతో, జేరి జీరాడంగం • జీరం గట్టి
వెడ వెడ విడి మోముననుము గప్పచు మెడ, బడునట్లు తలం దట్టపాగం బెట్టి
తలుగులం గట్టినదామెనత్తొనను, మూపున వ్రేలాడ • మోపు గట్టి
వంకకత్తులతోడ • లంకెలు వడునట్లు, మొలచుట్టు బల్లు తాల్లు • మోపి చుట్టి
తే, నిలుపుటొడు గయి తలండాటంకలిగినసెల, గోలగడ్డముక్రిందదాంకొనగజేసి
వసరములమందునంచి పెంపెనంగదాల్చి, యెన్నఁదగోవుడై మ్రాదిపిన్నకొడుకు.

ఆ. అట్లు గోవవేష • మలవడ సహదేవు, డారి గోవభాష • బలికొనుచు
విరటరాజభవంపరిసరగోష్ఠంబు, కడ మెలంగుచుండం • గాంచి నృపతి. 180

క. అచ్చెరువడి మెచ్చుచు నా, వచ్చెనుగోపాలు డెండు • వడి నని భటులం
బుచ్చును వారుం జని తో, తెచ్చిర మన్నించి వానిదెన ని ట్లనియె. 181

ఉ. ఎవ్వరివాడ వెవ్వడ వి • టేటికి వచ్చితి నెందు నుందు ని
న్నివ్వతి కెన్నడేనిం గని • యే నెఱంగ న్నిజ మానతిమ్ము నా
ద్రెవ్వనిభక్తితోడ సహదేవుడు దా నిటు వల్లె మోప్పి కే
లవ్వనిభాకళతునకు • సంబుదనిస్వనసుస్వరింబునక. 182

తే. వై శ్రుంగ సరిష్టనేమి యన్వాడఁ దంతి, చాలు డనియును బిలుతురు • పాండువుత్తు
నాలమందల సరయంగ • నై నవాడ, నిపును వా రెండు బడిన నే • నెఱుంగ నకట.

తే. వృత్తి లేకున్న జీవింప • నేపును దుర్లభంబు గావున నీకడ • నినికే గుదిరి
యుండ నెంచితి నిష్ప డీయుర్వియందొకంబునిన్ను బోలినసాధింపును లేడు. 184

వ. అనిన విరాటుం డి ట్లనియె. 185

ఉ. ధాత్రిని నేలులక్షణము • దాల్చిననీ వొకబ్రాహ్మణుండవో
క్షుత్రియజాతివో యగుదు • గాని నికృష్టపుగోపవృత్తికిక
బ్రాతుడ వీ వటంచుఁ దలంపం దగ దింతయు నోజగజ్జనా
మిత్రనిబర్హణ! తెలుపు • మిత్రుడఁ గావున నీదుతత్వముక. 186

శా. ఏ దె ట్లెనను గాని నా కిపును వా • కీవయ్య ప్రత్యుత్తరం
బేదేతంబుననుండి వచ్చితివి నీ • వేళిల్పము న్నేర్పి తిం
దేదారి స్వసియింప నెంచితివి నీ • కేవేతనం బిచ్చింక
మోదం బందెద వన్న ని ట్లనియె నాపూరుప్రవీరుం డొగిం. 187

నైశ్యుడు = మాలు వేషమునఁ బని చేయువాడు. అరిష్టనేమి = అశ్రుతిపాతపుకము గలవాడు.
కంఠిపాలుడు = పకనకరుడు.

వ. దేవా! దివ్యచిత్తంబున నవధరింపు మాపాండవాగ్రిగణ్యుం డగు యుగిష్ఠిరునకు నూతనే
సిగోవులు గలవర్గంబులం గూడి నూఱువే లిన్నూఱువేలు వర్గంబులుగా నై పదియో
ఒసంబులు నిండి యున్నయెనిమిదనూఱువేలగోవులభూతభవ్యభవిష్యంబు లెఱింగి
పరీక్షించుచుం బరిపాలకుండ నై తంతిపాలుం డనం బరగి యుండువాడ. 188

సీ. ఘను డగుపాండవాగ్రిగణ్యు నాగుండుల, దొనకు లేమి గ్రహించి తుష్టుడయ్యె
గనుచుండ నాలు లెక్కకు మీఱి యేరోగమును లేక మందలై • పొనరుచుండు
బసి నెనంగించుశిల్పము నాకడ బాసంగు, నట మహాపాయము • లరసియుంటి
బశులక్షణమ్ములు • పశువైద్యమును నాకు, గరితలామలకముల్ • గాగ నగుచు
తే, వేనిమూత్రంబు మూర్కొనె • నీని వంజయైన బసవించు గొన్నార్లలోన నట్టి
వృషభలక్షణముల నెల్ల • నెఱిగినాడ, గోపకుండ నన్న నీకడ • నావుకొనుము.

వ. అనిన విరాటుండు నాకడ నమవర్ణంబులును మిశ్రవర్ణంబులు నగుగోవులు నూఱు
వేలు గలవు వాని నెల్ల బాలకులతో నివుడ నీయధీగంబు సేసితి నీవు తదీయపట
వృథుండ వై యుండు మనిన సతం డొగాత మని యథేచ్ఛలిహంబు వుచ్చుకొ
నుచు నట నెవ్వరికిం దెలియన ట్లుండ సంత. 190

—◆◆◆ అర్జునుడు బృహన్నలయై విరాటునొద్దకు వచ్చుట. ◆◆◆—

చ. పాలతులసామ్ములం దొడిగి • ప్రోలినమీపమునంద కుండల
మ్ములు నడలించి కమ్మలను • బొందుగఁ దాల్చి మహాన్నతాకృతిక
గలభమురీతిఁ గ్రీక్కడలఁగా నిల మెట్టుచు వచ్చె బాధుడు
నిలువునఁ జాగఁ గేలుదుగ • నీలసరోజము లెల్ల వేలగఁ. 191

తరునోజః ప్రతనచెత కరుచెంచు • ధర్మజభ్రాతఁ • దత్పరతం గాంచి • తనదండ నున్న
జనుల నీక్షించి మాచనుచెంచుట్టి • జనుఁ డెవ్వడోయని • చర్చించి యని
గన నై నవానిని గన్నులఁ గప్పి • గజయాధపోషమ! • కమ్మలు వెట్టి
కొని ట్రాకఁ దొడిగి పూ • ల్లొని ధన్వి కవచి • గుణి శరీ వలె నీవుకొమరొప్పు చుంటి.

మ. నిను నావుత్తులలోన నొక్కరునిగా • నే నెంచి ప్రేమించితి
విను వృద్ధుండను గాన భూమిపతిత • నీవడంగ నుంటిం బ్రియం
బున నీ వేలుము మత్స్యదేశ మెలమిం • బొందంగ నెట్లయ్యెనో
గనరా దిట్టివిక్లీ బహుషము లిలం • గా వంచు నే నెంచెదఁ. 193

వ. అనిన బృహన్నల యి ట్లనియె. 194

ఉ. * ఈనగ పండమావమున • కేకతమా యది సెప్ప దుఃఖ మాఁ

గావునఁ దల్లిదండ్రులకుఁ • గానిననుం దయఁ గన్న విడ్డ నా
భావమునం దలంపుము శుభం బగు నీకు బృహన్నలాభ్య నై
దేవనిభును ధర్మజుని, దేవికడ న్నుడిఁ గొంటి లెంక నై .

195

శా. వేయఱు ల్పి? యంచు మెచ్చఁ దగునీవిక వేఱవీణామలఁ
వాయంపం గలనుస్వరంబు లెనఁగఁ • బాడం గల నేలుపుం
బ్రోయాం (డెంచఁగ నాకఁగఁ గలను నీవుత్త్రిక మహాగాయనిం
గా యోషిజ్జనగేయఁగా నొనరుపం • గఁబాలుమక భావరా.

196

ప. అనిన మన్సిమహీవల్లభుండు బృహన్నలా! భూతలం బెల్ల నేలఁ జాలిననీ కిట్టిబెట్టి
ద్రువుఁగర్మంబు దగ దైన నీయిచ్చ నచ్చిననుచ్చున నాకడ నుండి నాకూతు రుత్తర
యనుదానిని దానిచెలికత్తియలకును స్మృతగీతాములు నేర్పుచుండు మని మృతుల
నాలోచించి మించుఁజూడలం బుచ్చి యిక్కించి పేడి యనిశ్చయించి కుమార్
పుంబున కింకిపుచ్చె నతండు నల్ల చేసి బాలికామ ఖలం గానవిద్యం గతవుచు
వారికిని వారివారికిని బిఱియుండై యుండె సంత.

197

—•—•— నకులుఁ దశ్యోక్తుడై విరాఁసొడ్డకు సమ్మట. —•—•—

చ. నకులుఁడు సశ్వపాలం మొనరెచ్చుచేషముతో విరాటరా
జును గలియంగ వేడ్క మెయిఁ • జూపఱు నివ్వెఱ గంచి చూడఁగా
ఘంపధ మీగి నేలపయిఁ • గాలఁగ వచ్చినసూర్యమండలం
బనఁ జనుడెంచె నశ్వముల • నందును నుదుఁ బరీక్ష నేయుచుక.

198

తే. అట్లు చనుడెంచుకులనిఁగఁగానుఁ జూచి, హయములఁ బరీక్షనేయుచుఁగరుగుడెంచు
నతఁడు శాస్త్రజ్ఞుఁడును సుర, ప్రతిముఁ డటకుఁ, దోడితెం డని భృత్యులఁ దోలి తెచ్చె.

తే. అంతలోపల నటకు నంభ్యాగతుఁ డయి, జయజయధ్వను లిచ్చుచు • నయము మీఱ
నకులుఁ డిట్లు హయశిక్షఁనాకుఁ డెలియు, నిచ్చ నీరాయముం నాజ్ఞఁ దేని నిలుతు.

క. నావుచు నిరాఱుఁ డిట్లు, నీ వే మడిగిననుగాని • యే నిచ్చెద నా
వాపురములకుఁ సూతుఁడ, నై వజ్రమును నిడునేరు • పభిచర్ణింపక.

201

క. ఎట నుండి వచ్చి తెననినకటమున నై తెల్లు రాక • గలిగెను మత్తి యే
పటురశిల్పము తెలియుచు, స్ఫుటముగ నిదియింపు నాకుఁ • బురుషలలామా.

202

ప. అనిన నకులుం డిట్లనియె.

203

* స్తో. మండోపన్దవశ్శ్లో బేగోవతోవంద్యపూరుషే॥ అని పశ్యము. గోవతి ని పాలకృష్ణుడు.

అతని సృష్ట్యవతారాంశర విని చె కొని నిట సక్యకథన మగు.

- సీ. పాండువుత్త్రాగజునిండినలాయంబునం దుండువాడ నే * ముందు నేర్చి
వివిధవీతి ప్రకృతిఁజినయాదులను నెల్లఁ, నెఱిగియుంటిని గమఁదెఱుగులుగను
దుష్టాశ్వముల నొంచి * కష్టరోగంబుల, డించెమమెఱవు నా * కెంచఁ గలదు
ననుఁ జూచి గోడిగఁయును మగమోటును, బాగ రఱి పిల్లులై * తగిలియుండు
తే, గొంధకుం డని నాకు ధర్మజుడు వేరు, పెట్టె జన మెల్ల సట్టులే * పిలుచుచుండు
ననిన మిక్కిలి సంతసం * బంది మత్స్యమనుడవతి యిట్లు లని పల్కెఁజనునయించి.
తే. నాకుఁ గలవాహనంపాతి * నీ కధీనమున నొనంగితిని దదీయఁజనముతోడ
నీవు కోరినధన మిత్తుఁ * జేవ దేర, వాని శిక్షింపుచుండు మోఁమానితాత్మ. 205
చ. కటకట! కత్తలానులను * కైకొని దిద్దెదుదాని కీవు గా
విటువలె రాజు నా ధరణి * నేలఁగ నొదువు గాని ని న్నక
స్ఫుటతరతేజు ధర్మసుతుఁ * జూచినయట్లు మనంబునందు న
క్కటికము పుట్టె నాతఁ డటఁ * గానవమం దెలు టుండెనో కదా. 206
వ. అని గాంచింది విరాటుం డతనిఁ దనకడఁ బెట్టికొనియె నని మఱియును. 207
ఆ. ఇట్లు పాండువుత్త్రు * లెల్లరు సతితోడ, విటువగరమందు * విడిసి పరుల
కరయ రాక యుండ * నజ్ఞాతవాసంబు, నలుపుచుండి రనుచుఁ * దెలుపుటయును. 208
వ. నైమిశారణ్యవాసులు సూతుం జూచి పాండవులయజ్ఞాతవాసక్రమంబు సెల్లినవిధంబు
చెప్పి మని యడుగుటయును. 209

—♦♦♦ ఆశ్వాసాంతము. ♦♦♦—

చ. పుడమిని మాతృగర్భమునఁ * బుట్టినదాదిగ నేటిదాకఁ బె
క్కిడుమల కైతిఁ గాని మది * నించుక నిన్నుఁ దలంప నైతి మ
త్తుడ నని సీతక నిడి యధోగతిఁ దోయక పోవు మయ్య రా
యిడిఁ బడ లేచు నీచరణఁమే శృణం బని యుంటి నీశ్వరా.

గ ద్య ము .

ఇది శ్రీమదధునాతనోభయకవిమిత్ర వేంకటయజ్ఞాగ్రపుత్రి
సమారాధితవిమధరాజ శ్రీపాదకృష్ణమూర్తికవరాజ
ప్రణీతంబయిన శ్రీకృష్ణభారతంబునందు
విరాటపర్వంబునం బ్రథమాశ్వాసము.

శ్రీ. శ్రీ. శ్రీ.

శ్రీ
బాలాత్రిపురసుందర్యై నమః.

శ్రీకృష్ణభారతము

విరాటపర్వము—ద్వితీయాశ్వాసము.

మద్రాజము హేమచంద్రుల

డై మహిమం బంగళా భారతాచార్యమునకు

బోమించి పుల మనెడు

భూమిశం జంధమాళిఁ బ్రోవుము దేవా!

1

వ. అర్కభకుండు శౌనకాదిమహామునిల కిట్లనియె యట్లు పాండవేయులు ప్రచ్ఛన్న
వృత్తిం దవిలి మత్స్యగంగానదం బ్రేవేశించి యెట్లు ప్రవర్తించి రని యడిగిన జన
మేడయునకు నైశంపాయనగు కిట్లనియె.

2

—♦♦♦♦ సాయపాలకపర్వము. ♦♦♦♦—

పె. చినుముత్యబిందునియునెంతయును వినుక, మగ్గుచసాదమునకును, చుక్కలయొక్క
పాండవుల విరాటునీటఁ బ్రస్తుతింపఁ బడుచునుండికి వీరియు లయి • ప్రజల కెల్ల.
సీ. శివమనూరి స్మృత్యనెంత • నడ్డపాతలఁ గొల్పి, ధను మృగతినిచ్చు • దమ్ములకును
నూగుతి లె కై నామాంసముల • నోబుట్ల, కమ్మునెమ్మున • నందియిచ్చు
ననిఁ డంజిపురి గొల్పి పటచ్చుము లిచ్చు, వెల కనితనవారి • కలరునిచ్చి
ననిఁగండు గుచ్చేతిలకు మెచ్చి స్మృతుఁ శిచ్చు, సామ్యు సోదరులకు • నెమ్మి నిచ్చు
తే. మఱియు సహదేయును నెఁగి మనిగి కెడిన, పాలు పెరుగును నేయుయ • భారతలకు నొ
నంగుచుండును గృష్ణయు • నంతనమున, కలరు భర్తలకునన్న • మెలగి కొనుచు.
మ. ఇట్లు లవ్యోన్మయ నిచ్చి పుచ్చుకొనుచు • సీను ల్బలెక వారు నం
కటచుం గొందుచు ధార్తరాష్ట్రుని కెఱుంగఁగాక ప్రచ్ఛన్నులై
యటఁ బొందాలిని గూడి వెండియును గంగాంబునీటిం బొందియు
న్నది లెఁజేనియు వంతనొందిరి నిశ్చింతిం బరిత్యజుగఁ.

5

* అడ్డపాతలు—పాచికలు. ముచ్చిరము—బీర్లపత్తము; కి గంగాంబునీటిం—తెగ్గడుపులోనునెడి.

తే. అట్లు నాలుగుమాసము లయినయపుడు, మత్స్యదేశమునం గల మనుజు లెల్ల
శరదృతువునందు సవధాన్యసంభవమున, బమ్మ కుత్సవ మొనరించి ం మృలరగ.

ఉ. అల్లమహాత్మనం బరయ • నయ్యయివోటులనుండి వేసవే
లల్లన వచ్చి రహ్సాటికి • నాదొరపంపున మేటిపోటరుల్
మల్లులు కాలఖంజులను • మాటువడం బొనరించు లేజ మ
త్సుల్లనదోబమున్ బలము • నొప్ప మదించినయేగులో యున్. 7

చ. బలిసినపిక్కులున్ దొడలు • బాహువులుం గట్టికరదేశముల్
గలిగి యశిమ్ము దిక్కులను • గ్రమ్మగఁ జెక్కుజయమ్ము లంది మి
క్కిలి నలువొందునవ్వరువ • కేసరులు దొకజెట్టి రాజముం
గల నగురంగముం దలర • గర్విమున్ భుజ మప్పులంచుచున్. 8

ఆ. మల్లు లేవరు గాని • మార్కొనఁ జాలినఁ, దాఁటదుడు నన్ను • లోక మెఱిగి
కొనఁగి మెల్లగొంటి • నెల్లమ నిమిస్సు, లగుచు నూటకుడి • రొంటివారు. 9

ఉ. ఆసమయంబున్ విరియ • డల్లన వల్లవుల వోర్పు నంచు లో
నాన యొంద్ది వాయుసుతు • నాతనితోడఁ జెనంగఁ బుచ్చుచున్
వాసి మెలంగెనే సమయభంగభయం బగు నంచు నెంచి తి
చ్చాసముం దొలందుటకు • జూరక జాలి వహించి యుండియున్. 10

మ. పులి నా మెట్టుచు వచ్చి రంగముపక్షన్ • భూజానిఁ బూజించుచున్
మొలఁ గాసెం బిగియించి మల్లచ యన్ • స్రూగించి లోదిక్కుల
నెల్లచ నే లి స్రుతింపఁగ జను • వీరప్రచారబుం
న్బలిచెన్ వృత్తుని బోలివారి ఘరు • స్థిమూకనామాఁకితున్. 11

—••◆ భీమసేనుడు మల్లనితో వారి యొడిమట. ◆••—

వ. ఆరెండుకు పుష్పధుండై కవిసె నంత. 12

చ. ఒకని నుకండు గెల్చికొని • నుండినవా రెడ రెంచినొంచు గొం
చగ వడి వచ్చిభూధములచందము దోషగఁ జైబయిం బడం
బికటికనత్తులై ధరణి • గ్రీక్కుదల న్నడనూసుచుం గనున్
వికృతిగ నార్చుచుం గదిసి • వీగుచు మూగుచుఁ దాకి రుద్ధతిన్. 13

శరదృతునం దిప్పటికిని సవధాన్యములు • చ్చినవ్వడు గేహంతరిములం దుత్సవము చేయు నాచా
రము కల దని నీలకంఠవ్యాఖ్యానమున వాయఁబడి యున్నది. ఆహిలోగ్ను లాకాలమున నిట
నాగ్రయణ మనువెట్టి చేయుదురు ఇదియే యది కానోపు

† కాలఖంజులు-అనువీండు రాక్షసమల్లులు, బ్రహ్మసభయం దుండువారని భారతము.

సీ. *గరిడి దీనిననేర్పు • గలిగి యిట్టటు మగి, మెట్టు చొంఠారు వేళ్లు • ముట్టి విసిపి
పిడికిలించినకేలు • బిగియంగఁ గుడియించి, కడువడి సంధులం • బొడిచి విడిచి
పడ దొబ్బి యబ్బినం • బట్టి ముద్దగఁ జేసి, విడువక మధియించి • విసరి వేసి
భుజములఁ బై కెత్తి • గోరగిలం బడ, వైచి మహాధ్వని • నజలఁ జేసి
తే, వ్రేల్లు కాంచినయజుచేత • బిట్టు చఱచి, పాదములఁ దన్ని యెగిరించి • బంతిఁగిది
పజ్జినిభజానువులఁ ద్రేన్లు, నడిని బొడిచి, ఘోర ముద్ద మొనర్చి రంపీరవరులు. 14

వ. నీ మఱియుం బ్రక్కణాక్షణాభ్యాక్షణా వికర్షణాంబులం బట్టి పెనంగుచు రంగమధ్యం
బున హాహాకారంబు వట్ట నట్టియెడ వృత్తవాసవులం బోనివా రిరువురును బద్ధ
మృదులై పసస్పృశజ్వలభజ్జనంబుల భర్తించుచు సతశ్రుంబును సఖదంతాశ్రుం
బులు నగు ముద్దంబు గామించుచుండు రాసమయంబున. 15

ఉ. ఆర్యుచు భీమసేనుఁ డొక యంతటిలోపల డాసి మల్లుంగ
బేర్చెవికృమంబునను • బెల్లడకించుచుఁ బట్టి చేతులఁ
జేర్చి ఖగేంద్రుఁ డల్పతఃపహ్లాగముం గలఁ ద్రిప్పి చూటుమా
సూర్యకొనఁగ నైచె నట • నుండినచుల్లులు తల్లడిల్లఁగఁ. 16

క. కొలు వెల్లఁ గలయఁ బర్యేత్, బలమై హాహారవంబు • బలదర్శమహా
జ్వలుఁడై దిక్కులఁ గీర్తిగ, దెలియం దగుచుల్లుఁ డట్లు • ద్రెళ్ళినయంతఁ. 17

మ. త్రిజగద్విశ్రుతుఁ డైనమల్లు నచటఁ • వ్రేల్లింగ నీక్షించి మ
త్స్యజనాధీశుఁడు హర్షసంభ్రతుఁడై • తాత్పర్య మొప్పుక సమీ
రజా నౌచ్చి కుబేరుఁడో యచఁగ నంధం బిచ్చి యెఁకేనియఁ
నిజబంధూత్కరమందు జేసేసొని మున్నెచెఁ జగం జెంచఁగఁ. 18

వ. అనంతరంబ. 19

తే. ఇట్లు నచ్చెనుమల్లుల • నెల్ల నోర్చి, మఱియు మఱియు విరాటుని మన్ననలకుఁ
బ్రాతముఁ డయి పాపనిధాత్రి నొకిండుపురుషు లేఁ డు మెప్పొందె భూరిగనిమ.

సీ. అ. సేసి మెప్పొందుఁ హస్తాశ్చర్యాలపిం, హాదినత్సములతో • ననిలనుతుఁడు
నృతగీతాదుల • నెఱపి శుద్ధాంతము, నందుఁ బేరిందె నింతదాత్మజంబు
వారువంబుల నెల్ల • వరుసమై దిద్ది విరాటబహుశృతిఁ • గ్రాలె నకులుఁ
జాలమందల కెల్ల • మేలు పొనఁగించి, వేర్పి గాంచెను మాప్రిశిన్నకొనుకు

* అబ్బు = దొరకు; శి నియంత్రము = బాహుయంత్రము;

1. అడకించు = పరిహసించు, పంచించు. జిహ్వాగము = పాము;

తే, యాజ్ఞసేనియుఁ దససేయుఁనట్టివనుల, మిగులఁ బొగ డొందె నృపనతిఁ • దగిలికొలిచి
యిట్లు ప్రచ్ఛన్నతః వార • లెంతయేని, కన్తి పడుచుండి రమృతస్యః కటకమందు.

—◆◆◆ కీచక వధ వర్ణన. ◆◆◆—

వ. ఇట్లుండ నివృత్తరంబునఁ బదిమానంబు లతిక్రమించె నప్పు డొక్కనాఁ డంతఃపురం
బున సుదేష్ఠం గొలిచి యున్న పాంచాలిం జూచి విరటునీనాథీశ్వరుం డగుకీచకుం డను
వాఁడు కామభాణాగ్ని సంతప్తచిత్తుండై తత్తఱుంపడి నిజసహోదరి యగుసుదేష్ఠ
సమీపించి సైరంధ్రం జూచి తనపరితాపం బెఱింగించుచు నిట్లనియె. 22

చ. గుమగుమలాడుమద్య మనఁ • గోరిక లీరిక లెత్తఁ జేయుచు
స్పృహహితరూపసంపద వఁనుక గలఁగించెను నాఁగ నుండ నీ
కొమిరె యొకిన్నవృక విఁటుఁకూటమునం గని యే నెఱుంగఁ బో
కమలదయతాక్షి యిది • కామునికామినియేము చెప్పమా. 23

ఆ. దేవరూప యైనఁ యీవెలందుక నాదు, చిత్తియును మగించి • చేకొనె యొ
దీని కొమ్మనంబుఁ • గాన నొం పొక్కఁడు, యొ నెఱుంగఁ జేయుఁచుమ్ము నాను.

మ. అకటా నీ కొకదాసి గాఁ దగునె దిఁవ్యాకారసంపన్న యై
ప్రకటించంబడునీసరోదమున నాఁపాలింటిభాగ్యంబు దీ
నికఁ గా నా దగుప్రాణ మిచ్చెదను నిఁర్పిద్రవప్రభాభాజితం
బకలంకం బగునాగ్యహాప్రసర మఁయ్యబ్జాక్షిఁ గై నేయుతఁ. 24

వ. అని పలుకుచుం గీచకుండు పాంచాలీపరిసరంబునకుం జని మృగధూర్తకంబు మృగేం
ద్రకన్యం బలె ననునయించుచు నిట్లనియె. 26

—◆◆◆ కీచకుడు ద్రావడిం జూచి మోహించి సంభాషించుట. ◆◆◆—

ఉ. కాంతియు సాగుమార్గమును • గల్గినరూపునఁ జెప్ప నొప్పు నో
కాంతి నీదుమోము శశి • కన్నులు కల్వలు వాక్కు కోకిలం
బింతటిసోయగంబు గలఁయింతి యిఁ కొక్కత గానరా దెద
స్సంతన మయ్యెడిక విని కంఠ మఱి యెవ్వత వీవు చెప్పమా. 27

మ. రతివో భారతిప్రా సురేశనతివో • రత్నాకర్ణగ్రామణీ
సుతవో సర్వజగజ్జనప్రణతవో • సోమాననా! నీమనా
స్మృతమే వెన్నెల యై వెలుంగు నిను వీక్షింపంగ నెవ్వఁడునుక
రతిరాధల్లహతిం బడల్పడడి విఘ్నభంతాత్ముడై యెంతయుక. 28

చ. శివేగి నిగంతరంబులు సుశ్రుతము లున్నతముల్ సమంబు లై
తరగతిగుండ్ల దాల్చు దగి • తామర మొగ్గలు వోల నీవయో
ధరములు చూడ నొప్పెసగి • దర్పితదర్పకమాంజులై
నిరతము నాదుడెదమును • నిబ్బరికింపక చీల్చిపుచ్చుచున్. 29

మ. వశిభంగంబు సంగతం బయి కుచఃద్వంద్వంబున స్వంగి య
గ్గలికం గా కిముడంగ నై పిడికిటం • గన్నట్టునీమధ్యముం
బులిసంబుం బలె నై ననీదుడఘుఁబుం జూచునా కిప్పు ని
ర్మలతం బాపి యసాధ్యమై పొడమెఁ గామనావృధి కామేశ్వరీ. 30

చ. మదవశరాగ్ని దాప మును • మంశుదు మెండుగ నీదుపొందుచున్
బొదలఁ దలండును న్నిపును • ముంచి దహించుచు నుండు నయ్యయో
మదవతి సంగమాబ్దమున • మానసదానసుచృష్టి దాని కి
య్యదను శాంతి చెప్పచు నిఁక మామతి పున్న ననుగ్రహింపవే. 31

చ. సుగ మినుమృత లేక యిం • స్రుక్క బుట్ట నిచ్చించి యుంటకున్
దగ్గ నులోదరీ వినుము • తద్దయు భూషణభూషణతాంబై
తొలి పుక మదీయవరః ధామమునన్ సకలోపభోగముల్
మోగి గొని యుండఁగా దగును • ముద్రియ లెల్లరు గొల్ప నొద్దికన్. 32

ఆ. నవల! యిపుడు నీదుఁ నవవయోహుంబు, తాల్చుచుండనిపూలు, దండ వోలె
రిత్త నను భయంపు • మిత్త తి నాతోంటి, నెలఁగలన్ దృఢించి • నిను భయంతు. 33
క. నీకుం దానుండఁ గరుణ, లోకనముల నన్నుఁ గనుము • లోలేక్షణ నా
నాకలికి యలికి యలుకం, గైకొని చకునివలచు • గని యిట్లనియెన్. 34

మ. ఇసి నీ పదక కేశపాకకృతిమై • నే నుంటి పైరంధి నై
పన యింటేనియు లేనిహీనకులజం • బాంప కింతేని న
న్ననమానం గవయంగఁ గోరఁ జనునే • స్వాంతంబుచం దీని నీ
కనముం భద్రము నేగు బాప మగు నేలా నీకు వాకో నిటన్. 35

క. మగనాల నాంధ్ర మగలకు, జగతిం బ్రయురాంధ్రు డెలియఁ • జను నిట్లకటా
మగనాలిఁ గోరకుంటయ, తగిలవృతం బని తలంపఁ • దగుఁ బురుషుంకున్. 36

శి తరగతిగుండ్లు = శ్రీలకంతభూషావిశేషము నిబ్బరికించు = కరుణించు;

॥ మానసదానసుచృష్టి = మానస మిచ్చుట యనుమందివర్తము;

‡ అలుకు = భయపడు.

- వ. అనినం గామమోహితుం డై నకీచకుంఘ పరదారాభిమర్యనంబు పాపం బని యెఱింగియు నజతేంద్రియుండై చాపదం జూచి యిట్లనియె. 87
- ఉ. కా దని తోసిపుచ్చి ననుఁ గాఁటియవెట్టుట పాడి గాదు నే నేదియుఁ గానరానియటుఁ లిట్టులు నీపయి మోహ మాటచే బోద చెడంగ నుంటి నిఁకఁ బుష్పశరాసనుఁ డీనుఁజేసి నా మీఁద శితాశ్రుముల్ నఱపి మిక్కిలి చిక్కులు పెట్టు న న్నియో. 88
- మ. ననుఁ గందర్పశిలీముఖాగ్నిశిఖకు నాఁ గ్లాకయుండంగఁ గా చి నెఱింగి బ్రాహ్మగ వేదమచుంటి జలజాఁతీ నేన యీనర్వరా జ్యువశ్రీ వెలయింపఁ జేయువిభుడ౯ బద్ధింప నాకింక రూ పుల శౌర్యంబు భాగ్యభోగ్యములఁ బైఁ బోవంగ లేఁ డెవ్వఁడు. 89
- ఆ. ఇట్టిఘనుడ నై నయే నిన్నుఁ బట్టెద, దాసి నగుచు నిట్టు గాసిలంగ నేల రాజ్య మిత్తు నేలికసానినై, యేలికొనుము లోక మెఱుంగ నన్ను. 90
- వ. అనినం గర్హింపచు సైరంధి కీచకున కిట్లనియె. 91
- క. సూతకులాపశదా! నీ,చేతమునం దిట్లు తలచి చే బుదకు మీ పోతరము విడుము నాఁతు, లేతటి ననుఁ గాచుచుందుఁ కేపురు కడిమి. 92
- తే. వారు గంధర్వరాజు లపారతేజు, లిట్లు నినుఁ గాంచి కుపితులై యేచి నీదు నుసురు లెడలింప నెంచెద రుల్లమందు, మూఁగి ముఙ్గగంబులు వాఁనాఁగ లేపు. 93
- ఉ. చూచె దయుక్తమార్గముఁ జొక్కిపడం బసికూనవోలె నై భేదరు లై నమత్పతులు కిం చగునిన్ను గ్రసించి నొంచువో గీచక నీపు వార్ధిఁ జూటి కిందికిఁ దూకిన నొగిఁ జేన౯ గాచి భరింప నెవ్వరును గల్గురు చెప్పితి విశ్వసింపుమా. 94
- తే. తల్లితొడ నున్న బాలకుం డల్ల నల్ల, రావె జబిల్లి యన్నట్లు నీపు కాక రాత్రి కన యైనననుఁ బొందఁనాత్రపడుదు,మీఁదు లెఱుగవు జీవేచ్ఛ లేమోకాని. 95
- వ. అని ద్రుపదపుత్రీ పలికినం బ్రత్యాఖ్యాతుండు వోలె నై సూతుండు సుదేష్ఠకడ కరిగి పరిచేవనంబు నేయుచు నిట్లనియె. 96
- శా. తల్లి ప్రాణము తల్లడిల్లడి నిఁకం దాశంగ లే నింతయు౯ పుల్లాజ్ఞేక్షణ దీనికారణమున౯ మోహంబు దేహంబునుం ద్రౌణ్యం జేసెడునట్టిజెట్టదపురీఁతిం బుట్టె న పై న నా కల్లీలావతిపాండుఁ గూర్చగదవే ప్రాశ్నితు దీనుండ నై. 97

వ. అని పరిపరివిధంబులం బలుకుచుఁ బరిచేవనంబు నేయుననుజన్ము నూతూర్పుచుఁ
గరుణాతరంగితాంతరంగ యగునుడేష్ట కృష్ణం గూర్పునుపాయం బరసి వానికిట్లనియె.

డి. పబ్బ మటంచు నన్నమును • భక్ష్యములుకా సురయుం బొనర్చి నీ
వబ్బురిపాటు దోవ గృహమందు మెలంగుచురుండు మందు నీ
గుబ్బెళఁ బుత్తు మద్యమును • గోరుచుఁ దేరఁగ దాసి నిచ్చ పె
ల్లుబ్బుగఁ దేర్చి కూర్చికొను • మొయ్యెన నెయ్యెము మీఱ నయ్యెడక. 49

ఆ. అనిన వల్లె యనుచు • క్కీచకుం డక్క, వీడు కొనుచుఁ బోయి • వేసు మయిఁ
జెప్పిపట్టు లింట • సిద్ధంబు గావించె, బొసరి నురుము భద్ర్యభోజ్యములుచు. 50

వ. అయ్యెడ నుడేష్ట సైర్యధి జీరి యి ట్లనియె. 51

—•— నుట్టు ప్రోడపం గీతమనిటికఁ గల్గు నేర బంపు. —•—

డి. దప్పి జనించె నాకీపు • తచ్చమనాథము వారుజీవం
బిప్పుడు త్రావఁగా నలయు • న నలకీపుడంకి కేరీ లే
నొప్పు దబోదరీ యనుచు • పక్కలియిట్లు ముట్టుబుధి నాఁ
జెప్పగ నై న చకునిచంతకు నేర జననోవ నమ్మరో. 52

మ.మును నే నీకడ వచ్చిపడ్డ సమయంబు జేసితిని దప్పుదా
రని బో నొల్లను గామన్మత్తి గురుం • బ్రేరేడియంగాని నీ
కునొంగం దగుఁ గాదె చకుఁ డిలం • గ్రూయంబు కామార్తుఁ డా
తనియి లేకఁ జేయు నా కివసుతి • చభ్యంబు వాక్రొచ్చితిక. 53

క. నుం బుచ్చ నేల నీకక, పుత్తేక్షణ వేసవేలు • వనితలు దాన్యం
బొసరింపఁ గలను వేటొకవారిని బో నొం తిమ్ము • వారుజీ దేరేక. 54

ఆ. అనుచు రాజున్న • యను నిది తెన్న గా, దిబటుంబి పోయిఁజేసి నిన్ను
వాచు చెంకిరాచు • వసతిలో నామూట, విరేవించి చురుము • వేగ నీవ. 55

వ. అని పలుకుచు సపిఠానం బగుహిరణ్మయకలంబు చేరి కిచ్చి నొంధించి పుచ్చుటయు
నాయమ శంకించియుం జేయుం దద్దియును లేక పై మంబుపై భారంబు వైచి దైన్యం
బునం గదలి చనుచు నెట్టయెనుటఁ గన్నుంగచకుం బొడఁటింపూర్వభగవానునిం
జూచి యువాసింది. 56

చ. పతులను గాక నేర గలగి • భావములం బంపాని నొక్కనిక
హితగతిఁ జూడ కుండునతి • నేని సునశ్రవణేని నాకు నా

1 పిఠానము=అచ్చానము, మూత.

మతకరి యైనకీచకుని మాటున జక్క కయుండ జేయవే
నతి యెవరింతు నీకు దిన నాయక కర్మఫలప్రదాయకా.

57

అ. కర్మసాక్షి వీవు • ఖగ్యోత నే నొక్కత పెట్టుంగట్టిదాననేని

నాకు హీకండు • రాముడ ననుగ్రహింపవయ్య నీకు • నిద్ర నొహను. 58

వ. అని ప్రార్థించిన బ్రహ్మంజై సూర్యభగవానుడు తనక్షణార్థ మొక్కమొక్కలీ
డగురత్నోపేనుని బుచ్చె వాడు నంతర్హితం జై కాంతామణి ననుసించి కాచు
చుండె సంత. 59

—◆— కీచకుండు తనయింటికి వచ్చినప్పుడని జూచి పట్టి బలాత్కరించుట. —◆—

చ. చకితకురంగి వోతె గడు • సాధ్యనముం గొని వచ్చుసాధ్యని

వికృతపుష్పం జూచి యవివేకినమావృత్తుండైనసూతుడు
తుక్కడ డయి లేచి స్వాగతము • తోడన వల్కుచు గల్గి నీవు చెం
తకు జనుదెంచుటం బ్రయమెందం బొదవెం గయ నన్ను గూర్చవే. 60

తే. కమ్మలుం గడియంబులు • గనకిరత్న భూషణంబులు వరవస్త్రములును దివ్య
తల్పములునుగాఁ గల్పితములయ్యెరమ్ము ననుగూడిమ్యమ్యుద్రావనిపుడు.

వ. అని పలుకుకీచకుం జూచి సైరంధ్రి యిట్లనియె. 62

తే. నిస్సగొని దేవి సుర దేరినిప్పు డిటకుఁబుచ్చె నను బోవలయునిచ్చివుచ్చుమిందు
గడయరా తన గీచకుండడ మదిర, యెరులు గొనిపో గలను దీనినిండు నేల.

వ. అని కామార్తుండై సూతపుత్రుం డాత్రింబున బాంచాలీక్షీణహస్తంబు గ్రహిం
చిన వదలించుకొనుచు నామెయు. 64

క. మనముననేనియు నొక్కజ్జంఘలు మత్పితులఁ గడవనాడనివలయు.

గొని యున్ననేను నిను జేకొని తండ్రి నఘము వాంఛనఁ జేయఁ గలన్. 65

తే. అనుచు బిభర్షిసము సేయుంబ్రముఖిని, జూచి కీచకుం డెంతయు • లేచి ద్రువడ
పుత్రివేలాంచలము బట్టి • పులిమిపెట్టి, తిగిచె నన్నికిం బట్టి • తిగుచునట్లు. 66

చ. తిగిచిన నూర్పుచు నిగ్గుల • దేవులూచుచు బట్టు వీడన
మృగున మహాజవంబున సమానుషవికృమ మేర్పడంగ బా
పగు డగువానిఁ ద్రోయుటయు • వాఁడును దాన నికృతమూల హా
నగముతెఱంగునం బడియె • నూర్పుచు సూర్పుచు భూతలంబునన్. 67

† సేను బలివ్రతను గానఁ దత్ప్రభావమున నిన్ను దాసునిగాఁ జేసి పాపరహితునిగాఁ జేయఁ గలను, అనఁగా నిన్ను జంపింఁగల నని భావము. శ్లో॥ తేనైవవత్సనకృతంత్యాంబ్రాప్తిపాపంశక్యమాణం, అని మూలము.

తే. అట్లు విడలించితోచి యయ్యన్ను మిన్నక్రన్నునాత్మ్యమంగంకుఁ మన్ననభకు
శరణుఁ జొరఁ బాటునంతలోఁ గరుణలేక, కేశవాశంబు వట్టె నక్కించును. 68

ఉ. ఈ రెడలించిన ట్లతని • నీడిచివైచి సతీమతల్లి హుం
కారము మీఱఁ దన్నుటయుఁ • గాలిబలంబున నంత నర్యమ
ప్రేతుఁడైన రాక్షసుఁడు • ప్రేసెను దవ్వగఁ బట్టి వాఁడునుం
బూరువు నాఁగఁ గూలె నిల • భోరన ఘూర్ణిలుచున్ రయంబునన్. 69

—♦—♦—♦— ద్రావడి కేవలం ద్రోచి సభకు వచ్చి విన్నవించుట. —♦—♦—♦—

ఆ. అట్లు త్రోసివుచ్చి • యరుదెంచునయ్యాజ్ఞ, నేనిఁ గనితి భీమఁ నేనుఁడును యు
ధిష్ఠిరుండు మత్స్యఁ దేశాధిపాఘంఘ, గొలుపుకూటమందుఁ • గూరుచుండి. 70

ఉ. కీచకుఁ డట్లు ద్రోవడకిఁ • గీడు పొనర్చినదాన భీముఁ డా
నీచుని సంహరించుమతి • నిల్చి మహాగ్రతి దవ్వదంతుఁడై
లోచనయుగ్మమం దధికఁ లోహిత మొప్పుగఁ జెప్ప లెత్తి పైఁ
జూచుచుఁ గుఱుడై నుడుట • జొబ్బిలుచెమ్మట చేత నూహ్యుఁడన్. 71

వ. * త్వరితుండై లేచి విప్రంభింప నున్న నెతింగి ప్రహారభయంబున నట యుధిష్ఠిరుం
డంగుష్ఠ మంగుష్ఠంబునం జేర్చి పతిషేధించుచు నిట్లనియె. 72

ఆ. బాంసీడ యిట్లు • పరికింతు ఎచ్చెట్లు, నంటకట్టియలకు • వలయు నేమొ
యల్ల యెవ నవల • నగుశృంగముననుండి, కొనఁగ వచ్చు నిచ్చుకొలఁది హెచ్చి. 73

వ. అని చారించె నంత. 74

ఉ. ఆరమణీలాలామ వ్యాదయంబు చలించగ నేప్పుచున్ సభా
ద్యారముఁ జేర వచ్చి తనవారి నటం గని రౌదదృష్టిమై
వారల నేచునో యనఁగ • పర్తిలుచు న్నిజధర్మరక్షణం
బాసి చేయుచుం దెలియ • నాడ విరాటునితోడ నిట్లుగన్. 75

సీ. † అఱవవిషయంబునం దైన నెవ్వరి, వైరిపేరులు నిద్ర • పడయలేకొన్.
ఘోరదుందుభిధ్వానమును గుణధ్వానమే, వా రెట్లు విని ముదంపడెనువారొ
బలవంతులును సత్యవంతులు దాంతులు, తేజస్వీలును మహాగీర్ధి లేరొ
నర్వలోకము లేర్పఁ • జాలి యెవ్వరు ధర్మచాతనంబుద్ధులై • పరగువారొ
తే, శరణ మనువారిఁ బ్రోచెనుబిరుదు తొడవు, గా రహిం గొన్నవార లేవారొ వారి
ధర్మవత్తిని న నిట్లు • తలఁప లేక, కూడ యగుమాతవుతుఁడు • కాలఁ దన్నె. 76

* పాదాంగుష్ఠమును హస్తాంగుష్ఠమునం బెట్టుకొని . చృతిషేధించునాచారము . కల దని నిలకంఠాచార్యులవారు వ్రాసివారు. † అథావముద్రాదంగుష్ఠమంగుష్ఠేనయుధిష్ఠిరః, మూలము. ‡ అఱవవిషయంబునం దైన నిద్రతోప రసం గా ననుచు నైదుదేశము లడ్డ యిదురమం దున్న నని యర్థము.

- చ. జగమున నొడ్డకుం దెలియఁ • జాలనిలీల మెలంగునట్టి నా
మగలు మహాప్రసిద్ధులు సమర్థులు నాఁగ నెఱుంగ రెవ్వ రా
మగఁటిమి గల్గువారు తమమానిని కిట్టిపరాభవంబు రాఁ
వెగువఁ బరాక్రమింప వెనుదీయుదురోటు నపుంసకక్రియఁ. 77
- ఉ. తా నెకరాజు గాఁ దలఁచి • తప్ప పొనర్చినకీచకాధముఁ
గానఁగఁ జాలి ధర్మమును • గానఁగఁ జాలక దస్యధర్మముం
బూని సభాస్థలంబునను • బొల్పెడునిన్ను నధర్మమార్గగుఁ
నే నేటు వల్కఁ గల్గుదుకా • నీవ యెఱుంగుము మత్స్యవల్లభా. 78
- వ. అంత నాసభాసదులం గలయఁ బరికించి 79
- ఉ. నా కిటుగా నువేక్షఁ గొనినాఁడు విరాటుఁ డధర్మవర్తి యై
మీకు నెఱుంగ నయ్యె నిది • మే లనిపించునె నభ్యులార దో
షాకరుఁ డీతఁ డీతనిసమక్షమునం దగుమీర లట్టిరే
నేకరణిఁ వచింపఁ గల • నిట్టియధర్మము గల్గువట్టునఁ. 80
- వ. అని యనేకవిధంబుల విగర్హించి పలుకుచున్న నమయంబున విరాటుం డామె
కి ట్లనియె. 81
- ఆ. నాపరోక్షమంద • పాపి యైకీచకుఁ, జేమి నేత నేసె • నే నెఱుంగ
నెఱుంగకున్నవార • లేమి నేయఁ గలారు, దీవజేసి యింత • తెగడఁ దగునె. 82
- ఆ. అంత సభ్యు లెల్ల • రయ్యధార్థ మెఱింగి, కీచకు నిరసించి • కృష్ణ నెంచి
జనులయందు నిట్లు • సర్వాసవద్యాంగి, గలుగఁబోవ దనుచుఁ • బలికి రవును. 83
- ◆— ధర్మరాజు ద్రౌపదితో నుచితరీతి నాడి నుజ్జ్వలకడకుం బుచ్చుట. —◆—
- వ. అంత యుద్ధిష్ఠిరుండును లలాటంబున స్వేదజలంబు లూర ద్రౌపదిం జూచి యి ట్లనియె.
- శా. సైర్యధీ చను మిందుఁ గాకుము నుదేష్టఁ జెందు మి ట్లెందునుం
గారా దుత్తమ లాత్మవల్లభుల వేడ్కఁ గొల్పి వర్తించు టా
చారం బయ్యె భవత్పతుల్ తెలిసి రోషు బూనరే కాలముఁ
దా రూహించుటఁ జేసి ని స్సరయ లేదా యంచు నూహించితిఁ. 85
- చ. సమయ మెఱుంగ కిట్లు నటింపఁదమునఁ సభయందు మెట్టుచుఁ
గ్రమ మఱి పల్కరించుచు విరాటునియూటకు భంగపాటు గా
నమరితి పొమ్ము నీవిభు లంశంశరకాలమునందు నీనెగల్
సమయఁగఁ జేసి చేసెదరు • సౌఖ్య మెనంగఁ బ్రియంబుఁ బెంపునఁ. 86

ఉ. నాపుడు యాజ్ఞసేని యమఃసదనుఁ గన్గొని యిట్లు వల్కె నో
దేవ దయారసంబు గలఁ దేవసదృశులు నామనోవిభుల్
గావున నాదుగో డుమవఁ గాఁ గల రైస దురోదరప్రియుం
డీవగ వారిఁ గా దనుచుఁ సేచునొ వారల క్రగజం డయో. 87

తే. అనుచు వచియించి సరంభఁ మతిగెయిల్ల, నేప్పుచును నెంతయేఁ గన్నఁజెట్టవాఁడ
బటచె ద్రుప్రదాతృజ సగరుఁ బాటఁ బట్టిమించి శోకము మూర్తీభవించె ననఁగ.
వ. అట్లు పటలెంచి వచ్చినదానిం జూచి నుదేష్ట యి ట్లనియె. 89

ఉ. ఎవ్వఁడు నిన్నుఁ గొట్టె నిటుఁ లేడ్చెద వేటికి వేని కింతలో
నివ్వసుధఁ సుఖంబు విడిఁ యేగఁగ నయ్యెనొ చెప్ప మన్న నా
యవ్వ వచించు నోయమ సుఁరార్థము వోయినన్నుఁ గీచకుం
డవ్వసుధేశ్వరుండు సభఁ నారయుచుండ గ్రసించె వింటివే. 90

తే. దిక్కు మొక్కును లేనివిఁ దేశమందు, వలెఁ గొలుపుకూటమున నున్నవార లెల్లఁ
గనుచు నుండఁగఁ గీచకుం ఁ డనుకిరాతుఁ, డిట్లువేధించె న న్నందుఁ సేమియందు.

క. అనపుడు నుదేష్ట యి ట్లను, వసజానన నీకు మతముఁ వచ్చిరయేనిఁ
నినుఁ గామమత్తుఁడై నొవ్వన చేసినవాని నొంతుఁ వగ పుడుగు మిఁక. 92

వ. అనిన ద్రౌపది యి ట్లనియె. 93

ఉ. *ఎవ్వరిధర్మవత్ని నెవఁ ఁ డింపఱు జూడ బరాభవించెనో
నొవ్వఁగ నేసి నీచ మగుఁనుచ్చును వానిని బట్టి వారే
క్రొ వ్వుడిగించి నొంచి యమఁకూటమునందు వసించఁ జేయువా
రెవ్వరు నేల దీని కీకఁ నెట్టును గాఁగల దింతవట్టును. 94

వ. అని కనలి పలుకుచుం బాంచాలి తనగృహంబునకుం జని జలంబుల నంబరంబులు
సంగకంబులుం గడిగిక్రిని శుచ్చియై శోచనీయం బగునట్టివికారంబునకుఁ బ్రతీకారం
బారయుచు దీనమనంబున. 95

—◆— ద్రౌపది తనపరిధంబునకై పరితపించి భీమసేనునికడ కరుగుట. —◆—

చ. సకలజగంబు లేలుటకుఁ జాలినవారికి ధర్మవత్ని నై
వికృతిపుఁగాలకర్మమునఁ విన్నను వేగఁగ నెడ్లదాసి నై
నుక మఱి యుండియుం దుదకుఁ జల్కదనంబున కైతి నక్కటా
యింక నటు వోదు నేమిగతిఁ యెట్టులు కార్యము నిర్వహించెద. 96.

* సుయ్యు = పెంటికి, అనఁగాఁ దత్త్వముఁ దని భావము.

మ. అని చింతించెడునంతలోన నబలాఃస్వాంతంబు విద్యుత్పభా

పనితం బై చని భీమనేనునివయిం • బర్వే నిమేషంబులో
వనితారత్న మింతిండు గా కొకఁ డొనర్చుకొ లేడునామాననం
బున కిమ్మై బ్రీయ మంచు లేచి శయనంబు నీవీడి వై శంబునకా. 97

వ. అయ్యర్ధరాత్రమ్మృగం జమ్మచీకటియ శాసహాయమ్ము గా నుమ్మలించుచు నమ్మా
రుతి శయనించియున్న మహానమ్ముచకుం జని. 98

ఉ. చుమ్మలువాని నమ్మనము • శోకభరమ్మున డాసి వాసియుకొ
వమ్ముగఁ జేసి నాచరిభవమ్మున కై సఖలుండు మేనఁ బా
ణమ్ములు చాల్చియుండు టెద • నాటకొనం బొనరింప కిందు నీ
వెమ్మెయి నిద్రవోఁ గలిగి • లే మని పల్కెడుదాన ని న్నయో. 99

వ. అని పలుకుచు నభ్యంతరమ్మునకుం బోయి యట మృగరాజునోజ రోజుచు న్నిదిం
చుచున్న సమీరకుమారుని సర్వశ్వేత యగుమాహేయి మహాక్షంబునుం బోలె
డాదాం జని గోమతీతీరమహీరుహంబు నెక్కలతకూనవోలె వానిం గరయుగం
బునం గొంగిలిండుకొని పాంచాలి వనప్రసువ్తం బగుసింహంబును సింహియును
హస్తిని హస్తినియుం బోలె లేపుచు గాంధారస్యరమూర్ఛనం గ్రాలి మధురాలా
పంబునం దేలువల్లకియో యన నల్లన వాని కి ట్లనియె. 100

క. లే లె మ్రోటికి నిద్రం, బాలింపగ మృశునిరీతిఁ • బడియుం టిట నే
బోలింప నమ్మతుఁ డగువతి, కాలనయో జానకుండునా వాఁ డకటా. 101

వ. అని మేల్కొల్పిన భీమనేనుండు డబ్బాటునలేచి నిజవర్మంకంబుననున్న క్రియాంగనం గని.

ఉ. నీ విటు లేల నచ్చితివి • నీముఖవైఖరి తొంటియట్లు గా
దేవిధ మైనదుఃఖ మది • యిప్పుడు నీ కగుదెంచె జెప్ప మో
దేవి సమస్తముకొ విని ప్రోతిక్రియఁ జేయఁ దలంతు నేన నీ
యావడు లెల్లఁ బాపుటకు • నైతిని దొల్లియు నీ వెఱుంగవే. 103

వ. ఇప్పటిసీనచ్చినపని యెద్దియో : యెఱుంగం జెప్పి యెవ్వరికి నెఱుంగరాకుండం బా
మ్మునిన సమ్మానిని వాని కి ట్లనియె. 104

—•—•— ద్రావణి భీమనితోఁ దనవరాధవంబుఁ జెప్పకొనుట. —•—•—

చ. మగఁడు యుధిష్ఠిరుం డయినమానిని మానసమందు దుఃఖముం
దగులక యెట్టు లుండఁ దగు • దా నిది యంతయు నీ వెఱింగియుకొ

† మాహేయి = గోవు.

- దగ దన కిట్లు న న్నడిగి • తర్కము సేయఁ దలంతు వేటి క
ట్లు నయినక వదితు విను • మంతయు నింతటిలో బకాంతకా. 105
- మత్తకోకిలము. రాజపుత్రిక నై నన న్నలఁరాజమండలి నూడ నా
రాజరాజ బలార్కృతిం గొని • రచ్చ నీడిచివుచ్చ నా
పై జయద్రఘు డట్లు చేసెను • బార్ధివల్ గనుచుండ ని
య్యోజగ గీచకుచే బరాధవ • మొందితిం గద గువ్వుకున్. 106
- తే. బహువిధక్షేతముల నిట్లు • పడియుఁ జావకుంటి బాబొమ్మనాఁగ నీవొం డొకండు
నెఱుంగ కుండిలిన్ గుట్టియేను బ్రదికియేమిఫల మిట్లు పడి చావఁకెననెబ్బిదుకు.
- చ. విఠునిన్యాలకుండు బలంకి కమవిశ్రుతివాహినీశ్వరుం
దయఁగఁ గీచకుండు దుఃఖాత్ముఁడు వాఁ డిటు గట్టువాల నై
గరిమ సగట్టులక మెఁగఁ • గన్గొని నక దన కాలు గా నిరం
తరమును వేసి చంపెడి వంధయుఁ కర్ణుడ యేమి చెప్పగన్. 108
- క. బాలిశునిచెయ్యకతఁగ్, గాలమునం బక్వ మైఁపుంపులమునలెన్
బోలింప నాదుహృదయము, స్రవీపకున్ శోకరసపరీవృత నుగుచున్. 109
- ఉ. తిట్టుము పాడుజూద మది • తెచ్చి శింబునఁ జెట్టి పట్టలం
జెట్టిపవాని నెరఱకుఁ • బెద్దగుచాని దుర్యోగ పియున్
గట్ట! వదింప నే మరఁడు • గాక మఱొక్కఁడు గాజ్య మొడ్డి తా
నట్టడవిం జరించగ ముఁసం బొసరించు నె మాఁపుఁపవా. 110
- తే. ధనకంకనస్తుపాహాసతతుల నరిసి, యొడ్డి రేబవల్ విక కాసుఁచున్నయేని
జూదమదియేండ్లుపూండ్లుగాఁ జంపనై నఁ, చెగన యుండుచిల్లనరింపఁదగులఁడతఁడు.
- క. తనచేసేపనికిక యను, తనయుఁడు నెమ్మఁగునంచుం • దఱుగనిదింతన్
గొసి మూఁడుట్లు మిన్నక, కనుఁగొనుచున్నాఁడు నేఁడు • కను దీరుం డై. 112
- పదివేలహయములు • పదివేలహస్తాలు, పదిపదివేలరథపక్షు లెవును
దోడ రాఁ బురవీధి • వేడుకమై నేగు, పెండ్లి యొం రైకుఁపృథ్వినాథుఁ
డనిశంబు నిష్కనహాసవేతన మిచ్చి, చానీకతనహాసతతాల నిచ్చి
తనయింటఁ బవలు రే • యనక వారలచే న, తిప్పల సావడఁ జేయుఁపథితకీర్తి
తే, యొరు లెఱుంగకుండకొక్కచోఁనుబునుపుచ్చు, నట్టి డైయుండినీచయాఁచాన్మధుక్తి
నుదుమును నించుకొంచుదా • నున్న వాఁడు, ధర్మసుతుఁడక్కటక్కటాఁడై నఘటన.

- సీ. సరదేవముఖ్యులఁ ♦ బరిఁ బరిఁ గల్పిన,మేటి సర్తకుఁ డయి ♦ పాటుఁ జెందె
నగ్నికి ఖాండవం ♦ బస్సనచేసిన,ఘనుఁడు కూపాగ్ని నాఁ ♦ గవ్వవడియె
శత్రుభీకరుఁ డైనఁ తుత్రప్రవరుఁ డిప్పు, వికృతవేషంబున ♦ వేగుచుండె
వగుటాంకితబాహుఁపరిఘములం బొల్పు,పురుషుండు గాజులు ♦ గరిమఁ దాల్చె
తే, జ్యౌరవంబున జగము లల్లాడఁ జేయు,నేత గీతస్వనంబున ♦ నెగడుచుండె
దరణినమకిరీట ముఁ దలఁ ♦ దాల్చుజోడు, వికృతవేషధరముఁ దాల్చె ♦ నకట కట్ట.
తే. దివ్యభూషణభూషితఁదేహుఁ డగుచుఁ, గ్రాలుచుండెమనిషయుండు ♦ గమ్మలుఁ గడి
యమ్ములు ధరించి కన్నెల ♦ కాట గల్పనఁ, గనిన నామది శోకమఁగ్గుంబు గాడె. 125
- మ. సురదత్తాశ్రమమన్వితుండు త్రిజగఁత్తోన్ తాతిపాత్రుండు బం
ధుఁబాహుబలనిర్జితారిజనసంఘోహుండు సాద్రోద మై
ధర గంపింప మహారథం బనిఁ జనఁ ♦ దై త్యావళిం దోలి యు
ర్భరతేజం డయి క్రాలువాఁ డిటు లయో ♦ క్రాల్గంటి యై యుండునే. 126
- ఁ. జనులు మెచ్చుకొనెనుఁశౌర్యంబు దైర్యంబు, సత్యశౌచధర్మఁసముదయంబు
పరగఁ గుంతికమపుఁపంట యై తగువానిఁ, నాడ మనినిఁ జమ్మఁజుట్టకున్నె. 127
- శా.గోవుండై సహదేవుఁ డేవిధమునఁ ♦ గోష్ఠంబులఁ మెట్టుచున్
భూషగ్రామణికిం బ్రിയం బొగవ నేఁస్రాద్ధున్ దదీయోన్నతిన్
యాపింపన్ వినిసంత నామనమునం ♦ గోధంబుచున్ దుఃఖముం
జూపట్టఁ దిగఁద్రావఁ గాక వగళం ♦ జోతైతి నేచయ్యయో. 128
- చ.అడవుల కేగువాఁడు నను ♦ ఎక్కిటికంబునఁ జూచి కుంతి నా
కొడుకును వీఁ జూచు ము ♦ కోరికఁ నూపుచు నోపకంతి! వీఁ
డడరెమవృత్తముం గలిసి ♦ యందఱకున్ హిం మైనవర్తనిన్
నడచెమవాఁడు సద్గుణగణంబు గలఁ డని చెప్పి వెండియున్. 129
- శా. నాకుం గూర్చెముద్దుబిడ్డఁ డెక నేనాఁడేనిఁ గాఠిన్యమున్
గైకో నింత యెఱుంగఁ జే మనిన నొఁ ♦ గాదంచు వాదింపఁ జొం
డాకాంక్షింపడు కస్తీ కోర్కెఁ డతిమృద్వాకారుఁ డీ వీతినిన్
జేకొంచున్ వని నేలుకొ మ్మచుచు నాఁచే బెట్టి చెప్పెం జూచి. 130
- తే. అట్టిముద్దులమగఁడు నే ♦ డాలఁ గాయు,పనికి నుంకిన గని నేను ♦ మనమునందుఁ
గుదిరియెట్లుండఁగల నని ♦ మదిఁ దలంతొ, చింత యే మని యడిగితి ♦ జీవితేత. 131

తే. రూపసంపన్నుడై యనుఁగూపదివ్య, చాపవిద్యావిలాసుడై * యేపు చూపు
సకులుఁ డివ్వడు గుట్టములకు నుళిశు, కుఁ డలె కాలవివర్యయఁ మడుగ వలెనె. 132

ఉ. లాయములందు గుట్టములఁలడ్డలయొద్దఁ బరుండి సిద్ధురం
బోయెడువాఁడ యై యెవును * బోడిమి వోవ విరాటులెంక యై
శ్రీయును వై భవంబు విడి * చెన్నటి వోలె మెలంగువాని నే
నీయెడఁ జూచుచుం బ్రదికి * యిట్లగునానుఖ మేమి చెప్పుదుఁ.

133

—◆◆◆ ద్రావిడి భీమునితోఁ దనపాటు చెప్పకొనట. ◆◆◆—

చ. ద్రుపదకులంబునం బొడమి * దొడ్డతపోమహిమంబుపెంపుం
వ్యవగతసాధ్యసాత్ము లగుఁపాండుకుమారులధిరత్నై నై
కృష్ణులు గాక వీర నుడి * కెక్కినబిడ్డలఁ గన్నతల్లి నై
యిపు డీటు లూడిగంపుఁబని * కే నయితిం గద గట్టువాలు నై.

134

మ. కురుపాంచాలకులద్యయంబున నెగుల్ * గూడఁ సుదేష్టాగ్రహం
తరమందుం బరిచారికాత్విమున కై * నాల్గిట్లు వేగించుచుఁ
దురవస్థఁ దురపిల్లునఁ దెలియ లేదో కాని నామన్మయఁ
మరణంబుఁ గనరారు నాపతులు దై న్యం బద్ది సామాన్యమే.

135

ఉ.† ఎప్పటి కిట్టికాల మొకఁడే యయి పెండెలఁ బట్టి యుండునే
కప్పినచీకటుల్ విరియఁ * గాముది యొప్పుక పోవ డట్టులే
యిప్పటిమువ్వ డీఱఁ బతు * లెప్పటిరాజ్యసుఖంబు నొందఁగా
నొప్పుదు రంచు నాన నిటు * లుఁటిని గా నొకఁ డైనఁ జావనే.

136

తే. ఇంతబలఁగంబు గల్గినే * నింతవారి, కాల నయ్యును దొలి బామునందు నోచి
నట్టినోముకొఱంత ని * ట్లలెతి వోలె, నొరుల కుడిగంబు నేయనై * యుంటి నకట.

తే. ప్లాణి కేనాటి కేగతి * పట్టునో యెఱుంగఁ జాలుదుమే నృపఁపుంగవులకు
మీకు మీపత్ని నగునాకు * నీ కరణి న, నృప వచ్చెను నే మనఁవచు నధిప.

చ.† విరటునిపత్నికిం బడిసి * వెన్నడి యుండియ కన్ను నన్నలఁ
నిరతము నల్ల వెట్టియును * నేన బలంబుల నాడఁ జేసియుఁ
సురుచిరరీతి బూసియును * శోకము పైకొన నేవ నేయుదుఁ
గర మెపు డిట్లు చేసి యెఱుంగం గద మీకును గొంతి కేనియుఁ.

139

† పెండెలఁ బట్టి యుండునే = అనఁగా నెల్లప్పుడు నుండునది కా దని భావము.

‡ కరము = అర్జునము;

తే. ఉడిగమునఁ జేసి నాకరి యుగమునందు, నెట్లు కాయలు గాచెనో • యెట్లు పడుచు నుంటినో చూడు మని చూపెనువిద తెనడు, కేలుదుగ చాచి కన్నీరు జాలువాట.
వ. అట్లు చూపిన జూచి మున్నీ రయి చిన్నీగు. కరతలమున నొత్తుకొనుచు భీమ సేను డాగూతొనెట్లు నెట్లు జేర్చుకొని కరలు గుఱుచుచు నిట్లనియె.

141

—•— భీముడు ద్రౌపది నూటించుట. —•—

తే. అక్కటాట నాభునబలం • బవ్విలముని, గాంధీసంబును వమ్ములే • కావె నీవు పరులకడ నిట్లు పడుచుడ • నరసి మనసి, మిన్న కుండినదాన నోయన్నుమిన్న.
శా నిన్నుం గన్నిచోచకాధనము నట • న్విక్షేపిండ్డె తలు
గొన్న జూచియు మిన్న కున్న మన • కరికి విముఠా కేగంగా
నున్న నున్న సజాతశత్రులను నీటాఁద్రోవ్విట్టి వారలచుచుక
సన్నల్ సేసిన నుంటి గాని తెగువల్ • నాగింపనే లేనిచోక.

142

తే. వరిత! మనకు రాజ్యత్యాగమునకు నైన, ఖిలులు దుర్యోధనాదులతలలు ద్రింప కునికి హృదయస్థితం బగుఁ ఘోరశల్య, మైదహించెడు నాగాగ్రోమమదిసంబు.
ఆ. ఎంతపాటు పడినయే నీవు ధర్మంబు, విడకు మెడఁదఁ గినుక • విడుము పడఁతి ధర్మవిదవ్విరిప్పు • ధర్మనందను నింద, నేయఁ దగదు నీకుఁ • జిత్రమందు.

143

క. నీయాడు గోడు వినినక, బాయుదు రిల ధర్మసుతుఁడు ఘల్లునుఁడుగవల్
వే యేల వారు వోయిన, నాయొడలుం బోవు ననుచు • నమ్ము మెడందక.

వ. అని మఱియు నోచేపి! యావట్లు వచ్చినప్పుడ ధైర్యం బూదవలయు నాకరింపుము నీ. మును సుకన్యక చ్యవంనుని గూడి వనమందుఁ, బడరానిపాటులుపడియె గాదె వేయెండ్లవృద్ధైవవిభునితో దొల్లి రూపవతి నాళాయని • పడియె గాదె
జనకనందిని పతి • ననుసరించి యరణ్యమున మున్ను పెన్నగుల్ గొనియె గాదె తనకోరికల నెల్లఁ • దఱిగి లోపముద్ర, మగనితో దొల్లిట • నాగిలె గాదె

తే. వెనుక సావిత్రి యమలోకమునకు నేగు, నత్యవసతుని గూడదే • సాధ్వీ లెల్లఁ బతులతో గూడికప్తముల్ • పడియుఁ దుదక, సౌఖ్యమందుట లెఱుగ వేసాధ్వీనీవు

తే. కొన్ని నాశ్శోర్పియుండు మోకొమ్మనీవు, నెట్లునుఖయింతువుత్రయోదశాబ్రమిద్ది కడచనిన వెన్కరాజ్ఞి వై • పుడమియందు, నమ్మునామాటలనువుడు నాతిమఱియ.

తే. అర్త నై బాప్యమోచన • మాచరించి, శోకసాగరపారంబు • గెకొనంగ లేక తెగడితిఁ గాని లోకకపూజ్య, డై నధర్మజకడ • పంపగు ని యొకఁడు.

వ.సలయ్యె నైనదానికి వగచినం బయోజనంబు లే దది యట్లుండఁ గాని పృథ్వు
తంబునకుం గడంగు మూకైకేయి నాకుఁగా విరాటుండును గామించునో యని
శంకించుచుండు నట్టివానిభావం బెఱింగి దుష్కావుఁ డగుసూతనంభవుండు కామ
మోహితుండై నన్నుం బట్టునటుచుటయు నేను హాపించియుం గోపించక నానతు
లేవురుగంధర్వులు వారు మహాశూరులు సరిహద్దు బడి నీవు నీప్రాంతంబులం
గోలుపోవువాడ వగుదు వుడుగు మేను పులశీలసమన్విత నై పరుల నంటనిపరిమ
ధర్మంబున నున్నదాన నన్నుఁ గామించకు మనిన వాడు గిర్వాంధుండై గంధర్వ
ధయంబు నొనులె డే ననే సహస్రసింహస్వల ముల యిలబులల గలది
యున్నవాడ నీవెడమూట లింకం గట్టిపెట్లు మని యట్టిహంసంబుఁ దేసిపోయె
నప్పుడు మనిచున్నయు ధత్తవీర్యుచిక్రీడి తీసి నన్నుఁ గీచినిట్టికిం దసి నట్లు
దేరం బంచుటయు నే నెంతయో ప్రత్యక్షాన్యంబుఁ దేసియుం దేయుండి లేక
వానియింటికిం బోయిన వాడు నన్ను బలాత్కరించె నే నది విరాటున కెఱి
గింపఁ గోలువుకూటంబునకుం బొటుతెంచునంతలో వాడునుం గూడముట్టి
విరాటుండును నీవును ధర్మజుండునుఁ దక్కునుంగలవారునుఁ మాయచుండ గండు
మిగిలి కాలం దాచి పడం ద్రోచెఁ గడమ యులయు నీయెఱింగినయదియ
యని మఱియును.

151

సీ.విరటుమఱుది నే • వివిధసేవల కధి,నాధుండ నని కీచ•కాధముండు

తగవు ధర్మంబును • దప్పి యెప్పుడు నెడఁ, బరదారధనములఁ • బడయఁ గోరు
గరుణ యిలయు లేక • విఱిటి యై వర్తించు, కోపభావుడు వాడు • పాప ముండు
సరిసింహబడఁ గాన • నే నగ్గ మగుదునేఁ, దగ్గ కెగ్గతి వైనఁ • దన్ని చంపు

తే. ధాన్యంబు వైద్యుల సహకారము, మున్నగు ముఖ్యక్షేత్రములందు
భార్యరక్షింపఁబడునేను, పడలగుచును, వృజిల రక్షించుటది యాత్మరక్షియగును.

తే. తన లుభింపునందు • వ్రుముయిలెట్టు, గొప్ప ధర్మము జూచి నొకరినొకరు
భార్యయను ధర్మము • భూమియునులల నొకరియొద్ద • లునునొకరు
ఉ. శత్రునిబిడ్డగొలుచును • బాలికధర్మము లేదు ధాన్యశి-

క్షాత్రియశాతకిక వినుము • కౌరవవంశం శ్రేష్ఠ! నీవునుః

ధాతి గొప్పాధిగమ మగుఁడవర్తింపగుం గనుచుండఁ దన్నె నా

గ్రామము నట్టి కుటుంబంబు గలదు ముండుమనుండు మున్నుయూ.

152

బాలాత్రిపురసుందరైవ్యనమః.

శ్రీకృష్ణభారతము

విరాటపర్వము—తృతీయాశ్వాసము.

కరుణై లోకంబులఁ

జేకొని రక్షించుటట్టి శ్రీహరిమేళున్

వాకుల నిడికొని కొలిచెద

మా కెప్పుడన్ శుభము లొసంగి మనిచెమనొకటన్.

1

వి. అక్కఱమును శౌ. కానిమునులు కీ ట్లయె నట్లయిన వెనుక నైవకథానంది
ధానంబు చెప్పి మని యడిగి బంపే జయులకు వైశంపాయనుం డిట్లనియె. 2

చ. అనుజులొడిగూతెనుత్తుఁ డట్లు హతుండు పోవ విన్నభూ

జను లేని విన్నయొబు నెఁసంగుదుఁ బొంగుచు బేర్పెంపున్

దనరెకీచకుండు బలవదర్పనమనితొడఁ జెట్లు నచ్చె నె

న్ద్రుని కగు నట్లు నయ నని యుగం గొచ్చి కెచ్చెనామెన్.

3

3. పాదుల యెల్ల మృత్యుకామిను నుచ్చగి ధర్మములచే నాధ్యక్షులం

నని విరాటునిపుముసం డయింపాన్తి వివిధదేశములందును వెల్లివిరిసె.

4

న. అట్టియవస్థయు.

5

... వేసునారు పాండవులం గాని దుర్యోధనునికడకు వెచ్చుట.

మ.*ధృతిరాష్ట్రాత్మజునంపున్ బుకమివై నెం దుండెరో పాండవుల్

వెతికంగాఁ దగు నంచు వచ్చి యెచట యిచ్చింపఁగా రామి నో

డి తగ్గ వేగులవారు గౌరువుర వెండిం జొచ్చి దుర్యోధనుం

బ్రతిపత్తిం గని పల్కి రెట్లు కృపభీష్మద్రోణముఖుల్యన్.

6

నీ. అవధారు ధరణీధరాంచితిపాదవీ, నా! మహారాజ నీయూనతిమెయి

భాండవాన్వేషణంవరతమై మేము నా, నావనంబులు గిరుల్ సగరములును

గ్రామంబులుం గటకంబులు కొలఁకులు, సదులు సదంబులు • పొదలు గుహలు
దిరిగి చూచితి మెందు • సరయరా రాసాంశువుత్రులు పాంచాలపుత్రికయును

తే, విను మొకవసంబునం నొక్కవిఃత్రవోట, వాఁడరథకేమిపథములు • వలల వాని
వెంటఁ బడి ద్వారకకుఁ బోయి • వెనకే వెదకి, విసిగి వేసారి వచ్చితి • మునురు చెదర.

కా. ఎందుఁ జూడఁగరాదు పాండవులు హా • రెంఁదేనియుం జచ్చియే
యుందు ర్వేటొకవోట నుండిసను మా • కూహంప రాకుండ రీ
చందంబుఁ వినిపింప వచ్చితి మితక • సంధింపఁగా నెద్ది మీ
యందుం దోచునో తోచిపట్లు సలుపఁ • వ్యాహాయుం జేయుడి. 8

వ. మఱియు నొక్కవిశేషంబు విన్నవించెద మచధరింపుము. 9

ఉ. మున్ను శ్రీకృష్ణయోధుని • బోకడపెట్టినజెట్టి మత్స్యరా
జ్యోన్నతి కెల్ల మూలము మహాహూగ్రసరాక్రముఁ డై సకీచకుం
డన్నఁగ దేవయోను లఁట • యెవ్వనో చంపఁగఁ జచ్చె నొక్కరే
యన్నగరోపకంఠమున • నంగఱుతమ్ములతోడ వింటివే. 10

క. శత్రువరాభవ మియ్యది, ధాతీశ్వరుమదికిఁ బ్రియము • దవులఁగ దయకుం
బాతుల మై వివరించితి, మాతము విడ నవల వలయు • నాజ్ఞాపింపఁ. 11

వ. అని చెప్పిన దుర్యోధనుండు నొకా నకి నొక పుష్టి వెను సభాసమలం గలయం
గనుంగొని యిట్లనియె. 12

అ. కార్యగతులతెఱఁగు • కలరూ పెఱుంగుట, దుర్బటంబు గాన • నొడరి మీగ
లెల్ల బాండునయ • లెం దున్నవారలో, యోకిగిరినిగవలయునెఱు గలిగి. 13

సీ. అజ్ఞాతచర్యకు • నై నిదాయలసమ, యాబ్దము గడచె పశ్చాత్తప
మాయిత యగునది • మై నాశీరిషు, నులు వా రేచి పై • బడక పోవ
రెడరు పుట్టెను నెట్టులేఁ గౌరవుల కట్టి, దవుల గాన దగ్గతు • లరయ వలయు
సధిక పయత్న మియ్యదనున గావించి, వారి నెఱింగింపవారమేని

తే, సత్యధర్మవరాయణస్వాంతు లై ని, పాండవులు చెంపి నవచాన • ముగడ వలతు
రట్లగునయేని మాకు రాజ్యంబు నిన్నవత్త మయి దక్కుఁగాడె నిర్ద్రవ్యద్య మగుచు.

—◆—◆—◆ కర్ణాదులు మరలఁ బాండవులక బడకుటాద్య నని చెప్పట. —◆—◆—◆

మ. అనినది గర్భుడు నలు • నిట్లు పుగివీణా! నెంగియుఁ విజ్ఞాలై
చనుచారావధి రోయఁగాఁ బనుపు మాఁచారుల్ నిగూఢస్థితి

స్వసటం బొండెడుపాండునందనుల నానాదేశభాగంబులన్

వసులం గొండల గొలుకూటముల సరిస్థానసంఘంబులన్.

15

క. రోయ దగునేర్పు వేర్పడ, నామూవో ట్లెల్ల దాచి • నగపడుదురు కౌం

తేయు లన దుస్ససేనుడు, పాయకి యిట్లయిదు బలికె • భృతకుఁ బ్రతికె. 16

శా. పోలుం గర్జునిపల్కు వారి వెదకం • బుచ్చు వగున్ వేగులన్

బోలం జూచి ధనిం బొసంగుటను నై • పోషించి భాషించినన్

లీలం బొండవులం గ్రహించి గల హూ • లె మ్మించుక వారు శా

ర్థాలవ్యాసముఖంబుల బడ మృతిక • బొందంగి బోతునిన్.

17

వ. అంతం దత్తావ్యదర్శి యగువోషం సిట్లనియె.

18

మ. కృతవిద్యాధనులున్ ధన్యురసున్ • కృతారాజుల్ మహా

స్మృతిజేజుల్ విజితేంద్రులున్ సతభయుల్ • నాన్దాధర్మపురు

కృతహస్తస్తుతి లార్యసమృతమతుల్ • విజ్ఞు ల్విశేషజ్ఞులుం

గృతకృత్యు ల్కలితైకమశ్యులు ధరితిక శౌంకు లవ్వాండవుల్.

19

శే. నీతిధర్మాతత్త్వజ్ఞ • పై తెచ్చి ధర్మపథమున బోవునాధర్మతయు

నల్లతమ్ములు తండ్రి నా • వెడిగి నిడక, నొలిచి నిరహుగతియంద్రులెలియవించె.

చ. ఒసరి విధేయులై యొకరి • నొక్కరు బాయక జగియకతం

దనదును నున్నవారిల కెవం దలరొయగి నామ నాశ, మెం

దుసనొ నిగూఢవృత్తి మెయి • ద్రోయుచు నుంచు కాల మందునన్

ఘను లగు విప్రులం బడిచి • కాంచగి నెంచుట పాడి పార్థులన్.

21

వ. అనింత ధృనిమండు దేశకాలతత్త్వజ్ఞండు నగుగాంగేయుండు కౌవహేంబు

గోరి కుంభసంభవుండు చెల్గిచొప్పు ననుసరించి యిట్లనియె.

22

సీ. సర్వోల్లాసేణానామన్నలును సాధుసమృతములు, నిర్భయశరణులు

శుభ్రసమన్వితములును, సర్వవిద్యావంతులు, ధర్మపురుష విఘ్నాలయశు

లగుపాండవుల పొడవెడిగి యుండరు గాని, సమయపాలనము • నల్పు చుండు

ధర్మతత్త్వజ్ఞుడు • ధర్మజుఁ డెల్లరిం, దెడివలెం గాదు • ధర్మసరణి

అ, వేరై న వారి • వెదక శక్యము గాదు, నేగువాండమాట • విసంగ నేల

ద్రోహబుద్ధి గాక • తోచినగతి నిట్లు, నిడము పలికినాడ • నేను వింటె.

23

క. వీరును వాంలు నా కొకతీరై న సుయోధనుండు • లేజి గడుగుట నే

నీరీతిఁ జెప్పచుంటిని, వీరి బ్రేమించి కాదు • విను డని మఱియున్.

24

* ఇందు తేగులకు ధన మిచ్చి గౌరవించుట కర్తవ్య మని చెప్పినాడు.

సీ. శ్రీ లొంది యుందురు • చే తెఱుంగక ననుల్, ధర్మజుం మండిన తావునందు
 సత్యశౌచాదులు • శాంతియు దాంతియు, నిలుచు ధర్మజుం మన్న నెలపునందు
 శ్రుతులు శ్రుత్యర్థముల్, క్రతువులు వ్రతములు, డడుధర్మజుం డొప్ప వుడమియందు,
 బాడియు బంటయు • బ్రజయును సమవర్ష, మొనరును ధర్మజుం • మన్నచోట
 తే. డామడాంబరామలబాధ • నన్నగిల్లు, ధర్మతత్పరతక విప్రీతతి చెలంగు
 స్పర్శసుఖివాయువులు వీచు • సుతతంబు, విజ్ఞు డగుధర్మజుం మన్న విషయమందు.
 వ. మఱియు ధృతియు దానము తుష్టియు బుష్టియు ఋద్ధియు డమ హీ శ్రీ కీర్తి తేజ
 ము నార్జవము లోనగునవి గలదేశంబు ధర్మజునకు నివాసం బని తెలిసి వారిం దెలి
 యం దగినవారిం బుచ్చి కర్జంబుదెనవాడవు క మృనినక దానికి సమ్మతించుచు
 శారద్యతుం డి ట్లనియె. 26

తే. ఎంత వోలెడు నల్లవో • శంతనసుతుం, డివును చెప్పినమాట నహేతుక మయి
 సముచితం బయి యున్నది • సమయగుప్త, వృత్తి నుండిరి గదె పాండవేయు లెల్ల. 27

ఉ. చచ్చిరి నాఁ దలం పెడఁదఁ • జర్పకుఁ దే కలపాండవేయు లె
 ట్లెచ్చట నుండిరో తెలియ • నిష్ఠగు వేగుల నంపు టొప్పు వా
 రొచ్చెము సైఁవఁ జాలరు నిజోన్నతికై సమయాంతమందుఁ బై
 వచ్చుట నిక్క మెట్లు నడువం దలపోయుదువో నుయోధనా. 28

క. అరి ప్రాకృతుఁ డైనను మది, సిరి గోరినరా జువేక్ష • నేయుఁ దగవు గా
 దరునము సెల్లదు చెల్లిన, బిరుదుముగల్ పాండుసుతులఁ పెం పన వలెనే. 29

చ. సమయము దీరఁ బాండవులు • సంధికి వచ్చిన నిచ్చగించి నీ
 సముదయముక బలంబు ధనఁసంపదయుక గణియించి వారితో
 సమరెనుసంధి చేసికొనునట్టిద ల గ్గటు గాక వీక దం
 డమ నడపించు టొప్పు ననుటల్ తగ దభ్యుదయంబుఁ గోరినకా. 30

తే. ఎఱిగి దేశము కాలము • నదిరి దన్నుఁ, గోశబలవృద్ధి దలపోసి • కొంత కొంత
 నీతి నడవఁగఁ జేసిశిఁభూతలవతి, కార్యసిద్ధి నెనంగు సౌఖ్యమును బడయు. 31

వ. అంతఁ ద్రిగర్తేశ్వరుం డగునుశర్మ కర్ణుకం గనునన్న నేయుచు భార్తరాష్ట్రున కి
 ట్లనియె. 32

—•—•— నుశర్మ మయోధమనితో విరాటనికతుసమృద్ధిం దెలియ విన్నవించుట. —•—•—

తే. మత్స్యసాల్యాదిస్థైర్యసంపత్తి దనరఁ, గీచకుం డెన్నితడవలో • గోచరించి
 మున్ను ప్రహరిం చెననుఁజుట్టములునుదాను, వాడుగంధర్వనివాతుఁడై నేడుసెల్లె.

ఉ. కీచకు బుచ్చి మత్స్యః డలు • కింకిరపాటునఁ జేటు దెచ్చె నా
రాచటికంపునేల కెన • రాజుచు నున్నది క్రోధవహ్ని నా
కీచన విఘ్న నేన చని • యేడ్చెఁ జూగుచు నెల్లమానుస్యలక
రాది నశింపఁ జేసెద నఁరాతులగుండెలు తల్లడిల్లగఁ.

34

వ. మఱియు మత్స్యదేశం బిపుడు ధః ధాన్యసంపన్నఁ జై యున్నయది పాండవు లం
దున్న నుండవచ్చును గావు.

35

శా. సేనాధీశ్వరుఁ డై నకీచకుఁ డిలక • జేటాంద మశ్వేశ్వరుం
డానందగ బటి యున్నాఁడు బలగఁబాగ్యగోచరఁ ఘోరఁగా
నానేలం దన నొప్పు నెల్లబఁ ముత్ • యాత్మా మందున్నరా
నానేకార్థములకఁ గహించుకొని గా • నై యొప్పు నిప్పట్టుకఁ.

36

చ. కొడుగక పాడిని గురి యుఁగోగఁ మిట్ట గణింప నొప్పు న
వృగమున దానిఁ దెత్త నుని • నడ్డఁ దడియచమూఁమూహముక
నడమద మాఁగరితము నశశఃబుఁ గుంఁ మెడక సుఖింత మి
య్యగి ప్రభువన్నుంబ యగు • నై బుఁబుఁబుఁ కిని మూఁపునా.

37

వ. అనిన గర్జనకు సుశక్మవచనము లింత యొప్పుకే మిత కు సెప్పినట్టిప్పుడ నేలం
కొన్నప్పని పోవు టొప్పు యింక గురువృద్ధులఁ గుఱవృద్ధులై నీచ్యవోగకృ
తఁ గుఱవోగియ్యుతింపె ను కి పట్టెఁ బు క్తియగు కింహాబలపాదుషానిమా
లై ప్రహస్తులై యగుక్షయాలు కైఁపా డవులతో ను కేమిచని యిద మర్యో
ధులందు గుఱవనను బిలిచి యు ట్లయె.

38

సీ. సెప్పుక నీవు పెద్దలతోడ నిని సెప్పి, మొప్పించి వాహని • నొప్పు గూర్చి
మిట్ట తిగిల్లె • నెల్ల గూడి సుశక్తి, ముచుమున్న విటు పోత్ • చనగ నొప్పు
నాఁ గునలక న్యోజనమునపుడు మై పో వలముక మర్కటఃప్రముఖులు
బలములకఁ రెండుపాఁయం నేసి కట్టితో, త్తములు గోవులఁ • దవుల వలయు

తే. ననిన నాఁగత మని యగు • డట్ల చేసె, గృష్ణవ భమిని ద్రిగ్తఃప్రధిపతియు
వృష్టిమిని నెల్లకారపు • లలబలుగుగ, బలగఁగుల గూడి చనిరి గోవులు బట్ట.

వ. అట మత్స్యనగరంబునఁ బిచ్చన్నమాహుల నుండి విరాటునివనులు నేయుచున్న
పాండవులు తమనమయాబ్ధులు గడవ నెదితి మని నం సిండుచుండి గవ్వెరటుండును
గీచకుండు చచ్చిననాటుంగోలెఁ బాండవు లని యెఱుంగకుండినను వారి నంతయు
సంభావించుచుండ నంతఁ ద్రోయోదశవర్షాంతిమదివనంబు.

40

—◆—◆—◆ సుకర్మ దక్షిణగోగ్రహణంబునకై వడలుట. —◆—◆—◆

- చ. కురుపతిపంపునక బలము • గొల్వఁ ద్రిగర్తవిభుండు వికృమ
 స్ఫురణము దిక్కులక విరియఁబోయుచు నేవున వచ్చి హెచ్చునక
 విరటునివీటిదక్షిణపువీధిని ముట్టడి వెట్టి గోవులక
 శరముల ముంచి గోగణముఁ • జయ్యనఁ బట్టెను బట్టిసంతటక. 41
- తే. గోవుఁ డొక్కఁడు రథమెక్కి • గొబ్బునఁజని, కంకభట్టాదులునుమంత్రిగణము గొలువ
 నిండుకొలుపుండినవిరాటఁనృపతిఁ గాంచి, మొక్కి యిట్లని పల్కెను, వెక్కువొడమ.
 చ. వినుము త్రిగర్తభూవిభుఁడు • వేలకువేలయి కౌలుమూలకలక
 గొని చనుడెంచి మించి మనఃస్థనోషము లన్నియు ముట్టడింపి ము
 మ్మని నెదిరించి నొంచి సంతయంబున గోవులఁ గొంచుఁబోయెడిక
 జనవర వాని నోర్చి పశుసంఘములక మరలింపు మిత్తటిక. 43
- క. ఇంతకు దపుదపులఁ జన, వింతల సంతలన యుండు • నెల్లవసియు నీ
 వింతన చని జనవర శ్రీతుంతుదుఁడవు గమ్ము జయముతో రమ్ము వడిక. 44
- వ. అనిన విరాటుండుదరిపడి కోపాటోపదీపితుఁడై సేనాగయాయులం గలయఁ బరి
 కించి చతురంగబలనన్నాహంబుఁ గావింపుఁ డని నియోగించుటయుం దన్నియో
 గంబున. 45
- క. రాజులును రాజపుత్రులు, రాజితమణికాంచనాంబరతనుతాణ
 శ్రీహితరుచి నెనంగుచు, నాజకి గయినేసి కవిసి • రానమయమునక. 46
- నీ. నృపతితమ్ముఁడు శతానీకుఁడు కల్యాణ, సటలమ్ము వ్రజకవచముఁ దొడిగె
 నతనితమ్ముఁడు మదిఁరాక్షుఁడు శతసూర్య, శతబిందుయుతకవచంబుఁ దొడిగె
 దదనుజమ్ముఁడు సూర్య, దత్తుఁడు సూర్య, వ, భం బొల్పువ్రజవర్మంబుఁ దొడిగె
 విరటుఁగ్రనుతుండు • వీరుఁడు శంఖుఁ డా, యనగర్భ మగుజిరా • ననగఁ దొడిగె
 తే, దక్కునుం గలయోధులు • సుక్కు మిగిలి, దృఢతనుత్రాణములు చాల్చి, ధృతిదలిర్ప
 నాయుధంబులఁ గై సేసి • హయగజరథ, ముల నధిష్ఠించి కదలిరి • కల నొనర్ప. 47
- మ. * విరటుండుక శతసూర్యచంద్రసమదీప్తి భాజితం బై సస్య
 ర్ణరథం బెక్కి సువర్ణకంకటకవర్ణం బొప్ప మై చాల్చి భా
 స్వరకాంతిం దగుకేతు వెత్తి యనికీక • నన్నధుఁ డయ్యె న్నిరం
 తరసేనానముదాయ మెల్లకడలం • దన్నంటి సేవింపగక. 48

వ. అట్లు నన్నద్దండ్లై యోధుకాముం డైనమత్స్యభూవల్లభుండు జఘన్యజం శకుశతా
నీకుం బిలిచి కంకవల్లవదామగ్రంధితంత్రిపాలురును వీరలక్షణలక్షితు లగుమహా
పురుషు లాలంబునకుం జాలి యుందురు కావున వారికిని దనుత్రాణశిరస్త్రాణాయుధ
రథాదు లొనంగునది యనిన శతం హౌ నని చెప్పిపట్లు చేసిన ధర్మజభీమవకులనహ
దేవులును గవచంబులు దొడిగి సాయుధపాణులై సారథిసముపవీతరథంబు లధిష్ఠించి.

మ. మనమాతంగసమున్నతాంగులును భీష్మ సోఽజ్యూర-భులుక

ద్రిదశవస్త్రుతదివ్యజేజ్ఞులు సమిద్ధియల్ ధృతోగ్రాయుధుల్

కదనంబుం బొవరింప నల్గురును వేండ్లంజేసి భూమిశుని

గదియ న్యచ్చిరి హెచ్చి మెచ్చగ జనుల్ • గౌమాహలఃకీయక.

50

వ. ఇట్లు నన్నద్దండ్లై యెనిదిరిసేరభంబులును బరిహుల్ల యేసుండును నలుచనినేల
గుఱ్ఱంబులును వేనవేలు కాల్యంబులునుం గలిగి మహోన్నతం బైనమత్స్యమహీజాని
పై న్నంబు బంతులు నేకముఖం బై గోవర్గంబు సరిసమార్థంబు నట్టి చనిచని సాయం
సమయంబునఁ ద్రిగర్త సేనం గూడముట్టె నట్టియెడ నుభయపై వర్గంబులును దై న్యంబు
దక్కి మొక్కవోనిచరాకృతిమాబుని నొక్కమొగిం గవిసికోల్తల సేసె నప్పు డాశ్వికు
లాశ్వికులును హస్తిపకులు హస్తిపకులును రథికులు రథికులును బత్తులు బత్తులును
దాడి వీకం బోరింపారు ఘోరం బయ్యె నయ్యెడ.

51

••••• మత్స్యత్రిగర్త సేనల ద్వంద్వయుద్ధము. •••••

తే. ఇట్లుభయనేంలు దాడి • యెంతయేని, వీక నార్పును శేర్పును • శోకభీక

రసుగ నేయుచు డాయుచు • రణ మొం దెప్పెనయ్యె దేవానురాహవ మం.

చ. అరసులు చ్చగముల్ విజుగ • ఎట్టె యిలం బడి సుగునూచ మా

నరదములుక గణంబు లగునంగకము ల్లలఘాటకంబులుక

శిరములు గాఢ్ల జేసులును • జెక్కలు ముక్కలు గాగఁ ద్రొగినక

ధరఁ గయినేయుసారిధులు • దారుగఁ బోరి రట్ల రథిశ్వరుల్.

52

తే. భిమరముంగులుకొండలసింపువోలె, దూడములుగండములుగాఢ్ల • మనుకలగుల

భూరిదంతులు తెగి వడి • భూమి గప్పె, హస్తి పకులొండురులు పోరు • చవనరమున. 53

క. ఉరుపేషల గురుధారల, బరువల్లం ద్రొక్కుతునగ, వంక్తు లవును చె

చ్చెరఁ గుప్పఁగూలె వివమే, ధరలో నత్తుచ్చయి, పశుతనహేతు వనక.

53

క. పినుగులపిల్ల లొకో యనఁ, గడిమిం బగవారియందు • గనఁబడచి వడిక

గనుఁ బోరి పోరి చచ్చిరి, పుడమిం బడి పెక్కుభటులు • పొడిపొడి యగుచుక.

- చ. తెగువ నొగ లొగల్ గలిపి • తేరిపయిం బడి శత్రుఁ బట్టువా
 రొగి రథచోదకుండు వడ • నొచ్చునఁ దా మరదంబు దోలుచున్
 బగఱఁ బడల్పడఁ నబువువారుచు దే ర్చెడ వాలుఁ బల్కమున్
 దిగి కొని నుగ్గునూచునుగి • ద్వేషులఁ జేసెనువారు నై రటన్. 57
- చ. ఒకఁ డొకఁ డంటి ముగియఁచి • యొక్కఁడ యొక్కనిఁ జెక్కుమంది వీ
 గికఁ బుట్టుండునట్టియవి • కల్గెవాల్ వడగల్ ధనుస్సులున్
 మొకములబుంగుగొమ్మలను • ముక్కలు ముక్కలు గా నొనర్చి యె
 న్నికఁ గినునట్టి వై యలరె • నెక్కొని భాణము లడ్డళంబులన్. 58
- వ. ఇట్లీరువాఁగుంబు గిదిసి తోముభింపిపాల పరశు పట్టన మునల ముద్గర గ దాసి కుంత
 కరవాలాదిసాధంబుల నొక్కపెట్టుం జుట్టుముట్టి తెట్టలు గట్టునట్టు కొట్టుకొనుచు
 గేసె లనేకంబులు నాకంబు ముట్ట నట్టహాసంబులు బిట్టడర సాధారణవికమ్మకమఁ
 బునం బోరం దొడంగి రప్పడు. 59
- సీ. చతురంగవాహినీఁచలంప నాత్తితి,నిభృతపరాగంబు • నింగిఁ గప్పె
 సాందనంతమసాతిఁసంవృతం బగునింగి, నిల లేక వివాగముల్ • నేలఁ గూలె
 వరధనుస్థరనిరంఁతరము కరుకృష్ణ, వ్యశరాళిదీప్తి దిఁక్కుమితి నింఁచె
 దచ్చరాళిచ్చటఁ • గగిఁ గప్ప నడి గవి, పెంపటి నాఁ గనుఁపింపఁ డయ్యె
 తే, సప్తడిరువాఁగు మోఘుఁ • డరి కుడియు, నెడను న కేఁబులం దాఁకికడిమిమెఱయు
 బంపపట్టసమునలము, ద్దరగదాసి, తోమరానుఁ • గుప్పించి • తొడిరి రుక్తి. 60
- వ. అట్టిసమలనవరంబులఁ దెగింపు న్నకంబులును బడికబంధంబులును ద్రెస్సినభుడంబు
 లును విడిగిసాధ బులును ద్రెస్సినయేనులగులును గూలిసంగుటంబులును సమురాంగ
 టంబు నిండికొండలసి పుంపు గాఁచియ్యె పయ్యెన నెయ్యెడఁ జూచినను బెడవులు
 తెగి ముక్కులు పోయి డొక్కులు ముక్కలయి పిక్కలు చెడి నడుములు విడిగి
 నాలికలు చిల్చిలై శిరంబులు చిటికి కరంబు లూడ వదంబులు చెదరి గుండ లవిసి
 మొండెంబులై శతవంబులు శతసహస్రంబులై నిండిన భండనాంగణంబు భయానక
 రసంబున కాలవాలం బయ్యె నయ్యెడ. 61
- మ. మదిరాక్షుండును సూర్యదత్తుఁడు ససామాన్యస్థితిం దోడ్పడఁ
 గదనంబందుఁ ద్రిగర్తసైన్యము గలంఁగం బో శతానీకుఁ డ
 భ్యదయంబుం గొని కూల్చె న్యందనశతం • బోలిక విశాలాక్షుఁడున్
 జదురుల్ నేసెను నాలునూర్లరథముల్ • చేవాడిఁ జూపించుచున్. 62

వ. అట్టిసమయంబున.

68

— ••— విరాటుడు మశగ్నపైఁ దనరథంబు తోలించి పోదట. — ••—

మ. విరటుం మధతుఁ డై రణాంగణముఁగ్గి • వీర్యం బవార్యంబు గాఁ
బరివర్తిండుచు నైదురూఁడధముల్ • భగ్నంబుగాఁ జేసి త
ద్ధరణి గూలంగ నేసె పవ్వశత్రుఁగన్ వారముఁ వైరిభీ
కరుఁడై మీ లకు మచ్చులుఁ బలంగిముల్ • గై నొముల్ నెయఁగె •

61

ద. అతులనాకరమంబున మహిమాపాసఫ్యమునందు మందరి

క్షీతిధంమో యనఁ గొనితి • జైచ విరాటుడు మెట్టి మేల్మై
యతిరథులఁ మహారథులఁ • నారముదుండఁగఁ జట్టి త్రుంచి మిం
చితగుండెఁ నుగ్మముఁ • జిగిగలి న్నడించెఁ జేరొగిగె.

65

క. తనపై నెచ్చెనుమత్స్యుఁడ, గెన కనుక ల్లగర్తెనియుఁ • నవినె రియముం
ఘనభుజులు వారు గోవ్వంబు నృపభములట్లు తాకి • పోరిరి వీరకఁ.

66

శా. *కాలాబ్దులు కౌండకాండమువలెఁ • గాంధావలిఁ మొడుగా
దూల బ్రాహ్మ నేయుచుఁ రథకనాసనల్ వారు ఘోరింబుగా
నాంబుం బొనిరిచి రిష్టపరి మత్స్యాధీశుఁ డీర్చు తొ
వాలుందూవుల నేసి నొంచె రణవిద్యర్యం ద్రగి రేవ్యరుఁ.

67

ఆ. అంత నోప కైదు • నైదు నానాచముల్, నటన పడి సుశర్మవారునముల
నాలుగింటి నేలఁ • గూడంగి నమ్ముత్స్య, నాలుఁ డని సమరఁ కేళి నలిపె.

68

క. ఆశుగిల్ నట్లు విడిచి, డాశుగిల్లు నేసి నొంక • నొంక గొనె త్రిగ
క్రేతుం డివ్వెలంబు బా, వాశద్ధల్లుముల కొచ్చె • శోకసూక్తిఁ.

69

తే. అంత నెరువ గురూధుఁడొచ్చు చు శౌర్య, మగ్గులం బుం చువ్వ మహాహుంబు
సెల్లె భూరాజం బుప్పతిల్లి భముఁ గిప్పె చిటికికి వోస • గాగ నవును.

70

ప. గాఢాంధకారంబునం నేసి చేయుచు లే ఎధయబలముగయాధులు మెక్కముహూ
ర్తిమాత్రీ మాయోధంబు నాలించి చూచుచుండి రంతఁ గొంతనడికి.

71

ఉ. †దివ్యకు గాలుదవ్వచును • జీతటిఁ జేడ్చుచున్నసైన్యముల్
త్రైవ్యచింతనంబునను • దేరెనుతీరురంధకారముఁ
గవ్వ వెలుంగఁ జేయుచు జంగం బుదయించె శిశాంకుఁ డంతటఁ
గొప్త్యుం యోధు లాలముఁకుఁ మొనకట్టిరి నెండి దండ్రిమై.

72

వ. అంత.

73

కా. *తైగర్తుండు సహానుజుం డయి రథఃవ్యాసంబుతో హెచ్చి బా
హుగర్వంబున వచ్చి చుట్టుకొని మత్సర్యాధీశునైన న్యంబులక
వేగోన్ముక్త శరావళిం బూచివి దోర్వీర్యంబునం దోగుచుక
నాగంబుల్ కమలాకరంబుల బలెక * గాలించి తూలించియుక.

74

తే. రథములను డిగి గుడెల గర్వమునఁ దాల్చి, పెల్చ నేనాముఖం బెల్లఁ * బెల్లగిల్ల
నేసి వారిరువురక మత్స్యవృద్ధినాథుఁ, గదిసి విరథునిఁ గావించి * రద నెఱింగి.

75

వ. త్రిగర్వేంద్రుం డిట్లు విరథుండై వీరమనోధం డైనవిరటునిఁ గాముకుండు తరుణిం
బలెం బట్టి కంఠంబునం బెట్టుకొని వానిబలంబు లెల్ల వెలుచఱచి పఱవఁ దానును
సరయంబున గర్వంబులఁ దోలుకొని పోనఁ జూచె నట్టిసమయంబున యుద్ధిష్ఠిరుండు
భీమసేనుం గాంచి యిట్లనియె.

76

—◆◆◆ ధర్మరాజు సుశర్మమీఁదికి భీముం బుచ్చుట. ◆◆◆—

చ. ఘనసభుజ! కంటివే విరటుఁ * గైకొనిపోయెడు నాత్రిగర్వభూ
జనపతి వేగ నీ వెయిది * శత్రుసశంబున నున్నవానినిం
బనుగొని తోడితె మ్మిపుడు * ప్రత్యుపకారిముగాఁ దలంచుచుక
మనల భరించె నీతఁ డని * మానసముం దగుధర్మబుద్ధిమె.

77

అ. అనుడు భీమసేనుఁ డనియె దేవరశాసనముఁజేసి మత్స్యనాథు నిటకుఁ
దెత్తుఁ జూచుచుండుఁ * డిత్తతీ నీవును, గవలు సనుచుఁ గడఁగి * కడు రయమున.

78

చ. గదవలె సున్నయిన్నగముఁ * గైకొని మొత్తెద శత్రుసంహతిం
ద్రోదశులు వచ్చినక విరటుఁ * దెచ్చెద నంచుఁ గుబంబుఁ జూచుచుక
మదగజమట్టు లున్నఁ గని * మానుము సాహస మీశునమున్నుక
గదసము నేయుదేని నినుఁ * గన్గొని కుండురె భీముఁ గా జనుల్.

79

తే. వల దమానువకృత్యము * వలయునేని, కత్తినిం గాని గొడ్డలిఁ * గాని విల్లుఁ
గాని కైకొని మానుషకర్మమునకుఁ, బూని విరటుని విడిపింపఁ * జోలు నీకు.

80

వ. నీ కిక్కవలుం బ్రక్రతుకు లయ్యెద రనిన సతం డాఁగాత మని నన్నధుండై కార్ము
కంబుఁ గొని తేరెక్కి త్రిగర్వైన న్యంబుదిక్కు మొగంబై చని సజలజలదంబువలె
శరవర్షంబుఁ గురియుచు నిలు నిలు మని సుశర్మ నదలించుటయు నాతండు కాలం

తకయమోవముండై గండుమిగిలి యున్నవానిం జూచి నల్లభమింపక ధనుర్ధరుండై
తమ్ములతోఁ దమరధంబు లెల్ల మరలించి మోహరించె నంత. 81

చ. విరటుడు చూచుచుండ భుజవిక్రమ మేర్పడ మారుతాత్మజుం
డరనిమునంబులోన గుడె * హస్తములం దమరించి తుంచె న
ష్టదములం గజంబుల హయంబుల బత్తుల వేనవేలుగా
నరయగ నయ్యె నయ్యవని * యంతయు వింతగఁ బీల్చు బెంట యై. 82

క. ఆకరణి నిజబలంబులు, చీకాకు పడంగఁ జూచి * చీడఱు రేగఁగ
వీకమెయిఁ ద్రిగర్రేళుం, డాకర్ణాకృష్టచావుఁ డై రభసమునఁ. 83

క. చిందఱవందఱ సేయుచు, నందఱకుం జాలి యొక్కఁ డాహవకేళిక
గండుకొని వాడిరెరముల, వందలు వందలుగ వేసి * వడి సూపె ననిక. 84

వ. అంత నకులసహదేవులతో యుద్ధిష్ఠిరుండు భీమసేనునకుఁ బానట యై దివ్యాస్త్రం
బులు వఱపె నపుడు విరాటపుత్రుం డగుశంఖుండు సేనలం బురికొల్పుకొని త్రిగర్త
సేనం దాడుడెంచె నానమయంబున. 85

—◆◆◆ పాండవులు సుశర్మ నోడించి విరాటుని విడిపించుట. ◆◆◆—

సీ. సదమద మొనరించెఁ * బధిన్సూర్య యోధుల, దివ్యాస్త్రసమితి యుద్ధిష్ఠిరుండు
వీర మడఁచె సేనువేలరథికముఖ్యులను బట్టి నెట్టనఁ * ననిలనుతుండు
నుఱుమాడె వడి సేనుసూర్య పోటరులను, వెలుంగుతూవుల మాద్రీపెద్దకొడుకు
పరిమార్చె మున్నూర్ల * పరవాహినీశుల, సుద్దవిడిం గొంతిముద్దుబిడ్డ
అ, మఱి యుద్ధిష్ఠిరుండు * మౌగ్ధజాలంబుఁ, బఱపి పగతు రెల్ల * బడలు వడఁగ
సేయుచుక సుశర్మ * నెదిరించిన నతండు, నలని నెదిర పోరె * నతిరయమున. 86

చ. విడుగుల కీడువచ్చి కడు * వేడిమిఁ జూపెనువాడితూపులక
గడఁగి సుశర్మ బీతు విడి * కయ్యము సేయుచుఁ బాండవేయనిక
వడి వడి సేసి తొమ్మిదిట * వానిహయమ్ముల సేసి నాల్గిటక
బుడమి చలింప బిట్టడరెఁ * బోటరు లెల్లరు మేలు మేల నక. 87

అ. * అంత నాశుకారి * యైనవృకోదరుఁ, డట్టె వచ్చి వానియశ్వములను
మడపి సూతు సేలఁ * బడ సేసి వృష్ణగోవులను గూల్చెఁ బెల్ల * ములుకుగముల. 8
వ. అపుడు విరాటునిచక్కరక్షకుండు మదిరాక్షుం డనువాడు విరధుం డైనసుశర్మపై
వేడిబాణంబు లడరించి నొంచె నంత ద్రిగర్రేశ్వరుండు. 89

మ. విరఘండు విగతాయుధండు నగుటన్ • వితస్తుఁడై డిగ్గి తే
రరయన్ శత్రులు పాటె బాటెఁతటిన్ • హాహావం బేర్పడన్
విరఘండు గదఁ బూని జేరు డిగి వెన్వెంటం బడన్ వృద్ధుఁ డ
య్య రయంబు గొని పోవునట్లు తరుణుఁడో నాఁగ నూహించ నై. 90

వ. అట్టియెడ నృకోదరుం డెలుం గెత్తి నుశర్మం బిలిచి యిట్లనియె. 91

చ.*మఱులుము రాజపుత్ర! యభిమానము మానము వీటిఁబుచ్చి యి
తైఱఁగున నెల్లరుం గనఁగఁ • దెంపరి వై పటవంగ నెతువే
యెఱుంగెనె నున్న గంపసిఁడి • యియ్యది గా దని యంతనూత్త్రు
గఱదలకే విరాటుపసి • కైకొన విచ్చితి విచ్చపెంపుక. 92

వ. అని తన్నుం దాఁక నాడునైతిహుపుమాట లెల్ల విని త్రిగతేశ్వరుం డొల్లబోయి
భీమునివలనం జూచి నిలు నిలు మని వెడవెడం బలుకఁచున్నం గని భీముండు
భీముఁడో యస మండి రథంబు డిగ్గన డిగ్గనుటికి వానిదిక్కు మొగంబై పడి
వచ్చుటయు నతం డతనినరంభం బెఱింగి పఱుగనినంధ్రమంబునం బాణంబుమీది
ప్రీతింజేసి వాని చెడి మగుడఁ బలఁచునూగు డయ్యె నయ్యెడ మారుతాత్మజుం
డును మృగేంద్రుండు ఊద్రమృగంబునుం బోలెలీలమెయి నెయిది వానిం గూడఁముట్టి.

తే. అతిగతేశు నాదలఁచుచు బుట్టి గూర్చి పడఁదోని వేల్చె • నిట్లు నట్లు
బొల్ల దొల్ల చి మోకెల్ల • గొల్లెల్ల కట్టె పడకేల లీలమై • గాఢపట్టి
మత్తకోకిలము. † ప్రవహములం బవీక్షితుఁడై • త్రిగత్త విధుండు మూ
ర్ఖావనక్తి మునింగె నగతట • గాఢసాతిశయంబునన్
స్వప్రభావము వీడి యూడని బాడె దన్యుల సుతమున్
వప్రమందున నుండి బోచిం ప్రవర్తకరం బున్. 95

ఆ. పాండుపుత్రు లట్లు • భంకరులకు ద్విగ, గాఢివాగు నోర్చి • నోధుంబు
జేకువ స్మృల్చి • తెచ్చిరి విరఘుండు, నెగులు వీడి వేళ్ల • దగిలి పొగక. 96

వ. అంత భీమసేనుం డెల్లరు వినుచుండ వీనిం బాణంబులతో బోనిచ్చుట నామతంబు
గా దై గరుడాసుం డగురాజువాఙ్మయెట్లుండునో యని త్రిగత్తుని మోడ వట్టి నెట్లనెం

* గంపసిడి గాలపుసిడి అని రెండువిధములు.

గంపసిడి = పూర్వము గ్రామజేతలయత్నములందు నొకపెద్దకొయ్యం బాతి వాని కడ్డముగా నొక
కట్టచివర గంప గట్టి దానిలో మడుపునిం గూరుచుండఁ బెట్టి తిప్పుదురు.

గాలపుసిడి = కూలమును మఱజూపింపున గ్రుచ్చి శిశువునగు ఇది నులదమైనది కాదని యభి
ప్రాయము; కఱద = బుద్ధి. † ప్రవహు = కొండనెత్తము, ప్రవర్తము = తాయి.

గెంటి వివశం డగు తెఱింగి రథంబుపైఁ బెట్టుకొని రణరంగంబున విరాటసహితండ్ల
యున్నధర్మనందనునకుం జూపిన సతం డతనిం దిలకించి వల్లవా మేమును మావాక్యంబు
లునుం బ్రమాణంబయేని భయార్తుం డగువీని విడిచివుచ్చుము వీడు విరాటదాసుం
డయ్యె ననిన భీమసేనుండు సుశర్మం జూచి యిట్లనియె.

97

—◆◆◆◆◆ ధర్మరాజా సుశర్మను విడిపించుట. ◆◆◆◆◆

చ. బ్రదుకఁ దలంచితే నిక విరాటునిదానుండ నే నటంచు నే

చదురునయందునుం బలుకఁ జాలితివే నిదె నిన్ను పీఠతుం

గదనమునందు నోటమిని ఁ గాంచినవారికి నిట్లు సేయుటల్

పొదలెడు నంచుఁ దా విడిచివుచ్చె వృకోదనుఁ డాత్రిగర్తున్.

98

వ. *యుద్ధిష్ఠిరుండును సుశర్మం బిలిగి నీవు నానచంబునఁ జేసి దాప్యంబుచుండి విసుక్తుండ
వైతివి పామ్మింక నెప్పుడు నిట్లు సేయక బుద్ధిమంతుంక వై యుండు మని బోధించి
వుచ్చిన వాడును వ్రీడితుండై లేటమోము వడ విరాటుంకు మ్రొక్కి చక్కటిం
బోయె నంకఁ గాంశేయులును విరాటు గూడి యట నారేయి వేగించుచుండి రపుడు
విరాటుండు మానధను లగుకాండవేయుల మానధవప్రదానంబున మన్నించుచు ని
ట్లనియె.

99

శా. †శూరాగ్రేసరులార మీమగఁటిమిన్ శోషింపఁగా నున్ననే

నీరిం గొమరొప్ప వైతిని మదీయేధార్థముల్ మీవియే

మీరే మత్స్యధరాధినాథులకు మిమ్మే మేము సేవించుచున్

బారం బండెద మన్న వారు విరున్ ఁ భాషించి రర్పించుచున్.

100

తే. ‡దేవ సీమాటయే మూట ఁ దీర మేము, సంతసించితి మెంతయు ఁ స్యాంతమందు

నీవు ముక్తుండ వైతి విదే సమన్త మింతకన్నను మాకు ల ఁ గ్గడి చెవును.

101

వ. అనుటయు సతం డంతం బోక కాంశేయాగ్రజుని వై దృష్టి నిగిడించి యిట్లనియె.

102

చ. బ్రీతికితి మేను నాప్రజయుఁ ఁ బండితవర్య భవత్ప్రసాదపా

త్రతముండ నౌట నీ కిడెకఁరమ్ములు మోడైన మత్స్యరాజ వై

సతతము నన్ను నాధనము ఁ సాతుము నైకొని కాదు నాక నా

సతఁడు విరాటుదిక్కు మొగ ఁ మై పచియించె బ్రీయంబు నెంచుచున్.

103

క. ఇచ్చెద ననుచుం బ్రేముడి, పాచ్చగ నీయనిసమాటయే వీరిద మై

వచ్చెను నా కేటికి నీ, వచ్చుమ్మగుకీర్తి రాజ ఁ వై యేలు మిలన్.

104

* లేటమోము = దీనపదనము లేక తలంపు; † పారంబండెదము = అనఁగా కృతార్థులమయ్యెదమని
యభిప్రాయము; ‡ మూట = సామ్యమూట యని గ్రహించునది;

వ. శ్రీఘంబ జంఘాలురం బుచ్చి సీవిజయంబు వీటం జాటింపఁ బంపు మనిన నతం డొం
డాడక దూతలం బిలువ నంచి వారి కిట్లనియె. 105

తే. వేగఁ బని వీటఁ జాటుఁడు విజయ మెల్లవాద్యములు మోయఁ జేయుఁడు వారపనిత
లెల్లఁ గై సేసి యెదురు రా ఁ నెఱుంగఁ జెప్పఁ, డారతులు వట్టఁగన్నెలఁ ననువుఁ డీరు.

—◆◆◆ కారపు లత్రరగోగనామ చేయుట. ◆◆◆—

వ. అని యానతిచ్చిన నొఁగాత మని వారట్లు కావించి రంత మరునాఁ డరుజోదయం
బున నట దుర్యోధనుండు భీష్మదోణకృపాశ్వత్థామకర్ణసౌబలదుశ్శాసనవివిశతివికర్ణ
చిత్రసేనదుర్మఖిదుస్సహృషభృతు లై నమహారథులతోడం గూడి నానావిధసేనాపరి
వారపరివృతుం డై దాడి వెడలి విరాటుసుత్రరమత్స్వభూములకుం జని రథాశ్వగజా
దులతో విరాటునఱువదివేలగోవుల సరికట్టి చుట్టుముట్టి పట్టి గోపాలుర నెల్ల నొల్లఁ
బోఁ గొట్టినం దిట్ట చెడి గోపాధ్యక్షుండు భయగ్రస్తుండు పరిక్రోశించుచు రథం బధి
ష్ఠించి సరయంబునం బజచి పురప్రవేశంబుఁ జేసి రాజభవనంబుకడ రథంబు డిగ్గి లోని
కింజని యుట భూమింజయం గని వినయంబున ని ట్లనియె. 107

ఉ.*కారపు లేగుడెంచి భుజగర్వనముద్ధతు లై రయంబునఁ
భూరిబలంబుతోడ మనఃభూముల గోష్ఠము లాకమించి పెం
పార నడల్చి గోపకుల ఁ నందఱ వష్టిసహ ససంఖ్యకుఁ
వారనిగోగణంబులను ఁ బట్టిరి వింటివె వంశవర్ధనా. 108

ఉ. సరనాధుండు సభానదుల్ వినగ ని ఁ న్వర్ణించు నెల్లవు నా
వరపు తుండు కులోద్వహుం డతనికిం ఁ బాహుబలప్రాధిమ్య
సరితూగం దగువాఁడు లేఁ డెవఁ డనిక ఁ న న్నోలు నం చోగుజో
త్రర మీతండ్రినుచుల్ యథార్థములు గా ఁ దమ్యాధ్యతిం బాపుమా. 109

ఉ. పాండవులందు నర్జునునిఁ భంగి వెలుంగుదు మాతృస్థలందు నీ
కొండ్లులు సాటి రారు గజఁయూధపుండ్రులు గండుమీఱి మా
ర్తాండకర్ణవచారిమున ఁ క డ్దగునట్లు శరంబు లేయుచుం
జెంది కురుప్రవీరులను ఁ జేర మరల్చుము గోగణంబులక. 110

చ. పానరెడు తెల్లగుఱ్ఱములఁ ఁ బూన్చినతేరున సింహకేతనం
బాసరిచి యెక్కి పాశపరఁమోపధమై తగునారి మోయ న

* కారని = తగ్గని యని లక్షణార్థము;

† దమ్యాధ్యతి = శత్రువులయొద్దతక్యము.

య్యనిమొన రుక్కపుంఖముల • నై సశితాశుగముల్ జన్మింపఁగఁ
దనుజుల నిందు)మంబలెను • దాయల నోర్చి యశంబు నొందుమా.

111

క. నీన గతి విషయవాసుల, కీకేశఁ రాజపుత్ర! • యెయిదుము వే వే

గోవుల మరలింపుము లె, మ్మావలఁ బరుచంబు సెడిన • దగు నలనతమై.

112

వ. అని గోపాధ్యక్షుం డంతఃపురంబునఁ గాంతాజఁనముక్షంబునఁ ద న్నగ్నిచుచుం జెప్పిన
విని యుస్సొంగుచు నుత్తరం డాత్మజ్ఞాఘావరాయణుం డై పరిజనంబులం గాంచి
యి ట్లనియె.

113

—◆◆◆ ఉత్తరుడు గోవుల మరల్చఁ బో నెంచట. ◆◆◆—

మ.*బలి యంచుం బ్రజ లెంచఁ గారవచమూనారమ్ముల న్నొంచి గో

వుల నెల్లఁ మరలించి వత్తు నిపు డేపుం బాసి సారధ్యముఁ

నలుపం బాలినసాది యున్న హయశాస్త్రజ్ఞు విచారింపుఁడా

నెలలో నై నమహాహరంబునఁ దెగెఁ • నే నెంచుమాటుం డిటఁ.

114

ఉ. సారధి చిక్కనేని రథఁనం బెనుగఁ రథ మెక్కి పోయి య

క్కారవవాహినిం దఱిసి • గండరగండఁడ నై వడిఁ నునా

నీరుఁడు దైత్యులం బలె సశింపఁగఁ జేయనె ద్రోణభిఘ్నులఁ

గారవనాఘుడం గృపుఁడు • గర్జుఁడు లోనగువారు లెక్కయే.

115

తే. ఎవ్వరును లేనినమయంబు • నెఱిగి నచ్చి, వారు గోవులఁ బట్టి రావట్టునపుడు

నే నచొటు నుంటినే నట్లు • కాన ఎగునొ, కడచనినదానికేటి కి • ట్లడలుగుచువ.

చక్రురువరు లేగుడెంచి రని • కొంచెము గా దిపు డెల్లవారు న

న్నరయుచు నుండుఁ డడ్డునుఁడ • యశా నని శత్రులు సంభమింప నేఁ

బారిఁబారిఁ దాకి వీడమెయిఁ • బోయి జయంబుచు బొంది వత్తు న

త్వరమునఁ దెత్తు నాల నని • సల్కెను గుల్కుచు మెచ్చ వల్కఁగఁ.

117

వ. అట్లు పలికిన వానివలుకు లెల్ల నట నున్ననిజయుండు విని నమయవత్సరం బతితం

బగుట తనలో నిరూపించుకొని పాంచాలరాజపుత్రిం బిలిచి రహస్యంబున నిట్లనియె.

క. ఉత్తరునితోడఁ జెప్పము, చిత్తం బిగురొత్తునట్లు • చేసి నరునకుఁ

గుత్తపుటనుల బృహన్నల, మెత్తనిసారధిగ మున్ను • మెలఁగె నటంచుకఁ.

119

వ. చెప్పి యొప్పించి యె ట్లయిన నన్ను సారధిగం జేకొనునట్లు సంవిధానంబు గావింపు

మనిన నామె కోమలులకడఁ గొంచెంబునుం గొంచక భాషించుకొనుచున్నవానికిఁ

* నెలలో = ఒకమాసమునకుమున్ను,

† అని కొంచెముగాడు = గొప్పయొద్ద మనుట;

‡ గుత్తపుటనులు = ఘోరయాధిమలు.

- దనమగండు సారథి యగుట కిచ్చగింప కుండియును ప్రీజనమధ్యగతుండై యున్న భూమింజయునిచెంతకుం జని లజ్జించునదియుంబోలె నటించుచు నల్లన వాని కిట్లనియె.
- క. మదమాతంగము తెఱఁగునఁ, బొదలుబృహన్నల రథంబు • పోనీ నేర్చుకొ
గదనములం దొల్లి ఎరునరదమునకు నియంత యై పంరగ నే గంటిక. 121
- క. ఖండవ మగ్నికి నిమనా, ఖండలనందనున కతడు • గద సారథి యై
యుండె వేల్పులఁ జెంచుచు, నుండం దత్కృతుల వాని • కొకరుడు పురుడే. 122
- ఆ. విజయుఁ బోనివాని, విశ్రుతసారధ్యమునను బోవఁ గలుగు • టానరునేని
విజయుఁ ట్లు నీవు • విజయుఁబు గైకొందు, నేటి సంగరమున • మేటి వగుచు. 123
- వ. అనిన నుత్తరుం డత్తవస్త్రిని కి ట్లనియె. 124
- తే.* మనబృహన్నల వేడి గా • కొనరునేని, మంచినారథి యనఁ ఎగు • నెంచిమాడ
నెట్టులుం జాలఁ జెప్పగ • నేన వాని, బోడ నేడు నాదక్షిణఃస్థుఁడుగ నుండ. 125
- మ. అనినం దోవది యిట్లు పల్కు నృపపుత్రా! యుత్తరం బంచు మ
య్యసవద్యాంగి వచించెనేని విను కాదాడంగఁ బోవం డతం
డును సారధ్యము నేయ నీకొనిన నొండు ల్వల్గు నేలయ్య నే
డని దోర్దర్ప మెలర్ప శాశ్రీవుల నేయం జాలి మే లందవే. 126
- వ. అని ముట్టఁ జెప్పిన నుత్తరుండు నైదో డగునుత్తరం బిలిచి తల్లి! నీవు బృహన్నల
కడకుం జని కార్యం జెఱింగించి తోడితె మృచి నక్కొమ్మయు. 127
- నీ. కనకమాలిక లెల్లఁ • గలుగల్లు గని మోయి, బర్హి బృహద్యతుల్ • పరిధవిల్లు
మణిచిత్రమేఖల • రణసాధ్యుని లీనఁ, గుటిలకుంతలములు • కొమరు మిగుల
నసదుకొ నెంతయు • సియాడ మెట్టుచో, మెట్టియల్ మాటికి • బిట్టు మొరయఁ
దాటఁకయగ్గంబు • చిరతపద్యతు లీన, వేణీభరము దూలి • వేలి యాడ
తే, నిండలక్ష్మీతెఱంగున • నెనక మెనఁగి, యల్ల నల్లన మెట్టుచు • నరిగి మెఱుంగు
దీగ మేఘంబునం జొచ్చుతెఱగు దోఁప, సర్తనాగారమాను జొచ్చె • నాతిమిన్న.
- వ. ఇట్లు చని కిరేఁపు కరిం బలె ననుం దఱియ నరిగినం గని యతండు. 129
- ఆ. సుదతి! సీమిగంబు • నుప్పిన్నము గాదు, వైశ మేగుదెంచి • తెల యిట్లు
చెప్ప మునుచు నడుగ • నప్పడంతుక నవ్యసాచి జూచి పలికె • నుగ నిట్లు. 130
- ◆◆◆ ఇత్తరుండు బృహన్నలం దనకు సారథిగాఁ జేసి కొనట. ◆◆◆—
- ఉ. ఇత్తటి మాపశువజము • నెల్లఁ గలంచి గ్రహించి కౌరవుల్
మొత్తములై గమింతు రట • ముందటిదారులు వట్టి దవ్వగా

సుత్తరుఁ డెత్తిపోయి వడి • నోర్చి రివుసకరంబు నాలఁ దేఁ
జత్తము చేసి సూతునకుఁ • జింత యొనర్చుచునుండె నంతలోఁ.

131

క. సైరంధి వచ్చి నిన్నుం, బేరుకొనుచుఁ దేరు గడువ • మొవరి వని సీ
సారథ్యంబునఁ బాఠుఁడు, పోరుల విజయంబు నొందె • ము న్నని చెప్పెఁ.

132

ఉ.* చెప్పిన డెప్పరంబు దెగఁ • జేసికొనం దలపోసి నిన్నుఁ దేఁ
జెప్పి యన్నమాటబడిఁ • జేసి యిటం జనుదెంచితిం బ్రియం
బాప్పఁగ నన్నుఁ జూచి తగ • సుత్తరుసారథి వై తలిర్చు మీ
చొప్పున కొప్పువేనియును • బాచెదు న న్నొక పైసదానిగఁ.

133

వ. అనిన నాతిం డట్ల యగుంగాతి దీని కింత యేమిటి కని దానితోడ సుత్తరుఁ డున్న
వోటికిఁ సత్వరంబునం జనిన సతం డతనిం గని యిట్లనియె.

134

చ. ఎఱుంగుట గట్టువాలు వచిఁయొచ్చెను నిఁ • మును నీవు కట్టికిఁ
నెఱి గలిగించినట్టిఁడవు • నీరథ వోడకతఁ జయించె నే
డైత సతఁ డెల్ల వో ట్లవును • డెప్పర మై యని నచ్చ నా కిటఁ
గొఱ వడనీక సాది వయి • కూర్చుము నాకు జయంబు పేర్పడఁ.

135

తే. అని బృహన్నల యను రాఁతవయ నృత్త, గీతవాదిత్రములఁ బృథగ్విధనిపుణు
కలదు గా నయ్య సంగ్రామ, కార్యమంహఁ, గలదె నే ర్పడ వెనుపాటిఁ తెలివితేట.

వ. అనిన సుత్తరుండు వెండియు ని ట్లనియె.

137

క. కాని మృంతటిదానిక, నై నం బాలుదువు నాఁ • నాడఁగఁ గా ది
ల్ల నేఱుగకున్న జెప్పను, బూనును రిథ మెక్కి తొరగఁములఁ బట్టు మిఁకఁ.

138

వ. అనిం గుంటినుతుండు కొంతవడి నట్టునిట్టాడియు నెరిం చున కని తెచ్చి యిచ్చిన
కవచం బంద పుచ్చుకొని దానిం దలియనినాడపోలే మీఁది కెత్తి పట్టి నిట్లునట్టుగఁ
గాయంబునం గిప్పుకొనుటయు నెం దు కన్యాజనం బెల్ల బిట్టు నవ్వె నప్పట్టున
సుత్తరుండు వెంబరవిత్తువలె నై నవానిచక్కటికిం జని దానిఁ జక్కఁజేసి తాను
నెక్కచక్కని బొందఁబు దొడి ధనుర్పాణపాణియై సింగంపుసిడంబునం డంబు
మీఱుతే రెక్కి సారథి నెక్కించి ప్రస్థానోన్ముఖుం డయ్యె నయ్యెడ సుత్తరాప్రధ్యతి
కన్యాజనం బా బృహన్నలం దిలకించి.

139

చ. కదనమునందు భీష్మముఖ, కౌరవయోధుల గండడంచి స
మ్మదమును బొంది రావుటకుఁముందఱ ముద్దులు మూటగట్టుచుఁ

* ఒకపైసదానిగ = చచ్చినదానిగ వని భావము; ఇట రథసారథివ్రాతము తిక్కనభారతములోఁ
దాటుమాటుపడినది; బృహన్నలకే రథకధర్మములు గలుగునట్లు విధింపబడి యున్నది.

* మృదువులు మాత్మముల్ మిసిమి • మించిన వై చనువారిచీరల

గొడుకక బొమ్మపొత్తికలకుం గొనితె మృన నెమ్మి నవ్వుచున్. 140

క. నరుఁ డను నుత్తరుఁ డక్కురు, నరుల ననిఁ గెలిచి జయము • వడసినయేనిఁ

బరికించి తేత్తుఁ బొత్తిక, లరుదారఁగ ననుచు నడచు • సశ్వముల నొగిన్. 141

వ. లట్లు కదలి చనుచున్నవారి వలగొని కన్యాజనంబును బ్రాహ్మణసమూహంబు నెదురుగా వచ్చి. 142

తే. నరునకుఁ ఖాండవం బేర్పునాఁడు విజయ, మెట్లు గలిగించె నట్లు నే • డీరణమున మనబృహన్నల రాజపుత్రునకుమిగుల, జయము గలిగించుఁ గావుతఁ బ్రియముదోఁస.

వ. అని దీవించి రంత భూమింజయుండు ధనంజయుం జూచి మనరథం బతిరయంబునం బోవని మ్మింతలోన నరుల నెల్ల నుఱుమాడి గోవులం దెచ్చెద ననిన నర్జునుండు నట్లు గావుత మని వారుసంబులవగ్గంబులు నడలించి ధే యనిన నవి వాతవేగింబున నాకసం బొరయునవియుంబోలెఁ బరేతనిలయపరిసరంబునకుం బఱచుటయును. 144

—◆◆◆ ఉత్తరుఁడు కురుసేనం గని భయపడి వగచుట. ◆◆◆—

చ. చరణసముద్ధితాధికరః జివలంబు సమీరణాహతిః

ధరణితలంబు వీడి గగఃసంబునకుం జని కూడి సాంద్ర మై

వరఁగ లతావితానములు • పాదపముల్ కడుఁ జిక్కనై యటన్

హరునము వెంచుచుం దగ మహాహవమో యనఁ జేయుదానినిఁ. 145

చ. కరిఘటలుఁ రథంబులును • గంకరలుఁ దురగంబులున్ భటో

త్కరములు శింశుమారధుష్కర్కటకాదులు మొత్తమై నిరం

తరమును సంచరింపఁగ ఘనం బయి పొంగి మహారవంబునన్

బరిపరి మోయుసాగరముః భంగి భయంకర మైనదానినిఁ. 146

క. గురుగాంగేయాంగమహీ, శ్వరముఖయోధాగ్రగణ్యః సందర్శిత మై

గురువులువాతెడుదానిన్, గురుబలముం జూచి వెఱచి • కుతిలగుడుచుచున్. 147

వ. భయోద్విగ్నమానసుండై మేను గరుపాఱఁ దేరిపై తిచ్చపడి వెచ్చ నూర్చుచు వైరాటి కిరీటిం జూచి నుడిబడి తడబాటునం బడ నిట్లనియె. 148

మ. రథనాగాశ్వభటధ్వజవ్రజసమాకృతాంతంబు నానావిధా

యుధసందోహకృతానుకీలకలితాత్మ్యగం బుడఁగాహవ

వ్రథితద్రోణకృపావగాతనయకర్ణద్రాణిబాహ్నికము

ఖ్యధనుర్వేదవిదిగ్రాణ్య మరిపై స్వయం బెన్న సామాన్యమే. 149

తే. వేల్పులకు నై న నీసేన విధముఁ జూడఁ, బిచ్చలించెను మన మన్నఁ • బిన్న నన్నుఁ
జెప్ప నేమిటి కిటు చూడుఁచెమ్మట లయి, మేను గరుసాటి వడఁకెనుమిసిమిసెడఁగ.
వ. ఇట్లు మాన్యత చెడం బలికి సామాన్యండును మందుండు సగునుత్తరుండు తత్తఱం
పడి ఛద్యవేషధారియు ససామాన్యండు సగునవ్యసాచినమీపంబునం బడి పరిపరి
విధంబులఁ బరిదేవనంబు నేయుచు మఱియు ని ట్లనియె. 151

మ. విను మాతండ్రి త్రిగర్తలం గెలువఁగా • విచ్చేసె నిచ్చా వరూ
ధిని యెల్లఁ గొలువంగ నింట నిడి నక • దీండ్రించునొండొక్కఁడుక
సనుఁ గూడం గనరాదు కొండిక నొకండ్ల న్నేర్య నాజిక మహా
స్త్రనిధుల్ తత్త్రీలు వారిఁ దాఁచుటకు నేరం దేరు మల్లింపుమా. 152

వ. అనిన బృహన్నల యి ట్లనియె. 153

—◆◆◆ అర్జునుండుత్తరు మారాద్వి తాప రథికుఁ డగుట. ◆◆◆—

చ. భయమున దీనమూర్తి వయి • బమ్మరిలం బడి తీవు శత్రుసం
చయ మది నూచి నవ్వటకు • సల్పెద విట్టులు దిట్ట వోవుడుక
చెయిదము చాలుఁ జాలు నిటు • సెల్లదు పుల్లసిలంగఁబోకు మే
మియుఁ దెగి నేయ రింతకు నమిత్రులు నేత్రము తీర్పు రిద్దెనక. 154

మత్తకోకిలము. స్త్రీలచెంగటఁ బొరుపొత్తులు • చెప్పి యిప్పుడు న న్నని
దోలు మశ్వములక రయమ్మునఁ • దోడుగ మృచి వేడి నీ
వేల యిట్లు వడంకుచుంటివి • గృధ మామిషఖండముక
బోల నాల సరుల్ గ్రహించిరి • పొడ్చి గెల్వము వారలక. 155

ఆ. పొరువంబు లాడి • పఱతెంచి నీ విట్లు, పగఱ గనినమాత్ర • భయము గదురఁ
బసి మరల్ప కిట్లు • పఱచిన నాంఘ్రును, సగుదు రపయశంబు • సగును దాన. 156

తే. ఈవు సైరంధ్రియును నన్ను • నేర్పరింపఁ, దేరుగడవుట కిఁకొని • తెగువ వచ్చి
పగఱ గెలువక నే నెట్లు • మగుడ నేతు, నుండు మొక్కింతతడవు తిరుండ వగుచు.

వ. అనిన నుత్తరుండును. 158

ఉ.*ధనముక గోధనముక హరించుకొని ప్రత్యర్థుల్ ప్రయాణంబు చే
సిననుం జేయఁగ నిమ్ము కొమ్మలు ననుక • జిక్కిట్టుచుం జూచి న
వ్విసనుక నవ్వఁగనిమ్ము క్రిమ్మి సమరోర్విం బర్యసినేనతో
నని నేయక సమకట్టఁ జాలఁ దని పాఠానాయముం బొసెదక. 159

* చిక్కిట్టు = చీచి యను.

- తే. అనుచు మానాభిమానము ♦ లాయుధములు, శరశరాసనములు విడి ♦ సరభసమున
దేరిపై నుండి ధరణికి ♦ దిగ్గ నుటికి, పటచె నిలుచారి వట్టి దృఢ్యంబు మెట్టి. 160
- వ. అట్లు పటచుటయు ఫాల్గునం డెలుం గెత్తి పిలుచుచు. 161
- ఆ. కుత్రియునకు నిట్లు ♦ చన చాలమునఁ బల్యాయసమునేఁతకంఁటె ♦ బ్రాణములను
విమట శ్రేయ మనుచు ♦ నుడివిరి పెద్దలు, నిలుము నిలుము మాటఁజెలియ వినుము.
- వ. అని తాను నడదంబు డిగ్గ నుటికి దీప్తి వేణీధగంబును ధనశాంబరయుగళంబును జలింపఁ
బటచువాని ననుసరించి పటవం జూచ్చె నానమయంబునఁ గౌరవసేనావారం బా
బృహన్నలం దిలకించి. 163
- సీ. నివులు గప్పిన నొప్పునివ్వ తెఱంగున, సరయ నొ నిది వేష ♦ మగుమె యేము
మగపోడిమియుఁ గాదు ♦ మగువయునుం గాదు, ద్వివిధమై యిమ్మూర్తి శేషిల్లుఁ
బేడిరూ పిది చూడఁ ♦ గ్రీడిసారూప్యముఁ, జెంది యున్న ది దేమిఁచిత్ర మొక్కొ
తలయుగంఠము భుజంబులునడయును నరుఁగఁబుడికివుచ్చుకొనినట్లడరుచుండె
- తే, నురలలో నిండునిం బోలి ♦ నరులలోన, నరుఁడొకడమేటిమతియొక్కఁ, నరుడయే
యెంటి నిటు లోట దక్కి మఁహాన్నర మగు, కౌరవానీకిని దాఁకఁ ♦ జేరగల. 164
- ఉ. నిన్న నుశర్మ దక్కినపుఁ నేలను గోవుల. వ్రోలఁ జొలిలి
నున్నజనం బటం జనగ ♦ నుండినవా డొకఁ డుత్తరుండు లో
నెన్నక బాలభావమున ♦ ని ట్లితనిం గొని వచ్చి భీరుం డై
వెన్నిడి పాటుమక నరుఁడు ♦ వెన్నొని పల్కెను నిక్క మింతయుక. 165
- వ. అని పలువురు పలుడెఱంగులం బలుకుచున్న సమయంబుం ధనంజయుం డెయిది
నూటడగులలోనం గూడముట్టి కేశపాశంబునం బట్టిన నుత్తరుం డార్తుండై పరిడేవ
నంబు నేయుచుఁ గృపణంబుగా ని ట్లనియె. 166
- ఉ. ఓసి బృహన్నలా! బ్రతికియుండిన భద్రము లొందవచ్చు నక
బాస మనంబునం దిడి కృపామతి వై నను వీడివుచ్చు మీ
దోనిలి యొగ్గి మొక్కిక్కెదను ♦ దొడ్డతనం బటి పాణిదానముక
జేసినపుణ్యముం బడయుఁ ♦ జెల్లెడి నీ కని వేడి వెండియుక. 167
- తే. కనకనిమ్మశతంబును ♦ గనకరథముఁ, గనకబద్ధవై దూర్భావ్యతమును మఱియు
మత్తమాతంగదశకంబు ♦ నిత్తు నీకుఁ, బుడమి బ్రదికింపుమీ నన్ను ♦ విడిచివుచ్చి.
- వ. అని నవ్వుచేతన్ముండై యనేకవిధదీనాలాపంబు లాడుచున్నవానిం బట్టి బలాత్కా
రంబునం దేరుకడకుం దొడిగొనిపోయి నవ్యసాది సాంత్వనపూర్వంబుగా ని ట్లనియె.

చ. వెఱవకు మయ్య! నీ వరుల, వేడిమి కోడి దురం బాసర్యగా
నఱిముఠి గాంచి తేని విను • మాహవదోహల మేర్పడంగ నే
మఱిమఱి శతుస్సైన్యముల • మార్కొని పోరెడ లెమ్ము నీ వికళ
బఱపుము వారువమ్ములను • బ్రాజితకృత్యము పూని పూనికళ. 170

శా. మద్భాహాబలరక్షితుండ వగుచుక • మానొప్పి సారథ్యముక
హృద్బోధంబునఁ జేయునీపయి నొకింతే శత్రువాతంబు నే
తద్భాహావమందు సోక దనుచుక • ధైర్యంబునం బొంది ను
పద్భంధం బగుగోగణంబు మరలింపం జూడు ముద్యన్యత్తిక. 171

వ. అని పనికి కిరీటి వై రాకి నాశ్వాసించి భయపడితుండును విచేష్టితుం డగువానిం
బట్టి బలాత్కారంబుగ రథం బెక్కించి తాను నెక్కి శమీప్యతాభిముఖంబుగాఁ
జనుదెంచుటయు సంత నవికృతహాపధరుం డగురథికుం జూచి కౌరవసేనావారంబు
నివ్వెఱుపడి యున్నసమయంబునం బొడకట్టునుత్పాతంబు లవలోకించి భారద్యాజం
డెల్లరు విస నిట్లనియె. 172

—•— భీష్మద్రోణాదులు బృహన్నలం జూచి చీకరింపింతుట. —•—

నీ. గులకతాల్ గురియుచు • ఘోరవాతము వీచె, గావిరి గ్రమ్మె నా, కాశ మెల్ల
మేఘసంఘాతంబు • మిగుల రూక్షం బయ్యె, దివనాథబింబంబు • దీప్తి దఱిగె
వివిధశస్త్రాస్త్రముల్ • నెన బాటి పడుచుండె, వఱకు లఱకు జొచ్చె • వెఱపుదోవ
గజము లశ్వములు • కన్నీళ్లు విడిచెను, సిడములు దమయంత • చెదరు చుండె
తే. దీన ఘోరాహవం బగు • డెల్ల మెల్ల, మూఁతలుక మొగ్గరంబు • మొససియుండు
డాల రక్షింపుఁ డినుఁ గావుఁడేల డావ, ననుచు దేవప్రీతునిఁ జూచి యనియెనిట్లు.

మ. ప్రవగాధీశ్వర కేశనుం డితఁడు క్షీణం బై నవేషంబునక
భూవి బొల్పొందుచు నుండ నే డరయ నీ భూధిపభావుండు భూ
ధవునికెల్లి మరల్చు గోవులను నత్రదక్షుఁ గావింపఁగా
దవు నిం దెవ్వఁడు వాని నోపఁ డెనురం • దధ్యంబు వాక్కుచ్చితిక. 174

వ. మఱియును. 175

చ. నురవతిఁ జోనివాఁడు రణశూరుఁడు ధీరుఁడు నీఁ డన న్నురా
సురు లని కెత్తివచ్చినను • జల్మన నల్క నెదిర్చి పోరెమక
బురహరుఁ డీతనిం గరుణఁ • బ్రోచె వనంబుల డస్సి వచ్చె నీ
సరుఁ డెదిరించి నొంచు నిట • నలుగర నాలుగునారసంబులక. 176

* ప్రాజితకృత్యము = సారథ్యము.

క. నావును గర్జన డిట్లను, నీ వెవ్వడు విజయుగముము • లెఱిగించుచు మ
మీవరును దెగచుచుందువు, నీవలఁ మాకు వచ్చు • నగు లెల్లవుడు. 177

ల. విప్రవర్య! తెలియ • వివరింపవయ్య నా, కన్న రాజరాజుకన్న నెన్న
నాతఁ డేమిట ఘనుఁ • డగు ననునంత ను, యోధనుండు వలిక • నుద్ధతుఁ డయి.

ఆ. శింషనిమ్ము దాని • నోకర్ణ యీవచ్చు, నట్టివాఁడు పార్థుఁ • డగునయేని
మనకుఁ బబ్బమట్టి దనఁ దగుం గాదె వా, రరుగ వలదె మరల • నడవులకును- 179

క. అటు గా కొకపేడియ యగు, నటు లైనఁ సునిశితంబు • లగువిశిఖములఁ
బటుశక్తి నేసి నేలం, దటుకున శయనింపఁ జేసి • తనరెడ నాజి. 180

వ. అనిన విని భీష్మద్రోణకృపాశ్వత్థామ లాలె చ్చుని వానిపౌరుషం బభినందించునట్లు
లై రట్టియెడ వివచ్చుచు జమ్మిం జేరవచ్చి మత్స్యరాజనందనుం గాంచి యిట్లనియె.

ఉ. నావచరమ్ము నమ్ముము రఘమ్మున రథ్యములఁ వహింపు మేఁ
జేవమెయిం బడల్కడఁగఁ • జేసెద నీరిపుసైన్య మిట్టినా
కై వడికిఁ సమర్థములు • గావు త్వదీయము లైనశత్రుముల్
గావున నన్యముల్ గొనఁ దలంచితఁ జెప్పెద నాలకింపుమి. 182

—◆— ఉత్తరం బుచ్చి బృహన్నల జమ్మిమండి గాండివంబు గొనుట. —◆—

శా. ఈచె ట్టెక్కుము పాంచునందనులు ము • న్నిం దెల్లకోదండనా
రాచఁబుల్ కవచంబులున్ ధనువులున్ • రక్షింపఁగాఁ జెట్టి న
త్యాచారం బొనరింప నేగిరి కుమా,రా! వింటె యందుఁ గుణ
ప్రాచుర్యంబున గాండివంబు మిగులన్ • వర్ణింపఁగా నొప్పెడి. 183

శా. వేలుం గోటులు నుండ మేటి యగునఁవిల్ల పార్థుండు దా
నాలంబందు ధరించి శాత్రవులఁ దూఁటానున్ నిమేషార్థమం
దేలా పెక్కులు నాదులావునకు నఁయ్యిష్వానమే పోలు భూ
పాలాత్మోద్ధన! దానిఁ దెచ్చి యిడు మే • బాఱింతు నీవైరులన్. 184

వ. అనిన నిరీక్షించి మహీక్షిన్నందనుండు కుంతీనందనుదిక్కు మొగం బై యిట్లనియె.

చ. అకట! బృహన్నలా! నను నృపాత్మజ మంత్రవిదుఁ ప్రతస్థునిఁ
వికృతశవంబు ముట్టు మని • నీ వనుటల్ తగునే మనంబున్
నికృతి దలంచి తే మనుదు • ని న్నైవరో యిటఁ గట్టి పీనుఁగున్
నికమాక నొంద కేగి రని • నే వినుచుంటిని దొంటినుండియున్. 186

వ. అని గర్జించి పలుకు భూమింజయున కాధనంజయుం డిట్లనియె. 187

తే. అకటకట! నిన్ను మత్స్యవంశాభిజాతు, నిర్ధచారితు శుచిగాత్రు • నటిగియెటిగి
యిట్టినిచంపుఁబనికి నే • నేల వుత్తు, శవము గా దది శస్త్రాస్త్రుచయము గాని.
వ. నీ విందు నందియంపడకు మనిన సతం డాం డాడ శక్తుండు గాక తేరు డిగి
భూరుహం జెక్కుటయు సక్కంతయుం డ త్తైత్తి యుత్తరుం జూచి యిట్లనియె.
తే. దింపుము సగాగముననుండి • తెగువ నాయుధములకట్లడలింపుముఁతవిలియున్న
యట్టిపరివేష్టనము విష్ణుమనుమఁ డెలియఁ, నానతిచ్చుటయును విరాటాత్మజుండు.

—◆— ఉత్తరుం డడుగఁగా నర్జునం డస్త్రాదుల నిరాపించి చెప్పట. —◆—

చ. వెత్తక శరంబులం బొదిని • వేష్టనవత్రము విచ్చి హెచ్చి పైఁ
బెటిగమదివ్యజేడమున • వెల్లుచు వ్యాళములట్టు లొప్పి పె
ల్కుట నొసరించుగాండీచము • లోనగునిండులఁ జూచి చిత్తమం
దెటుక చెడంగ నుండి యొకఁయింటిలోఁ బరికించి యిట్లనున్.

191

నీ. *శతకోటిసావ్య • మునబిందుయున మగు, నరచాప మొక్క డెవ్వనియొయె
తనసేయకవచాతిఁదంశితము సుసార్థమును సుగ్రీహము వేనిఁధనుమొ యిద్ది
కా చనసురగోపకములు వెన్నుఁ గల, మేటివి ల్లిది తాల్పు • మేటి వేడొ
కార్తస్యరార్కవిఁగ్రహములు మూఁ డింనుఁ గల విది యెవ్వనికార్యుకంబొ
తే, కనకశలభనమానీముల్ • గలిగి మణివి, చిత్రిత మగువి ల్లిది వేనిఁచేతియదియె
నల్లనై పందిచెవులబాణములు పదియు, నేను పులులును గలధను • వేనియదియె.

క. గురుభారనహము ఘనముం, బరకాయనిశేదనాతిఁబలదక్షము నై
పరికింప భయప్రదమై, పరగుగదాదండ మిద్ది • వృక్షును నెవఁడో.

193

వ. మఱియు నిందు నాశీవిషసమస్పర్శంబులును బరకాయనిశేదనదక్షంబులును జంద్ర
బింబార్థదర్శనంబులును శిలాశితంబులు సగు నానావిధమార్గణంబులును నిశితనిస్త్రీం
శంబులును గఠోరకుతారంబులును భిండివాలతోమరమునలముద్గరంబులునొనుగా
సనేకవిధాయుధంబులు పెక్కులు గల వివి యన్నియుఁ బాండవులయం దెవ్వ రెవ్వ
రే వేవి ధరింతురో చెప్ప మనిన సతం డతిని కీ ట్లనియె.

194

నీ. వినుము చెప్పెద నన్ను • మును నీ వడిగినట్టి, ఘనకార్యుకం బది • గాండీవంబు
శాత్రవజైత్ర మై • చనుదాని ధరియించు, నాఖండలాశ్మజు • డనుదినంబు
నల్లశస్త్రము లొక్కయె త్తది యొకయెత్తు, గాఁ దలంతురు త్రిలోకములయందు
దానిఁ గైకొని గెల్చి • దైత్యదావకోటి, నాకప్రయాణమునందు సరుఁడు

తే, దాని వర్షసహస్రము • దాల్చి బ్రహ్మ వేయునేనూఱువర్షముల్ • పాయ కృప
జాపతి గొనఁ బంచాశీతినములు శక్తి, డూన సోముఁ డేనూఱేండ్లు • పూన సంత.

చ. *వరుణునకుం గ్రమంబునను • వచ్చెను వచ్చిన దాని నాతఁ డా

దరమున నూఱువర్షములు • దాల్చి ధనంజయుచేతినుండి పెం

పిరవ్రుకొనక ధనంజయున • కిచ్చె సతండును సర్వదేనువ

త్సరములు దాల్చి పొల్చెడు ముఁదమ్మున నమ్మహానీయచాపమున్.

196

వ. అని మఱియును.

197

సీ. కనకరూపగోహంబును సుపార్వ్యం బైనవి ల్లది భీముండు • వేడ్కఁ దాల్చు

నింద్రగోపంబుల • నెనఁగుకోదండరాజముఁ బొండవాగ్రజం • డమరఁ దాల్చు

సూర్యబింబములతో • సొంపొందునిమోస, మది సకులుఁడు ప్రియమూరఁ దాల్చు

శలభపంక్తులతోడ • సారమూఱినశరానన మది సహదేవుఁ • డొసరఁ దాల్చు

తే, బంచశార్దూలలక్షణభ సమాన, మై వరాహకర్ణము లగునాశుగములఁ

బదిటినికమాఱుపూర్వంగ, నొదవునట్టి మహితచాపమునకులుండు మఱియుఁదాల్చు.

ఆ. కాలదండమట్లు • గ్రాలుచు రివుకోటి, కాలమందు భీతి • నావహిల్లు

నొనరుపంగఁ జాలుఁపునగదాదండముఁ, బూను భీముఁ డెవును • భుజములందు.

వ. † మఱియు సర్వవిహాపమంబులును శీఘ్రగాములు సగుళిలీముఖంబులు బర్హిర్ముఖ

నందనుండును జంద్రబింబార్ధదిర్భనంబులును రిపుక్షయకరంబులు సగుప్రజ్ఞేంద్రనం

బులు భీమనేనుండును హరిద్రవర్ణంబులు హేమపుంఖంబులు సగుమార్గణంబులును

బాంచసఖికోశనిక్షిప్తం బగునిస్త్రింశంబును సకులుండును భావ్యరాకారంబులును

జిత్రక్రియోపేతంబులు సగుసంబకంబులును గోకోశనిక్షిప్తం బగుకౌక్షేయకంబును

సహదేవుండును నిశితంబులును ద్విచర్వంబులు సగువృషత్కంబులును జిత్రకోశం బగు

నిస్త్రింశంబును యుగ్ధిస్థిరుండును ధరించి ప్రథనంబునం బ్రసిద్ధి కెక్కిరి.

200

క. నావును సుత్తరుఁ డిట్లును, నీవరశస్త్రాస్త్రములు మహితయశు లగునా

దేవాంశభవులు పాండు, క్షౌరవరసుతుల వసుట • సంతన మయ్యెన్.

201

మ. తమశస్త్రాస్త్రము లిందుఁ బెట్టి త్రిజగద్వర్ణ్య పతాపపథా

తమహాద్యోగులు వార లెందుఁ జనిరో • స్వారాజ్యుతుం పెట్టిరి

* ధనంజయుఁడు = 1 అగ్ని 2 అర్జునఁడు.

† ఇంద్రగోపము = సురగోపము, ఆరద్రపురుగు.

‡ ప్రజ్ఞేంద్రనము = బాణము. పాంచసఖికోశము = పులితోలుతిత్తి. గోకోశము = అవుతోలుతిత్తి.

తి మెలంగం దగెనో యుధిష్ఠిరుఁ డెటుల్ • దీపించునో భీముఁ డే

క్రమముం బూనునొ మాద్రిపుత్రు) తెలు లిక్కాలంబు వేఁగింతురో. 202

ఆ. అకట మాయజూద • మది వచ్చి రాజ్యంబు, వోవ నైభవంబు • వోవ వారు
వనులఁ బడిన వారి • వదలక చనియె ద్రు,వదకుమారి యెట్లు • పడునొ యిపుడు.

క. అలమట దీర్పవె నాకుం, గలతెఱఁ గంతయును దెలియఁ • గలిగితి వేనిక

దెలిపి బృహన్నల! యనుడుక, బలికెక సగుమోము దోఁప • ఘల్లునుడు దయక

—◆◆◆ అర్జునుండు తత్తరువకుఁ ద మ్మెఱిసింపట. ◆◆◆—

ఉ.†నాఁపటికం బిఁ కేల విను • తథ్యము సెప్పెద నేన పార్థుఁడక

భూపతిచెంతఁ గంఠుఁ డనఁ • బొల్పుడువాఁడు యుధిష్ఠిరుండు కిలా

సూపుడు భీముఁ డశ్వగుణశోధకుఁడే నకులుండు గోవుఁడై

దీపితుఁ డైనవాఁడు నహఁదేవుఁడు నాఁగ నెఱుంగు ముత్తరా. 205

క. సైరంధ్ర యగుచు ద్రుపద,తొమ్మిదిమణిపులి యొప్పు • నలుపుచు నుడిగం

బారమణికతఁ గాదే, ఘోరగతిం ద్రుంచె గీచఁకుల భీముఁ డటక. 206

వ.†అనిన నంశయాకులచిత్తుండై తత్తఱంపడి యుత్తరు డత్తాపత్యున కిట్లనియె. 207

మత్తకోకిలము. నందియం బగు నాకు మిక్కిలి • నవ్యసాచిని నీవయేక

విందుఁ జెప్పము వానికిం బదిపేల్లగు న్వినియుంటి ము

న్నెందు వచ్చెనొ తేటతెల్లగ • నెల్లవాని నెఱింగి నా

డెంద మెంతయు సంతసించుఁ గఁడిందినమ్మిక నొందుచుక. 208

వ. అనిన నతం డతనిం గని యర్జునుండు ఘల్లునుండు జిష్ణుండు కిరీటి శ్వేతవాహనుండు

భీభత్సండు విజయుండు కృష్ణుండు నవ్యసాచి ధనంజయుండు ననునివి మున్ను నీ

విన్ననానామధేయంబులు గానోవు నీవేళ్లు వచ్చిసవిధంబును వివరించెద నవహితుండ

వగు మని మఱియును. 209

నీ. జనపదంబులు గెల్చి • భనమంది యుండుట, నను ధనఁజయుఁ డని • జనులు పిలుతు

రని శత్రువుల నెల్లఁ • దునిమి జయముఁ గొన్న,కతన విజయుఁ డంచుఁగలిగెఁబేరు

కలన శ్వేతాశ్వముల్ • గలరథం బెక్కుట, శ్వేతవాహనుడు నాఁ • జెప్పఁబడుదు

మత్తరఘ్నసీఁయుక్తకాలంబునఁ, బుట్టి ఘల్లుననామఁమునకు నైతి

తే, వానవుల నేయునాఁడు సుశ్రామాఁ డలరి,నాతలం బెట్టి సూర్యాభిమై తలిర్చు

నట్టిప్లేటికిరీట మొం • డందుకతన, ననుఁ గిరీటి యటల్గుడు భూజనులు మఱియు.

† నూపుడు=పంటలవాడు. †తాపత్యుడు=తపతిపంకియుఁ డనబడును.

తే. కలన భీభత్స మొనరించుకతన నిండు, సందు భీభత్సఁ డండు) న • స్మన్మదీయ
గాండినము రెండుచేతులఁగ్రాలఁ దివిది, నమర మొనరించుటఁ నవ్యసాది నైతి.

క. అమలినవర్ణము గలిగియు, నమలినకర్మమును గలిగి • యలరెనుదానఁ
క్షమలోన నర్జునాహ్వయ, మమరించిరి నాకు విబుధు • లమలవిచారా. 212

తే. పాకశాసని నౌట నే • బగఱఁ గలనఁ, జెండఁ గలవాడ నగుట జన్మండ నైతి
బాల్యమున నల్పు గొని యాడువాడ గానఁ, గృష్ణుఁ డనుపేరుమాత్రంఁడివీతిబెట్ట.
వ. అనినం జత్తం బిగుత్త నుత్తరుం డభివంధనం బాచరించి మించినవేడ్క ని ట్లనియె.

—◆◆◆ ఉత్తరుం డర్జును నెఱింగి పారథ్యంబునఁ గృతనిశ్చయం డగుట. ◆◆◆—

ఉ. స్వాగతమయ్య నీ కివుడు • శత్రునిబర్హణ చూడఁగంటి ని
న్నీగఁజి బుణ్యలేశమున • నే జరితార్థుడ నైతి నాభయం
జేగ మనంబునం బియ్యము • హెచ్చె నెఱుంగక యేమొ పల్కి నీ
కోగు ఘటిల్లఁ జేసితి నయో సయిరింప ననుగ్రహింపవే. 215

ఉ. వీరభయం డ నై యివుడు • వీరవరేణ్య! భవదృఢంబునం
బ్రీతిమెయిఁ హయంబులను • బేరణ చేయఁగ నుంటి నన్ను నీ
వీరజి నెందుఁ బొమ్మనిన • నే నిదె పోయెద జంకు డొంకు నా
చేతమునందుఁ జేడ్చడఁగఁ • జేయవు చెప్పితిఁ జత్తగింపుమీ. 216

చ. అనవుడు నర్జునుం డనియె • నాత్మ పీయమ్మునఁ బొందె నాకు నీ
వసునుడు లాలకించుట భయం బది వీరుము నేడు గూసుని
య్యనిమొన నూను లెట్లు వెగ • డందెదరో ననుఁ దాడి చూడు మో
జననుతనామ! శత్రుముల • సంతనచేయును నందంబునఁ. 217

క. వృద్ధాలంకృత మగుచుక, వర్ణింపం దగినయట్టిపరఖడ్గంబుగ
నిర్ణయము చేసి చేకొని, తూర్ణంబుగ రమ్ము రివుల • వోలఁగ వలయుఁ. 218

వ. అనిన నుత్తరుండు సత్సరుండై తత్తదాయుధంబు లెల్ల నల్లనం గొని వచ్చుటయుం
గని ముచ్చటం పడి ధనంజయుండు భూమింజయుం జూచి యి ట్లనియె. 219

చ. సరవరనందనా! వినుము • నానుడి నానుడి నాక వీర నే
దురమున శత్రులం దునిమి • తోడ్కొని నచ్చెద నాల నెల్ల మ
ద్వరభుజవప్రీగుప్తము సవధ్యజనకుల మాయుధవృభో
త్కరవరిరక్షితం బగురథం బను ప్రా లని లోఁ దలంపుమా. 220

* నల్పుగొనియాడు = అనఁగా నల్లనివస్తువులతో నాటలాడుకొనువాఁ డని తెలియం దగు.

- క. *గాండీవముఁ గై కొని నే, భండనమున నుండఁ బొండవశ్యముఁ డజ
య్యుం డగు సరిసైన్యంబుల, కొం డేటికి వెఱవ కింక * నోనైరాటి. 221
- వ. అనిన నుత్తరుండు వెండియు. 222
- తే. వెఱతునోటు రణంబున * విష్ణు జన్మఁ, బోనిని నే నెఱింగినదాన నైన
బ్రమయుచుంటి నజ్ఞానావృతమతి నగుటఁ, జేసి నీయంగలక్షణస్థితుల నరసి. 223
- చ. పురుషవరేణ్య ని స్సేటులు * పొందఁగ నయ్యెనొ మండభావ మి
ష్టయఁగ నిట్టివేషమున * నైనను నీవు తిశూలపాణి నాఁ
బరఁగుచు నుంటి వేకతము * వచ్చెనొ చెప్ప ననుగ్రహింపవే
కరము భజంతు నావుడును * గట్టి విరాటజుఁ గాంచి యి ట్లనుఁ. 224
- తే. నిజము చెప్పెడఁ దెలియు మంగ్రీజనియోగ, మునను బూనితి వ్రత మిట్లుపానర నొక్క
వత్సరం బది కడచనవచ్చె నేడ, వేడినిం గాను నృపపుత్ర * క్రీడిఁ గాని. 225
- వ. అనిన మత్స్యమహీవల్లభాత్మజుండు వెండియు. 226
- అ. ఇట్టికీ బరూప * మెందేని యుంచునే, తర్క మేల చేయ * దయతెఱంగు
గాదె చెప్ప టిట్లు * కలతెఱంగెల్ల నా, వెఱవు దీతె నిన్ను * నెఱిగికొంటి. 227
- క. నీతోడఁ గూడి యమర్తవ్రాతంబులతోడ నైన * రణ మొనరింపఁ
గాతరతఁ బొంద నింకం, బ్రీతిమెయిం దేరు గడప * మెలఁగెద నిచటఁ. 228
- శా. సారథ్యంబున శిక్షితుండ నగుటఁ * సుగ్రామరంగంబునఁ
దేరుం బూనెద నీకు సమ్మద మెడఁ * దీపింప నమ్మాలలి
ప్రారంభంబును దారుకోన్నతియు నాఁచాలం బ్రీకాశిల్లి నా
వే రెండుఁ వెలుఁగొందునట్టిగతికిఁ * విఖ్యాతికిం బాత్రమె. 229
- సీ. పుడమిఁ గా లిడుట క్కఁబడకుండఁ గుడి నేగు, సుగ్రీవమున కిది * జోడు వచ్చి
యెడమఁ గాడిం గొని * వడివడిం జనుమేఘ, పుష్పంబునకు నిది * పురుషు వచ్చి
వలవలిచక్కి శోభనలీలఁ బఱచెను, శై బ్యంబునకు నిది * సాటి వచ్చి
దాఁపలిచక్కి నిఁన్తంద్రతం గొనిపాటు, నిది బలాహతమున * కెత్తు వచ్చి
తే, యిట్టిరథ్యంబులం బూన్చి నట్టిరథము, దీని శ్రీకృష్ణునింబోనితేజ మెనఁగ
నక్కి నాదగుసారథ్య * మిచ్చఁగించి, చించిచెండాను మరుల గోచిష్టుడ వయి.
వ. అని పలికె నంత పార్థుండు మెలికలు వడినకృష్ణ కేశంబుల శ్వేతవస్త్రంబున నత్తి కట్టు
కొని శుచియై కోదండాదులకు గవిసెన లెడలించి కాంచనసన్నాహం బగునమరస్యంద

* నైరాటి = విరాటపుత్రుడు. | సుగ్రీవము, మేఘపుష్పము, శైబ్యము, బలాహతము, ఇది
పాలుగు కృష్ణుని రథమును వహించెడురథ్యములు.

నంబునం దమర్ప నయ్యతి తమతమరూపంబులఁ బృథానందనుం గాంచి పాంజలు
లయ్యె నవ్వు డతం డెల్లకస్త్రాస్త్రంబులకుం బ్రణమిల్లి ప్రహృష్టవదనుండై ముట్టి
కరతలంబునం బట్టి గాండీవం బెక్కువెట్టి ధనుష్టంకారంబు గావించుటయును. 281

శా. కొండం గొండ వడిక వడిక బడినలాగు లోచ దీపించుచు

మండై తాళ మహారవం బాకఁడు భూమిం బుట్టి బిట్టచి బ

హ్మండం బంతయు నిండె నంత విపులం • బై వీచె జంఝానిలం

బొండ్రింటం బడె నుల్క లెల్లడలఁ జె • ట్లుట్టూత లూగెం గడుక. 282

తే. అర్జునుం డట్లు గనయంబునందు గొనయ, మెక్కు వెట్టినమాత్రన • మిక్కుట మగు
నమ్మహాధ్వని విని కారఁవాళి గలఁగె, బిట్టపిడు గొదలం బడినట్టు దోఁప. 283

వ. అత్త తి నుత్తరుండు మఱియును. 284

ఉ. ఒక్కడ వీ వొకిం తయిన • నోట యెఱుంగ విటక మహారథుల్

పెక్కురు పెక్కుశస్త్రములఁ • బేర్చి నెఱింగినవారు వీరు నే

డెక్కటికయ్య మయ్యడి నొకిం తనరా దెటు లింతసై న్యముం

జక్కడఁతో యటంచు నెద • చాల భయంపడుచుండె ఛాల్చునా. 285

వ. అనిన నింతుక నవ్వి వివ్వచ్చుండు వైరాటిం గని. 286

సీ. ఘోషయాత్రాం గ్రవ్యఁకొనినగంధర్వులఁ, జెండుపప్పుడు సహాయుం డెవండు

ఖండనంబున నింద్రు • గండడఁగించెడు, నవ్వుడు నాకు సహాయుఁ డెవండు

పాలోమముఖ్యులఁ • బట్టి తుంచెడుకాలఁ, ముం దందు నాకు సహాయుఁ డెవండు

పాంచాలి వరియించుపట్టునరాజుల, నోర్చునవ్వుడు సహాయుం డెవండు

తే. గురుని శక్తిని ధనదుని • వరుణు సన్నియమునిఁ గృపుఁ గృష్ణు బలిఁగొల్చి నట్టి నాకు
వీ రనఁగ నెంత సృవపుత్ర • వెఱపు విడిచి, రథ మధిష్ఠించి నడవుము • రథ్యములను.

—•—•— అర్జునుడు రథంబెక్కి దేవదత్తంబు పూరించుట. —•—

వ. * అని వానిం దనరథంబునకు సారథిం జేసి మహారథ శ్రేష్ఠం డగునర్జునుం డాక్షుణ్డున
శమీవృక్షంబునకుఁ బ్రదక్షిణంబు గావించి సర్వాయుధంబులును సంతరించుకొని
రథంబుపైఁ గలసింహకేశనం బెడలించి శమీమూలంబునం బెట్టించి విశ్వకర్మనిర్మి
తం జగుమహామాయం దలంచి సింహలాంగులంబును వానరలక్షంబును నగునిజ
ధ్వజంబు గోరి వైశ్వానరుం బ్రార్థించుటయుం దత్ప్రసాదంబునంజేసి భూతంబు
లెల్ల ధ్వజంబునం దావేశింప సపతాకంబును సోపానంగంబు నగుహిరణ్మయరథం బాక

* సోపానంగము = అమృతపాదులతోఁ గూడినది.

సంబునుండి దిగి వచ్చుటయుం గని విప్రచ్చుండు వలగొనుచుం దాని నధిష్ఠించి
జడ్గోధాంగుల్లత్రాణుడును బ్రగ్భీతశరాననుండు నై యుత్తరాభిముఖుండై
కపిధ్వజంబు కంపింపం గదలి మహాపాణంబునంజేసి శంఖంబు పూరించుటయు రోమ
హర్షణం బగునమ్మహారంబున.

233

తే. అవని మోఁకరిలం బడఁపాయము లపుడు, దండి చెడి జెండువడి యుత్తరండుకొంగల
గూబరమ్మాతగాఁగొనికూలఁబడియె, నునురు చెడినట్లు మూర్ఛతో, మునురుకొనఁగ.

వ. అయ్యవసరంబున.

240

తే. వాగెలం బట్టి యెత్తి వాఁర్వములమేను, నిమిరి నూల్కొనఁ జేసి య, నిమిషవిభుని
నుశుండు భూమింజయునిదట్టిసాగపునీర్చి, తేర్చిబిగియఁగాఁగిటఁగూర్చి, తెలిపెనిట్లు.

చ. జడియకుమయ్య! నీ వెడఁద * త్కరియపుతుగ్గిడ వై విషాదముం

బడుదవె యిట్లు యుద్ధములఁమధ్యమునఁ ఘనశంఖరానముల్

కనుగొనుచుండుభిధ్వనులు * గ్రాలుగజంబులబృంహితంబులుఁ

విడివడ నాలకించుకొ * వింతయె నీనికి నింత యేటికిఁ.

242

క. ఈరణి శంఖానాసః, నీకర్ణము సోఁగింక * నీ రెపు లగయఁ

బ్రాకృతునిం బోలి విష్ణుజ్ఞాతృతివై చుట నీకు * చనురూప మొక.

243

వ. అనిన నుత్తరుం డల్లన నిట్లనియె.

244

శా. * వింటిం దొల్లియు శంఖనిన్వనములుఁ * భేరీమహారానముల్

గంటిఁ జవ్యము లెన్నియేని యిటు శంఖధ్వన మెండేనిఁ గా

నుంటఁ వింటిమె నీధ్వజాకృతియు * తున్గ్రం బుడగంబు నీ

వింటం బుట్టిననిన్వనంబు జగదుఁద్యేలమ్ము సాభీలముఁ.

245

మ. * అకటా! కేనకాంతి గన్పవడి భూఁచ్ఛాశముల్ రాదుకం

టికిఁ గానంబడవయ్యెడిఁ ధనువునఁ * దీపించుశబ్దంబు చూ

టికి నాశ్రోత్రములం బరిల్లెనీ రధోఽడ్డీనధ్వనుల్ నామదిఁ

వికలత్వంబును బొందఁజేసెడిని నాఁర్వేరంబు కా కెట్లగుఁ.

246

క. అనవుడు మతియుఁ నూల్కొనఁ, బొనరిచి విజయుండు విరాటఁపుత్రుని గని యి

ట్లను నోయి! వెఱకఁదృఢముగఁ, గొనిరక్మలఁ బడము లూఁదిఁగొనినిలుము నొగఁ.

క. అని యాశ్వాసింతుమఁ బాం, మన్యపాలాత్మజుండు మతియుఁనుం గడుఁ బూర్ణిం

గొని యొత్తై దేవదత్తం, బనిమొన విదివ్వులగుండ * లవిసి పడంగఁ.

248

* జవ్యము = యుద్ధములు. † ఆర్వేరము = కలఁక. ‡ రక్మలు = చగుములు.

మ. *వసుధామండల మెల్ల దద్దటిలె నీర్వాముల్ గలంగె న్ననీ
 విసరం బెల్లడఁ బెల్లగిల్లి నడ నుర్వీధ్రంబు లుట్టూత లూఁ
 గె నమస్తంభులందుఁ జీకటులు మూఁగెం జేడ్చడఁ జంతువుల్
 దెన లీరైదును నిండి మెండుకొనుపోల్కిఁ దేవద తృధ్వనిక.

249

—◆—◆— దోర్ణాచార్యఁ డర్జునుం జూచి నిమిత్తంబు లభివర్ణించుట. —◆—◆—

వ. ఇట్లు ప్రచండగాండీవధనుర్జ్వానినాదమేమరన్యందననేమినిన్వననమేతం బైననిజశోభ
 స్వసంబున భూతలం బెల్ల నవియించుచుం బజలెంచుధనంజయుం గాంచి ధనురా
 చార్యుఁ డెల్లరు విన దుర్యోధనుదిక్కు మొగం బై యిట్లనియె.

250

క. డటిమినగతి రథఘోషము, పజలెంచెడు భూతలంబు * బ్రద్దలు వాఱక
 గుఱుతింప నిమ్మహరిఘ్న, డజమర లే దగును విజయుఁ * డన్యం డగునే.

251

వ. అని మఱియును.

252

నీ. తనరార వస్త్రశఃస్త్రములు వార్షంబుల,నంతోషకాంతులు * నన్నగిల్లె
 వెలుంగ వగ్గులు నేయి * వేల్చిన నినుఁ డున్న, యెడ నెదిరి మృగంబులడలు గుడుచుఁ
 గాకులు గొద్దలుఁ * బో కాడు చిడముల, శకునంబు లపనవ్యంసరణి నడచు
 గోమాయు పజుచుచు * వేమాఱుఁ దిరుగాడు, నేనాముఖంబునఁ * జిత్రగతులఁ

అ, దెలియ దుర్నిమిత్తములు క్షత్రసాశన, మగుతెఱంగు దోఁచు * నఖిలయోధు
 లును వివర్ణముఖములను బరాభూతు లై, బెండువడి మెలంగు * చుండి రివుడు.

అ. నవ్యసాచిబాణజాలంబులం బడి, నీదుసేన లెల్ల * నెఱి దొఱంగఁ

జూచి వీడితుండ * వై చేడ్చడియె దీప్తు నిక్క మింతవట్టు * నృపలలామ.

254

క. మన మెల్లగోప్రజంబుక, మును ముగ బోవంగఁ బుచ్చి * మొగ్గరముగ మూఁ
 క నమర్చి పేర్చి పోరం, జను నేమఱుపాటు లేక * నన్నద్దుల మై.

255

వ. అనిన దుర్యోధనుండు భీష్మద్రోణకృపాదులం గలయఁ బరికించి యిట్లనియె.

256

—◆—◆— దుర్యోధనుండు నిమిత్తములు పరకగొనక మాటాడుట. —◆—◆—

క. నేనును గర్జుడు చెప్పిన,దానిన కొని మఱియు నివుడు * తగఁ జెప్పెద నా
 మానసమునందుఁ దృప్తి, గానమి మీ రవహితంపుఁగతి విన నువ్వుక.

257

నీ.†లజ్జాతవాసార్థ * మైనత్రయోదశ,వర్షంబు నిండక * వానవి యిటు

వచ్చెననియు వెండి * వనవాన మొసరింప, వలయును గదె పాండవులు క్రమమున

* నీర్వాములు=నమదగ్గములు. † వానవి=ఇంద్రమతుఁడు. కట్టి=అర్జునుఁడు;

మల్లడిగొను=పెనఁగొను;

- నిది వణంబుగఁ దొల్లి • యొడవిస నమయంబు, విడనాడి రాఁగట్టి • వెడఁగ చెవుఁడ
వచ్చినవాడేని • వానిలోభము కాని, మనమోహమో కాని • మల్లడిగొను
తే, నిందు హీనాతిరిక్తము • నెఱుకవఱువఁ, గలఁడు భీష్ముఁడు కార్యంపుఁగతియు ద్వివిధ
మొక్కరీతిగ నుండి వేఱొక్కరీతి, నగు నెఱుగలేరు బుధు లైన • స్వార్థమందు.
- చ. సవసవగాఁ బృథానుతులఁజూడ యెఱింగియ కాదె మాత్స్యలం
దవులఁ దిగర్తులం బనిచి • తత్సరతః మన మిందు వచ్చిగో
నివహములఁ గ్రహించితిమి • నిర్జరనాయకు లెత్తివచ్చినఁ
బవరము చేయ నొ నిపుడు • బాంధవు లైనను జెప్ప నేటికిఁ. 259
- క. ఇతఁ డర్జునుండయేనిఁ, మతి నలరుచుఁ బణము తెలిపి • మఱియు నడవికిఁ
మితి వెట్టి పుత్త మొండొకఁగతి యైఁం బొడిచి గెలిచి • కడతేర్త మనిఁ. 260
- ఉ. ఇచ్చటికిఁగడంచుతఱి • నీవిషయేశుఁడు పాండవేయులుఁ
వచ్చిన నోహటింప కొకఁవంకగ నుండి యెదుర్త ముచు ముఁ
హెచ్చుగ నాడి తేరులపఁయిఁ మెయి నేరిచి యిట్లు తీచ్చమై
నిచ్చటఁ జూచుచుండి రిఁక • నే మనువాడను దోఁడభీష్ములఁ. 261
- మ. *లనికన్నఁ యశ మిచ్చునట్టి దెదియే • నాశింపఁగా లేదు గో
ధనముం బట్టినయిట్టివట్టునను సుత్రాముండు గానీ యముం
చును గానీ పయి కెత్తివచ్చినను దోడ్తోఁ గెల్పుటో చచ్చటో
పొనరింపం దగుఁ గాని రిత్త పురికిం • జో నొప్పనే మానికిఁ. 262
- క. మానసము గలుగునట్టిరు, మానసమున నిట్టిసిద్ధి • ముఱక ముఱకురం
బూనక గురునిం గా దని, పూనుడు ధైర్యంబు శస్త్రముచు ననికీ దగఁ. 263
- మ. *మత మెవ్వనిది యెట్టిదో యెఱుఁగుదుఁ • మాదేశికుం డెప్పుడుఁ
మఱినేయుం బృథ కన్నబిడ్డలపయిఁ • మాపై సనిష్ఠంబు వి
శ్రుతముం జేయుచునుండు వింటిరి కదా • సుస్తోత్రపాఠంబు లా
గతుఁ డౌవానిని బెద్దనేసి భయముం • గల్పించె నాసేనకుఁ. 264
- ఆ. అశ్వహేషితముల • నరసి నిమిత్తముల్, తెలుపువాఁడువోలె • దేశికుండు
బూతువోలె బొగడి • శ్వేతవాహను నాదు, వాహినులఁ గలంచె • ద్రోహ మనక.
మత్తకోకిలము. వట్టినప్పుడు కట్టినప్పుడు • పాతినప్పుడు గుట్టముల్
బట్టుగా నకిలించు నెప్పుడు • బిట్టు వీచెడు వాయువుల్

పట్టి నెట్టన మోయు నుబ్బులు • పర్వతాపళి వ్రయున్ నీ

పట్టి వై ననిమిత్తకోటులఁ • బాటిసేయఁగఁ బాడియే.

266

తే. మమ్ము దేవించి రోషంబు • మది వహించి, కాక విజయునిఁ బొగడంగఁ • గారణంబు
కలదె వానిపొనర్చి, కార్య మొకఁడు, తెలియవచ్చెనె గురువకుఁ • దెలుపుఁడయ్య.

తే. కానఁ బరగుణవాదులఁ • గానఁబోక, గోగణంబులఁ గాపాడుకొనుచు శౌర్య
మినుమడింపఁగ సేనల • నెల్లకడల, మొగ్గరము చేసి పోరుట • లగు మనకు.

268

—◆◆◆ కర్ణుడు శ్రోతాచార్యు నధిక్షేపించి చలుకుట. ◆◆◆—

వ. అని పలుకుచున్న సమయంబునఁ గర్ణుండును.

269

నీ. ఆచార్యు లగువార • లర్హులు పూజంప, సన్న సంస్కారదోషాదులందు
యజ్ఞకర్మములందు • సాన్త్యశ్వరథచర్చులందు విచ్చిత్రహార్యదులందు
నువవంబులయందు • సుప్తృఖరాజావికర్మములందు యోగములందు
నివృత్తధాకధ • నేద్రగోష్ఠులయందు, వేదశాస్త్రాదిసాంప్రద్యలందుఁ

తే, బ్రాహ్మణును విశేషజ్ఞులుఁ • బండితులును, గాని యిట్టిసంస్కృతాదికములయందుఁ

గానివారలు వారలఁ • గడలఁ బెట్టి, కార్యగతులతెఱంగులు • గాంచుటొప్పు. 270

చ. వడిగలవీరుఁ డొక్కరుఁడు • వచ్చెను వానిని జూచి యెల్లరుఁ
జడిసి వడంకుచున్నయుటు • బాడ గమంగొన నయ్యె నక్కటా
యెడ గలుగంగ నుండుఁ డతఁ • డిందనుతుం డగునేని యింద్రుఁడే
నుడుగక నేన నిల్పెద మఁ హూదధివెల్లువ వేలయో యనఁ.

271

మ. సతపర్వంబులు రుక్మపుంఖములు తీక్షణప్రౌఢ్యలాగ్రంబులు
నుతిపాఠోన్నత కాలవృష్టవిగళాన్నాత్మగుప్రతముల్
సతతంబుఁ బవనాశనోద్భటగతుల్ • సంధిల్లఁగా నేగి పా
ర్థతనుత్రాణము నింది మించు శలభఃప్రవాతం బగంబుం బలెఁ.

272

క. నారాచక్షేపణవిస్ఫారనౌర్వీరవంబు • పర్వి జగమునఁ
భేరిధ్వాసము తెఱఁగున, భూరితరం బగుచుఁ దోవఁ • బోరెడ నాజగ.

273

మ. పదుమూడేడుల కిట్లు వెండియును భీభత్సుండు సంస్కృతమం
దొదవె న్నా కతిమైతీమైఁ దొడరి నే • నుద్యద్గతిం బెక్కు లా

* సంస్కృతము = యుద్ధము. కడలఁబెట్టి = దూరముగ నుంచి యని యర్థము.

† కాలవృష్టము = కర్ణునిల్లు పేరు; పుంఖము = సిద్ధి. ఆకుగము = బాణము; పవనాశనము = పాము.

అగము = యెట్టు. రుక్మతాగ్రము = కవచము

‡ ప్రదరుము = బాణము.

ప్రదరంబుల్ నువినర్జనం బొనరుపన్ • వానిన్ గ్రహింపంగ నా
త్రిదివేశుం డనఁ బ్రాతుఁ డయ్యెడిని గుంఠింపందనుం డియ్యెడన్.

274

ఉ. వి ల్లిది కాలవృష్ట మన • విశ్రుతి కెక్కిన డెల్లదిక్కులన్
డెల్లము గాఁగ నే నతని • డోనఁ జాలనివాఁడఁ గాను మీ
రెల్లరుఁ జూచుచుండుఁ డని • యెట్లగునో శలభంబులట్లు నా
భల్లము లారయం దగి నభంబున నిండి ముసుంగు వెట్టెడిన్.

275

తే. ధార్తరాష్ట్రునితో నేను • దవిలి మున్ను, మాటలంజేసి చేసిఁ మేటిఋణము
తీర్చి మొదలంట శుచి నయి • తేజా గంప, నాలమం దివ్వ డర్జునుఁ • గూల నేసి
సీ. ఇంద్రాశనిం జోబునిం దనందను నోర్తుఁ, గలన నుల్గుల మదంగజము నట్లు
శత్రుభృద్వరు జష్టు • నత్రుంబులం బట్టి, కట్టెడఁ బెనుఁబాము • గరుడి యట్లు
శరదీప్తి వెలుగునంపురు నార్చిపుచ్చెద, శరధారలన్ వహ్ని • జలద మట్లు
మచ్చరాసనముక్త మార్గణంబులు పార్థుఁ, బొందు వల్మీకమున్ • భోగు లట్లు
తే. ద్రుక్కపుంభాశుగముల సఁకునిక శేబరమును గావించుఁ గర్ణికాఁరముల నచల
మునుబలెం జూడుడయ్య రాఁమునికృపాతి, రేకమునఁ గొన్ననాథనుఁ ర్విద్యమహిమ.

శా. నావాలమ్ముల భూతనంచయముతో • సర్పించునవ్వనరేం
ద్రావానధ్వజమున్ ధరాతలమునం • దార్పు లైలంగం బడం
గావించున్ రథరథ్యసూతనహితున్ • ఖండింతు నాఖండలా
త్యావిర్భూతుని నాదురాహృదయశఃల్యం బుద్ధరింతున్ వడిన్.

278

ఆ. చూడ ిష్టమేనిఁ • జూచుచుండుఁడు తేరు, లెక్కి నాపొనర్పునెక్కటిసమ
రమ్ము కాదయేని • రయమునం బొండు గోధనముఁ గొంచు వీటిదారిఁ బట్టి.

279

వ. అనిన విని గర్హించుచుఁ గృపాచార్యుండు సూర్యసూతిదేవం గని.

280

—◆◆◆ కృపుండు కర్ణుం గర్హించిపలుకుట. ◆◆◆—

శా. ఓరాధేయ! బుధావిధేయ! విను నీఁముల్లం బ డెల్లప్పుడున్
బోరే కోరుచు నుండుఁ గార్యగతికిం • బో దెవ్వఁడు దవ్వ లా
పోరం బెక్కులు గాన దాని బుధు లెప్పుం జెప్ప రొ ప్పంచు శాం
తారంభంబున నర్థసిద్ధి వడయన్ • హర్షింతు రధ్యాత్మలన్.

281

* మాటలం జేసిఁపఱుణ మనఁగా నే పర్జనుం జంపుడు నని చెప్పినమాట యని గ్రహించునది.

† కర్ణికారము = కొండగోగులపువ్వు; ఇది యెఱ్ఱగా నుండును.

‡ నాదురాహృదయశఃల్యంబు = నారాజాయెక్క పూదయగోగము; ఇక్కడ రాజా దుర్యో
ధుఁడు అని గ్రహించునది.

తే. దేశకాలబలంబులఁజెఱుగు లెఱిగి, నలిపినం భోర విజయంబు • సంభవించు

నెఱుగ కిట్లు పొనర్చిన • నెంతవాని, కేని విఫలంబ యై చేటు • దాన వచ్చు. 282

క. అది యట్టిద యగుఁ గావున, మది నారసి చూడ నిపుడు • మన మాతనితోఁ

గదనంబు నేయఁ గడఁగుట, పొడలినకార్యంబు గామి • పొడకట్ట నిటక. 283

క. ఒక్కరుఁడు నరుఁడు మనకుఁ, జిక్కెఁగ సామాన్యుఁ డనుచుఁ • జిత్రమునందుఁ

మిక్కిలిమక్కువ నేయుదు, వక్కట మీఁ దెఱుగ వింత • యైన స్వినుమా. 284

సీ. ఏకాకియై కాదె • ఏక నాఖండలు, నోర్చి ఖండవవనం • బేర్చి వేర్చె

నేకాకియై కాదె • లోకేశ్వరుం డైన, మాయాకిరాతుని • మట్టుపెట్టు

నేకాకియై కాదె • యేకవీరుం డైన, చిత్రసేనుం డోడఁ • జవ్వఁ జేసె

నేకాకియై కాదె • లోకకంటకు లైన, కాలకేయాదుల • గండడంచె

తే. నరయ నేకాకియై కాదె • ధరణిఁ గలుగు, నరులఁ బరిమార్చి దిగ్విజయంబు చేసె

వెలయ నేకాకియై కాదె • వృష్ణివరులు, వెగడువడఁ దెచ్చును సుభద్రావివవ కర్ణ.

ఉ. నీవును నిన్నుఁ బోలుధరఁడీధవకోటులు మేటులై కనుం

గో వడి యంత్రమత్స్యమును • గొట్టి మగంటిమిఁ గృష్ణఁ బట్టె నాఁ

దావిజయుం డొకండ కదె • యట్టియెడం దసతోడఁ భోర నై

కావరు లైనవా రెటు వికావికలై చనిరో యెఱుంగవే. 286

క. చుట్టువలఁ బగులఁగొట్టిన, జెట్టియు నసహాయశూరఁ శేఖరుఁ డగునా

దిట్ట నెదిరింప లేఁ డని, చుట్టు నీ కెట్లు తెలియఁ • జెల్లుం జెపుమా. 287

సీ. కన్నని లేచినఁకాలాహిఁ గ్కఁ బట్టి, వేభులఁ గోఱలు • వెఱికినట్లు

చెలరేగి వన మెల్లఁ • గలయఁ గ్రుమ్మరుమద, గజముపై నెక్కంగఁ • గడఁగినట్లు

బగ్గున మండుకాఁరగ్గిలో నూనెగుడ్డలతోడ దుముకంగఁ • దలఁచినట్లు

గళమునం దొకగండఁగిలఁ గట్టుకొని వార్ధి, దిగి కరంబుల నీడఁ • దగిలినట్లు

తే. సర్వశస్త్రాస్త్రవిద్యరిష్టతవహించి, గండుమిగిలినపార్థుని • భండనమున

వీక నెదిరింప నెంచితిఁవెట్టి వగుచుఁ,దులువ నినుఁ బోలుదుర్మతి, గలఁదెయ్యకఁడు.

మ. క్షమనచేతం బదుమూఁడువర్షము లసాఁమాన్యక్రియం గన్తి కై

వనటం బొంది విపాశ కేసరివలెఁ • వచ్చెఁ గుణభావన మి

వ్వనమెల్లం బడి మాఱుమోయ నిటు వివచ్చుచుండు రౌద్రాకృతిఁ

మన కెల్లఁ భయ మావహిలైడి ననిఁ • మల్లాడినం దెల్ల మై. 289

క. కప్పువడి కూపవహ్నికి, జొప్పడునిచ్చార్థుఁ జెనకఁ • జూచినమనలఁ
జెప్పనది యేమి జమునకు, నవ్వునమై పోక యుందుఁమా నూతనుతా. 290

తరువోజ. విను మట్టి దగుఁ గానఁవిడిచి వాక్కలహఁవిధ మీవు నేను బృఁధ్వీధవుండు నది
తనయఁ డాచార్యుఁ డాతనితనయుండు • దక్కునుంగలవారు • దవిలి పై నయ్యంబు
దనరంగ పూహమై • తవులంగఁ జేసి • దండధరుం డనం • దగి వచ్చువాని
ననిఁ దాఁకి పోరుద • మది లెప్పుమార్గ • మగు సాహసము దగఁదయ్య నీ కిప్పుడు.

వి. లవు డశ్వత్థామ కర్ణునిదిక్కు మొగంబై. 292

—♦♦♦ ఆశ్వత్థామ కర్ణ దుశ్యోధనులం దూలవాడుట. ♦♦♦—

ఉ. గోవుల గెల్చి తే మవియు • గోష్ఠము దాటవు నేమ దాటి పైఁ
బోవుట గల్గ దింతకును • బాచ్చెము లేనిగతిం బురప్రవే
శావనరంబు గా దరిముఁఖాంతరవర్తుల మిట్టిపట్టునఁ
నీ విటు లేల సి గ్గరుగ • నిల్చి వచింపఁగ నైతి వక్కటా. 293

తే. *జక్కునంగ్రామములయందుఁనుక్కడంచి, శాత్రవనమూహములనెల్లఁజయముఁగాంచి
తద్దనము లెల్లఁ గైకొన్నఁధన్వి యైన, దంభముల నిట్లు గాఁడు రాఁధాతనూజ. 294

తే. †దహనుఁడు దహించు నంతయు • మిహిరుఁ డెరియ
జెలుగు సచరాచరంబు లై • వెలయు నెల్ల
లోకములఁ దాల్చు వసుధ నీఁలోన నున్న
గరువ మేరికి నున్నట్లు • కనము కర్ణ. 295

సీ. నలువ నిర్మించెను • నాల్గువర్ణములకు, విహితకర్మంబులు • విస్తరిల్లఁ
జదివి విప్పుండు యఁజనియాజనంబులు, నలువు సంతృప్తిమై • సంతతంబు
వి ల్లంది వైరుల • నెల్లఁ దున్మి ధనంబు, వడసె రాజు యజంచి • వజ్రలుచుండు
గృహివిత్తమున నకిల్బిషకార్యములు చేసి, వైశ్యుండు ధర్మతఃత్పరతఁ దనరు
తే, నాలుగవజాతి మూఁడువర్ణముల కెప్పుడు, నలిపి శుశ్రూషణము పుణ్యఁసరణిఁ జనును
వైతసీవృత్తి వంచనఁవలనఁ గాంచి, యిహపరములు సెడం జెడు • నెవ్వఁ డైన.

ఉ. క్షుత్రియుఁ డైనవాఁ డెప్పుడు • శత్రుము వట్టి రణాంగణంబునఁ
శత్రులఁ గొట్టి తద్దనము • సర్వముఁ గైకొను టొప్పు ధర్మ మై
ధాత్రి దురోదరపియుఁ డంధర్మవరుం డగువాఁడు హీనుఁ డై
పాతత లేక దుర్గతులఁపా లయి పోవు మహీశుఁ డేనియుఁ. 297

* ఇట్లుగాఁడు = నీవలెం గాఁ దని భానము. † మిహిరుఁడు = మాయుడు;

- మ. శీతవుం డీకురువంశపాంసనుడు దుఃస్మిర్తిం బడన్ వంచనా
వ్రతముం బూని దయాననంబు విడి తా • వైతంసికుం డట్టి డై
క్షితిఁ దాల్చెన్ సహజేవునే నకులునే • శ్వేతాశ్వునే భీమునే
బిత్తనాధాత్మజునే ననిం గలిచెనే • వేయేల నే జెప్పగన్. 248
- క. నమ్మినబంటవు కురువంశమున కీ వైన వారి • సంగమమునన్
గ్రమ్ముకొని పొడిచి గలిచి యశమ్మున గా వైతి ప్రజలు • సమ్మతి నొందన్. 300
- చ. అని యంతం బోక దుర్యోధనుదిక్కు మొగంబై.
చన్దువదాత్మజున్ సభకు • జంకక హంకక తెచ్చి పాపముం
బొనరిచి తీవు తత్కృతికి • భూతలనుందుఁ బివీలికాదు లై
నను మతిసేయ వన్నను మఁనంబునఁ దత్పతు లెట్లు సైతురో. 301
- తే. పండితుడ వయి పెక్కులు • పలికి తీవు, చాలు నిక ధార్తరాష్ట్రీనాశమున కిట్లు
పుట్టి వచ్చెను విషయుండు • పూర్వవైరమంతయును దీర్చివుచ్చు నే • రడ్డ మైన.
- తే. గరుడగంధర్వయక్షరాక్షసపిశాచగుహ్యకాదులఁ జీరికి • గొనఁ డతండు
నీ వనగ నెంతవో వానుఁదేవముడు, వాని నగ్నిప నెప్ప నావ్యాని కైన. 303
- క. దివిజులలోనం దివిజం, డవు మనుజులలోన మనుజుఁ • డవు నిర్జనుఁ డీ
భవిలోన వాని కీ డనఁ, దనివజనుం డొకఁడు లేమి • తధ్యం బరయన్. 304
- ఉ. పుత్రున కెత్తువచ్చు నని • పోల్చి వచించెను ధర్మశాస్త్రముల్
ఛాతునిఁ బుత్రుడో యనఁ బ్రశంసకు నెక్కినకారణంబునం
బాత్రీతఁ గాంచి మిత్రుఁ డన • వచ్చి ప్రియంబున కైనఛాత్రునిన్
స్తోత్రము చేయఁగాఁ దగిలె • ద్రోణున కిందున నింద వచ్చునే. 305
- కా. బాదం బొడిసెయట్లు పాండవులనంఁగి భింపఁగాఁ జేసెన
ట్లాదాయాదులరాజ్యముం గొనిసయ • ట్లాదోపదం గొల్వులో
వాదుల్ సెల్లగ నీడ్చిన ట్లగునె విఁవచ్చుండు వచ్చెన్ రణ
ప్రాదుర్భావమునన్ జయింపుఁ డరి త్రైవ్య స్త్రీవు సీమామయున్. 306
- క. మివులుం గాలాంతకుడున్, బవనుండున్ మిత్రి బాడఁబడవలనుండున్
గవిసెనను లోక మంతయు, మివులకయుండంగఁ జేయు • మెఱసి నరుఁ డనిన్. 307

* శీతవుడు = శూదరి. వైకంఠకుడు = కేశవుడు. శ్వేతాశ్వుడు = అశ్వముడు.

బిత్తనాధాత్మజుడు = ధర్మరాజు.

ఉ. *గాంధీవ మడ్డసాళులను * గ్రక్కెను గ్రక్కెనుఁ జండకాండముల్
గొండలఁ బిండి నేయుటకుఁ * గూడ సమర్థము లవ్వీ కాలకా
లుం డన నర్జునుండు మిగులుం దగు లుండనియట్లు మూఁతలం
జెండు దురోదరం బనఁగఁ * జేయు మనిక సహమాతులుండ వై . 3108

తే. గోపదము పట్టికొని మత్స్యభూవుఁ డేగు, డే బామతు మంటిమేకాని * దేవరాజ
నుతుఁ డనినఁ గాదు యోధులుమతి సెడంగ, నెట్లు సాచ్చినఁ జొత్తు రే * నట్లుగాను.

—◆◆◆ భీష్ముడు ద్రోణాదుల వ పశమింతుఁ జేయుట. ◆◆◆—

వ. అని పలుకుచున్న సమయంబున గాంగేయుండు గాంధారేయుం గాంచి యిట్లనియె.

క. ద్రోణుడు శారద్యతుఁడు, ద్రోణాయని నుడివినట్టి, నుడు లెల్ల గమక
రాణ లెసంగెను గర్జుని, బాంబులు నుడులు నొక్క పదమరఁ బొదలుక. 311

తే. తెలిసి యాచార్యులగువారు * దెలిపిట్లు, దేశకాలంబు లెఱిగి భూమిమీఁదెవును
జివ్వకుం గాలుద్రోవుట * శ్రేయ మట్లు, కాకయుండినఁ గీడగు * లోకమందు. 312

తే. సూర్య తేజస్సు లగునట్టి, సూడు లేగు, గనికి నెత్తివచ్చిన మోహ * మందఁ డినున
కభ్యుదయము గోరినవండితాగగఁబ్బు, డెట్టివాఁడును సార్థమం * దెఱుగలేడు.

వ. అని కృపద్రోణాశ్వాతామలదిక్కు మొగంబై. 314

సీ. కలఁగకు మాచార్య * కర్ణవాక్యములకుఁ, గాదు వైరమునకుఁ * గాల మిద్ది
క్షమియింపు మెడఁద నాచార్యునందన పని, గలదు చాలినయంత * కలఁత విషము
కినియఁబోకుము సైంపు * మనుచుంకి నోకృత, గండుమీఱినవగతుండు వచ్చె
బాలుచుమీఁడనస్త్రములుశస్త్రములుసూర్యు, నెడఁబ్రకాశమువోలెఁగడిమిమెఱసి
తే, వేదములునాల్గునుధను * ర్వేదమొకఁడు, తెలిసిబ్రాహ్మణులుతొలఁగింబుఁగలిగివెలుగు
మీఱు భార్గవరాముండు * గాక లోక, ములను జూలించి చూచినఁ * గలఁడ యొకఁడు.

క. భేదమునకు సమయం బిది, గా దని మది సైచి కార్యగతి కభిముఖులై
వాదులకుఁ గాక మీరలు, నా దగునుడి విశ్వసించి * నడ నర్థింతుక. 316

వ. అనిన నశ్వత్థామ యిట్లనియె. 317

ఉ. మ మ్మిట్లు లంట న్యాయ మగుఁమార్గము గాదు కురుప్రవీర! రో
షమును జేసియుం గురుడు * నద్దణనందనుడై వనించె నె
య్యమ్మునఁ జేసి శత్రుగుణ * మైన గురూత్తరుడోష మైన న్యా
య్య మ్మని తోఁచిన ట్లనఁగ * నా నని శాస్త్రము చెప్పుచుండదే, 318

* దురోదరం బనఁగఁ జేయు మనిక = అనఁగా దురోదర మెట్లు చేసితివో అట్లు యధము చేయుము అని యర్థము.

- క. పుత్రప్రతిమానుం డగు, ఛాతునిగుణగణము లిట్లు * చాపగురుడు తా
స్తోత్రము సేయం దగు నీ, మాత్రమునకు సూతసుతుడు * మార్కొన నగునే. 819
- వ. అంత దుర్యోధనుండు శాంతనవపేరితుండై కర్ణుల బురస్కరించుకొని గుర్వంతికంబు
నకుం జని ప్రాంజలియై యి ట్లనియె. 820
- క. క్షమియింపుమయ్య మము మా, వినుతోక్తుల కాత్మ శాంతి * వెలయింపు మభే
ద్య మగుగతి మొగ్గరంబుక, సమకూర్పుము కరుణజేసి * చాపాచార్యా. 821
- వ. అని పార్థించినం బ్రహ్మన్నుండై దోగ్రాచార్యుం డి ట్లనియె. 822
- తే. తొలుతఁ బలికిసభీష్మునిపలుకుబడిన, యలుక వోయెఁ బ్రసన్నుడ * నైతి దీని
కింత యేటికి మరల నీ * విట్లు పలుక, నేల యని యోధముఖ్యులఁబోలఁ జూచి. 823
- మ. అరి దుర్యోధనుదిక్కు మోమయిరఁ జేయం జాలన ట్లీరు ఘో
రరణంబుం బొనరించి మించి లెగువక * రక్షింపుఁడి మాన మె
ల్లరుఁ బ్రోవై విడకుండుఁ డొక్కమొగిఁ దెల్లంటే కదా మీకు భీ
కరుఁడై గానిలి నచ్చె నిచ్చటికి నిఁక్కాంతేయుఁ డెంతే వగక. 824
- వ. అని పలికి దుర్యోధనుం డింతకుము న్నడిగినసమయకాలంబు నిరూపింప నిలింపనదీ
నందనుం డర్జుం డనిన సతంపును. 825

—◆◆◆ భీష్ముడు సమయం బగుట యెఱింగించి పాండవుల నగ్గించుట. ◆◆◆—

- సీ. * తెలియంగవినుడయ్య * కళలుఁ గావ్యలుముహూ, ర్తములుదినములువ * క్షములుమాన
ములు ఋక్షములు గ్రహ * మ్ములుఋతువులువత్స, రములుగాఁగాలచక్రముదిరుగుఁ
గాలవిభాగంబు * గలిగి జ్యోతిర్వృత్తి, క్రమమున, నై దేసి * నమల కొక్క
మానద్యయము హెచ్చి * మనలు నయ్యధికమా, నము లైదు నీరారు * క్షవలుఁ గాఁగ
తే, నిండె బదుమూఁడువర్షముల్ * నిన్నటి కని, నేఁ దలంచెడఁ బాండవుల్ * నిలుపుకొనిన
ప్రతిస సెల్లెను గాన భీ * భతుఁడెడఁద, నిట్టినిశ్చయ మెఱిగి తా * నిచట వచ్చె. 826
- ఉ. పాండుకుమారు లెల్లరును * బండితవర్షులు ధర్మతత్పరుల్
కొండాకలోభమార్గమునఁకుం గడగట్టెడువారు గారు ధ
ర్ముం డన నై తదగ్రజుడ * మోహము లే కతిదుష్కరంబ యై
యుండినఁ బూన్కి దీర్చుటక * యుండును ధర్మము తప్ప డెవ్వడుక. 827

* ఇందుఁ బాండవులు వనవాననునకుఁ బోయినదియు మొదలుకొని యైదేసివంశత్పరములకు రెండు
నెలలవొప్పన వచ్చినయధికమానము లయిదు, దినములు పదిరెండు, నయి జాటితో 18 వంశత్ప
రములు నిండె నని చెప్పబడి యున్నది.

చ. *వజ్రగినధర్మపాశముల * బద్ధుల యై వడి వేచియుండియున్
 దటి వడి విక్రమంబునను * దాయల నోర్చి రక్షాంగణంబునన్
 జిటుముచు రాజ్యముం గొని భుజింపంగ నుండిర కాని పాండవుల్
 తెఱకువ లేక నీతి చెడఁ * ద్రిమ్మరువారలు కారు చూడఁగన్. 328

మ. అన్యతం బాడిరి పాండునందను లభఃస్మానక్తు లై రంచు నిం
 దను బొందన్ మది నంచ రట్టియది యై నం జత్తు రువ్వెత్తుగన్
 వినుఁడీ కాలమునందుఁ బొందఁవగుదానిన్ గోత్రభిద్లువై మై
 నను శత్రుంబునఁజేసి కొందురు నిజానంతప్రభావంబునన్. 329

క. కావున మన మెల్లరమును, జేవమెయిం దాడి విజయఃసింహముతోడన్
 భూవలయ మెంచు తెఱఁగునఁ, బోవలయుం గార్యసిద్ధి * మూలము గాఁగన్- 330

ఉ. †అలమునన్ జయజయము * లయ్యెడుఁ గాని జయంబై యా ననం
 బాలము వైరమున్ మదిఁ బొసంగ నెనంగఁగ వచ్చినట్టి డా
 భీలదవానలం బనఁగఁ * జేర్కొన వచ్చినవానవాత్మజం
 డేల విలంబనం బరయుఁ * డి వైనినేయుటా నంధినేయుటో. 331

తే. అనిన దుర్యోధనుం డను * నావగేయు, దెన మొగంబయి నంధి యె * ట్లెనఁగు బాండ
 వులకు నే రాజ్య మీ నింత * కలహమునక, కాలుద్రవ్యితి దానికై * కడఁగ వలయు.

—◆◆◆ భీష్ముండు చక్రవర్తము నిర్ణయించి చెప్పట. ◆◆◆—

వ. అనిన గాంగేయుం డట్లయిన వే జెప్పినట్లు నేయు మని వెండియు. 332

నీ. ‡బలఁగంబులన్ నాల్గుపార్శ్వగ జేసి నీ, వొకపాలు గొని చను * మూరు వట్టి
 కదువులం గొని వెన్నఁ * గదలంగ వలయు వేటొకపాలిమూఁక నీకూత యగుచుఁ
 గడరెండుపార్శ్వతోఁ * గడుకొని మే మేగు, దెంచుభీభత్సని * నొంచఁ గలము
 ద్రోణుండు కర్ణుండు * ద్రోణపుత్రుండును, నేను గృవుండును * నిలువరింతు

తే. మింద్రు నై నను సుత్యభామింద్రునైన, వేల మకరాలయంబును * బోలె శంక
 విశువు మన నట్లు * గావించి * వెడలె మున్ను, ధర్త రాష్ట్రుండు తనప్రళిఁదారి వట్టి.

వ. అనంతరం బక్కురుపీతామహుం డెల్లమూఁకల నొక్క మొగ్గరంబు గావించి దాని
 మధ్యంబున నాచార్యుండును దక్షిణంబునం గృవుండును సుత్రరంబున నశ్వత్థామయు
 నగ్రభాగంబున నంగరాజును నిలువ నియమించి తాను బళ్ళాద్యాగంబున మోహ
 రించి నిలిచియుండె నయ్యవనంబున. 333

* చిలుకా = చిట్టభీండు; తెఱకువ = విశేషము. † ఎనంగు = విజృంభించు ;

‡ పేర్కొనవచ్చిన = స్తుతింపఁదగిన. † ఊరు = ఇట హస్తీ నాపురముం గ్రహించునది.

- సీ. రథఘోషమునఁజేసి • పృథవీతలం బెల్లఁ, గులవర్వతాళితోఁ • గుంగఁబాఱ
గాండివమార్చి పంచండటాంకృతిఁజేసి, పొరిఁబారి దశదిశల్ • బూరటిల్ల
దేవదత్తోద్భవాఁరామాంబునఁజేసి, దిగ్గజంబులు దెల్లి • మొగ్గతిల్లఁ
బ్రవగధ్యజప్రభాఁపటలంబునఁజేసి, మేదిసీస్థలి మిఱుఁమిల్లు గొలువ
తే, వీతిఖుర్రుట్టనంబున • విన్నులింగ, ములు నభోభాగ మంతయు • మునురుకొనఁగ
దాయలమనంబు లెల్లను • దల్లడిల్లఁ, బిశయభైరవుఁ డన వచ్చె • పాల్గునండు.
వ. ఇట్లు దఱియ వచ్చినగాండివి గాంచి దోఁబుం డెల్లరు వివ ని ట్లనియె. 337

—♦—♦— ద్రోణాచార్యుం డభ్యుతం బ్రశంసించుట. —♦—♦—

- మ బలిరే! పార్థునిగాండివం బశనికిం • బ్రత్యక్తి యై కర్ణశ
ఘ్నలికల్ వీలఁగ మోయు నాఘజముపైఁ • జూపట్టుశాఖామృగం
బలఘూదారగతిఁ జ్యవించి బలనిఁనానంబునఁ సాధ్వనం
బొలుకుం జిందము చిందువం దయు బలం • బూగాడఁ గావించెడిఁ. 338

- శా. నాపాదంబుల రెండుమాన్దణములుఁ • నాశోత్రయుగ్మోవకం
తాపాతంబుగ రెండుబాణములు నయ్యాఖండలాతోద్భవుం
డాపద్మాంధవుఁ డేసి మ్రొక్కి కుశలఁవాహరముం జేసె నా
హా! పుత్రీ! పశినూను వీనిఁ జరకాఁలావాప్తి వీక్షించితిఁ. 339

- తే. వసుల వసియించి పండ్రోండుఁవత్సరములు, చేసి యతిమానుషం బైనఁచేత రీతఁ
డిట్లు గురుభక్తి మెయి నాకుఁనెఱుంగ వినిచె, నేను ధన్యాత్ముడఁ వీనిఁగాననగుట.
మ. శరీయుఁ ఖడ్గీయు ధన్వీయుం గవచీయుఁ • శస్త్రాస్త్రీయఁ శంఖయున్
బరమస్యందనియుం బతాకియును శశ్వత్పాణియుం జక్రియుఁ
వరగోధాంగుళియుం గిరీటియును నై • వర్ణింపఁగా నొప్పు నీ
నురరాణ్డంకనుఁ డిప్తు నిప్పుపగిడిఁ • శోభిల్లి భల్లంబులఁ. 341

- వ. అని ప్రశంసించుచుండఁ బాండవమధ్యముండు కురుబలంబుల నెల్లఁ గలయుం గనుం
గొని మత్స్యమహీవల్లభాత్మజాదిక్కు మొగంబై యి ట్లనియె. 342

- చ. హయములఁ దోలి వాహినికి • నంతల నితలఁ దేరు వ్రావ ని
మృయనమునం దెవం డయిన • నడిన నాతని నొడ్డి దొడ్డరా
జయిననుయోధనుం గదియ • నై పడి వానిశిరంబుపైఁ బడఁ
నయమున నెంచుచుంటి నది • నాకు మహాత్తరపర్వ ముత్తరా. 343

శా. భారద్వాజుఁడు భీష్ముఁడు గృవుఁడు సశ్వత్థామయుఁ గర్ణుఁడు
బారుల్ దీరి మెలంగుచుండి రరిసై న్నయ్యంబును నం దందుఁ గ్రం
దై రా జొక్కఁడు గానరాఁ డిపు డిటం , బ్రాణంబు దక్కించుకో
గోరాజం గొని దక్కినంపుడెన కేగుం బోలు వేగంబునన్ .

344

క. విడిచి రథానీకములన్, వడి వడి దుర్యోధనుండు , వఱలువలనికీ
నడిపింపు రథము వానిం, బొడిచి గెలిచి కొందు గోసముహముల నటన్ . 345
తే. అనుచు వైరాటి రమ్మల , నట్టెట్టి, నడల విడిచి హయంబులం , జనంగ నూలు
కొలుపుడుం దృటిమాత్రీలోఁ , గురువిభుండు, చనినచక్కటి నరదంబు, చనియెనంత.

—◆—◆—◆ అర్జునుండు కారవంబులం ద్రోలి గోవుల మరలించుట. —◆—◆—

త. సుకుగౌనక మహారథ, వరుల నెల్ల, దిగవిడిచి నవ్వనాచి వే , ఆగు తెఱగున
నరుగుటలు నూచి తచ్చిత్తి, మరయ నఱిగి, కృపుఁ డనియె నిట్టులెల్లరికవును తెలియ.
డి. రా జట తేమిఁ జూచి పర, రాజభయంకరుఁ డైనపార్థుఁ డీ
యోజమెయిన్ గమించెడిని , నొంచెడి మించినకెక్కు వెన్నొం
గాఁ జను నెల్లవారలకుఁ , గాలభుజంగమభీషణాకృతిన్
రోజుచు నుండె గాండివము , రుద్రుఁడు చాలఁచు వాని కియ్యెడన్ . 348

తే. జిష్ణుఁ డగువాని నెదిరించ , గృష్ణుఁ డైన, జిష్ణుఁ డైన నోడెను నని , చెప్ప నొరుల
జెప్పఁగావలయునె జెగ, జెట్టి యెన, వానిచేవడి గురురాజ , వమట నిజము. 349

ఆ. ధనము లేల మనకు , ధాన్యంబు లవి యేల, పను లివేల శస్త్ర, విసర మేల
సరశరాభి మునిగి , నావ నాఁ బొడ వఱి, కారవేశ్వరుం డొకండ యైన. 350

వ. ఆని బలంబుల నెల్ల, బురికొల్పుచున్ననమయంబున, బురుహూతపుత్రుండు ధృతరా
ష్ట్రపుత్రునిసేనావారంబుఁ జేరం జని తినవేరు చెప్పి యప్పడు ముప్పిరిగొనుకొధం
బున నమందగతిం జందంబు పూరించి ధనువు నారించి కేతనంబునం గలభూతంబు
లార్వ మార్వీరవంబు గావించి నిరంతరంబుగ శరవంపరలం బరగించి విక్రమించు
టయుఁ గని మూఁకలు చీకాకు పడి చిందఱవందఱై చెదరి చేతు లెత్తి మ్రొక్కి
పిక్కబలంబు చూపె నట్టియెడ. 351

శా. సూర్యీసుజనితారవంబు రథనుఁ ముద్దారచంబున్ బతా
గోర్యారావము శంఖరావము కలం, బోగ్రీరవం బొక్కఁ డై

† జిష్ణుఁడు = జనుతీబుఁడు; అర్జునుఁడు; ఇంద్రుఁడు. ‡ పిక్కబలంబుచూపె = అనఁగాఁ బుచ్చె నని తాత్పర్యము.

యర్హిఁ మ్రోయుడుఁ దోఁక లెత్తునొని భీష్ముద్యోకముం బొంది గో
సర్వాఘంబును విచ్చిపాటి మరలెఁగఁగ నాధ్యంబు గా కేరికెఁగ.

852

క. అంభారవంబు సెలఁగం, గుంభిని యద్రువంగ విడిగి • గోగణము వడిఁగ

జృంభించి మరలి పాటెఁగ, స్తంభించి బలంగ మాఁగఁగ • జాలక యుండఁగ.

853

వ. అంత.

854

ఆ. కురుబలంబుఁ దోలి • గోపుల ములించి, మత్స్యపురికిఁ బుచ్చి • మానధనుడు

ఘనుఁడు నవ్యసాది • కౌరవేశ్వరు నెదుర్కొనఁగ నచోటు రథము • చనఁగఁ దోలె.

క. అనవుడు వినయపడి మునిజను లిట్లని రొక్కనరుడు • శౌర్యమూర్తిఁగ

ఘను లగుపెక్కురఁ జేరికె, గొన కెట్లు దురంబునేతఁకుం దిగఁ జెవుమా.

856

వ. అనుటయును.

857

—◆— ఆశ్వాసాంతము. —◆—

ఉ. నీకరుణాకటాక్ష మెవఁనిం జనఁగాఁ బ్రసరించి మించునో

యాకృపఁబండునుం దిబగఁదందితవిగహుఁడై మహాహన్తుత

శ్రీకలితుండు నై త్రిదశఁ శేఖరుఁడై చెలువారు వానికిఁగ

లోకము లెల్లఁ దెల్లముగ • లోఁబడ నొక గద లోకరక్షకా.

858

గ ద్య ము .

ఇది శ్రీమదఘనాతనోభయకవిమిత్ర వేంకటయజ్ఞాగ్రపుత్ర

సమారాధితవిబుధరాజ శ్రీపాదకృష్ణమూర్తికవిరాజ

ప్రణీతంబయిన శ్రీకృష్ణభారతంబునందు

విరాటపర్వంబునం దృతీయాశ్వాసము.

శ్రీ. శ్రీ. శ్రీ.

శ్రీ
బాలాశ్రీ పురమండలైవనమః.

శ్రీకృష్ణ భారతము

విరాటపర్వము—చతుర్థాశ్వాసము.

కనకవల్లికాహృ

శ్రీకృష్ణదాదిత్యుఁ గుఱుచు • గురుతరశ్రేణ

శ్రీకృష్ణ డయి లోకతనుముం

బోకార్చెడుచంగ దవహారి • బోవుము దేవా.

1

వ. అక్కభకుండు శౌనకాదినుహమునుల కిట్లనియె నట్లు గోగణంబుల నెల్ల మరలించి
మరలనిశౌర్యంబున దుర్యోధనాభిముఖుం డయి చనుచున్న భీష్మత్తుం గాంచి కురు
ప్రవీరు లెల్లరు నల్లంతదవ్వులం గూడముట్టిన నతండు మిట్టివడి విరులుపట్టిం
గని యిట్లనియె.

2

ఉ. కాంచనయావరజ్జువులఁ • గ్రాలెడువార్షములం గ్రహించి నీ
వెంచఁగ నూతకృత్యము వహించి విరోధినమూహమందు దీ
పించెడునట్లు నేయు పుటఁ • బెద్దపగ న్నను మూహ్యునంగ నుం
కించెడు నూతజం డసనిశ్చిత భువగర్వ మఖర్వ మారయఁ.

3

క. కురుపత్నిప్రాపున మిక్కిలి, గరువం బెనలార నుండుఁ • గలహాశనుఁడై
బిరుదుమగం డాతనిపరి, సరమున కే నరుగఁ దలఁతు • సరగం జనుమా.

4

వ. అనిన నుత్తరుం డట్ల యగుం గావుత మని వాతరయంబున హయంబులం దఱిమి
కొని చనియె నంతఁ జిత్రినేనుండును శత్రుసహుండు జయుండు ననుమహారథులు
రథప్రాతంబుతో నంగరాజాంగరక్షకులై నంగరంగంబునుండి ముంగల వచ్చి వివ్వ
చ్చుం దాఁకి విచ్చులవిడి పెచ్చుపెఱుగుటయును.

5

—◆—◆—◆ అర్జునుండు చిక్రినేనాడులం జంపి : శరణు బాఱఁదోలుట —◆—◆—

తే. నొచ్చి వివ్వచ్చుఁ డెరియు • మెచ్చి కినుక, గదుర నెదిరినవారలఁ • గదలనీక
మనురుకొని గాండివంబున • విసరి శరప, రంపరిలఁ దెల్ల నేసె నాఁగరధిశవరుల. 6

క. ఆనకులనమరంబునఁ, గానంతయు నెడఁ దలంకు • గానక భటులఁ

వీసర వోఁ దెగ నేసెఁ, వానవి తనలాపు జనులు • వర్ణింపంగఁ.

7

చ. అనిమొనఁ జిత్రీసేనముఖు • లట్లు వడంగ వికర్ణుఁడొక్కఁజే

రొనరఁగ నెక్కి వచ్చి బహుఁలొగళరంబుల బాహులేయుఁ బో

లిసనరుఁ గాఁడ నేసి నొగిఁలించిన నిుచుక నవ్వి త్రొప్పుఁ గ

వ్విసగజమట్లు కన్గొనల • వీరవరేఁబ్బడు కెంపు నింపుచుఁ.

8

చ. పిడుగులపిల్లలో యునఁగఁ • జేర్కొన వచ్చినచిచ్చుటంపఱఁ

గడిమిమెయిఁ గుణధ్వనుల • గర్జిలుగాండివవారిదమ్మునఁ

విడుచుచుఁ దాఁకుదెంచు నరిఁవీరుల నొంచుచు నవ్వికర్ణునిఁ

దొడసి సిడంబుతోడ నిలఁ • దుద్దివడిం బొనరించె బాపముఁ.

9

క. ఛిన్నభవజధన్యుఁ డై, ఖన్నుం డగుంతఁడు పోరికిం గాక వడిఁ

ద నైల్ల రరసి నవ్వఁగ, బన్నమునకు సైఁచి చనియెఁ • బ్రాణభయమునఁ.

10

తే. అట్లు వెన్నిచ్చి ధార్తరాష్ట్రావరజుఁడు, వెఱచఱచి పాఱినంతన • వికమించి

మించువిన్వచ్చుఁ గని కోసఁగించి తాఁకు, దెంచె శత్రుంతపుఁడు శరఁసంచయమున. 11

మ. అలశత్రుఁగవశేస్త్రవిధ్ధఁ డగుభీమాసంతరప్రస్తుతుం

డలుకఁ వానిని వానిసూతు నయిదీ • రై డైనవాలంబో

లలఁ గోకో యని యార్చి యాయములపట్లఁ • గాఁడఁగా నేసి మూఁ

కల కెల్లం దనవాడి నూపె నసటఁ • గాలాంతకృష్ణకియఁ.

12

తే. అంత సద్దాన విగతాను • వై నిమేష, మాత్రమునఁ గూలె నేల కాఁక్షిత్రియవరుఁ

డైనశత్రుంతపుఁడు వాతఁహతి నగ్గాఁగ, మందు నుండి మహానగఁమట్లు తెరలి. 13

క. వీరాగేసరుఁ డైనవానవి రణావిర్యూతికౌతూహల

స్మేరాన్యుం డయి కౌరవాధికబలోఁ త్రేకమ్మునం గాండివ

కూరేవ్యాసముతోడఁ గుమ్మరఁగ వీరుల్ వాతరుగ్గాగమా

కారంబుం గొని నంచలించి రచటఁ • గాలాంతకృష్ణాంతిమై.

14

ఉ. పార్థవృష్టత్క సంహతులఁ బాఢహతిం బడి పార్థివోత్తముల్

సార్థకజన్ములై యునురులఁగ విడి కొండఱ స్వర్గ మంది ర

త్యర్థభయానకం బయిన యట్టికరీరము నమ్మి కొండ ఱ

భృగ్గిరితజ్జపు లై వెఱచి • పాఱిరి వారక కాందిశీకు లై.

15

† భీమాసంతరప్రస్తుతుండు = భీమనితరువాతఁ జెప్పఁదగినవాఁడనీమనమునఁ దని భావము.

శత్రుంతపు నైదు కూతు నీరైదు బాణముల నవి క్రమము.

అ. పరగ నట్లు చేసి • బాణవరంపరక, ననురతలమునందు • నన్యసాది
కలయఁ దిరిగ నాల్గు కెలఁకులు వేస గి, చనము నేర్పుదావఁపహ్ని కరణి 16

తే. ఆమనిక రాలి పడినకాఁగారుగముల, నెగురఁ గొట్టెడునుడిగాలిపగిని నెల్ల
పగతురం దోలి రణభూమి • దగ మెలుగె, నదిరగ శ్రేష్ఠఁ శాతఁ డప్రతిహతముగ.

మ. * ఎదురిం జేనియు లేక వీరికమియి న • ట్లిచ్చానిహంబునక
గదనంబుం బొనరించుకృష్ణనఖులి • గర్విచి సంగ్రామజ
తైదిరించె దవలాపు నూపును నశ • డిక్షించి నూతనాక్షిం దై
చిదిమెక | వేల్కిడి వానిశీర్ష మనని • జిందాడ నొక్కఁగ్గుంక . 18

◆◆◆ కల్లం దడమ నెడించి పో పూయగుం డగుట. ◆◆◆

ఉ. తగ్గునిచూచి జూచి కనుఁదమ్ముఁ గ్రోలు జూలువాఁడ జి
త్తమ్మున రోష మూర నిభృత మృగువీర్యము నేర నూతజం
డమ్మెయి నమ్మి నారపుం • కడ్డయిగా జని దొడ్డనాతివా
లమ్మున నొడ్డి శాకెను నుఁహరిపి సుత్రమహానాక్షముం బలెక. 19

తే. లాడి వైకర్తియగు వ్యాఁసకళంబు, లఙ్గచునిగా నెసంగ లయఁడు నించి
వాపురంబులమెయి నెత్తె • పట్టువాఁడ, తేరి నో కేసె సారథిఁ జేయియోయి. 20

మత్తకోకిము. అగ్గతి ననమిఁక వచ్చెమనంగరాఁ నెదిర్చి హ
గ్గలం బగునల్క. ఫాల్గును • డట్ల ముట్టె రయమ్మునక
దగ్గ కగ్గరును డహిం బలె • దర్ప మేర్పడ వారికిక
ముగ్గలం బగుకమ్మి మయ్యెను • ముల్కిముల్కియుం గీల్కొనక. 21

క. నరుడు గర్జునుఁ గైకొని, కర మరుచుగఁ బోయచున. శాలమునంపుక
గురువరు లవ్వీరులనంగర మరయుచునుండి రొంకు • కనుఁగొనకుండక. 22

ఉ. ౩ తా. ముద్దీకోపుఁ డయి • పోచి కృతాంశునిచూక్కి నేడ్కమై
గర్జుని వర్ణనీయగతి. • గన్పొని కవ్వఁది నొన్వ నేయుచుక
ఘూర్ణిలునణ్ణనం బరగఁ • గోట్టును మేట్టును మేల్ శోభిలులక
శీర్లము కీర్ల మై పడగఁ • జెక్కడఁ జేయుచు ముంచె నాతనిక. 23

చ. సరకజాశ్వసారథు లంసానులు భీష్మఁగుభూమోగు లె
ల్లరు నపు డగ్గురాంబకములక మొదలంట మునిగి సంగర

* కల్లం దడమ నెడించి పో పూయగుం డగుట. *
కీ కీర్ణము = పడలిక, కీర్ణము = కవ్వబడినది; పడగ = తెక్కము.

ర్వరః గనరాక వీరః చడి • వర్తిలుచుండిరి బెండ్లువోలె నై

కర మరుదార నట్టియెడఁ • గన్గొని కర్ణుఁ డుద్వీగోవుడై.

24

ఆ. విజయబాహుముక్తవివిధవృత్తముల్, నమమఁ దునిమివైచి • కడిమి మెఱయ
నార్చె సత్ప్రసమితి • నలరై గర్జుడు స్ఫులింగముల వెలుగువహ్నికరణి నవుడు.

మ. కరతాశధ్వనులు జయధ్వనులు శింఖధ్వనముల్ మ్రోయుఁగాఁ

గురువీరుల్ పరమోత్సవంబునను గోర్కుల్ క్రేల్లువాఱంగ నె

ల్లరు మే లేచి లని మెచ్చి రిచ్చకొలదిఁ • లాలించి లీలాగతిఁ

గురురాజప్రియు సంగభూమివిభునిఁ • ఘోరాస్త్రశస్త్రాంచితుఁ.

26

కా. ఆలోనం గరలాఘవంబు మెఱయఁ • హర్షించి ధర్మించుచుఁ

వాలుగోలల వాసవాత్మిభవుఁ డావైకర్తనిఁ ప్రేసి వే

తూలాడం బొసరించెఁ దూలమును వాతూలంబువోలెఁ రథం

బాలక్షింపఁగ నయ్యె నాజకి దవీయం బై ధ్వజార్ధంబునఁ.

27

తే. అట్లు సూతసూతిం దోలి • హర్ష మెనఁగఁగుంభనంభవునిం గృపుఁ • గురుపితామ

హునిఁ గనుంగొనె భరతవంశశోతరుండు, సోతరుం డయి యుప్పొంగఁజెత్తమవుడు.

తే. అట్లు మే న్నోగ హర్షించుఁనంతలోనఁ

దెఱపి గని వచ్చి వెండియుఁ • దీక్షమార్గ

ణములఁ దీక్షాంశుభవుడు మేఘములెఱఁగున

మెఱసి వర్షించె నరుమీఁద • మేఘ మీఱి.

29

వ. ఇ ట్లిద్దఱు నుద్దవిడిం గవిసి మహాస్త్రశస్త్రవివర్ధనం బగుసభ్యామర్దంబున సబ్దమండ

లాంతరగతచంద్రసూర్యమండలంబులవిధంబున మంచుచు బిఱుతిమియ కొండురుం

గడవ మీఱి పోరాడుచు సకలజనానందంబు గావించుచుండి రానమయంబున గండు

మిగిలి రాధేయుండు.

30

ఉ.*ఉత్తరు మూఁడుబాణముల • నుర్లిపడం బ్రహరించి నాల్గిటఁ

దత్తమలం బడల్పడఁ బొసర్చి సిడంబు శరత్రయింబునఁ

మొత్తి నెగుల్చుచుం గని పోబోధితసింహముమాడ్కిఁ బాడ్కికిఁ

మెత్తనగాని శేజము • మిక్కిలి యక్కురువీరుఁ డుక్కునఁ.

31

చ. కవదోనలఁ మహాస్త్రములు • గాల్గఁగ గాండివశింజినీస్వనం

బవిరళమై దిశావలయ • మంత్రుఁ బర్వఁగ దర్ప మేర్పడఁ

రవిజునితేరు మార్గణవళంపరః గొట్టి మునుంగు వెట్టె నా
రవి జగముఁ నిజాంశువినఁరంబున ముంది రహించుచాడునఁ.

32

శా. అంతం జోవ కమానుషక్రితు నతం • డాకరఘ్ణాంబుగా
సంతంతఁ నిజచాపముం దిగిది దిఃవ్యాస్త్రాగ్రీ సందిది దు
ర్దాంతం బైసప్రచారముం గలుగ నూర్జ్వలపోష్యుల దాడి పో
కంతే గొంకక కొట్టె నానిధుడకంఠాస్యోత్తమాంగారులఁ.

33

వ. అట్లు.

34

క. అశనివీఖ్యము లై కడు, నిశితము లై ఖ్యాతిఁ గన్నఁ నిర్జరాట్టు
తిశరావళి కోడి నమీ, కశిరంబుఁ విడిచి నడిచెఁ • గర్జుండు వడిఁ.

35

—◆— అర్జునాశ్రమంబులఁ గౌరవసైన్యంబు దైవ్యంబు నొందుట. —◆—

నీ. గాధానుతుం డిట్లు • రణముఖంబును వీడి, వడిఁ గాంచిశీకుడై • వెడలిసంత
యోధాగ్రనరూఁడు • శ్రోధము ము న్నిడు, గొని మూఁకలం గొని • చని రయమున
రథహస్తిపత్తితుఁంగంధులతోడ, నువ్వెత్తుగాఁ బడి • నొవ్వ నేసి
రవ్వెడయుండు దిఃవ్యాశ్రునమంచితుఁ, డయి తనవయి వచ్చునరుల నాఁగె

తే. గాధగాండివనిర్ముక్త • కాంక్షనమితి, గరిఘటలఁ గాదు హరులను • గాదు కవచ
మాలను గాదు మహావధములను గాదు, దశదిశల నీ • చె ద్వస్తిగుహాంతరములేక.

తే. దివ్యశస్త్రాస్త్రయోగము • దివిజవల్లభాస్మిజునితేడ ముత్తరుఁగశ్వశిఖ
యలు హాఁచోట సరథాఁ • మగుటఁ జూచి, మేలనుచుఁ జూపఁజూచిరయ్యాలనుండు.

నీ. కాలాగ్నివలె వెల్లుఁగవ్వఁగ • నోడి, పడ లట్లు నిట్టయి • బడలువడిరి
హేఁధాగయూయలఁయెడె లెల్లఁ గుసుమితా, శోకమహీరుఁ, శోభఁ దురె
నరశరశీప్తారిమపతాకచ్ఛత్ర, దామూదుల ప్లింగి • దాల్చె గాలి
కాల్బలంబు ల వెల్లఁ • గాసిల్లుటండీరె, మేటినుగల్ వాటి • కోటమిఁ గొని

తే. యుగము తెగుట రథాంగన • యుగము గాఁగఁ

దూరగములు వాతె గండముల్ • శుడములును

దుండెనుండెను లగుట వేదండచయను

మేదనిం గప్పి పడె నిలఁమేఘము లని.

38

మ.* శరవాచక్రవ్యజశంఖశబ్దమున నాగ్రోమవ్యజశబ్దము

బురుసాఁగ గ్రహప్రంబు సాగ్రోమగలంబు • గ్రహప్రంబు కల్పాంతము

—◆—
ధిశస్యోధును - నేనాసమాపాదు

దరవాయి గొన కగ్ని లోకములన • ట్లాజం బడం గూల్చి భీ
కరుడై వీరవిహారమున నలిపె నక్కాలంబునక లీలమై.

39

క. వనమం దనంతభోగాహి నెఱి నివహించి యెట్లహీనబలమునక
గొని జంతుల మింగినవిధమున సరునిశేరాళి యెల్లఃకల మింగెక.

40

తే. నిరతసరశరపరివృత్తికరిచయంబు, సందుసందులయం దైన • బాడ గాన
రాక యుండె నపు డీనకారములక గప్ప, పడిన కాలాబ్ధములరీతి • బుడికొనుచు.

41

చ. ఇటు నటు నట్లు నిట్లు వడి • నేగుచు వచ్చుచు నెల్లదిక్కులం
బటుగతి సంచరించునరు • బాఱు గనుంగొనక గన్ను దిద్దిప్పుగా
దటుకున నైన లక్ష్యమును • దందడి నేయగఁ జాల రైరి య
చ్చొట దొర లన్న వారయిన • జోద్య మిఁ కేమని చెప్పవచ్చెడిక.

42

తే. వేనవే లేళ్లు లొక్కట • వెడల నైన, యడవిమార్గమువలె విడఁయరథమార్గ
మాజి నవ్వచుచూపట్టఁజుతులిత మయి, క్షుణ్ణ మయి నిరగళ మయి, న్తుతులకు నయి.

ఉ. లోహితధారలక ధరణి • లోహిత మై తగె వాతరుగ్గముల్
లోహితపాంశువుల్ గలిగి • లోహిత మయ్యె నభంబు సూర్యఃకు
లోహితుఁ డయ్యె సంతయును • లోహిత మాట నకాండసంధ్య నా
మోహము నొందనయ్యెఁ గురుఁముఖ్యుఁడు కయ్య మొనర్చునయ్యెడక.

44

ప. ఇట్లు సఁక్రందనసందనుఁడు కయ్యమ్మున నెయ్యమ్ము దక్కి యుక్కురుబలంబుల
నెల్లం జిందువందు గావించుచు గండుమిగిలి గాండివంబు పారి, శంఖంబు పూరించి
పరాక్రమంబునం దీపించి.

45

సీ. గురుని దొడ్డుకొమ్మలల గుఱిచేసి, పదిరెంటు దున్నహు • మదమడంచి
దున్ననేయం బడితూపుల దూలించి, మూడమ్ములం గృపు • గాడ నేసి
గురువుతు నెక్కిది • కూరాస్త్రములక గొట్టి, యటువదిలక భీష్ము • దేజుల నొంచి
దుర్యోధనుని నూలు, దొడ్డుమ్ములం దోలి, కర్ణుకర్ణ మొక్కటఁ బగిల్చి

తే. విరథుఁ గావించి దొరల నెల్లరను మఱియు, మఱియు శోధించి వేధించి • మత్సరమున
గురుబలం బెల్ల జేడఱు • గొని కలంగి, చిందువం దయి డిందగఁ • జేసె నపుడు.

46

ప. అత్రతి నుత్తరుం దాభారతోత్తరుం గని యి ట్లయె.

47

కా. నాసారధ్య మసాధ్యవైఖరి దగక • నాతో రథం బెక్కి నీ
వీనం గామమునం దెనంగితివి నే • డిం కేనిపై కేగ నం

* తో నంతోనముతోడఁ జెప్ప మట కశ్యోత్తంపముల్ వోపున
ట్లాడెం బొనరింతు నావును బుధాధ్యక్షాత్మజుం డి ట్లనుకా.

48

—●—●— అర్జునుండు త్తరువకు దోడ్తాడుల నిరూపించి చెప్పట. —●—●—

తే. అరుణతురగంబులం బూన్పింపట్టింభమునందు నీలవతాకపెం • పతిశయిల్ల
నదె మెలంగెడుఁ గృపుఁడు సై • స్వంబునకును, నమవు మట కేను జూపెనఁ నాదునేర్పు.
చ. కనకకమండలుధ్వజము • గ్రాల రథంబునయం దచే కనుం

గొన నగుఁ గుంభసంభవుఁడు • కోవితుఁ డాతఁడు సర్వశత్రుభృ
జ్జనగురుఁ డెల్లవారల కంజ సముః మూన్యుఁడు ధన్యుఁ డమృతా
త్మునకుఁ బ్రదక్షిణంబుగను • బోవుద మన్వలకుఁ జపమునకా.

50

క. ద్రోణుఁడు న న్నేజుకమును, బాణము నే నేయ నెత్తుఁ • బ్రభసములందుకా
బ్రాణములకన్న నెక్కుడుఁ బాణంబుగ నన్నుఁ జూచునట్టిఁడు గానకా.

51

ఆ. అతని కింతదవ్వునందు ధనుస్థిజుం, డలరుచుండె నరయు • మతఁడు గురున
కాత్మజుండు నాకు • సత్యంతమాన్యుఁడు, వానిప్రక్కనుండి • నలయు నరుగ. 52

ఊ. ఆరథసంచయంబున మహాబలసంపృతుఁ డై సువ్ణమై
తీరిననాగ కేతనిము • దీధితు లీనగ మేన దంశనం

బై రమణింప రుక్మ మలఁ రాఁడెనువాడె సుయోధనుండు నీ
తే రలుఁ జేరఁ బోవునటు • కేజులఁ దోలుము లీల సుతరా.

53

తే. ద్రోణశిష్యులలో నేన • రాణ లెసగు, సట్టివిలుకాడ నని వాఁడు • వట్టిగర్వ
ముఁ నెవును మిట్టి పనుచుండుఁ మొనసి వాని, మిట్టిపా టేనుగనుఁగొందుఁ నిట్టివె

తే. సిడమునకా నాగకేతు ప్రసిద్ధి కెక్కఁ, దనరుచుండెనువాఁడు రాధాసుతుండు
వాని నెఱుఁగును విటమున్ను, వాని నెదిరి, చను మెదిర్చిన నెదిరించి మని మఱి

నీ. ఎతఁడు తారాంకిచిత్రినీలతాలధ్వజము గ్రాల నాలమం • దమరియుండ

నెతఁడు బ్రహచ్చాపయంతిబాహుఁ డై సురా, సుమల కడయుండై • పరఁగుచు
నెతఁడు చంద్రావళిసంధ్యశదంశనము పాండు, రచ్చితమును దాల్చి • కాలుచుండు
నెతఁడు సువర్ణసంభృతశిరస్తాంబు, ధరియించి సతతంబు • దనరుచుండు

తే, నెతఁడు శాంతినిపుండు నాపితృగురుండు, రాజ్యలక్ష్మీసమృద్ధి నాఁరాజరాజ
వశగుండై యుండె నదె చూచుఁ విశదకీర్తి, మెంది జలదంబు కెలనసూర్యుండువోలె.

* బుధాధ్యక్షాత్మజుండు = దేవేంద్రపుత్రుఁడు,

† ఇందు ద్రోణునకుఁ గమండలుధ్వజము వేదీధ్వజమును గలుగుట వర్ణింపఁబడి యున్నది.

వ. అట్లర్థమును కృపాచార్యునిధానంబున సమరసన్నాహంబు నలువల జనువాడు
ముండఱ మూఁగిత్తోన్నముక్కడిమూఁకల నెల్ల లేచి చూచి త్రోక ద్రొక్కిన
త్రాచువలె నేచి వైరాటి నామంత్రించి యిట్లనియె. 64

ఉ. ముక్కడిమూఁక లెక్కఁగొనఁబోవక పోవఁగనిమ్ము తే రటు
జక్కనివేదికేతన మెఁసంగఁ బాసంగునునుండెడి గృపుం
డక్కడ బాహువిక్రమ మి యదంతయు వింతగఁ జూపి మార్తురం
జక్కడఁతుక జ్ఞానార్థమున యెవ్వఁడనుల నను నిచ్చ మెచ్చఁగఁ. 65

వ. *అని సుతరుం డట్ల యగుంఁగావున మఱి సత్వరంబుగ రజతసంకాశంబు లగుభక్త్యం
బుల నూలుకొలిపి కౌరవసేనావారంబు దఱియం బాఱియుఁ బాఱుండ మాటు
మోము పెట్టింది యెల్లవారికిని మోహం బావహిల్ల నవ్యమండలప్రకమంబునం
బ్రకమణంబు గావించి మెఱపు మెఱసిన తెఱంగునం గృపాచార్యునిధానంబుఁ
గాంచి ప్రదక్షిణంబు గావించి తదభిముఖంబుగ రథంబు నిలువరించె నంతఁ గాంతే
యాపరిజం డంతరంగంబున గురున కభివందనం బాచరించి పే రెఱింగించి నర్వ
పాణంబునంజేసి దేవదత్తం బాత్తుటయును. 66

—◆—◆—◆ కృపాచార్యుం డర్జునుతో యుద్ధముచేసి తొలఁగిపోవుట. —◆—◆—◆

శా. †దంభోగిసవిభిన్న భూధరనముఁ దృద్భూరినిధాన్వన ము
ట్లంభోదాధ్వము నిండి మెండుకొని శంఖారావ మేతేర నం
రంభంబుం గొని సాంపరాయికకథాప్రసారంభము మాని నం
స్తంభించెక గురుసేన జృంభణవిధికి యెవ్వంబు ఖర్చంబుగఁ. 67

వ అట్టియెడ బలదర్శనమన్వితం డగుశాకద్యుతం బాభూరిధానంబు సైవక సురభృంజై
సంస్తంభు లైనసైనికుల నెల్ల నూల్కొలిపి యల్కమొయి ద్రిలోకవిధితం బగునిజ
శంఖంబు పూరించి కోదండంబు సారించి మహాశబ్దంబు గావించి సర్వసాచిం దాఁతు
డెంచి మర్మభేదు లగుపదిమార్గణంబు లనగ్గళక్రమంబు ననుసంధించి మించినపర్వాక
మంబునఁ గ్రీడిమొయి గాఁడ నేయుటయును. 68

ఉ. ‡గ్రీడియు వాడితూపుగమి యిండును క్షూద్రును నిండి మొఱుకుకో
గ్రీడకుఁ బోలె నేసి తనకింకొకిం గుఱిచేసి దేశికుం

* సవ్యమండలపరీక్షణమృత = ఎడమవైపుగాఁ దిరుగునట్లు. ప్రకమణము = నడక;

† పే రెఱింగించి = నే నర్జునుడ నని తనపేరు చెప్పి;

‡ అంభోదాధ్వము = అకాశము.

సాంపరాయికము = యుద్ధము;

జృంభణవిధి = అలికయధిధానము.

§ కింకిరి = శోభము.

దోడక వచ్చునట్టి నరుఁగుగ్రశరంబుల నెల్ల నల్లనన్

బోడిమి దూలిపో నలిపె • ముక్కలు నూర్చును వేయు నై వడన్.

69

తే. కుగ్ధుడై పార్థుఁ డప్పుడు • క్రోధమూర్తి, యనఁగ నై చిత్తచిత్రంబులగు తెలుగులు
గనఁగఁ జేయుదు జగ మెల్లఁ • గప్పివుచ్చె, శరవరంపరలన్ గృహఁచాద్య నేసి 70

నీ. అట్లు నో నేసిన • సతఁ డల్లి పదివేల, వెడదవాయముల • విజయు నేసి
రోసంబుపెల్లున • రోదోతరము నిండ, నార్చుచు మఱిపదియమ్ము లేసఁ
ద్వరితుఁడై గాంధీవి • వాడినోలలు నాల్గు, వజ్రపి కూర్చెను వానిఁవారవములఁ
గని గౌతముం ఁండుకడఁ జేర నుంకించి, తడబడె జిష్ణుండు • గాని నెఱిగి

తే. మానభంగంబు గాకుండ • మాంధనుని, గాచి రక్షించె శర మేయఁగడఁగకవుడు
కృపుఁడు వేఱొక్కరథ మెక్కి • కెరలి నచ్చి, పదిశరంబులు పఱిగించి • పార్థనాంచె.

వ. అంత.

72

మ. శ్రీతథిల్లం బొకఁ డూని పార్థుఁడు కడిన్ • ఛేదించి శచ్చాపముం
గృహింపఁడు డయి శాతసాయకములన్ • శీలించి తద్వర్జమున్
జితుకం జేసెను దానఁ గూన మెడలన్ • జిత్తాపసర్పంబు నా
నతఁ ఁడొక్కశరాననంబుఁ గొని ధైర్యస్థైర్యముల్ చూపుడు.

73

తే. ముఱియుచున్ దాని ఖండించి • మఱియు మఱియుఁ
బూనుబహుచాపముల నెల్లు • పూని శుంించి
నొంచుటయు నెంచఁ దగుశక్తి • నొండుపూని
పాండుపుత్రునిపై గౌతఁముండు వైచె.

74

మ. అశనిప్రాయకృపపీముక్తనరశక్తిస్త్రింబు భీమాకృతిన్
విశదంబై దివ మంటి మంట లెగయన్ • వివ్వచ్చుపై వచ్చుడు
దశశాలాశుగముల్ గ్రహించి ఇడి నంద్రానిం బ్రతీక్షించుచున్
దశధా భిన్నము గా నొనర్చె సతఁ మంద్రంధ్రపీభావంబునన్.

75

క. గడికండ లగుచుఁ బుడమిన్, బహువిజశక్తిం గృపుండు • పరికించి వడిన్
వడి నవ్యధనుం డై వయఁ, బడి మోదన్ సవ్యసాచిఁ • బదిబాణములన్.

76

వ. అంతః బలాంతికాత్మజండు కాలాంతిశ్చ పతిమానుం డై.

77

నీ. ఒక్కట యగము వేఱొక్కట నారిధి, నాల్గింట నాల్గుపైంధపశిరములు
మూల, మూల నెఱిగి • మేఱిగనానన్, మూల సిగ్గులు నిం • మొకట గృపుని

* బ్రహ్మరించి పదుమూడు ప్రక్షేపములు, జేవాడి చూపె నచ్చివ్వ నిట్లు
హతసాధియును సంహతవాహులును భిన్నభన్వంతు విరధుడై తలఁగి కృపుడు
తే, ధరు లుఖించి గుడె బూలి పరుని వైచె, జ్ఞువలు దాని ననుమనఁ చేసివాసి
కెక్కి మహాశ్రముల నేసె కృపు తు, కుక్కు చెడ కొక్క మొగి బోరె, కృడవక.
వ. అత్తటి సుత్తురుండు త. కత్తలను గావలం బోవునట్లు రథంబు మండగాకారంబుగ
డపించుచు విరధుఁ వక్రుచాచ్యు న్జ్ఞానిముఖింబునడి నొలంపె
నంతరంబ.

79

శ. కృపు డొక బ్రాహ్మణులద్యంధుడను.

శ. కృపు డొట్లు తొలగి గోము, గావు నా గోబుకు విట్లు • కర్ములు గొని గో
వనరీపుతాను డై చెన, నవకవభయు న్నరున • కభిముఖు డయ్యెన్. 81
వ. అట్లు త న్నెరింగి నున్నవానాన్యు నాగి వర్షపాగి నుక్కరుగి ట్లనియె. 81
కా. శోనాశ్శంబులు కేకకాధ్వనముక • శోభిల్ల శోభిల్లనా
ద్రోణాచార్యుడు వచ్చుచుండె నదె నాతో నూన్కొనం గోరి యా
స్థాన డైనను వాని మా గొ మటకుం • గాంబ డనిక వీనియ
తీ పాథన ముప్రసేర్పరు శాపింపంగ నొ నేరికె.

82

శ. వేదం బాకయెడను ధను, కేర, బాక్కెడను గలిగి • విద్యాగురు డై
భూదేవు డెరుకు నగ్గు, క క్కుని గుడుచుండె • యుగిపె వార్తె. 83
తే. అనన్తి పిడుదగ్గ నుట్టె • హరువు మీలు, నారునములు భామూన్య భాసురములు
సావర్నగ్గి తావి భారవములు, నాని గూన్కొ న ఫాంకెడ • గలడె. 84

అ. అ. పదో • కృపుని గొలిచి నెను, గొప్పన గోరెనను • క నూ మెటయ
సనుకు సుత్తురుండు • హయముల టలు వోవ, నడిప నడికి, దన్ను • నరుడు మెచ్చు.
వ. అ ట్లగనగించి వచ్చుచి నెను • నూని ధనుగాచార్యుడును వానికే బ్రతుంగ్గతుండై
భోగి నెనాదనన్ని • బగ ట్లు వివకభు ను పూంపి నూనను గలంగి గంకు
మిగిలెన గని రథంబు నిధులు నొగకు నరిగి భరతవంశోత్తరుం డాభారద్యా
జున కాలింగనవసుస్కారంబు లర్పించి వినయంబు దోప ని ట్లనియె. 86

చ. సమయము దీర్చగా వరుల • జాల గృశించితి మేము పెద్దకా
లము ధృతరాష్ట్ర సందనుల లావున జేసియ యిప్పు మాకునుక
సమయము వచ్చె వచ్చితిమి • సంగరమందు బ్రతిక్రియం బొన
ర్చుమతి మనంబునం గినియ • జాడమయ్యు ప్రియంబు పెంపునక. 87

* ప్రక్షేపము = కాము.

- మ. మును నే జేసినబాన మి మ్మొదిరి ముఖ • బోరంగరా దందునఁ
మనమందుం దలపోయుచుంటిని మహాత్మా శిష్యవాత్సల్యముం
గొని కావంగ ననుగ్రహింపు మన నాఁతోడోసురుం డింత న
వ్వి సరుక వింశతినారనంబుల వెనక • వ్రేసెన్ జనుల్ మెచ్చుగఁక. 88
- తే. నకుమనే వాని నన్నింటి • నరుడు తునిమి, తనదుచేవడిఁ జూపుటయును గురుండు
మది నలిగి వేయి కనువాడిఁమార్గములు, నతనితే ర్పుంచె సతఁడట్లెవ్విశరముల.
వ. ఇట్లు గురుశిష్యు లిద్దఱును సత్ప్రవర్త్యత్రుంబుల మహాయుద్ధంబు గావించుచున్నంత.
మ. పరశస్త్రాస్త్రవిదుల్ మహాధనులు దివ్యఖ్యాతకర్మ లూహా
త్తరతేజుల్ జితశాత్రువుల్ సమరతత్వజ్ఞుల్ మహాపాణ్డు లా
గురుశిష్యుల్ పరమాద్భుతక్రమమునఁ • గోరాడి పోరాడుచు
గురుసేనం గలయోధముఖులకుఁ గైకోఁ జేసి రాశ్వర్యముఁ. 91
- క. నరునిశరంబుల గురుఁడును, గురునిశరంబులను నరుఁడు • కోపోద్ధతు లై
పరిపరి ఖండించెడువడి, కరుదుగఁ గొనియాడి రెల్ల • రా నౌ ననుచుక. 92
- ఆ. నరుఁడు గా కొండు • గురుని మార్కొ నెచువాఁడరయ జగతిఁ గలుగఁ డిక్కటకట
గురునికోడ నిట్లు • దుర మొనర్చగ శిష్యుఁడదిరై ట్లత్రధర్మ • మెంతచెడ్డ. 93
- వ. అని ప్రజ లెల్లఁ బ్రశంసించుచుండ ద్రోణార్జును లిద్దఱు నుద్దవిడి సత్ప్రవర్త్యత్రుం
బుల నొండారు మునుంగువడ చేసికొనుచుండి రవ్వకు. 94
- నీ. ఆచార్యుఁ డిడరించునాయసాంబకసహస్రము లొక్కమెయి నరుఁరథముముంచె
నరుఁడును వేసవేల్ • శరములు నిగిడించి, త్రుంచి వానిక గురుఁనొంచె మఱియు
గురిశిష్యకరముక్తఁ ఘోరనారాచకో,టులు గూడి రవిదీధితులను గప్పెఁ
బాఢశరాహతిం • దీర్ఘపాదుఁడు కొంత, వడిఁ గప్పవడి యుండె • వగవ జనులు
తే, చావగురుఁ డంతట న్నిజఁచాపవరము, నగ్నిచ్చకోపమంబుగ • నాచరించి
కురియుఁ బ్రయోంబుదము పిడుగులనంగఁ, గురిసె శగవర్షమతనిపైఁగొంతసేపు.
క. చీకటలు వాసఁ జెదరిన, మూఁకలునుం గవియుదొంచె • మోహము దీరక
జీహ కుడిగె బగంబున, వీకమెయిక గురుఁడు వేయఁబివిధాస్త్రములఁ. 96
- తే. స్వర్ణపుంఖంబులై వజ్రసదృశము లయి, గురునికోడిండముననుండి • కోట్లు మేల్లు
గా వెడలునమ్ము లెల్ల నొక్కఁ డువోలె, శ్రేణి యైతోచె దివి సురశ్రేణు లెన్న. 97

వ. ఇట్లు వివాహాగ్రంబుల మత్తమాతంగబులువోలె మిసుంగులు లెగయె నత్తప్రహారంబులం బోరునాదోణాష్టమలవోరు వృత్తవాసపులవోరుం బోలె ఘోరంబై రోజునీ కుహరం బెల్ల బాణాసారపరీవృత్తంబై వాయువచారంబునకుం శో టిక చీకట్లకుం దానకంబై యుండె నయ్యవనంబున. 98

అ. ఉక్కు మెఱసి దోణుఁ • డెక్కటికయ్యంబు, నేయ నెంచి వహ్నివాయుశక్రముఖ్యదేవతాకము లగునత్త్రంబుల, నేసె నరునిమీఁద • నీనుజేసి. 99

ఉ. అన్నగభేదివు తుఁడు రయంబున వచ్చెనువాని జూచి లో నన్నిటి కన్నియుం దెలియ • నారసి యేసి సమంత్రకంబుగా బన్న మొకింతయు దనుదుపజ్జకు నేనియుఁ దాఁకనీక ధై ర్యోన్నతిమైఁ దలిర్చె గురుఁ • మల్లము తల్లడ మంది కుండగఁక. 100

వ. అయ్యవనంబున. 101

చ. నరచాపప్రవిముక్తగౌణతతి నానాజంతుగాలుంబుపై గిరిపై వజ్జిము వోలె నచ్చి పడుచుక • గ్గిందై పడెం గుంజరో త్పరముల్ గుట్టములుక రథంబులును ముక్కల్ చెక్కి లై చిక్క నై తోరంగ న్నెతు నము నమో యనగ నై • షోషక రోగోర్విస్థలి. 102

వ. ఇట్లు దోణాష్టమ లిద్వయం బీరువోక ప్రహరించుచుం బోరుచున్నప్పుడు. 1

◆◆◆ ద్రోణాచార్యుఁ డెట్లునుతో యుద్ధము చేసి మరలుట. ◆◆◆

అ. దోణుఁ డెంతనాఁచా • దుష్టయు లగుడై త్యదావాలి నిలతఁగోనఁ దునిమి నట్టిజ్జటిబిరుదు • నర్జును నెరిగిపఁ గలిగె నింతతడవు • కలన నిలిచి. 104

క. అని గగనంబునఁ దన్నుం, గొనియూఁచుచుండ సురలు • గురుఁడు సుతముఁ గొనియాడె నరునివిభ్రమము శిక్షయు లాఘవంబు • ముని మెరఁ బొదలక. 105

ప్రగ్ధ. అంగం గుంఠింతుం దాహవమున దొనలం • దక్షయాజ్ఞాగ్రంబుల్ వినిత లూసవంగఁ బాపాన్వితుఁ గయి నమరొరిగ్ వివస్వత్కరంబే నం తిం తై దూర లేన • ట్లపరి శిరిసమూహంబు లాచార్యులొడక బంతం బొప్పంగ నేసెక • బరిపరిగఱులక • బ్రవ్రుత్తి వ గ బోకుల్. 106

క. అ ట్లసియు శీఘ్రగతిం, గోట్లనుగో ట్లసి మఱియు • నూరాత్త్రములక గ ట్లసిసట్లు వేయుదుఁ బోట్లాడెనుకొ ము మెచ్చె • బురుహూనుఁ డెదక. 107

క. పోహాకారము వుట్టెక, పూహంబునఁ బెల్లు రేఁగి • యొకపెట్ట కడుక సాహసికు డై నడిచయు, సోహాగక వెఱచి పోయెమంతక. 108

* పోహా = కూర్మ, నేర్పు.

వేలుపుటేటిబిడ్డను • వేడివెలుగుకుమారుడుం గృపుం

దాలముందు దోణు దటియం జని మెచ్చిరి దాని నచ్చగ్గఁ.

117

వ. అంత.

118

మత్త కోకిలము. నావ్య వేసిన బాధుఁ డెంత ముపు న్నెంబు మెచ్చుచున్

నవ్రమోమున నింతలో నొకఁగారిఁ గూరిని వింగికిన్

నెవ్వగల్ మిగులంగ నేన నంతకయ్యుండు మ్మలన్

రువ్వి నొవ్వంగ జేసి వాని గుండుపీఠాను నొకొకలోన్

119

మ.† గురునాథుఁడగు గుండుమాన్య నావ్యుండు నొకఁగారిన్

దేద శేం దాస్యజుఁడు జలమ్ము బలము • దీపింప నంతకకున్

బరులు న్నూర్చు వేలు అక్షులు కలంబంబుల్ పోయోగించుచుం

గదల బెనియు రోయిపొయ్యిగాఁ • గ విచిరన్వర్ణుఁగన్.

120

త. కన్నుచుని లేచి వీక్షమఁ గవియుకోడె, తాఁడులం పోలి నులియ్య • లేచి యవును

యోధులను నెల్ల విస్మయ • బాగవం జేసి, కన్నయే నత్రుశత్రుము • లేసికొనుచు.

శా. నాథానెంద్రు డుంగఁ బేర్చిపెనున్ • శౌర్యంబు ధైర్యంబు బి

త్యక్షుంబై చనిఁ జేసి లోకవినితుం • డై నట్టిపాథుండు దా

నక్షయ్యేషుధులం బ్రకాశిలుటఁ జాపాచార్యవ్యాఖ్యజ్ఞ

లక్షల్ రూక్షశరంబు లేసి యపు డొల్లంబోవఁ జేసెన్ వెనన్.

122

క. అక్షయతూణిరములన్, విశేంపం దగినవాఁడు • వివిచ్చున్ డిలన్

బ్రీక్షిణశరధి గురుసుతుఁ, డక్షయరణ మెట్లు నయ • నగు నప్రోన్.

123

అ. దాన నరుఁడు గురునితనయునికన్న బో, రాట మేటి యయ్య • నాటికలన

నట్టియెడలఁ గర్ణు • డల్లంతదవ్వులనుండి చేసి శబ్ద • మొండు వింట.

124

—♦—♦—♦— అర్జునుండు కర్ణం జేరఁ జని గర్హించి పలుకుట. —♦—♦—

వ. దానంజేసి హాహాకారం బెల్లకడలు బెల్లు రేగుటయు నాకర్ణించి భీభత్సం డ త్తరి

కర్ణం జూచి క న్నెట్టచేసి కటకటంబమన్వతామం పొలంగం ద్రోచి యేచినతమ

కంబున, దురంగంబులం దోలించి రాగానూజునిచంగటం దలమీటి వారికిట్లనియె.

చక్రపలుకుదు గాదె నీవు నభవారు విని గి రహంగణంబుం

దుల యగువాఁడు నా కెవఁడు • దోషఁడు నే ననహయకూరుడన్

గల నొకరుండ నం చివుడు • కయ్యము వచ్చెను నాకు నెయ్య మై

తలపడి నన్ను నీపలుకుఁదారిఁ దలంపుము పూరగింపఁగన్.

126

- క. నాతోడిపోరితమ్మున, కీతటి నీ వై యెఱుంగు • మిద్దఱబలమున్
 శేతమున నిల్లయింపుము, నీతోల్లిటివలుకు లెట్లు • నిక్కము లగునో. 127
- ఆ. వలువతనపుఁబలుకు • వలుకవచ్చును ధర్మమునకు మఱియు సత్యమునకుఁ గాక
 కాదు వలికెట్లు • గావించ నియ్యని, నీబలం బెఱింగి • నింద విడుము. 128
- ఉ. *నూతన నావరోక్షమున • శూరునిచూట వచించి తట్ల నీ
 వీతటి నాసమక్షమున • నెల్లరుఁ బాడఁ దదరసంగతిన్
 శేతము నిల్పు మానభఁ బ్రసిద్ధచరిత్రకుఁ జేసిపట్టదు
 దీతికి నత్పలం బిపుడు • నే నరిదాక నెనర్చి పుచ్చెదన్. 129
- ఆ. మున్ను ధర్మపాశముల నిబద్ధుండ నై, యునికిఁజేసి కోపమునకు నిరవు
 కలుగదయ్యె నేడు గలిగింతు దానికి, గుఱిగఁ జేసి నిన్నుఁ • గొని జయింబు. 130
- చ. మనలక లెమ్ము కర్ణ! నను • మార్కొని మార్గణచక్రవాళక
 ప్రవరములన్ రణం బొనరుఁపం జనుదె మ్మిట నున్న కారపుల్
 కొనరకమున్న నీవలుపుఁకొన్నపొగడ్తలకుం దగంగ నీ
 పన గని సంతసింతు పంపాలునిలో సగపాలు పాలుగన్. 131
- వ. అనిన రాధేయుం డవిధేయుండై కౌతేయుం గని యిట్లనియె. 132
- ఉ. *మాటలఁ గోట దాఁటితివి • మాంస ముండినయే మిగింటిమిన్
 మాటలఁ జూప నేటి కీటు • మాటికిఁ జోటరి వైన నేటులన్
 మేటులఁ జూపరాదె మును • నీయనమర్థత యట్లుపేక్ష కై
 పాటిలెఁ గాని ధర్మగుణబద్ధుండ వాట సంంగఁ బాడియే. 133
- క. కాని మృవ్యుడు కృంఖల, గానంబడ దగుట నీదుఁగర్వం బెల్లన్
 మాంసపనాథులమెప్పున, కై నెఱి మీఱంగఁ జేయ • నను వగుఁ గాదే. 134
- మ. పదిరెండేడు లరణ్యవాసమున నాంపత్సాగ్రీప్తి కై వచ్చితిన్
 గడనంబుం బొనరింతు నన్న ధయనం • గైకొందుఁ గించు మ్మినుం
 గదియన్ వత్తురె కాన్క లిత్తురె దొగల్ • కాంతేయ నీపాంతయై
 త్రిదశేశుం డని కైత్తివచ్చి ననిం • దీపింశుఁ గా కేఫమై. 135
- వ. అనిన నగ్గునుండును. 136

* ప్రసిద్ధచరిత్ర = ఇక్కడ చాోపదిక గ్రహింపవలెను. సరిదాయు = సరియగు.

† మాటలఁ గోట దాఁటితివి = అనఁగాఁ బెక్కుమాట లాడితి వని తాత్పర్యము.

౩. ఎంతకు జాల వీపు త్రిదశేశ్వరుఁ డెక్కడిలెక్క నీకు నే
నింతకుమున్న ని న్నెఱిగియే కద యుంటిని నీదుతమ్ముఁ డ
య్యంతకుఁ గొల్వ నేగుననుఁయంబునఁ దోడుగఁ బుచ్చనైతి ని
న్నంతటిలోఁ బరాబ్బులుఁడ • నై పఱలెంచినకారణంబునన్. 187

ఆ. శ్రానిన్నుఁ బోనివీరుఁ • డెన్న నేఁ డైనఁ డం,పించి తమ్ముఁగొట్టుఁ • బిటికి యగుచు
రణశిరంబు విడిచి • రవరవ గలఁ డయ్యు, నోహటించి పాటునోటు కర్ణ. 188

వ. అని పలుకుచు భీభత్తుండు నిత్యమతస్సరంబున నంపవాన గురిసిన నాతండు
ప్రీతుండై కాలదండంబో యనఁ గాలవృష్టంబు మెఱయ మహాశరవర్షంబు
గురియుచు. 189

—◆◆◆ కర్ణుం డర్జునునితో యుద్ధముచేసి చలాయితం డగుట. ◆◆◆—

తే. అతనిహస్తద్వయంబు బాహుయుగంబు, నొవ్వఁగా నేసి హరులను • నొవ్వఁ జేయఁ
గనలి నరుఁ డంతఁ గర్ణునికవదొనలను, గఱకుటమ్ములఁ దెగివడ • నఱకివైచె. 140

ఉత్సాహము. కర్ణుఁ డంతఁ జెంత నున్నకాండముల్ గ్రహించి యా
కర్ణపూర్ణముగ మహూగఁకార్యకంబుఁ దిగిచి నం
పూర్ణశక్తి నేసి భరతముఖ్యహస్తముష్టినిఁ
శీర్షముగ నొసర్పి పేర్చె • జవ్వఁ జేవ మీఱఁగన్. 141

వ. అట్లు చేసిన. 142

చ. కిసలి దవానలంబువలెఁ • గ్రాలి నరుం డరిచేతివెంటినిఁ
దునుఁగఁగఁ జేసి శక్తి నిడఁ • దుత్తుము రై వడ నేసి సేనలన్
గనుకనిఁ బాఱఁ ద్రోచి తురంగంబుల రాచి రథంబుఁ ద్రెంచి నూ
తునితలఁ ద్రుంచి సూతసుతు • దొడ్డశరమ్మున నొంచె నొంచినన్. 148

ఆ. వెడఁదవాతియమ్ము • వడి పేరురమ్ము, నుచ్చిపోవుటయును • నొచ్చి వివశుఁ
డగుచు ననికీ గాక • తగ వేది కర్ణుం డుదబ్బుఖంబు పట్టి • తరలి పాతె. 144

వ. ఇట్లు కర్ణుండు కాండిశీకుం డైన దుర్జయుం డగునర్జునుండు గండుమిగిలి దేవదత్తం
బాత్తుచు నుత్తరుం జూచి యి ట్లనియె. 145

ఆ. తాడిసిడమువాడు • తాతి మా కెల్ల నా,లోడ మాఱుకొనెను, వేడుక నదె
చూచుచున్నవాడు • లోచనంబులు విప్పి, తోలు మరద మట స్మృపాలతనయ.

వ. అనిన నుత్తరుం డి ట్లనియె. 147

- చ. ఒడలు వశంబు గాదు భ్రమ • నొందినట్లు మనంబు దూరెడి
బిసుగులవంటి బాణముల • నేడికి మాడితి దీను పెంటల
వెడలెను పూతిగంధము • వేడి జనించె జలించునట్లు
తడఁబను దిక్కు • వే నీక రంధ్రవ్యవహరించి మూల నోడితి.
- 148
- వ. అని మఱియును.
- 149
- సీ. ఇట్టిదా రుంఠం • మెన్నఁ డే గగన్, వెలియ గనాఘాతముల లెఱంగు
గజబృంహింతుల • గతాలును సింహనా, నములవిధంబు శంఖములయులివు
నింతి • పిన్గ • బ్రాహ్మణులు శ్రుతియు, స్మృతియును ధృతియు • జెడియ నాను
గొఱవి • పిన్గ • బ్రాహ్మణులు • గుడ నొ సేవేతి, గా డీవము • మోక్ష • గుండె లవిసె
తే, నీవు బాణముఁ దీయుట • నిలుపుటయును
దిగుచుటయు నేయుటయు నెఱ్ఱా • తెలియఁబడదు
కను దెఱచి నిన్ను • గ భయ • మొనరునుండె
బగ్గములఁ బూనుకొన్నయై • దగ్గ నాకు.
- 150
- • • అర్జునుండు పురుషుల జేర్చి కురుక్షేత్రమున వికడను రథంగా వోలించుట.
- వ. అనిన, అర్జునుల మత్తరు నూలుగొలుపుచు నీ ట్లనయె.
- 151
- చ. వెఱువకు రాజపుత్రుల విధుల నిట్టి సహదృశులకియల్
తఱచుగఁ బోటును ననులు • ది దడి వైచుచుఁ జేయుచుండు
వెఱుగఁబో మల్సృవం జూడ • పిల్ల నేటికే గ్రోహ్యమౌను ని
వైఱఁ గొండ బోవ గుర్రధృతి • వీక్షిం • పిల్ల బూని యుండచూ
- 152
- వ. అని, మనెల బురగొప్ప పైబాటి! పురుషులు వాని నున్నప్పుడు విడికంట
నకుం గొనిపో మృచ్చుట.
- 153
- తే. మేఘులంబులను మునుఁజు మెఱపుఁగిగ, వెఱుగుఁ జేరుమోయము • దెఱపి లేని
గతుల వర్తించి శరణు • గుండెనుంబు, బ్రాపు మూపుఁ గొనెవఁకృష్ణుడనుకు.
- 154
- క. కుడినుండి వచ్చు నెడమకు, గుడికి నెడమనుండి పోవుఁ • గోవుల ననచుక
గుడియెడను లెఱుగనియని, నెచ్చున వడ మోయఁ బోర • వర్తింతు నటక.
- తే. పట్టును నై తునీళ్లు సశ్వచయభంగములు రథావర్తములు నాగభూరినక
ములు గలుగువాఁక పరలోకములకు జోక, పొదలఁ జేసెదఁ జూడు మిఁపుదమునందు.
- తే. పాణిపాదశిరఃస్పృహ బాహుశౌఖి, లొప్ప నువ్వివకురువన • మివ్వ దున్న
తాకుగంబులఁ దెగనేయ • నై శతాధి, కములు బాట లం దేర్పడం • గా నొనర్తు.

నీ. నరగఁ ద్రిప్పెదఁ గురుఁపై న్య మెల్లఁ గులాల, చక్రంబుఁ ద్రిప్పిన నరసి దోవ
నిష్ఠువున జూపెద * నిపు డత్రుమున కగు, చిత్ర మంతయు నొకఁమాత్రముగను
దివ మంటి యుండినదివ్యనగంబు నే, నంబకంబునఁ బగులం బానర్తు
హరిదత్తదృఢముష్టిఁ * బరిమూర్చితిం దొల్లి, కాలకంఠనివాతఁకవచుల నని
తే, సభిమధ్యమునకా హిరఁణ్యపురమందుఁ, గలుగువృష్టిసహస్రసంఖ్యాకము లగు
వారికూలములకా గూల్చి * నచ్చినాడ, నీబలఁగ మెంత చూప మోన్యనకుమార.

వ. ‡ నేను రుద్రవరుణాగ్ని వాయ్వింద్రులవలన రౌద్రవారుణాగ్నేయవాసువ్య చబ్రాద్యు
త్రమాత్రుంబులం బడసి నచ్చితి నీ వెఱుంగును కా భయము విడిచి నమవిషమస్థ
లుంబుల నన్న బాతుండు వై రథ్యమునం నొక కూరుచుడి చూచుచుండు నుని
యాశ్వాసించుటయు నతం దొనని ధైర్యం బూని భీష్మాభిరక్షితం బై భీము
బై నకురుపై న్యంబు దైత్యంబు నొందుచుండునం జొచ్చితి నంత.

159

క. చొరఁబడి పచ్చెమజ్జముకా, బరిసరమున జూచి కోసఁగివృక్షుడై ని
ర్విణిసందనుఁ డెంతయు, సరిధ సముగ నడ్డి తాళ * శస్త్రస్త్రుములకా.

160

ఉ. % కవ్వడి ఆప్తురకారము * గల్లఁగి మే లలమూర్తములఁ
నవ్రచు నప్పితామహుల * నాలుగ నేయును గేతుములముకా
ద్రవ్యఁగఁ జేయునుకా వడిగ * రెం డయి మెండగువైఁచిమెట్లతో
నవ్రసుధం బడెం బొడమ * నచ్చెరుపాటును ఆబ్బిపాలుముకా

161

వ. అంతం జిత్రమాల్యాలుకారాలంకృతు లై నుక్కాస వికర్త మన్మహ వివిశతులు
నల్లు రాజెగజెట్టి జట్టుముట్టి యు మశ్వాసమును.

162

— — — ఆర్జునుడు దుక్కావనానులం గలచుట. — — —

మ. ¶ ఒక భల్లంబు మత్స్య బాసనుతు వేఱుం జై నకాండంబునకా
బ్రకటోజం డగుసాండ వేయునురుముకా * వ య్యుగ నేముకా రుతో
శ్శుక్రుడై ప్థాను కంధిం దు నునఁ గొన్నెడ ను జెడిచా
మ్ము నుం గాఁగఁ నేపి వైచిట నొమ్ము ప్పేరి నా కేగఁగకా

163

తే. అన్న వాఱ వికర్ణు డొమ్మన్నవగతి, నానశకమున గను నేచు * నాన శకని
నుడు, నలు గొమ్మగుచ్చె నొమ్మన వగెను. జెనువడి వ్వుకరూఱునఁ బూరివడియె.

• కులాలచక్రము - కుమ్మరిపాఠ. ఇమవు నాను. హరిదత్తముష్టి = ఇంద్రుఁడిచ్చివముక
యాయాధదిశ్యము.

‡ చొచ్చిదై = ప్రివేశించె, చొరఁబడె.

% ఆచ్చెరపాలు - ఆబ్బపాటును నిటఁ జూపఁట కని గ్రహించునది

¶ గాఢ్రివత్రము = గడ్డతెక్కఁ గూర్చినతాగుము.

వ. అంత దున్నహవింశతులును ద న్నెదిర్చిన విదిర్చిపుచ్చి విప్వచ్చుండు రెండవకోలల
వారివారవంబులం దునుముటయు నాధార్తరాష్ట్రాలు విభిన్నాంగులు వినిహతా
శ్వలు నై వెఱచఱచి పఱచి పఱిండు రథం బెక్కి రంత శాంతినివాధిష్ఠితబలం
జంతయుఁ బంతంబునఁ గాంతేయావంజు దాఱుదేంచి సాయకసంచయంబు లడ
రించుటయు నించుకయుం జలించక నిలింపనాధానందము దండఱ కన్నిచండంబులం
దోచి నీహారంబున సహార్యంబులం బోలె సాయకబాలమ్మున సమ్మహారథుల
రథమ్ము లెల్ల మునుంగుపడం జేసె నాసమయమ్మున శంఖధరీనినాదమ్ములును గజ
బృహతమ్ములును నావోషేతిమ్ములును మిన్న ముట్టి మ్రాయుచుండ భండవం
బుద్ధండభైరవం బై కసంయ్యె నయ్యసామాన్యనంకులసమరంబున మధ్యందిసి
మార్తండుచిమాడ్కి మారుచు నాఖండబొమ్మజుండు దేవదత్తంబు పూరించి
గాండీవంబు సారింది కవదొసలు బిగించి నాహోవరండంబులుగఁ జండకాండంబులు
ప్రసాగించుటయు నవి రథహస్తి త్తితురంగానులగాత్రంబులు చించి నాకంబుపకును
నాగోళకంబునకును భోవుట్టి నయ్యె నయ్యెడి రథులు రథులై సారథులు వీతమ
నొప్పులై యేరుంగులు పీరుంగులై పత్తులు మిత్తిపాలై పోవ నంగ్రామరంగంబు
శచరామంబై లోణిలోదంబును నస్థితైవాలంబును శరచాపవలంబును కేశశైవల
కాద్యలంబును దనులోష్ఠీపసంబాధంబును నాగకూపారంబును మేదోమాంసవసాన్య
క్రివిహంబును శ్యాపదాభినాదితంబును గ్రవాదగణానీతింబును ముక్తాహరోర్మి
కలితంబును జిత్రాలంకారబుద్బుదంబును శరసంఘమహానరంబును మహారథమహా
దీప్వంబును నగుమహానది యై భయానకం బయ్యె నయ్యవనరంబున. 165

చ. గజములఁ బ్రేరించి గుఱ్ఱములఁ • గాలునిపోలిక నంది పత్తులక
నిజశరకోటి నొంది రథఁ నేతల భారలమందు నుగించి త
ద్భ్రంశములఁ జేరించి మర్మముల • ఎ మ్మెనరించి రణాంగణమ్ములక
విజయుఁడు వీరవిక్రమము • విస్తరిలక విహరించె నెంచగఁ • 166

తే. తపిలి గాండీవనాదంబు • చెవులఁ బడినఁ, బిట్టపిడుగులు పైఁ బడిసంట్టు లగుడుఁ
ద్రస్తవై సర్వసైన్యము • దైవ్య మొంది,పఱచియుం బ్రణాములువీడిపడిన దయ్యె.

తా. * ఉష్ణీపంబులుఁ గుండలంబులు • మాలోష్ఠ్యైత్తంసముల్ గల్గి రో
చిష్టుత్పిష్టుకుటాంచితంబు లగుచుం • జెల్వారు శీర్షంబు లు
య్యష్టాశుప్రతిబి బమల్ ధరణియుం • దోష్పారు నాఁ జెప్ప నై
జిష్టుం దాహవముం బొనర్చునెడఁ గై • నేసెక మహీభాగముక. 163

† అస్థితైవాలము = ఎముక లనుపద్యకాష్టములు.

* రోచిష్టుత్పిష్టుకుటాంచితంబులు = ప్రకాశించుజిగలగిరిరీతులచే నొప్పుచున్నవి.

క. రుద్రవరాక్రిముః డాతఁడు, రాద్రం బటు చూపి క్రోధఃరస మొలుక ననికా
నిద్రాఁబు లగుచు విశువని, చూచిం జూపట్టి రరిసఁమాజజసంబుల్. 169

వ అట్టిసమయంబున దుశ్శోధనదు శ్వాసనకల్గ వివిశతిదోఁగాశ్వాతామకృచాదు లెంత
యుఁ జంతుంబునంజేసి వెడియు నాఖండలనందనుం జాట్టుముట్టి తెట్టులు గట్టుట్టు
నానావిధాయుధంబులం గొట్టి రభరభ్యమాశకేశువులం దాడి వీకం జూపుటయుం
దాన నాతం దేతఁగ్రాసనికారంబును నిజశతాంగంబునందును నిజాంగంబునందునుం
గానం బడనీక నుండహాసను-దర చదనారమిడుండె. 170

కా. విందాస్త్రుల బరిహాసి శక్తిభరితఁసాన్వీతుఁడు కౌంతేయుఁడు
ర్యోంద్ర నాతిముమీ, న నేసె నది రిఁవేద్యపృథావంబునకా
సాంద్రులై రవిప్రాలె మండుచు నివికా • సైవ్యంబు దైవ్యంబు నొం
దం గాఢిష్టజంబునకా గునరె నానాభూమిభాగంబులకా. 171

తే. మొయుచుం గాండివమ్ము పంగతరుఁ దల్ల
డముగ నయ్యె వయ్యెడఁ గుర్రంగములు నిడలు
లును బదాతులు నల్లడం • గరుని నడి
యాడనింబాడి రాలంపుటోడ విడిచి. 172

వ. ఇట్లు సర్వసైన్యము దైవ్యంబు నొగి కా రిశీకర్తై సాధభయంబునం బాటు
చుండం గని శాంతిసప్తండు కౌంతేయు నిదరించి. 173

◆◆◆ భీష్మం దన్యువనితో యుద్ధముచేసి విముఖుం డనట. ◆◆◆

వే. జాతరూపరిష్కృతం • దైవలిక్ష్మ
విల్లు నాలయులు, గొని • విశేషశీఘ్ర
తెనఁగ నాతపత్రముఁ దాల్చి • యినున పోతుడు
నెప్పుడుదయాదానము హోయే • జెప్ప నొప్పె. 174

ఉ. కౌరవసంశ శీభుఁడం • కిచ్చుట, నిమిత్తం బొల్కఁగ
గౌరివరాజసైన్యములు • కౌసుక మునీశ శబ్ద మొప్పునక
గోరిక లూరి నాలుకలు • గోరియును హేమరంగకోట్ల బోలుసేక
నాననముల్ విశిష్టి సుకృతాభిమాను యోధై జెల్వనకా. 175

వే. నుటియు గాంగేయు డెనిమిదిఁ గాల్గెను ల, స్త్రీలిక్ష్మ బలవంతుఁడని రయమున
నికృష్టంబున • గొని • విశేషశీఘ్ర
తెనఁగ నాతపత్రముఁ దాల్చి • యినున పోతుడు
నెప్పుడుదయాదానము హోయే • జెప్ప నొప్పె. 176

చక్షురస కోకయింత వేడి తనఁ తాత దగుల్కొనఁ జేయునంతలోఁ

గనలి కురూద్యహుండు శితఁకాండములం గొడు గూడ నేసి కే

తనమునఁ దాడి బద్దలయి • కందడి వెట్టుచుఁ గూలఁ జేసి గొ

బ్బున నరదంపువార్వముల • మొగ్గతిలం బొనరించి నొంచుచుఁ.

177

వ. భీష్ముండును గ్రీష్మభానునిభంగిఁ బ్రద్యోతించుచు ననేకదివ్యాస్త్రముల సస్త్రవిద్య

రుం డగునరుం బొదివె నప్పు డప్పురుషసింహంబులకు బలివానవులకుం బోలె సస్త్ర

ప్రతిస్త్రముల మహాయుద్ధంబు సిద్ధించె నంత.

178

క. కుడి యెడమ నాక కేలుగ, వడిఁ దిరిగెనునరునిగాండి•నధసుర్యర మ

ప్పును నహ్నిచక్ర ముఁబడి, మినుఁగులులం గ్రక్కె మన్ను • మిన్నును నిండఁ.

ఉ. గాండివవారిదం బవును • గర్జలుచుఁ బహుకాండధారలఁ

భండంమందు భీష్మకులఁపరవ్రతకీర్ణము ముంచి మించుచుఁ

దండిమగం డతం డిష్టునిఁతానములఁ విదలించివై చుచుఁ

బాండవునత్తికో లుడిపె • బాహుబలంబు జగం బెటుంగఁగఁ.

180

క. నఁనుతశితశరశోములు, త్రిదశేంద్రాత్మజునిశీరిఁతెలుపునఁ దెలుపి

గదురక హస్తై శలభన, ముదయమువలె బొదలె గదఁమున జను లెన్నఁ.

182

వ. అప్పుడు.

మ. కృతహస్తం డయి కోడైతాఁ చునఁగ నై • క్రేళ్లుబ్బునాక్రీడి కీ

డితతేజం డగునాపగాతనయుఁ డొంఁడె గృష్ణుఁ డొంఁడె ఘటో

గ్గతుఁ డొంఁడె హరుఁ డొంఁడె గాకలిమొనం • దారోగ నాజోడు లే

డతిలోకుం డితఁ డంచు మెచ్చిరి దొరల్ • హర్షప్రకర్షంబునఁ.

183

ఆ. మేలు మేలు పార్థ! • మేలు మేల్ గాంగేయ, మిమ్ముఁ బోలఁ డెవడు • నిమ్మునువ్య

లోకమంచుఁ గాని • లోకాంతరములందుఁ, గాని మిమ్ము వేల్పు • లా నన నగు.

184

వ. ఇట్లు సర్వభూతసమ్మోహనంబుగా భీష్మార్జును లిద్దఱు సతిభీష్మప్రకారంబునఁ

బాహువ్రైయద్రాగ్నేయర్కాదకాబేర వారుణవాయువాదిదివ్యాస్త్రంబు లొండా

రులు ప్రయోగించుకొనుచు సస్త్రయుద్ధంబు చేసి శస్త్రయుద్ధంబునకుం దొడంగి నంత.

సీ. కురుపితామహువిల్లునరుఁ డొక్క యురధా, గడికండలుగఁ జేసెఁగడిమి మొయ

మటి నిమేషాంతరమాత్ర నతిం డొంచు, ధనువు నద్యము చేసిఁకొని కడంగఁ

† కురూద్యహుండు = అర్జునుడు.

‡ తనమునఁదాడి = ద్వజమునందలితాటిచెట్టు, భీష్ముడుతాక ద్వజం దని గ్రహించునది.

దనమీఁద వేసవేల్ • ఘనశరావళి నేయ, నలిగి నరుఁడు వెండి • సతని నేసె
సర్దునుచేయి మీఁ • దనునంతలో భీష్ముచేయియే మీఁ దని • చెప్ప నయ్యె
ఆ, నట్లు పోరుచుండునపు డల్లి ఫాల్గునుం, డతనిచక్కోరక్షు • లవనిఁ బండి
పెద్దనిదురవోవఁ • బ్రీతిఁ జూపుచు వేస,వేలుతూపు లేసె • వినుపు లేక. 186

తే. వెలిగఁజులు పై డిజరిపఁ • గలవిజయుని
ములుకు లాకసమున నెక్కఁమొగి మెలఁగుచు
రాజహంససమూహము • నాఁ జలంగె
సపుడు వేల్పుల మెప్పున • కయి కరంబు. 187

మ. శరసంధానవిమోక్షణాదుల నజఁగ్రంథంబుం బ్రవర్తించుచుక
గర మాశ్చర్యకరంబుగా దురమునం • గప్పట్టునవ్వేలుపుం
దొరవట్టిం దినమధ్యగుం డగుదినేంద్రుం బోలెఁ జూడంగ లే
కరిసంఘం బరవాయి నొంది వలచెఁ • హఃహఃరవం బేర్పడఁ. 188

వ. అప్పు డప్పరంబును నున్నచిత్రసేనుండు గోత్రభేదిం గాంచి నమస్కరించి
యిట్లనియె. 189

తే. దేవ! కాంచితె మనప్యథాః దేవినుతుని, సితశరము లంచపిండు నాఁ • జెప్ప నొప్పు
నివ్వ డీతఁడు నడిమింటిఁయినునిరీతి, వెలుఁగుచున్నాఁడు తాతతో • నిలిచి పోర.

క. తాతయు మనుమఁడు త్రిజగ,త్పాతం గొన్నట్టియోధు • లాహవమందుఁ
భూతలమునందు వీరికి, నేతన్మాతృతులను బోల్పు • నెఱుంగఁ డెవండుఁ. 191

వ. అని చెప్పిన నప్పాకశానముం డెంతయు సంతసించుచు వారిపైఁ బుష్పవర్షంబు గురిసె.

క. అంతఁగ శాంతనవుండు గొంతికొడుకుఁ • బ్రాంచత్కిలంబంబులఁ
బంతంబుం గొని వామపార్శ్వమున దఁగిర్పం బేర్పడం గొట్టినఁ
గ్లాంతిం జెందక మందహాస మెనఁగఁ • గాంగేయునిమౌన మిం
తింతల్ నేసి దశాంబకంబు లుగమం • దిందాత్మజుం డేయుడుఁ . 193

తే. కరువితామహుఁ డర్జునశరవిముక్త
శరము లుర ముచ్చిపోవుడుఁ • గరము సోలి
యుగము చేయూత గొని వ్రాలి • యుండె నపుడు
తొలఁగి పోఁ దోలె వాని నూఁతుండు రథము. 194

వ. ఇట్లు శాంతనవుండు శాంతి గొని మూర్ఛితుండై నంగ్రామశిరంబు వీడిపోవుటయుఁ
గ్రీడి వాడిపోడిమి కోర్వనివాడుం బోలె ధృతిరాష్ట్రనిండనుండు గర్వంబున వాడు
చుం దాఁకుడెంచి. 195

* తొడుసుననున్నవారిగతితోఁ దలఁపై నను జేయ కాజికి

విడుగడ పుట్ట మార్మొగము • వెట్టి పలయుతుఁ డౌట పాడియే.

205

చ. అగు నగు నోటు కారవగులారవపూర్ణశాంక సీ కీటక

దగ దిటు లోడి పాటు • వృథానుశులదుఁ దృష్టిముఁదక దగం

దగుల యుధిష్ఠిరాజ్ఞ సతఃసంబు మెలంగుదు రాచపాడి బో

గు నని వచ్చితిక మరలు • మూన్య మొసగు మెసగు నంగతుల్.

206

క. ధైర్యమున బోర ముండుట, మర్యోధను డనెనుపేరు • చొడరె న్నీ కీ

హ్ను నునున నది శిల్ల శివార్థ బహుశాంక శిల్ప • లని యేటికి.

207

ఆ. వెనుక ముందు నిన్నుఁ గలి తానెం దీనివారు గలిగియుంట • పట్టిమాట

బ్రతుకఁ దలచితేని • పాడవే ముల కేడి, బహు మిత నొందు బాట లేదు.

208

మ. అని నోన మును బోకు పోకు మని చె • యొంగ వా యెత్తి పి

ల్చుఁ బెల్లుం ధృతిరాష్ట్రపుఁ దనకి • జిత్తుంబు హత్తిచిల

ద్ధనవాగంకుశవిధవారంగతి • శౌరవ్యుఁ డవ్యాహత

వినయాలంకృతి మీఱ మల్లి మనఁగె • వే వచ్చి వివ్వచ్చువై.

209

మ. తక్కోకిలము. శిశోకఁ దొక్కి తాచువోలెను • ముప్పబుద్ధి సుయోధనుం

డాక లేక రయంబుతో నరు • నాగి వీగనివీఁ మై

దాగుదెంచును గాంచి కర్ణుడు • దబ్బుదబ్బున నుబ్బి య

ప్పాకహసని దాకె లోకము • ప్రస్తుతిన బలాభివో.

210

వ. అప్పుడు భీష్మద్రోణప్రవవివితతిమశ్వాసనాదియోధవరు లెల్లరు దుర్యోధను వెన్ను

దన్ని వచ్చి వివ్వచ్చుం జుట్టుముట్టి తెట్టులు గట్టుంట్టు గొట్టుటయుం దిట్ట చెడ కతం

డనేకాశ్రుశస్త్రంబుల వారి నెల్ల నొల్లఁబో వేయుచుం డంప నొల్ల కల్లనల్ల నెల్లసై

న్యంబు దైన్యంబు నొంద సత్యసంధానం బగునమ్మోహనాశ్రంబు గాండీపంబునం

దొడిగి పోయోగించి.

211

—♦—♦— అర్జునుడు కురువైన్యంబునై సమ్రాహనాశ్రు మేసి తలనీలం దెప్పించుట. —♦—♦—

ఉ. శ్రీకార్యకళింజనీరచము • క్రం దయి సఁగడి నేయుచుండ నా

కర్మకుఁ డుల్లసిల్లి త్రిదశగంబులు నిఁడి భయంబు మెండు గా

తొడును = నంబంధము.

† అస్య మొసంగును = మొగము తిరిప్పు మని తాత్పర్యము.

‡ మనఁగు = విస్మంభించు. § నుబ్బు = బయలుపడు; శ్రీ కర్మకుఁడు = సొంతలుదాఁకవనిచెయవాడు;

* గూర్మమునుగ గజంబులును • గురింగఁబడంగఁ గరద్యయంబునగ

వర్మము దొసి పట్టుకొని • వట్టిల నుత్తెను దేవదత్తముగ.

212

క. % మోహితులై కురువీరులు, దేహంబులు మఱచి చొక్కు • దేహినకూర్కుల్

దోహలము మాన్పఁ దమతము, వాహనములపై నొరగిరి • వదలి శరాభిగ. 213

వ. ఇట్లు కురుబలం బెల్ల వినంజుంబై పడియున్నం గని పాండవోత్తరుం శుత్రరా
వాక్యంబు తలంపురా నుత్తరుం జూచి యిట్లనియె. 214

తదవోజ. భూవరాత్మజ నీవు • పోయి కౌరవుల, పౌత్రకుఁ దలచున్లు • పుయిలోట దక్కి

చేపమెయిం దెమ్ము • చెచ్చెరఁ గర్ణుఁ చేలంబు వచ్చునై • చెన్నలరుఁ గురు

భూవరనియు గురు, పుత్రునియు శిరఁములవస్త్రములు నీలఁములు గురుకృపు

లావటిల్లం దాల్చునవి యెల్ల వెల్ల • లరసి కొనుము చొక్కి • రందఱు వీరు.

ఉ. మా తెలుఁగుల సదీసుతుఁడు • మాచుక మై తగునస్త్రశక్తికిగ

పాటదు నొక్క వానివయి • బాహుబలాధ్యుఁడు వానిపౌత్రకుఁ

మీఱి చనంగఁ జోకు మన • మేలని మత్స్యమహీశనందనుం

దాఱివోక లేరు డిగి • యంబరము ల్గొనిలెచ్చెఁ జెచ్చెరగ.

216

వ. అట్లుత్తరుండు బొమ్మపొత్తికలకుం దెచ్చి రథం బెక్కి రథికుననుమతంబునఁ గౌరవనే
నావారంబు దలకడచి నిలువ రథ్యంబులం దోలుకొని చనియె నవ్వ డప్పితామ
హుండు ముప్పిరిగొనునమర్షంబున శరవర్షంబు గురిసి పార్థ నొప్పించుటయు
నతండు. 217

మ. నదిసూరిం బురుహూతసూరి మిగులగ • వాలమ్ముల న్నుంచుచుగ

బదిభాఁంబుల వానివారువములగ • భంజించి తత్సారథిగ

అదియేనమ్ములఁ ద్రొంచి శాత్రవరథఁ వాతంబునందుండి పైఁ

బదముం జేరెను మట్టు వీడి చమభాన్యంతుండు నోలెగ వడిగ.

218

అ. మూఁక లెల్ల నిద్రఁముంపున విడువర, నడసి రఱవియై క్తి • నడరువరుని

దవులఁ గాంచి రవును • గార్తరాష్ట్రాగ్రజ, జెల్లవారిలోడ • నిట్లు లనియె. 219

క. సదుగురిలో ననికిం దెగి, మదమున నీపాండుపుత్రమధ్యముఁ డిందుగ

నదమదము చేసి పోయెను, బదుఁ డతిని ఎయిం బడంగ • బాహుబలమునగ. 220

వ. అని పలుకుచున్నంత శాంతనన్దండు దద్దయు, బెద్దనవ్వు నవ్వి దుర్యోధను నువలకించి
యిట్లనియె. 221

ఉ. చాలు బురే నరేశ్వర! విచారము నేయపు కార్యము మదిన్
బోలగఁ జూచుచుండెదవు • మూర్ఖువు మూర్ఖున మోహనాశ్రమ
ప్రాసరి బడంగ పైచి యొడ • లట్టిలులై పడ నైతి మట్టివో
నీలలి నీపరాకముము • నీలల పెక్కడఁబోయె జెప్పమా. 212

తే. *ఎదిరి దన్ను నెఱుంగక • యెల్లరున్నతటి నొకఁడు నేయఁ దల పఁ డఁతుడు ధర్మ
తత్పరుఁడు గా కొకరుఁ డై పఁ నలఁచు నట్లు, కొలఁదియే హరిగుణమొగురుమార.

వ. కావున. 224

తే. ప్రాణగొడ్డంబు తేకింక • నై ప వాఁడు, సొరక తెగుచు నలిచిఁ • బొప్పెటింగి
మఁచు మంచూసధనమును • సురిచికినుచు, మోహమునఁ గాకమరలు • యుగరివునికి.

••••• గుశ్యధనుం డోడి నిజపురంబునకుం బోవుట. •••••

క. మువచ్చింపని యయ్యెక్క, ముంచేసలతీ బ వాసె • మరలుర మిఁక నై
నను జలము కిడి న్నిడియు, పంపరి యగుటకొ గను మఁ • దననెలప్పుంకు. 226

వ. అని పితామహుండు హింసోపదేశము చేసి విచ్చిన్నున్న నిగిడించుచు నుభయమున
చుర్విదగ్గు డగుచుగోధనుం డెద్ది యుం పయ నర కూరకుండె దక్కినవారును వివ
ర్ధియూ బగుపారివాగ్నినుండి ప్రాణంబులు దక్కించుకొని దలంచి పోరు విడి పోవు
టక ముంబుచేసి మాటుమోము వెట్టిరి వివచ్చుచును విచ్చిపోవువారిం గని వెట్టి
సూప కెల్లవారి కనునయవాక్రికాంబ చూపును గృహద్రోణభీష్మాశ్వత్థామలకును
దక్కటి పెద్దలకు సభివఁదంబుము లెటింగునుచుం జులతరమ్ము లేసి విచ్చిరిచ్చిత్రిం
బగునారాజు పైమాఁగిండు గలసేట ను ముత్తమున నొక్కత్రుచనారాచం
దేసి మాముల నెల్ల నామంత్రించి దేవదత్తు వాత్తి గాండీప ఘోషంబునంజేసి
విచ్చివన్నుంబు లవియునుచుం గపిధ్వజచాలనంబుం బరాజులు లగునభియూ
శుల బోధని చూచు బంధునిత్తులై ముత్తరు నూచి మట్టించు. 227

ఉ. ఆలమ గెల్చుకొటి మభియూతుల నాహవంబును నేరకు,
గోలకు దెచ్చిలు కి మిటంబు బుత్తెడినవజ్జ ములఁకమున్
బోలగ నయ్యె నవ్వముల • బోలికి బో మరలింపు చున్న నో
మేలని మత్స్యరాట్సుకును • మెచ్చుమఁ దేర్చుగిడించె నామగ్గ. 228

క. క్షురువరులకు నరునకు సగు, గురుతర నమరంబుం బొది • కుశుక మెలర్చు
నురవరులు సొగడి నచూచు శరణు • గరికి పుచ్చు • చా లాగిఁగఁగ. 229

* ఒకఁడునయఁ దలంపఁడు = అనుకూల భావముతో పరి భావము, ; కడఁమా - ఇట్లు:

వ. అట్లు మరలి చనుదెంచువాడు ముందట ముక్తకేశులై యెదురుపడి ఘట్టిపాసా పరశ్రాంతులును బ్రాణభయనంత్రస్తులును బ్రాంజలులు నై ప్రణమిల్లినకాదవనైని కుల కథయహస్తం బాసాగి వా రొనంగుడిజైలం జరిగిపొంచుచుం గొంత చని భయంబయుండు భూమింజయుడెసం గనుంగొని యిట్లనియె. 2310

తే. మత్స్యగరబుంకు నీవు • వచ్చి మున్ను, మున్న పాండవు లెల్ల రం • దున్నమాట యేరికిని మున్న చెప్పె • మిట్లు విన్న, దివ్య చేసితి ననుచు సీతండ్రి వెలుచు.

క. మఱియును గౌరవసేసం, గజకుశరంబులను నేవ • ఖండించితి నే
దైత్య నౌల జయించితి నీ, వెలువె నీజయము రాడి, • వినఁ జెప్ప ముటక. 2312
వ. అనిన నుత్తరుండు తత్తటంబున. 2313

క. ఏ నెట్లు చెప్ప నేతు నమానుష మగునట్టిదాన • మగఁగిమిఁ జూపం
గా నాకు శక్తి గలుగమి, భూనాథుం డెఱుంగఁ డెట్లు • పురుషూతనుతా. 2314

—••••• అర్జునందెప్పటియట్లకమిన్మితంబుననాయుధంబులువెట్టి పురాభిమఖండగుట •••••

వ. అయిన నీనియోగం బొక్కింతదనుకం జెల్లించెద నని నలుగ మండ శమీవృక్షంబు లోచనగోడరం బగుటయు నర్జును డందు గాండీవాదుల జెట్టింది ప్రార్థించి సభూ తకపికేత, రథకంఠాదుల కంతర్ధానంబు గల్గించి తొంటిసంహవతాక తొల్లింటికతాం గంబులం గట్టింది యెప్పటియట్లు త్తరుండు రథియు బృహన్నలాహుండుగుతానునార ధియునై రథులం గొని నగరహార్గంబు వట్టి పోవుచు భూమింజయుం జూచి నలుకె లంకులం గలగోగణంబు లెల్ల గోపాలురం గూడి గోష్ఠంబు నేరునంతకు నపరాహ్లాం బగు నికలో నిట వారువంబుల నీరువట్టు దీర్చి విశ్రమించి పోవుద మీపు మునుమున్న గోపాలురం బుచ్చి నీవిజయంబు మీఁ జాటింపు మనిన నతిం డొగత మని యట్ల కావించె నంత నట విరాటుండును బొందవచతుష్కనమీంతుండై తిగర్తలం గెలిచి గోవులం గొని మహావైభవంబునం బురప్రవేశంబు చేసి ప్రకృతిప్రధానపరివృత్తుం డై యెడ్డోగం బుండి నాబిడ్డం డెందు బోయె నని తన్నుఁ జూడ వచ్చినకన్యా జంబు సడిగి భీష్మదోణకర్ణాశ్వత్థామాదియోధవీరులతో గురునాథుండు దాడి వచ్చి గోధనంబును హరించిన నతండు బృహన్నలానహాయుండై వారిం బోరున జయించు బోవుట విని విషాదంబు నొందుచు మంత్రులం జూచి యిట్లనియె. 2315

ఉ. *అక్కట యెం డొకం డరయ • కక్కురుసై న్యము నుక్కడంఁ దా
నొక్కరుఁ డెత్తిపోయె మనయుత్తరుఁ డిత్తటి వానికూయిగా

[బవర్తింతు మనిన నతండు సంతోషాదులఁ బారవశ్యంబు నుందినవానితోడ నాడ నొప్పుదు నీ భిమతంబేని వేటాంటఁ బ్రియం బాచరింతు ననుడు విరాటుండు నాకు దుర్యోధనుండున్నఁ బ్రియం బాండు లేదు కాదు కాదుదముర మృనినం బాండవాగ్రజాండును. 245

ఉ. జూద మునిర్థదాయకము • జూదమునం దగుఁ బెక్కుదోషముల్
జూదము నాడి కాదె మును • సోమకులాధిరాజుయమానుఁ డై
భూదయితుండు నై యనెము • బాం. నపాండుకుమార శేఖరుం
డెడ నున్న భూము • లెట్లయు పోయెను నీ వెఱుంగవే. 246

వ. ఎట్లయిన నీనునోరథం బవశ్యైర్తవ్యం బని సారెలం గొని సారెకుం దీరి యాడు నమియఁబున మత్స్యగుహీవల్లభుండు నిజనందనునివిజయప్రకారం బగ్గించుచు నభి వర్ణించినఁ దాంకవాగ్రజుండది యె తియు నియంతృప్రభావం బని విభావంబునం బలుకుటయు విరాటుండును. 247

శా. కోపాటోషముంక గనుంగని మిడుంగు ర్వుట్ట నోబ్రహ్మబం
ధూ! పాటంపక మిండుతో సరిగ మున్నుత్తుం బ్రీశంపింతు వీ
వేపాశంబు నెఱుంగనట్లు లగ వోసే యిట్లవాచ్యంబులక
భూషగ్రామణిచెలె వాచ్యములుగాఁ • బోషించి భాషించుటల్. 248

చ. భుజబలవిక్రమాంచితండు • పుత్రుండు భీష్మముఖాదియోధులక
నిజశరశక్తి గెల్చె నని • నీ విటు లాడుచు నేడు నాకు నా
తృజానకు భంగ మెచెద వెదం గరుణించితి దీని కిట్లుగా
వృజనము చేసితే బ్రదుక • వింక నయస్యుడ వౌటఁ జెప్పితిక. 249

వ. అనినఁ గంకభట్టారకుం డుడుగక వెండియు నిట్లనియె. 250

చ. పలుకులు వేయు నేమిటికిఁ • బల్క జగత్ప్రియకీర్తనీయు లై
వెలసిఁద్రోణుఁడు గృపుండు • భీష్ముండు కర్ణుండు దోణపుత్రుండుక
గలిగినధార్తరాష్ట్రబలఁగంబు బృహన్నల గాక వీర వే
ల్పులగుమిఁ గూడివచ్చినఋభుక్షుండు నేనియుఁ దాఁకఁ జాలునే. 251

ఆ. ఆజిఁ బేసిఁ జోలునట్టిబలాధ్వని, వెనుక ముందు నెందు • వినము కనము
వానితోడఁ గూడి • వైరాటి విజయంబు, వడము పెంజపాటి • వసుమతీశ. 252

వ. అనిన విరాటుండు కోపాటోషంబున. 253

1 మిడుంగులు = అగ్నికణము. బ్రహ్మబంధువు = దూఱబడువాఁడు;

—♦♦♦ విరాటుడు కంఠని సారణిని వ్రేయుట. ♦♦♦—

చ వలదని పెక్కువారములు • వల్కిన మానక వల్కినట్టిదే
వలికడ వేల సారథుల బాహుబలంబును సరిగర్హముగా
దెలియఁజు క్రొత్తలే యిటులు • తెల్పంగ నేటికి మాటిమాటికీ
గలఁచుచు నుంటి నిత్తమును • క్రౌర్యము వార్యును సూర్య నీయెక్కడ. 254

క. * అని కినుక వాడమఁ బాచిక, గొర్రెల పరిముంచు గుంటుఁగొన నేసె వడిక
వినిపింప కిట్లు వెండియు, వినిపించిన పైఁజ నందు • విరవిరవోహక. 255

వ. ఇట్లు వ్రేటు పెట్టుచు నుంటి దిద్దుచు నున్నప్పుడు గాతఁడయ్యు
రక్తంబు మహీతలస్రావంబు గాఁమున్న దానిం బాణిగలఁబునం బట్టి చక్క
నున్నపాంచాలిదెసం జూపు నిగిడించుటయు నావె తూర్పుబ జలపూర్ణసావర్ణక
లశం బొందు తెచ్చి వ్రేటు గట్టి బ్రసరి చురుధిరంబు వోడ దుమచుచుండె నంత
నుత్తరుండు గంధమాల్యాద్యలంకారాలన్నియుండై సగంప్రవేశంబు చేసి ప్రకృతి
ప్రధానపర్గం బనుసరించి నడవ బృహన్నలాపురస్సరంబుగా రాజమందిరవ్యవరంబు
సేరం జసి పతిహారివలసం దనరాక రాజున కిటుగంబుచ్చిన వాడు చెచ్చెరం
బోయి భూనల్లభుండు బ్రహ్మిల్లి బృహన్నలాసహాయుండై భూమింజయుండు
వచ్చి వాకిటం గాచియుండె నని విన్నవించుటయు బ్రహ్మప్రహ్మనయుండై
యతఁడు వారి సర్వురం జూడ నుండు వేగించుచున్నయది వేగంబునం బవే
శపెట్టునది యనిన వాని నల్లనం జేరం జరి యేరికిం దెలియకుండ మెల్లన శ్రుతిపుటం
బునం బాటునట్లు యుధిష్ఠిరుం డిట్లనియె 256

ఉ. ఇత్తటి నాదుగంటిఁ బ్రసరింపించెడునెత్తురు సూచి చిత్తము
దెత్తి తత్తిఁజుంబున సహింపఁగఁ జాలక పిడి కుద్ధుండ
మొత్తి నపుత్రనిత్రముగ • ముంచు నడట విరాటుఁ గాన ము
న్నుత్తరుఁ డొక్కరుం డిచట • నుండెడునట్లుగఁ జేయు మీయెడక. 257

చ. అన విని సంతభమించి పతిహారి బృహన్నలఁ బెట్టి రాసుతుం
గొనకొని తోడితెచ్చుటయు • గోరిక లీరికలెత్త నుత్తరుం
డనువుగఁ దండ్రపాదముల • కంజలిచేసి నమస్కరించి కం
కుసపదపంకజంబుల కంకుంతితభక్తి భజించి మొక్కుచుక. 258

వ. వాని వ్రేటుగంటి రుధిరంబు ప్రవించుటయు పాంచాలి యువవరించుచుండ నతండు
నేలఁ గూలఁబడి యుంటయుం జూచి సంతభమించి తండ్రీ! యెవ్వం డిట్టిపాపంబు
చేసెం జెప్పు మనిన నతండు వాని కిట్లనియె. 259

* విరవిరవోహ=విహ్వలతఁడెందు;

ఉ. నీవిజయంబు నేను విని * నెమ్మది నమ్మద మంది మెచ్చుచో
 నీవనుధామరుం డది సహింపమినో యనఁ బేడి మెచ్చె నా
 కావిధ మింతయున్ నయిచునట్టిది గామికి నల్లి వీని నే
 నీవలిచేత సారె గొని * యేసితి నేనిన గాయ మి ట్లగున్.

260

వ. అనిన నుత్తరుండును.

261

—◆◆◆ ఉత్తరునిపంపున విరాటుండు కంకు ననునయించుట. ◆◆◆—

తే. తప్ప చేసితిరయ్య యోతండ్రి మీరు, వీరు బ్రహ్మణ్యులు తత్తమద్విజులు వీరి
 యలుక హాలాహలమ్ము నొకన్న మిన్న, యయి నహించునమ్ము. మెండుదయనఁగాని.

వ. కావున మీరు వీరిం బ్రార్థించి ప్రసన్నులం జేయునది యనిన నతం డతనిచూట
 పాటించి భస్మచ్ఛన్నానలంబువలె నున్నకాంతేయగ్రజుం దతయ వచ్చి
 ప్రాంజలియె.

263

తే. ఎఱుక మాలిన దాన టూయెడలఁ దప్ప, చేసితి మహీసురాగ్రణి * చెనెటి నైతి
 నాకుఁగరుణించిక్షమియింపునతియొనర్తు, ననుటయుయుధిష్ఠిరుఁడువానికనియెనిట్లు.

చ. తమ యగుఁ గాని నా కలుక * కాదు మనంబున నన్ను దూఱుదు
 వ్రమతిసినే భజుతు నిది * సత్యము నమ్ముము నాదునెత్తు రీ
 తమఁ బడెనేని యంగద పొంపఁ గెడు నీ కని కాదె దాని నా
 క్రమమునఁ గాక యుండునటు * గాఁ బొందించితి నీ వెఱుంగ వే.

265

వ. అట్లు పలికి వానిపల్లఁ బ్రసన్నుం డయ్యె నంత సతనిమోమున రుధిరవనాహంబు
 నకుఁ బ్రతిబంధం బై నయప్పుడు తదాదేయిని బృహస్పలయు సభాభవనం బలం
 కరించి రాజునకు ధర్మరాజునకు నభిషేకం బాచరించి పిశేమించి యున్నయెడ
 విరాటుం డెల్లరు విన నుత్తరుం బ్రశంసించుచు ని ట్లనియె.

266

మత్తకోకిలము.*పుత్రరత్నము నన్నుఁ బోలినపుత్రుఁ డెక్కడ నుండు నేఁ
 ముత్రవంతుఁడ నైతి నుత్తమపుత్రునిక గని ధాత్రి నీ
 ధాత్రీయుఁ గడు ధన్యురాలు ప్రతాపవన్నతిపాత్రునిం
 బుతునిం గడుపారఁ గాంచినపుణ్యగేహిని కావునఁ.

267

వ. అని మఱియును.

268

నీ. ఒక్కండ వేగురుయోధుల కెన యగు, కర్ణు నె ట్లోర్వంగఁ * గలిగి నయ్య
 జగమునం దుల లేక * యగణితప్రభ నెవ్వ, భీష్మునితో నెల్లు * పెనఁగి తయ్య

* ధాత్రి = భూని; కర్ణి: ప్రతాపవన్నతిపాత్రుఁడు = తేజోవంతులస్త్రీశ్రమనకుఁ బాత్రుఁడు;
 గేహిని = గృహస్థురాలు;

ఘనభుజునిం గనుంగొని తగం గొలువంగ మదిం దలంచితఁ

దనయ! యెఱుంగఁ జెప్పగదె • దాఁపటికంబు దలంప కింతయుఁ. 276

తే. అనుడు నుత్తరుఁ డిట్లను • నవనినాథ, యెల్లిటం గాని యెల్లుంటు•యేని గాని
దేవపుత్రుఁడతండు తోఁతెంచు నిచట, ననితలంచెద మును వానియనుటవలన.

వ అని చెప్పిన నతండు ప్రచ్ఛన్న వేషంబునం జెంత నున్న దేవరాజపుత్రునిం దెలియఁ
జాలడయ్యె నయ్యెడ నయ్యర్జునుండు విరాటునాజ్ఞం గొని కన్యాంతఃపురంబు
నకుం జని బామ్మపొత్తిక లిచ్చి విరాటపుత్రిం బ్రీతచిత్తం జేసి చేయఁగల
దంతయు నుత్తరుఁ గలసి శుభిష్టిరాదులకు నివేదించి | పహస్త్వాంతరంగం జై
యుండె నంతఁ దృప్తియదినసంబున. 278

—♦♦♦ వైవాహిక పర్యయ. ♦♦♦—

చ¹ అమలినవారిపూరముల • నాడి సువాసితపూశధాతవ

స్త్రుములు ధరించి పుచ్చమయఁదామవిభూషణభూషితాఁగులై
తమికించి పాండువంశములు • ద్రాపిడి ము న్నిడుకొంచు పోయి మ

త్యమనుజునాధుకొల్పిన నమంచితమగునమౌ లెక్కి మక్కువఁ. 279

వ. పంచాక్షులో యనం బ్రకాశించుచున్నంత విరాటునిను రాజకార్యనిర్వహణ
తత్పరుండై వేదోలగంబుండం జని యటఁ బాండవులం గని నివ్వెఱుగవడి నిశ్చే
తనుం డైన ట్లాక్ష్మింశనడి నిధ్యాననిశ్చలమగున్కుండై యుండి మరుద్గణోపాస
తుం డై నమరుత్వంతుండును బోలెదమ్ములతో నున్నకంభట్రాతకుం జూచి పట్ట
నానిలోపంబున నిట్టజాడినతె నిలిచి నట్టువలలు దొడ్కిచ్చుచు నిట్లనియె. 280

క. పాచిక లాడఁగ నుండిన, యాచకుడవు నీవు తిరిగియెట్లంకె రా
జోచితసింహాసనముం, దీవక్కి నలంకరింప • నెంచం దగుచే. 281

వ. అని పరిహసించి పలుకుచున్నవిరాటునిపలుకు విని నుండహాసముగదవదనాగనించుం డై
నలంకరింపగదయంబు రాజచంద్రుం గాంచి యిట్లనియె. 282

—♦♦♦ ఆర్జునుండు విరాటునకుఁ ద మ్మెఱింగించుట. ♦♦♦—

మ. శ్రీతపంతండును సూర్యతేజఁడును సంశుభ్రవ్యభావుఁడు న
న్నుతపాఠితఁడు ధర్మమూర్తి బుధమాఁగి యింద్రుఁడనృప్రతియా
న్వితఁడు ద్రావియు భోగియుం దలంప నీవిద్వాంసు డింద్రానన
స్థితఁ డైకొంటువు నై న ధర్మం డన నీవినిహాసనం జెంతయో. 283

వ. మఱియును.

284

సీ. వీర్యవంతులలోన • వీర్యవంతుఁ డితఁడు, బుద్ధి బృహస్పతిం • బోలువాఁడు
వినిధాత్రుశస్త్రాదివిధివిధానున వీని, కెనవచ్చువురుఁడు డెం • డేని తేను
గీర్ణగర్భిణుఁ మనఁకే • కేనుఁడును బాఁబాసనదవీఁగుఁ • డీవరహ
విజితేంద్రియుఁడు సత్యవిగోహుఁ డితని ముజ్జగముల నెఱుంగ కే • జనుఁడు గలఁడు
తే, ధనమనక నై భవంబున • ధనదునిండుగ్గి, సంతగాఁ జేయునతఁడు కా • శేర్మదా శితుఁడు
మనువు నా నొప్పి లోకముల్ • చుగ్గు మఱేకి, నానా కలవ్యజేమత్స్యకయానవేంద్ర.

సీ. పదివేలకరులు మాఁపుదివేలరథము ల, ర్పదివేలగుఱ్ఱము • లనుదినంబు
వెనునెంటు నంటి కా • మననై భవంబున, బుగమేనుచుండు ని • వ్వురుషమూర్తి
పందిరూగఘ్ను కై • చాఁబు నొంగి ని, నొలుతు నింగుగి బుఘుల్ • నొలిచిన్లు
ధనకు ననురుల్లు • ధరణీపురు వీరి, గుండులై నీర్మితు • కంము భక్తి
తే, నెనిమిదియు నె • న్నియు వేలు • జనులు న్నా ని, కలులు న్నధ్దులనాధు ల్లి • కుకలయేకు
నలర బదుక చుచుండ్రె • పజు నితఁడు, శంకినలె గాటి రక్షించు • ధరణినాథ.

చ కుగుచ్చవధుండు ధర్మజుఁ డకుంతితజేజు, దళాశేషుఁ డీ
ధరణీధ్రుండు ధర్మనిత్యుర • డెభవించె న్నిభూ
తరునిమహాత్మర మృగుచి • తాపయశమ్మ జగత్త్రయస్కుం
గ • మరుదార వెల్లెడి వింకర్త మనేడిగి భనులుం బలెక. 287

ల. ఇయ్యజాతిశత్రునిద్రప్రతాపము, కి సుయోధను డు • కి కికుని
ముగ్ధబంధువర్గములలో దపించును, నుండు నీటి • గలఁకేయో సే గులు. 288

వ. అ మత్స్యగా జచ్చెరునకి యి • కు గుఱిపునిం గుఱుధిగి కియేని భీమా
గుఱ కులసహదేవులుం ద్రావకిడేవియు నేరి యెం దున్నవారు చప్పు మని
నతిండు వెండియు. 289

మ. ఇతఁడే భీముఁడు నెల్లపు డుండు ని • యింటుం బ్రసక్తి నిం
స్తుతివాఁడగు సూక్ష్మశ్రుతి • కై • శోభించి మోక్షచక్ర
ప్రతితి దుగ్గించియు నులు నొంది ము జగ • త్ప్రభాతిని గొంచు
స్వతభాహుబలశాలి శత్రుతతిక • యవర్తాలు డనిక. 290

తే. నీమజేజిల డద్దంగ • నిలిచి నిరండు, నకులుఁ డిశఁడు సహదేవు • డకట నీచు
గోవులం గాచె నిద్దఱు • దేవసములు, నాకుఁ డములు తెలిసికే • నరవరేణ్య. 291

క. ఈనొ దుండదహానది, కూఁగరు పైగి యగు డు • నొలిచెని ముక్తక
మాతుకులు కీచకాధము, లీతవ్వంగితమున • యుల్లర కాదే. 292

ఉ. ఏటికి డావ నర్జనుడ • నేన భవచ్చుతిగోళమందు నే
నాటికినేని చొచ్చినఘనవృథ నొందగఁ బాత్రమైతినే
మేటులు నాదునన్ను తెద • మిక్కిలి మక్కువ నన్నుఁ గండ్లు నా
మాటకుఁ దమ్ముఁగూఱులును • మార్పులుకుఁగఁ దలంప రెప్పడుక. 293

తే. కడుపునం గన్న బిడ్డలకరణి నీవు, మమ్ము బోషించితివి మేము • మనుగుడువుగఁ
గుడిచి సుఖముఁగిమయ్య మీఁకూటమందు, బరుగ పజ్జాతివానవత్సర మి డెల్ల.
వ. అని చెప్పచున్నంత నుత్తరుడు వెడియు దాను బాండవుల సభివర్ణించుచుఁ
దండ్రు కిట్లనియె. 295

◆◆◆ ఉత్తరుడు తండ్రుకఁ బాండవుల నిరూపించి చెప్పట. ◆◆◆

సీ. ఘనఘోషమును స్పృహఁగౌరవస్థము, గలఁగీరుఁ డితండు యుధిష్ఠిరుఁడు
కనకవర్ణశరీరమును దీప్తి బాహువు, లొప్పు నొనిరిఁడు వృకోదరుఁడు
శ్యామకాయండు సుహృదుఁడౌతును, నై తనరెడునీతిఁ • డర్జునుఁడు
బలహువముల నెందుఁ • దుల లేక దగదేక, నీరులై తనరారువీరు కవలు
గీ. యములప్రక్కను గనఁగోర్తి మాంగి యగుచుఁ
బుడమి వెలసినగౌరి నాఁ • బాలువు మీఱి
మిసిమిమైకాంతి చదు రెల్ల • మునరికొనఁగఁ
గాలునీయను సాంచాలరాజతనయ. 296

వ. అని యెఱుంగఁజెప్పి యర్జునపరాక్రమం బభివర్ణించుచు మఱియు నిట్లనియె. 297

మ. మృగరాజంబు మృగంబులం బలె సమిత్ప్రభీష్ఠనలిక్ సస్వస్తి
న్యగఁబంబుక బెదరించి మించినశతాంగానీకముం ద్రుంచి పె
క్కగునేనుంగులఁ గూల నొంచి కురుదేశశాధీశయోధావలం
దగ నొప్పించి మరలె గోగణము నీతం డెన్న సామాన్యుడే. 298

ఆ. దేవరాజపుత్రుఁ • డీవిజయుఁడు కురురాజసైన్యసమితి • నాజి నోర్పు
నవును దేవదత్త • మనుశంఖ మొత్తెను, దూటుగట్టఁ జెవులు • నాటి నాకు. 299

చ. అనవుడు మత్స్యరాజు కొడు • కాడెడుమాటల కుల్లమందుఁ జె
ప్ప నలవి గానినంతనము • పర్వగ నిట్లనుఁ బాండవేయు లి
ట్లను ఎగుకూర్చివేర్చి మనయందుఁ బొసర్చుటఁజేసి ధన్యతం
గొన నయి యెప్పుడుంటి మీరక • గొంచియమా మనభాగ్య మెంపగక. 300

అ. మనకు మంచి కాలముని లోచన బ్రాహ్మణుల సాదనమున • కప్రయత్న
మగుఫలముగఁ బ్రాథమభిమత మైన ను, తర నొసంగఁ దలఁతు • వరకుమార. 301
వ అనిన నుత్తరండును. 302

తే. ఆర్యులు బ్రాహ్మణులు చూన్పు • లైనవారు, పాండు రాజకుమారులు • పౌష్కల
మిది తలంపఁగఁ బ్రాహ్మణ • నుది నెఱింగి, పూజనేయఁ దలంచుట • పోలుదండీ).
వ. అనిన విరాటుండును. 304

ఉ. మొన్నట శత్రునక్తగతి • ముందఁ బ్రాణుగక కుంగ ముగ్ధుల
గ్రీష్మ సముద్ధరించి రిపు • గంధర్వగిరించి రహః గణాంబు •
దేహిగ నాల గల్పింపి • యిచ్చె వృందరు డిట్లు జష్టాండు
బన్నము వాపఁ జ మ్మరయఁ • బాండునుతుల్ మన కెట్టిచుట్టలో 305

వ. కావున మన మెల్ల మల్లం గని సామజం దగుకుంతీనుతాగ్రజం బ్రార్థించి ప్రసా
దంబు వడయు టొప్పు మనయం దెఱుంగమి నై నతివృ లాధర్యాత్మండును సైవ
నొప్పు నిప్పు డీరాశ్యం బంతయుఁ గొంతేయుల కిచ్చింతు నని చెప్పచు విరాటుండు
ధనంజయుం బుండ్ల రించుకొని ధర్మజుపాలికిం జని వ్యస్తవచనంబు లుచ్చరించుచు
వానియు వానితమ్ములయు శీర్షాంబు లాఘాశించి మించిన నేడ్క నాలింగనంబు
గావించుకొని యుధిష్ఠిరుం గొంచి మాచేసినయపచారంబు లెల్ల క్షమింపు మని
పార్థింపుచు నిట్లనియె. 306

••••• విరాటుండు పాండవుల నెఱింగి గౌరవించుట. •••••

మ కనుగోఁ గంటిని మి మృద్యుప్రగరిమి • గాంతారవాసంబున
వంటం బొందియు వచ్చి నాగృహమున • వర్తించి యజ్ఞాతము
వివివ ర్తిలగఁ జేసికొన్నఘనుల • నే ధన్యుడఁ మాన్యు లై
చనుమీ కిచ్చెద రాజ్య మంతయును నిశ్శృంఖలుగా నొందుఁడీ. 307

మ త్రకోకిలము. ఉత్తరక్ మనవప్రసాదానికి • నెక్క కాన్కగ నిచ్చెద
జత్తమందుఁ బరిగ్రహింపఁగ • జేయుచుంటిని విన్నవం
బిత్తతి న్నను బాంధవావధి • నెక్క జేయఁ దలంపు రా
జోత్తమా! యన నాతఁ డబ్బను • నుత్సుకత్వమునం గ నెఁ. 308

చ. *కనిన నరుండు మర్శివతిఁ • గిన్నొని యిట్లను నీదుకన్నియం
గొనియెద నాదుకోడలిగఁ • గోరితి కావున నేన క్కొనం
జనదు గురుండ నై కలసి • సంతతిముగ వసియించియుండట
జను లొకరితి న న్ననగ • సాగుదు రాగము దా నయ్యెడి. 309

తే. గురుడుఁ దండియు నొక్కఁ డౌఁగోడ లైనఁ, గూతునట్టిద వావియుఁ గూడు నిచట
నొండు దలఁపఁ మాటు న • నొంద నిక, నాచువుత్తుని కి మ్యయ్య • నీదువుతి).

ఉ.* ఎల్లజగజ్జనామతీ • నేలిక యై చనువానుదేవుమీ

ఎల్లులు సొకుఁ గూర్చువరఃసందనుఁ మన్నతవృశసంభవు

డల్లుఁలొపిశేషముల • వేర్చుఁ నేర్చివాఁడు బాహుళ

త్తులనదస్త్రులబయలుఁ • మ్రొనుఁ డియ్యభిసన్ముఁ డొగ్గఁ.

311

తే. ఉత్తరుకు భిల్ల యై జగఃపుత్తరుకు, నీకు బాహుత యై తగి • నాకుమారుఁ

డస్త్రుశస్త్రుసేతు డొప్ప • స్థలజగము, సంతసించెడు • డై • జనవరేభ్యః.

తే. ఆనుడు సంతప్తహృదయఁడై • మనుజవిభుడు

విబుధనాథుఁడుతునతోఁ • వియ్యమందఁ

గలుగుభాగ్యముకన్నను • గలదె నీకు

నభిమతిం బెల్లు నాకు న • ట్లభిమతింబు.

313

వ. అనిన ధర్మరాజు నిది లెస్స మత్స్యపార్థసంబంధంబు పూవుకుం దావియుం బోతె
నవి నాభావసంబంధంబునం బొంద బంధురంబై యుండుఁ గావుత మని పలికి పాంచాల
యాదవాదిబంధుజనంబుల కెల్ల నీశుభం బెఱిఁగించి రావించునది యని చెప్పి
చొప్పున నిరుపేకువారును వారనికొతుకంబున సంఘాలుర నెల్లచోట్లకుం బుచ్చి
రంధఁ గుంతితనయాగ్రీజుండు శమివృక్షినిక్షిప్తాయుధంబులం దప్పించుకొని నిజా
నుజపరివారపరివృతుండై విరాటుననుచుతంబు పడిసి యుపస్థావ్యపురంబునకుం జని
విడిసియుండె నంత.

314

—◆◆◆ శ్రీకృష్ణుడు లుపష్టావస్థంబున నున్నపాఁడవులం జూడ నమ్మట. ◆◆◆—

తే. కాశిరాజును శై బ్యుఁడు • గలబలంబు, లంటి రా వచ్చి రచటికి • యజ్ఞ సేనుఁ
డును శిఖండి ధృష్టమ్యములును గొలువఁగ, చ్రాపదేయులతో నచ్చెదర్చ మొప్ప.

క. నానాదేశములం గల, భూవాధులు నిజబలంబు • పాంపిరివోవఁ

గా నటకు వచ్చి మత్స్యమ, సీనాధునిపూజ లంది • రెంతయుఁ బ్రీతికా.

316

సీ. వనితాసమేతుఁ డై • వాసుదేవుఁడు బల, దేవసాత్యకులతోఁ • దేరు లెక్కి

కృతవర్మయును సనాధృష్టియుఁ బ్రద్యుమ్న, హర్దికృష్ణయుయుధానుఁసాంబముఖ్య

లింగదనేనాదులు • నెలమి వెన్నడి రాఁగ, లలి నుభద్రాగ్రీభిమఁస్యలను గొనుచుఁ

బది కేలఁ జములఁ • బదిపదివేలహ, యమ్ములుఁ గోటిరంధము లొప్పఁ

◆ ఉన్నతుడు = కోరికగలవాడు:

తే, బెక్కుకోటులు కాల్బలంబాక్కమొగిన, మెలగ వృష్ట్యంధకాదియోధులు భజింప
వచ్చి పాండవులును మత్స్యవల్లభుడును, స్థురపాద్యాదు లొనగ నెం దభివసించె.
వ. అంత వైవాహికోత్సరంబు ప్రవర్తించుటయును. 318

సీ. అంతరాంతరముల • నారాజమాన్యంబు, నలుపుగా నమ్మాజ్ఞలంబు చేసి
నలు కెలంకులందును • జలువ గీలగఁ జాలు, నన్నిట కలయుపి • పరగఁ జల్లి
యటఁ జతుష్పముల • నరుగులు కిస్తూరి, సెన్తుగా గోముఖశ్రీ నొనర్చి
కనులపంపు గాఁగఁ గఁగఁబడఁగఁ జలకు, ముల్కలప్రోవులముగ్గు వెట్టి
తే, మేలురకన్నలతోరణా • లోలి • ప్తి
పట్టపవలుగ రే లెల్ల • నట్టి మాత
నన్నిదిక్కుల యంతదీపాళి నిలిపి
పురముఁ గై నేసి కెల్లెడ • ముదము గదుర. 319

తే. పల్లకీ లండలమ్ములు • భద్రకరులు, చేరు లక్ష్మణులు లుప్తముల్ • వీరభటులు
దారులక నందడిపంగఁ • చేరుపురము, పట్టపగ్గును లేకుండఁ • బరగె నపుడు. 320

సీ. కరకుముల్ చిన్నహంసములు భేరులు కంఠములు మొనలగువాద్యములు సెలంగ
నుచ్చానదెంబులు • మత్త మములు పూతి, గులు మాంసగులు మద్యములునుగలుగ
నాచిమాగధులును • నైతాళిములు స్తుతి, శారము లెంతయు • బ్రస్తుతింప
నటులును గాయకుల్ • నానావిధంబుల, వృత్త్యానంబులు • నెరపుచుండఁ

తే, బేరటొమ్మ శుభార్థము • పెండ్లిచాట, లలరి పాడుచునుండంగ • నందు నందు
భానురాశిస్వనంబులుబోరుకలగ, నలరె వైవాహికోత్సవ • చుకులిత మయి.
వ. అయ్యవనరంబును. 322

—◆◆◆ అభినున్యసివివాహమహోత్సవము. ◆◆◆—

సీ. పరిణయోచితవస్తుపరికిరంబులతోడ, వృద్ధపురోహితుల్ • వెరుక నమప
వివిధాయుధాళిదీప్తిని దెసల్ వెల్లిగించి, వీరభటులు ముందు • తరి నమప
సుతదనోపాయనోచితవస్తుసమితితో, మంత్రిసామంతులు • మలగి నమప
బరిదనంబులు సేవ • పొరెబారిఁ జేయంగ, రాజబంధులు కగునోడ నమప

తే, దానదాసెనంబులు • తివిలికొలువ, దానియును బుత్రికయుఁ దన్ను • దఱిసి నమప
శుభముహూర్తమునం జతిపిథప మొప్పు, విరులు డరుచేచె గళ్యాణవేదికడకు.

చ. విరటుపురంబునక విభవవిస్తర మేర్పడఁ బ్రస్తుతింప నై
పరగినకోమలాంగులు సున్న మణిగణభూషితాంగు లై

కరము నుదేష్టతోఁ గలసి • కన్నియనుం గయినేసి తెచ్చి నం
బరమునఁ గృష్ణకుఁ మఱి సుభద్రకుఁ జూపిరి చేలి కిచ్చుచున్.

324

తే. మత్స్యభూపతి భక్తిసంపన్నుడు డయి
తెచ్చి యిచ్చినకన్నయ • నిచ్చ మీఱ
స్త్రీకరించి రవును యుధిష్ఠిరుడు నరుడు
కొడుకునకుఁ గా జనార్దనుఁ • గడ నిడికొని.

325

వ. పదం పడి ముదంఁడి మర్చ్యవసుంధరాధురంధరుండు రమణీయభద్రోదవసితాభ్యంత
రంబు పరిణమోచితసన్తురకరపరిపూర్ణంబు గావించి పుంభానుపుంభశేఖమృదంగ
భేరిపటపాకాహళధక్కాద్యఖలతూర్యసిక్వాణంబులు రాణ లెసఁగ నుత్తరాభిమన్యు
లకు మంగళాభిషేకంబు లొనరించి భూనురాశీర్వాదనాదంబు రోదపీకుహరంబు
నిండ సాలంకారుండై మణిగణఖదితికౌతుపీతికాతలంబున నానీనుం డగువరుని
శ్రీమహావిష్ణుస్వరూపునిగఁ దలంచుచు యథావిభవవిస్తరంబుగా సర్పించి మధు
వర్కం బొనంగి నిజపితృప్రీతిరంబుగ దారవోసి కరంబునం జెట్టి సాలంకృ
కన్యాదానంబు చేసె నంత.

326

చ. కమలగృహంగనానుతునికైఁ దగుసంకున బొమ్మగట్టు
క్కమలదళాక్షికంఠమునఁ • గట్టెను మంగళనూత్రి మధర
రమణానుతుండు మంత్రములు • బ్రాహ్మణవర్యులు పల్కుచుండఁ గ
న్పాను లదరంగఁ దూర్యములు • మువ్వరునఁ వడి మోఁగుచుండఁగన్.

327

క. సతీతతు లవ్వను దగ నాహుతులక వేల్చి రరుణార్చిహుతభుజ్ముఖమం
దతులితపలాశశాఖాతతులక దధిలాదలక ఘృతంబున నంతన్.

328

క. జాయావతులకు బంధువు, లాయాదేశాధినాథు • లమలాంబరభూ
షాయోషాదికవస్తువు, లాయాపేళ్లఁ జదివించి • రటఁ గట్టుములన్.

329

వ. ఇట్లు విధిద్వష్టవిధానంబున వివాహంబు నిర్వహించి మత్స్యదేశాధీశుం డల్లునకు
ననేకమణిభూషణంబులు చీనిచీనాఁబరంబులు వాహనంబులు వస్త్రనహనాజానేయం
బులు ద్వితీతసామజంబులు పురమ్ములు లోనగునానావిధవస్త్రనముదయం బరణం
బుగా నిచ్చి ధర్మరాజునకు రాజ్యబలకోశార్థంబు లన్నియు సర్పించి వియ్యములకును
హితపురోహితభూనురవ కరంబునకును గట్టఁజెట్టి నానాదేశాధీశు లగుబంధువుల
కెల్లఁ గానుక లిచ్చి వైవాహికోత్సవం బత్యంతవైభవంబునం బ్రవర్తింపఁ జేసె
నవ్వను.

330

మత్తకోకిలము. వాసుదేవుడు తెచ్చి యిచ్చిన వస్తువోటియు వస్తుమూల

గోసహస్రములు ప్నగ ల్మణులు ధనంబులు స్వర్ణసిం

హాసనంబులు గోలెనన్నియు • నయ్యుధిష్ఠిరుఁ డిచ్చమై

భూసురావళి కిచ్చి వుచ్చెను • మోద మెంతయు పొచ్చగఁ.

331

క. భోజనభాజనములతో, రాజ ద్వైధనముతోడ • రమణీయంబై

రాజులై మత్స్యనగరము, భాజితవై వాహిరోత్సవనినములందుఁ.

332

క. అనుభవ వై శంపాయన, మునిఁ గని జనమేజయుఁడు • ముదముఁ బెండ్లిం

బానరించి యట్లు పాండవు, గౌతమ గావించి రెట్టియువ్యోగంబుఁ.

333

వ. అది యంతయు నవిస్తరంబుఁ శిస్త మని యడిగె ననిచ్చెన నై మిగారణ్యవాసులు

నవ్వనిన్పత్తాంతంబు పినుటకు గుహాహూతుత్తదిత్తులై విన్నవించుటయు. 334

••• ఆశ్వాసాంతము •••

ఉ. సత్య మనన్యముఁ దెలియఁ • చాలనివాడిల నేరొరల్ పర

ప్రత్యయనేయబుద్ధుఁ యి • పాడి యెఱుంగక యుండు ర్జున గా

కత్యమలస్వభావమున • నై తగుమఁదొర గావించుటఁ

నిత్యసుసిద్ధబుద్ధి నయి • నిన్నిటఁ గొల్పఁగ నూటి నీశ్వరా.

335

మాలిని. పకటితనిజనాథా! • పండితప్రాప్తాథా!

సుకృతకలిమేథా! • శోధితామ్నియ బాథా!

వికృతజననిరోథా! • వీతచిత్తాపరాథా!

నకలగుణసనాథా! • సాధులోకాధినాథా!.

336

× ద్య ము .

ఇది శ్రీమదధునాతనోభయకవిమిత్ర వేంకటయజ్ఞాగ్రపుత్ర

సమారాధితవిబుధరాజ శ్రీపాదకృష్ణమూర్తికవిరాజ

ప్రణీతంబయిన శ్రీకృష్ణభారతంబునందు

విరాటపర్వమున సర్వం బు ను

జతుర్థాశ్వాసము.

శ్రీ. శ్రీ. శ్రీ.

ఉ. ఇన్మహి భారతమ్మున సహీనసుహత్వముతోడఁ గూడి పా

పమ్ముల వాప నోపి బుధవర్ణిత మై తగునీవిరాటప

ర్వమ్మును మూలముగ దొంగయుఁ ఘోర గహించి రచించె సర్వపా

రమ్ముని తోఁపఁ గృష్ణకవిరాజ సుధీజనసమ్మతమ్ముగఁ.

శ్రీ
బాలాత్రిపురసుందరైశ్వరము.

శ్రీకృష్ణభారతము

శ్రీద్యోగపర్వము — ప్రథమాశ్వాసము.

చత్వరతిపాదక

భూతాత్ముం డగుచు భువనముల బహిరించి

రూపుడు డయి పూర్ణు డయి తగు

జ్యోతిర్మూర్తిని భజించి • జోబి భృగుదుర్క.

1

—◆— సేవోద్యోగపర్వము. —◆—

వ. అక్కభగవంతు శౌనకాదిమహామునుల కే ట్లనియె న ట్లభియిన్యుచివాహు బత్సంగ
వై భవంబున నై నమఱునాడు.

2

చ. ఎలమి వహించి పాండవు లహీనపరాక్రమశాలు లై నభూ
తలపతు లెల్ల గూడికొన • దత్తరమోత్సవవై భవంబున
జలగుచు నింత విశ్రేమము • జెంది విరాటునివీట వేకునక
గొలువయి యుండి కొక్కమొగి • గోరిక నీరికలెత్త నెత్తక.

3

తే. ఆనభాభవనంబు దిశ్వాసనముల, జిత్రీవస్తూత్కరముల రుచిరుగంధ
మాల్యముల రత్నలోరణ, నుండలముల, జెన్నుమీఱంగ నపుమతై • సేయఁబడియె.

వ. అ డెట్లయెడుట వయోవృద్ధులు గుణవృద్ధులు కగువిరాటపాంచాలురును విరాటుని
సన్నికృష్టంబున జన్మానయధిష్ఠిరులును వారిపక్కన భీమాజ్వలనకులసహదేవధృష్ట
ద్యుమ్నాదులును శాంతానిసమీపంబున బలరామసామ్యులును వారిపేఱుండఁ
బ్రదుకమ్మసాంబాభిరున్యదాసదేయోత్తరములును మఱియు నందఁగుఁ దక్కు
నుం గలవాజలోకంబు సుచితాననంబులం గూరుచుండి యిష్టకథావ్రసంగంబులం
బోధిండు పుచ్చుచుండి రయ్యవసరంబున.

5

తే. అట్లు స్యర్థాననాసీను • లగుచు రాక్షసాలోక మాకొఱిగూటఁములొ శాలుంగ
నది గ్రహసమృద్ధ మగునిర్మలాంబరంబు,వగిది వెలుగొండె గన్నులఁపంపు వగుచు.

వ. ఇట్లు కొండాకతడ వుండినంతఁ బాండవకార్యార్థియై శ్రీకృష్ణుం డెల్లవారు విన
మహారవిలసితంబుగా ని ట్లనియె. 7

—◆◆◆— శ్రీకృష్ణుండు పాండవకార్యార్థియై ప్రసంగించుట, —◆◆◆—

మ. నికృతిక సౌబలుఁ డడ్డసాళు లిడుచుక * గెల్పొందుటల్ పాంశువు
త్రకు లెంతేని నమర్థు లయ్యును మహారాజ్యంబుఁ గోల్పోయి కొ
ల్క కూరం దిని నారఁ గట్టి ననులక * బండ్రొండువర్షంబు లుం
డి కడుకా గ్లేశము నొంది కుందుట లెద * స్మీ కెల్లఁ డెల్లంబ కా. 8

తే. జనపదంబునఁ బిదప నఁజ్ఞాతవాసవత్సరము దీనిఁ గడచునయ్యు లెంత
వారలకు నైన నరిది మీ * రారయంగ, వీరు కృతకృత్యు లైరి తద్విధముఁ దీర్చి
తే. ఇట్లు పడి ధర్మమార్గము * దెనక మెనఁగువీరికి వారి నెఱుఁగుదు * కిర లెల్లఁ
డెలియ నారని మది నిదు * డెగల కెట్లు నలిపిన హితంబు గలుగునో * తలఁపుండట్లు.

చ. తలఁచినయర్థ మర్థనమునందిత మూర్జిత మూర్జితాశ్రయ
ర్థులలిత ముత్తమోత్తమసు * మూఁదము ధన్యము నై నలిర్పఁగా
నలయు నధర్మయుక్త మయి * వర్తిలునేనియు నేనరాజ్యమే
దలఁపడు కై కొనంగ ముంధర్మకనూజఁడు ధర్మసంగతిక. 11

ఉ. వీరిలపిత్ర్య మైనపృథివీతలరాజ్యము ధార్తరాష్ట్రుని లి
చ్చార్థిమై హరించిరి స్మృశంసము నా కది వోయినక మహూ
దారుఁడు ధర్మసందరుఁడు * ధర్మ ముగం బగుభూపతిత్వముం
గోరి యొకానొకల డయినకొట్టికయ. దురు బొంద నెంచెడిక. 12

మ. ఎది యె ట్లైన సుహృత్సమేతుఁ డనఁము * డిప్పొండువుత్రాగ్రిజం
డద నవ్వారి కనామయంబ దొరకో * నేప్రార్దుఁ జింతించుచుక
దుద కే మాజుల రాజులం గెలిచి ముక * దొలెచ్చుకొన్నట్టిసం
పదయే ని మృని కోసుచుండె శమము * బాటించి దుర్యోధనుక. 13

తే. ఇతఁడు మృదుమార్గమును బట్టి యిట్లు లుండినై పఁగా రానిపెద్దకంప్తమునఁ బడియె
డెలియఁ జాలరు ధార్తరాష్ట్రులు కడింపి, కలుం. బాఘుని కమలకమ మొకింత.

తే. పగలు వీరలు బాలురై పడిననాడ, రాజ్యము హరించినొనగ నఁపూజ్యు లగుచు
వీరి మడియింప నెన్ని యో వేరవులకట, పన్ని రిది యంతయును మీరు విన్నయదియ.

మ. ధృతరాష్ట్రాత్మజులొధ చింతయును గుంతిసూతిధర్మజ్ఞతా
స్థితియుక బంధురయుం దలంచి మఱి యు * క్షేయంగ నై నంగవ

* కొల్క = నరినడక, తగక. † కొట్టిక = చిన్న గ్రామము.

- ట్టు తగం జేసి ప్రియంబ చూపుచును దోఁడ్తోఁ గూడి మీ రెల్లరున్
మతి నేయం దగు రెండువక్షముల సేమం బైనచందంబునన్. 16
- శ. సమయము చక్కఁ జేసికొని * సత్యవృద్ధై కరతుల్ పృథానుతుల్
తమసిరిఁ గోరుచుండి రిటు * దానికిఁ గా దని మాఱుత్రోవ ల
క్రమమునఁ ద్రొక్కిరేనియుఁ బఠాక్రమ మేర్పడ ధార్తరాష్ట్రులన్
సమరమునన్ జయించుటకు * సంతనకట్టక పోరు వీ రిక్కన్. 17
- మ. అని నేయం గడకట్టువీరలకు సాహాయ్యంబు నెయ్యంబునం
బొసరింపఁ గల రిష్టు లియ్యచి తగం * జోలించి వారున్ రణం
బునకుం బూనుదు రెంతయేనియు బలంబుం గొంచు వీ రల్పవా
హినులై వారికిఁ జాలరం చనఁగరా * డెట్లో నమర్థిం త్రనిన్. 18
- ఉ. ఇంతకు ధార్తరాష్ట్రమత * మియ్యది యొంచు నెఱుంగ మాతఁ డే
వతున నెంచుచుండెడినా * వానితెఱంగు నెఱుంగునంత కొ
క్కింతయు నిశ్చయింపఁ దగ * దిష్టదిగావున నెక్కదూత న
ప్పొంతకుఁ బుచ్చి పా లకుగఁ * జోలు నిలన్ శేమ మెంచువీరికిన్. 19
- వ. అనిన నొకాక యని జన్మాన్దనునివాక్యంబు ప్రశంసించుచు బలరాముం డిట్లనియె.
—♦♦♦ బలరాముడు గుర్వోధను ననునయించుటొప్పు అని చెప్పట. ♦♦♦
- ఉ. వింటిరే సభ్యులార! యిటు * వీనులవిందుగఁ బల్కెఁ గృష్ణుఁ డీ
వెంటన కర్జును న్నడుప * వీరికి వారికి మేల యయ్యెడిన్
దంట సుయోధనుం డతనినంద నొకింత ప్రశాంతిఁ జూపినన్
గెంటన మాడఁ డిచ్చు నవనిన్ నగచాలు కొనంగ వీరికిన్. 21
- వ. దీనంజేసి దేశంబులం గల పజకునుం బ్రశాంతి లభించెడు నని వెండియును. 22
- తే. ఇప్పుడు దుర్యోధనునిమతం * డెఱుంగఁ గోరి, వానికడకు సమర్థుడై * వఱలునట్టి
వాని నిరువాగుహిత మెన్ను * వానినొక్క, మానిసిని బుచ్చుటక నాకుమానన మగు.
- వ.*ఆతండునుం జని వినయం బభినయించుచు భీష్మద్రోణవిదుగకృపాశ్వత్థామకర్ణసౌబల
ధృతరాష్ట్రదుర్యోధనుడుకన్యనాదుల నామంత్రించి ప్రకృతిప్రధానవర్గంబుతో నెల్ల
వారలు సమాగతులై యుండఁ బ్రీతిపాతయుక్తంబుగం బలుకుచుఁ గౌంతేయుల
కార్యంబు ప్రవర్తింపఁ జేయన దని వాసుదేవునిదిక్కు మొగం బై మఱియును. 24
- శ. ద్యూతమున నెల్లరాజ్యము, చేతోమోదమున గెలిచి * సిరియు బలము వి
ఖ్యాతియుఁ గలవారలతో, నేతఱి దగ దెవని కాగఁగఁపించి పలుకఁగన్. 25

చ. *తెలియదు నీ కొకింతయును • దేవనమం దగుసాబలుం డయో

వల దని యెంత చెప్పినను • వారక కోరిక కొఱ నడ్డసా
భులఁ బరికింపఁ జాలుప్రబంబులు • సుబలాత్మజు నెడ్డి మత్తుఁడై
పిలుచుచు నాడి యోడఁ గలవిత్తము లెల్ల బృథానుతుం డటఁ.

26

చ. తలఁపఁ బరాబ్జుభాక్షుఁ డగుఁధర్మజుఁ డోడ మతాక్షుఁ డైనసా

బలుఁడు జయించె నిం దతనిపట్ల నొకించుకదోషమేనియొ
గలుగదు గాన సామమునఁ • గౌరవనాధుని మ్రొక్కి వేడఁగా
వలయును దాని శక్య మగు • వానిని స్వార్థమునందు నిల్పఁగఁ.

27

తే. కలనుఁ గోరక కౌరవఁకులముఁకును, నెమ్మి గలుగంగ సామంబ • నెఱవ వలయు
సార్థక మృగు సామజిఁతార్థ మెల్లఁ, బృథువిజితార్థ మెల్ల నిరర్థక మగు. 28

వ. † అని మధుఃపవీరుండు పలికి శినిపివీరుం డలుఁ వొడనుఁ గమంగడు మండిపడి తేలి
వానివాక్యంబు లెల్లం దిరస్కరించుచు నిట్లనియె. 29

—♦♦♦ సాత్త్విక బలరామునిమాట నిరాకరించుట. ♦♦♦—

చ. పురుషుఁడు చిత్తవృత్తికిఁ • బోలఁగఁ బల్కెనున్న నీవు నీ
వరుసకుఁ బోలఁ బల్కితివి • బాపురె ధీరులు భీరు లొక్కచోఁ
బరఁగెద రొక్కచెట్టునన • పండెమకొమ్మలు గొడుక్కొమ్మలుఁ
బెరుగును గాన నీనుచులు • వింతలు నాఁబడ వోహలాయుధా.

30

క. ‡ నీ వేమి యనిన నందువు, భావంబుం దాని కేను • బడయ నసూయఁ

నీ వనెడినుచులు వినియెడు, నీవలఁతుల నందుఁ గాక • యేఁ గినుక మియిఁ. 31

స. ¶ అలఁతియేనియుఁ దప్ప • గలదు కాంతేయున, కంటి నీ కెట్లు భయంబు లేదొ
యింటఁ దమ్ములతోడ • నెనఁగువీని ననక్షు, నిమఁ బిల్చి జూదంబు • వెలయఁ జేసి
శకుని మాయావియై • నికృతి నాడి జయించె, నిది ధర్మ పని మది • నీవు తలఁతే
పణము నెల్లఁగ నచ్చి • పైతృకపద మందఁగలజేడు ప్రణతుఁడై • మెలఁగు తేల

తే, వరుల విత్తంబుఁ గోరెనుపట్లనేని, తిగదు యాచించికొనఁ బాండు, తనయు లక్ష
విదు లనుచు నేరనఁ గలరు • వీరిరాజ్యమును గొనినవారి ధార్మికు • లనుట యెట్లు.

చ. పెరిమ వహించి ద్రోణుఁడును • భీష్ముఁడునుం బతిమాలి చెప్పినం

గురుకులజుండు పాండవులకుం బితృరాజ్య మొనంగఁ జేసు నా

* ఒడ్డు = మొనయును;

† శినిపివీరుండు - సాత్త్విక.

‡ వెలఁతులు = శక్తులు;

¶ అనక్షుఁడు = పాదికలెఱుంగనివాని;

శరములవాడిఁ జూపి యమఃసంభవుకాకుల వైతుఁ గానిచో
నరుదుగఁ బుత్తు నాతని యమాలయముం గన బంధుకోటితోఁగ.

83

శా. గాండీవంబును జక్రముగ గదయుఁ గల్గలం దేజున న్నెల్లుసా
ధుండుం గృష్ణుఁడు భీముఁడుం గదనమండుం గూడి యున్నం దిసే
త్తుం డైన న్నిలువంగఁ జాలఁ డనినఁ • దుష్టాత్ముడై తుట్లుశ
త్తుం డెవ్వండు నమర్థుఁ డుండెను నిలఁ • దోర్దర్శముం జూపఁగఁ.

84

వ.*మతియు నేనుం గవలుం బార్వతుండును ద్రావదేయులు సభిమన్యుండును గద
ప్రద్యుమ్నుసాంబులును మహాయుద్ధంబున సన్నద్ధులమై కర్ణసాబలాదులతో భార్త
రాష్ట్రుల నెల్లఁ బెల్ల నేసి పూజ్యం బగుకౌరవసామ్రాజ్యంబున నిష్పాండవాగ్రజు
సభిషేకితు మని మతియును.

85

చ. పగఱ నడచి భూభుజులు • ప్రస్తుతి కెక్కుటలో సధర్మ మే
మగు నిటు సెప్ప రేఘునులు • వైన సపత్నుల వేడికోలు త
ప్పుగ నయశస్కరంబుగను • బోలిచి సెప్పిరి గాన వీరికిం
దగ నిడకున్న రాజ్య మని • భారణి వారిలఁ బండఁబెట్టదఁ.

86

వ. అనిన విని ద్రుపదుం డిట్లనియె.

87

...◆ ద్రుపదుండు సాత్త్విక స్థితి పలుకుట. ◆...

చ. ఇది కడు లెస్సమాట యగు • నీబలదేవునిమాట మాట గా
దుదుటున నిట్టనెలుగునుఁ యోధనుఁ డీయఁడు రాజ్య మింతయే
మృదువచనంబులఁ గొడుకుఁమీఁదిప్రియంబునఁ జేసి తండ్రియుఁ
మదినిఁ దదీయమార్గమె సమంజస మంచుఁ దలంచు నెంచఁగఁ.

88

తే. వినుఁడు కార్పణ్యమున ద్రోణభీష్మకృపలు
మార్పణ్యమునఁ గర్ణశకును లామానవేందు
ననుననెంచి మెలంగుదు • రౌ నటంచు
వాఁడు తా నెట్లు సంధిక్తై • వలచి వచ్చు.

89

చ. ఖలులు మృదూత్తులఁ వశులు • గా రిసుమంతయుఁ గాన మెత్తగాఁ
బలుకఁగ రాదు కౌరవులపట్ల ఖరంబులపట్ల బోలె నా
నలిపిన డెల్ల రిత్త యయి • సంకట మా నటు లాశువానినిం
దలచి యలంతిగాఁ జెడుగు • దాఁ దనకార్యము గెల్పిన ట్లనఁగఁ.

40

క. ఇది యిట్టిద కావున మన, మదనఁ జతనించి కర్ణ • మవసేపతులూ
ర దగం జేయుద మనుఁగుల, కిది తెలుపునుఁ బిలిచి కూర్త • మెల్లబలములఁ. 41

వ. అట దుర్యోధనుండు నిక్కార్థంబున జాగరూకుండై యుండుం గావున వానికి
మున్ను మన మతిశీఘ్రము లగుకాలరులం బుచ్చి మనకు మిత్రులగు శల్య,ధృష్ట
కేతు,జయశ్రేస,బృహశ్రేస,బృహద్యల,భగదత్త,హర్ది,కావ్యము,కామితౌజ,షక్రిగ,దీర్ఘ
ప్రజ్ఞ,శూరి,రోచమాన,బృహంతి,సేనాబిందు,సేనజ,తృప్తివింద్య,చిత్రవర్మ,బాహ్లిక,
ముంజకేశ,చై ద్య,సుపార్వ,సుబాహు,సాల్య,పార,సురారి,సదీప,కర్ణవేష్ట,నీల,వీరధర్మ
దంశవక్త్ర,రుక్మిజనమేజ,యాపాథ,వాయువేగ,పూర్వపాలి,దేవ,కైకలవ్య,పంచనద
కాయావక,పార్వతేయ,జేమధూర్తి,కాంభోజ,ఋషిక,పశ్చిమానూపక,పౌండ్ర,దండధా
ర,సముదసేన,దుర్ధర్ష,వాటధాన,శృతాయు,ధృథాయు,జానకి,శక,వల్ల,దరద,ప్రభృతి
భూవతుల నెల్లం బిలిపించుటొప్పు నిష్పడిప్పని కాలసింప నొప్ప దాలసించిన గార్యం
బు దప్పు నిష్పరుషులెల్లరు ముందు పిలిచినవారిసక్షంబ యగును రిది నాతోచినయది
మతియు నిపుడు నారు హేతుండును బురోహితుండు సగునీబ్రాహ్మణప్రముఖునిము
ఖంబున ధృతిఁజూపుదుర్యోధనభీష్మద్రోణదుల కెట్లు చెప్పవలయు నెట్లు సెప్పి వుచ్చ
వలయు ననిన నొ నని వాసుదేవుం డి ట్లనియె. 42

చ. *మనద్రువదుండు పాటి యగుఁమాట వచించె వచించినట్లు ము
న్నొకరువఁ బోలుఁ గాక మతిఁమొక్క తెలింగునఁ గర్మ మూని చే
సినతఁడు జాలిశుండ యగుఁ • జెప్పతి మా కిరుహఁగుఁ దుల్య మె
పొనరెను బాంధవం బగుటఁ • బా త్రొనగూడఁగఁ జూగు మెత్తెఱ్ఱ. 43

వ. అని పాంచాలునిదిక్కు మొగంబై. 44

—◆—◆—◆ శ్రీకృష్ణుడు ద్రువదుఁ గొనియాడి ద్వారకాపురంబునకుం జడట. —◆—◆—◆

క. పిలువఁగఁ బెండ్లికి వచ్చితి, మెలమిం గళ్యాణ మొప్పి • నిట మే మెల్లం
మెలఁగితిమి సంతసంబున, వెలలంగా వలయుఁ గాదె • విడిదల కింకఁ. 45

ఉ. విద్వలచే వయోగరిను • వృత్తముపెంపున నెల్లవారికె
బెద్దలు మీరు మీ కరయ • మే మిట శిష్యులు వోలె నుంటి మా
పెద్దయ గౌరవించు మిముఁ • బ్రీతిఁగ ద్రోణుడు గౌరముండు మీ
యెద్ద సఖత్వము నైఱపుఁచుదురు గావున పొందుఁ గోరుచుక. 46

చ. అనువుఁడు దూత పాండవహిఁతార్థముగా వచింపు నిపు మీ
పఁచిన దెల్ల మాహితము • పాడిమెయిం ధృతిరాష్ట్రమిది శాం

* పాటి = న్యాయము; † ఆ పెద్దయ = ఇట భీష్ముడు చెప్పుకొనలేను.

తని గొనునేని నేమ మగు * దీనికి సాంధాకముండకట్టయై

కనఁబడునేని మమ్ము వెనుకం బిలిపింపుడు పిల్చి యొందఁగ.

47

క. మీవనువు నేయ నొల్లమి, గావురుఘ్నఁ డతండు ఫలముఁ * గైకొను నవలగ

గోపి యగుపాకశాసని, చూపెడివాలంపగములఁచుఱుకున కగుచుగ.

48

వ. అని యసంతరంబ.

49

చ. పయనము నేయ నెంచుటయు * బాంధవముం దగఁ జేసి కృష్ణునిగ

నయమున నత్కరించి సరఃసాధయుతుండు విరాటుఁ డంచిన

బియ్యమునఁ గూడి వీడుకొని * వేడుక మీఱ నతండు రేపటి

పియునిఁ బురస్కరించికొని * పీటికి నేగెఁ జమూనమేతుఁ డై.

50

వ. ఇట్లు శ్రీకృష్ణుండు ద్వారకాపురింబునకుం జనినయసంతరంబ విరాటుండు తక్కునుం

గలరాజబంధువుల నెల్ల నంపిపుచ్చి సాంగ్రామికసంవిధానంబునం బ్రవర్తించె నంత.

ఆ. మత్స్యనాథుఁ డిట్లు * మహిమోన్నతిఁజేసి, నమరమునకు నాయితముగ నెల్ల

పై న్యములను గూర్చి * సరభసంబుగ ద్రువ,దావనీశ్వరుండు * నట్ల యయ్యె. 52

వ. పాండవులను యుద్ధంబునకు నన్నుద్ధలై వెలివీడు విడిసి వుడమిం గలరాజులపాలికి

దూశలం బుచ్చి రది విని దుర్యోధనుండు నటఁ దనకుం దోడుపాటు నూప నేవు

మీఱునెల్లవారిం బిలువ నంచె నసంతరంబ.

53

క. చతురంగబలంబులతో, డీలిపైఁ గలరాజు లెల్లఁ * జిన్వఁ బొనర్చు

మఱిఁ జేసి రాఁ దొడంగిరి, కుశుకంబున నిటకు నటకుఁ * గుతలం బదుర్చుగ. 54

వ. అంతఁ బాంచాలేశుండు యుధిష్ఠిరానుమతంబునఁ బజ్జావయోన్యద్ధం దగునిజపురో

హితుం గౌరవులపాలికిం బుచ్చువాఁడై రావించి వాని కి ట్లనియె.

55

—◆— ద్రుపదుండు దుర్యోధనుకడకుఁ దనపురోహితునిం బుచ్చుట. —◆—

ఉ. భూతములందుఁ బ్రాణములఁ * బొల్పెనునయ్యవి యందుఁ దెల్పితో

నై తనరారునట్టివియు * నందు మనుష్యులు వారిలో ద్విజ

వ్రాతము నందు వైద్యులును * వైద్యులలోఁ గృతబుద్ధు లందు వి

ఖ్యాతి వహింతు కర్తలును * గర్తలలోపల బహువేత్తలుగ.

56

నీ. కృతబుద్ధులం దీవు * కీర్తి వహించిన,మేటివి కలమందు * మిసిమి గంటి

శ్రుతిము నీసా మ్మయ్యె * మతిమంతుఁడవు నీకు, శుక్రబృహస్పతుల్ * జోశువారు

ప్రాజ్ఞుఁడ న్నిదియ * బుడిచోత్తమ! నీయె,ఱుంగనిధర్మ మెండుం గల దగుఁ

గరతలామలకంబ * కరుపాండవులవృత్త, మది తొంటినుండి యె * ట్లగునదియును

గీ. విదురుఁ డెఱిగించినం జేకు • వివేక యయ్యెఁ
గొడుకు వడినట్ల వడి తాను • గొంతిగొడుకుఁ
గుఱ్ఱులం గొని వంచించె • గుటిలుఁ దగునుఁ
జిత్తమం దింతయే ధర్మచింత లేక.

57

చ. చెనటే సుయోధనుండు తనఁచెప్పినదొప్పున నుండు గాన వం
చనమెయి సౌబలుం డవు డఁజాలవిరోధిని జూదమాడ ర
మ్మని నికృతిం గ్రహించి నకలార్థములన్ వసులన్ గృశింపఁగాఁ
బనువఁడ బుద్ధిపూర్వముగఁ • బాండుకుమారుల నీ వెఱుంగవే.

58

గీ. ఇంద మని తనయంతఁ దా • నెన్నిటికిని, బాండుపుత్రులకు సుయోధనుండు రాజ్య
మినిమాటయు నిక్క మీఁవేగి నుదులు,తిరుగఁబడునట్లు దొరలతోఁదెలుపు మెల్ల.

ఉ. చీఁకుకడన్ సుయోధనుని నెడ వదించి కలంచితేని నీ

వాకులఁ బట్టి కార్యము ప్రవర్తిలఁ జేయుచు భీష్మముఖ్యులన్
జేకొనినట్టిఁడై విదురఁసిద్ధుఁ డనిన్ బొర పుట్టుమంత్రము
దేకువ సంచరించెడి సత్ప్రతిభాంచితచిత్తవృత్తియై.

60

గీ. విముఖులై భేదబుద్ధిని • వివిధయోధ,నీరులు సమాత్యులును భటుల్ విరిసి వోవ
వారి వెఁడియునున్ సమకూరి జేయు,పని భరంబ యగుం జావ్వే • వారి కవును.

తరువోడ. నునపార్థు లిట్టివో • మదికి నేకాగ్ర,మహితబుద్ధిం గొని • మనలుచు సైన్య
మును ధింసఁగ మఁయును గూర్పునకి, మొసముఁచురు రాజఁముఖ్యులఁ దెలిచి
కసనచ్చు నట్లు నీగతికిఁ బ్రధాన,కప్రయోజన మది • కావున నీవు
చని కారవులకడ • సమయ మెఱింగి, సర్వధర్మింబులు • చమవంగ వలయు.

62

క. పాండవులపరిక్లేశము, నుడిమికులధర్మగతుల • నోలి నెఱింగిం
పండిగినీదునుడులకు, గుండలు నీరై జంబు • కుతిలవడు నటన్.

వ. దూనంజేసి యెల్లవారిచిత్తం బిద్దెన కాయత్తిం బగు నని మఱియు.

ఉ. వేదవిదుండువున్ స్థరఁవిపుడిపున్ మఱి దూతకర్మమం
దాదటఁ బోయినట్టిఁడవు • నట్లగుటన్ • భయ మింతయే నటన్
నీదెను గల్గఁబో దగుట • నీవు పృథానుకార్యసిద్ధికిం
బోఁ దగుఁ బుష్కయోగమునఁ • బూని మతింగజరాజధా

తే. అని ద్రుపదరా జెఱింగింప • ఘనుఁ డతండు, నీతిశా-

కతన శిష్యసమేతుఁడై • కదలి చనియె, నాగసాహ

వ. ఇట్లు పాంచాలేశ్వరుండు పురోహితుం బుచ్చినం బాండవులు నం దందుం గలపార్థి
వోత్తములం దేర దూతలం బుచ్చి రంత నట దుర్యోధనుండునుం గూడఁ బారుల
వలనఁ గృష్ణుండు వివాహమహోత్సవంబునకు వచ్చి వృష్ణాంధకభోజనముఖుల
తోడ బయలుదేరి బలదేవపురస్సరంబుగా ద్వారకాపురంబునకు రథాయాధండ్లై
చనియె నని విని తానును జతురంగబలసమేతుండై యానర్తంబులకుఁ బయంబై
వచ్చె నచ్చట వివ్వచ్చుండును. 67

—◆—◆—◆ దుర్యోధనాజ్ఞలు కృష్ణవహాయము గోరి ద్వారకకు వచ్చుట. —◆—◆—◆

క. ఏదినమున దుర్యోధనుఁ, డాదేశితనయుఁ జూచునభిలాషమియింక

దాఁ దరలినచ్చె నెచ్చటి, కాదినమునఁ దరలినచ్చె • నచ్చటికిఁ దగఁ. 68

ఈ. కారవనంశవర్ధను లఖండశర్మకనువికోమాంచితుల్

వా రటు ద్వారకాపురికి • వచ్చి గదాగ్రజుఁ గాంచ నెంచి గా

శౌరియు నస్తు నిద్రమెయి • శయ్యవయిం బనభించి యుండ ముఁ

గౌరవనాథుఁ డేఁ తలఁకట్టుకడఁ దగె నాసనంబునఁ. 69

ఆ. అట్లు కూచున్నయపుడు కిరీటియు, నడచి వచ్చి కాళ్లకడ విసమ్రు.

డగుచు నిలిచి యుండఁ • బ్రాజలియై యంత, రంగమందు భక్తి • సొంగి పొదల.

ఉ. అంతట మేలుకాంచి కనులాటుండు నైవదోయి విచ్చి ముఁ

గొంతిగొమారునికొ నెనుకఁ • గొంతిగొం గరుదేశవల్లభుఁ

జెంతన కాంచి స్వాగతము • చేసి ప్రియంబున గౌరవించి మీ

రెంతయుఁ గ్లాంతి కై యిటకు • నిట్లరుదె చిసక్త మే మనఁ 71

వ. దుర్యోధనుండు మాధవు నువలక్షించి యిట్లనియె. 72

క. కయ్యము నేయఁ దలంచితి, మియ్యెడ నీ దైవసాయ • మే నధింపఁ

నెయ్యమునజేసి వచ్చితి, నయ్య మదిష్టంబుఁ దీర్చ • నయ్యను నీకుఁ. 73

ను విజయండు నొకరూప • నీకు నెయ్యమందుఁ జట్టితీముండు • నట్లు లైనఁ

నత నే వచ్చితిని నాకుఁ • దోడువడుట, తగవు నువతోడఁ జేవారిట్లు • ధర్మ మనిరి.

కననమృతుండ వై • చనెనుసీవు, యిట్టివద్యుల్త మొనరింప • నెంచకున్న

కదాని నొనరింప • నెంచువారు, జగతిఁ గల రండు నెంతుముఁ జలజనయన.

—◆—◆—◆ డిట్లనియె • నొ నది యట్టిద సీవు మున్ను వ

దొలుతఁ • జెంత నరుం గని యుంటిఁ గాని నీ

కృష్ణ సమగంబునఁ దోడ్పడఁ నుయ్య.

కొ జెఱుంగ నివరించి చెప్పెదఁ.

మ. తలఁచన్ నాకడ నుండి రాహవమరాంధర్లుల్ ధనుర్విద్యరే
 బృలు నాగాయనామధేయు లని నఁన్నుం బోలుయోధాగ్రీగ
 బృలు దక్షుల్ పదిలక్ష లొక్కఁగల గా • నొక్క డ నే గొక్కఁ డ
 తలఁగఁ జేసితి నాకు నొప్ప దట నఁత్రుం బూని పోరాడఁగఁ.

77

—◆—◆—◆ అర్జునుడు క్రీకృష్ణునిఁ దవకు సహాయునిగాఁ గోరుకొనుట. —◆—◆—◆

క. ఈరెండు తెఱంగులలో, మీ రిద్దఱునుం బ్రియంపుఁమేఱుఁ దగఁ గాఁ
 గోరికొనుఁ డందు మాంగుగఁ, గోరుట కన్లులకు నూవె, ఇండిక యరుచుఁ.

78

తే. అర్జునుం జూచి క్రొడి • నగుట నీవు, గోరుకొను మన నాశుఁడు • గోరికొనియె
 ధర్మసంస్థాపనార్థము • ధగఁగి నట్లు, కృష్ణుడై యున్నవించినవిష్ణు పఠని.

79

ప. అంత నుయోధమండును గృష్ణుఁడు సేనపాలు గాఁ గోరఁబడు తనపా లగుటకు
 సుతసిండుడు కేయివే లై, వారి నెల్ల సహరించుచు కొని రాహిణేయునికడకుం
 జు నిజాగముకార్యం బెఱిగించిన నతఁ డతని కిట్లనియె.

80

తే. తెలియఁబడవోటు నీకు నే • నలవిరాటు, పురమునం బెండి కేగి • వ్వును త్వదర్థ
 మమ్యశునిఁ దోలి పఠికితి • నని హితంబు, గార వానిమదికిఁ బెక్కు • కారణముల

ఉ. అతని బాని నే నొకక్షణార్థమునేరయు నుండ వోపమిన్

నాశలపోత లివిధమునం బచరింపఁగ నయ్యె నప్పు వో
 భూతలనాధ పో ర్పడఁగఁ • బోయిన నే నిరువాఁడు • కిన్

బ్రీతికిఁ గానియట్లు కనిపించి తో లుగి చుం గలందె

82

తే. సర్వపార్థివపూజిత • ముర్తిన్ భరత, పంశ ము దు జనించి భావరుడ వైచ
 క్షుత్రియుఁడ వీవు ధర్మనాల్గఁమునఁజేసి, పోయి యుద్ధం బొనర్చుము • పోటరి వయి.

తరువోజ. అనిన నా నిని ప్రలంఘనాసురవైరి, నాలింగనము చేసి • హన్పించి లోన
 తనవిజయం బడి • తనరినయట్లు, తలపోయుచుం జని • నగఁ గృతవర్మఁ
 గని తనవచ్చిన • కార్యంబుఁ దెలుపఁగా నతం దొక్కయఁత్రోహిణీసేన
 దన కిచ్చిన గొని • తత్సత్వమునఁ, దరిలి చనెన్ రాజఁధాని కతండు.

84

ప. అంత హృషీకేశుండు గుడాకేశుం గని యిట్లనియె.

85

ఉ. కైదువఁ బూని కయ్యమునఁ • గాఁ గలవాఁడను గానినన్ను నీ
 వేది తలంచి కోరి తన • నీవు ననురుడ వెల్లనూకలఁ

మోడఁగఁ జాలువాడ వసఁము గలవాడవు నీక పే రగున్

గాదె జనార్దనా రణముఁఖంబున సర్వజగన్ను శింబుగన్.

86

- ఆ. ఏనుఁ దీసిపోనిమానిసి నెంతకు, నేని రిపుల నోర్చు • తెంతపాటి
యనుచు సంతరంగముందు యశోధి నై, యెంచి కోరుకొంటి • నిట్టినిన్ను. 87
- వ. అని నరుండు వెండియును. 88
- క. దురమున నారధ్యము నీ, వరసుర లే కాచరింప • నభ్యర్థింతుఁ
జుకా లేప్పితకాముము, నెరవ నెడం జత్తగింపు • నీరజనాభా. 89
- క. అని జిష్ణుండు వచించిన, విని కృష్ణుడు లెన్నమాట • వినిచితి నీ కే
నొనరింతు రథము గడపెను, వని నీదుమనోరథంబు • పాటించుమతికా. 90
- వ. ఇట్లు పాంచజన్యధరుండు ప్రసన్నుండై పలికినం బ్రముదితుం డగు ఫాల్గునుండు
దాశార్వా సహితుండై మరలి ధర్మరాజుపాలికిం జనియె నంత నక్కడ. 91
- ◆◆◆ శత్రుుడు పాండవులం గలయపవృత్తుండ దుర్యోధనుండు వాని వచించుట. ◆◆◆—
- తే. శత్రుుఁ డెల్లుఁడవంపున నర్వసైన్య సముదయముగొల్ప నిజపుత్ర సహితుఁడగుచు
బయనమయ్యెను ధర్మజుఁపాలి కరుగఁ, బుడమి వడవడవడఁకెడుఁపొడువు దోష. 92
- క. అక్షోహిణీవిధుం డగు, నాక్షితి నాధుండు విడియు, న ప్తేయెడలకా
లక్షింప సార్థయోజన, మక్షీణసలము నిండు, నది యై యొప్పెకా. 93
- వ. మఱియు నాశత్రుుసేనావారంబునకా వీరు లెల్ల విచిత్రమాల్యాంబరాభరణకనకకా
ర్యుకధ్వజాదులం ధరించి విచిత్ర రథవాహనాయాధులై స్వదేశవేషభాషాభూషితులై
గణంబులు సెలంగ వేళిలై నిఖిలభూతభయంకరంబుగం భూమి కంపింపం గదలి
రంత దుర్యోధనుం డ సుతయును విని సీచ్ఛన్న వేషంబునం బరివారపరివృ
తుండై చని వానిమాగ్గంబున. 94
- చ. చదరము లై తనర్చుబలుఁచప్పరముల్ మణిసిర్పితంబు లై
పొడలెడుకొల్కుకూటములు • భోజనభాజనరాజితంబు లై
కుదురుమహానసంబులును • గోనివహంబుల కై నకొట్టముల్
పొడలిచె శిల్పకారులను • బుచ్చి ప్రియంబున నందు నందునకా. 95
- చ. పొడువును దన్నునుం గలిగి • పొల్పుఁతియ్యనితేటనీటితో
మడుగు లనంగ నెప్పి కనుఁమాత్రిన దప్పి వెలార్ప నై కడుం
గడు రహి సంచుబావులను • గాల్పడ సేయఁగ నై నియట్లుగా
నడ నడ దేశ దేశముల • నేర్పటిచకా ధృతరాష్ట్రజం డాగి. 96
- చ. వడియము లప్పడంబులును • బప్పలుఁ గూరలుఁ బాయంబులుకా
బుడుకులు దోసె లిడ్డవలు • బూరెలు గారెలు నూరుఁబిండులుకా

బాహుములు బాసకంబులు నఃపూవములు నయి పా ల్పెరుంగులు

విడిదల నల్లడక విరిసి • విస్తరిలం బొసరించె నెంచగన్. 97

వ. ఇట్లానుయోధనుండు తననచివులచే నెల్లనంభారములును సమకట్టి సవర్యలం గావించుచుండం దెలిసి శత్రులం డంతంగఁబున సంతసించుచుం దనవరిచారుకులం గని.

తరువోజ. ఉపచారముల నిట్లు • లోప్పంగ మఁల • నుపచరించెమవారి • లొసరిరి వారు
నృపతి యుద్ధిరునిజనుల యేమొ • నెఱిమీఱ వారిని • నేఁ బ్రసాదమున
నివుడు మన్నించెద • నిటఁ గొనిరండు • హితకథనంబున • నిది విని పార్థ
లవచితు లై నట్టి • రై సంతసెతు • రనిన వా రొఁగారి • మని పల్కి రంత. 99

తే. విని సుయోధనుఁ డమ్మాట • వెర విది యని

గూఢముగ నుండియును మద్రఁకులయూధి

నాధునకుఁ బొడసూపి తా • నై జవృత్త

కథన మొసరించె వాఁడు • గాంచి యతని.

100

క. కురురా జని యెఱిగి కడుఁ, బరిచయమునఁ గాఁగిలించి • పరిపరి నొడ

ద్వరివస్య కలరి కోనుము, వర మిచ్చెన నీకు నెద్ది • వలయుకొ దానిన్ 101

క. నావును మర్యోధనుఁడున్, వావిరి ని ట్లనియె నక్కఁసచుండ వగు మో

భూవర వర మొసంగుము, నావాహినినేత వగుదు • సడవుము సన్నున్. 103

తరలము క్రినును మద్రధాధినాథుఁడు • హస్తసంభరితాస్యఁడై

మనము దానికి నియ్యకొల్పుచు • మానవేశ్వరి నీవు నో

రినవిధంబునఁ గార్యముం బొనఁగిరిప నెంచితి నింక నొం

డను మొనంగెద దాని నావును • నాతఁ డెంతయుఁ బ్రీతుఁడై. 103

క. ఇది చాలు నాకు నొండాక, డెదియేనియు నలదు దీన • నెల్ల నొసఁగిన

బుడ నెంచితి ననుచుఁ బదింబనిగ వది చుటయు మృదఁపతి హితుఁ డగుచున్.

కవిరాజవిరాజితము. చనుము సుయోధనుఁసాధనముల దగఁనల్పగ హస్తపురంబునకున్

మునుకొని తే గురుఁముఖ్యునిఁ జూచుట • ముఖ్యము గావున మత్స్యపురం

బును జని నచ్చెదఁ • బొచ్చెము లే దన • భూపతి యిక్కడ నున్నగతిఁ

జని మఱి రా మతి • సాగఁగ నీయుము • నత్యము తప్పుకు మెప్పటికిన్. 105

క. అనవును శత్రులం డను నేఁ, జనుదెంచెద వేగ మేగి • నుదియవడ కీ

వని కౌఁగిలించి వుచ్చిఁ, జనియె సుయోధనుఁడు తరలి • నన్యపురంబునకున్. 106

* పరివస్య=పూజ; † ఇంక నొం డనుము=అన్యమిమును గోరు మని మఱిపొందును.

—◆◆— శబ్దాదు పాండవులం బాడ మనస్థానమునకు వచ్చుట. —◆◆—

వ. శబ్దాదు నువ్వుల వ్యంబునకుం జని న్న ంధావారమున బుత్రమిత్రకళితవరివృత్తుండై
తమ్ముల గూడి యున్న ధర్మచందనునిపాలం బాడనూపుటయును. 107

త. దవ్వుల వచ్చుటలు విని ధర్మసుతుం డెదు రేగి తెచ్చి తా
నవ్యసుధాశ్రితునకు ధర్మము పాద్యము నిచ్చి కొల్పి నం
ద్రెన్వనిప్రేముడిం దగిలఁగితిని బల్కుచ నాతఁ డెల్లరఁ
గ్రవ్వె నిపుంగిలించుకొని కాంచనవీరి నిసించె మి చగఁగ. 108

వ. అన్యోన్యకశలప్రశ్నానం బుగ నద్రుమసీతశబ్దాం డహా శత్రులంజూచియిట్లనియె.
చ. అడవుల బెద్దకాలము నిఁజనుజవ్వముతో నెలంతవో.

గడుకొని కాపురంబుగను ధర్మశమంబున కోర్చి పిమ్ముటఁ
బడియు నెఱుంగ రాని గతి మండలమునము చేసి కన్తిక
విడుమరఁ గాంచితయ్య యిటు విశ్వజననమున నరేశ్వరా. 110

క. రాజ్యభవ్యున కెంతయఁ బూజ్యము సౌఖ్యము దుఃఖమున కింతకు నా
రాజ్యమదాంధుడ మూలము భోజ్యము నీ కింక సుఖము పూరుకులీనా. 111

సీ. లోకతత్రం బెల్ల లో నీ వెఱుంగనియది కా దగుట లోభ మంటనీకు
మాదిరాజ్యుల కగుమార్గ మంతయు, రఘుచం బము ధన్యమందు నిలుము
సత్యదమాశౌచశమదమాచులు నీకు ధనముగా నెప్పుడు దలంచుకొనుము
దానము నీచేతఁ బూనినభూషణం బని దగలబు గ్రహించునట్టి దగుము
తే, జగ మి దంతయు మృగంబుగను న్ని, పొగను మృగి లోకైకి పూజ్యమత్త
మోత్రమును ధర్మరా జని చిత్తమంకు దాని మఱిక చరిత్రము ధర్మతనయ.

క. నాచేసినపుణ్యమునం జూచితి ధర్మము నిన్ను సోదరసహితుఁ
నీ చిక్క డీత నింక, రాచటికిపుత్రేవ లుగి రాజులు మిలఁ. 113

వ. అని సంభాషించుచుం గొంపనేడటి కాదుక్రొధనచూగమండలము వానిసమ్రాట
యును పరదానంబు నెఱిగించి పరాతశత్రుల కృప కిట్లనియె. 114

తే. తప్ప చేసితి వోమాయ లేను నిన్ను, బోలఁగఁ జాలునా లీభూతలమున
ధార్తరాష్ట్రునకు మెచ్చి దాని మిచ్చి నట్టివెరువు ప్రశంసించునట్టితెరువు. 115

వ. అది యిట్లుండని మ్మివును నే నొండునిజ్ఞాపనంబు నేయించుంటి నది యీకర్తవ్యం
బయిన నవశ్యక కర్తవ్యంబుగా నవధిరింప వలయు నని మఱియును. 116

* పిమ్ముట = మనోన్యధ. విశ్వజననము = సర్వజనసమృతము.

మత్తకోకిలము వానుడేవున కీడు జోడగువాడ వాలమునందు నీ

తో సమానుడు వేటాకొండటఁ జూచుచు డడ్డునకడ్డు లె

డ్డినునం గలహింతు కడ్డున • కీపు సారిధివై పగం

జేసి వానిఁ గలంచి కాపుము • శ్వేతవాహను నయ్యనికా.

117

వ. అనిన శబ్దము.

118

ఉ. ఈ వసుమాట పాటి యగు • నే రథవోదంబున మేటి నం

చావలివార లెంచి నను • నావనిఁ జేయఁగఁ బుత్తు లేను నీ

భావము దీర్చు గడ్డున కవస్థయు నభిన్నై లుంది కీ

జోవధ మాచరించెదను • జోకులు మాకులు గాఁగ జోకుచుకా.

119

తే. తలరి లేడము నాదగుఁజలుకుబడిని, గలఁగవాటింపెమ్మది • గడ్డు మన్న

శతం పోల్చిడి గెలు పసాఁగ్యంబు పాననగును మునస్సునాది కాఁహసమునందు.

వ. అని మఱియును.

121

ను. ఇది గా కింతకు మించునట్టిదియు నీ • కేఁ జేయఁగా నెందిరికా

మదిలో నీవును నీదుతిమ్ములును నీనారీశిరోరన్నముకా

ముద మేదల బడుపాటు దుఃఖమునకుం • బో మిండునే కొల్లులలో

నదయుండై కరుణాజు చేసినవనుక • నావంబుఁ దూలించవే.

122

క. నాఁ జానూతెజఁ జాడిఁ మాడనిమాటలకు మఱియు • శోపాన్విత మై

వీడువడి కుండు నేరకి, నాచుకు నూఁకు ముక నుభోదర్ప ముగుకా.

123

••••• శబ్దము ధృత్వా సూర్యుడు నిర్భునికట్టఁబలు చెప్పెట.

ఆ. అరులవలన దుఃఖ • మందతి నే నని, వగవ వలను దైవబలము పెద్ద

వేల్పులకును ననుభవించక తీరదు, తెలియ వినుము మఱియు • కలకదేజ.

124

ఆ. ఇంద్రుఁడంతవాఁడు • నెలనాఁగితోఁ దొల్లి, దైన్య ముంద లేచ • తలఁప మన మ

నంగ నెంత లెక్క • నాఁగ నిద్రుం దేరి, కట్టిపాటు జెచ్చె • నానతిమ్ము.

125

వ. అని యుధిష్ఠిరుం డడిగిన శబ్దం డది యులయు దేవుడం బురాణేతిహాసం

బొండు కలదు చెప్పెద నవహేళి డివై నిలు మున యుల్లయ.

126

తే. తొల్లి తివ్వవజాపతి • యెల్ల శబ్దములందు మేటి మై యుద్రుసయందు రోసి

మూఁడుతలల దలిరెచు • పుత్రుఁగొంచి, పితృహవుఁ డనకా ధర • వెలయు జేసె.

1. తేజోవధమాచరించెదను = తెలియ కాపెదను. జోకులుమాకులు = లెక్కలేనట్లు తిట్టెనటలు కిట్లు

గోచారిమండలమున వాడుదురు; బోకు = తిట్టు;

మ. శ్రీతితిరస్కం డగువిశ్వరూపుడు కడుం • జే జంది సోమంబునగా
విశదంబై తగునొక్కమామునఁ జతుఃశ్రేయదంబులు న్నేర్చుచుగా
గృతతం బొందక యుండ నొక్కట నురగా • బ్రేమించు చన్నాదమై
దశదిక్కుల్ నిబళించు నోజ నొకటఁ • దాఁ జూచుచుగా దోచెడుగా. 128

తే. సూర్యచంద్రానలాభముల్ • సురుచిరములు
ఘోరములు మూఁడుశీర్షముల్ • కొలఁది మీఱి
సకలజగతులకును భయఃస్థానము లయి
త్వవ్రతుం బ్రీతిదమ్ములై • తనరుచుండె. 129

ఉత్సాహము. అతఁడు వఁగఁ బెరిగి పెద్ద • యై కపం బొనర్చుగా
మతి మొనర్చి యొక్కనసము • మధ్యమందు మహిత మా
గతిఁ దపించె నేండ్లు పూండ్లు • గా సుదుశ్చరంబు ను
న్నతము నై ననతము నెమ్మనమునఁ బూని పూనికగా. 130

క. శతమయ్యుడు తల్తపమున, కతులితముగ వగచి యిట్లు • లై యుండినచో
నితఁ డిందుఁ డగును దప్పకు, గతి యే మని మతిఁ దలంచి • కడునేర్పుమెయిగా.

తే. అచ్చులఁ బిల్చి వారల • కెచ్చు బలికి, తపము గావించుత్వవ్రతుఁడై • బ్రలోభ
న మొనర్చుడు పొం డనినెమ్మనంపి, పుచ్చుమను వారు మిక్కిలిపొలుపు మిగిలి.

మ. జలుగుం గాగరలం ధరించి మిగులఁ • జెన్నారువేళీభరం
బులతో రత్నవిభూషణావధులతో • బొల్పొంది హఠపృథో
జ్జ్వలితాంగంబులు రంగుమీఱ జగముఁ • సంచించఁ జాల్నేషముల్
గలరై పోయిరి విశ్వరూపుడు దగం • గాపుండువచ్చిటికి. 131

క. జేజేరాయనిమదిలో, రాజమథయవహ్ని నార్చి • రహిఁ గూర్చుగ నా
రాజవాక్కులు దితనము, రాజల్లం జేసె రవుడు • రమణ దలిర్పగా. 132

అ. వివిధహావభావవిధిమంబు లెనగా, సంగసౌష్ఠవంబు • రంగు లీన
మునినదేశమందు • ననిశంబు వర్తించి, రాటపాట లెల్ల • సతిశయిల్ల. 133

తే. కనియుఁ గననట్లు లత్రపోధనుడు దనరి, వారిహావభావాదివికారములకు
మది గలంగ నీ కక్షనముదయవశము, గలిగి పూర్ణసాగరమట్లు • పాలుపు మీఱె.

—◆◆◆ ఇంద్రుండు విశ్వరూపునిం జంపితభ. ◆◆◆—

సీ. వేల్పువాల్లం టల్లు • వివిధ రీతుల జల,నించి వంచితు లయి • కించు లగుచు
మరలి శక్రునికడ • కరిగి మా కాధైర్యగిరి చలింపడు నీచ • యరసికొనుచు

నా విని దేవేంద్రుఁ • డేవిధంబునఁ గార్య, మగు నని వానిఁ జంపఁగఁ దలంచి
 త్రిశిరునిపై వేసఁ • దీవ్రాగ్నినిధము భ,యావహం బగువృష • మటకు నేగి
 తే, వజ్రపాతమునఁజేసి • వాఁడు తలలు, జెగినపెనుకొండ గూలినఁతీరున నిలఁ
 గూలఁ గూలిన శాంతిఁ గై • కొనఁగ రామి,నిందుఁ జెప్పటిఁజంతిల్లఁహృదయమందు.

ఉ. ఘోరతపఃప్రభావమునకుం గుదురై చనువిశ్వరూపుఁ డ
 త్తిరునఁ జచ్చియుం బ్రదికి • తేజినవైఖరిఁ దేజరిల్లుచుం
 గ్రూరగతిం గనంబడియెఁ • గొంతటిలో శిరస్త్రయంబునుం
 జేరువ భీతిదం బగుముఁ • జేప్పడఁ జేసె బుధాధినాథునిఁ.

138

క.†ఆక్షణమున నొకతక్షుం, డాక్షితికిం బరశుహస్తం • డై చనుదేరక
 వీక్షించి వాని విమఘా,ధ్యక్షుం శి ట్లనియెఁ బిలిచి • తాత్పర్యమునక.

139

పంచచామరముఁకకుతారధారఁజేసి వీనిఁ • గోసి చెక్కు ముక్కు గాఁ
 గరోర మీశిరస్త్రయంబు • ఖండఖండమై పడక
 వతారి వై పొనర్చు మన్న • వాఁడు కొండసంటియీ
 శతారిమేనుఁ జెక్కుశక్తి • చాల దాయుధంబునక.

140

తే. ఈవిగ్ని తమగుకర్మ • మే నొచ్చు, బూస ననుటయు వెఱవకు • మేను గలను
 నాప్రసాదమున స్మేఃనక బలంబు, గలుగు గండగొడ్డలి వజ్రకల్ప మగును.

141

ప. అనిన నతం డతని కి ట్లనియె.

142

మ. ఎవరయ్యా యిటు ఘోరకర్మమున కై • పీక్షింతు వీ విట్లు చె
 ప్పనలంకేనియుఁ జెప్ప మన్న నతఁ డే • బాకారి నీకొరిస
 ట్లవు నేఁ జెప్పినయట్లు చేయు మఁగ • నాతండు దేవేంద్ర పా
 పనిధిం జోయెద నన్నవీ తఱిసెనే • బ్రహ్మణ్య హింసించుటక.

143

తే. ధర్మమునఁ జోవునీ వి ట్లఁధర్మమునకుఁ, బాలుపడితివి ఋషిపుత్రుఁ • గూల నేసి
 బ్రహ్మహత్యాభయంబు నీ•భావమందు,వెడలె నేమాదు నన నట్లుఁనొడివె నతఁడు.

తే.‡పాపనార్థము ధర్మ మఁవ్వలఁ జరింతు, శత్రు వగునీవి శతకొటిఁ • జంపినాడ
 వీనితల లింత లింతలు • గా నొనర్చి, నావెఱు దీర్చి పొందుము • నాదుకరుణ.

తే. పశుశిరము నీకు నిక యాగఁభాగముగ నొ,నంగునట్లు పొనర్చెద • సంతతముగ
 నాకుఁ బ్రియ మాచరింపుమునాఁగ నతఁడు,వరశువునఁ జెక్కెఁ ద్రిశిరునిశిరములెల్ల.

ప. అట్లు తక్షుం డాచరించునప్పుడు విశ్వరూపునిసోమపానంబుచేయుశిరంబునుండి కపిం
 జలంబులును సురాపానంబు చేయుశిరంబునుండి కలవంకంబులును నన్నాదనంబు

† తక్షుండు=పడ్యోగి; ‡ పశుశిరము=పశుశిరము; శతారి=శత్రువులకువైరి; § శతకొటి=శత్రుము.

చేయుశిరంబునుండి తీతువులును బుట్టె నట్టియెడఁ గృతార్థుండ నైతి నని సంత
సింది దేవేంద్రుండు విగతజ్వరుడై స్వర్గంబునకు నిర్గమించె దక్షుండును హవి
ర్భాగంబుల బొంద వరంబు నడసి న్వగృహంబునకుం జనియె నని యంతయుఁ
దృష్టుప్రజాపతి విని క్రోధసంరక్తులొనఁచుం డై.

147

తరలము. నిరవరాధుని నాదువుతుని • నిర్మలార్యచరితుని

బరమశాంతుని దాంతుని శత్రుమన్యుఁ డూరక తున్మ నా

దురితసంభరితాత్ముఁ డుశ్మగఁ • దోషఁ జేసెద నీమఁక

బరఁగువుతుని వృతనాముని • మత్తపోమహిమంబునక.

148

క. నావీర్య మెంత వేడియొ, గేవేం నుడె కాన్వర్యఁగిక్కు లెఱుంగ

గావించు ననుచుఁ గ్రోధపరీవృతహృదఁబాబ్బుఁ డగుచు • శేరి కడంక

149

శి. పాప్తి తపోబలఁ బునఁ • వహ్నిముఖంబున నేల్చి వేలిమిం

జేర్చినయొక్కపుత్రుఁ గని • వృత్రునిపేరునఁ బిల్చి నీకు నే

గూర్చెద మత్తపోమహిమంబునఁ దగ వర్ధిలు మంచు వానినిం

జేర్చె గవ్రంగిటం గృపకు • శేవధి యై ముద మావహిల్లఁగక.

150

వ. అంత.

151

—◆— ఇంద్రుండు పృథ్వినుయనితో యుద్ధముచేసి యాడినకథ. —◆—

ఉ. వృత్రుఁడు కాలసూర్యుఁ డన • వెల్లుచుఁ గల్గినయంతరిలోన నీ

ధాతియు సంతరిక్షమును • దద్దయు నిండఁగఁ బొంగి యిప్పు లో

కత్రయమందు నే జలువఁ • గల్గిన దెయ్యది యూచుఁ జెప్పవే

శాత్రవజై త్రి! నా గెలుపు • శకు) సప్తకవర్గాకమంబునక.

152

క. అని తండ్రి నెప్పినంతక, విని వృత్రుఁడు దాడి వెడలె • వెన సురలోకం

బున కేచి వానవుండు, జని వాని నెదిర్చి పోరె • సంరంభమునక.

153

ఉ. కుంధులు వృత్రవానవులంకుం గడు ఘోరసమీక మయ్యెడక

బద్ధమ యయ్యె నయ్యెడకుఁ • బాయనియట్టులు బెట్టిదంబ యై

సృద్ధికి వచ్చుతేజమున • వృత్రుఁడు మోద్చియు సంతలోన భా

స్వద్ధతిఁ బట్టి మింగె సురవల్లభుని శత్రుకొటితో వడిక.

154

క. వృత్రగ్రస్తుం డై యిటు, గోత్రభిమం డసురజతరఁగోళముఁ జన న

ష్టాత్రపడి సురలు జృంభణ, మాగ్నిదళారికి ననుగుసటు నేయటయక.

155

ఆ. అంత నావులింత • కొంతలో నమరారి, నైన నోరు డెఱచె • సలసతమెయి
సంతరం డెఱింగి • స్వాంగముల్ ముడిచి పెగ్గవడిగ వెడలి వచ్చె • వానవుండు.

క. అది మొదలు ప్రాణికోటికిఁ, ద్రిదశులు పొనరించినట్టిజృంభిక లరుడై
పొడలె నటు వెడలి వచ్చి, త్రిదశేశ్వరుఁ గాంచి కలకఁ దేఱి త్రిదశుల్. 157

చ. మఱియును వృత్రునిం దొడరి • మాననిమత్తర మెచ్చ వానవుం
డఱిముఱి లేక పోరు కొన • నాయితపాటును జూప జూచి వాఁ
డఱుచును లేచి వానిఁ గవియంబడి పో కొనరించె ఘోరమై
కొలలె న దెంతకాలమునఁకుం దెగదెంపులు లేనియట్లుగఁ. 158

తరు. అ క్లేండు పూండుగాఁనగురణముండు•నావృత్తుఁడు బలాఘ్యుఁడై వీరిహాతుఁ
నట్లు ముండుచు నిండు • నడఁగి చెఁ దండ్రి • యతిలేజ మది తన • కావహిల్లంగఁ
జోట్ల కై నెచ్చి వేల్పులతోడ సంతఁ • జో రీఁగి యంగడఁ • బ్రంగి జిష్టుండు
పా ట్లెల విష్టుని, పాల వచింప • భావించి మునిగణఁపరివృతుం డగుచు. 159

వ. మందరాచలాగ్నింబునకుం జని సక్రందనుండు బృందారకబృందంబులం గని కుండు
గుడుచుచు ని ట్లనియె. 160

ఉ. కంటిరె వేల్పులార! భుజఁగర్వనమన్వితచిత్తుఁడై జగ
త్కంటకు డైనశాత్రునింగండ్రతనం బతఁ డెల్లవేల్పులఁ
గంటి వడంగఁ జేసి త్రిజంగంబులు గైకొని యివ్వ డేరికఁ
గెంటఁగ రానిబీరమునఁ • గ్నిందును మీఁదును గాన కుండెడికఁ. 161

ఉత్సాహము. సమరమందు వాని కిప్పుడు • చాలినట్టివాఁ డొకం
డమరఁ డెందు ముందు నే నఁమధుఁడం దలంప నీ
సమయమందుఁ గా నిఁ కెట్లు • జతనుపడునో మనకు భ
ద్రము లటంచుఁ దలంచుచుంటి • రాత్రులుం బవల్లునఁ. 162

ఆ. ఇట్టిసమయమందు • నిందిరారమణుండు, దిక్కు గా కొకంకు • దిక్కు లేదు
వేల్పులార మనము • వెన్నునికడ కేగి, విన్నింత మిచటి • బన్న మంత. 163

శే. భక్త సరతంతుఁ డాతఁడు • పలికినట్టి, పలుకుబడిఁ బట్టి నడచి యున్నగఱ నొడిచి
శ్రేయమును బొందఁ గల మనిఁచిత్త మందు, నిశ్చయించితఁ బడుఁ డందుఁనిపుణు లెల్ల.

వ. అని దేవేంద్రుఁ డాసత్విచ్చిన వృత్రభయార్ద్రతు లగుచేన లైలరు వల్లె యని వాని
బుద్ధులెరింగి ముని • మేనె డై పుష్పకోశక ఇన్ద్ర శకు నిష్కశేపుకర
ణంబు సొచ్చి. 165

—◆— విష్ణుదేవుడు స్వకంఠోపాయం బెఱింగించుట. —◆—

- ఉ. మున్ను త్రివిక్రమంబులను • మూడుదగంబుల నాక్రమించి శౌ
ర్యోన్నతుఁడై సమస్తదనుఁజోత్తరుఁడై నవిరోచనాత్మజాఁ
బన్నుఁగ గట్టి మా కఖలఁబాగ్యచుటుం గలిగించి నిత్యసం
పన్నముగా నులేశ్వరఁ • భాసిల్ల దేనితి కాదె వానవుఁ. 166
- కా. ఈవే లోకము లుద్ధరించెదవు నీ • లోకనాథుఁడవీ
వే విక్రంబు స్వభువిట్టిడవు నీవే ద్విగ • మా కెల్ల నో
చేనా! దీక్షాశ్రయ! స్వప్నము గమం • దేదలముఁ జేయఁ
దా వెల్లొందుచునుండె లోకవిభుఁడై • దండింప రా కేరికిఁ. 167
- ఉ. మామరవన గుట్టి దని • మాధవ నీకు వదిలఁ చేటికిఁ
మారొర యైవహుఁడు కౌకఁచూటయుఁ బల్కఁ • జేరేవాడయై
వేదురువోలె వ్రజమును • వెల్లఁ బడ న్విడనాడియుఁ వడం
కేదరు నిట్టు లుండె గను • మీతనిఁ గాంచిన నీక లోకచేరికిఁ. 168
- ఆ. అనుడు విష్ణుదేవుఁ • డనియె మీచెప్పిం, చొప్పు నే యు బొప్పు • జెప్పెద విను
డిప్పు డీరు ముఁలు • నేగి వృత్రునితోడి, మైత్రీ నెరవరయ్య • మఘపునకును.
- తే. వెయి వాని జయించెనువిధము గలదు, నాదుకేజం బాకప్పు డీనాకవిభు
భిదురమునఁ గూర్చి సదాన • బెదరు వీక్షియిరడ వృత్రుని మొత్తెడు • నింతిలో.
- వ. ధవ్వటికి మీ రెల్లరుం జని వృత్రునితో మైత్రీ గావించునది యని యంపివుచ్చిన
రేవేంద్రపురోగము లగుదేవత లెల్లరు నల్లనం గడలి నూర్యచంద్రాగ్నలం జూలి
దురాధర్షం బగు శేజఃపుంజంబునంజేసి ముల్లోకంబు లొక్కమ్మడి మింగునోయనం
బొంగి వెలుంగుచు భీకరోగమూర్తియై యున్నవృత్రాసురునిపాలికి గంధర్వలతో
ఋషులం బుచ్చుటయు చారు నటం జని పీయవచనంబుల వానినంభావించుచు
నిట్లనిరి. 171
- చ. నిరతము నీమితీజమున • నిండె జగం బిది యెల్ల నీవు పో
టరి వయినక బిజౌజునియెడక విజయంబును బొందవైతి విం
దగలి లేదు చెప్పితిమి • హాయనముల్ కడుఁ జెల్ల నై న మీ
యిరువురిపోరు ఘోర మయి • యెల్లవహవళి నేయఁ గావునక. 172
- క. నీకును వానపునకు నికక, జేకొన నగు సఖ్య మిట్లు • చేసినయేనిక
నీ కమరలోకసౌఖ్యం, బేకాలముఁ గలుగు ననుచు • నేర్పడఁ బలుకక. 173

అ. ఆలకింది వృత్తుఁ డామునులకుఁ బ్రణమిల్లి యిట్లు పలికె • మేము శేష
మున మెలంగ నుంటి • మని గాఁ ఋషులార, సంగి యెట్లు నాకు • శక్తునకును.

వ. అనిన విని మును లయ్యా! సాధుసంగత్యం బశ్యంతసుఖపదంబు పురుషుండు
దానిం గోరి చేసికొను దగు నది నెందుల దా వచ్చినప్పుడు కా దని త్రోసిపుచ్చు
టయు నట్టిసాధువుల హింసించ నెంచటయు నభిజ్ఞునకు ధర్మమార్గంబు కాదు
దేవేంద్రుడు సత్యసంధుడు ధర్మనిరతుడు నరస్సమృతుడు కావున వానితోడి
మైత్రి నీ కవశ్యకర్తవ్యం బనర్థంబు శుకింగుడు దీని కిపు డీపు మా తాడకుము
కాశ్యకృచ్ఛంబు రానున్నతఱి మనుజుఁ టిట్లు చెప్ప కొప్పుం గావున నింత చెప్ప
వలసి వచ్చె విచారించుకొ మ్మని నెమ్మిమెను బోధించుటయును. 175

మ. అతఁ డట్లే నిపు డీరు కోరి టు చేయం జూడెదం గాని నం
తత మార్ద్రం బగుదాం శుష్క మగుదాఁనగ గావికావ్తంబులగ
శితశస్త్రాస్త్రములగ బగల్ నిశియా నాఁడప్పుడు నిష్టుడు గా
మృతికిం జూడక యుండుంట్లు నరయుం • జేయిం బహింపు డీ. 176

వ. అనిన వార ట్లగుం గావున స్మృతవానవులకు మైత్రిం గలిగింది చని రట్లు పెద్దకా
లంబు కడచినవెనుక దేశీయుండు వృత్త సహోద్యోగంబునంజేసి రంధ్రాస్వేషణంబు
నేయును. 177

◆◆◆ ఇందుండి వృత్తుం బరిహర్చుట. ◆◆◆

మ. ఒకనాఁ డాన మెట్టివాఁడు సముద్రోపాతభూమిగ బలాం
తకు డావృత్తునిఁ జూచి నిష్టున ముంటటా తాచి నే నీని యు
స్థికి శ్రేయంబుల మెదఁ జాల నిది స • ధ్యాయాల మా నిష్టు రా
క్రికనగ రాదు దివంబు గా వనుచు హృదీధిని దలంచెఁ గూర్చి. 178

వ. తిలచినచూతఁ బర్యవసాధ బునఁ గన్గొనఁ నయ్యె ఘే మా
జలనిధి సంత నార్ద్ర మనఁ • జాలము శుష్క ముం గాదు దీని నే
గలిచెద వీని నిష్ప డని • కేరుచు వజ్రముతోడ దానినె
జలమునఁ గూర్చి వైచె బలఁజేరి ధల • ను వృత్తుపైఁ బరగ. 179

క. అనిన నురువునోనగ, బోని హరి సొచ్చి వానిపొడ వడగిం దె
గూలఁ బడె వాఁడు దిక్కుల, వీరిలె జీఁట్లు గాలి • వీని నేల్లె. 180

క. లోకానికి మోహం గా, లోకం గా వచ్చు పురుష • లో నుద మొక్క
బాకానఁ బ్రస్తుతించిరి, నైకొని ఋభువులును ఋషులు • గలలోకములుక. 181

వ. ఇట్లు మరుత్వంతుండు వృత్తుం బరిమార్చి సర్వభూతసమస్కృతుండై హర్షించుచుం
జని మహర్షిగణసేవితం డగువుండరీకాక్షుం గని పూజించి నిజరాజధానికిం బని
వినియె నంత. 182

చ. సమయము సంస్మరింప కరెఁ ♦ జంపిందానఁ ద్రిలోకనాయకో
త్తముఁ డసృతాభిభూతుండు సాధార్మ్యుఁ డై మును విశ్వయావక
ప్రమథనపాతకంబునను ♦ బట్టి బడల్పడి సప్తసంజ్ఞఁ డై
క్రమ మఱి ప్రాభవంబు సెడఁ ♦ గవ్వదశం బడి సప్తుఁడై చనఁగ. 183

వ. ఇట్లు బ్రహ్మహత్యాభిమర్యాదుండై దేవేంద్రుండు సప్తసంజ్ఞం బయిననర్పంబు
వోలె డర్పంబు దక్కి సప్తుండై జలంబుల నడ పాడ గానరాక యుండె నంత. 184

తే. పుడమి చెడె సస్యములు వృక్షములును జెనుటఁ
బాడ వడంగె నదుల్ మగుభూము లగుచుఁ
గఱ వనావృష్టి సంక్షోభ ♦ మెఱుంగ నయ్యె
జగ మి డెల్ల సరాజక ♦ మృగుటఁజేసి. 185

వ. అట్టిమహావద్రవసమయంబున ఋషులును దివిషదులును దేవరాజు వనస్థింజేసి మహా
భయనంత్రీనచిత్తు లై. 186

—♦♦♦ ఇందుగ్గిండు సప్తండైన దేవతలు సహస్రమి నుకరా బ్యాభిషిక్తుం జేయుట. ♦♦♦—

చ. భువన మరాజకం బయినఁ ♦ బొ ల్పసంగంబడ దందునం బ్రభం
దపు నుకపూరుషున్ నిలువ ♦ నొ నమరాధిపతిత్వమందు ని
ష్టవసర మంచు నెంచి తమ ♦ రందఱుఁ బొందుగఁ గూడి తేజ నా
ర్జవమును గల్గునాసహుషారాజునదేశముఁ జేరి కోరికఁ. 187

వ. త్రివిష్ట పేశ్యరుండు సప్తం డై నలెఱుంగెఱింగించి సర్వసమర్థుండ వయిననీవు త్రివిష్ట
పరాజ్యసింహాసనం బధిష్ఠించి మా కెల్ల సధీశుండవై యుండు మని ప్రార్థించిన
సతం డే ససమర్థుండఁ బ్రవిష్టపరాజ్యంబు వహించి పాలించుటకు నాకు క్షత్తిచాలదు
నాపుడు వారు వారివారితపోబలం బంతయు నంతనంబున వాని కిచ్చి నీ వింక
బలాధ్యుండ వైతి ర మృనిన సహుషుండును దేవదానవయుక్త రాక్షసగరుడగంధర్వ
కిన్నరకింపురుషసిద్ధసాధ్యవిద్యాధరాదులయు దేవర్షిపితృగణంబులయుఁ దేజోభాగం
బుడెల్ల నల్లం గొని మహాబలసమన్వితుండై పూజ్యం బైనత్రివిష్టపరాజ్యంబుం
దధిషిక్తుండై దివ్యమునిసేవితం బైనదేవేంద్రుడందం బధిష్ఠించి నిర్మలధర్మంబుం బుర
స్కరించుకొని బ్రహ్మర్షి దేవర్షిగణంబుల నెల్లం బరిపాలించుచుఁ ద్రిలోకరక్షకుండై
గంధుమిగిలి దేవకన్యావరప్రతుండై దేవోద్యానంబు లగునందనోపవనంబులందును

గైలానహిమవత్స్పృష్టమందరశ్వేతసహ్యామహేంద్రమలయాదిపర్వతంబులందును సముద్రంబు లందును సరిత్తులందును వావీకూపతటాకాదులందును నానావిధక్రీడలం దేలుచు శ్రుతిమనోహరబహువ్రీకారనానావిధశభామాధుర్యమునం దనివినొందుచు వేణువీణాదివాదిత్రంబుల కలరుచుఁ దుంబురునారదాదిగాయకానంబు కర్ణరసాయనంబుగ నాకర్ణించుచు రంభాద్యవృరోగణంబులనాట్యవిశేషంబుల నానందించుచు మూర్తిమంతంబు లై నంబుతువులును గురభిశంబులు సుఖశీతలంబు లై నవాతంబులును దన్నేవేళ నీవింప దేర్పగణభావితుండై వివిధాభిమతభోగంబు లనుభవించుచు సుఖంబుఁడి క్రమంబునఁ గామపరతగుణుడై ప్రవర్తించుచు సుక్కనాఁడొక్కచో శక్రమహిషి యగుశచీదేవిం జూచి మదనజాణవిభిన్నహృదయుండై కొలువుకూటంబునకుం జని సభానదులం గలయఁ బరికించి యిట్లనియె. 188

—◆◆◆ సహుషండు శచీదేవిం బొందఁ గోరుట. ◆◆◆—

ఉ. ఇంద్రుడ నై జగత్ప్రయము • నిద్రయశంబున నేలునట్టినా
కిందున శైవైభవము • లెల్ల గ్రీమంబున నై రహించె న
య్యిందునిధర్మపత్ని యిటు • లేటికి నక గలయంగ రాదు న
న్నింద్రునిఁ గాగఁ జెప్పి శచి • నిచ్చటికిం గొనిరండు చెచ్చరక. 189

చ. అని సభ నామవాక్యముల • నాశచి విన్నది గాన విన్నఁబా
టయము మోమునక మొలప • నంగద బుంగుచు జీవునింటికిం
జని సహుషాపచారము పొసంగినచందము చెప్పి సర్వముం
దన కవమానలేశమును • దాఁకనియట్లు పొసర్ప వేడుచుక. 190

సుగంధి. జీవ! నీవు నన్ను మున్ను • చెప్పచుందు వెప్పుచుక
దేవతాధినాథు నేలుఁదేవి నీవు నీకు నా
దేవదేవుదేవి యైన • దీటు గాదు సాధ్వి వో
దేవి మేలు గాంచు మంచు • దీవెనల్ పొనర్చుచుక. 191

క. క్రొత్తడి యగుముత్తైదువ, వెత్తటి నీ వనుచు మున్ను • నదిగింతువు ము
న్నిత్తటి నట్లు పొసంగెగఁ, జిత్రమున ననుగ్రహింప • జేసెద విసతిక. 192

క. అనుచు బృహస్పతి యను నో,వసంతామణి! నాదువలకుఁబడి సత్యమయా
వనట విడు సహుషుభయముం, గొనకుము నీమగనిఁ గూడుకొందు సుఖముగక.

వ. నే నావ్రయత్నంబులం బ్రవర్తించెద నని తన్ను శరణ వేడిసశక్త్యాని నాదరించి తన
యింటం బెట్టుకొనియె నది విని సహుషుండు గినిసి గీర్వతిక ద్వేషించి దూషించె
నవుడు దేవ శైలరు ఘోరదర్శనం డగుసహుషుపాలికిం జని యిట్లనిరి. 194

- చ. విను మెడ గిన్న నీ విలుల • వీడ్వడుచుండుట నెల్లలోకముల్
గడగడలాడుచుండఁ బరఁకాంతపయి న్మరలింపు చిత్త ము
ప్పడఁటి ననుగహించు నుది • భవ్యచక్ర మరేంద్ర! పేర్చి పే
ర్పడఁ బిడ కెల్ల ధర్మపరిపాలనముం బొనరింపు మింపునఁ . 195
- వ. అని ప్రార్థించుటయు. 196
- క. కామవిమోహితుఁ డగువరఁ, డామాటలు దాఁ జెడచెవులం దిడి నగుచుకా
మిమిఁజువులు నామఁ, కేమియు రుచియింప వనుచు • నిట్లని వలికె . 197
- చ. తగుదు నుటంచు నెఁ దెలుపుదారికి వచ్చితి రీరు చాలు మే
లగు నగుఁ దొంటిమిప్పిభు నఁపాల్చు గులాంగన యంచు నెంచెనే
తగ దన నేరునే నతనితప్పలు నొప్పులుగా గ్రహించి రీ
తగవుల కేమి నాకడకు • దానిని దెం డటు లైన మేలగుకా. 198
- ల. అనిన వేల్పు లట్టు • లైవ నిందాదీ మే, మిటకుఁ దెచ్చి యిత్తు • మిచ్చకొలది
జేసికొ మ్మటంచుఁ • జెప్పి బృహస్పతి, పరిసరమున కరిగి • వలికి రిట్లు. 199
- చ. గురువర శక్రవత్స తనఁకుం గలబాధఁ దొలంగఁ జేసికొ
శరణము వేడి మీఁడ నెఁనంగును నుంట యెఱి గి యుండి రీ
సురలును మాచులుకా నహుఁపుచుర్కున కోడిరీ వేడుచుండి రీ
గరిత నొనంగు మాతనికీ • గా నతఁ డాహరి మించు నన్నిటకా. 200
- త. లోకహితముఁ గోరి • లోలాక్షీ నాలోక, రక్షకునకు మారఁరాజ్య సౌఖ్య
మొందునట్లు గాఁగ • నింద మంచు నొనగి, పుచ్చమయ్య నీకు • మ్రొక్కు లినియ.
- వ. అని వలికినపలుకఁ బెల్ల మునుకులై చెవులు సోక నట న శచీదేవి నినిర్భిన్నస్వా
దయయై సురాచార్యుం గాంచి కంటఁ దడిపెట్టుచు. 201
- కవిరాజవిరాజితము. కలకట మిక్కిలి • కష్టము వచ్చెను • కావగ దేవరఁకాపుల న
క్కటికము ప్రట్టగఁ • గైకొని వేడితిఁ • గారుణికాగ్రణి! • కాచితి రీ
రటమట మింతయు • నంటక యుండఁజునట్లు పావర్యగ • నొ నిపునఁ
గుటిలుచు వానికీ • గోమలి నొటకుఁ • గోరచు నామది • కొం తెయివకా. 202
- ◆— శచీదేవి గురుం డభయం బొసంగుట. —◆—
- క. అని కురిసోలె నేప్పుడు, నిను వినువను శరణ మిచ్చి • నే న్గున దలం
తునె బ్రాహ్మణుండఁ గానే, నినితా భయ మునుగు మింక • స్వాంతమునందుకా.
- వ. అని నుగ చాగ్మండు శ్రావ్య బుంబుకేసి, శృంగీల యగుపాగోమి నూటడం బలికి
దేవల్లదిక్కు మొగంబై ధర్మానున ననఁబని వాసి గన్ననే నిట్లధర్మకార్యం బాచ

రించువాడం గాను మీరు మీయిచ్చ వచ్చిపమచ్చనం బోయి రా వచ్చు నని మఱియును.

205

సీ. బీడకాలముందు • బీడంబు మొలవదు, వర్ష కాలముందు • వాన లేదు
బ్రతికియున్న జ్వలంబునముల్ కలువగు, బచ్చి న్యర్థోకంబరణి తప్ప
వేలిమి వేల్చింక • వేల్పులు గొందారు, వ్రజ లకాలముందు • రాలుచుండు
వోయగుఁ బిత్రిదేవతలమును, దూలుచుం బేరు • దొలగిపోవు
తే. శరణు వొచ్చినదిని • గరుతేక, వగటబొలం బడక నిమగ్నం దలంచు
సెప్ప డివ్వనె కని నల్ప • న్యూ బరికె, వొల్లి నే ను ముతకు కీయుల్లముందు.

వ. అని ప్రతికూలోత్తరం బిడిం బుములు నిమిషములు నల్లయేని యిప్పట్లం జేయ నగు
నట్టిగ్ధం బెట్టయ్యెనో నీవ యాహించి చెప్ప మునుటయు నిగర్వదుర్విదగ్ధం
డిగన హుషు నిష్ప డేమియు కేయ బాలము గావు నివృత్తి కేప్పడతి వాని
చెంతకుం జనఁ గొంకకాలంబు న్యవధాంబు గల్పించుకొని నచ్చురది పిదప మన
చేయఁ గలవానిం జేయఁ బ్రయత్నించు మని గురు శాంతిచ్చిన మెచ్చును నగ్ని
పురోగము లగుదేవత లాశచీదేవి జేర నరిగి.

207

ఉ. ఈలుప్రగల్గుదాన పరి • యేము నెఱిగియు నన్నదానికి
దలిమి దూలనీయకుము • గల్గిరో! తల్లడమందె ప్రోత్త యా
నేలిక కిట్లంక వలసె • నిప్పును గీమృతి వల్కింట్లుగా
గాలము నెంచి చెయు మి • కా రు కన్యలికార్వసిద్ధికి.

208

—•—•— శచీదేవి సహుషుని చెంచుట. —•—•—

మ. అని ప్రార్థింపఁ బ్రసన్నచిత్త యయి యయ్యబ్జాఢీ లోకతీయా
వనముం గోరి భవద్దితం బొనరుపక • పర్తింతు నదగ్గరనం
బుం మీ రేగుఁ డటంచు దేవమునులం • బో నాడి నవీడి యై
జనయెక నూర్చునురేందుచెంతకు బృహస్పతివోప దేశంబునక.

209

తే. దూపలావణ్యవతి యయి • యేవుమీఱి
మొలుగులెఱుగునఁ దనచెంతి • మొఱయుమొఱుగుఁ
బోడిఁ గనుగొని కామునివాడి కగ్గ
మగుచు సహుషుండు పోలోమి • కనియె నిల్చి.

210

క. ముల్లోకంబుల కింద్రుడ, నెల్లరు భక్తిక భజంతు • రిందుముఖ నీ
పుల్లమున నన్ను గైకొని, వల్లభునిగ నేలుకొనగ • వలదే చెవుమా.

211

వ. అని చరిత్రనం జాలోమి భయోద్విగ్నయై ప్రవాతప్రకంపితకదలివలెం గంపించుచుఁ
గృతాంజలి యై యిట్లనియె. 212

చ. హరిహరయః డేరికిం డెలియఃన ట్లయి పోయెను నవ్వుఁ డయ్యెనో
ధరవయి నెందునేఁ గలిగి • తా మఱి వచ్చునె రాఁడొ నిశ్చయం
బరసిన వెన్న బీతఱివఁస్వాంతమునకా నినుఁ గూడి యుండ నే
నిరతముఁ గోరుచుంటిఁ గరుణింపవె నా కెడఁ గొన్నినాల్గుగళ. 213

తే. అనిన నగ్రవీతుఁడై సహుఁమానుశ్లోదుఁ, డట్ల యగుఁ గాక నీమగఁ • డైవశక్తి
నాగమఁకార్య మెఱిగినయంతమీఁద, నే ననూగమ యగు మన • కింనువదన 214

వ. అని యంపిపుచ్చిన నచ్చిగురాకుఁజూడి బృహస్పతికడకు మగిడి చనియె నది యంతయు
విని దేవత లెంతయుం జింతించుచుఁ దేవానిదేవుం డగువీష్ణుదేవునిపాలికిం జని
ప్రార్థించి బ్రహ్మహత్యాభిభూతుండు పోయినపురుషాత్ము సర్వాశకంబు వాడు
ననుగ్రహింపవే యనిన నతండు వారి కిట్లనియె. 215

మత్తకోకిలము. వాజమేధము నాకుఁ గూరిచి • వానిపుం డొరించినకా
దేజు మీఱఁగఁ దత్ఫలంబునఁ • దైచి పాతక మెంచమీ
రా జగుకా మఱి లోక మెల్ల విరాజమానవిభూతిమైఁ
దేజరిలైదు దుష్టకర్మగతిం జెను న్నహుషం డొగి. 216

వ. అని యానతిచ్చుటయు. 217

తే. అమృతముఁ కెత్తువచ్చునాఁరాయణోక్తి, విని సహచార్యు లగుసురలోఁమునులతోడ
వెడలి వెడకుచు జిష్టుఁ డున్నాడకు సరిగి, యశ్వమేధము చేయించి • రతనిచేత.

వ. అతండు సయ్యశ్వమేధప్రభావంబునంజేసి తనఁ గలబ్రహ్మహత్యం వెడబాసి
దాసిం జెక్కుభాగంబులు చేసి భూరుహంబులందును భూధరంబులందును భూమి
యందును నదులందును మదనతులందును జెట్టి తానువిగతపాపుండు యమరావతీ
పురంబున కరిగి యట. 219

క. వరదానంబున దున్రవా, తర తేజోంచితుని సహుషు • ధైర్యహిమాద్రిం
బరికించి బలనిషాదనుఁ, డర నాయుం గొని గమించె • నగపడకుండక. 220

వ. అట్లొందుండు దుస్సహతేజం డగుసహుషుని జూడి నోవక యెవ్వరికిం డెలియ
కుండఁ మఱియుఁ లొలుతుం డగుటయును. 221

—◆—◆— శచీదేవి యవకృతి వారాధించి యింద్రునికడ కరుగుట. —◆—◆—

తే. వండియఁ బ్రేష్టుఁడగుఁజిత్త • సైన్యమిచ్చుతే, శక్తి యు పి శివోయి త్రకట
తగునె నీ కిట్లని కడింది • లెవాతవాఁ గొని, శో కసంత వచిత్ర యై • నుక్కి నుక్కి.

- తే. ఇదితినే నన్ని వేల్చితిఁ నని గురులఁ, గొలుతునేఁ గ్రొత్తడినయేనిఁ • బలుకుబడి న
సత్య విఁశయము లేదేని • నిత్యభక్తిఁ, దలఁచు నారాత్రిదేవత • పాలుముఁ గాక.
- వ. అని నిశ్చయించి యుత్తరాయణావృత్తంబు సుత్రమోత్తమంబు నైనయవశ్యుతి
యనంబడురాత్రిదేవి నారాధించి దేవరా జాన్నదేశంబు చూపు మని పార్థికు
టయు నయ్యువశ్యుతి సాకారయై సాక్షాత్కరించినం గని ఋభుక్షాంగన నిజాంతరం
గంబున నంతసించి నీ వెవ్వ రవ్యా యెఱిగించు మనిన నామె నే నువశ్యుతి యయ
దాన నీసత్యశీలంబుల జేసి నీ క్షిల్లు రర్చనం బిచ్చితి నీవు మహావీర్యవంశపు నేఁడు
నియమవ్రతంబున న న్నాధించితివి కావున నీకు నీనాథుని జూపెద రమ్ము భద్ర
మ్మగు నని చెప్పచు నప్పులోమజు దోక్కొని పెక్కు వనంబు లత్రిమించి మేటి
పర్వతంబు లెల్లం దాఁగి హిమవదాత్తరపార్శ్వంబున మహానమునిమధ్యంబున
బహుయోజనవిస్తీర్ణం బై నానాదుమలతావృతం బైనమహాద్వీపంబున శతయోజ
నాయతంబును జలపూర్ణంబు నగుకొక్కనరోవరంబుం బొడగని తస్మద్ధ్యంబున వట్లు
దోవగీతంబులును బంచవర్ణవర్ణితంబులును సుగంధభంధురంబులు నై కొట్లకొలంది
సల్లిబిల్లిగ నల్లకొని యన్నపుల్లారవిందంబులు నేత్రానందనందనాధాయకంబు లగుటయు
నందు గౌరవంబై మహాన్నతం బగునొక్కవద్మనాళంబు భేదించి దానిలో
నణుననూపుండై బిసంతితువృద్ధింబై కిష్టదశం బొందుచున్న పురందరుని జూపి
తా నద్యత్య యయ్యె నియ్యిందాణియు నిండుని చిశుతంబు లగుపూర్వకృత్సం
బులంజేసి బహుప్రకారంబుల బ్రశంసించు చున్నంత నాతం డాతనిన్ గాంచి
యిట్లనియె
- 224
- ఉ. ఎదుఁ కిదు నచ్చి లివు • డ నిట నుండుట యె ట్లెఱింగి తో
నుందరి నీకు మార్గమును • జూప గ వచ్చినవారు వేరు నా
కుఁ డగఁ జెప్ప మన్న శచి • కొరిక లీరికలెత్తఁ గ్రొత్తరా
జు దపడంగ నచ్చి దిశఁపట మఁ బ్రభుశ్యము సేయ నింకితే,
- 225
- ల. కండకావరమునఁ • గానఁ వాఁడు నా, శోడిపొందుఁ గోరె • దుష్టుఁ డగుచు
నేను గొంతకాల • మెడ చేసికొంటి ని, ల్లున్న నుక్కిపును • నమ్మఁ జెనకు. 226
- క. శిడికి నే వచ్చితి నినుఁ, గా గఁ జిత్తంబుచేసి • కితుభగ్వర నా
కీనాటి కువశ్యుతియే, కానంబడ దోకుపాటుఁగాఁ గూ యగుచుకా.
- 227
- తే. రమ్ము నీవు మహాపరాక్రమము మోటయ, నహుఁడు బరిమార్చి జేజముఁగఁ జగల్గి
యేశ్వరత్వము నొంది దేవేంద్రుఁడ వయి, ప్రాభవఁ బెల్లదిక్కులఁ • బటపుపాఁతు.

వ. అనిన దివిజవల్లభుండు నిజవల్లభ కిట్లనియె.

229

చ. *కలికి వరాక్రమిఁచుటకుఁ • గాలము గా దనిసట్లు రా దనిం

జాలుకన తీలువాఁడు మనఁనూ డని వీడనివంభ్రమంబుంక

మెలఁగినదానఁ బ్రాములఁమీఁదికి వచ్చును మేదినిశ్వరుం

డలరు బాధ్యుఁడై యివుడు • హవ్యముఁ గవ్యము నారగించుచుకా.

280

క. కావున వేగిరపడ కా, దేవేంద్రపదంబునందు • దీపించునరికా

జేనమెయి నోర్తుఁ దఱివడు, నానఱకుఁ పైచు టుచిత • మగుఁ గదె మగువా.

తే. ఇవుడు నేఁ జెప్పినట్లుగా • నీ వెవండు, నెఱుఁగకుండఁగఁ జేయు మాఁనృపతికడకుఁ
జని మనంబయ్యె ఋషియానఁమునన పచ్చి, నన్నుఁ బొందుము నీ కిష్టఁమున్నయేని.

—◆◆◆ శచీదేవి పతిపంపున సహుషుని ఋషివాహనం బెక్కఁ బంపుట. ◆◆◆—

వ. అని యేకాంతంబునం జెప్ప మట్లు చెప్పిన సంతయుం జేసినట్ల యై మునుఁ గార్య
సాధనం బగు ననిన నగు నని మగువయుం దెగువమెయిం బలికి భర్తకా వీడ్కొని
వేడ్కమెయి సహుషుపాలికిం బోయి పొడసూపినం బూచి కామమోహితం డగు
నతండు సవ్యచు సవ్యనిత కిట్లనియె.

233

తే. స్వాగతము నీకు నీ కేమి • వలయుఁ జెప్పి, నన్నుఁ బొందుము భార్యవై నిన్నువలచి
యన్నవాడను నరుఁ బ్రోవ • నుంటివేని, సిగ్గు విడి మాటలాడుము • చిగురుఁబోడి.

వ. అనిన నిందాఁకి వాని కిట్లనియె.

235

క. గడు వేరువటుచుకొంటిమి, కడచనిసప్పటికి నీవు • గదె నాహృదయే

శుఁడ వగుదు వింత యేమిటి, కెడ కొంచెచు వినుము హితమఁయే నాకోర్కీకా.

236

చ. హరిహయుఁ డెక్కునశ్వముల • హస్తలఁ దేరుల నందలమ్ములకా

దొర వగునీవు నెక్కికొన • దొడ్డతనం బది యేది నీకు నా

హాకిని శూలికిం గలుగఁసట్టిమునిశ్వరవాహనమ్ము వోల

కర మలరారు నామనము • కాంచిన నికా మునివాహనస్థునికా.

237

ఆ. ఋషులు మోయుశిలిక • నెక్కి వెలుంగునికా, బోల రెవరు నెందుఁ • బొందు నిన్ను
నధికవై భవంబు • నధిక తేజంబును, నధికకీర్తి నాకు • నది ప్రియంబు.

238

చ. †అన సహుషుండు హర్షమున • హల్లకపాణిదేనకా నిగిడ్చి చూ

పను వనజాతీ నీ వనినఁయట్టి దభూర్వము వాహనమ్ము నా

కను మగు నొడ్డు దీనికి సఁసర్దులు నేను మహాతపస్వి నై

తనరెనువాడ నాకినుకఁ • చాఁచిన లోకము గాఁక నొందెడికా.

239

క. నాకుం జాలినవా డే, బోకంబున నివుడు లేడు • లోలాడ్డి నినుం
జేకొన నెంచితి నే నీ, వాకునఁ గైకొందు ఋషుల • వాహనమందుకా. 240

చ. అని శబి నుంచివుచ్చి నహుఁమావశదుండు విమూఢుడై మహా
మునులకు బిల్వఁ బంచి తనఁ ముందగుచేటు నెఱుంగలేక వా
రినిఁ దనయందలంబును భరించెనుహరిగఁ జేసె దేవరా
డ్డనవగుద్విదగ్ధుఁ డయి • కాననివా డయి కావరంబునకా. 241

తే. బోయ లయి వానిపల్లకి • మోసి రవుకు, చేయునది లేక బ్రహ్మర్షి, శేఖరులును
వాడు శంకింప కెడఁద నఁవ్యాహనమునఁ, దిరిగెఁ బని లేకయున్న దిగ్దేశములును.

వ. ఇంద్రాణియు నమరేంద్రాచార్యునిచెంతకుం జని వినయంబు దోప నిట్లనియె.

మత్తకోకిలము. ఏమి నేయును నానునోహకుఁ • డింతకుం గవరాఁ డయో
కాముకుం డగువాఁడు చేసినఁకాల మల్పమ యుండె నో
సామి నే శరణంటి నావయి • సాకత మొనగూడ ను
త్రాముఁ డేఁ దలపోయవే మనిఁ • దత్తరత్న మెనంగఁగకా. 244

తే. అనుకు బెగడకు మమ్మ నఁమ్మనమునింగుఁ
నహుఁషుఁ డుండఁడు దిరుఁ డయి • నడచునట్లు
నిష్ఠిఁ గావించు నేను నిఁకృష్టగతికిఁ
బోవు మునివాహనమ్మనఁ • బొందుకతన. 245

◆◆◆ అగ్ని యిందుగి నెడకిచ్చి బృహస్పతికిం దెల్పుట. ◆◆◆

వ. నీమనోవల్లభుం దోడితెత్తు నని యూటడిల్లం జెప్పి యప్పుడ విధివిధంబునం జేసి
వేలిమి గావించి వీరిహూత్రు సన్నిధానంబు గల్పించుకొని దేవా! నీవు దేవేంద్రుఁ
డెలిసి ర మృనిన సమ్మతించి యతం డన్నతస్త్రివేషం జనధరించి కాంచుచుండు
నంతలో నంతర్ధానంబు నొంది మనోవేగింబునం జని దిక్కులు విదిక్కులును
నేలయు నింగియు గిరులు వనంబులును బురంబులుం గ్రామంబులును గలయం
బరికించి నిమేషాంతరమాత్రంబున మిడి వచ్చి వాచన్నతికి దర్శనం బిచ్చి. 246

ఉ. అప్పులు దక్కఁ దక్కిన సమస్తమునుం గని వచ్చినాఁడ నే
జెప్పఁగ నేమి యెంగును శఙ్ఖపతిహడఁ గనంగరాదు నా
కప్పులఁ జొచ్చి వచ్చుటకు • నైతి యొకింతయు లేదు గాన ని
ట్లెప్పటి కేగుదెంచితి మ • తేరు పొనర్చుగ నుండుఁ జెప్పుమా. 247

క. నావును నప్పులఁ జొచ్చు కీవు సమగ్ధుండ వగుదు • వేగు మనుకు నా
చేవును పల్కన మతియుం, బాసకుఁ డిట్లయమఁ బలికె • భయ మెఱుకపడకా. 248

క. జలమువలన పుచి విపుల, పలనా క్షుత్రంబు జాలఁవలనా లోహం

బలరి మహాపూతతేజము, గలవై తమపుట్టుచోట్లఁ గడు నన్నగిలుక. 249

వ. అదికావున నే నప్పులం బ్రవేశింప నోప న న్ననుగ్రహింపు మనిన దేవతేజ్యంబు
జగత్పూజ్యం డగునగ్నిభట్టారకుం బ్రస్తుతించుచు ని ట్లనియె. 250

సీ. నీవ దేవలకు • నిరతాన్న మొనఁగఁడు, వఖలభూతములలో • నగుదు వీవ

ని న్నొక్కనిం గవు • లెన్నుచుందురు తివిధముగ నీచే జగం • బమరి యుండు

విపులు నిను మ్రొక్కి • వివిధకర్మంబుల, నుత్తమగతి నొందుఁచుండు రెవుడు

హవ్యపహుం డీవ • హవ్యంబు నీవ ని, న్నధ్వరంబులయజం • త్రఖలబుధులు

తే, జగములం జేయఁ జెంపఁగఁ • జంపఁ గర్త, వీవ భూతముల వహింతు • వెల్లనాట

జలము నీయంద యుండు మఃబ్బులును నీవనీకుఁ గా కింతయును లేదుఁలోకమందు.

మ. జననస్థానము పెద్దనేయుటలు నై • జం బై నధర్మంబు గా

వున నీ వంటి వశంకితుండ చగుమం • బోనాడి నీనాధ్వనం

బును నీటం జను బ్రాహ్మ్యమంత్రముల నిక • బోషించి తేజోభివృ

ద్ధిని గల్గింతు నటంచు నట్లు నలిపెక • దేవేజ్యఁ డప్పాపకుక. 252

వ. దానంజేసి ప్రబృతిల్లి నే నిది నాప్రభావంబునం దేవేంద్రుం డెలిసి వత్తు నని వైశ్వా

నరుండు విశ్వంబునం గలనదీనదహృదసు స్త్రాకవాపీకూపనముద్రాదిలాశయమ్ము

లెల్లం గలయఁ గ్రుమ్మరుచు నమ్మహానరోవరంబు లోచనగోచరం బగుడు నందుఁ

జొచ్చి దానియం దున్నవద్యవనం జెల్ల వెదకి వెదకి మృణాళగర్భంబునఁ దంతునంతా

నసంగతిఁ దగిలి నూత్నరూపంబుతో నున్ననక్కందనుం గని కనునంతలా మగిడి

వచ్చి వాచస్తతి కవ్వతాంతం బంతయు నెఱింగించిన నతండు దేవర్షిగంధర్వగణన

మేతుం డై పురుషూతుండున్నకడ కరిగి యి ట్లనియె. 253

—••••• బృహస్పతి దేవతలతో నిందుఁగి దున్నచోటి కరుగుట. •••••

చ. శశతమఖ యిట్లు నీ విచటఁ • జచ్చినమచ్చున శాంతి నొందఁగా

గత మిది యేమి వచ్చెఁ ద్రిజగం బొంగం బచరించినట్టిని

కృతులు విశిష్టముల్ సుమి నిఃకృష్టము లంచుఁ దలంచి భీతి కై

మతి చెడి పూజ్యరాజ్యమును • మమ్మును గొమ్మును నీడఁ బాడియే. 254

త. జగముల నెల్ల నేర్ప నగుజంభుఁడు శంబరుండు బలుండు లో

నగునమరారులక ఖలుల • నందఱ ముందఁగఁ జేసి యుండుటల్

తగు నది లోకరక్షణవిధానము దాన సమంబు నిందయున్
దగిలె నటంచునెంచు టిది • తప్ప పురందరునఁ తవానికే.

255

తే. వృత్తుఁ జంపినదానఁ బాఁపించె బ్రహ్మ
హస్త్యముని నీకు లోభయం • బగునయేమొ
సేయును జేరి విష్ణువే • వృత్తుమృతికి
హేతు వయ్యెను దీని కిం • తేల నయ్యు.

256

ఉ. ఈపు జగద్విధాయకుడ • వేడ్కిడ వెల్లనుపర్వకోటికిన్
గావున లెమ్ము నిన్నుఁ గన • గారవమారగ వచ్చినార యీ
దేవత లెల్ల నిరి దయఁ • జేర్చుము కూర్పుము సంతసం బొగిన్
గావుము ప్రాపు మున్నతిని • శైవవిశ్వజనేశ్వరుండ వై.

257

వ. అని ప్రబోధించినం బ్రహ్మద్ధి నొంది వృద్ధశ్రవుండు నిజమానంబున నేపుమీటి సురా
చార్యుం బాచి.

258

తే. త్యామ్ముఁ డగుశివరూపుఁడు • పడియె లోకనాశకుం డగువృత్తుఁడునాశ మొండె
నేనికై మీరు వచ్చితి • రేను వచ్చి చేయఁగలకార్య మేదియో • చెప్పఁడయ్యు.

260

వ. అనిన బృహస్పతి సురపతి కి ట్లనియె
నీ. విను మమరేంద్ర నీవిచ్చి మిట్టి దగుట న, సురరాజ్యమునకు శివశ్రుండు లేమి
నమరులు కొందలు • బందుచు నహు ఘని, పాలికిం జని వేడి • పట్టి తెచ్చి
తమజేజముల నెల్లఁ • దమినిచ్చి వానికి, గట్టి రమరరాజ్యంబట్టి ముపుడు
వాడు గర్వాంధుడై • వర్తించి దేవర్షి, వరులఁ శైకొనఁ దనవాహకులుగ

అ, వాని కోడి నిన్ను • వసుల కుర్గంబుల, వెదకి వెదకి యిటకు • వీర లెల్ల
వచ్చినారు నీవు • వచ్చి నరుండైన, నహుఘ నడచి జగము • నడప వలయు.

261

తే. తనతపోవీర్యబలమునం • గనినమాత్ర, నెరిఁజేడంబు హరియించు నిద్రశక్తి
గలదు వానికి నేరు సంఘటకు నోడు, చుండు రియు ముసాయ మీ • వందు శక్త.

వ. అయ్యవసరంబున యమవరుణకుబేరసోములకు కరుడెంచి పురందరుం గాంచి విను
తించి కాలోచితసంభాషణం బొనరించిన సతండు వారి సతిగౌరవంబున నాదరించి
యి ట్లనియె.

263

నీ. లోకపాలకులార • వీరఁ దోడ్పడుదురే, సహుఘ నే పడఁగించునాకు మీరు
నావుడు వా రేము • నవసితి మైన నీ, తో హవిస్సుం గొని • తోడుపడుదు
మనుడు నిండుఁడు మీర • లనినట్టులే మీకు, నభిషేక మొనరింతు • విభవ మంద
మన మెల్లరము నేఁ డఁమరవల్లభులఁ గూడి, ఘోరరూపుని వానిఁ • గూల్చ వలయు

తే, ననుచుఁ దనతోడఁ గ్రతుభాగ • మగ్ని పొందుఁ

గ్రతుపతిగఁ గుజేరుండు యక్షధనుపతిగ

యముఁడు పితృపతిగాఁ బాశి • యవృతిగను

నాన వెట్టి హవిర్యాగ • మందఱ కిషి.

264

వ. పరదుండై వాసి గలిగించి వారితో వానవుండునహుషవధోపాయం బరయుచున్న

నమయంబున నగన్త్యుం డరుడెంచి దేవేంద్రుం గాంచి.

265

—♦♦♦ అగన్త్యుం డింద్రునకు నహుషపదభ్రంశము జెల్పుట. ♦♦♦—

ఆ. విశ్వరూపుఁ జంపి • వృత్రునిఁ బరమార్చి, లోకబాధ లుడుపు•లోకవినుతు

నిన్నుఁ జూడఁగంటిఁనీనాయ నహుషుండుఁ పవ్వఁ డయ్యెఁ సిరులఁభ్రష్టుఁ డగుచు.

వ. అనినం బరమానందకందభితహృదమూరవిందుండై దేవేంద్రుండు.

267

ఉ. స్వాగతమయ్య నీకు మునిఁచంద్రుడు! కైకొను మర్హ్యపాద్యముల్

భాగవతోత్తరుండ వగుఁ బహ్మమునీంద్రుండ వీవు నిఁ గనఁ

నాగొవ రెల్లఁ దీతె నిఁక • నల్పురిలోఁ దల యెత్తుకొందు నా

యోగము, మంచి దయ్యె నెటు•లో నహుషమృతి నాకుఁ జెప్పవే.

268

క. అనుడు నగన్త్యుఁ డిట్లు, విను మమరేంద్ర నహుషుండు • వెడలిసవిధముగ

వినిపింతు దేవపతి నను, తనగర్వమె తనకు భ్రష్టుతం దగిలించెఁ.

269

చ. ఆహారహమ్మ శ్రమంబునకు • నై తనపల్లకి మోయుమాను లా

నహుషునిఁ బల్కి రిట్లొకడిఁసంబున గోవులప్రోక్షణంబునఁ

మహిమము బ్రాహ్మణంబు లగుఁ హంత్రములు దగు నవ్వీ నీ కెదఁ

మహితములుం బ్రమాణములు • నాజును యన వాడు కా వనఁ.

270

క. నావును మును లిట్లుని రో, దేవేంద్ర యధర్మమంద • తీరినతనఁ

నీ వెట్లు ధర్మ మెఱుంగఁ, గా వత్తు పమాణ మందుఁ • గలుగుక మాకుఁ.

271

ఆ. అనిన మునులతోడ • సతఁడు వివాదము, విడనియట్లు పూని • వెడఁగ యగుచు

నొడ లెఱుంగ కీను • వొడముఁ బై వాదించు, నాశిరంబుఁ దన్నె • నాసిరిల్ల.

272

వ. అట్ల కడకాలు దన్నిన నే నతనిపైఁ గ న్నెట్టచేసి.

273

కాశీకూర్మకారత పాతకములం • దూర్షోక పో నేలరా

యారీతిఁ యుషు లెంచు బ్రాహ్మణములఁ • హీ యంచు నిందించుచుఁ

* గొండు = తామరు; బాధ. † గోవులప్రోక్షణంబునఁ = వేదమందు గోప్రోక్షణమంతయు అని

యొక భాగమునకుఁ చేరు. ‡ వైవాదిచు = హేతువాదిచు; % దూర్షోక = ఉబుసుమోక.

వీరిం దూఱుచు నన్నుఁ దన్నితివి జీవింపంగ నాశింపవో

క్రూరత్వం బిది కాల్చిపుచ్చదొకొ నీకు న్వాహతుల్ మానులా.

274

వ. నీవు పరిక్షిణపుణ్యుండ వైతి కావున స్వర్గవద్రభష్టుండవై మహీతలంబునం బడి పది
వేలసంవత్సరంబు లబజగంబవై యుండు మని శపించి శాపభయవీడితుండై దీనుం
డైనవాని కనంశరస్వర్గప్రాప్తి సనుగ్రహించితి సంత బ్రాహ్మణకంటకుం డగునా
దుష్టుండు దేవరాజ్యభోష్టుండై దుర్గతిం బొందె నని మఱియును.

275

క. బగదేశకంటకుం డనఁ, దగునహుండును చెడియె నిక్కఁ • దడయక నీ వీ

బగముల నెల్లం బ్రోవుము, పొగడిత కెక్కంగ సమరపూజ్యుండ వగుచుక.

276

చ. అనిన మహర్షులు సురలు • హ్వనమవ్వెచ్చి తృప్తులై.

మునివరు నెలతయుం బొగడి • మొక్కిరి మిక్కిలి భక్తియుక్తి న

య్యనువున నచ్చి రచ్చటికి • సచ్చరలుక సురలోకసుందరుల్

ఘను లగుదేవయోనులును • గందోపిండుగ నిందుఁ బాడఁగక.

277

—◆◆◆ ఇందుండి మరల విచ్చి యింద్రవదము నొందట. —◆◆◆

ఉ. *లంఠ బలాంతకుండు సకలమరబృందసమావృతుండు శు

ద్ధాంతపనాంచితుం డగుచు • ధర్ముడు లోనగులోకపాలు ర

త్యంతవిభూతితోడఁ దనఁదండ నకక మును లంటి రాగఁ జౌ

దంతిని నెక్కి మొక్కలము • దక్కొనఁగాఁ జన రాజధానికక.

278

క. వేలువులతోడ పోలో, మిలలనానహితుఁ డగుచు • మేలు పొనంగక

బాలించెఁ త్రిభువనంబుల, నేలోపము లేకయుండ • సిద్ధచక్రత్ర.

279

వ. అయ్యససంబున నంగిరసుం డరుడెంచి మించిన వేడ్క నధర్మవేదమంత్రంబుల
దేవేంద్రుం బూజించుటయు నతం డతనికి సంతసించి వంబుగా నవును వతించిన
వేదభాగంబున కధర్వాంగిర స్సుని పేరువెట్టి యజ్ఞభాగం బనుగ్రహించి పుచ్చి
వియచ్చరుల నెల్ల నాదరించి మహామునుల నెన్ని మన్నించి త్రిభువనస్తోత్ర
పాఠుండై పూజ్యామరరాజ్యచాలనంబు నేయుచు సుఖంబుండె నని వెండియు.

280

ఉ. *వింటివె ధర్మరాజ బలభేదియు నిట్టులు దుఃఖభాజి యై

గంటఁగ హనికష్టములు • కించుబలెం గొన నీవు నీడుకా

ల్గంటియుఁ దమ్ములక వినుల • గన్తికి నైతి మటంచు గుండకుం

డింటర మేగ నొందఁగల • రింద్రునకుం దగి రాజ్యపౌఖ్యముల్.

281

తే. శక్తిశాత్రపుల్లు సీశత్రులైన కర్ణదుర్యోధనాదులు • తూగముగను
నాసిరిలైద రథలభూనాధుడ వయి, నీవు నీవారితో సుఖశ్రీ వెలయుదు. 282

ఉ. మానవలోకమందు నియమంబున నెవ్వడుగాని యియ్యసా
ఖ్యానము విన్నమాత్ర నభియోధిభయం బటి ధూతపావుడై
మానుగ నిందు నందును గ్రంథంబున సౌఖ్యము నొందు నాలమం
దైన రిపుక్షయం బయి జయంబు యశంబును బొంద నయ్యెడిక. 283

వ. అని శల్యుని డాడొనించి చెప్పిన నప్పండవాగజుగ డభినందించుచు వాని
బూజించి నీవు కర్ణనకు సారథ్యంబు సేయునాడు నామాట ముజువ వలదని
మాటికి జెప్పి యంభివుచ్చిన నశు డట్ల యగుం గావుత మని వాని నామృతించి
నిజవరివారసరివృతుడై హస్తినాపురంబునకు జనియె ననంతరంబ. 284

—♦— రాజులైన సేనలతో నియమింపబడు శేరుడు —♦—

మ. ఊరి నందందుఁ బసిద్ది గాంచినభటఁ శ్రేష్ఠుల రోత్సాహనం
భృతచిత్తంబున వచ్చి మొత్త మగుచుక • బేంఖన్యహస్తాభితో
నతని జేరగఁ గృష్ణునిమ్ముఁ డపు డేకాక్షాహిణీసంఖ్యై
చతురంగం బగుననతోడఁ గడునిచ్చుం జొచ్చెఁ గాంతేయులక. 285

సీ. అంతః జేదీశ్వరుం • డగుధృష్టశేతుఁ డేకాక్షాహిణి గూడి • యరుగుదెంచె
నంతసేనియు తననంతుగాఁ గొనితెచ్చె, శౌర్య మొప్పుగఁ జరానాథనుతుడు
నన్నదమ్ములు కేకయాధీశు లేవు రేకాక్షాహిణీసేన • నంటి వచ్చి
రలడువదుండు పుత్రులు దాను నెక్కయఁడైహిణీబలముతో • గడలి వచ్చె
తే, బార్వ జేనుమహీపాలసరివృతుఁ డయి, సుస్విరాజేంద్రుఁ డతియమహితబలము
గొలుచు బుతుల మంత్రులఁగూడి వచ్చె, బాగవపుతుల కనిఁ దోడువడమనిచ్చ.

వ. మతియు సాగరానూపనానులం గూడి వచ్చినసాంమ్యులంబు మున్నుగా నానా
దేశంబులనుండి వచ్చి సౌభాగ్యిగణ్యులు నొక్కయక్షాహిణిఁ గలిగియుండి రిట్లు
కూడంబడినవాడవనై న్యం బంతయి నేడక్షాహిణులై లక్ష్మీంపఁబడి నెయ్యంబు
వీడి కయ్యంబునకుఁ గాలునీన్యఁ చుండె లెటఁ జేకెరాతబలసంకృతుండై
భగదత్తుం డొకయక్షాహిణితోడను ధూరాగ్రేనిరుం డైనభూరిశ్రవసుండును శత్రు
వృద్ధయశల్యుం డగుశల్యుండును బ్రత్యేకింబ యొక్కొక్కయక్షాహిణితోడను
భోజకుకురాంధకజననందోహనమావృతుం డగుకృతివర్మ యొక్కయక్షాహిణితోడను
సింధుసావీరవాసు లగుజయద్రథసేనులు లొకయక్షాహిణితోడను కయవనానీకినీ
విరాజితుండై కాంభోజరా జైనసుదక్షిణం డొక్కయక్షాహిణితోడను నవంతిదేశా

ధీకు లగుమిదానువిందులు ప్రత్యేకంబ యొక్కయత్నోహణిగోడన్న పద్ధిరై,
మఱియు దక్షిణాపథవాసు లై సవీర్య గేనరులం గూఁడి మాహిష్మతీపురీశ్వరుం డగునీ
లుండు మున్నుగా నానాచేశబులకుడి వచ్చిసమీభలులు మూడితొహణులకుం
గలిగియుండి రిట్లు సమావేశం బైనదుర్వ్యభిజలం బంతయుం బమనోకండ్ర
హిణు లై దాక్షిణ్యంబు విడిచి ప్రాణులు లాశింపక చిన్వ పుష్పిష్టారుచిత్తంబున
హస్తకొనియుండె నత్యవసరంబున. 287

చ. ధంశిధరాశిగో ధరశిః * వా నది యీరించో యనంగ నై
పరిపరీతులఁ దెను * వట్టనియట్టులు బెట్టు మ్రోయుచుఁ
భర మయి నేల గ్రక్కదల * వచ్చిసేనకు హస్తినాపురఁ
గరగరిఁ గాలునెట్ట నవకాశము లే దినుకంతయేనియుఁ. 283

వ. ఇట్లు ప్రోగుపడినమూఁగఁ కెల్లం గొరనేశ్వరుఁడు గురుజంగులంబులందును బంధ
నదంబునందును రోహితకార్యంబునందును గురకూలంబులందును సహిచ్చ
త్రంబులందును గాలకూటంబులందును వారణావతంబులందును వాటధానంబునందును
యామునపర్వతంబులందును విడిదలం గావించి ప్రభూతధరధాన్యశుభ్రతంబు
లగుట్లు గావించిన నవి ముల్ల నెల్లదం బెల్లు రేఁగి విచ్చలవిడి విహరించుచుండె నంత.

— సంజయవచనము. —

—

—◆— ద్రుపదపురోహితుండు ధృతరాష్ట్రనొడ్డకు వచ్చి వాఙ్మాసించుట. —◆—

మ. శ్రీవమనుండై ద్రుపదావనీశుఁ డటు సంప్రార్థించి వంగుగఁ బొల
దుమహీనాధనుజేష్ఠకార్య మని సంశోషించుచుఁ గాయబా
రము గావించఁ బ్రయాణమైనదిజఁ దాఁరధించువాఁడై కురూ
త్రములఁ దుతిపురీహంబునకు సంశక్త వచ్చె నిం పెచ్చుగఁ. 290

వ. వచ్చి ధృతరాష్ట్రభీష్మవిదురలం గాంచి సత్కృతుండై పాండవేయులకుశలం బెఱిం
గించి వారికుశలం బెఱింగి వేరోలగమ్మున నర్యనీనాప్రజేత్యమధ్యంబున నెల్లరకుం
దేటచెల్లంబుగా నిట్లనియె. 291

ఉ. తెల్లమ కాదె ధర్మ మది * ధీరజనోత్తరులార మీకు నేఁ
జెల్లద చెప్పఁ బూను టిది * చెప్పెడుసర్థము నొప్పఁ జేతకై
చెల్లెను నం చనుగహము * నేయుఁడి యీధృతరాష్ట్రపాండు లిం
వుల్లసెలంగఁ బుత్రు లయి రాక్కని కెందు సువిశ్రుతంబుగఁ. 292

శ్రీ ఆరాధించు -- సంశోషణము;

తే. పైతృకం బగుధన మెల్లఁవార లిర్వు

రకు నవల వారిపుత్రకులకు నమాన

ముగఁ గొనఁ జెల్లు నిట నిట్లు • పోక ధార్త

రాష్ట్రులక పోయె నేనుండు • రచ్చునుండు.

298

మ. నికృతిం బాంధవపైతృకార్థ మగుదానిం గొంటయే కాక యీ

సుకృతుల్ వారల నెట్టియిక్కములలో • జొచ్చిల్లఁగాఁ జేసిరో

యిక వా రెట్టివిషత్తులు బడిరో మీ • కెల్లఁ ననుగ్రంబుగాఁ

బ్రకటం బయ్యెను గాదె చెప్పఁ బని సంప్రాప్తించునే నా కిటఁ.

294

తే. ప్రాణగొడ్డంబులకు నయి • బ్రతికి వారు, ఖాండవప్రస్థమున నుండి • దండితనము

వలన గెలిచినరాజ్యముఁ • లలి హరించి, వెడలఁగొట్టిరి వనులకు • వీరు వారి. 295

క. వాని నొకింతయు నెఱుగని, వానివలెం బెద్దరాజు • వర్తించు నిటుల్

వీనియుపేక్షయే కారణ, మై నెగులుం దెచ్చె నిండు • నందుఁ దలంపఁ.

296

చ. మదమున వీరు వారి కచఁమాన మొనర్చినఁ జలప నెంచినఁ

నదమున యాజ్ఞనేని కటు • నల్పిన నల్పము గానిరాజ్యసం

పదఁ గొనినఁ వనిం బడునుఁచాయము వన్నిన నన్ని చేసినఁ

మది నవి వెన్నఁ న్రోసికొని • మానక నామమ కోరి రాదొరల్.

297

క. వారియు వీరియు వృత్తము, మీరలు మది నరసి చేయి • మిగులక యుండఁ

దీచి దుర్యోధనునకు, వారక తగుబుద్ధి పెప్ప • వలయుం జుండీ.

298

ఉ. పోరితముం బొనర్చుటకు • బుద్ధిఁ దలంపరు పాండవేయు లి

క్కారవకోటితోఁ గలసి • కాలము పుచ్చగ నెంచుచుండు రీ

భారతిలోకనాశనము • వారికి నిష్ఠము కాకపోయినఁ

వీరలకారణంబునను • విగ్రహ మైనను జంక రింతయుఁ.

299

వ. అం దేడతొహిణు లిందుఁ బదునొకం డతొహిణులు వారు మ మ్మెట్లు పోరి జయింపఁ

గల రని మీకుఁ దలం పగునేనిం జెప్పెద నాకర్ణింపుడు.

300

తే. కవలు భీముఁడు సాత్యకి • గండుమగలు, గల రొక్కొక్కరు వేయియఁతొహిణులకు

దీటుపచ్చినపోటరుల్ • తెలియదోటు, వారిభావపరాక్రమఁ ప్రతిభ మీకు. 301

కా. మీ సైన్యం బిది యేమిలెక్క రణభూమిం గట్టి యగ్గాండివే

హ్వనంబుం గొని వానుదేవనఘండై • వర్తించినఁ నున్మలో

కానాధ్యం బగు సైన్య మైనను నిమేషార్థంబునఁ నాశ మా

నేనందేహము లేదు ఫాలనయనుండై యొడ నాక్రీడికఁ.

302

- క. లోకము లన్నియు నెకయె, త్రాకట్టి యొకెత్తు గాని • సన వచ్చు ననికా
మీ కగుమూఁకలు వానికి, వాకొన నొకచీరికైన • వచ్చునొ రావో. 808
- వ. మఱియును. 804
- చ. సకలచరాచరంబులను • జంపఁగఁ జెంప సృజంపఁ గర్ర యై
ప్రకటితసస్మహత్వమున • భాసిలుదేవుఁడు వాసుదేవుఁడా
సుక్ష్మతుల కిష్టుఁడుకా నఖుఁడు • చుట్టము నేడ్గడ శిక్షకుండు ర
ఁడుకుఁ డయి పాయకుండు ననఁ • జాలదె తక్కిన వెల్ల నేటికిఁ. 805
- తే. మేటిసేవబలమ్ము కిఁరీటివిక్రమమ్ము వాసుదేవునిబుద్ధిఁమత్త్య మేక
మై పొనుగుదునుండ నేఁ • డైనఁ గాని, తెలిసి యుద్ధ మొనర్పంగఁదివురఁ గలఁడె. 806
- క. కావున మీ రీగల దే,దో వారల కిచ్చి యిచ్చ • నాండఁగ నుండుం
డివేళ దప్ప నీకుఁడు, భావింపుఁడు ధర్మపథము • ప్రాజ్ఞుల రగుచుకా. 807
- వ. అనిన విని ప్రజ్ఞావృద్ధుం డగుభీష్ముండు వానిం బూజించి యిట్లనియె. 808
- ఉ. భాగ్యము గాదె పాండవులు • బన్నము లీగి నహాయవంతులై
ఋగ్యజరాత్మకుం డయినఁకృష్ణునిఁ గూడి దురం బొనర్చ వై
రాగ్యము గల్గి శాంతియ నారం బని వీరలపొందుఁ గోరుచుకా
యోగ్యత యెందునుం దెలియ • నుత్తమవృత్తి నెసంగు టారయకా. 809
- ఆ. బ్రహ్మఁబండ వగుటఁ • బరున మై నీవాకు,నఱలుచున్న నీవు • పలికినట్టి
దెల్ల సత్య మనుచు • నిండఱు నెఱిఁగిరి, పాండుపుత్రు లిడుమఁ • బడుట నిజము.
- క. పితృధన మొండఁగ న్నర్హులు, స్తుతమతు లై యుండుపాండునుతు లివ్వేళకా
ధృతరాష్ట్రనుతులు వారల, నతిమైత్రిం బొందిపొనుగు • టగు నుచితగతికా. 810
- చ. అరయ మహాధంకు సరుఁ • డాహవముందు శిరానంబునుకా
శరములు పూని యున్నతటి • శెంబధరుండును నోర్చి నోపఁ డె
వ్వరి నికఁ జేరుకో నగుచు • వాడె సమర్థుఁడు ముద్దగంబులం
బురహరునికా రణంబునను • బొల్లగఁ గొట్టిన జెట్టి గాఢాహో. 812
- వ. అని పలికినం గురుపితామహునిపలుకు లాక్షేపించుచు సక్షీణమన్యసమన్వితం
డగురాధేయుండు రారాజుపైఁ జూపు నిగిడించియుం బురోహితునిదిక్కు మొగంబై
యిట్లనియె. 813

శ్రీకృష్ణుడు ప్రదవురోహితుం గన్పించుకర్ణం దెగడిపటకుట.

క. ఇల్లాగు లేల వెండియు, నెల్లగుం దెలిసిఁజేసే బాదహాసం

దల్లన పొబలు డొకితా, దెల్లముగా బ్రతికె చట్టి * తేగి దాయ చనెక. 314

చ. %నమయ ను నున నుం గగనం * బాలక బాలక మాడి పైతృకా

రముఁ గొం నానసే ప్రపదక్షితిఁగాధుని మన్వృనాధునిక

నమగ నుండు దోమనాచందమునం బొనగి చి నచ్చినం

గ్రను నొకి బీసం ప్రభువు * రం కని రాజ్యము వారి కిచ్చునే. 315

క. నాలు గాకిచ్చు కిచ్చు, బాలుఁడు ను నెల్ల కభ్య * మగునే కరికిం

గలిచి నేల యుండు, లేలుగు నుండు నుండు * నీప్రభు విచ్చుక. 316

చ. సైవై భగవాన్ జలనరాజ్యమును న * ప్రీతిం గొనగ బాండవులే

మతి గావించిన నెల్ల క వనం గగనం గ్రహితిం నుం

యి కుంక నచ్చిన గాత్రరాష్ట్రం క మొక్కే శ్రీశి గల్గెన నుం

న్నతి కై నెల్ల గ నుండు గాతిం దొంగ నెల్ల గ నుండు. 317

వ. అనిన గన్పించును గాంగేయు నుండు కి ట్టనియె. 318

ఉ. మాటలు నచ్చు హెచ్చుగను * మాన్యులు తెల్లరు నీకుఁ గారు వా

చాట! నది వ నీకి కటు * చాలు ని! నిను నే నెల్ల గ రా

మేటివగం డొండ నిను * మేనును నీగురురాజు మాడగ

నేముల మాటల క్షాగుల * నేనును గాదాని గోగ్రహం బునక. 319

క. ముఱితి నం గు బీరిము, లబచెన వీర్యము నెల్ల గట్టనరింపగ

గుఱుకొనియున్న మం మందట నుం దెగి మున్ను నింగెం * దగినద కాజే.

వ. అనిన విని భృతిరాష్ట్రం మగరివడి గాంగేయు నెనునయించి రాధేయుం దెగడి

గ్రుదవురోహితునిచే మొగంజై. 321

శ్లోకము. బాంధవులకు నెల్ల గోకములకు, సోమపుగా జెప్పె చిన్నదీనుతుండు మేము

తెన్న డొజించి నుండు * లేబగటన, పార్థసాలికి బుచ్చెదఁ * బదుము నీవు. 322

వ. అని వానిం బహూసరించి యంపివుచ్చి నుండుము గావించి నభానదు తెల్లరు విన

ని ట్టనియె. 323

శ్రీకృష్ణుడు పాండవులయొద్దకు నంజయుం తెప్పిపుచ్చుట.

ఉ. భవ్యయశోవిశాలు రగుంపాండుకుమారులు వచ్చి యుయ్యవ

ప్లావ్యమునందు నుండి రుట * బంధులు దారును నీవు వోయి నీ

1 ఇల్లాగులు = ఈవిధములు; % బాలకము = కపటము; గ్ర లేబగటన = ప్రాతఃకాలమునందు.

శ్రావ్యవచోవిలాసము పొసంగఁ బ్రసంగము నొప్పి జేసి క్లే
శవ్యయ మై మదు ల్పదలు చ్చదమునం బొనరించి రి మొట్టగి.

324

క. మనచేసినపుణ్య బున, వనవానక్లేశ ఓహగి • వచ్చినవారిక
గని లేర్చు నీదునేర్చున, సనునయవాక్యప్రకార • మనువుపడంగ.

325

క. మోపై నిష్పడు వారికి, గోపము లేకుండునట్లు • గుప్తాములక
రూపించి చెప్పు మెప్పుడు, నాపట్ల మిధ్య లేమి • సమ్యక్ పుట్ట.

326

ఆ. పైతృకంబ కాక • పయి వారిస్వజ్జిత, మైస్త్రియు నాదునాత్మభవుల
కవుల వారి లివ్వ • డలుగ కుదురె నామ, శాంతి గలుగఁ జేయుచంద మెట్లా.

327

సీ. ధర్మార్థములు వారు • దవలి కార్య మొనర్చువారు దోషము వారివలనఁ గాదు
కామసంగతిఁ బడి • గర్హితార్థముల్, గావించు వారు • గారు వారు
క్రోధహ్వంబులు • కుక్షుపానలు శీతఘ్నముల్ గలుగ వాఘనుల కెప్పుడు
ధృతియుఁ బ్రజ్ఞయుఁ బూని • స్థితి గల్గి సుఖదుఃఖముల కెడఁపాకి వారలరుచుండు
లే, మిత్రులకు వారిధి మెల్లఁ బువులగుండ, నొనఁగుమరు వాఁడై మైత్రియుఁ నెనఁగు నెప్పుడు
సభిలషింతురు న్యాయార్థము ద వారు, వారి కరియంగ నెవ్వఁడు • వైరి లేడు.

చ. ఖలుఁడు సుయోధనుండు మనఃకర్ణుఁడు దుర్మయతిస్మిరాత్ము లై
సలలితమూర్తులక విపులశౌర్యసమందితకీర్తు లై ధరక

వెలసినపాండుపుత్రులకుఁ • బెంచిరి గోపము దాన నింతి యై
మొలచినవైర మక మొలక • భూతిరోర్విజ మయ్యె నియ్యెడ.

329

లే. ఇట్లు బెదరించి నాకొడు • కేము చేసి, పాండురాజకుమారులభాగ మీకి
తాన కొని సౌఖ్య మందఁ గఁదలంచు నకట, వారు డిమించియుండఁగా, ఎళమె తనకు.

క. జగ మెల్ల వారిచుట్టమ, యగుఁ బగ లెవ్వరును లేనియది నిక్కువ మీ
వగ నవచార మొనర్చెం, బగఁ గొని నాకొడుకు కర్ణుఁడెలుకున నకటా.

331

ఆ. బాల్యచేష్టితంబుఁపగిది నాకొఱగాని, కొడుకుచేత యయ్యె • వెడఁగు వాడు
దాన ఫలము నొందఁ • దలంచుట త ప్పది, వ్రేలు బాముకొఱ • వెఱికిపట్ట. 332

చ. ఇదిమొన నయ్యుధిష్ఠిరున • కచ్యుతుఁ డర్జునుడుక వ్యకోదరుం
డును సహదేవుడుక నకులుఁడుక విరటుండు శినివ్రవీరుఁడుక
ఘను లగున్మంజరూదులును • గల్గి మహాభయదక్రమంబునక
గొనకొని పోరుచున్నతఱి • గొండలునే నిట నిల్వనుందురే.

333

సగ్ధర. గాండీపజ్వారవం బుత్కట మయి దేనలం • గ్రమ్మి పర్వంగ గర్వో
ద్దండుండై భండనోర్వో • దగి రథముమొగ్గ • దైత్యవిద్యేషి యుండగ
జండాఁతుండో యనగ శఃస్రము లనుకీరణఃజ్వాలల స్నేల లెల్లగ

నిండం గావించుజిహ్వా • నెఱి నెదురుకొనగ • లేదు లోకత్రయంబుగ. 3834

నీ. విజయంబు గాంచ నేవీరవరేణ్యుఁ డు, తరళరుభాముల • వరుసనోడ
గలిచె ఖండవనసఃక్షితి నేమహారథుఁ, డింద్రాదిమరుల నఃపీనశక్తిః
జోరి మెప్పించె నేభూరివిక్రముఁ డింద్ర, కీలమహాద్రిపై • గిరుతుఁ దాడి
గోగ్రహమున నేమహాగ్రజేజుడు మన, యెల్లర నొల్లఁబోఁ • దెల్ల నేన
తే, సమ్మహాన్నతవిక్రమఃఖ్యాతుఁ డైన, శ్వేతవాహుఁడు మోపెట్టి • చేతివిల్లు
వేగ బాణవరంపరల్ • వేయుచుండ, నెదుర నాలమున న్నిల్చి • నెప్పఁ డోపు.

క. నాగాయతబలుఁ డైనన, దాగతిపుత్రుండు చే గఃదాదండము ను
యోగము నొంగగ బగతుర, కాగుదెనా ల్పనఁగఁ దోచు • నాహవమందుగ. 3836

తే. భీమనామోన్నతం బగుభీమపష్ఠి, కురుకుమారశతాటవి • గుప్తఁగూరఁ
గాల్చిపుచ్చెడు సమరోష్ణకాలమైన, దాని కెదు రింతయును లేమి • తథ్య మరయ.

తే. కృపునితోడ జిహ్వునితోడఁ • గృష్ణుతోడ, ద్రోణుతో భీష్ముతోడను • దొడరి విల్లు
విద్య నేరిచి లోకై కఃపీరుఁ డైన, సాత్యకి రణంబునగ వారిఁసాయ మఁటవె. 3838

నీ. శ్వేతంబు పక్షులఁ • జేయునట్టులు మాద్రి, బిడ్డ లరులఁ దోల • బిరుదు గలరు
ఘనుఁడుధృష్టద్యుమ్నుఁడనుకాలయముఁడందుఁ, బాదలువారికిఁ బ్రాణఃపదమువాఁడు
క న్నిట్టచేసినఁ • గాంతేయవరు నెరి, రించి జీవించువాఁ • డెంచె గలఁడె

మత్యుజేకేసుండు • మాటలఁ బోయెడు, వాఁడె పాంశ్యుడు వారిఁవాడికత్తి

తే, ద్రుపదుఁ డెంతకు లేడు చేదిపతి యనదె, యలఁతులం బోదురే కేకఃసూధినాథు
లిందఱుం బాండవులపక్షఃమందు నోల, మాసగొన కుండి రని వింటి • నయ్య యిపును.

ఆ. ఆసుభద్రకొమరుఁ • డభీమన్యుఁడును ద్రావ, దేయపంచకంబు • వాయువేగుఁ
డగుహిడింబనుతుఁడు • సనిమొస నిల్చిన, నెరిగ నిలువ వశమె • యేరి కై. 3840

వ. మఱియుం బాండ్యకారూషకన్యంజయప్రముఖనానాదేశాధీశులం గూడి గిరిదుర్గవన
దుర్గాశ్రయలును సాగరానూపవాసులును నానావిధాయుధవిభవవిశేషసమందితు
లును సగుళకంఠవనబర్హరపులిండవుల్ సాదు లైనమ్లెచ్చవీరులు సత్యుత్సాహంబున
యుయుత్సువులై వచ్చి పాండవబలంబులం గలసి గండమిగిలి యుండి రని వింటి
పని వెండియును.

మ. నిశుపాలుఁ వధియించునట్టితటి నాశ్రీకృష్ణసింహంబుఁ గాంచి
చి శతోర్విశమ్మగంబు లెల్లఁ బఱచెఁగ • జేడ్పాటుమై నట్టివా
నిశతాంగమున జిష్టు నెట్టయెదుట • స్వీయించి మాపై న్యమం
దు శరంబుం గొని పోర నుండిననరుండుం గల్లు నా నొప్పనే. 342

క. లోకప్రసిద్ధకార్యశ్రీకుం డగువానుదేవుఁ • జితమునందుం
జేసిననమాత్ర నాకుఁ, వ్యాకులత ఘటిల్లకునుఁ, నా శలపోయఁ. 343

మ. శివరనారాయణు లిద్దఱుఁ మనమునం • దక్కింప శక్తాచ్యుతుల్
ధరణీభారము వావఁ బుట్టి రిటు నాదాయూదు లొక్కొంతయే
రయం జాలనిమందబుద్ధు లయి పో • రాశించి రేమందు ని
క్కురుపీరాళికిఁ జేటుకాల మది చేకూరెం జామీ సంజయా. 344

క. ఇరువురు కృష్ణులు నొకరథ, నామునఁ గూర్చుండి యనికి • వత్తు రనంగఁ
బరిపరివిధముల నామది, పరికొనించెడిని దుఃఖభాజన మగుచుక. 345

మ. హరికి గొంకను భీమసేనునకు నే • నిధ్యాత్మ డింక నృహే
శ్వరుని దాణినపాకశాననికి నే • జంక నృహవిక్రమ
స్ఫురణం నాల్పినమాద్రినందనులశేజోదీప్తికి డొంక దు
ర్భరతేజం డగుపాండవాగ్రజునికోపస్ఫూర్తికిఁ జంకెదక. 346

తే. కుశిచిక్పూర్చుండఁగా లేక • కొడుకు క్రొవ్వ, చివ్వకుం గాలు ద్రవ్వయఁ • జేసె నికృతి
ధర్మతనయునకుం గిన్న • దగులఁ జేసె, నదియె ప్రాణాంతకం బగు • నక్కట కట.

—♦— సంజయం డుపప్లావ్యుంబునకు వచ్చుట. —♦—

ప. కావున నీ వివు డాలసింపక పాంచాలరాజచమూనివేశసంబునకు రథం బెక్కి పోయి
జనార్దనసహితు లగుపాండవులం బాంచాలాదులం గాంచి కుశలం బడిగి యుద్ధి
ష్టిరం బ్రీతియుక్తవచసంబులం దేర్చుచు ధృతరాష్ట్రుం డెవ్వమను శాంతి గోరి
యున్నవాఁ డని చెప్పి యస్సంధరికాక్షునికటాక్షుంబు వడయ మాటలాడు మమ్ము
హత్ముల డుగ్రహించి నీమాట లియ్యకొనిం బాండవులు నియ్యకొందురు వాని
మాట కెందు నెదురాడువారు లేరు దానగజేసి మనకుం గార్యసిద్ధి యగు మఱియుఁ
దక్కునుంగలన్యంజయకేకయూదులతోఁ గుశలప్రశ్నంబు చేయుచు నెల్లవారికి నా
శాంతహృదయం బెఱుంగం జేసి సమయోచితసల్లాపంబుల సర్వలోకహితంబు
గావించుటని ర మ్మని పంచిన మంచిది యని సంజయుండు నాతనిచెప్పినచొప్పున

* దాయదులు = జ్ఞాతులు, కొడుకులు;

† డింకు = కమ్ము, అనఁగా నిట బాధనొంద నని భావము;

నువ్వావ్యంబునకుఁ జని యనుజునుజనహింసలుగా హితవునోహితామాత్యభృత్య
సంబంధబాంధవచరివారసోద్యతలు పై వారేమో డగువానుడేవుం బురస్కరించుకొని
వేనోలకం బు ధర్మగాఙ్గం గాచి నమస్కరించి శ్రీతిపూర్వకంబుగా నిట్లవియె.

క. తమ్ములును నీవు గొమ్ముయు, నిమేలును సుఖము న్నిచ్చు • నీక్షించితి నా
నెన్నునె నెన్నునివడె భాగ్య చక్రము కడు వారిని గమ్య • ప్రసలుచివాగా. 349

చ. అనుచు నీవు గృహ్యుల నుచును నై సుఖములు విన్నవీ
జనకుడు నంతసేనుచును • స్వాగతముం బచరించి రాగ న
న్ననిదెను మీనమక్షమున • కాగొనినను మెత్తనె మియు
గనుగొని కేను మానసముగ • కాంక్ష యొప్పుచునుండె నెప్పుడు. 350

వ. అనిన భక్తులగుచు న జనుల నాలి 351

1. 4. 1. ధర్మరాజు పాపము గాంచి కుశలవత్సంబు చేయుట. 352

ఉ. నామయ నీకు స్వాగత మెవన గుర నిదగద్యులంబు
గంధా నామ లులు కుశలము న్నిచ్చి నిరంబు బుచ్చు
గింజాని నాయక నెయ్యకంబు • కీర్తనలు నిట్లొప్పు ము
పుం గానిన డ్రీ పు న్ముగగ • బుచ్చుక కేలము న గుర బగుట. 353

క. చిరం లమునీ ముకునలిదొంకులము మిటి లోఁ బ్రాశుష్టి యగు నినుం
బరికించి పెద్దతండ్రి, బరికించినయ్యకీర్తి • బరగితిఁ జూటా. 354

నీ. కురుపితామహుడునుగురుడును గురుమాత్రయును గృపుడును సుఖమున్నవారె
బాష్టాభూర్నిశ్యసస్సామదత్తులు, గురువగు లందఱు • గుశలుల కడ
తతసహాదరులతో • నొకవే భంబున, రారా జెరును లేక • క్రాలు నొక్కొ
ఘనగృహుద్యుదగ్గ నొప్పురాధేయు, డాకి • దాటగా • నగుచు నున్న

తే. ప్రాజ్ఞు డాయయుత్సాహ సుఖప్రాప్తి జనున
కూతుఁ రెల్లుడుఁ గొండెంపు • గులనకులును
దానదాసీజన. బులు • భానురగతి
నుప్పుచుండిరె నంజయ • చెప్ప మిపుడు. 355

తే. భీష్మునిది చెల్లుచున్నదె • పెద్దలైనవారి గురువుల నెప్పటి • గారవిత్రె
విప్రవృత్తులు సెల్లినే • వెనుకటివలె, నూమకుల నెల్లవారలు • మలుపరు గద. 356

తే. ప్రాగ్జలవృత్తి ముగించి • పెంచ దలచుచుండుచే విప్రు కవజ్జ • వొంగకుండ
జేయుదు • భేదబుద్ధి స్పృశింపకుండ, బెరిల • దనువారి నొకరీతి • సరయుచుండె.

- దెగువ పానర్పణ డొక్కమిము • ద్వేషమునం దొలవం దలంచె నెం
చగ నదిగాక త ప్పొకఁడు • నల్పఁ డతం డొకయ్యుమాత్రముగా. 366
- క. మీకుఁ ద్రోహము నేయఁ, వాకొనఁ దెప్పుదును మిమ్ము • వాకొనుచుండుఁ
మీకన్న తండ్రి కె యగు, నాకురుపతి నే మనంగ • నగు నీ కనఘా. 367
- తే. కొడుకు పలుగాఁక యని నేటికడకుఁ దండ్రి
తెలియఁడయ్యె నిపు డొకిత • తెలిసి పరిత
పించు చుండె మిశ్రద్రోహ • మెంచ బాత
కములఁ బెద్దని పెద్దలు • గజన వినుచు. 368
- క. ముదునలియుఁ జీఁగు చిత్తము, వదలిసవాఁ డగుట నతిఁడు • వగచుం గొడు కొ
ప్పదములకుఁ గాక తప్పిన, యదనున నుడువంగ లేని యట్టిం డగుచుగా. 369
- మ. * ఒకనాఁడా, విను మెప్పు డెప్పుడు రిపుఁవ్యూహంబు పై పాట ల
గ్గకు నక్కం గని లొగ్గడిల్లి జను లిక్కాల్లంబునం గ్రీడియో
బకవిద్వేషియొ మార్చినందనులొ యభ్యర్థంబునం దున్న నే
లకునుం గోలకుఁ దెత్తు రంచు మిము నెల్ల న్మత్తు నెల్లప్పుడుగా. 370
- తే. ఎప్పు డెటు వచ్చునో కన • నేరితనము, కర్మమున సుఖదుఃఖముల్ • గలుగుచుండు
ననుభవింపక తీర దెవ్వనికి నైనఁ, జెప్పవలయునె మీక్లేక • మిప్పు డిచట. 371
- క. పురుషునకు నుండఁగాఁ దగు, వరధర్మము లెల్ల నీకు • వఱలెను విద్య
ద్యరుఁడవు క్లేశం బయినఁ, నెరసంతయు వగవ వెవును • నిను మెచ్చ నగుగా.
- తే. ఇట్టి నీవ యొకం డెగ్గు • పుట్టుకుండ, మీకు వారికిఁ దక్కినఁ లోకమునకు
నెమ్మి గలుగ నమీకరఁణమ్ము నేయు, మవలఁ ద్రోయక ధర్మ మధాదుల కయి.
- శి. నీవును దమ్ములుగా నుతులు • నీరజనాభుఁడు నిష్టబాంధవుల్
భూవలయాధినాథులు • జోల వినంగ వచింపు మంచు నా
దేవనదీనుతుండు వినఁ • దెల్పెను మీజనకుండు వాక్యముల్
నే వింపింతు నవ్వె విన • నీవును వీరు ననుగ్రహింపుడి. 374
- వ. అనిన ధర్మనందనుండు సంజయుడెనం గాంచి. 375
- ఆ. ఏమి చెప్ప మనియెఁనో మాకు మాతండ్రి, చెప్పమయ్యె యిపుడఁ స్థంజయులును
వాసుదేవుఁడు ద్రుంపదుఁడు విరాటుఁడు, వీరె కలరు మేము • వినఁగఁ గలము.
- వ. అనుటయు సంజయుండు వాసుదేవ, యుధిష్ఠిరి, భీమార్జున, నకుల, సహదేవ, యుయు
ధాన, చేకతాన, విరాట, ద్రుపద, భృష్మద్యుమ్న, ప్రభృతుల నెల్ల సంబోధించి మీ

రెల్లరు నావదియించువాక్యంబు లవహితుల రైవినుం డని ధర్మరాజుదిక్కు
మొగంబై యిట్లనియె. 377

—◆◆◆ సంజయుండు ధర్మరాజుతో యుద్ధంబు కల దని బోధించుట. ◆◆◆—

మ. ధృతరాష్ట్రుండు శమంబు నోడుచు నయోక్తి న్నన్ను మన్నించి న
న్నులచిత్తంబున నెంచుచుగ రథమునండు న్నిల్చి తా బుచ్చె నే
సతిధక్తిం గొని వచ్చితిగ నృపవరేంద్రా! నీవు నీతమ్ములుగ
మతి నీర్వుం దిగద్రావి శాంతిగ గొని సంప్రార్థింతు నశ్రాంతముగ. 378

చ. ప్రవిమలవంశమం దెనగి • పండితులై ఘనులై ఎనామ్యులై
భువి వివిధార్యధర్మములఁ • బొం దొనగూడఁగ నత్యమార్దవా
ర్జనముల కిక్కలై సకలసత్త్రియలం బొనరించి మించు పాం
డవులకుఁ గల్మషంబ యయినకా మసి సుద్ధనఁ దాకిన ట్లగుగ. 379

ఆ. మీరు ప్రసన జేసి • మీదాయ లగుపార్త, రాష్ట్రజనుల నెల్ల • రణముఖమునఁ
గడఁగి చంపు తెన్నఁ • గల్మషం బగు చూవె, కలదె చెప్ప నిపు • నలలితార్థ.

చ. జయముఁ బరాజయంబు నొకఁచందమునం గన నైన జ్ఞాతినం
చయకలహంబు పుట్టినను • సర్వజనక్షయ మాను గావునకా
దయఁ గలవాడె వన్నలును • దమ్ములుఁ దండ్రులుఁ జుట్ట లొజ్జలుకా
భయరహితంబుగా బ్రతుకుఁవద్దతిమై నడపింపు కార్యముగ. 381

ఆ. జ్ఞాతికార్య మిట్లు • ప్రీతిమై గావించి, నీకు నీదుబంధులొకమునకు
నియతవైభవంబు • నెఱి మీఱుచట్లుగా, నరసి ధన్యతముడ • వగుము నీవు. 382

తే. ఎప్పుడును మిత్రి లేకుండ • నిందుఁ బొంది, బ్రతుకునట్టిర నుమ్ముయ్య • పార్థివేంద్ర
శత్రు లని యెంచి కౌరవఁనమితి నొంది, వైభవము నొండఁ దలపోసిపఱలువారు.

చ. జగముల నెల్ల గెల్పుటకుఁ • జాలినతమ్ములు గల్గునీకు నీ
జగదధినాథుఁ డైనవారి • సాయము సాత్యకీ షట్టుగొమ్మ బం
దుగు లగుచేకింతుండు ద్రుపదుండు విరాటుఁడుఁ దోడునీడ లి
ట్లగునిను మార్కొరంగ నెకఁ • డాన ను రేంద్రుఁడు నైన గాఁ డనక. 384

చ. నదినుతుఁడుగ గురుండు గురుఁచందముఁడు గృతకర్ణశత్రులుగ
మొదలగుపొటుమానినులు • మొక్కల మెక్కఁగ నొక్కచో నటక
గుదిగొని కౌరవేశ్వరునకుగ బలఁగం బయి యుండి రింద్రుఁడుగ
గదనమునందు వారలమొగంబున నిల్వఁగ నుండఁ డారయక. 385

తే. ఇట్టిమీ రొంఱారుల్ పగ • వెట్టికొనుచు, దుష్కులంబునఁ బుట్టినదుష్టులట్లు
పో రొసర్చుట యింతయుఁమేర గాదు, జయమయే నిండు నే నవజయమయందు.

వ. అని సభాసదులం గలయం గినుంగొని.

887

చ. శిరమున మోప్పుఁగే లిడుచుఁ • జేసి సమస్కృతి విన్నవించుచుఁ

శరణము వేడుచుంటి నిదే • శార్ఙ్గధర్మముఖప్రధానులక

గరుణ దలిర్ప నానుమలు • కైకొని కౌరవపాండవాభికి

దుర మది గాక స్వస్తి యగుఁతోయమునక హితముం బొసర్పఁగఁ.

888

తే. ఇట్లు భీష్మాదులకు హిత • మెల్లభంగి, నరుడు నారాయణుడు చెప్పిఁగరిమమీఱు
సంధికార్యము నడపింప • స్వాంతమందు, దలఁపకుండిన మీఁదుమిఁక్కిలియ వచ్చు.

వ. అని పలుకుచున్నసంజయుం జూచి ధర్మనందనుం డిట్లనియె.

890

—◆— ధర్మరాజు సంజయునితోఁ బ్రసంగించుట. —◆—

ఉ. ఏమిటి కిట్లు లాడె దివు • డే ననుమాటల నేలులాటయే

నేమ మటంచు నున్నదియె • చిత్తమునం దిటు లల్కె డేల నం

గ్రామము లేనిచక్క నగుఁకార్యమునేతయు దాన సౌఖ్యముక

భూమి నెవండు కా దనఁగఁ • బోవును వాఁ డొకవాడె సంజయా.

891

తే. తనకుఁ గావలె నని మది • దలఁచుకొనుచు, జేయకుండినయే గార్యసిద్ధి యైన
బెడిదముల కేగి కేళంబు • పడఁగ నెవడు, గలఁడు పెనకువ సంతాపకారణంబ. 892

తే. సుఖముపడుచున్నయై • బాండునుతులు లోక

హితము ధర్మార్థయుత మగుఁకృత్యమునకుఁ

దిగుదురే కాని మఱియొక్కఁ తెఱఁగు నేయఁ

దివుర రని నీ వెఱుంగవో • ప్రవిమలాత్మ.

893

క. అతికృచ్ఛంబున సంపాదితి మగుసుఖ మంతయుఁ నుడిఁ దలంచుకొనక

క్షీతి దుఃఖప్రాయమ యై, మతి నెరియం జేయు నట్టిమానిసి కై నక.

894

చ. అగు నగు నయ్య! యింద్రియవశానుగుణై తెగఁగోసి దుఃఖము

న్యగమును గాంచ నెంచియు జనుండు దవానలమట్టికామముక

దగిలి నిరంతరంబు నెద • దానిన చొప్పుచు దత్త్రియాకలా

పగుఁ డయి యెంతయుం గుడుచుఁ • బాయనిదుఃఖము లెల్లకాలముక.

895

ఆ. నిరతభోగు లయ్యు • నెఱిమీఱి కౌంపుల్, కామవశతఃజేసి • కలధనములఁ

దనియ కొరులధనములను మ్రింగఁ బాల్గెన్ని, యేని పడుచు నుండి • రీ వెఱుంగవె.

క. మాయది మాకుఁ జాలెడు, నీయుము దయ చేసి యనుచు • నే మర్థింపం
జోయెదము గాని పరిధన, మేయింతయు నానపడుదు, మే సూతనుతా. 397

చ. తిని తొడి పూసి కట్టి జగతి న్వలుఁగొందెమనటిపట్టునక
దనయులమీఁది ప్రేముడిని • దా వెలిగా మముఁ బెట్టి వృద్ధరా
జనయ మెద న్నయంబు విడిచిఁబట్టి యహ నివి యెల్ల బ్రజ్ఞ లె
న్నను గమకింప నైనను మనం బెరియించుఁ దలంపు నచ్చినక. 398

ఉ. తొల్లిటినుండి యిక్కరణి • దోషమతిఁ విషమముఁ డైనభూ
వల్లభుఁ డెల్లదానిఁ బెరివారిపయిం బడవేయఁ జూచెడిక
జెల్లునె యిట్లు తమ్మువలె • జితమునం బరు నెంచుకొనో
నెల్లరు మెచ్చునట్టి దగునే తుదముట్టునె కార్య మెయ్యెడిక. 399

తే. మాధనము లెల్ల గొని రాజు • మమ్ము శాంతిఁ
బొందుఁ డనుట నిదాఘమునందు శుష్క
వనమునం జచ్చు వెట్టి జాఙ్గల్యమాన
మయినతటి నార్ప వెరి వెంచునట్ల నువ్వె. 400

తే. ఎఱుగమే ధృతరాష్ట్రునిఁ దృప్తి యెల్ల, మనకుఁ గ్రొత్తయె యైశ్వర్యమునమెలగు
నతిని కిపు డింత చింతింపఁ • గత మ దేమి, నచ్చె నచ్చరువయ్య యీవర్తనంబు.

నీచెమ గవిసేతుఁ డొకొడుకు చెప్పినమాట, వట్టి యధర్మ మంపతి పొనర్చె
నాపుఁడు మేధావి • యగువిమరునిమాట, కొడుకువాఁడై వినఁ • గోరఁడయ్యె
జూదపుసరి మేలు • గా దని చెవి దోర, గట్ల జెప్పినక్షత్రం • గిట్టి విడిచె
బలుగాకు లైనసో, బలకర్ణముఖ్యుల, మతమునఁ బడి తాను • మరులుకొనియె

ఆ, నవునుఁ గార్యభార • మిట్టితీర్పరులపై, నిలిచి యున్నయపుడు • నీవు చెప్పి
నట్లు నంధి యగుట • యెట్లాకో నంజయ, చెప్పమయ్య తాల్కిఁజేసి నీవ. 402

చ. అనిమొనఁ శత్రుశేష మినుమంతయుఁ గల్గకయుండఁ జేయుచుం
దనకొడు కెల్లభూతల ముదారత నేలఁగఁ జూతు నంచు నె
మ్మనమున నెంచుఁ గొ చగుచు • మాధృతరాష్ట్రుని మిఁదిమాటగాఁ
బొనరుచుకొందు నంధి నని • పొల్లలు వల్కెడు సూతె సూతజా. 403

తే. చీనుచదు రెంతయో కాని • లోకవృత్త, మీకరణి నున్న నామిఁద • నెల్ల బెట్టి
పొందు పొనఁగింపఁ గలఁడు నాశుత్రుఁ డైన, ధర్మరాజనునిది యెట్టిఁగిగనా చెవును.

* చెవిదోరగట్ల = మిక్కిలి చెప్పటయందు చెవులు చీములు గట్ల యని యితరదేశములం దమనట్లే
యిచట నిట్లు వాడుదురు.

య్యలువపుసాఖ్య మానవడి • యచ్చపు ^{ర్తి} ర్తి పెచ్చపెట్టుకో
దలచుట నుమ్మి నీ వని కెందం దలపోయుట పాంచునందనా.

415

క. దుర మొనరించిన గా క, కుక్కురువతి మీపాలు మీకు • గొ మ్మని యీఁ డి
ద్ధర నెత్తుకూటికంటె, దిరెపుగూ డైన మేలు • ధీరవిచారా.

416

తే. ఆల మాసింది కొలము చుట్టాల నెల్ల, జంపుకొని నేల యేల్మడి • నలుపుకంటె
వృష్టిముఖదేశములయందు • బికిర మెత్తుకొనుచు బ్రేతుకట నీయట్టిఁఘనున కొప్పు.
నీ ధర్మవిష్ణుమునకు • దావలం బగుకామ, మవనిపై జనుల కౌ • టది సహజము
మతిమంతుఁ డగువాఁడు • మహిమఁ కామ మడంచి, జగతి నిర్దోషప్రశంసఁ గాంచు
మనుజుల నెల్ల లోఁ • గొనుటయే యథతృప్త్య ముఖ్యధర్మమై • చనుచు నుండు
కామము నానాట • ఘన మైనవో జెడు, దలఁప సర్థావరోధమునఁజేసి

ల, కాని నట్టితెరువు • గనఁబోక ధర్మము, గోరువాఁడె ఘనుఁడు • కుతలమందు
ధార్మికుండు దీప్తి • దవరారు సూర్యుని, పగిది ధర్మమూర్తి • వగుము నీవు.

418

నీ. ధర్మహీనము గాఁగ • ధర యెల్ల బొందియు, జెను బావబుద్ధినిఁజేసి నరుఁడు
నుగముఁ గోరి పరార్థము గణింపక మెలంగి, విత్తచ్యుతుం డయి • వెగడు గుడుచు
బ్రహ్మచర్యాదిధర్మముఁ దొల్లఁ గొని దాని, విడి వచ్చి పరమందు • బడలువను
జేసినకర్మంబు • చెడదు కర్తకు మున్న, పోయి తత్ఫల మట • బొందఁ జేయు

తే, యజనదానాదికర్మము • లన్నియుఁ నిటఁ

జలువఁ దగి యుండునే కాని • చచ్చి యచటఁ

జల్పఁ దగిన దొకింతయుఁ • గలుగఁబోదు

సావపుణ్యాఖ్యకర్మ మిప్పట నుండు.

419

వ. కావున నోదేవా! నీవు వారలొకసుఖంబు బవేషించి వేదాధ్యయనంబు చేసియు
బ్రహ్మచర్యంబు నడపియు రాజసూయాద్యధ్వరంబులు సదక్షిణాకంబులుగా
నొనర్చి దేవభూదేవాదిసంతర్పణంబు గావించియు నానావిధదానంబు లాచరించియు
రాచవా రెల్ల నేవింప దేవేంద్రవై భవంబున సామ్రాజ్యసుఖం బనుభవించియు దయా
సత్య శౌచ శమ ద మార్జ వాద్రో హాదిమహాగుణసమన్వితుండవై సన్నుతింపబడిన
వాఁడ విపు డీశ్రోధంబు వీడి శాంతింగూడి పాపకార్యం బయినబంధుజనవధంబునకుం
బోక వనవాసంబునంజేసి యైన జనయాత్రంజేసి సకలలోకవిఖ్యాతుండ వగు మని
మెండియు.

420

ఉ. శాంతియ నీధనం బనుచు • సర్వజనంబు నెఱుంగు జూదమం
దంతలు పుట్టు జేసి నీరి • యంతయునుం గొని యుక్తివంబున

ఱంతులు మీఱ వా రవును * తాగతనంబున కైన నోర్చి నీ

నంత నరణ్యముకుఁ బ్రయాణము చేసితి వేల చెప్పమా.

421

తే. ఇప్పుడు నీకు సహాయులై * యిటన యున్న

వా రవును తోడుపడ రారె * వాసుదేవ

ముఖ్యులఁ గూడి భార్యరాష్ట్రాస్థానిభ్యుపశువి

శసనముం జేయ కేటికి * శాంతిఁ గొంటి.

422

తే. ఏల పంక్తాదువర్షముల్ * జాలిఁ గుడిచి, వసుల నిడుచుల కైతి వోజనవరేణ్య
పోరి కాయితపడ నిష్ఠ * పోలునట జ, నూడయము లీ వసునిని నట్టు లగునె.

చ. ఎఱిగి యెఱింగి ధర్మగతు * లెంతయుఁ బంతము మీఱ దీర్ఘదై

గఱగొఱ లేనివాఁ డయినఁ * గాలవశంబున మోహపాశపుం

గఱకులఁ జిక్కి తక్కు నలు * గల్గఁగఁ దల్లక పాపకార్యముల్

మఱకువఁ జేసి వాని చెడ * మా నటి వోపు మహితలంబునఁ.

424

క. ఈ వల్లు గాక ధర్మపుఁ, ద్రోవం దప్పక యొకప్పు * దురితక్రియకుం

బోవక యుండెడివాఁడవు, గావ యిపు డధమకార్యగతిఁ బడ నగుదే.

425

తే. ఆమయము లేక వచ్చెను నదియును దల

యేరు సోకించునది కలువై రవరవ

లై నదియుఁ బుణ్యహర మగు నదియు సాధు

పేయ మగుమన్యువును మ్రింగి వేయు మీపు.

426

క. సజ్జనులు కానిమానవు, లిజ్జగమున మ్రింగ నేర * రింతయు దానిఁ

సజ్జనుడ వీవు నీకుఁ, బుజ్జనమున నాఁగ మ్రింగ * మొగి సాధ్య మగుఁ.

427

వ. నీవు దేవవ్రత ద్రోణ కృపాశ్వత్థామ శల్య భూరిశ్రీవః కర్ణ వికర్ణ విచిత్రశత దుర్యోధన
దుశ్శాసనాదులం జంపి చతుస్సముద్గముద్రితాఖలమహీరాజ్యంబునం బూజ్యాండ
వయ్యుం దుది జరామరణంబులుఁ బ్రియాప్రియంబులు సుఖదుఃఖములు లోనగు
ద్యుపద్యములు లేక యుండుది లే దని విద్యదగ్గి గణ్యుండవై యెఱింగి దురంబు
దెసం బుద్ధిఁ జూరనీక శంభుతిపరుండవై పరార్థంబు చింతించుకొను మని యెంతయుం
దఱిమి చెప్పటయును.

428

—♦— ధర్మశాంతు పంజరమునతోఁ దమయాదుఁ దప్పలేమి నిరూపించెవ్వట. —♦—

ఉ. సంజయుఁ గాంచి పార్థుఁ డను * సత్యమ నీ వసునర్థ మెల్ల నో

సంజయ! ధర్మ ముల్తమమ * జల్పితకిర్మములందు నా కెఱుం

* తలయేరు = తలనొప్పి; సాధుపేయము = సజ్జనుఁడు త్రాగఁదగినది; అనఁగా సజ్జనుఁడు తోప
మును మ్రింగ నని యభిప్రాయము.

- * గం జను నింతవట్టు నను * గట్టిగఁ దిట్టఁ దలంచితేని నీ
మౌజక తిట్టు నానలుపునట్టిద ధర్మవ యంతుఁ జూపుచుకా. 429
- ఉ. ధర్మ మధర్మ మట్లును నధర్మము ధర్మము నట్లు నోడెడుం
గర్మములం బ్రకర్తెడుకాలములందు మనీషు లెప్పుడు
నిర్మలబుద్ధి నారయుచు * నేర్పున నంగము నేర్పరించుచుకా
ధర్మ మధర్మముం దెలిసి * తద్గతులం గొనుచుందు రిద్ధర*. 430
- సీ. మజ్జిమునుం గలవు ధర్మము లావడలఁ గొన్నియని భిన్నలింగములవును నును
నం దధర్మము ధర్మమై ప్రవృత్తిం గొను, నవని నావధర్మ * మనగ నొప్పి
యావని తేనిచో * నట్లగు నది ధర్మ, మనరా దుచితధర్మ * మొనరు నపుడు
దూతెద వొకపుంతఁ * బాట నానన్న న, నాపన్న నిది నీకు * న్యాయ మగునె
తే, మే ముచితధర్మములయ దుఁమెలఁగుట యును, వా ర్విరుద్ధకర్మ ములందువ ర్తిలుటయు
నెఱుఁగు దావనల * దగునేను సావ, వర్తకులఁ బ్రోచువుట * సాడి గాదె. 431
- ఉ. తాతలుఁ దండ్రిలుం జనినఁ గారిఁ జనఁగఁ గలంతుఁ గాని నే
నేతటి ధర్మనంగతి కొఁకితయు దవ్వ చనం దలంప నీ
చేతమునందు నే నివును * చేయువనంగముకారణమ్మునా
నాతల నాస్తికత్వమును * నాటఁగఁ గట్టఁ దలం తె నంజయా. 432
- తే. ధర్మవున మాకు రాఁదగుఁధరఁగి గోరు, మంటినే గాని ధర్మవునెంటఁ బోక
ధర్మహింబు గా నున్నదారి వచ్చు, బ్రహ్మలోకాదు లైన నేఁ * బడయ నెల్ల.
- క. అని రాజులకర్మం బని, విని యుండుటఁజేసి యిట్లు * విగ్రహమునకుకా
మన మొరింటిది గా దని, యను మే వద్దాని విమతు * సచిరకీర్తుగకా. 433
- వ. అయిన మన కిప్పు డిప్పగిది నితర్కం జేమిటి కీర్తనంబు చిద్ధారణంబు నేను
సర్వజ్ఞం డగునీ చేసేనందయండ కలం డీతంబు ధర్మాధర్మవివక్షణంబు నక్షీణప్రభావుం
డఖిలక్ష్యా సురసేవితుండు మతిమింతుండు మహాయతుండు మహారాజుల కెల్లం
బ్రశాస్త్ర యిమ్మహాత్మునిశాసనంబునజేసి యదువృష్టిభోజాంధకారిరాజులొకం
బెల్లఁ బ్రశస్తపథంబునం బ్రవ ర్తిలుచున్నయది నగలగునగరింపు * డగునీయదుక్రే
ష్టంబు కురుసాంధవహితంబుఁ గోగునా డితనివచనం బెల్లవారికి నుల్లంఘింప రాని
దనిన విని జనాద్ధుండు నంజయుచిక్కు మొగంబై యిట్లనియె. 435

—•—•— త్రికృష్ణంబు నంజయునితోఁ బ్రసరించుట. —•—•—

- ఉ. వీరును వారు నా కొకఁడ * వీరికి వారికిని బ్రయంబు గాఁ
గోరుదు శాంతి యన్న మది * గోరిక వీరిక లెత్తు నెత్తితో

* అంజ = భయపడక; [భిన్నలింగములు = భిన్నరూపములు;

9 గౌరవపక్షపాతి నయి • కాదె వచించుచునుందు నిందు నే

తీరున వీరిచిత్తములు • తిక్కటమక్కట కై న సంజయూ. 436

తే. ఇవుడు ధర్మజువడనంబు • లెన్ని చూడఁబొందు పొనగఁజుమాటయే • పోలఁ దోచ
దకట నా రంతయును మ్రింగ • నభిలషింతు, రేల పొందగు నింకఁ బోరేల కాదు.

తే. తేటలెల్లంబుగా నీకుఁ • జలిసఁ గాడె, న్నకులధర్మానుసారి యజాతశత్రు
వడనమునఁజేసి మఱియు నా•వాకుబడిని, గాఁగ నున్నది యంతయుఁగ్రహమెనంగ.

మత్తకోకిలము. ఈవు ధర్మజున దధర్మ మొకింతయే సగు నంటి వె

ట్లో వచింపుము శాంతుఁడై పడియుండ కాల మొనర్పగా

భావముం బొనరించె నయ్యది • పాడి గా దని యేమొ భా

దేవధర్మము మున్నగాఁ గొని • దిద్దుదే న్యవధర్మమున్. 439

తే. మఱియు సంసారమున నున్న చూసవులకుఁ, బెక్కుదారులు చెప్పిరి • పెద్ద లెల్లఁ
గర్మమున సగు సుత్రమఁగతు లనియును, గాక వైరాగ్యమున సిద్ధి • గల దనియును.

శా. వైరాగ్యం బది మీఁదిమీఁదిది యన్ • వాటంబు గా దెంతయే

నామాధంబుగఁ దిన్నమీఁదటన భక్ష్యాదుల్ దిన న్యేండియున్

గోరం డల్ల విరాగితాగతియుఁ జేకూర్చున్ లనధర్మమా

ర్థారంభంబున దానికన్న ఫల మీయం బాల దిం దేదియున్. 441

సీ. దగఁ గొన్న పురుషులు దకము ద్రాచక దప్పి, కడతేజనట్టులు • కర్మమునన

ఫలియించు నిహలోక ఫలము లన్నియుఁ గర్మ, కలసంబునఁజేసి • కలుగుచుండఁ

గర్మ మొనర్పంగఁ • గానిదుర్బలులు వై, రాగ్యంబ వర్ణింతు • యోగ్య మనుచు

దేవత్వ మందిరి • దివిషదుల్ కర్మప్రభావంబు సిద్ధింపఁబట్టి సువ్వే

తే, గాలి వీచును రేబవల్ • హేళి సేయు

విధువు పక్షాదులన్ మార్పు • వెలుగు సగ్ని

నదులు ప్రవహించు మహి యి దంతయును మోయు

మబ్బు లులుముచుఁ గుఱియుఁ గర్మమునఁ గాడె. 442

చ. అమరుల కెల్ల నీశ్వరత • నందఁ దగం దలపోసి వానవుం

డమలమతిన్ మెలఁగుటకు • నై విశనాడి సుఖస్రియాదులన్

శమము దమంబు నార్జవము • సత్యము ధర్మము గల్గి బ్రహ్మచ

ర్యము పొనిరించి మించె సుర, రాజ్యరహవిభ వాభిరాముఁ డై. 443

వ. మఱియుఁ గర్మవ్రచారంబునంజేసియే బృహస్పతి సురేజ్యుండై పూజ్యుండయ్యె
వసురుద్రాదిత్యాదులును యమసరుణకుబేరాదులును యక్షరక్షఃప్రముఖదేవయో
నులును దేవర్షిగంధర్వాదులును మహాప్రభావంబునం బ్రకాశించుచు నిఖిలలోక
పూజ్యులై రీమర్త్యంబున బ్రహ్మక్షత్రయవై శ్యసూదజాతు లుత్పన్నంబు లయ్యె
నందు బ్రాహ్మణులకు యజనసూచనాధ్యయనాదులును క్షత్రియులకు యజనాధ్య
యనదుష్టశిక్షణాదులును వైశ్యులకుఁ గృషివాణిజ్యాదులును శూద్రుల కుత్తమపరి
చర్యాదులును విధివోదితంబు లై నయత్తమధర్మంబు లయ్యె నిది యన్నియు
నెఱింగి నీ వాకారపులకుఁ గా నిన్నిమాట లాడి ప్రతారణంబు నేసితివి కావున నే
నితగాఁ జెప్పుచుంటిఁ గాని వేఱొండు గా దని వెండియును. 444

తే. వర్ణధర్మాశామాచారశాలనంబు, రాజులకు ముఖ్యధర్మమై • క్రొలుఁ గాన
దుష్టశిక్షణ మొనరించి • శిష్టరక్ష, చేయఁ దగియుండ గా దని • చెప్ప నగునె. 445

తే. అన్నిట నమధ్య లయ్యు వీ • రంతపెద్ద, కష్ట, జోషక శాంతులై • తారు భీము
నట్టకే నుడంబడఁ జేసి • రట్టులేని, కూడు గుడువన తలఁచిరి • కూడి వారి. 446

మ. తమనా లిచ్చినఁ బుచ్చుకొందు మనియే • తారున్నవా రీవరొ

త్తము లట్టియక ధార్తరాష్ట్రులు కొఱంతం జూతుకే నవ్వుదా
లము గా కే మగుఁ గీడుచేల్లచటఁ దల్లంబోనివే యైన వం

శముమర్యాదఁ బురస్కరించి పెంఁగం • జావైన మేలే కదా. 447

క. ఎది గాక శాంతిఁ బొందుట, పొదలెడు నని యనినదానఁ • బొనఁగునె కర్జం

జెద నింత తెలిసి యనఁ దగు, నదియే నిటు లూర కనుట • యిట నీ కగునె. 448

తరువోజ జగతీశ్వరుండు పఃజల సముబుద్ధి • నాతుచు ధర్మరక్షణము సేయంగ

నగు నపు డన్యశాఢాదిక మైన • నది వాపుకొనుటకు • నత్రుశస్థానఁ

దగఁ జేసి రసదు లఁద్రావ రాజులకు • దన్యనంహారంబు • ధర్మమై యొప్పె

దగ వేది కారపుర • ధర్మమ్ము చెడఁగఁ • దలఁచిరి పాండవధనము హరించ. 449

తే. అగవడకయుండి ముచ్చిలిఁ నట్టివాడు, నగవడి బలాత్కృతిక ధన • మవహరించు

నట్టివాడును నిందార్హు • లట ధార్తరాష్ట్ర లెట్టివారో కానఁరాదె నీకు. 450

వ. గావల్లణీ ! నీ వివ్వనువీరికిం జెప్ప వచ్చినట్లు నశలగాజనమక్షంబున నానచనంబుగ
వారికిం గొన్నిధర్మంబులు చెప్పి చూడు మని మఱియును. 451

—♦— శ్రీకృష్ణుడు ధార్తరాష్ట్రులకప్పు బుగ్గడించి చెప్పట. —♦—

అ. మొఱకడమునఁ గొఱతె • నుఱుకులై వారుగా, నిట్లు చేసి • తెచ్చి • రింతకట్టు

క్రొత్త లట్టె నీకుఁ • గురురాజునడవట్లు, తాను గొడుగు వడిసఁదారివాడె. 452

- అ. లేరె జూద మాడువా రెట్టిచెట్టలో, కాని ద్రుపదరాజుకన్య నట్లు
వేపు రున్ననభకు • వెన ముందలం బట్టి, యిచ్చి తెచ్చి రిట్టి • దెవోటఁ గలదె.
- చ. కుర్రరితెఱంగునకా గరిత • గియ్యిడునయ్యెడ భీష్మముఖ్యుల
క్కురుజనులెల్ల నందుఁ గనుఁగొంచు వసిందిరి కాని మొక్కఁడు
హరహర పావకృత్య మిది • యం చన నించుక పూన రిట్టియీ
మరిత మొకప్పడే ననని • దోచినచందము వింటె సంజయా. 454
- అ. దున్నసేయఁ దవును • దుష్టుడై చేసిన, చేత కెల్లవారు • చేప్త దక్కి
రతివయ్యెపుటెలుగు • లాలించి మామయు, నోరు మెదపఁడయ్యె • నొగులఁ డయ్యె.
- చ. విమరుఁ డొకండు కా దనుచు • విన్ననిమోమునఁ బల్కుచున్న ను
నృదు లగుఘాతరాష్ట్రాలు విఁసం దలపోయక యున్నచున్న దొ
వఁ తనుఁ దాన కాచిఁగొని • భర్తలమానముఁ గాచె గానిచో
బ్రదుకుమరయ్య మానసము • వట్టిమెలంగెమఁజ్జివీ రయో. 456
- అ. ఇట్టిమేటిధర్మ • మెఱుంగ వాగల కువ, దేశ మీ వొనర్ప • దివుర కిటకు
దగును ననుచు వచ్చి • తల్తొవదేశంబు, చేయఁ బూని తెల్లు • చెల్లునోయి. 457
- వ. ఆకర్ణింపు మానమయంబునం గర్జుండును. 458
- అ. దాని వైతి వీపు • తప్పి నీవతు లోడి, లేది దిక్కు నీకు • లేదు గాన
మఱియు నొక్కమగని • మరగు మిం తేటికి, ననుచు నాడె సైద • నగునె దాని.
- క. అది హృదయశూల మగుచుక, జిదుముచు మర్మముల నెల్ల • శ్వేతాశ్వనిలోఁ
గుదురుగొని యుండె దానికి, బదు లొనరున కుండునట్టె • పార్థుడు చెవుమా.
- వ. అంతన పోక. 461
- సీ. నారవీరలు గట్టి • వీ రధవుల కేగు, తఱి దున్నసేనుడు • తఱియె వచ్చి
మండలిలలు మీరు • చచ్చినట్టిరె పొండు, కడువడి నిడుమలఁ • గుడువుఁ డనియె
జూదనూడెమనాఁడు • వాదులాడుచు సౌబలుఁడు నికృతింజేసి • యెడరు వేది
కలగనంబులతోడ • నలుపురుతమ్ముల, నోడితి విఁక నాలి • నాడ్డు మనియె
తే, నింక నెన్నని గల వెల్ల • నీ వెఱుంగవె, యిట్టివన్నియుఁ గనఁ గోపఁపేతువు లయి
వీరిమది నాటకొని యుండె • బోరు గాని, మనికి గా దని దాన నేమిదిఁ దలంతు.
- మ. ఎది యె ట్లనను గోరి వీరి నట కేఁనే వచ్చి పొచ్చెంబు లే
నిదరిక బుద్ధులు పెప్పి కారవులు సంధిం జేసికో రాఁగఁ జే
యుదు నుద్యోగము దాని కియ్యకొనిరే • నుద్యోగవులు లావరి లా
వదకుం దప్పి నుఖంతు దాన నొదవుక • భద్రంబు నా కెంతయుక. 463

- క. నామాటలకు నొడంబడి, కేమే గేరడము లాడిరే వా రెల్లఁ
భీమాఞ్జనమాణముల, భూమిం దెగి పడిర యనుచు • బుద్ధిఁ దెలియుమా. 464
- క. ఆనాడు ధార్తరాష్ట్రుడు, గానక త మ్మాడిట్టిఁ తినోక్తు లనిఁ
బూని విహరించుభీముడు, వానిని స్మరియిండుట్టివానిం జేయుఁ. 465
- వ. మఱియును. 466
- తే. మిహిని దుర్యోధనుడు మన్యుఁమయమహాద్రు
మమ్ము కర్ణుండు దాని స్కంధమ్ము శకుని
పలవ దుశ్శాసనుడు పుష్పఫలసంపూర్ణి
మూలము మనీషి ధృతరాష్ట్రభూవిభుండు. 467
- తే. మిహిని ధర్మసుతుఁడు ధర్మమయమహాద్రు
మమ్ము విజయుండు స్కంధమ్ము • కొమ్మ భీముఁ
దెన్నెఁగవలు పుష్పఫలసంపూర్ణి మొదలు
వఱలు నేనును బ్రహ్మము • బ్రహ్మజులును. 468
- మ. వన మా నాధృతరాష్ట్రుడుం దనయులుఁ • వ్యాఘ్రంబు లీసాండ్రుల
వఁహీనంబుగ వ్యాఘ్రముల్ నిలువ వాఁవ్యాఘ్రంబులఁ గాని దై
వఁముం ద్రెంపఁబడుఁ సుఖప్రవేశ మగుటఁ • వ్యాఘ్రాస్వితస్థానమై
వనముఁ దద్యనరక్షితంబు లగుచుఁ • వ్యాఘ్రంబులుఁ వర్ధిలుఁ. 469
- తే. తీవ లాధార్తరాష్ట్రులు • దివ్యపాద, పములు పాండుకుమారులు • పాదపములఁ
బ్రాతఁ కెప్పుడు తీరెను • ప్రబల వట్లు, వీరి వా ర్కశయించియే • తీరవలయు. 470
- వ. వే యేల వినుము. 471
- మ. తనువా లిచ్చినఁ దండ్రెఁ గొల్పుటకు లేదా పూని వై నత్తి
చ్చి మహాయుద్ధమునేతకుఁ మనమునం • జిలించుచున్నారు వీ
రు మనం బైనగతిం బొనర్చుటకు వాఁరం జూడ నౌ నాటిశాం
తముఁ గైకొి లిట నెల్లరుం దెగువ నున్నా రంచు నెంచం దగుఁ. 472
- ఆ. కార్యగతులఁ దెలియఁ • గలిగి నాతోచిన, యంతవట్టు నీకు • నానతిచ్చి
నాడ నీకుఁ దోచినవిధంబునం జేసి, కడిగ వలయుఁ గార్యఁగుటక కింక. 473
- ♦— ధర్మజుండు ప్రయాణోన్ముఖుం దైవవంజయునితో నెండియుఁ బ్రసంగించుట. —♦—
- వ. అని జనార్దనుండు పలికిన విని నంజయుం డజాతశత్రునిదిక్కు మొగంబై దేవా!
నావచ్చినవని యయ్యెఁ బోయివచ్చెద నీకు మే లగుం గాక నామాటలం దనుచితం
బున్న నున్నింతువు గాక యని జనార్దనభీమార్జునసకులసహదేవసాత్యకిచేతానులం

గ్రమంబున నామంత్రణాంబు చేసి మీ రందఱు నన్ను సామ్యదృష్టిం జూడ ననుగ్ర
హింప ఎలయు నని ప్రయాణోన్ముఖుండై యున్నవానిం గని యుధిష్ఠిరుం డీ ట్లనియె.
సీ.శిష్యుని నీ కగుత మోనంజయ. చనిరమ్ము, నీవు క్రొత్తవే మాకు • ని న్నెఱుంగమె
మాకును వారికి • మధ్యస్థుండవు పరిశుద్ధాత్ముండవు నీకు • జొక్కు లేదు
మా కప్రియం బెద్దు • వాకోనం దలచవు, ఖ్యాతియగుండవు • దూత వైతి
పలుకుదు మృదువాక్యముల నెయ్యెడలఁ గాని, కఱకు లాడవు కోపమెఱుంగ వెప్పు
తే, డెవ్వరి నొప్పించు బలుకవు • హీనమతివి, కావు ధర్మాధిములతెఱు • గీ వెఱుగుదు
విదురుఁ డొండె నీ వొండె గాఁకొదవఁ డెవఁడు, స్త్రీలు దౌత్యంబు నడపంగ నిద్దచరిత.
మ. చిరరాత్రింబున కేను ని న్నివుడు వీఁకింపంగ నై కాతుక

స్ఫురణం బొందితి. మాధనంజయున కింపుం గూర్చునెయ్యండ వో
పురుషాగ్రేసర నీవు పోయి యుచటం • బాల్వాండుభూదేవతా
వరులం గాంచి నమస్కరించి హితముఁ • వాకోమ్ము నామాలుగఁ. 476

తే. భిక్షులును బ్రహ్మచారులు • వృద్ధు లైన
వారి కెల్లను నానమఃస్కారములను
బలికి ధృతరాష్ట్రునిపురోహితులకు ఋత్వి
జులకు మ్రొక్కితి నని చెప్ప • మెలమి దోవ. 477

సీ. వేదంబులును ధనుఃశ్రేయము నెఱిగి చా, పాద్యుఁ డామాగురువర్యు నెఱిగి
ధాత్రిపై గంధర్వపుత్రప్రతిముఁ డయి, పాలిదిమాగురుపుత్రుఁ డెలిచి
మా కాదిగురు వయి • మహిమ మీజినకృపు, పాదపద్మములకుఁ • బ్రణతి నేసి
మఱియు శౌర్యంబును • ధృతియుఁ దపంబును, గలమాపితామహుఁ గాంచి మ్రొక్కి
అ, మాకుఁ దండిఁ బోనిఁలోకమాన్యుండు, వృద్ధనేవి యైన • వృద్ధరాజ
నడుగు లంటి మ్రొక్కి • యందఱకును నాను, చేది గాఁగ వినతిఁ • జేయు మీవ.

తే. శత్రుఁడు మూర్ఖుఁడు మందుఁడుఁజనుఁడు పాపభీరహితుఁ డాంలికేయుని పెద్దవొడుకు
వాని నడిగితి నని చెప్పి • వానితమ్ముఁ డై నడుశ్శాననునితోడ • నాడు మొప్ప.

వ. మఱియుం గురుముఖ్యు లగుబ్రాహ్మిణసోమః ప్రవభృతులకు నామ్రొక్కు చెల్లించి
నాకు భ్రాతృనదృశుం డై సభూరిశ్చైననుని గుశలం బడిగి తక్కునుగలవుత్రీమిత్రకళ
త్రైబ్రాహ్మనర్ణముతోడను మౌతి నామంత్రచావారిక జాంఘాలిక సేనానాయకగణప్ర
ముఖప్రకృతిప్రధానర్ణముతోడను నే నాడిన ట్లాడి యుచింతంబుమెయి నుపచరించి

* చొక్కు = తొహము లేక పారసశబ్దము. కఱకు = ఎరుగునవలయు.
† చిరరాత్రి = చిరకాలము; తెలిది = మ్రొక్కి, పొంది.

దుర్యోధనున కాయోధనంబున హనువడ వచ్చి ప్రాచ్యవృత్తి వ్యోధీచ్యదాక్షిణాత్యు
లగుపార్వతీయాదు లై ననానాదేశాధీశుల నెల్ల సంభావించి వారివారిధిసారథ్యాది
పరిజనంబుతో నానర్తనం బెఱిగించుచుం గుళలం బడిగి యవంతరంబు. 480

మ. కురుదేశంబున దేవతుల్యుఁ డగుచుం • గొంబాట కై ప్రాజ్ఞుఁ డై
దుగముం గట్టఁగరాదు పాండవులకుఁ • దుఃఖంబునుం బుట్టరా
దరులా వారని పల్కును త్తముఁడు వై • శ్యావుకుఁ డాతండు నా
కరయం దమ్ముఁడు వానిసేమమున కే • నాశింతు నశ్రావముఁ. 481

ఆ జూద మానునాడు • చొప్పెఱుంగక యుండఁ, క్షేపిసట్టిరాడు • చిత్రసేనుఁ
డతనికుశల మడిగి • కితివాగ్గిఁజూచి, శకుని నడిగితి నని • చనివి యంత. 482

క. తనతల భారత మంతయుఁ, గొని మమ్ముం జంప నొంప • గోరుచు దుర్యో
ధనునిహితుఁ డగుకర్ణుని, విరుతించుచుఁ గుళల మడిగి • వినిపింపు నుటఁ. 483

మ. గురురా జెగులు సేయుచున్నపుడు మా • కుం దల్లి యై తండ్రి యై
గురు వై మిత్రుఁడు నై యచూత్యుఁ డయి పెంకుల్ సెప్పి శీఘ్రించుచుఁ
బరిరంగించినబుద్ధిమద్వరుని మా • పాలింటిదై వంబు నై
ధరఁగి బుట్టినవాని మావిచరునిఁ • ధ్యానింతు నెల్లవృథుఁ. 484

క. న నైఱిగి వాకుఁ దల్లుల, న నైఱిఁ గొన్నట్టిచృద్ధానారుల కెల్లఁ
విన్నపము చేసి పిల్లలఁ, గన్నమ్మల కెల్లఁ జెలువఁ • గడఁగుము మమ్ముఁ. 485

వ. మఱియు నటం బ్రజావతు లగుకురుకులాంగనలు గుహోపవన్న లగుకన్నెలు లోనగు
స్త్రీజనంబుల నెల్ల నడిగి దానదాజనంబులు ననాధదుర్బలబధిరపంగ్వంధాదులు
నామయగ్రస్తులు లోనగువారిం గాంచి యజాతశత్రుండు శత్రునిబృన్దాంబు గావించి
నచ్చి మి మ్మెల్లం దొల్లిటియ ట్లన్నపానాదు లిచ్చి పోషించు నని చెప్పి వీరు వా
రని విచారించక మఱియు నెప్పరెప్పరితో నెట్లెట్లు చెప్పవలయునో యెట్లెల్లవారి
తోడం జెప్పి మాఱుండు బధ్దానురాగులై యుండున ట్లనుసంధానంబు గావించి.

క. పేరొలగంబునందుఁ, గౌరవులును దాను గూడి • కార్యానక్తిఁ
దీనినతటి మాయయ్యుం, తేరి యనఁ వలయు నిట్లు • సిద్ధాంతుగఁ. 487

—♦— ధర్మజుడు ధృతరాష్ట్రాదులతోఁ జెప్ప మని చెప్పి జంజయు నని తుచ్చుట. —♦—

ఉ. నీకరుణాకటాక్షమున • నెంజలి యింతయు లేక సౌఖ్యముం
గ్రొని పాండవేయు లటఁ • గ్రాలుచు నుడిరి కై శవంబునం

దే కురురాజ్యమందు వసియింపగఁ జేసియు నివృ డిగ్గతిఁ
లోకముతోడిపాటుగను • లోఁ దలపోయకయుంట పాడియే.

488

క. క్షీరోదన్యాయంబునఁ గారవులు మేముఁ గలసి • కదలక యున్నఁ
వైరులకు నజేయల మై, భారణి నొప్పుచుము గాదె • ధర్మజ్ఞనిధి.

489

వ. అని నామాటగాఁ జెప్పి యప్పు డక్కురుపితామహునిదిక్కు మొగంబై మన్నామ
సంకీర్తనంబు నేయుచు నభిమదనం బాచరించి.

490

ఉ. శ. తమవంశసంతతి పోఁకాంతి వహింపగ నున్నయప్పు డీ
మెతయు నుద్ధరించితి వఃహీనమతిం గొని యివ్వ డిగ్గతిఁ
భ్రాతాకి నైచెడం దలఁచుపాశుల కెల్లను బొం దొసర్చి నీ
సంతతకీర్తి లోకమునఁ • జాటగఁ జూడవె వంశవర్ధనా.

491

క. అని సంభాషించుచు నజ్ఞననమృతం దై నవిదురుఁచక్కిం గని పో
రనిచుదం బొనగూరఁ, బొనరింపని బలుకు మనుచు • జోధింపు మొగిఁ.

492

వ. అంతం గారవపరివేష్టితుండై యున్నదుర్యోధనుం జూచి.

493

నీ. నీకుమహాబల • బే కల ద ట్లైన, ధర్మబలం బందుఁ • దగిలి యుండు

నీమదిఁ గాల్పుచు • నీ కరి యై కామ,మే యుండె నెంతకుఁనీని చాలి

బలహీనుఁ డగు బలఁవంతుండై బలవంతుఁ, డగు బలహీనుడై • జగతియందు

నగుఁ బండితుఁడు మూర్ఖుఁ • డతఁడు పండితుఁ డగు, దై వంపుఁజెయిదికిఁదప్ప గలదె

తే, కాన బలవంతుఁడ నటంచు • గరువ మొందఁబోకు మక్కడఁ గలఁడులోకైకవీరుఁ
డైనశ్రీకృష్ణభగవానుఁ • డతనిప్రాపు, వారికిం బెద్దబల మని • పలుకవలయు.

494

వ. మఱియును.

495

నీ. పాంచాలి సభ కల్లు • కొంచక తెచ్చి,యపరాధమును సైఁచిఁనట్టివారు

సహధర్మిణిఁ బట్టి • సభ్యులు గన నీడ్చి,నట్టియెగు సహించిఁనట్టివారు

నతి నూ సభంగంబు • నలువఁ బుట్ట బొల్ప, నై నతప్ప క్షమించిఁనట్టివారు

కులకాంతఁ గని తనఁకురు వెక్కఁ గనునన్న, నెట్టిచెడు గోర్చిఁనట్టివారు

తే, వ. ఱియు నెన్నేనిబన్నముల్ • తఱుగఁకుండఁ

దమకుఁ గానించినం గడు • ధైర్యమునను

ధార్తరాష్ట్రుల హింసించఁ • దలఁపనట్టి

వారు పాండవు లోరివి • వారితోడవు.

496

చ. అడవులఁ గొండలం బడియు • నాకు లలంబులు భోజనంబుగాఁ

గడు వడిఁ గన్తి కై తమరు • కై వడి గల్గినవార యయ్యు నో

ర్వదః గౌని పామరాజనుతు • లి మ్మని యివ్వను వారిసాక్షు వా
రహగుచు నుండి రాన విడ • నాఁ బరవిత్తమునందు నీ కిరకః.

496

ఆ. అట్లు కాశయున్న • చగుఁ జేతు • కెర, బొందు సానగి యుండ • బోలు ననుచుఁ
దలచి నంధిఁ గోరుఁదా హూమలకు సాము, పా లొనంగు మట్లు • చాలకున్న.

479

వ. ఇంద్రోపథంబును గుశప్రథంబును శృతంబును మాకండియు నారావతంబు
ననునేనుగ్రామంబులు మాదేవురకు విచ్చియున్నవి ప్రశస్తిగ గొని యుండు
మీ నరస నమృతం బట్లు చేసితేరి కురుపాంశవచాచాల సూరసమత్వమోధవీరు
లెల్ల నెల్లదుట్టాల గూడి చకన్తరై కుత్సంబు దళిలి పర్వురు గ్రుట్లును కక్షక
గాతులై నుభయంబుం నాకంగు • నా నాచుభిరుతు ల్లు కాదే యుద్ధంబు
సిద్ధి బంగు విజయంబు మాకు సిద్ధాంగు బరి మానున్మోసమనికోడు జెప్ప మని
చెప్పి యుచితపాకారంబున క శుచ్చి క నం కళామంజై నీహ్మిని చనియె
నని చెప్పిన నై మిశాగణ్యవాసు బృత్యతా గంబు సెప్ప మని సూతు
ననుగుటయోను.

498

••••• శ్వాసాంశము. •••••

ఉ. భూరిధనంబు మా కగుచు • భూతలనాథుల మం వోగి క దురా
చారము లాచరించుచు నంనజనులం గొని మంతునాజమి
దారులదారి బోక వరధర్మరతుం డుం చాసే గాంచుమా
భూరమంజు నికంతరము • బోనినగ నేడెక విశ్వవల్లభా.

499

గద్యము.

ఇది శ్రీమదధునాతనోభయకవిమిశ్ర నేకటయశ్వగిపుత్ర
సమారాధితవిబుధరాజ శ్రీపాదకృష్ణమూర్తికవిరాజ
ప్రణేతంబయిన శ్రీకృష్ణభారతంబునం దుద్యోగ
పర్వంబునఁ బ్రథమాశ్వాసము

శ్రీ. శ్రీ. శ్రీ.

బాలాత్రిపురసుందరై నమః.

శ్రీకృష్ణభారతము

ఉద్దేశ్యము—ద్వితీయాశ్వాసము.

విజ్ఞానాంధన

మావృతహృత్పద్మః డగుచు • నలకొందుజనుం

డేవాః డైన మహాత్తరుః

డై కలయఁగఁ జేయువిష్ణుఁసాధిపుఁ దలఁతుఁ.

1

—◆◆◆ ఉపప్లావ్యంబునండి సంజయుండు వచ్చి ధృతరాష్ట్రుని దర్శించుట. ◆◆◆—

వ. అక్కడకుండు శౌనకాదిమహామునుల కిట్లనియె నట్లు సంజయుండు సాండవుల
వీక్షాని పవనజననాశ్వంబులం బూన్చిసరిధం బెక్కి యతిత్వరితగమనంబునం
బ్రాద్దు గుంకునంతకు దంతిపురంబునకుం జొయి పోయినపోకన రాజభవనంబు
దటియం జని దౌవారికునివలన ధృతరాష్ట్రునికొం దురాక యెఱింగించి తదనుమతం
బున సంతఃపురపవేశంబు చేసి వైచిత్ర్యవీర్యం గాంచి మోక్షుఁగేలు ఫాలంబునం
గీలించి యిట్లనియె.

2

ఉ. సంజయుఁడ౯ బృథాసుతులఁచక్కటికిం జని వచ్చినాఁడ నే
బ్రాంజగిన్ భవత్పదము • లంటి నమస్కృతి నేయుచుంటి నం
చుం జని మ్రొక్కి ధర్మజుఁడు • సోదరుల౯ నుఖమున్నవారు భ
క్తిం జెలువారి సేమ మడిఁగె౯ నిను ధర్మసుతుండు నమ్మతి౯.

3

తే. మఱియు నీపుత్రపౌత్రుల • మంత్రివరుల,బంధుమిత్రాదులను వేడ్కఁబ్రబల వేఱు
వేఱు బేర్కొని యనురాగఁవిధము దోచ, సేమ మారసె సద్గుణఁసేవధి యయి.

వ. అనిన సభిసందించుచు నాంబికేయుండు సంజయుఁ కిట్లనియె.

5

తే. సేమమే ధర్మసూతి కఁనామయంబె, తదనుజన్మల కెల్ల బాంధవులు సుతులు
సఖులు భృత్యులమాత్యులుఁనుఖులె చెప్ప,మనుష్యసంజయుఁ డిట్లనుఁనతని తోడ.

—◆◆◆ జంజయంకు పాండవులవృత్తాంతం బెజింగించుట. ◆◆◆—

- ఉ. వారలు నీడుపేర్నిమెయి • వారనికూర్చియు సౌఖ్య మంది యు
న్నార మటంగుఁ జెప్ప మని • నా గటఁ జెప్పిరి రాజతల్లజా
వారలలోన నగ్గిజుడు • వన్నె యు వానియుఁ గన్నవాఁడు వా
చారమణుండు ధర్మ మని • చక్కనివర్మమా చువ్వె వానికి. 7
- చ. చదివినవాడు నేడముని • శాస్త్రము లన్నియు నాన్యశంస్యమే
వదలనిధర్మ మానికి • చంకవిభూషణుఁ డాత్త బాహుం
డదితయశుండు శీలము • నొప్పినవాఁడు నొప్పుడని చు
ర్మదమున వానిబుద్ధి యపరాధము కాను నిజము చెప్పితి. 8
- తే. కనకాంతాదిభోగముల్ • కావు ధర్మపుట్టులు మనస్వి యగువాని • కెట్టియెడల
ధర్మహీనులుం బడి • తనిలెనేని, చుట్టును బ్లంది వానిఁ • దొలఁగి యుండు. 9
- తే. నితము పరవ్రయుత్త డై • నెతి గనంగఁ
గోరుకొనుచుండుపురుషుండు • దారణంగుఁ
బొందునడఁ గూర్చ నగుగొయ్యుఁ బొమ్మికోతఁ
బోలఁ బోఁ డని ప్రోడయై • బుద్ధిఁ దలఁచి. 10
- ఉ. దైతబలంబు చెద్ర యని • తాను మనువ్యబలంబునం దొకిం
తే వగ నేయఁకీ వెటు ముదిం దలపోసి నట్ల పోవగా
బాసమునేసి పుణ్యమును • బాసము నీయుఁ జెట్టి యుండ నా
దేవనముండు కూన మహి • తెల్లదిసతీరుఁ డెందలి పాపము. 11
- చ. కొడు కొఁ పెద్దకొండ యని • గోరిక నే ముమఁ దద్వశంబున
బడి నిజకర్మ మొలయును • బాపముతగ బని మెల్లలోకము
ల్కమచడి నింకనేయు నని • లక్ష్యము నే ముక తొల్లి యివ్వమ
జడని వహించి దుష్క్రియలఁ దక్కిని • నీ మతి నేయు దక్కటా. 12
- తే. నీచుఁడును దుష్కులజుఁడును • నీతిబాహుళ్యఁ
డిగుజనుఁడు చెడుం దివ్వల • నాచరించి
ఘుఁడును నత్యుత్తమాస్వయుఁడును మనషి
యగుజనుం డొప్పు నెవ్వల • నాచరించి. 13
- క. నీమేలు గోరుయత్తియు, లొమఁమ్రాలు పాండుసుతుల • నారయ కున్నం
దా మించి వచ్చు నం డి, వాఁగుటలు నరకగోనవియై పై తక్కుటా. 14

- చ ఖలు లగుమంత్రకర్త లాకఃకాలమునాటికి మానవబుట్టుగాఁ
జలమున నీకుఁ బెక్కులను • సంతసంచేసి వచించుచుండు ర
మృత్యువ సీత్రము మెలగి • మించ బొందువు దానజేసి నీ
కులము సమస్తముం జెఱచుకొందువు విందువుగాత మవ్వలగా. 15
- చ. ఎడ యెటు వచ్చు జాత మని • యెంచి యజాతమిధి వైరముగా
వదలి జగింబుం గలుగువారులు నీవయి నింద మోపునం
తదనుక నిట్లు శాత్రుఁ డయి • తా గనుపట్టుచునుండు నవ్వలగా
ద్రవిశులకే గాక భవపీఠుల కిచ్చెచు సూక్ష్మస్థానముగా. 16
- ♦♦♦ సంజయఁడు ధృతరాష్ట్రునకుం దినవల్లు బోధించుట. ♦♦♦—
- క. అలుగఁగు ధర్మజుఁ డింతకు నలిగిన నారది కసాధ్య • నునునది గలదే
తెలియమె నరుఁ డీమయి వేల్పులఱుకిఁ జూచి రాఁడె • భువ మగ్నివగా. 17
- క. మనుజుఁడు వాని జయించెద, నని తలఁచుట వెట్టి కాదె • యకట కటా నీ
తనయులు సీత్రను సయ్యది, గను జాలమి కాలగతియఃకా కొకఁ డగునే. 18
- వ. తొల్లి బలి యనురాజు కర్మకృతమ్ము లై నగుణంబులును పరిత్యములై ప్రవర్తిల్లు
భావాభాసములునుం దలకించి యందులకుఁ బొందుఁ డెలియఁ జాలక శుభాశుభ
ఫలానుభవంబునకుఁ గాలమే కారణ మని నిర్ణయించెం గావునఁ జక్షురాదీంద్రి
యము లెల్ల దృష్టాక్షయం బై నఁగాని తనియవగుటచేసి జనుండు దానిం దొలుత
జయించుటకుం బ్రయత్నింప వలయు నని మఱియును. 19
- తరళము. జనునికర్మవశంబునం భువి • సంభవించు ఫలంబు నాఁ
జనదు తల్లియుఁ దండ్రిఁ చేసిఁచాప్పునం బ్రభవించి భో
జనమునం దగ పృథ్విబొంది ప్రశంస కెక్కు జనుండు తాఁ
గొని శుభాశుభకర్మజాలముఁ • గొంచెమేని యెఱుంగవో. 20
- చ. చెడుగఁడ ఏవు నీకొమకు • చేసినచేతలు లోక మెల్ల నొ
ప్పెడనవి కా వన న్వినియు • వీనులఁ గా దని యొక్కనాటికే
నుడువ కుపిక్షచేసి తది • యోయి మహిళ! వని న్మహిగ్ని నా
విడువక కాల్చివుచ్చెడివి • వెంటఁ దగుల్కొని నీవృజావలిగా. 21
- తే. కడుపునం గన్న మోహంబుకఠినఁ గొడుకు పెడుగులకు నీవు తోడ్పాటునీయుకతన
నిట్లు కర్మవిపాక మై • యింత పచ్చె, నెంత వచ్చునో యిఁకమీఁద • నెవని కెఱుక.
- తే. ఆవులఁ జేరఁ దీయ కనావు లైన,వారిఁ జేరిది తద్వాక్యవర్తనమున
నీ వెనంగుకతమున • నెల్లవృజల, నేలుకొనఁ జాల వని చెప్పు • తెంత యుష్ప. 22

వ. అని మఱియుఁ వచించు పనుఁధాధిప! నాకు పనుజ్ఞ యిమ్ము పె
ద్దనడ రథావధూత మయి • తద్దయు నొచ్చెను దేహ మెల్ల నే
జని యనించి రేవకడ • సర్వజనల్ విన వచ్చి చెప్పెఁగ
జనుతుఁ డై ధర్మజనుచంద మ డెల్ల సవిస్తరంబుగఁ.

24

క. నావును ధృతిరాష్ట్రం జను, ని విప్పటి కింటి కేగి • నివాసశీలం
జోవిడిది రేయి రేవే, రావలయు నటంచు నాజ్ఞ • రాఁ జేయుటయుఁ.

25

వ. సులయుండును సముచితప్రకారంబున విచిత్రవీర్యాత్మికఁ వీహ్లాని నిజనివాసం
బుంబుం జనియె సుతి సమ్మహిఁకాతుండును చావారినిం బిలిపి విమరుం జోడితె
మ్మనిన సతం డట్ల చేయుటయు సవ్వడును ఉంతఃపురంబునం జూతాకాంతచిత్తుండ
యున్నరాజుం గొలచి సమస్కరించి నేను విమరుండు నిజసంబునంజేసి వచ్చితి
నటన సతం డితని స ల్యాదరంబుం గుచ్చియత్తితంబుద్ధం బెట్టుని యిట్లనియె.

—◆— ప్రజాగరణవర్ణము. —◆—

ఆ. సంజయుం యజాతిశత్రునికడకుండీ, వచ్చి యువును • న్ను • వార కెంత

యేని దూతనాడీ • యేగె రే వచ్చటఁ బడిననుమలు తెలుపువాడ ననుచు. 27

ఆ. ఎట్టిసనులు పుట్ట • సేమాట చెప్పనో, యెట్లు ధర్మసూతిహృదయ ముగూ

తెలియఁబడనిదాన • గలఁగె నాచిత్తము, కాలుపట్టి నయ్యె • గాను మెల్ల. 28

క. మలఁగిదు కనుఁగవ నిద్రకు, నిలు వెల్లగ నేకే వొడమ • నిలువఁగ నోవ

గలయాపు తెలిపి శాంతి, మొలపింపవె సకృతి సత్తంబులు పాలుపొందఁ.

29

వ. అనుచు విదురుండు.

30

తే. బలము గలవాఁడు పై నెత్తివచ్చినపుడు, బలవిహీనుఁడు ధనముఁ గోల్పడినవాఁడు

దొంగిలింపఁగ వేదినఁదొంగ కాముఁకుడు ప్రజాగరము బాధపడుచు రెపుడు. 31

క. ఈదోషంబులలో నీ, కేదేని యొకండు దాఁకెనేమో కాదే

నోదేవ పరులధనముఁ, గా దనక హరించుతలఁపు • గలిగెనొ చెప్పు. 32

తే. అనుటయుం బీతు గుడుచుచు • నాంబికేయుఁ

జనియె మాయన్వవాయుమం • డైతి నీవు

ప్రాజ్ఞఁడవు నియోగఁగనిధంబులు లేదు

విమర! నీనోట మేల్కాట • విఁగఁ దలఁతు.

33

వ. అనిన విదురుం డిట్లనియె.

34

ఉ. నీమెయినీడఁ గాంచి మది • నీవ తలంకిదు గాక ధర్మజం

దేమెయిఁ గీడుపాటునకు • నెంచఁడు నెంచెడు ధర్మమార్గముఁ

నోమ సతంకు ముజ్జగముఃకుం గొని యేలంగఁ జాలులక్షణ

శ్రీమహితుంకు దా సలతిఁచెయ్యలఁ జేయఁగఁగోవునట్టిడే.

85

ఉ. ఈ వాకతండ్రి నెంచు మది • నెంచి గురుత్వముఁజేసియో యహిం

సాశ మైభావము పొసంగుటనో కరుణారసాప్తి

సీవు వివేకమున్ విడిచి • నిచ్చలు చేసినతప్ప లన్నియున్

బోవంగ నోర్చి క్షేత్రమునఁ • బొందె ననం డొ పాటివాఁడొకో.

86

ఁ. దుస్ససేనుమీఁద • దుశ్యోధనుఁమీఁద, సుబలనూతిమీఁద • సూతనుశుని

మీఁద రాజ్యభార • చూడట నడి సేరిం, దోఁగ నెంచు విల్లు • సాగు నెట్లు.

87

••• విసురుండు వచ్చిధృతరాష్ట్రుఁడు నీతిఁ జెప్పట. •••

నీ. అస్మద్రాజ్యంబు • నారంభము తితిశ్చ, ధర్మనిత్యతయును • దవలువాఁడు

శ్రద్ధధాతుండై ప్రళయమూలై గైకొని, నిర్మలంబులు విడి • నెగడువాఁడు

స్తంభహర్షక్రోధఁదర్పమానావమా, నాదుల కవశుడై • యలరువాఁడు

నిజమృతకృత్యముల్ • ప్రజల కెఱుంగనీ, కాస్తిక్యబుద్ధిమై • నైనవాఁడు

తే. మఱియు శీతోష్ణములకును • మానసమాగి, తానులకుఁ గాక సంసారమందు నుండి

ధర్మవర్మంబు విడువక • దనరువాఁడు, పండితోత్తముఁ డని యెన్నఁబడు మహీశ.

వ. మఱియు నిజతక్కిం దగునెట్లు కార్యం జెంచి చేయువాఁడును శ్రీమన్సురణంబు గలిగి

చిరవిచారంబు సేయువాఁడును బరోపకారార్థం బర్థంబు నొందువాఁడును కానిదాని

కాశివక నష్టంబునకు వగవక యాపదలకు మోహంబు నొందక సంపరించువాఁడును

గార్హంబునకుం బూని నమమ దానిం దెగనాడక వశ్యేంద్రియుండై యుండువాఁడును

గాలం జెప్పఁడును వృథ సేయక పుణ్యసర్మరతుండై మానావమానంబులకు హర్ష

తాపంబులం బొందక గంగావ్రాడఁ బువలె నిర్మలం బై నచిత్తంబు గలిగి సర్వభూతత

త్వజ్ఞుండై యుపాయం జెడిగి మెలంగువాఁడును బ్రవృత్తవాక్కును బ్రతిభ యువక్తృ

త్వంబునుం గలిగి యసంభిన్నార్థసార్యాదుండై ప్రకృతి చువాఁడును బండితోత్తరుం

డని మెడియును.

89

నీ. అశుశుంకు పరార్థసారణాభిలాషుంకు, సతతమిథ్యావాది • సాధుదూరు

డర్థకర్మాచరాణానక్తచిత్తుంకు, బలవద్విరోధన • పాదకుంకు

మిత్రానిశ్చేది యశమి తమితుఁడు శుష్ట, కార్యరతుంకు సానాగ్యచరితుఁ

డై హిక్మ కాకలనాందిత సుతి హన్యకవ్యవిముఖఁ డజ్ఞగణనఖుంకు

తే. స్వీయధర్మంబు విడి వరశీయధర్మ

మాచరించెడువాఁడు మిత్రార్థహర్ష

గ్రామ్యధర్మప్రియుండు సంగ్రామరతుఁడు

మూఢులని యెన్నెబడుచుండు • పుడమియందు.

40

ప మఱియు ర మ్మనక వచ్చువాఁడును బిలువక పలుకువాఁడును విశ్వసింపరానివాని విశ్వసించువాఁడును శిక్షింపఁ దగనివారిని శిక్షించువాఁడును క్షుద్గులం గొలుచు వాఁడును దోషంబునం బ్రవిర్తించి ఎరిబు చెఱచుకొనినవాఁడును ధర్మాపరివర్జితుండై తనబలం జెఱుంగఁ యలభ్యుద్ధంబు లభించువాఁడును విద్యాధనాతిశయంబునఁ బరుల దూషించువాఁడును సంపన్నున్న మేకిం బెట్లక తా నొక్కండ నుక్కచు దివ్యవస్త్రాదులం గట్టి లననుఖంబ చూచుకొనువాఁడును మూఢుం డని వెండియును.

41

క ఒక్కఁడు పాపము చేసినఁ జెక్కఁని తిత్థలము ననుభవించెద రిలపై నొక్క వ కత్తు భోక్తఁడఁ దక్కునయై యుండు నిట్లు • తత్తగ్గులక.

42

క. ఉరురవిద్యయు ధనముం, బరమైశ్వర్యంబు నొంగ • వండితుఁ డయ్యుక గరువము నొందనివాఁడే, పుగుషుం డుత్తముఁ డగుంగఁ • బొగవొను నిలక.

43

తే. మేటినిలుకాఁడు విడిచిం మెఱుగుబాణ, మొకనిఁ జంపించ జంపు లేకున్న లేదు బుద్ధిమంతుఁ డొనర్చిన బుద్ధిబలము, శత్రురాజులు వారిరాజ్యమును గూల్చు.

44

తే. జింబు లెంటిని దెలిసి మూఁడింటి నాలుగింట సశమందఁ జేసి యేనింటి కెలిచి యాటిటి నెఱింగి యేడింటి నలఁ ద్రోచి, మెలఁగువాఁడు నుఖించు భూతలమునందు.

క. కనిపరన మొక్కనిఁ న్రుంచుక, విషశస్త్రమువోలె మ శ్రావిష్టవ మైనక విషను మయి కూల్చు బ్రజాకో, విషయాధీశ్వరునితోడ • విషయం బెల్లక.

46

క. ఒక్కనికీ దగను కార్యము, చక్కటిఁ జోవుటయు బాటసారి యగుటయుక మెక్కుటయుక మధురములం, జెక్కురు నిద్రించి ముండ • మేలుకొనుటయుక.

47

క. మున్నీట నావవోలె ని, మున్నటిఁ గొని స్వర్గసౌధమునకుక మెట్ట యెన్నింగఁబడినసత్యము, కన్నక వేటొందు గుణము • కనఁబడ దెచలక.

48

చ. తమ ఎరమోత్తమార్థ మది • శక్తు లశక్తులు భూషణంబుగా నమరుచుకోఁ దగుక తమ గలట్టిజనుం గని లోకు లెల్లఁ జాలమిఁ దగిలింతు రైనను దలంపఁగ రా దది తప్ప గాఁగ నా తమ యనుభుడముం గొనిన • సర్వము వశ్యము వాని కందునుక.

49

- 1 బుద్ధి, 2 పాపపుణ్యములు, 3 శత్రుమిత్రరాంధవులు, 4 సామదానభేదదండములు, 5 జ్ఞానేంద్రియములు, 6 సంధివిగ్రహయానావనద్యైధీభావసహకృతిములు, 7 ద్యౌకశ్రీముఖప్రస్థసములు; † విషయము = దేశము.

శ్రీ శిష్టవహ్ని నిస్తృణ మగు, దేశమందు, బడి యవశమించువగిది, గో,వప్రపూర్ణుఁ
డగుచు తమ లేనిమనుజుఁ డి,జ్జగమునందు,దోషభూయిష్టుఁడై చనుఁడుప్తి చెడఁగ.

తే. ధర్మమే మహాశ్రీః మై • దవరు తమయె,యు త్తనం బగుశాంతియెయొప్పు విద్య
యే పరమత్మప్రియై తగు • నిఁచిహింస,యే నుభావహ మై యొప్పు • న్నెఱవఁడు.

క. పాము బిశేషణములు బలె, నీనుహి యుద్ధంబు సేయ • నాచనిరాజుఁ
సేమఁ • చే. దిరుగనిభూమినురుక మ్మింగ నెంచు • భూమియె తెలియఁ, 53

క. పురుగు లాక యెప్పుడు, గలతఁబు తెవుపు పూక • న్నాస్తి బుష్టి
బిల్వర్తి చుచు నుండెను,పురుషుండు మత్తముఁ గలఁగ • బాలుచు భర్తృశ్రీ 53

క. పోలఁబడి గా • గోరుకానిగురువు, కొలుచుబడినవారి • గొలుచునరు
వీర లిరువు రెన్న • విశ్వసించగ నై న, బా లుచు బుధులు • గలికి రెన్నగ 54

క. కోరిక గలనిర్ధనుఁ డధి,కారము లే కొరుల లుగ • గలపుగుఘంఘక
వీ రిచ్చురు దేశాంబు, గారిచెడుట్టికంటఁకము లగుదు రిలఁ, 55

తే. కేస్తు వయ్యు రెహంభుఁ • డై స్తిమితతఁ, గలబనుండును భిక్షువై • కార్యవరతఁ
గడఁగి యుండునుంక నిఁప్పుడమి,జేర్చి, గనఁ దలండు వివరీకకర్మగణుల. 56

క. చెల్లియు తమియిం చెక్కభు,నల్లజుఁడు దర్పిద్రుఁ డయ్యు • దా శిష్యుఁడై
పెల్లిచ్చునట్టిండులు, దెల్లచుగా నమరు లగుచు • నిపురుడు రథిపా. 57

క. న్యామోగతవిత్తము క,పాయంబులు రెండు గలవు • పాఠము యోగ
వేయమియు నపాతమనిఁ, వేయుటయు నంగ గ లోకిఁపిశు,త మగునుఁ. 58

తే. దాన మితయుఁ జేయనిధికుఁ దపము,చేయకునదర్పిని • జేడ్చులగఁ
గుతికనుఁ గండశిలఁ గట్టి • వితతివారి,పూరమునఁ బాఠవేయంగఁ • బోలుఁ గాది.

తే. తపసియై యోగముకుండై • తనరువాఁడు
వృధనముఖమున నిహతు డై • పడినవాఁడు
సూర్యమండలభేదులై • సాంపు మిఱి

క. దిలొకంబులు దొగి • మిసిమిఁ గండు. 60

నీ. ఉత్త మాధమమధ్యఁమోపాయముల మూఁడు,విధములై కిర్మముఁలెవలయు చుండు
బురుషులు నిజకర్మఁములఁ ముక్తైఁగు లుత్త,మాధమమధ్యమాఁఖ్యులఁ దల్లిర్పి

† బిశేషణములు = ఎలాకలు;
* లోకములో నితరులు కామించినవారిని గామించినకామితులును పూజించినవారిని పూజించువురు
పూజకు బరులనమ్మకమునకుఁ బాత్ర మైనవా రిగురు రని తార్పర్యము; అనఁగాఁ బదుగురు సోనపనిక
చేయులయు ననుట;
† చేడ్చుడు = బాధనడు.

- దానజంబును • దనయులు భార్యయు, మనుజునకు న్మేటింధనము నువ్వె
పరదాపరధనహంబులును నుహ్యదుల వీడుటయుఁ జెద్దదోషము లగు
లే, సరకమునకు ద్వారంబులై • నాసిరిల్లఁ, జేయ దక్షంబులని చెప్ప • నై యెనంగుఁ
గా మమును గ్రోధలోభము • ల్లాస వాని, మూఁటిని నివేశనానిన • బురుషుఁడొప్పు.
లే. భక్తి గలవాని భజియింప • వచ్చువాని, నేను నీవాడ ననువాని • నెగులు పుట్టి
నప్పు డై నను నివనాడ • నొప్పు దెట్టి, వానికే నను చెప్పిరి • పూని బుధులు. 62
- క వరదానమ్మును రాజ్యము, వరపుత్రోత్పత్తి యనఁగ • నలలెకుమూ రుగ
శరణుశత్రు మోక్షణ, మరయం గావించుదాని • కగును నమములై 63
- చ. *లలనుడు దీర్ఘసూత్రుఁడు • లల్పమనీషుఁడు చారణుఁడు గా
బాలించినవీరితో నెపుడు • బోలరు మర్త్యము నేడు త్రేకి
గలిమి గలటికే న్నరముఁగాఁ దగు నృధగుజ్ఞాతి నిస్సృజ్
చెలి ననవత్త యాధగిని • కేర్చి పోవఁగ నొకులీనునిక. 64
- చ. అడిగిననిర్జరేంద్రునకు • నానతి యిచ్చె గురుండు తొల్లి యే
ర్పడ విను బుద్ధిమాను లగుఁవారిప్రభావము నేదనిద్యలా
బదసినవారిపద్విషయభావము వేల్పులదీర్త నృత్తియుగ
నడచెడు బావకర్ములవిఁనాశము నాశుఫలప్రదంబు లై . 65
- క. మానాగ్ని హోహతిత్రైవిము, మానాధ్యయంబు మానఁమానము మతియుగ
మానాధ్యయంబు సువిధిం, గానంబడి యభయ మవిధి • గా భయ మొనఁగుక. 66
- క. తల్లియుఁ దండ్రీయు నగ్నియు, నల్లలితాత్మయును గురువుఁ • జర్పింపఁగాఁ
నల్లెడఁ బంచాగ్ని లంప, జెల్లుదు రెప్పింప నగుచు • కీతితలముండుక. 67
- నీ. దేవతాతిథిపితృ • దేవమమవ్యభిక్షుకులఁ బూజించిఁచో నన మగు
తనవెంబడిక మిత్రులు సమిత్రులును మధ్యము లుపశిపులుపదోవులు ననఁగుదు
రింద్రియంబులలోన • నది పోయింక బోవు, జనుప్రజ్ఞ తిత్తిలోఁదలమునట్లు
భయము నిద్రయును దండ్రియుఁ గ్రోధ మాలస్యమును దీర్ఘసూత్రతయనఁగనాటు
అ, దోషములును భూతిఁతో జగంబునయందుఁ, బాదలఁ దలఁచినట్టిపురుషునందు
విడువఁ దగు నటాచు • నుడివీరి పెద్దలై, పేరు పొందినట్టివార లెల్ల. 68
- మ అనధీయానుని ఋత్విజ్ఞాఁ డెలువ లేఁనాచార్యు నెల్లప్పుడుక
మనుపం జాలనిరాజు నప్రియములక • భాషించుభార్యక బడిక

* దీర్ఘసూత్రుఁడు = ఎక్కువగా జాలోదించువాడు; చారణుఁడు = బట్టుకాఁడు లేక నంచాఁడు.

వనముం గోరెడునాపితు స్నానముగఁ గామించుగోపాలునిగఁ

గని వీడం దగునబ్బి భిన్న మగునొకం బోలె లీలాగతిగఁ.

69

క. తమ ధృతి యససూయయు స, స్వీయ మనాలస్యంబు దానఁ మనునీయాలుగఁ

దమ కెంత లైనఁ గానీ, బ్రహ్మసియుఁ బురుషులకు వీడఁ రానివి తలఁపగఁ.

70

క. గోవులుఁ గృషేయగఁ భార్యయు, నేరయు విద్యయును వృషలుఁచెలిమియు విత యై

పోవు ననుక్షణమును దా, పై వగ వీక్షింప క్షుఁ యంతటిలోనగఁ.

71

మ. శ్రీకృతదారుండు జనితినిగఁ విగతకామేచ్ఛగమ క్కాంతక నుశి

క్షీతఁడై శిష్యుఁడు దేశకోత్తము బనుల్ ఁ ఁదింపఁ దద్దేతువుగఁ

స్థితికిం శరీరరోగి వైద్యువరు నిఁ స్తీరాటపభాగుఁ డం

చితవాంఛుగ నిరసింతు పూర్వకృతముం ఁ జింతింప కొక్కింతయుగఁ.

72

తే. ఋణము తేకున్కిఁ పరదేశఁమేగకున్కిఁ, రోగములు లేమి సత్సంప్రయోగమును బ్ర

సిద్ధిన్పత్రియు వెఱ లేనిఁస్థిరనివాసి, మనెనునాటును సుఖదమ్ము ఁ లగుఁ దలంప.

ఆ. ఈరసంబు రోఁతఁ యెపుడు నసంతుష్టి, యనిశితం కొద్దిఁమును బరార్థ

జీవనంబు గలుగుఁజీవికి సగు దుఃఖి, మరయ నెపుడు విమనఁజెట్టి దగును.

74

తే. సతత మర్థాగమము సరోగితయు సత్య

నుతఁడు పితృభాగ్య ధన మిచ్చుఁనతులవిద్య

ప్రియవచన మనునివి గలఁపృథివిజనుని

కగునుఖంబును నైశ్వర్య ఁ మలఁతి యగునె.

75

క. జ్ఞానేంద్రియంబు లైదుగఁ మానసమును వశము గలుగఁ మనలెడువానిగఁ

గానంగ రా వస్థము, లైసం బాపంబు లైఁ నన్యము లైనగఁ.

76

తే. చోరులు స్రమత్తులందు వెఱజులును రోగులందు బ్రహ్మదలు కాముకులందు యాజ

కులును యాజమానులందు రాజులును వివది, మానులందును జేరిందఁబూనియుండు.

తే. మగువయు జూదము పానము, మృగయయు జెడిదొపుఁబలుకు ఁ మితి మీటి ధనం

బు గణింపమియగఁ జెట్టిద, మగుదండము రాజు విమన ఁ నగువ్యవసంబుల్.

78

కా. విప్రీద్యేషము విప్రత్రహృతియుగఁ విప్రత్రమాలంధముగఁ

విప్రేష్టవృతిరేకవర్తనము సందిప్రాసవాదంబునుగఁ

విప్రవ్రాతనిజర్హణం జెవఁడు గాఁచించుగఁ జగత్పీఠురా

ర్థప్రాప్తిం దగువాడయే సతఁ డొకింతగఁ జెల్లుఁ దెల్లంబుగఁ.

79

• జనితి=జన్మి; హేతువు=ప్రయోజనము; స్థితి=నిలకడ.

† ఆలంభము=దూషణము; నిర్వర్ణము=పథము; తెల్ల=కడలేరు, చచ్చు.

మ.†ధనలాభంబు ప్రియానుషంగము నుమిత్రప్రాప్తి పుత్రోపగూ
హనముం జత్తగతాశ్శిష్యును విష్ణులావనంపత్నియుఁ
జననంపద్మహుమానముఁ న్యజఃపక్షప్రస్తుతౌన్నత్యముఁ
గన నీయొన్నిది హస్తగంబు లగు లోక-బంధు నెవ్వారికిఁ.

80

తే. పౌజ్యయుఁ గులీనతయుఁ బరాశక్తిమయు దమము
శ్రుతము మిశ్రబాషితయుఁ గృత్యజ్ఞగయు దాన
మనెనెనిమిదిగుణములు • గుణజు నెపుడు
దనగఁగాఁ జేయుచు ను నీధరణియందు.

81

తే. స్థూపములు మూఁగు స్వాగముల్ • తొమ్మిదియును
గలిగి పంచక్షిక మయి • నొంగుచును
అట్టిశ్రేణిజ్ఞునకు నున్మి • యైశ్వర్యహము
నాశీనిష్ఠులకు బుధుఁ డన • నెనక మెనగు.

82

తే. మత్తుడుఁ బ్రనుత్తుండు నుత్తమండును బు
భుక్షితుండు శ్రామండు లుబ్ధుండు కాను
కుఁడు భీతుండును గ్వరకూఁటుండు శృద్ధుఁ
డనుచదుగురు నివర్జింప • నైనవారు.

83

తే. కామముఁ గ్రోదముఁ దృప్తిచి • కలువొలంగి ధనంబు పాత్రము
జేమొనీచి వైచి జగ • మెల్ల నొంటంగ నొనర్చి నత్కియిల్
నేను మెనఁగ భూప్రభు • శిక్షయు గతియు సంఘటించుచుఁ
భూమిధవుండు శాసకు శాస • పాట్టియే నీరి దాన వచ్చెడికి.

84

తే. శ్రుతము షీప్రకారిత్వము • శుద్ధసన్యా
మును గలిగి యోగున్ లగువారి • మనమునందు
విశ్వసించుచు నెప్పుడు • విశ్వమందు
నుప్రసూనుండు నై రాజు • సొంపుఁ గాండు

85

మ. బలవంతుఁ డని తోచివచ్చు డాకిం • బ్రత్యర్థియై పోవొనం
దలంపఁ రాదు మహీధవుం డతనిమిత్రత్వం బపేక్షించుచుం

† జననంపద్మహుమానము = బహుజనులుగలవధిలో మన్ననము.

• గూఢము = స్తంభములు; ఇలాపింగరానుషమ్మ లహహాదులు మాఁడు; ద్వారములు
తొమ్మిది - శేషములైనవిష్ణుగణములు; గంగసాక్షులు భూదేవియమూల; తీర్థస్థానము = దేవుడు
గృహము = ఇది శరీర మని గ్రహించునది.

* జలిమిం గూర్చుకొనం దలంప వలయుం • జత్తమ్మునం గాలముం
గలుగఁ దేజము విక్రమించి వగఱం • గాఁ జేయ నా నేర్పునఁ.

86

క. అంగద యైం ముఖము, యం గుండక డింద కెద ఘనం బగుబుద్ధిఁ
బొంగారి యప్రమాదము, నం గార్యముచక్కి నుడింపం గెలుచు నరిగ.

87

తే. కీడు గలుగుప్రవాసము • కితవుచెలిమి, ఎరసతీసంగమంబు దంభమును బైశు
సమ్ము చొర్యము మన్యపాంసమ్ము విడిచి, జనుఁడు చెన్నందు నిహవరసాఖ్య మంది.

నీ. సంరంభమునఁ బొందఁ • జాలఁడు జనుఁడు త్రి, వర్గము శమమునఁ బడయు నుఖము
చెలికానితో నెట్లు • కలహింపఁ జెల్లదు, ఘనుఁ డొరుల్ దిట్టినఁ • గంలఁ బోఁడు
కనికరింపఁగ నై నఁ జనునిఁ గోపించిన, జననాథునియశంబు • నన్నగిల్లుఁ
గోపింపఁ దగువాని • రూపించి పైరణ, నేయుభూపతి పృశంసంప మెప్పు

తే. పేషమును వేయరాదు గర్వింపరాదు, తనకుఁ దా మచ్చుకొనరాదుఁ ఘనులఁ దెగడ
రాదు నుచ్చియు నెప్పు • పల్లదములు, వలుకరా దట్టివాఁ డిహావరములొందు.

తే. శాంతుఁ డగువాని ద్వేషింప • కంతరంగ, మందుఁ జూపక దర్పము • నావునియెడఁ
జెల్లియుండి యకార్యముఁ నేయ కెవుడు, జగతి నగువాఁడె యు త్తముఁ డగును దలంప.

క. తన కై ననుఖంబుం క, న్యునిదుఃఖంబునకు హర్ష • మొందక చిత్తం
బున నర్థి కిచ్చి వగచక, చనునాతని నుజనుఁ డనుచు • జగ మగ్గించుక.

91

క. సమయము దేశాచారము, క్రమమును జాతియును ధర్మగతియు విడక చి
త్తమునఁ బూర్వోత్తరచరి, త మెఱింగినజనుఁడు పూజ్యతముఁ డనిరి బుధుల్.

92

గీ. పైశునమ్ము సధర్మముఁ • బాపకృత్యమును మదమ్మును మత్సరమును గపటము
మోహమును సంఘవిద్వేషమును బ్రమత్త, జనవివాదము విడిచిన • జనుఁ డెనంగు.

క. దమముక దై వతిముక శౌ, చమునుక మంగళము లోకఁ చయవాదమ్ముక
శమముక బ్రాయశ్చిత్తము, సమరినపరుఁ డమృతుల్యుఁ • డనిరి మనీషుల్.

94

తే. సఖ్యమును వివాదము కథాసంఘటనము, పరిణయము వ్యవహార మీఁధరణియందు
నెనంగు సము లగువారికి • హెచ్చుకుండు, లై నవారి కెనఁగ దని • రార్యు లెఱిగి.

క. అర్థిలకుఁ బంచిపెట్టుచు, మితభోజన మాచరించి • మితి మీఱఁ బనిక
బ్రతిదినముం బొనరించుచు, మితముగ నిద్రించువాఁడు • మిసిమిం గాంచుక.

96

క. అడిగినశాస్త్రప్రసక్తనే, నిడుట కడుక లెన్న లోకఁ హిత మగుకార్యం
బెడనేయ కనుష్ఠించుట, కడు మే లని బుధులు సెప్ప • గా విన నొప్పుక.

97

- తే. తనపాపార్పంగఁ దలఁచినఁదాని నొరుల, కెఱుంగకుండెనువిధమున • నెపుడు మంత్ర
గుప్తి నేయుదు నుండినఁగువలయేంద్రుఁడోగునకుఁ గాక బాగునఁదోఁగుచుండు.
- తే. నర్వభూతప్రళయ మెంచి • సంతతంబు, శుద్ధభావమును మృదూక్తి • సూన్యతంబు
గలిగి లోక మెఱుంగ నుండుఁఘనుఁడు జ్ఞాతి,మధ్యమున రత్నమున నొప్పుఁమనుజునాథ.
- క. *తన కగుంగద కాత్మం, గొనకొని దుఃఖంప కొరులఁకుం గూర్చుమత్తి
జనువాఁడు లోకగురుఁ డని, విసుతింపంబడి వెలుంగు • వేవెలుఁగుబల్కె. 100
- వ. అని పలుకుచు బాండ్వేయులం జేర్కొని వెండియును. 101
- చ. నసమున శాపదగ్ధుఁడయి • వమ్మయి పోయినచాండురాజు చే
సిననుకృతాతి లేకమునఁజేసి లభించినవారు పుత్రులై
ఘను లగువారి నీ వరసి • గారవ మారగఁ జెంచి పెద్దవా
రినిగఁ బొనర్చి తాత్మజులఁగీతి విభేదము సేయ కింతయుఁ. 102
- శా. నీ కాజ్ఞావశవర్తులై సతతముఁ • ని న్నెంచుచుఁ భక్తిమై
నీకూర్చి న్మన నెంచుచాండునుతులఁ • నీ మతరంగంబునఁ
గైకొంచుం బిలిపించి రాజ్య మిడు మక్కుర్జంబున న్మేలగుఁ
మీ కెల్లఁ మిము వేల్పులైన నెదురఁ • లే రింత నిక్కంబుగఁ. 103
- వ. అనిన ధృతరాష్ట్రుండు విదురుడైన మొగం బై యిట్లనియె. 104
- ఉ. నన్నును నాదుసోదరునినందనులం గని నీ వెఱుంగు దో
యన్న! కరుప్రజావళి కఃపార్షిశముం గుశలుంబు గల్గున
జ్ఞెన్ని వచించి నిద్ర యన • నేమొ యెఱుంగక యిట్లు తాపముం
గొన్నననుం గృపారము • కొ మ్మని యిమ్ము శినిమ్ము గల్గఁగఁ. 105
- తే. ఇప్పు శంకించువానికి • దప్పె గలుగుననుట నే దప్పఁ దలఁచుచుఁనడుగుచుంటి
నాకులాస్మృతి నై చెప్పు • మయ్యజాతి, హిత్రపునిది త్రవృత్తి యేఁచంద మగునా.
- అ. *అనిన విదురుఁ డనియె • నరినేని మిత్రనే, దప్ప గాని లేక • యొప్పు గాని
యడుగకుండఁ జెప్ప • టది యొప్పుఁ బ్రభువరా,భవముఁ గోరఁట్టిఁపంచదనుఁడు.
- క. కావునఁ జెప్పెద నివ్వఁడు, నావచనము లెల్ల సయమునఁ ధర్మమునఁ
గావింపఁబడును వానిఁ, భావుకముం దలఁతువేని • పాటింపు మెదఁ. 108
- నీ. అప్రయత్నమునన • యగు నెంతి లెంతలు, పనులు గా వని యెంత • పడినఁ గాని
పురుషుఁ డప్పుడును నఁప్పుడును నెంతనమును, జింతయుఁ బొందంగఁ • జెల్ల దాత్మఁ

- గర్వత్యమింతయుఁగఁగలుగదు జనున కిట్లని తటస్థుం డగు • టనుచితఃఖ
సానుబంధము లగుఁనుదుఁసంబంధముల్, గలయఁ గార్యముఁ గూర్చు • దలఁపవలయు
తే, శాంతమును శేయఁ దగుఁ గానిఁసంభ్రమంబు, చెల్ల దంపఁ గర్మపాకఁమెల్లఁ జెలిసి
నత్పయ్యుము గావించి • సంతతింబు, ధీరుఁడై పూని యున్న సింధింతు నెదియు.
- క. జనపదమునందుఁ గోశంబున వృద్ధియు శ్చయ మెఱుంగఁబోకున్నఁ జెడుక
జనపతి యెఱుక గలఁడై, పొనిరిచి మహిరాజ్యసుఖము • పొందెడు నెవుచుక.
- నీ. అమియంబ హరించు • నాధ్యునిసిరి యెల్ల, ముదిరు రూపంబును • బోలె నెవుచు
లోభాభిభూతుండు • ప్రాభవం బటి కూలు, గాలంబునం శేవ • గూలినట్లు
గర్వాభిపాతియై • కార్యగతిం నూడ, కయశస్య పగువాని • కయినఁ జెడును
గా దగు నది లోఁ దగం జూచి కర్జును, దేవవాడ యెనచో • బాసఁగు జయము
- ఆ, పచ్చికాయఁ గోసి • ధర్మింపఁ జవులకు, జెమటె కాక విత్తు • చెడిన దగును
బక్ష్ మైన పిచుక • ఫలమించు రెండట, గార్యగతుల తెఱఁగు • గలుగు నిట్లు. 111
- ఆ. శ్రువు నొప్పకుండఁ • బూదేనె లానెను, పట్టనంబురీతి • జనవిభుండు
ప్రజల నెల్లవేళ • బాధించి నొప్పింపకుండఁ గరధనంబు • నొండవలయు. 112
- క. ఆరామంబున మాలా, కారుం డొకఁ డొకఁడు గాఁగఁ • గలవువ్యూహం
గోరికఁ గోసిసతీరున, భూరమణుడు కప్ప మండఁ • బోలు నరేంద్రు. 113
- క. కాలిచి బొగ్గులు గైకొని, జాలం గాయలను బాలును, భూరుహము చెడక
మూలచ్ఛేదము నేయఁగ, వ్రాలునరుం బోలి రాజు • వర్తించి చెడుక. 114
- నీ. చేసినఫల మేమి • చేయకుండిన నేమి, యని చేయ నొనూ • నొను గ్రియలు
జొంపనున్నఁ గర్జునులు కొన్నగు నైవ, బురుషుల మెల్లఁ • బోలు శేయ
దయయుఁ గోపము రిత్తయనునభూపతి, బ్రజల్, విడుశురు వండుచి, వెలదులట్లు
లఘుమూలను మహాఘలం బై నవనిఁ బూస, వలయుఁ జెచ్చెరి జాగునలుప రాదు
- ఆ, కన్నులార రాజు • గసింపలేనే జను, లుపకరింప కున్న • నుండు రిచ్చ
గానఁ ద్రికరణములఁ • గలిగించి భూపతి, ప్రజల నరయు టొప్పుఁబ్రజ్ఞఁ డగుచు.
- ఉ. కాయదు లెన్న పూచియును • గాచియుఁ బండదు పండి యెక్కఁగా
నీయదు తిక్తభూజ మటు • లేర్పదుభూపతిఁ జూచి భూజనుల్
పాయఁగ నెంత్రు బోయఁ గని • పాఱుమృగంబులరీతి భీతులై
భీయును వై భవం బతని, చెంతి వసించఁగ నెంగ వెంచఁగక.

- క. పితృపైతామహరాజ్యప్రతిపత్తిం బరగుచున్న రాజై స నయ
 చ్యుతి నున్న వాడు వాము, ప్రతిహత మగుమేఘముట్లు • భ్రంశము సొండుకా.
 ఆ †ధర్మమూచరించు ధర్మనిధి పై, వసున న్నధి వసుధ • ఐలుచుండు
 ధర్మహీన మై ధర్మనికాట్టినచుట, నేయు చక్కముట్లు • వేడిపోవు. 118
- సీ. ‡ధర్మార్జితం బగుధని ధర్మంబు, నేలుచు డెవ్వపుం • డెఱుగు చెడఁడు
 తాలఁ గాంచుముట్లు • బాలాని హుక్కులయందు సారం బున్న • గుఁ గొనంగ
 సుధ శిల్పినిఁబడిననుచు శిల్పము ట్లు, వెదకి ముగి గ్రహింప • వెఱుపు నువ్వే
 పసి ంకము శ్రుతి • బంకినొకడు గిన్నెగవ పోయెను • గాచిరట్లు
 తే, వేగున్న నొక జల్లనియములును, గరత్రాచుకంబుగాఁ • గాంచి యెఱుగు
 ధర్మపరతంత్రుఁ డై న్నాయతనియఁ డను, ధర్మని బాలిని నుకృతింబుఁదారి పరుగు.
 చ. నులభము గాఁగఁ బాడి నడఁ • జూచనిగోవును గట్టి గొట్టియుకా
 వలనఁగఁ జేసికొందు రిల • చంగనికట్టలఁ గాల్చి చంపు ర
 ట్టులు బలవంతులుం దమచుఁడు వీరకుఁడించారి నొంపఁగా
 నాలియుదు రాట దుప్పలుల • కొవ్వను వారికి లోఁగి యుండఁగకా. 120
- తే. పనికిఁ బుష్పమును భూమిపతికి మంత్రి, పద్మగంధికి నాధుడు • బ్రాహ్మణునకు
 వేదములు బంధువులు గానఁభూదయితుఁడు, తగిలె మృతిని గైకొనఁదగును జెంత.
 సీ. %నన్యమునకా ధర్మ సందక్షణం బగు, నభ్యాసమున విద్య • యలరుచుండు
 పుత్రంబునఁ గులంబు • వెలయు నభ్యుజ్జవ, సునఁ జేసి మాపంబు • పొనరుచుండు
 గొలుచు మానంబునఁ • బాలురు ననుకొను, నుత్పాదకులఁ బొనంగ • నాచరించు
 సతతదీప్తిము గోరితి. బ్రోదు నత్కుల, మలరుఁబొండ్లకు భూషణాధిక మగు
 తే, పుత్రహీనునకుఁ గులంబు • రితి వృత్త, వంతుఁ డగుఁగర్వజును • వాసి గాంచు
 బరులపుత్రవిత్తాదుల • గాసి మార్చి, హలకుఁడిఁ జెను నెఱి, నుండు నై న. 122
- ఆ. చేదు గానిననులు • చేకియుఁ జేయనై, యున్నవముల చేతుఁబుచ్చుచాఁగు
 గానికాలమందు • గలఁగును మంగిళి, నము నొనర్చువాఁడు • పరి రుద్ది. 123
- క. పలమును విద్యయు ధర్మమును, గలిగినకుడనుండు మనము • గలవాఁ డగు ని
 యులఁ బరికింపఁగ వానిం, గలిగిననుజనుండు దమము • గలవాఁడ యగుకా. 124
- ఆ. పని యొకప్పుడేని • పడి నజ్జనుఁడు పిల్వ, నిమ్మ దుష్టనుండు • నేన మేటి
 ఎనుచుఁ జెప్పకొనుచు • నరయ దుష్టనులు న్నజ్జనుల కెఱుపు నాయ ముంఁగఁ డగదు.

† ఒట్టినమంట=రిగిల్పినది, ‡ కలము=గింజ లేటికొనుట. తేగుకన్ను=చారదృష్టి.

% కొలుచు=భాగ్యరాశి: మానంబు=కొలతచేత;

సీ. *వస్త్రాద్యలంకారంవంతుడు సభఁ జేరఁ, గలఁ డాలు గలవాడు • చెలఁగు నిచ్చ
వాహనాధుఁడు • వడి నొత్తెరు వైన, నడచు నాధ్యుం డెల్లఁబడయఁ జాలుఁ
బురుషునకుఁ శీలము ప్రధాన మగుధర్మ, మని వేదశాస్త్రము • లనుచునుండు
నది లేమిఁ బ్రాణంబు • నర్థంబు బంతువుల్, న్యర్థంబు లని మది • నలయు నెఱుంగ

తే. శ్లాఘనీకలకు బలాన్వమ్ము మధ్యముల కెన్న

గోరసాన్వము నిస్సృలంకుం దిలాన్న

మబ్బు నట్టెన నిన్మృతే • యాఁకలిఁ గొని

రుచి • రుచి భుజింతు ధనికలు • రోగు లెవును.

126

క. శ్రీమంతులకుఁ భోజన, సామగ్ధ్యం బింతమాత్రీ • నను నిస్సృలకుఁ

దా మద్ది డిన్న నఱుగును, భూమండలమంచు నిట్లు • పాలుచుఁ దఱచుగఁ.

తే. వృత్తి లే దని యధముఁడు • వెఱచు చుండు

మరణమున కెద భయమందు • మధ్యముండు

మానహానికి నుత్తముఁ • డైనవాఁడు

తల్లెఱిఁచెడు నిట్లుండు • ధర్మ మెల్ల.

128

సీ. ఐశ్వర్యమదమున • నగుఁ బెక్కుదోషముల్, కనుఁగానఁ జాలఁ డాఁజనుఁడు జగతిఁ

బడి లేదినం గాని • పా పెఱుంగఁగ లేఁగు, వాఁ డింద్రియంబులు • వడినయట్లు

పడుచుండు నిందియఁ ప్రతిబంధ మొనరింపఁ, గడఁగనివారల • కినుమ లడరుఁ

దనుడాన గలున నో • పనివాఁడు పగఱ గెల్వఁగ లేనివాఁ డని • తగును బలుకఁ

తే. దనసునమ శత్రు నగుఁ గాన • దాని గెలిచి

నలిసి యింద్రియన్దిగహ • మెలమిఁ బొంది

తెలిసి కార్య మొనర్చెనుఁధీరవరునిఁ

దవులు సంపద లరుడొని • తమకుఁ దామ.

129

చ. ఒడలు రథంబు పూగువున • కుల్లము సారథి యిందియింబు లే

రృక్షినతురంగమంబు లగు • వానిని ఇక్కఁగ నిగ్రహించినఁ

బుడమి రథివకారమునఁ • బొందెను మేల్గడి నిగ్రహింప నే

రడ యయినఁ బడల్పడు విఠరంతరదుఃఖము లంది కుందుచుఁ.

130

క. తెలివి మనోబుద్ధిందియి, ముల నెల్ల గుదించి తత్త్వముం దను జానే

తెలియఁ దగునెట్టిఁ డతనికిఁ, గలచుట్లము తెలివి సుఖము • గావించు నెగిఁ.

* బలు = పలువులు; అభ్యుండు = ధనంతుఁడు.

శ్లాఘనీయము = శాంసాన్నము.

నిస్సృలు = పడిచులు.

తే. కామసును గోధమును బ్రజ్ఞఁ • గడకుఁ ద్రోలు

గాన వానిని దవులక • చూసవుండు

తెలిసి ధన్యముల ముని • తెరువు వట్టి

మెలగి సుఖము న్గడవి • గలిగెనును

182

మత్తకోకిలము శీఘ్ర ప్రాయ ముల గెల్పుఁ జూక • మొదఱో శృవశున్ గరి

త్రోగ్రుంక గెలుకొగఁ జూలు మహీ సలయగు వాఁడు

డఁ ద్రాపఁచితులై న్నకర్మచంటుమున్ బ్రతిబద్ధులై

సా ద్రమఃఖము లంది కులెడుకొడ గన్లెన వయ్యెనున్.

183

వ. మఱియు నిండ్రి సగ్గిరహంబు నేయ శోభియఁ గలదు సచన గతి బడి మహీ

రాజ్యంబు చెడ నిడు గలం గురుచును కరు గానన నీవు నీచిత్తము పాపాయ

త్రొంగు గానిక నగు నాకర్మ లగునాత్మనాత్తము నాత్మిని యును మార్జన

శౌచ సంగోష్ఠి ను నుండుదల నానానా నాశ్చర్యమగునదాన తితి

త్రాగు బుద్ధముల క శాస్త్రు నులగడ శాస్త్రు కట్టవెట్టి లాకోశపరివాద

బుల ముత్తముల కిది కుం కు నాశ్చర్యమగు నానాశ్చర్యంబును రాజులగు దండ

విభానంబును స్త్రీని తామ్రము గుణగుణంబు మోచియు బలంబు లై

యొగు లాశులు నిధినియున్న డెట్టివానికిని శాంతి వహించుట మర్గంబు చి

ంతంబు నుభాసి చుటయు శత్రుంబు నశ్చావణి న నేలను మర్చనంబున

గీడును బొనంగుదును ని వెండి కును

184

క. వరసువున దెర పుట్టింకను వైచ న్నగు మెట్టి • ధం బదునములక

బగు నుండు పాకినెట్టియు, నీ నీ గిడ వని శోభియఁ గలదు

185

క. మేల దూతి నారన, మనెతికి మెఱుక • చు నిచలగు హృదయ

స్థానగ మగువాగామున, మేనెతిక బుచ్చుని రాక • మెరియించు నరున్

186

ఉ పొటలపోటులం బడినొనూ సె మానసమలగు తే. బల

పాటిలకఃఖభారము • బమ్మటి న మ్మయి పోవుఁ గావునక

మేటిదను కు నా బడును • మేదినిపై నగువాఁడు లాతి కే

పాటియు మెప్పియు లుగి • బల్కెను రా గని రెల్లమగిశున్.

187

తే. వేచిక బరాభవము గూర్చి వేల్పు లెంచి, యుందురో వానిక గుఱుద్ధిండుండువఱు

రంగుల వై లోకమున నొకటిక, నేటు గాఱును రాక శేముఁ శెడవములు.

* చుటయు = త్రాడు.

- ఉ. నీవును జేటుకాలము గణించక పాండుకుమారవైరమున
భావమునందుఁగూర్చుకొని * వారికిఁ జెడ్డ దలగుతు మొకనే
నావగ పెల్లఁ దక్కి నుతు * లాడినయట్ల యనంగఁబోక యో
భూవర పాథులం బిలిచి, * ప్రోవుము దానన నీకు మే లగుక. 139
- వ. అచారత్రుండు నీపై నీపుత్రులకన్న మిన్న యగుభక్తిం గలిగి భజించు
చున్నవాఁ డతఁడు గుణగరిష్ఠుండు మీతప్పు లెల్ల నెప్ప యని తలంచువాఁ
డనిన విని ధృతరాష్ట్రుండు విదురునిం గని పర మోత్తమంబు లగునీవచనంబు
లెంతవిన్నను సాంతంబు దనివోవ కున్న దింకనుం గొన్ని ధర్మార్థసహితంబు
లగువచనంబు లెఱింగించు మనిన నతం డతనికి వెంటియును. 140
- తే. సర్వతీర్థాభిగమనంబు * సర్వభూత,నంచయార్జవమును నెక్కఁచంద మైన
నందు నార్జవ మధికత్వఁమందియుండు,ననుచుఁ బొడకట్టు నెంతయుఁసరసి చూడ.
చ. అనిశము నీవు పాండుసుతులం దిపు డార్జవముం బొంగు ముం
దున నివామందుఁ గీర్తి యగుఁ * దోరపుఁగీర్తి ధరాతలంబునక
బొనరినయంతకాలమును * బూరుషుఁ డేగి సురాలయంబునక
ఘనతరసౌఖ్య మందు ననఁగా విని యుండవె నీవు భూవరా. 142
- వ. ఈయర్థంబు దేటపడ నొక్కయితహాసంబు గలదు తొల్లి కేళిని యనునెక్క
కన్యామణి వరాభిలాషంజేసి స్వయంవరస్థితయై యున్ననమయంబునఁ బ్రహ్లాద
పుత్రుండు విరోచనుం డనుదానవేంద్రుండు స్వయంవరార్థంబు వచ్చి వరింపుమని
ప్రార్థించిన వానిం గని కేళిని యిట్లనియె. 143
- క. ఓయి విరోచన బ్రాహ్మణు,లే యెక్కువో దితిజు లైనిఁయీ రెక్కవో నా
కీయర్థ మిపుడు తెల్లం, బై యున్న సుధన్వు విడిచి * యర్థింతు నిచుక. 144
- వ. అనిన విరోచనుం డామె కిట్లనియె. 145
- క. ప్రాజాపత్యుల మగుమే,మే డగముల కేలుదొరల * మీద్యజు లై నం
జేజే లై నఁ బోలం,గాఁ జాలరు మా కెటుంగఁ * గల వీ వెల్లక. 146
- తే. అనుడుఁ గేళిని యిట్లను * నట్లయేని, నచ్చు నటువాత సీట సుధన్వద్యజుండు
నీవునుం బోయి నత్తువే * నిన్ను వానిఁ, దగఁ బరీక్షించి వరియింతఁడగినవాని.
- వ. అనిన విరోచనుం డట్ల యగుం గావుత మని దాని వీడ్కొని చనియె నంత
నిశాంతంబున సుధన్వుం డాకేళినివిరోచను లున్నచోటికిం బోవుటయుం గేళిని
వానికిం బ్రత్యుత్థానాభివందనంబు లాచరించి యర్హుపాద్యాననంబు లర్పించి
యిరువురం గూరుచుండ నెఱింగించినంతం దనతోడం గూరుచుండ నున్నవిరో
చనుం గాంచి యతం డిట్లనియె. 148

—◆◆◆ సంజయః పాండవులవృత్తాంతం తెలింగించుట. ◆◆◆—

- తే. స్వర్ణమయమును దాంతముఃసాధురత్న
మయ మగువరాహసంఘనః • బ్రియ మేనఃగ
మొక్కరుండఁ గూరుచుండంగ • నొప్పుఁ గాని
యీవు నాతోడఁ గూర్చుండ • నెట్లు తగుదు. 149
- వ. అనినం గనలి విరోచనుం డతని కిట్లనియె. 150
- తే. క్షిపకు సర్వము పలక గాని బుగిసి గాని, కూర్చుమే గాని నాతోడఁగూరుచుంట
కర్వుడవు గావ యీనుఁగ్రాసమున, కన సుధస్వండు వానికి • ననియె మరల.
మృగకొనుకుం దండ్రీయు నన్నదమ్మ లొకచోఁ • గూర్చుండ నొ జాతులం
దెడ లే కివ్వులు నిద్ద తొక్కజతగా • నేకాసనాసను లై
కడిమిం బొందఁగ వచ్చు నొడొరు లెఱుంగఁగం జాల వీ వింటిలో
బుడుతం డైతివి నీదుత్పాడి యగునే • బూజింపఁడే న స్పృహ 152
- అ. నా విరోచనుండు • నానీదుచాదంబు, సీర్ప నిపుడు మనము • ధీరు నొని
వేడుకొంద మిందు • వేసవేలు ధనంబుఁబనియు సత్కములును • బణము సువ్వె.
అ. నా సుధస్వం డనియె • నా సెబా నీవుధీరుడవు నీదుబాస • కడిమిమెఱయు
పణము చాల దీవు • పలికినట్లులు గాక, ప్రాణపణము చేయఁ • బాడి మనకు 154
- వ. అనుచు విరోచనుం డట్లయేని ప్రాణపణంబు వెట్టుకొని ముఁ మేనికడకుం బోవుద
మట్టిధర్మవిదుం డెవ్వఁడు నేను మర్దుల సమర్థులం గూడ నొల్ల ననిన నల్ల
సవ్వె సుధస్వం డతని కిట్లనియె. 155
- చ మః కొగు లేల దేవతలుఁమూర్తిము నెప్పున దేమి బ్రాణి నీ
జనుకుడు చాలఁడో యెఱిఁచక్కటికిఁ జని చెప్పవార మా
ఘనుఁ డనృతింబు లాడుటకుఁ • గాఁడు సుతార్థము పేరు మాపుకో
వానముఁ బొవర్చు డి ట్లెఱుంగు • మర్త్యముగోలె ననుస్తలోకముల్ 156
- వ. అని ప్రాణంబులు నన్నిదంబు సఱచి వారిగువ్రయను బ్రహ్మాదునికడకుం జని తమవా
దెఱింగించి తీర్పు మనిన సతి, దాసుధనుఁన క్షువ్రపాద్యంబు లొసంగి సుఖా
సినుండై యున్నవానిం గాంచి యిట్లనియె. 157
- తే. ఒకఁడ పుత్రుండు నాకు వీఁడోమహానుభావ నీవు భూసురుడవుఁవచ్చి యిచ్చు
మీవివాదముఁ దీర్చనామీఁడ నుంచి, తే నమరుండఁ గాఁ జాల • నింతపట్టు.

† పక్ష = కిష్టచెక్క; బ్రుసి = ప్రతులఅసహము; కూర్చును = దర్శకట్ట.

‡ ఇంటిగో బుడుతం డైతివి - అని గానిట్లు విడిచి యొక్కడికిని బోనిపిల్లవాడఁడని యభిప్రాయము.

క. అనుఁడు సుధన్వుం డను నో, యసఘా మావాడు దీర్ఘుఁ టది హిత మగు నా
మనముఁ దానికే బెర యగు, ధన మేదియు హితము గామితలఁపు మెదందఁ.

వ. అనినఁ బ్రహ్లాదుఁ డిట్లనియె.

160

క. తన తెలిసినంత సాక్ష్యము, వినిపింపనివాని కెట్టివిప్లవ మగునో

విన నెంతు నాకుఁ జెప్పవే, యని యడిగిన నాసుధన్వుఁ డడియె నతనికిఁ.

చ. నవతి గలట్టిచేడెయనుఁ జాల భరంబుగ మోచి కావడిక

నవసినవాఁడు ద్యూతభవఁనంబున నోడినవాఁడు కన్ను మో

డువ కెఱు కుదు మండది రఁటుల్ లగి వాడనివాఁడు పాపసు

భవ మగుదుఃఖముల్ గుడుచుఁ జూచి కగుం బగయై జగం బొగిం.

162

వ. మఱియుం బశునిషయాన్యతం బేవురను గోవిషయాన్యతంబు పదుగురు సశ్వవిష
యాన్యతంబు సూర్యురను ముష్యవిషయాన్యతంబు వేవురను హిరణ్యవిషయా
న్యతంబు పలువురను భూవిషయాన్యతంబు నర్వంబునుం బంపు ననిన విని ప్రహ్లా
దుండు విరోచనుం జూచి యిట్లనియె.

163

తే. అరయ నాకన్న నంగిరుం డధికుఁ డితఁడు, నీకు నధికుఁ డీతనితల్లిఁ నీదుతల్లి

కన్న నధికురా బోడితిఁ వన్న నీ వి, తఁడు ప్రభువు గాన నీవింపఁ దలఁపు మెడద.

వ. అని సుధన్వుం జూచి బ్రాహ్మణోత్తిమా! పుత్రదానంబు సేయు మని ప్రార్థించిన
సతండు నీ వన్యతంబుపొంతం బోక నత్యంబు పలికితివి కావున నీవుత్రునిం గాచితిం
గైకొను మితండు కేశనియెడుట నాకుఁ బాదప్రక్షాళనం బాచరించునది యని
ప్రార్థదానంబు చేసి చనియె నని చెప్పి విచరుండు ధృతిరాష్ట్రం జూచి.

165

ఉ. నీ వన్యతంబు లాడకుముఁ నీసుతపక్షమ పూని పాదపుం

ద్రోవలఁ బోకు మూర్త్యజులుఁ ద్రోవలు వారల నుజ్జగించి నీ

భావము మంచిమార్గమునఁ బట్టి ప్రశంసను నెక్కఁ జేయు మో

భావరి! నీకు శ్రేయ మగుఁ బోలెగఁ జెప్పితి నాలకింపుమా.

166

క. మాయావి యైవపానిం, బాయును ఛందంబు లెల్లఁ బ్రజ్ఞాహీనుం

డై యట్టివాఁడు కులముఁ , కీ, యుగ నంపదియుఁ బోవఁ జెన్నటి పోవుఁ.

తే. మద్యచానంబుసేత దంపతులకు నెడఁ, బాటానర్చుట స్త్రీలతోఁ వాడులాట
సంఘప ద్వేషమును నిజఃజ్ఞాతిభేద, ముర్ఖిపతితోడికలహంబుఁ నెప్ప డెప్పుడు.

తే. ఓడబేహరి జూదముఁ లాడువాడు

వైద్యుఁడును జోరుఁడును బాటఁ పాడువాడు

మిత్రుడును శాత్రువుడు నీధాతి సాక్ష్యమున నుపకరింపఁ దగఁ జేయుదును మహీశ.

169

నీ. ఇల్లు గాల్చినవాడు • కల్లు ద్రావినవాడు, కొండెముల్ సెప్పంగ • నుండువాడు
గోడుండు ఎరదారఁగి ముసల బొనర్చినవాడు సోమము నమ్మి • బ్రదుకువాడు
అండునియన్నము • గుడిచి వాడైనవాడును వేదనిదకుండు
నాస్తికుండును భ్రూహత్య జేసినవాడు, గురుతల్పగుం డతిక్రూరుబుద్ధి

ఆ. శిరః మన్నపని • నరయనివాఁ డాత్మఘాతుకుడు వ్రాత్మి • డాతతాయి
పీఠ తెల్లవారి • లారముఁగి బ్రహ్మఘాతుకులను నములు • భూతలమున. 170

తే. పుటమునఁ గాంచనము వృత్తమును యోగ్య
జనుఁడు వ్యవహారమున నాధునియు భక్తులు సా
నగినపుడు శూరుఁ డధ్యధ్యముల ధీరుఁ
డాపడల మిత్రుఁడు నెఱుంగ • నగుదు రరయ.

171

తే. ఆశ ధైర్యము మృత్యువు • ప్రాణముల న
సూయ ధర్మముఁ ఖలసేవ • శుద్ధశీల
ము దరి రూపంబునుం గోపము సిరి గావ
మమరుసిగ్గును మదము సార్వమును జేయు.

172

తే. సిరి సుకర్మాచరణమునఁ జేసి పొడిమి
పుడమిఁ బ్రాగ్భ్యమున వృద్ధి • బొంది దాక్ష్య
మునను మూలదార్థ్యము గల్గి • తనరి నయ
మమున సుస్థిరత్వముఁ గొను • మనుజనాథ.

173

వ. ఇహాధ్యయన దాన లెపోదమున త్యాగ వాన్మశంస్యంబు లనునెనిమిదియు స్వర్గని
దర్శనంబు లి. దాడిఁ దొడిగి నాలుగుం జేసినవారి నవ్వలినాలుగు ననుచుఁడు
ని. భగ్గం జైన సమవర్తింప నేరపు మఱియును సర్వ రూప శ్రుతి విద్యా కులశీల
బలధన శౌర్య చిత్ర భాషణంబు లనుపదియును స్వర్గమూలంబు లని యెఱుంగునది.

ఉ. కాది కొల్వుకూట మెటఁ • గల్గెనొ పెద్దలు వేరు ధర్మసం
వాదము సేయకుండుదురొ • వారలు పెద్దలు గారు సత్యముం
గా దను నెద్ది ధర్మ మది • కాదు నెవంబున కాలవాల మై
యేది పాపం నుండు నది • యింతయు సత్యము గాదు భూవరా.

175

ఉ. పాపము చేయువాఁ డెపుడు • పాపమునం దనురక్తుడై సదా.
పాపమునాచరించెడిని • బ్రజ్ఞ నశించుటఁ జేసి పుణ్యపు

శ్రీ నౌపరి యైనవాఁ డెపుడు • పుణ్యమునం బడి ప్రజ్ఞ హెచ్చుఁ దా
నోపికఁ బుణ్యమున నలుపుచుండు నిరంతరమున ఫలార్థి యై.

176

తే. ఇదిగడ గలాఁడు శకు వాఁడినుడులు నుడివి

పగఱ యగు లోకమున కది • తగులసిడనుఁ

డెల్లవారికి నిష్ఠుఁడై • యెపుడు మంచి

పనులు పొనరించి సౌఖ్యము • పడుచునుడు.

177

సీ. ప్రాజ్ఞసేవ జేసి • ప్రజ్ఞాధిపం డయి, పగఁ గెడునట్టిఁడే • పండితుండు

పండితుం డగువాఁడు • ప్రజ్ఞ ధర్మార్థముల్, రెండునుగ గొని సుఖముండఁ గలఁడు

స సుఖపఁగ నెంచి • రేప దానిప్రయత్న, మొనరింప దగు నరు • డొనరునట్లు

వర్షకాలము సుఖపడఁ దక్కునెఱిమిది, నెలలు ప్రయత్నింప • వలయుఁ గాదె

తే. వార్ధకమున సుఖపఁ బూర్వవయసునని, తగిలె జతనింప వలయు నీజగతియందు
బ్రదికిన్నట్లు యత్నింప • వలయును బర, లోకమునయందు సుఖపడఁ లోఁ దలంచి.

తే. అతిగనవదంపడిని దిన్న యన్నమును న

యస్సు చెల్లింపెనుక భార్యను రణమున

విజయమును బొంది వచ్చిన • వెనుక శూరుఁ

బార మందినంతఁ దపస్వి • వలయుఁ బొగడ.

179

చ. అనయ మధర్మలబ్ధ మగునట్టిధనమున జేసి తొల్లి చే

సినతనతప్పుఁ గప్పకొనఁ • జిత్తము చేసిన నట్లు కప్పకో

ననువుపడంగఁ బోక మఱి • యందునఁ బొందఁగ వచ్చుఁ బెక్కులై

కనఁబడుతిప్పు లట్లగుటఁ • గా దొనరింప నధర్మ కార్యముల్

180

తే. గురువు శిష్యుఁడు నెఱుకమై • బరగువారి

రాజు శాశిండు దుష్టులై • గ్రాలువారి

యముఁడు దండించు ఘోరపా • పమును జేసి

దానిఁ బ్రచ్చన్నగతిఁ గూర్చు • బాసువారి.

181

క. నదులయు ఋషులయుఁ బ్రభవము, సదమలమకు లైనవారిసత్కులముగలిగి

సుదతీకృతదుశ్చరము, పద మెట్టిది యనుచు శంక • వలనదు సేయఁ.

182

తే. విప్రపూజాభిరతుండు సువిప్రుతుండు, దాత జ్ఞాతుల ఋజుదృష్టిఁ దనువువాడు

సాధుశీలుఁడు నైనభూజాని సుచిర, కాల మేలుచు నుండు నీత్యాతలమున.

. శూరుడు శృతవిద్యుడును, ధారుణి సేవింప నేర్చి • తపరెడు వాడుగా
భూరిశ్రీసముపార్జకు, లై రమణింపంగ నుండు • రథిశయశమునా. 184

తే. బుద్ధికౌశలమున నీతిఁ • బాసంగఁ జేయు

కార్యము లను త్రమంబులు • ఖడ్గమునను

మనలఁ జేసెడుకర్జముల్ • మధ్యమములు

శ్రమ సలుపఁ గూడుపను లధఃపములు తలఁప.

185

మ. విను మీ యెల్లధరాతలంబు ఖిలలై • వేష్టించి నెన్నటియుం

డినదుర్యోధనకర్తసౌబలులవై • నెఱుఁబునం బెట్టి మే

ల్లన నూహించెద వొప్పునే గుణముతుల్ • పాండుక్షితీశాత్మజుల్

నినుఁ దలఁపిం బలెఁ జూతు గాత్యజలపోషిం బాడు మవ్వారిని. 186

వ. ఇందుల దాహరణంబుగా సాధ్యత్రేయసంవాదం బైనయొక్కయితహంబు గల

దాకర్ణింపుము తొల్లి సాధ్యు లొక్కనాడు శంసితవ్రతుండై హంసరూపంబునం

బరించునాత్రేయమహామునిం గని మహాత్మా మేము సాధ్యులము నీ వెవ్వరో

యెఱుంగం జాలము గాని నీశేజోమహిమంబునంజేసి నీవొక్కశాస్త్రవేత్త వగుబుద్ధి

మంతుండ వని మా కూహ వొడముచున్నయది గావున ధర్మార్థసంయుతంబు లగు

సుదారవచంబులు కొన్ని మా కెఱింగింపు మనిన సతండు వారి కిట్లనియె. 187

తే. సత్యధర్మానువృత్తియు • శమము దమము, నెవుమనుంగొని హృద్ధృంధిశవనయించి

ప్రియము నప్రియముఁ ద్యజించిఁ పేర్చి సర్వమూర్తినను మని భావింపఁనగు జనుండు.

సీ. ఓరులు తిట్టిన దిట్ట • కోరిమిఁ బూసంగి, వలయు ముచ్యువును లోపల నడచి

యట్టిశాంతినిమన్యు • వాక్రోష్ట్రునిం గూల్చి, తత్సుకృతిము వీనిఁ • దగులఁ జేయు

మదులు నెవ్వఁగ నాడుఁమనుజుండు ధని యెన, సిద్ధిమండై దుఃఖినిత్యుడగును

దిట్లమ్ముల ట్లయి • త్రెంచు నొరునిమర్మములు నాటుకొని చిత్తిఁ మునిను గాన

తే, నేరిని దూఱరా దెట్టియెడల నైనఁ, బరుల సహమానదృష్టిమై • ఎరయు గాదు

నీచులం గొల్వరాదు తా • నీచవృత్తి, మెలఁగ గాదు మదిఁ పరా • దిల జనుండు.

ఉ. శిష్టులసంగతిఁ జగతి • శిష్టగుణంబులు దుష్టసంగతిఁ

దుష్టగుణంబు లంటుకొను • నూతనవస్త్రములందు రంగుల

ట్లవ్వదారముల్ గలుగుఁనేని జనుండు గణింప కెప్పుడుగా

దుష్టులసంగతిం బడక • దుఃఖము లీఁగడు శిష్టసంగతిగా. 190

క. అతివాదం బొనరింపక, మితి మీఱక యెగులు సేయుమేలుం గీడు-

మతి నెంచ కరికి నవకృతి, హిత మన కున్నట్టివాని • నెతురు విబుధుల్. 191

సీ. కల్లు నల్లు ట్లొన్న బల్ల యుంట, చాడి వల్కిన బల్ల • చలయు నిజము
నిజము నదాహరింప జను నిలియగజేని, పియ మనం గగు ధర్మచిహ్నమేని
హృది నెట్టియెట్టికోరిక గల్గి యుండునో, పూరుషం డట్టివ • పొందుచుండు
నేనే విషమముల • నెద నివృత్తి గొనుండు, నుచు ముక్తు • డగుచు నుండు

తే. ముక్తు డగువాడు దుఃఖమునా తల జోడు

పగఱ నోడింప దలప జేవగయు గొనడు

స్త్రాకి నుబ్బడు నిరక • స్రుక్క డెపుడు

స్వనము డయి వర్తిచి • సౌఖ్య ముండు.

192

వ. మఱియు నెవ్వనియేగి గోరొచ్చునాచును నుభయ కలయు ననికోరుచు
నశ్వరాదియై నాగు నై నాచుత్తము డృఢానృపము లాడ కొరుల కిత్తు
నొండుగ్గుమఱ బరల్చిద్రంబులొరయువాడు గుర్భము నునోకావదాదులు కుం
గొంక కృతఘ్నులై యుచకాగి కలగము సేయును నుగాన్ముడై గుష్మభం
బునం బ్రవర్తించువాడధముం డని మోకింగి వానజ్జం జోక యెప్పు డత్తములం
సేవింప వలయు బ్రావళాలుండు నెప్పడేని మధ్యముల సేవించి ధముల నెప్పు
డును సేవింపరా దధమసేవ చేయు గగు గాని మేలుకగు గా డధము డెవ్విధం
బున నై ధనంబు కడయం గలగకు గాని మహాకులచృతప్రకంసాదులం బడయ
నేరం డని హంసయాను డైనగాత్రే కలగు సాధులకు బెప్పె యధ్యతా
వృత్తి యు విగ్రహ గాని నిప్పులు దొట్టెయెల్లవాగును నునోకాచులం బ్రక
సింతు రవి మోటిని చెప్ప నునివ నక వత్తికి ట్లనియె

193

తే. తపము బ్రహ్మచర్యంబును • డమము యజ్ఞ

కర్మమును న్యాయవిత్తము • గ్రమవివాహ

మన్నదానము ననెమఱవెల్పెనొగ్గుణ

ముల జెలగునట్టిని మహాకుల మనం బగు.

194

క. అన్మశం బాడక వృత్తంబును విశుచ కర్మకర్మమును నెవవుమఱ గీ

ర్ని గాంత్రి మహాకులమున, జనియించినయట్టివారు • జగతి నరేంద్రా. 195

వ. నవమాల నాదంపతి య • ప్రప్రవివాహము ధర్మకర్మవి

ప్లవమును వేదసిందయును • బ్రహ్మధనాహరింబు దేవతో

త్సవధనవాశస్వేత్త ము • దంభము భూసుగదూషణము లో

నప్రసవి మమ్మ-లోద్భవుల • కుం దగుదుర్బలాముల్ దలంపంగ.

196

క. ధనమును భాన్యమ్మును గో, ధనమును దానీజనమ్ము • దనరుచు నున్న

ఘోరతత్త్వము లేని, గుం దగుదుర్బలాముల్ దలంపంగ • భాన్య భాగిని

197

లే. ధనము లేకున్న వృత్తియు • దనరెనేని

కులము లవి పొల్చు నుత్తమగులము లంగ

ధనము లోల్చు వచ్చును • ధరశి. గులము

వోయింక వెండి రమ్మట • పానగ దేవును.

198

చ. *మంతులగు నైతియు • కున్నెమనెడు నొక్కతనము

గొనియెడుమృత్తి మోనము • దగుచుండెద్యతలము లెవరా

దును బిశునుండు విప్రుల, గండు గడు మాతృకువాడు నేరిక

దిన విక కొక్కడే కుండ • వీనవాదులు లేకపోవుత

199

క. కనలక విప్రుల బోచెడు, నులే నజ్జరులు వాసినదనము లేవును

ధనధాన్యములతో నిం, నెత్తి గైకొందు మండోడిగ ధరలోన.

200

లే. ఆలంబియై యుడిచి నుండు • ఎఱిగి, మను విగాంధగ బాలిం • ట్లనయ మెంత

లెంత లైనను బలులు ఎఱిగించి నేయె, బాలి యుండును నమ్మలంబాకు లధివ.

ఉ. కోపము వచ్చునం చెడెడు • గొంఠెముగాని భయంబు గాంచ కీ

వీపవి వేయకుండు మగి • యెప్పుడు శిష్యులు ను మధీరుడే

భూపతిమిత్రు, దానియని భూపణువల్లు, లే కొడి పుట్టుల

ట్లోపిక విశ్వరూపి దగు • మల్లయుంగ శుభ మొందుచుంకి

202

క. సవకార ముపేక్షించు, వివరీతము లేనమైత్రి • వెంచుచు నెపుడు

గృవ సరయుచుండువాడె ని, రుసమానాత్ముడును జట్ట • మూహింపంగ.

203

మ. చలచిత్తుండుగునాడు పెద్దలసమర్థు జేయగల బూన డి

య్యిలలో వానికి మిత్రమగ్రహ మ దొక్కినేని లేకుండు న

చలు శుక్లం బగునీటియొక్కను బలె • స గాన్ధముల్ వాసి పో

వు లలిగ గూరను గొనివానికడ నేపురు జూప కొక్కిలతలో.

204

ఆ. ఇంతలోనె గోప • మింతలోన ననుగ్రహంబు గలుగ నశ్రమిట్లు కంప

సంబు గలుగుమానసమున మందురు, ఖలులు వారి దడవ • గలుగు నభుము.

* పిశునుండు = కోంఠెముగా చెచ్చువాడు, దుర్బలాడు.

నోమును సుఖంవలంబు ధర్మసంపాదనము చేయ నేర దట్టవా డెన్ని చెప్పి
నను వివర చెడుం గాని గాగునడ నేరం గని వెడియును. 214

క. గోవులకడ సంపద భూదేవులమెడ శ్రుతియు స్త్రీలకడ జాడ మక
భావిని స్థల భావము క్షేపించి నిర్మలము చేయుదుము

క. నన్ననిశుభము లొకటి, బుద్ధి బడి బహుభాషా వైదిక
సముదయము లకటవా కొక, శ్రేష్ఠ చేతుల గలగు కైగి ముగి కా 216

తే. విడిచి బాగు రాజ కలసివలె మెరుగునొకపు

లట్లు దాయాదు లెడల పుట్టినలెడల భోరు

కలసి మెలసి ముందుగాను కలగుము

రనుము దలపోసి యెఱుగుము మనదనిక.

217

తే. శిశువల ము బ్రహ్మము గు జ్ఞాని, పంతు గోవులచుండును నిధికశ్రోత్య
ముడనే వాగు వృక్షమునుగి నలను, నాటి పక్షిల్లు పుడును గోత్రాత్రవేశ. 218

తే. ఎంబులవలె మై ముండనేని యుంటిమ్రులు పెనుగానె గూలు నిజక యెన
చెట్లు పడ నట్లు జ్ఞానులు చేరియున్న బగఱకుం గాక పేర్మమై బరగు చుండు.

తే. ద్విజులు గోవులు జ్ఞానము స్త్రీలు శిశువు, లక్ష్యం బెట్టి పెంచుచున్నవారు
శరణమును బొందినట్టిరు మంపరాని, వార వా చెట్లు చేసిన వసుకులీక. 220

వ. కావున నీవు హాథిగోగగ్రస్తుండవు గాక క్రోధంబు దిగఁ ద్రావి జాదంబునాడు
వలెం గాక నేడ్చిన నామూలు పాటిచి కురుపాడవు లోకంబై యుంట పాడి
యని తలచి దుర్మోక్షనామలకుభిక్షానంబు నాచిచి నావాసాయాసార్థికు లగు
పాంశువులను బిలుచు బుచ్చి నాకి పారిపా లిచ్చి లాటిచి పాలింపు
మని మఱియును. 221

తే. కురుకులంబు కెల్ల నోరలరేణు, మూలకంకంబ వీవ శీమలముల
యాతి నచ్చని కై న లోకంబుల బూని, నంధి గావించు నది నర్కసమృతంబు

వ. సామర్థ్యం బెఱుగ కేకారం బులు బూర రా నాకర్ణింపును లొల్లి పాదయంభువు
జైనకును వెన్ను వెట్టి గావూర శ్రో వెట్టి బూని యున్నదానకేంద్రం
గాంచి యశిష్ఠుని శిక్షిం వాయును దానికి సంతసించ వాడుని బగవానిం గొలిచి
బ్రతుకువాడును స్త్రీకుణం బవశ్యకరవర్గం బని బాచించువాడును నది మేలని
యెంచువాడును స్త్రీలనోడ వాను గానువాడును గూదిన రానివాని యాచి

చువాడును నాత్మస్తుతి గావించుకొనువాడును సభిజాతుం డయ్య నకార్యంబు
నేయువాడును బలహీనుం డయ్య బలవంతులతో నిత్యవైరం బూనువాడును
గోర రానిదానిం గోరువాడును మానభయంబునకుం గాక కోడలితో మేల మాడు
వాడును బరక్షేత్రంబున బీజావాపంబు నేయువాడును జేసినమేలు తలంపునకుం
జేనివాడును యాచకుల కిచ్చి మెచ్చుకొనువాడును దుర్జనునకు నద్గుణంబు లుప
దేశింప నెంచువాడును ననుపదునేడుగురును నాకనంబు పిడికిటం బొడుక బూనిన
వారికిని దరచీకరిణంబులం గరంబులఁ బట్టం దలంచినవారికిని బోలినవారై యధో¹
గతిపా లగుదురు గాని మరం బంద నేర రని వచించె నని మఱియును. 223

క. లోకప్రవర్తనంబుం, గైకొని వర్తింపఁజలయుఁ * గవటిఁ గవటముఁ
మేకొని గెల్వం దగు నుల్లొకుని నేవింప వలయు * సూర్యతరతుఁ డై. 224

వ. అనిన ధృతరాష్ట్రుని మును. 225

క. శతవర్షపరిమితాయువు, వ్రతివేదమునందుఁ జెప్పఁ * బడఁ బురుషునకుఁ
గత మేమి బ్రతుక రంతకు, ఊతిజను లెల్లరును వినుగఁ * జెప్పుము నాకుఁ. 226

వ. అని యడిగిన విదురుండు. 227

క. అతిమానం బతివాదఁ, బతికోప మపాతీదాన * మాత్కవిధితా
గతి మిత్రద్రోహము వివి, ఊతిజనునాయువు హరించు * శిశశత్రుము లై. 228

ఉ. నమ్మనవానిభార్యను గొంతుం గమరించినవాడు మద్యహ
న మొనరించువాడు శరణ మ్మనఁ గావనివాడు విప్రవి
త్తమ్ము హరించువాడు గురుతిల్పము నొందెనవాఁడు శూద్రాదికఁ
సా మ్మయి పొట్టియూడినదిగిజూ డగువాడును బాపు లారయఁ. 2. 9

తే. బ్రహ్మహర్షం బాపిహర్షంబునకి బలె, పాపము బ్రాయశ్చిత్త విధి సమాన
వాని శ్రుతి సమి దుఁ గావుం * ట్టి గా, తోడ జేయు సేవా ము దెట్లు * భూమిలకు
తే. పెద్ద గుణ వానిమాటలు * పాప దానము, నుల లను విపభుక్తాన్నిభోక్త
యగు నై జ్ఞుడహి సహిం * సగును నన్య నాం ద్విష మద్యాలసుండు * స్వర్గ మొందు.

క. సేనులభులు ప్రియ మగ డెమవా, పల న్నెయి మన హితము * నెఱిగించెమవా
రలు నెఱిగించిన వినువారిలు దుర్లభు లనుచు నెఱుంగు * రాజబిడోజా. 229

ఆ. ఆధిపుఁ డలుగు మెచ్చు * నని తలంపక ధర్మ, మాశ్రయించి యప్రియంబ యైనఁ
బభ్య మేసదానిఁ బలికొ వాని సాహాయ్య మెప్పుడు నలయు * నవనివతికి. 230

% మేకొను=పొందు; * అత్కవిధిత్వ=తోడికట్టుచేయుట. † సామ్యు=అధీనమవు.
‡ రాజబిడోజా=రాజేంద్రా.

వ. అని మఱియును.

284

ఉ. ద్యూత మనర్థదాయకము • ద్యూతమునల బ్రభవించు నైరమల్
ద్యూతము పాపకారణము • ద్యూతము నెల్లదు మాన్పు మంచు నే
ద్యూతమునాడ చెప్పితిని • దొప్పలుదోరలుగా నె వెల్ల నీ
ప్రీతికి గాకపోయె బృథివీధవ రోగికి నావధకియక.

285

తే. కేకిలఁ ద్యుఱించి కాకుల • గైకొనుగతి, సింహములఁ దోలి నక్కలఁ • జేకొనినటు
పాండవులఁ గొట్టికొడుకులఁ • బట్టికొంటి, ప్రాప్త కాలఁబూ గా నిష్ఠ • వగచుచుంటి.

మ. హితిముం గోరుదు భక్తుడై సతతముక • వృత్తంబు సందెల్ల సు
భృతచిత్తంబునఁ గొల్చుభృత్యునియెడక • బ్రేమింప నొక గాని భూ
పతి కోపింపఁగ రాదు వృత్తులు హరింపక రాది బుచ్చ నిష్ఠ
ద్గతియం దైనను బాయకుండు స్మృవతిక • దా నట్టిభృత్యుం డిలక.

287

క. న్యాయము దప్పక యెప్పుడు, బాయక వర్తింపువకృతివర్గంబు వృథా
నూయఁగొని తమకు వంచఁ, జేయుమహిజాని విడుచు • జేసి మది పగక.

288

ఉ. పూర్వకృతోపకారముల • బుద్ధి నెఱింగి మహిశ్వరుండు లో
గర్వము వీడి రాఁబడిఁ దగఁగ ని వృత్తి నొనంగి భృత్యులక
నిష్ఠృతి గల్గ నిల్చుకొని • నీతి పాసంగ హితోపదేశముక
నిర్వచనంబు నేయుటకు • నేర్పినమంత్రులఁ గూర్చుకోఁ దగుక.

289

క. చెప్పింయది చేయక తా, నెప్పుడు ప్రతికూలపదంబు పలుకుదు లో
నెప్పు వాఁడై యెఱిగి, నెప్పుడు విడిచి నగును భృత్యుఁ • నెచ్చికియగక.

240

తే. కరుణ గలవాఁడు స్వీకృతు • పనులకంద, నట్టి డనఁబు డన్గిబు • పగదుఁ డనవ
నాధుఁ డనుఁ డిద్దినూత్రియను నై న, భృత్యులఁ పుచ్చుకొని నీతి • పాసక మెనగు.

సె పలు గెల్లఁ దైన • నేగి రా దకా, బుచ్చు నుచ్చి గోపాముని కేపు న
కేపు నిర్వచనంబు • నేగి రా దకా, బుచ్చు నుచ్చి గోపాముని కేపు న
గాజు గామింపఁరాకేగర బింతాన, గాముపరా దెట్టికొలమును
మంతనం బుండినఁమనుజులతో నెవలూప, గూర్చరా • జేపు మీఱ

తే. విశ్వసించినవారి నేనేళఁ గాని

వలచనము చేసి పలుకరా • డెంచినట్లు
హేతుయుక్తంబుగాఁ బల్క • నిచ్చ నేయ
వలయు మతిమంతుఁ డగువాఁడు • వసుమతీశ.

242

- క. కాపు సేనూర్వరుసుతు, లేవురుపాంశవులు గర్జుల • డేదలు నొక్క జై
జేపించి రాద్య మేలం, గా వేపు జేయు టొప్పు • గౌరవనాథా. 255
- క. వాపాల్మిడు పెదోషము, లేపారంబారి జూమల గాన • లేశం బైసా
రూపింపడు పెరిగుణముల, నీవగదిరి గాల మేగు • నే యవ పచ్చుకా. 256
- చ. అర్థసిద్ధి గోరు, పతి మి ధర్మ మొప్పు, జను నిష్ఠురము స్వస్థమును విడువని
యట్లు ధర్మము పెడ • ద్ధులు కామముకా, జను ద్రివర్గసిద్ధి • గొని నుభంచు.
- చ. చలగూ గ్రోహార్హములమేగి మహాచి, వాడు నుపదలకు • భావ మయి
మావా మనోమయాట • పోవు గానని కావదలు శౌలంబ నెట్టి బలుల నైన. 258
- మ. బలముల పంచవిధములొప్పుతికి • బ్రహ్మబలబ్రజే యహ
బల ముతికా సచవాచిరాధబల మాపై • బ్రహ్మోల్లస
ద్బల మాపూడల గుణములుంటల మాంబులై హాహువ్వయూ
బల మం దిద్ది కృష్ణ మును నిమిషివ్యయ్య ల్పచిం త్రైస్వికా. 259
- క. బలయావ మెడిగి బ్రహ్మ, బలమున దూరస్థుఁ డిమ్ము • బగజ జయింపం
గలడు జనుం డాలసికా, సులభం బగు గార్యసిద్ధి • చూచుచునుండకా. 260
- క. అపనిం బ్రహ్మశరహతుఁ, ఉవువాని డేర్ప ముతంతులైదులు చా
లవు వై మృలవై ద్యము పట, యవు నారోగం బసాధ్య • మై హాని కరుకా. 261
- తే. అతివలందును ధివంతులందు రాజులందు శత్రువులందు స్వాధ్యాయమందు
నాయులందు భోగానులందు భోగులందు పితృని మొరింప • నెలమె దగదు.
- క. కాలాహియు గులపుత్రుడు, నీలియు సింహము నవజ్జ • కించిన్మాత్రకా
జూలింపక పొరంపం, వాల్మీనిరు గినిసి మాల్వు • జాలు చుయకా. 262
- ఉ. దారువులందు గూఢగతి • దాననవహ్న మధింప చుద్భవం
బై రహి గాంచి కాననము • లన్నియుఁ గాల్పిసరితి శా కు లై
ధారణి నెప్పువారియందం గలకేడము హ్మోలే నై
వైరులకొనునం బ్రబలి • వాలల గాలిచివుచ్చు ప్రేక్షికా. 264
- తే. పెద్ద లరుడొచ్చివచ్చు • పిన్న లెల్ల, భయము భక్తియుఁ గలిగి వినియము హెచ్చ
స్థు, పాగాదులంగొల్పి • న్ననాన, నల నెనెది గు ట్పాస్త్య • ముంకు దగగ.
- క. ఏవాని మంట • నిధు, కేకేళ గాని యింటికి నోగెదలుకా
గాంపంబవక • గుండునొ, గూవానిక • బుంకు గు • ముంకు కు పధిసా. 266

తే. చోరుఁడును వ్రతత్యాగియుఁ గ్రూరుఁ డాయుఁ, ధోవశీవి వై ద్యుఁడును నుఁగాని వేద
విక్రయియుఁ భ్రూణహత్య గాఁవించిఁగడు, హింసకుఁడు దగ రాతిభ్యఁ మిచ్చుటకును.

తే. కలవణ మన్నము పెరుగు పాఁ ల్మధువు నూనె

గుడము ఘామూలములు నిలత్ గూఁ లగు

వస్త్రములు నేయి మాంసము • వసుధ ద్విజుఁడు

విక్రయింపఁగ రా డెట్టి నేళ నై న.

268

మ సాశంబుకా సనుల్లోష్ఠకాంచనుఁడు సూత్రస్వాదికూరుఁడు ని

ర్గతనిందాస్తుతినిత్యచిత్తుఁ డయి వై • రాగ్యంబున బొల్చున

న్ముతచాత్మికుఁ భిక్షుకుం డగును పుష్కర డె నారాభ్యభూ

గతుఁడై కంఠఫలాశను డగును నేఁక్కం బుచ్చు నిక్కాలముకా.

269

తే. బుద్ధిమంతున కవకారముం బొనర్చి, దూరము దుంటి నా కేమిఁదొసఁ గటంచు

ననుగ రాదు తద్బాహువు • లెంతదూరమైనఁ జనుడెంచి హింసించు • నెరులఁ బట్టి

నీ. నమ్మిన నొక్కరిత • నమ్మంగ నగుఁ గాని, నమ్మివానిని • నమ్మ రాదు

కోప మింతయు లేక • గుప్తదానము చేసి, గుణగరిష్ఠుం డయి • కుడర వలయు

మధురంబు ప్రియము గా • మాటలాడును నెప్పు, నెలఁగలవశమున • లిలవ రాదు

గృహలక్ష్మ్యులగుటచే • గినియక వ్రతతంబు, కులకాంతలను జ్రోహ • దలఁప నిలయు

తే. దండీ నంతఃపురంబునఁ • దల్లి నంటియింట గోవులఁ దనుఁ బోలునిష్ఠనఱుని

దాను గృష్టి వర్తకంబునఁ దగిలభ్యత్యుఁ, బుత్రు నిద్రదీప నియమింపఁబోలు నపుడు,

తరువాత రాజులకు స్మృతిఁగర్హణ మెప్పు • ప్రిస్తుతింపఁగను ధర్మబ యై యొప్పు

రాజస్వరూపాధిరాజ ముద్రియ ననిత్య • మ త్రిప • మ్యుష్ఠములు

పూజింపఁ దగవిద్యఁ • బాడలి మిత్రత్వమున నున్నవానితో • బోలు మంత్రంబు

తేజరిల్లుక రాజు • స్థిర పట్టిమంత్రాదివ్యబుద్ధిఁజేసి • స్థిర వై భవమున.

272

ఆ. అసౌకస్తకార్య • మాచరించినవాఁడు, భ్రష్టుఁ డగును దుదకు • నష్టుఁ డగును

సుద్రశస్తకార్యశోధకుఁ డగువాఁడు, విపులసౌఖ్య మందు • విపులయంగు.

273

క. మంచినసుల నేయనివాఁ, డెంచం దుని రగనుఁ గాన • నెప్పుడు మునుము

న్నంచి పొనర్చు దగు నది, పెంచుకా నీరి సుగము ననము • వృత్తి దనులకుకా.

ఆ. వేదహీనుఁ డైనవిప్రుండు శ్రాద్ధభో, క్తృతకుఁ గానియట్లు • ధీతీతలమున

నంధవిగ్రహాదిపాద్యుహీనుఁడై, మంత్ర తగఁడు కార్యతంత్రములకా.

275

- క. ఆయన్యయాబు లెఱిగియు, బాయక మంత్రంబు కార్యవరశంక్తుంజై
యేయెడ వర్తించెమరా, జీయుర్వీం రాజ్యలక్ష్మి • నెల్ల భజించుగ. 276
- ఆ. రాజు ననుచు దాన • రాజుడి సంతయు, మ్రింగికోసక కడుఁభృత్యజనుల
కెల్ల బంది పెట్టునిధివచ్చెను, వేర్వేరు గాను చూడు • బృథనిజోన. 277
- ఆ. బ్రహ్మణుడ యెఱుగు • బ్రహ్మణులంబు, భర్తయెఱుగు భ్యాసవర్తనంబు
నృపతి యెఱుగు మంత్రశిక్షినిభానలు, రా క్షెఱుగు రాజువేద మెల్ల. 278
- నీ. వధియింప దగివట్టివైరి వే జిక్కిన, నిడరాకు నిడిచి • నిడును వచ్చు
వృద్ధబాలాశురపుష్పినురాదులఁ, గలహింప రా డెట్టికాలమునను
నగుదన్క. వెలయింప • దగను కోవచ్చిపాదములు న మ్మెన శేదములు వచ్చు
గలిమిశేముల కెప్పు • గలరూపగఁ జెల్ల, • ఈ మిక్కిలి • కుండు వచ్చు
- తే. లోకవృత్తము ప్రాజ్ఞుడులో నెఱుంగు, నెఱుంగు డితరుండు మూఢుడై యెల్లవెంట
దెగడు మండును భసకులంబ్విజుల నెల్ల, తేటువై వచ్చు నానికైతేటు మఱియు.
- మ. ధనహీనుం డయింప గృతజ్ఞుడును విద్వాంసుండు దక్షుండు న
జ్జనమాన్యుండు ఋణాన్యభావుఁ దగురాజన్యుం జివేష్టించు భూ
జన మెల్లం ధృతి శాంతి దాంతియును శాచంబుగ నువక్తృత్వముగ
ధనలాభంబున కాకరంబు లగుచుగ • దల్కోక్తు నవానికిగ. 280
- తే. పావుడుం గృతఘ్నుడు నిరంపుతవుండు, పరుల కింతయుఁ జెట్టనిపామరుండు
రాజుకడనుండ నొప్పుదు • గాఁ! వారిపొత్తు కాలాహిపా త్రనఁ • బోలుఁ జూచె.
- తే. ఆంతరింగికజనులకు • నలుక వొడము, పట్టు గావింప రా దొకిం • తైన తన్వ
లేనియన్వకు తనకు ము • ప్పొను దాన, వారి దేవతలంజోరె • వలయు వేడ.
- తే. బాలురును స్త్రీల ప్రియత్తులు • పతితులు కిత
వులును దుర్జను లగువారు • కొలువుఁదీర్చ
రులుగ నుండఁగఁ గర్జముల్ • నలుపురాజు
వడి మునుగు నేట సశృద్ధంబు పగిది. 288
- ఆ. విట్టిపడక తగినయట్లు లుండెనువాడె, పండితుండు నాగఁ • జరుగు విట్టి
విట్టిపడెనువాడు • మేదినిపైఁ గిర, వ్రండు నాగఁ జరుగుచుండు సధిస. 284
- చ. కితవులు జారియల్ పొగడ • గేవలగర్వముతో మెలంగుదు
వృత్తముఁ దడవొముగ నుఖ మెనంగ నిల న్మనఁ జాలఁ దట్లు నీ
నుకు దధకుండు పాండువృషసూనులఁ గా దని వీనిన త్తిపై
క్షితి నిడి తింతలో గ నను • చెల్లినవానిని గాఁగ వీనినిగ. 285

వ. అనిన విని ధృతరాష్ట్రుండు.

286

క. పురుషుడు బొమ్మతెఱంగునఁ, దిరుగాడును నుండు బమ్మఁగ్రిప్పులఁ బడుచుగా
జరుగునది జరుగ కుండను, పరిచేవన మేల మనకు • వలయునొ చెప్పుమా. 287

వ. అది యే ట్లుండనిమ్ము నా కింకను నిమాటలు విన మఁడు బుద్ధివూరుచున్నయ దవ
హితుండనై యున్నవాడం జెప్ప మనిన నతం డి ట్లనియె. 288

క. అనుభవకాలము రాకుండఁ, మృతి యేగుడెంచి • నీతిమెయిం జె
ప్పిదాని హిత మటంచుగా, జను లింతయునే గ్రహింపఁ • చాలరు కాదే. 289

క. ప్రియుఁ డగు ధనదానంబునఁ, బ్రియవాదమునగా జనుడు • ప్రియుఁ డగువీర
ప్రియు లనఁ • రాదు మంత్ర, ప్రియుఁ డగునా • డె ప్రియుఁడు • పృథ్వీనాథా.

క. సాధువులుం బండితులుగా, మేధావులు తగరు వేఁముం జేయఁ దగం
బోధించువారు ప్రియు లా, బోధకులకుఁ బ్రియము నేర • వోలు నరేంద్రా. 291

ఉ. పుట్టిననాడఁ చెప్పితిని • గోలిది దుశ్శకునంబు లెల్ల నీ
చెట్ట నుయోధుడు విడువఁ • జిత్రము చేయుము శేషసంతతిగా
నెట్టనఁ గాచికో మృనుచు • నీ వటు నేయమి నెల్లవారికి
మట్టి మెనంగ నయ్యెఁ గద • మానవనాథ! యిఁ కేమి చెప్పుదుగా. 292

అ. అధికవృద్ధిమూల • మైనక్షయం బది, క్షయము గాదు మిగుల • క్షయము మూల
మైనవృద్ధి వృద్ధి • యనగాదు నీ వింక, తలయ వైతి కొడుకు, తిహిజేసి. 293

క. ధనవృద్ధులు గుణవృద్ధులు, నన నిరుడెగ లందు మేటు • లాగుణవృద్ధుల్
గనుఁగొన గుణహీనులు నీ, తినుజన్ములు వాఁ విడువఁ • దగు నిపు డైనగా. 294

తే. అనుడు ధృతరాష్ట్రుఁ డి ట్లనుఁనయ్య నీవు, రాఁ గలుగుదాని సంతయుఁ బ్రజ్ఞా లెన్ను
నోజఁ జెప్పి తై నను విడ • నోప నుతుని, ధర్మ మెం దందు జయ మనితలఁచుచుండు.

వ. అనిన విదురుడు మెండియు. 296

మ. గుణసంపన్నుఁడు భూతికోటి కెపుమం • గోండు కీ డింతయుగా
గుణహీనుఁడు పరాపవాదము కై • కూర్చున్ మహాదోషముల్
గణుతి పం దగ గట్టివాని గడు నిఁక్క టైనఁ దత్సంగతిగా
గుణ మూనోనఁ బరిత్యజింపఁ దగు యోగ్యుం డైనవాఁ డెమ్మయిగా. 297

ఉ. బూతికి లేక వేదపడి • పొల్పటి పోయి దీనభావునిగా
జ్ఞాతి ననుగ్రహించినను • సంపద మెం పగు నంపు గాన నీ
జ్ఞాతులు పోడవుల్ పరమశాత్రులు డాత్రులు వారివృత్తిగా
బ్రాతగఁ గొన్నియే నలఁతిపల్లియై లై న నొసంగి ప్రోవవే. 298

ఆ పెద్దవాడ వీవు • పేర్ని వారును వీరు, గూడి మాడి కోర్కి • కొనలు సాగ
నుండునట్లు నంధి • నొనగూర్చు యత్నింపు, మధిశయశము వచ్చు • నందువలన. 299

క. హితముం గోరినవాడను, హితుడను నీ కివును నేను • హిత మెఱింగితుగా
మతి నిలిపి నాదునొడుపులు, నుతు శెల్లరు మనెనువధము • బూతుము వేగక. 300

నీ. జ్ఞాతివైరం తెచ్చు • చనదు జ్ఞాతులఁ గూడి, సౌఖ్యంబుఁ బొందుట • చనెను గడవె
జ్ఞాతు లుత్తము లై నంజను నుద్ధరించెద, రథము లై నను ముంతు • రథినను
సుత్తముల్ పాండవు • లోము వారలఁ దెచ్చి, తవులదు నీకు శాంత్రవులభయము
శ్రీమంతుఁ డగుజ్ఞాతి • జెంది యన్యజ్ఞాతి, వగచిన వానికి • వచ్చు గీడు

తే. కాన పాండవు లట్లుంట • కాదు నాదు, పలుకు విసవేని రణమందు • వారో వీరో
మడిసినవ్వును వగచుచు • మంచ మెక్కి, కుందునండేసి పోదువు • కుమిలి కుమిలి.

తే. అట్లు రాకుండఁ దొలుదొల్త • నగని యరసి
తగినగతి వోవ నగు నీదు, తనయనసును
దవ దనుచు బుద్ధి పెప్పి పాండవులఁ బిలిచి
రాజ్యమున నిల్చు మెంతయుఁ • బూజ్యుడ వయి. 302

చ. తెలిసినవారు చెప్పినగతిగా గమనించి కృతార్థుఁ డయ్యెనే
నిలవయిఁ గీర్తిమంతుఁ డగు • నెంత ప్రవీణుడు నేని జ్ఞానముగా
గలియఁగఁ గూర్చున్న నొకఁకార్యమునుం బొనరింపలేక మి
క్కిలి వగ లంది కుండడిని • గించు తెఱంగున నై నరేశ్వరా. 303

ఆ. పాపపంకమందఁ • బడి పార మందఁ డ, కార్య మాచరించుకష్టుఁ డివ్వ
సిద్ధు లగు మీఁద • శివభోక్తుర కేగుఁ, బుణ్యమాచరించుపురుషుఁ డరయ.

తే. *మదము స్వప్న మవిజ్ఞాన • మునితప్పొద్ది, కారము కుమంతి విజ్ఞాన • గానిదూత
యనెనునాటును ముక్తభద్రాచునుములు, నీని కేడి త్రవ్వముఁ గూడి విజయ ముదు.

క. చగురక వృద్ధులనేపం, బాడలక ఏమృతికే బోలుపురుషుం డైనా
మది నెఱుంగి లేడు ధర్మాస్థిదశం దా నిట్టి దనుచు • ధరణీనాథా. 306

తరళముఁ గ్షవినగ నొల్లనివానికిం బొది, వించుబోధన మంతయుగా
వనధిమధ్యమునందు వైచినవస్తువట్లు లనాత్ముఁ డా
జనునియం దిడువిద్యయట్లు ప్రాశాంతవహ్నిపదంబును
దనఁగ వేల్చినహామ మట్లు నిరర్థకం బగు వింటివే.

ఆ. బుద్ధిమంతుఁ డైనపురుషుండు మది నెంచి, బుద్ధిబలమువలనఁ జోలఁ గాంచి
వినియుఁ గనియుఁ బ్రాజ్ఞుఁ ఁ డని తోచెనేనియు, వానితోడ మైత్రివలయుఁ జేయ.

తే. వినయ మయశంబును హరించు • నికృమం బ
నర్థమును ద్రుంచు తమ క్రోధ • మపనయించు
విమల మాచార మవలక్షణములఁ ద్రెంచు
ననుచు నెఱుఁగుము నీవు నెఱ్ఱునమునందు.

809

తే. ధర్మి రాజోపసేవిత • ధార్మికుఁ బ్రియ, దర్శనుని బహుమిత్రులఁ • దగులువాని
వైద్య సువచను మిత్రుఁగావలయుఁ గొనఁగ, ననుచు నీతిజ్ఞులగువారలనిరి వింతు.

క. అకలీనుఁ డైన మర్యాదకు నై దుష్కార్యగతికిఁ • దగులక ధర్మా
త్మకుఁ డైన జనుఁడు ఘనుఁ డని, ప్రకటింపంబడుఁ గులీనవర్ణమునందుఁ. 811

క. మరిగాని ప్రజ్ఞగానీ, స్తుతవిశ్వాసంబుగాని • తుల్యము లయినఁ
క్షీతి వారిమైత్రి కెప్పుడు, చ్యుతి గలిగెడుమాట విఁము • నూనె నరేంద్రా. 812

తే. గర్వి దుర్బుద్ధి కపటి మూఁర్ఖప్రియుండు, రాదకర్మండు నిజధర్మబహితుఁ డధిక
సాహసప్రధానుఁడు నగుఁజనునితోడఁ, జనదు మేధావి కెపుడు మైత్రిని బొనర్చు.

తే. ధార్మికుండు సత్యవాది కృతజ్ఞుఁడు దృఢ, భక్తి గలవాఁడు భవ్యప్రసరనం డ
నీచుఁడు జితేంద్రియుండును • నిరతమైత్రి, కర్తు లగుటఁ ద్యజంపరా • దట్టివారి.

తే. త్వమయు ధృతియును సర్వభూతములయందు
మార్దవ మనుయాయును మిత్ర • మాననయును
ననఁగ నీయేను నరులకు • నాయు వొనఁగు
నని వచించిరి పెద్దలు • మనుజునాథ.

815

చ. చెడియెడు నన్ను నాని దృఢఁబిల్లముతోఁ జెడకుండఁ గార్యముల్
నడపుచు నీతివర్తనమునం బయి పచ్చెడుదానికిఁ బదుల్
వడయ నెఱింగి కాలగతి • వట్టి మెలంగుచుఁ గార్యజేషముఁ
గడఁగొనురీతిఁ జేయఁ గడఁకట్టుజనులండు చెడం జొరకప్పుడుఁ.

816

క. మనముని వాక్కు నఁ గర్మంబునఁ బాపము లాచరింపఁ • జోవక శుభస
ర్తనమునఁ జోయెడువానికి, సనిశము కళ్యాణ ముట్టు • నండు మునీంద్రుల్. 817

తే. శ్రుతము నార్జవ ముద్యోగ • మతిధృతియును, మంగళాచరణం బప్రమాద ముచిత
వర్తనంబు పూర్వోత్తర, సరచివార, మివి లభించిన సంపద • లవి లభించు. 818

సీ. శుభలాభసంపదల్ • సాంపాందుటకు నని, ర్వేదమే మూలమై • వెలయుచుండు
ధర సనిర్విణ్ణుఁడు • గురుతరసౌఖ్యంబు, నొందు సంకటముల • డిందుపడక

మదిలోన నుత్తమంపదముఁ గోరెడునృపునకు శాంతియే ప్రధానమ్ము నూనె
క్షుమకు మించినతేలు • క్షుమ నొంజొకడు లేదు, క్షుమికి నెప్పంబు వశంబు యగును
అ, దాపసులకు బలముఁతపమును బ్రహ్మవేత్తలకు బలము శ్రుతియు • ఖలులబలము
ప్రాణిహింస సుగుణంవంతులకు బలంబు, శమ మటంచు నెఱుంగఁ • జను మహీశ.

చ. తనకు బలంబు గల్గినను • ధర్మవిరుద్ధమయే నశక్తున
ట్లనయము నోర్చి యుండ నగు • సర్థవిచారణ మాచరించువ
ట్లున నగుకీడుమేల్ల కెపుండు సముఁ దై నవివేకికే శమం
బొనరెడు ధర్మముం జెడక • యుండిన గామము నొంద నొప్పెడుకా. 320

ఉ. ఏడుపుగొట్టువానికిడ • నెప్పుడు లే దనువానిచెంత నే
నాడు నొకండు యత్నము నొప్పునివానియెడక శమంబునం
బూడనివానిపాంత పలముం డగునాతనియొద్ద దాంతి నా
నోడనువానిదండ సిరి • యుండని యుండిన రెండునాశులే. 321

క. ఋణమార్గమందు నుండుట, వృజనము లగుపనులు నేయ • వెఱచెడువానికా
గుజను లశక్తునిగా నెంచి జగంబున నెపుడు గేలి • నేయుడు రథివా. 322

క. అతిసాధువు సతిదాతను, సతిశూరు సతివ్రతుకా భయంబునఁ జేరక
మతి నేయదు శ్రీ గావున, సతిమాత్రము పెల్ల డెల్లంయందు నశేంద్రా. 323

మ. తనకుం దోవ కొకట్లు పెప్పిన విసం • దాత్పర్యముం జేయ కే
ఘనుడకా నానరివాడు లే డని మహాగర్వంబునం దోగువా
నిని రోయుకా సిరి వెట్టిగొడ్డుపగిదికా • నిల్వంగఁబో కెక్కడే
జను భూయిష్టగుణగుణంబులను మెచ్చుబోదు లా నెప్పుడుకా. 324

చ. శ్రుతులు పఠించినందులకు • సోమమునం గగ వహ్ని వేల్పుటల్
శ్రుతియు లెఱింగినందులకు • శుద్ధచరిత్రము నొంద గల్గుటల్
నతులను బొందినందులకు • సంతతిసంతతిసౌఖ్య ముండుటల్
తితిధన ముండినందులకు • దానము భోగమునుకా ఫల బగుకా. 325

ఉ. లోకమునం దధర్మమున • లోకొని యుండినవిత్తరాసులకా
దేకువఁజేసి పుణ్యగతి • దేరెద నంచుఁ దలంచి నెత్తియూ
నీకమునందు వెచ్చవడ • నిల్వినదాన ఫలంబు మృగ్య మాఁ
గాకులఁ గొట్టి గ్రద్దలకుఁ • గా నిడిన ట్లగు సూపే భూపరా. 326

తే. పాలు నీళ్లును దుంపయుఁ • బండు నొప్ప, ధము హవిస్సును గురునివాంక్యమును ద్విజాని
కోర్కి దీడ్చుట యనునివి • కొంచెమేని, ప్రతవిఘాలము నేయవు • వసుమతీశ. 327

- క. తనయాత్మకుఁ బ్రతికూలం, బని తోఁచినదానిఁ బరుని * కనుసంధానం
బొనరింప రాదు విక్కిలి, యును నావడి యగున యేనియును గురునాథా. 3128
- తే. షనుమతీశి! యశోధముఁవలనఁ గ్రోధమును ససాధువుగ సాధువుపొత్తువలన
దానమునఁజేసి కృపణునిఁనూన్యతమున, నన్యతముం గెల్చి మే లందఁగునగు నరునకు.
- తే. స్త్రీలు ధూర్తులు సోమరుల * బాలికులును, భీరువులును గృతఘ్నులుఁ జోరులు నతి
కోపనులు వండులును నాస్తికులును బరుషమానులును విశ్వసింపఁగ * రానివారు.
- క. అనిశము పెద్దలఁ గొలిచెడు, దినునకు నాయువును శ్రీ యశంబును బలముగ
గనుఁగొన వృద్ధిం బొందెను, నని వేదముల్బుడు వినఁగ * ఎయ్యె నరేంద్రా. 3131
- క. గురువిక్లీకమువలనఁ, వరధర్మాతిక్రమంబుఁవలనఁ విద్వి
ట్రుచివర్యవలన నగుదు, ర్భరకార్యము నేయఁ బూన * రా దెవ్వనికిఁ. 3132
- క. చదువనిపురుషుఁడు సంతతి, పొదలనిసంగమము రాజుఁ * బొందనిరాష్ట్రం
జెదియును నాధారము లే, కొదవిన ప్రజ శోద్య మగుదు * నుర్విం దనదిగ. 3133
- తే. ముదిమి దేహి కెపుడు మార్గమున నడచుట
ముదిమి జల మూరి పాటుట * భూధృములకు
ముదిమి సురతంబు లేమి పూఁజోడులకును
ముదిమి వాక్యల్య మాత్మకు * నదమలాత్మ. 3134
- సీ.* శ్రుతిల కనామ్నాయఁగతి దోష మవ్రతం, బవసనుపర్వల * కథికదోష
మిలకు దోషము వాఁహిక దేశము లస్పృశము పూరుషునకు దోషము తలంప
నతికిఁ గౌతూహల * మధిదోష మతిఁకు, బరదేశగమంబు * బహులదోష
మవరంజకిం దోష * మగు రజతము రజతమునకు దోషము * తగర మగును
తే, దగరమునకు దోషము లేన * మగును లేన
మునకు దోషముఁ చిలు మగు * బూరుషునకు
సన్పత్తి మది దోష మగుఁ గాన * మనముండు
దానికిం జంక వలయు నోమానవేంద్ర. 3135
- తరలము. నిదుర వోయి సమాప్తి నిత్తుమే * నిద్రకుగ నతితో రతిగ
బాదలి కామముఁ బుత్తుమే సుర * బొంది త్రాగునుఁ దీర్తుమే
చిదుగు లేసి కృశాను నాటఁగఁ * జేయఁ జాలుదుమే సుఖం
జెనియును నిద్ద లేము దానికి * దృప్తి లే దొకనాటికి. 3136

క. ఎప్పటికీ విషాదుంబులు, ము ప్పని తత్సఖమునక విముక్తుడు గాడే
సప్తరుషజీవితం బడి, నిష్పలం బమత్రాపు నాగ * నెఱి దొఱుగు నృపా. 337

ఉ. శాశ్రు ల్ త్రులక జయించి విలసత్త్రియలం బొదలించి దారలక
మిక్కిలొక్కొక్క దీరునటు * మిక్కిలి రొక్క మొసగునట్టిడే
ధాతీ, బ్రశస్తజన్మ, డయి * తా బొలుపొందు సహస్రజీవియై
చాత్రశ, గాంచిన జనుఁ డనశ్శని, చావగ నై నవాడే పో. 338

క. ధనకాశి నస్తువాహన, ననిశాజనగణము త్తకు * వలసినయం తుం
డినఁ జాల దనెచి తమె, పానరెడు సని తెలిసి నీవు * మోహము విమమా. 339

తే. నాటియు జెప్పెద నోరాజ * మాననము న, నకు నీకు జనించినచంద మైనఁ
బుస్రలకు జోతెనలసా * కుచుత్తలకు, జలిమి జాపుము మెత్త నై చిత్త మమర.

ఉత్సాహము. ఎందుఁ బెద్ద తగులఁ జావ * కెల్లరుగ గణింప లోఁ
బొందుపటిచి కార్యములకు * బుద్ధి చేసి ధర్మపుం
గందువలకుఁ దనిలి యున్న * ఘనుడు విడిచి కుబునముక
బొందుపడినసామువగిడి * బొదలు వదలి దుఃఖముల్. 341

తే. ఆనృతమాకుట రాజుచెంతను వసించి
కొండములు చెప్పచుంటయు * గురు నళిక
మున నిరోధించుటయు సను * మూడుగతులు
బ్రహ్మహత్యకుఁ దుల్యముల్ * పార్థివేంద్ర. 342

క. తలఁచ నసూయయు మృత్యుస్థల మతివాదంబ సిరికి * శస్త్రము గురువుం
గొలువని త్వరయుక శ్లాఘము, దలపోయగ విద్య కరులు * ధరణీనాథా. 343

తే. చావలంబును మోహము * న్నభతయును
మదము నాలవ్యమును నభి * మాన మనిశ
గోష్ఠియును ద్యాగమును విద్య * గొనెనువారి
కగుమహావోషములు నాగ * నలరుచుండు 344

చ. విద్యార్థికి నుఖంబును సుఖార్థికి విద్యయుం గలుగ నేరవు గావున సుఖార్థి విద్యయును
విద్యార్థి నుఖమునుం ద్యజింప వలయు. 345

తే. అగ్ని కావ్యములకు పింఛ * వావగలకు, సంతకుడు భూతములకు నంజ్ఞాక్షు లెల్లఁ
బూరుపులకు సంతృప్తి * పొంద రనుచు, నుల్లమందుఁ దలంపు మో యుర్వి నాథ.

* వహనశీలి = ఇట సంత్సర మధ్యాహారము. † అలీకము = అరియము;

తే. ఆశ్చర్యమును హరించుఁ • సంతకుడు న
మృద్ధిని హరించుఁ గ్రోధము • శ్రీ హరించుఁ
గృహత హరించు యశము హరించుఁ బని న
రయమి క్రుద్ధనివ్రుండు రాష్ట్రము హరించు.

847

క. అజోక్షాచూషకాంశ్యరజతవీణాదర్శ సుధుస్మృతవృషభాదు. బరశంఖన్వర్ణనాభరోచనా
దిశోభనద్రవ్యంబులు దేనబ్రాహ్మణాదిభిపూజాకం జెల్లగృహంబుల సంపాదించి
యుంచుకొన వలయు నని రాష్ట్రవచనం బని మఱియును.

848

మ. అవకృష్టి భగవకామోభములఁ బ్రాణాపాయముం గల్గ నౌ
నవు డైన నా నిజరామ భక్త మది నిత్యం బాత్మము నొలె న
ల్లపునుక సౌఖ్యము దుఃఖముక గన నవిశ్వంబుతో ప్రకృత్యర్థముల
స్వహోకాగ్రణి నీ సుత్యముల కింటి నాన వీక్షా దగుక.

849

తే. నిత్యములయందు నీబుద్ధి • నిలువఁ జీసి, ఎత్యసంశోషి నగు మది • నీకు లాభ
హేతు వగు నట్లు గా క్లిట్లు • హేతు మాని, నిత్యముఖ మెంచి తయింపవలసిరి యగునె.

మ. ధనధాన్యంబుల నిండి యున్నధరణి • ధైర్యం బవార్యంబుగా
మును బాలించి సుహృదుభావు లగుచుం • బొల్పొందుభూమిందు లె
ల్లను రానావిధభాగ్యభోగ్యములు సెల్లక రాజ్యముల వీడి వీ
డనికాలాంతకుచేతఁ జిక్కి పని యుత్సాహ నూడమో భూవరా.

851

చ. కని దయఁ గాంచి పెంచి కడుఁ • గవ్వములం బడి పెద్దవానిఁ గా
నొనరిచినట్టివట్టి మృతి • నొందిం నేచ్ఛదు వల్లకాటికి
గొని చని చిచ్చు వెట్టి యొకకొంచెము కొంచక కట్టియం బలెం
గనుగొని కాల్చి వత్తు రిది • కాలమహత్వము నాఁగఁ బోలదే.

852

ట. అక్కట మిత్తివాతఁ బడునాతనివిత్తము లాఁతు లెల్లరుక
మెక్కుదు రక్కభేరము • మీడికి నేగదు దాని నన్నియో
కుక్కలొ నక్కలొ మెనవ్రు • గూడి యొకండును బోఁడు వానితో
నిక్కడిపుణ్యపావముల • యేగును మూఁగిసొనంగ నై వడిక.

853

తే. వంధ్యవృక్షంబులుం బక్షివార మెల్ల, నదలినట్టులు మృతక భేరము విడిచి
పుత్రమిత్రకళత్రముల • పోదు రవలఁ గర్మ మొక్కఁడు వెన్నంటిఁ • కడలు మిఁక.

క. జతనించి ధర్మకర్మము, క్షీణితలమున జనుఁ డొనర్చు • జెల్లును దానక
వితతయశం బిచ్చట నై, సతతముఖం బచట నగుచు • క్షౌతలనాధా.

855

క. ఈలోకంబునకుం బై, నాలోకంబునకుఁ గ్రింద • సంధతమం బై
క్రాలునది మోహ మింద్రియ, బాలంబున కీవు దానిఁజతఁ బడకు మటఁ. 356

క. నాయీవచనము విని నీ, వీయెడ నమ్యక్రకార • మెఱిగితి వేనిఁ
బాయనికీర్తియు నిచ్చటఁ, బాయనిసౌఖ్యంబు నచటఁ • బడియుదు వసఘా. 357

చ. పాలు పగునాత్మ యన్ననది • పుణ్యము దానికి రేవు సత్యమే
నలilము ధైర్యమే తటము • సత్కృపయే సుతరంగపంక్తియై
వెలయును దానిలో మునిగి • విశ్రుతపుణ్యుడు పూతగాత్రుడై
పొలిచెను సూర్యలోకములపొంత నసంతసుఖప్రసంగతిఁ. 358

తే. మతియుఁ బంచేంద్రియము లను, మహితజలము
గలిగి కామము క్రోధ మఁగ్రాహములకు
నిలయ మగు నొందునది దాని • ములుగక ధృతి
యనెడుతరి దుగ్గములు దాటి • చనఁగి వలయు. 359

తే. పౌష్ణచే విద్యచేత ధర్మంబుచేత, వయసుచే వృద్ధు డగువాని • బంధుజనుని
గౌరవింప ప్రసాదంబుఁ • గాంచి వాని, వలనఁ గార్య మకార్యముఁడెలియ వలయు.

క. ధృతిచే శిక్షిదరములు, మతిచే గన్నులును జెవులు • మతి కన్నులచే
సతతము కాల్పేతులు కర్మతతులచే మనసు వాక్కు • మనునఁగ వలయుఁ. 361

ఉ. స్నానము సంధ్యయుఁ జవము • నల్పుచు సత్యమ పూని పల్కుచుఁ
మానుగ వేదశాస్త్రముల, మధ్యమునందుఁ జరించుచుఁ గురు
ధ్యానముఁ జేయుచుం బతితు • లై పడువారిమరాన్నముం దినం
బూనిక నిత్యకర్మతతిఁ • బొంది మహిమకుఁ డంచు బ్రహ్మముఁ. 362

చ. శ్రుతులఁ బఠించి జన్మములు • చొప్పడఁ జేసి తదీయవహ్నులఁ
సతతము గొల్చి పెల్లునఁ బ్రజాపతిపాలన నూచరించుచుఁ
క్షీతిసురరక్షణ్ణాముగఁ • జేసొని శస్త్రము సంకరంబునఁ
హతుఁ డగుపార్థివుం డెపుడు • నాకముంచు సుఖించు నెంచఁగఁ. 363

ఉ. విద్వేలు నేర్చి క్షత్రియుల • విప్రులఁ గొల్పుచుఁ గాలమందు సం
పదశకుం దగఁ ధనము • పంచి సమాశ్రితకోటి కిచ్చుచుఁ
బెద్దలభక్తి నేమటక • వీల్చి త్రివేదపవిత్రగంధముఁ
బొద్దులు పుచ్చువై శృంగకుఁ • బొందఁగ నయ్యెనుఁ బుణ్యలోకముల్. 364

- ద. ద్విజుల సజనముఁ విధివిధిం గొని కొల్చుచు నాలఁ గాచుచుఁ
నిజకులధర్మతత్పరత • నిచ్చలు న్నత్కియ లాచరించుచుఁ
సుజనులతుష్టికి దగినఁచొప్పున నొప్పుచు ధూతకల్మష
వ్రజఁ డయి పాదజం డొడలు • వాసినపై దివి సౌఖ్య మండఱుఁ. 365
- తే. నాల్గుజాతులధర్మముల్ • నాయెఱింగి, నట్లు చెప్పితి ధర్మజం • డట్టిరాజ
ధర్మమునఁ గాక యుండట • తగవు గాదు, చెప్పితిని వానిఁ బిలిపించిఁచేయు మట్లు.
వ. అనిన విని ధృతరాష్ట్రుండు విమరుదిక్కు మొగంబై యిట్లనియె. 367
- తే. నీవు చెప్పిన దంతయు • నిక్క మగును, బాంధవులపట్ల నా కిట్లు • పరఁగు నైన
మాసుయోధనుఁ గనినట్లు • మాఱు నిద్రి, కాలసూత్రము గా కేమిఁకలదు తెలియ.
క. దైవమును గడవ నీడఁగ, నేవానికి దరము గాద • యే నెంత మదిఁ
దైవము బలవత్తర మని, యేవేళం బొరుషంబు • హీనం బనియుఁ. 369
- వ. అని మఱియును. 370

—◆◆◆ పనకుజానపర్వము. ◆◆◆—

- తే. తెలిపితివి స్వధర్మముల్ • తేటపడఁగఁ
చలియఁ జెప్పము మఱియును • దెలుపఁ గలవి
యందె నేనియు నీవల్కు • లొప్పుచుండు
నకించిత్రంబు లనుడు ని • ట్లనియె నతఁడు. 371
- తే. అవనినాథ! సనాతనుం • డగుననత్సు, హతుండు పురాణుండు కుమారుఁ • డై తలిర్చు
బుద్ధిమద్వృత్తఁ డితఁడు సమిధ శీఘ్ర, డెపుడు మృత్యువు లే దనియే వచించు.
వ. అమ్మహాత్ముండు గుహ్యంబులుఁ బ్రకాశంబులు నగునీహృదయసంశయంబు లెల్లం
దీర్చు ననిన ధృతరాష్ట్రుండు. 373
- అ. విదుర! నీ వెఱుంగివే పురాణుం డమ్మ, హాత్ముఁ డెఱుంగఁ జేయునట్టి డెల్ల
నెఱుక గలిగి నీని • యీవ నా కెఱింగివు, మనుచుఁ బలుక విదురుఁ • డనియె నిట్లు.
- ఆ. శూద్ర యోనియందుఁ • జూపట్టుటండేసి, నాకు నింతకన్న • వాకొనంగఁ
దగదు నే గుమారుఁ • డగునమ్మహామహు, సమలబుద్ధి నెఱింగి నట్టివాఁడ. 375
- క. విను బ్రహ్మజాతఁ బాదమివ, ఘనుఁ డెంతరవాన్య మైనఁ • గాని వచింపం
జను నట్టివాని గర్హిం, వను దలఁపరు వేల్పు లిట్లు • పలికితి దానిఁ. 376
- ఉ. నావును నాంబికీయుఁ డను • నాకు సనాతనుఁ డైనయమ్మహా
భావునిఁ జూచుభాగ్య మది • పట్టునె యీవ్రభవంబునం దిటఁ

సీవు వచింపనే యనుకు • నిర్మలచిత్తమునం దలంచె న

ష్టావిదురుండు లోకవిను, తాత్మకుఁ డైనసనత్కుజాతునికా.

377

అ. తలఁచునంతలోనఁ • డెలిసినవాఁ డయి, తనదుమ్రోల నయినమునివరేణ్య

కలముఁ గాంచి మ్రొక్కి • విధిసృష్టవిధమునఁ, గొలిచి నేడదేఱఁ • బలికె నిట్లు. 378

మ. భగవంతుండవు సీవు నీకరుణకుం • బాత్తుం డితం డయ్యె ని

జ్జగతీనాథునకుకా వచించుటకు నేఁ జాలకా జరామృత్యువుల్

సుగముకా దుఃఖము క్షుల్పిరాన లరతుల్ • లోనైనచోషంబుల

దగులం బోక సుఖించుచూర్ణమునఁ దత్త్వం బానతి వేడెదఁ.

379

తే. అంత ధృశరాష్ట్రుఁడు మనీషి • యలవిదురుని

వాక్యమును గారించి యెవ్వారు ప్రకృతి

జనులు లేనట్లు బ్రహ్మవిజ్ఞాన మొంద

నెంచుచు సనత్కుజాతునిఁ • గాంచి పలికె.

380

అ. ఓసనత్కుజాత! • యుపదేశ మొనరించి,తి నఁట లేదు మృత్యు • వేనకి సరి

తివిరి దాని గలువ • దేవాసురుల్ బ్రహ్మ, చర్య మాచరింతు • సన్న్య మెద్ది. 381

వ. అని యడిగిన సనత్కుజాతుం డి ట్లనియె.

382

సీ. కర్మమునకా మిత్తి • గలుగ దందురు కార్ము, లది లే చటఁద్రు తఁత్రాన్వధిదులు

వినుము చెప్పెద రై. దుఃఖిధముల నవిరోధ,ముగ నెట్లు లవి శంక • తగుల నీక

కలను లే దనురెండుఁగతులును సత్యము, లై ప్రవృత్తిగజేసి • యలరుచుండుఁ

గవులుమోహమెమృత్యు, వపునందుగుప్రమాద, మమృతియనుచునప్రమాదమమృత

తే, * మనుచు నే నఁదఁచు బహుదఁచుఁ ననురుఁ

మహిఁ బరాభూతు లై గప్రోమాదమునను

బ్రహ్మభూతులై రెల్లనుఁగలును దలఁచ

బులివలెకా మిత్తి జనులఁ జంఁపుట హుళక్కి.

383

క. అది చంపి జనుల మెనఁగెడు, సచయేచి బులికిఁ బోలె • నాకృతిఁ గవ నా

నది లేదు గాన మృత్యువు, మది సరయఁగ లేనియదె ప్రమాదము దక్కఁ.

చ. ఆచురుఁడు బ్రహ్మచర్యఁ డఖిలాత్మనివాసుఁడు ధర్మమూర్తి యా

యముని వచింతు మృత్యు నని • యజ్ఞులు కొంద టెఱుంగలేమి నం

యమనిఁ బరేతరా ట్టుగుచు • నాతఁడు రాజ్యము నేయుచుండు ను

త్రిములకు నెల్ల నుత్తముఁడు • తా నయి దుష్టుల కెల్ల దుష్టుఁడై.

385

మ. విను కామంబునఁజేసి మానవున కామియ్యత మాఁ గ్రోధ మం
దున లోభాత్మక మై ప్రమాద మిరవొందుక మిత్తి నా నద్దియే
యన నా నే ననుభాంతి వేడును విమాఁగ్గాయత్తచిత్తంబునం
జనుచుం దాఁ బరిమాత్మయోగమును నెంచు గాంచ లేఁ డెప్పుడు. 386

చ. జనులు విమఁహితాత్ము లయి • సంతతి మట్టిప్రమాదమృత్యుశా
సనమునఁ జిక్కి ప్రేత లయి • సారెకు నిచ్చటనుండి యచ్చొట్టుక
జని పొగదారిఁ గర్మము పొసంగెమదాఁక వసించి వెండి నే
న్లన గగనాటకప్రేమమునం బడుచుండు నభ్రమియియెడ. 387

ఆ. అంతటా శరీరు • లగువాని నింద్రియ, జీవితల్ గ్రసించి • తిప్పుచుండు
దానఁజేసి తద్గుణానుసారముగఁ జా, వెనఁగుచుండు నదియే • మృత్యు పరయ.

మ. జననంబుక మరణంబులేక తిరమై • సౌరందుజేవుం డీటుల్
జననంబుక మరణంబు నొందు ననుచుం • జర్చింప నొ వింటివే
జను లిస్సాటఁ బ్రవాహరూప మగునంసారాభినిర్మగ్నులై
ఘనతాపత్రయముహ్యమాను లయి మోక్షం బంద లే రెన్నడుక. 389

ఉ. కర్మఫలానురాగు లయి • కర్మములం బొసరించి కర్మఫల్
కర్మగుణానుసారముగఁ • గాఁలుచు సంస్కృతి గూలుచుక సదా
నిర్మలత త్వయోగమున • నిల్వఁగ నేరక నెమ్మనమ్మునక
ధర్మము భాగయోగ మని • తల్పి తరింపఁగ లేరు మృత్యువుక. 390

సీ. విను ముఖలేంద్రియవిషయపరవశత్వ, మదియే మహామోహా • మనఁగ నెప్పు
మోహికి సంసారమునయంద గతి నిత్య, మాఁ గాడె మిథ్యాధ్యయోగమునను
స్వాభావికబహ్మభావంబు చెడ నెప్పు, దలఁచుచు విషయాళి • గొలుచు నాతఁ
డదియే వాని నడంచు • నాది నవలఁ గామమును గ్రోధమును బట్టి • పొడవడంచు
తే, ట్టిమాధుల విషయాదు • లప్పనంబు, నేయు మిత్తికి ధీరులై • చెలఁగువారు
విషయముల గెల్పి పరమాత్మవిషయమంద, నిల్చి ధైర్యమునన మిత్తినిం దరింతు.

చ. తెలిపెయిం బ్రవర్తిలి ముదిం గలకామములం దొలఁచుచుం
దలఁచక మిట్టిమిట్టిపనులెద్దిషయంబు లనాదరంబునం
దలఁగఁగఁ ద్రోచి ధీరుఁ డగుతత్త్వవిదుం డొగి మృత్యువో యనం
దలఁకక మ్రింగు మృత్యువు నుదగ్గిత మృత్యువు మ్రింగ దాతనిక. 392

† పొగదారి = ధూమాదిహర్షణ జ్యోతిరాదిహర్షణము పని చెందునిధమము;

‡ ధీరులు = చిత్త వికారము లేనివారు.

- క. కామానుసారి యగుచుం, గామంబులతోడ జనుడు • కడకేటి చనుఁ
గామముల ననుసరింపక, తా మహిమఁ గర్మగతులఁ • దటిగి తరించుఁ. 398
- ఆ. భూతదేహ మరయఁ • బూయ విఘ్నాత్మాది, కమున నప్రికాశక మగుసరక
మట్టిస్త్రాద్రిదేహ • మాసింది చీఁకు కూ, పమునఁ బడినయట్లు • బడలుపడుచు.
- ఆ. ఇంత పౌత్యగాత్మ • నెఱుంగ కథ్యాన్యశా, శ్రుంబుఁ జనువకుండు జనుడు వేద
వేత్త యైన వానివిగ్రహమో త్పా, వ్యాఘ్రము ట్లగుఁ నిర్భకంబు. 399
- తే. క్రోధలోభంబులంజేసి • కూడి మోహ, భయనమన్విత మయి నీచు, వర్షమందు
నలరునంతరాత్మయెమృత్యుఁ పగునట. చుఁ, జెలిసో, మోకుకూద్యహ, తెల్లముగను.
- ఉ. మృత్యు వనంగ ని ట్లని గ్రహించినవాఁడు వివేకవంతుడై
మృత్యుభయం బాకింతయు పహి పక పొల్పుచు నట్టివాసకే
మృత్యువు జంకి డొంకు వివయేచ్ఛల కంకియై నవాని నా
మృత్యువు మోహమూల మయి • మ్రింగు ననఁ ధృతరాష్ట్రుఁ డి ట్లనుఁ. 397
- ఉ. జన్మము లాచరించినద్విజాతీక బుణ్యతమంబులుఁ సుఖ
భ్యన్నతముల్ సనాతనము • లుత్తమలోకము లబ్బు నందునఁ
సన్నత మై పరార్థము పొసంగెడు నంచు వదించు వేదముల్
విన్ననువొప్ప నిట్లు విని • విజ్ఞుడు కర్మము సేయ కుంచునే. 398
- వ. అని యడిగిన సనత్కుజాతుం డి ట్లనియె. 399
- మ. తలఁచం గర్మఫలన్వరూపము నెడలదం గానఁగా లేనివాఁ
డలరుం గర్మమునంద వాని కగున • ట్లావేదముల్ సెప్పు వి
జ్ఞులకుం జెప్పవు వేత్త కర్మములలో • జూచ్చిల్ల కేఁ బ్రహ్మ మం
చు లనజ్ఞానగతిం గుమార్దములఁ ద్రుం, చుం దత్త వ్యమార్గంబునఁ. 400
- వ. అని చెప్పిన ధృతరాష్ట్రుండు వెండియు. 401
- తే. అంతటా నిండుకొనినపరాత్మ నెవఁడు, సంస్కృతిం బ్రవర్తింపఁగాఁ • జరిపె నిట్లు
కాక తానె ప్రవర్తింపఁచినో కదయ్య, దాన ఫల మేమి లేకున్న • దైన్య మేమి? 402
- వ. అది యంతయు ననుక్రమంబునం జెప్ప ననుగ్రహింపు మనినం గుమారుం డి ట్లనియె.
- సీ. బకఁ డైనకూటస్థునకు నియోజ్యనియోజ, కత్వాదులఁ భేదకల్పనంబు
పెద్దదోషం బని • పేర్కొనంబడు నవి, ద్యంజేసి జలచంద్రులట్లు జీవ
జాలంబు నిత్యమై • చను నది పరమేశు, ప్రకృతిసంభవ మని • భావమందు
నరయంగఁ దగు దాన • నాధిపత్యం బటఁ, బొదల దయ్యె ననాదిమూలమునను

తే, నిజము గనుగొనఁ జరమాత్మ • నిత్యుఁ డతఁడు, నిజవికారంబునఁజేసి • నిఖిలజగము
కల్పనము చేసె నది తదనల్పశక్తియని యెఱుఁగు మట్లు వేదముల్ తననఁ బలుకు.

క. అనిన ధృతరాష్ట్రుండు.

405

క. ధర్మముఁ గొందఱుఁ గొందఱి, ధర్మముఁ గావించు రం డధర్మంబున నా
ధర్మమొ ధర్మంబునను నధర్మమొ పోగొట్టుకొనఁగఁ • దగునె మునీంద్రా.

406

వ. అనిన సనత్కుజాతుండు.

407

తే. పుణ్యపావఫలద్వయంబును బాసంగుచుండు విద్వాంసుఁ డందుండియుం దలంప
జ్ఞానమునఁజేసి త్రేంచు నఁవ్వాని జ్ఞాన, హీనుఁ డొందుచుండును సిద్ధమిది నరేంద్ర.

తే. ఈశ్వరార్పణబుద్ధిమై • నెవుఁడు కర్మముల నొనర్చెడువిద్వాంసుఁ • డలర నందుఁ
దత్తలం బింత పొందియుఁధర్మమున నధర్మమును గొట్టు నన హెచ్చుఁధర్మ మరయ.

చ. అనవుడు నాంబికీయుఁ డను • నార్య! స్వధర్మము నాచరించున
జ్ఞననకుఁ బుణ్యలోకము లెసంగెడు నంచు వచింతు తత్త్వమం
బుచు నితరప్రకారమును • బోలఁగ నా కిపు డానతీయవే

వినియెడఁ గర్మమార్గ మన • విద్వదభిష్టుతుఁ డాతఁ డిట్లనుఁ.

410

మ. * బలమందుఁ బలవంతుల ట్లధికవిఘ్నార్థ ద్విజన్ముల్ ధరా
తలమందుఁ బొనరించి యజ్ఞముఖసత్కర్మంబు లెన్నేనియుఁ
గలుగం బ్రేతత ధూమమార్గమున స్వర్గం బంది యం దిన్నినా
ర్థలమిఁ గాంతురు కాంతిమై వెలుగుచుఁ • ఋక్షస్వరూపంబులఁ.

411

ఆ. ¶ స్వర్గ లేక జ్ఞానసాధనంబుగఁ గర్మమొచరించుట యమలమతులు
ముక్తదేహు లగుచుఁ • బోయి తిరివిష్టప, స్వర్గ మొంది సుఖము • పడయఁ గలరు.

సీ. † అమృతహస్తమును బాహ్యధ్యంతరజనం బెఱుఁగడు వేదవిదుం డెఱుఁగు నింత
వా రన్నపానముల్ • న్నఁ దృణోదక, ములు వ్రాలె నగుచోట • నిలువ వలయు
దాన నై దేహయాత్రాసిద్ధి తాపంబు, దెగు యోగసిద్ధికి • దెరు నగు నది
జడమూఁకల ట్లున్న • జను లవమానింతు, రది మేలు స్తుతికన్న • నట్టివారి

తే, కరయ బ్రహ్మస్వము హరింపఁనట్టివారి, యన్నము మెనుగ నగు నంగఁ మెన్న కాత్మఁ
మహాత్మను • కటింపఁ • కుండు వారు తావత్రయమువంకఁ బోరు నువ్వె.

* ఋక్ష స్వరూపంబునఁ = సకలస్వరూపమున.

¶ తిరివిష్టపస్వర్గము = తావత్ప్రయోగముక్త
మైనమోక్షస్థానము, అని శంకరభగవత్పాదాచార్యులపారివ్యాఖ్యనము.

† వర్ష = భావకారు.

- తే. పుత్రమిత్రాదినన్నిధి • పానగియున్న, నచలమును ద్వంద్వరహితము • నమల మైన
యంతరాత్మ నెఱింగినయట్టిఁ జైన, క్షుత్రియుఁడును బ్రహ్మణఁ డనఁ • జను ధర్మి .
- తే. ఎవఁడు జీవాత్మఁ బరమాత్మ • నెఱిగికోసఁగ, లేక కర్త భోక్త యటంచు • లేనిపోని
దారులం బడి యాత్మావహారి యైనవాఁడు పోరుఁ డొనర్చుచికిమ గలఁడె. 415
- ల. బ్రహ్మవేత్త యయిం • వాఁడు సాంసారిక, శ్రమము లొంద కర్థఁనంగహమునఁ
గాక శిష్టుఁ డయ్యుఁ • గానట్లు లున్న స, మృతుఁ డువద్రవవిరహితుఁడు నగును.
- క. విడిచినవిషయములం గొని, జనుఁడై వాంఠమును మెనఁగుఁశ్వానమురీతిఁ
గడిమిఁ నేనే బ్రహ్మవి, ముడ రని భాషించువాఁడు • దొనగుల నుండుఁ. 417
- తే. మానుషార్థమునం దాథ • మాని వేద, విహితశౌచాదికర్మముల్ • విడక యున్న
ఘనుఁడు దుర్ధర్ముఁడుఁ దుష్టకంపుఁడగును, బ్రహ్మభూతుఁడునాఁబడుఁ బార్థివేంద్ర.
- క. వేల్పుల నెల్లఁ వేల్చి న, నల్పమతిఁ గొల్పిఁట్టి • రావేల్పులునుఁ
బోల్పం బ్రహ్మజ్ఞానికి, స్వల్పముగా నైనఁ దౌల్య • మందరు జగతిఁ. 419
- శా. నమ్మానించు నెఱింగి న్ముక్తిఁ దొకఁ డిఁజ్ఞత్వమునం దూఱు లో
కమ్మం దియ్యవి తెప్పపాలులవలెఁ • గన్నట్లు లోకస్వభా
వముల్ పొ మ్మని గూఢవర్తనమునఁ • భాసిల్లు బ్రహ్మజ్ఞఁ డు
ల్లమ్మం దుబ్బక ప్రిబ్బ కుండు నెపుడుఁ • లక్షార్థలగ్నాత్ముఁడై. 420
- క. మానము మానం బేక, ప్లాంబునఁ గూడి యుండఁ • బాలువు తలవఁగ
మానమునకు నిపొందుడుఁ, మానమునకుఁ బరమునందు • మాన్యత గలుగుఁగ.
- తే. మానగోచర మగుచును • మనలుచు మనుజుండు స్వస్థానకర్మ, శోధకుఁ డయి
బ్రహ్మవిజ్ఞానసౌఖ్యంబుఁ • బాయఁ జేయు, శ్రీ నెనంగెను ప్రజ్ఞావిఁహీనుఁ డగుట.
- తే. మానమోహములం జెడిఁపో నొనర్చి, శాశ్వతానందసౌఖ్య మెఁసంగఁ జేయు
సత్యమునుక్రియదుమునూర్జనమువిద్య, శౌచమనునాఱు మలమరా, నదములగుచు.
- ప. విని ధృతిరాష్ట్రం దెట్టివారికి మానం బగు నది యెట్టిది తూష్ణింభావమే
మాన మగునేని దాన బ్రహ్మసందం బగునేని కాకున్న నెల్లగుం జెప్ప మనిన
నసత్పుజాతుండు వెండియును. 424
- తే. మనసుతోఁ గూడి వేదముల్ • చనియు బ్రహ్మ
మును బ్రవేశింపఁగా లేమిఁ • బాలువు మీఁతె

% వాంఠము = కర్ము. † పత్తము = యథార్థ భావము: హీ = అకార్యకరణమందు సిద్ధ
దము = అంతరంగికత; అర్జనము = అకాలియము; విద్య = బ్రహ్మవిద్య;
శౌచము = మలకల్మషక్షోభము;

హూన మని చెప్ప నై బ్రహ్మ * మానిమిత్త

మునన పుట్టెను జామి వేదములును దలఁప.

425

వ. అవాక్య సనగోచరం బగునట్టిపరమాత్మ జ్యోతిర్మయం బని గలంతు మనిన ధృత రాష్ట్రం డి ట్లనియె.

426

క. వేదాధ్యయనము చేసిన, భూదేవుడు పాపకర్మమునఁ బోయినయే

వేదము వానిఁ బునీతునిఁ, గాఁ డెలుపం గలదొ లేదొ * కరుణం జెపుమా.

427

చ. అనిన ననత్సుజాతుఁ డను * నానిగమంబులు పాపకర్మముం

బాసరుచువానిపాపమును * బోకడఁ బెట్టి పునీతుఁ జేయఁ జా

లని వని నీ వెఱుంగు మవి * లా వఱి పోయెడునప్పు వీడి పో

పును వడి వాని తెక్కదుగ * పుట్టినపులులు గూటినిం బలెఁ.

428

క. అనినఁ ధృతరాష్ట్రం డను, మునివర వేదములు వేదముల నఱిగినవా

నిని బ్రోవఁ జాలవేనిఁ, విన నేటికి మేటు లనెనుఁద్విజవాక్యంబుల్.

429

వ. అనుడు ననత్సుజాతుండు.

430

శా. % తన్నామాదివిశేషరూపముల నేతద్విష్టవం బొప్పు ద

. ద్విష్టం బాపరమాత్మ యంచ శ్రుతుల్క * డెల్పు న్మను లైల్పుచుం

డ్రెన్నం దత్ప్రియవృత్తిఁ బూనఁ దగు నిం * దిబ్యాతపోయోగ మా

పున్నం బూడిచిపుచ్చు నెల్లకలువంబుఁ జ్ఞాని యో నవ్వలఁ.

431

తే. జ్ఞానమునఁజేసి విద్యాంసుఁ * డైనవాఁడు, బ్రహ్మవిద్యర్యుఁడై సుఖప్రాప్తిఁ దనరు నట్లు గాక స్వర్గఫలంబు * నానఁ జేసి, కర్మ మొనరించువానికి * గతులు మొందు.

432

క. ఇమ్మహిఁ గావించినకర్మమ్ములఫల మందుఁ గుడిచి * క్రమ్మఱఁ దచ్చే

వమ్మున నిట సంస్కృతిమార్గమ్మునను బరిభ్రమింపఁ * గలఁ డరయంగఁ.

433

తే. † బ్రహ్మవేత్త పొనర్చినభవ్యతపము, మిగుల ఫలవంత మగు నన్యఁ * దగునతండు

తగ నొనర్చినతపము తఃక్రమము గాక, యింపు కింపుక యై ఫలమిచ్చు ననుడు.

వ. ధృతరాష్ట్రండు ననత్సుజాతునిదిక్కు మొగంబై బ్రహ్మవేత్తలతపం బేల కేవలబై

నమ్మడం బగుచుండు నెఱుంగం జెప్ప మనిన నతం డతని కి ట్లనియె.

435

తే. వినుము నిష్కల్మషం బయి * వెలయుతపము

పెరుగుచుండుఁ గేవల మనఁ * బేర్చిఁ గాంచి

యట్టితపము జగన్మూల * మరయ దాని

వలన విద్యాంసు లన్ముతంబు * వడసి రనఘ.

436

వ. అని చెప్పిన ధృతరాష్ట్రుడు తపంబునకుఁ గల్గఁచు బెడ్డి యకల్మషతపం బెట్టియది
దానిం జెప్పి బ్రహ్మజ్ఞానంబు గలిగింపు మనిన నతంబు వేడియును. 437
తే. క్రోధ మాదిగఁ బండ్రండుఁగొప్పదోషములు సృశంసము లేకును • గలుషము అని
జ్ఞాన మాదిగఁ బండ్రండు • నన్దణములు, నిర్మలము అని వేదంబు • నిగిడి పలుకు. 438
వ. క్రోధము, కామము, లోభము, మోహము, విదిర్శ, యక్మస, యసూయ, మానము,
దోషము, స్పృహ, యిర్ష్య, జగుప్స, యనునివి పండ్రండును మహాదోషంబులు
సంభోగమం దిచ్చ, పరోపదోషమునేయుట, యిచ్చి వగచుట, కృపణత్వము, జ్ఞాన
బలరాహిత్యము, నింద్రియవర్ణప్రశంస, భార్యపై నూరక కలహించుట, యనునివి
యేమను సృశంసము లిం దొక్కఁడొక్కఁడ యైన మృగయుండు మృగములం బోలె
మనుష్యులంద్రాన్వేషణంబు గావించి యనర్థం బాపాదించు జ్ఞానము, సత్యము,
దమము, శ్రుతము, సమాత్సర్వము, స్త్రీ, తితిక్ష, యనసూయ, యజ్ఞము,
దానము, ధృతి, శమము, నివి పండ్రండును మహాగుణంబులై బ్రహ్మబలత
మహావ్రతంబు లయ్యె వీనిం గలిగినవారు నర్వప్రపంచంబు నాత్మవశంబునం
గావించుకొందు రొండు రెం డైనవారునం గ్రమంబునఁ జ్ఞానులై బ్రహ్మభూతు
లగుదు రిందు దమం బత్యంతదుష్కరంబు దానికి నన్యతంబు, పైశునంబు, తృష్ణ,
ప్రాతికూల్యము, తమము, నరతి, లోకద్వేషము, సభిమానము, వివాదము, ప్రాణి
పీడనము, పరివాదము, నతివాదము, పరితాపము, సక్షమము, నధృతి, యసిద్ధి,
పాపకృత్యము, హింస, యనుపదునెన్నిదియును దోషంబులై దమంబునకుఁ బ్రతి
కూలంబు లయ్యె నీదోషంబులే మదంబునకు సాధనంబులై మదదోషంబులు
నాఁబడు వీనిం న్యజించినం గాని దమంబు సిద్ధింప నేరదు మఱి త్యాగంబు వడ్డీ
ధంబు సీరి వచ్చిన నుబ్బకుంట ప్రథమంబు వైరాగ్యయోగంబున నిష్టాపూర్తంబు
లాచరించుట ద్వితీయంబు కామత్యాగంబు తృతీయం బిది దుర్లభంబు ధనత్యా
గంబునకు దుఃఖింపమి చతుర్థం బప్రియంబు వాసంగిసప్రమ న్యథఁ జెందమి పంచ
మం బర్హం డైనయాచమనకుఁ బుత్రదారాదులనేని యొసంగుట షష్ఠంబు మఱియు
నుహృత్ప్రియంబునకు హర్షంబును, సప్రియంబునకు వ్యథయు, సడిగినదాని లే దప
కుంటయు, మేలు చేసి చేసితి ననకుంటయు, స్వార్జితధనంబు యనుభవించుటయు
దనకార్యంబు చెడినఁ మిత్రకార్యంబు దీర్చుటయు సనునాటును సాహర్దంబునకు
ముఖ్యగుణంబులు సత్యము, ధ్యానము, సమాధానము, చోద్యము, వైరాగ్యము

నస్తేయము, బ్రహ్మచర్యము, సంకమాము నను నెనిమిదియు సప్రమాదంబునకు గుణంబులు గుణంబులం దెల్ల సత్యంబు సర్వోత్తమంబు సత్యంబునంద సర్వలోకంబులును నుపరితీష్ఠితమృలు సమృతంబు సత్యసమాహితం బీచెప్పినగుణదోషంబు లెల్ల సప్రమాదంబునం దెలిసి దోషంబులం బరిత్యజించి గుణంబులం బరిగహించి చేసిన తపంబు నిష్కల్మషంబును సమృద్ధంబు నై కేవలంబు నాబడు నని వెండియును.

తే. చెప్పితిని నీకు నిట్లు సంక్షేపముగను, దెలియ మీనుము రాజేంద్ర! యింద్రియవినిగ్రహము విశుద్ధము కల్మషహరము జన్మమృత్యురోగజరాపహా • మెన్ని చూడ.

వ. నిగృహీతేంద్రియండు నిత్యసుఖ యనిన విని ధృతరాష్ట్రుండు కుమారుం జూచి వెండియును.

441

సీ. ఆఖ్యానములతోడ • నై దై నవేదము, లారఁ బఠించిన యట్టివారు

మఱి నాల్గువేదముల్ • నెఱి నెఱింగినవారు, వేదప్రియము నేర్చి • వెలుగువారు

రెండువేదముల • దండికెక్కినవారు, నొక్కవేద మెఱింగియున్నవారు

నొకవేదమే జదువక యున్నవారును, బ్రాహ్మణజాతిలో • బరగుచుండు

తే, వారిలో వేరు ఘను లైనవారొ నాకు, దెలిసికొనఁ జిత్రమయ్యె నోనలలితాత్మ

తెలియఁ జెప్పవె నావుడఁ • దేటవడఁగఁ, జెప్పె నిట్లు కుమారుడు • చెలిమిఁజేసి.

సీ. * అద్వితీయుఁడు వేద్యుఁ • డనవద్యుఁ డగువరు, నెఱుంగఁ జాలమి వేద • మిట్లాకండ

బహువిధంబుల భిన్న భాంబు నుండె నీవిధ మెఱుంగక వేదవిదులు దారు

ప్రాజ్ఞుల మని యెంచి • ప్రచ్యవమానులై, వ్యర్థసంకల్పులై • బడలువడుచు

సత్యనిష్ఠులు గాక • సతము లోభంబున, యజ్ఞాదికర్మము • వాచరింతు

తే, వారు సంసారమునఁ బడి • వ్యర్థసౌఖ్య, మభిలషించుచు వేద్యతత్త్వావబోధ

మందఁ జాలక బ్రాహ్మణులయ్యుఁ జాలఁజరువుటంజేసి బహువ్యాసంజ్ఞగొండు

తే. ఎఱిఁడు సత్యాదిలక్షణంబెఱిఁగియుండు, వాఁడె బ్రాహ్మణుఁ డని నీచుఁసాన్వరిమి • ను

నెఱుగు మితిరుండు బ్రాహ్మణుఁడని వాడు, బ్రాహ్మణుం డన నొప్పుటఁపార్థివేంద్రి.

తే. * శ్రుతులు స్వచ్ఛందయోగసంకల్పినిజేసి, బ్రహ్మమంగుఁ బ్రమాణమైపరఁ బురుషు

దాన వానిఁ బఠించి పంచాంగంబు లెల్ల, నెఱిగి రీశ్వరు దృశ్యము • నెఱుంగ రైర.

తే. వేదములలోన నొకటియు • లేదు తత్త్వరూపము నెఱింగినది జడరూప మైన

వేదమునఁజేసి యీశునిక • వేద్య మైన, జగము నై నను దెలియంగఁజాల రెవరు.

తే. ఈశు నెఱిఁగిన జగ మెల్ల • నెఱిఁగి కొనుచు, జగ మెఱింగిన నీశు నెఱిఁగికొనంబు

వేదవేత్తయై తా నొక్కవేద్య మెఱిఁగి, యెఱుంగఁ డీశ్వరు వేదములెఱుంగ లేవు.

- అ. అది య టైన వేదవిదు లీశ్వరుని వేదముల కవిషయ మైనవెలుగ గని యెఱిఁ
గినకతమున నీకుఁ • గన శ్రుతుల్ హేతువుల్, శక్తికళఁ గనఁ జెట్ల • శాఖలట్లు.
- సీ. అభ్యాస తై పరు • నరసిసట్టిడు బ్రహ్మఁబుం డన నొప్పు నాతం జొకప్పు
విషయనక్తుఁడు గాక • వేదాంతములఁ బరాత్పరు వెదకుచు నొందుఁతెరువు చనక
మిన్నకుండి చలింప • కున్నమనంబునఁ, దన్నుఁ దాఁ జూచుచు • నెన్నికొనుచు
నున్నయే బ్రహ్మంబు • త న్నెదుర్కొన వచ్చు, నంతఁ దా నీశ్వరు • నంద వచ్చు
- తే. మానమునఁజేసి ముని యయ్యెఁ • గాని ఘోర
కాననాంతరమం దుంటఁ • గాను వినుము
క్షరము లేనివరేశ్వరు • నరసిసతఁడు
నమ్ముచి శ్రేష్ఠఁ డని చెప్పఁ • జను నశ్రేష్ఠ.
- 449
- వ. సర్వేశ్వరుండు సర్వార్థవ్యాకరణంబునఁజేసి వైయాకరణు డనియు నక్షరాదినామ
రూప ప్రపంచంబు వ్యాకరించుటఁజేసి వ్యాకరణంబును దమ్మలా బని యు
నెఱుంగునది.
- 450
- తే. తలఁపఁ బ్రత్యక్షముగ లోకఁములను సరసి, సట్టివిద్వాంసుఁ డీశ్వరు • సరసిసట్టి
జనుఁడు సర్వజ్ఞఁడై యొప్పునత్యమందు, నిలిచి బ్రాహ్మణు డయ్యె నోనృపవరేశ్వరు.
- తే. ఆనుపూర్వముగా శ్రుతు • లభ్యసించి, జ్ఞానశౌచాదులం దుండి • మానవులను
బ్రహ్మము నెఱిగినట్టిఁడై • పంగునాతఁడొప్పు విద్వాంసుఁ డని వేరునొందుటకును.
- వ. అనిన విని ధృతరాష్ట్రుండు
- 453
- తే. ఈవు పరమార్థ మగు బహ్మఁమెఱిగికోనఁగ, సాధనంబులఁ జెప్పితి, నంయమింద్ర
కరుణతో వెండియుఁ నాకుఁగలతెఱంగు, లోకద్దుర్లభ మగుదానిఁచాకోనఁ దగు.
- వ. అని యడిగిన సనత్కుజాతుండును.
- 455
- తే. బ్రహ్మముం ద్వరపనువారు • వడయ లేరు
విషయములఁ దోలి మది బుద్ధి • వెలయ లన
ముగ నొనర్చినఁ బడయంగఁ • దగును దానిఁ
దలఁప బ్రహ్మచర్యము తఁ త్యాగపంబు.
- 456
- వ. దాన సమృతత్వంబు సిద్ధించు ననిన ధృతరాష్ట్రుం డాబ్రహ్మ విద్వాప్రబోధకం టైన
బ్రహ్మచర్యం బె ట్లగుం జెప్పు మనిన సనత్కుజాతుం డి ట్లనియె.
- 457
- సీ. మనుజేంద్ర చిత్తెడ • విను బ్రహ్మచర్యంబు, క్రమమెల్ల నాచార్యులకడకు నేగి
శిష్యులై శుశ్రూషఁ • జేసి విద్వాంసులై, దేహభిమానంబు • తెఱలఁ జేసి

- కామంబులక రోసి • ఘనులై చరించుచు, ధీరభావమున శరీర మీఁగి
నిత్యమై సత్యమై • నగఁజొందుబ్రహ్మంబు, నొందఁ జాలెదరు మహాన్నతగతి
తే, మాతరపితృవృద్ధతృణసమంబు జన్మ
మనఁగ రాదు సద్గురుదత్త • మైవజన్మ
ముత్తమోత్తమ మమృతమై • యెప్పుడ గాన
గురుని శిష్యుఁడు భక్తిమై • గొలువ వలయు. 458
- చ. గురునకు నెగ్గు నేయి కొకకొంచెముగాని నయ్యకమంబునక
నిరతము విద్య నేర్చుటయు • నేర్చినదానఁ గృతజ్ఞుడై గురుగ
గురుతరభక్తి నెంచుటయు • గోచకకుం దగ నిచ్చుచుంటయుగ
గురునతినిం గురుం బలెను • గొల్పుచు నుంటయు నాల్గుమార్గముల్. 459
- క. ఈనాల్గు బ్రహ్మచర్యస్థానమునకు మెట్లు వాని • ఛాత్రుడు పొందగ
గా నగుఁ గాలమున గురు, భ్యానమున స్వబుద్ధిగతి సహభ్యాసకృతిగ. 460
- వ. మఱియు జ్ఞానాదు లీరాజును నాఁక విధంబు లైనత్యాగంబును నెనిమిదివిధంబు
లైనప్రమాదంబును ధర్మాధిపతిపాలనసహం బయినసామర్థ్యంబును మొదలగు
నన్నియుఁ నాచార్యయోగంబునంజేసియు బ్రహ్మయోగంబునంజేసియు బ్రహ్మ
చర్యంబును ఫలించు బ్రహ్మచర్యంబున ఫలించని దెద్దియును లేదు దేవతలు దేవ
త్వంబు గాంచుటయు ఋషులు మహాభాగు లగుటయు గంధర్వులు నప్పరనలు
నుత్తమహంబులం బడయుటయును సూర్యుండు జగత్ప్రకాశకుం డగుటయు
బ్రహ్మచర్యంబుననే యని యెఱుంగుచది బ్రహ్మచర్యం బెవ్వరి కెయ్యది యభి
ప్సితం బయ్యది వారికి సిద్ధింపఁజేయు నట్టిసర్వాస్థానధికం బైన బ్రహ్మచర్యంబున
నిట్టిఫలంబులం బొంద నవేఱింప వచ్చుతజ్ఞానంబుం బొంద నవేఱింపు టుత్తమంబు
జ్ఞానంబునం గాక జ్యోతిష్మయం బుత్తమోత్తమం బైనచరత్వంబు నొందుటకు
నొండుమార్గంబు లే దని చెప్పిన విని ధృతరాష్ట్రుండు. 461
- తే. అమృత మక్షర మగుబ్రహ్మ • మరయఁ దెలుపొ
నలుపొ యెఱుపొ సచ్చనయో కఃపిలమొ రూప
మెవ్విధంబున నుండునో • యెందు వెలుగు
చుండునో నా కెఱింగింపు • మో మునీంద్ర. 462
- వ. అనిన సనత్కుజాతుం డతని కిట్లనియె. 463
- తే. శుక్లకృష్ణాదివర్ణముల్ • చూడ బ్రహ్మమునకు లేవు పృథివ్యాదిభూతపంచ
కమునయందు ఋగాదివేదములయందు, గానఁబడ దంత పెదకినఁగని వింటె.

- ఉ. ఆ పరమాత్మరూపము మహావీరులై తగువారియాత్మలం
దేవగుచీకటిం దొలచి • యెప్పుడు నొప్పుచు నుండు నింత కిం
తై పరికింప సంతకును • నం తయి వెల్లుచు లోక మెల్ల ద
ద్రూపమునంద లీన మయి • తోచెను నూవె విపాకవేళలగా. 465
- ఆ. ఆత్మవేత్త దీని • సరయంగఁ జాలెను
జ్ఞానయోగమునను • దాన నాతఁ
డమృతుఁ డగుచు నమృత • మగుబ్రహ్మమును బొందు
ననుచు మఱియు నిట్లు • లనియె నతఁడు. 466
- బ. మఱియు నింతకుమున్న చెప్పినక్రోధలోభాదిద్వాదశమహాదోషంబులం దగులక
పారుష్యాదిన్యశంసధర్మంబు లాటును గృహణత్వాదు లేడును విడిచి మూఢసంజ్ఞాంబు
గాక సత్యాదిద్వాదశమహావీర్యంబులం దగిలి డమ త్యా గాప్రమాదాదులం దమృ
తంబు గల దని తలంచి బ్రాహ్మణపరీవాదంబు గావించి సరకంబునాలు గాక మనీ
షియై యర్థకిం దారపుత్రాదుల నైన నొనంగుచు మిత్రార్జితధనంబు ముట్టక స్వాస్థి
తార్థంబ మెనంగుచుండువాఁడు నిజాత్మయంద పరమాత్మం జూచుచుండు. 467
- ఆ. తలఁప నట్టివాఁడె • ద్రవ్యవంతుఁడు గుణవంతుఁ డతఁడు విషయవంచితుండు
కాక యుండు నదియె • ఘనతపం బూర్ధ్వగ, త్రిప్రదంబు నాఁగఁ • దెలియ నొప్పు
- బ. సత్యప్రచ్యయమాను లైనవారికి సత్యావధారణంబునంజేసి సంకల్పంబునన సర్వయ
జ్ఞంబులుం బ్రవర్తించు నవి మనోవాక్కాయకర్మకృత్యంబులై యూర్ధ్వగతివిధంబు
లగు నిర్గుణబ్రహ్మవిదుం డగుబ్రాహ్మణున కైనమనోయజ్ఞంబు కైవల్యకారణం
బని వేదవిదులు పక్కాణింతు రదిగావున విద్వాంసు లగువా రితరార్థంబులం
బోధింప కీయర్థంబ యెల్లశిష్యులకును బోధించునది యోగంబునంద సర్వంబును
బ్రతిష్ఠితం బని యెఱింగినవా రమృతత్వంబు నొందుదు రాకర్ణింపుము. 469
- తే. సుకృతకర్మమునంజేసి • శుద్ధతత్త్వ మరయ నోపడు యజ్ఞకార్యాదికమున
జనుఁడు విద్వాంసునట్లు మోక్షంబు నంది, శాశ్వతానంద మొందగఁ • జాలఁ డధిప.
- మ. అదిగానం జలనంబు లేనిమదితో • నై యొక్కరుం డొక్కచో
నుదయం బస్తమయంబు లేనిపద మెంతో భక్తి భావించుచు
జడచిద్దానమునగా మహాన్నతగతిం • జెడు నృహమాని యై
యిది వేదోక్తము నిందకుఁ న్నుతి కతం • డింతేని కాకుం డెఱిగ.
- తే. దేని వేల్పులు నేవీంతు • దేనివలన
సూర్యుఁడు వెలుంగు నది పరిశుద్ధ మిద

మగుమహాజ్యోతి యై యొప్పు • నట్టిబ్రహ్మ
మును మహాయోగు లీక్షింతు • మనమునందు.

472

తే. అట్టిబ్రహ్మంబువలన జూపట్టునాహి, రణ్యగర్భుఁ డాతండు విరాట్టు నాఁగ
నతిశయిల్లి జ్యోతిర్మధ్యమందుఁ దనకుఁ, చాఁ దపించుచుండు ననన్యతవ మగుచు.

తే. అరయఁ బరమాత్మవలన జీవాత్మ యెనఁగుఁ
గాన జీవాత్మఁ బరమాత్మ • గా నెఱింగి
కవులు జీవాత్మచే నాత్మఁ • గట్టికొందు
రవలఁ బరమాత్మ యొక్కఁడే • తవుల నుండు.

474

తే. ఆదిఁ బంచభూతములు పరాత్మవలన, నయ్యె నాభూతముననుండి • యవల స్థూల
దేహములు పుట్టె నాస్థూలఁ దేహమధ్యమందు జీవుఁడు బరమేశుఁ • డధిపసింతు.

తే. దిక్కుల విదిక్కులఁ నిండి • తేజరిల్లు, తేజమున నొప్పుచుండు నాఁ దేవయ్యగ్గు
మందు జీవుఁడు భూత దేహమున భువిఁ బరాత్మ పరిశుద్ధమై దివిఁనలరుచుండు.

తే. అధ్వన నుయ్యను నవ్యయం • బైన దేహ, మనురథంబున భ్రమణము • నందుకర్మ
ప్రకమున నెప్పి జ్ఞానధ్యజయత మైన, జీవునిందిర్యాశ్వములు మోచికొనుదివిని.

చ. ఎవఁడునుగాని పోల్చుట కొఁకింతయు శక్యము గానిమాత్మఁ గ
న్గవఁ గన లేరు తాత్త్వికులు • గాఢవినిశ్చితచిత్తవృత్తి న
ధ్వనసిత మైనచూపున నిజాత్మగఁ గాంచి భజింతు వారికిఁ
ధునివముగ నొడఁ గల్గెడిది • దొప్పలు దోరలు ముక్తిభామినల్.

478

తే. మనము బుద్ధియు నింద్రియమండలంబు, దేవరక్షితముల యయి • ధీజలియు
విషయములఁ జిక్కి సంసారవిధులఁ గూర్చు, వాని గెల్చినయోగియే • బ్రహ్మ మగును.

తే. మధుకరము లర్థమానము • మధువుఁ జేర్చి, యర్థమానము భుజించుచునట్లు పూర్వ
సంచిత మగుకర్మముఁ జెరఁజన్మమందు, ననుభవించు రీశానాజ్ఞ • యగుటకరణ.

ఆ. జ్ఞానపక్షరహితు • లైనవారు హిరిణ్యపర్ణపృక్ష మంది • ప్రజకలిమి
జ్ఞానపక్షు లగునుఁ • బూని యథానుఖంబుగను ముక్తు లగుదు • రెగిరి పోయి. 481

క. యోగి సమాధి సపానముఁ, బాగుగఁ బ్రాణమునఁ గట్టి • ప్రాణము మనమం
దాఁగి మనంబును బుద్ధిఁ, దాఁ గనుగొని సత్యమార్చిఁ • దగ ముక్తుఁ డగుఁ.

ఆ. హిమవోరె హంస • మయ్యది సంసార, నలిమందు నుండి • చరణ మొక్కఁ
డెత్తు నొక్కచరణ • మెత్త దెత్తినయేని, యమృత మనఁగ మృత్యువనఁగ నున్న.

తే. నద్విదానందరూపుడై • సర్వభూత
యుతుఁ డయినపురుషుడు లింగ • యోగమునను

* అనఁగాఁ బరమాత్మ భౌతిక దేహమందు జీవాత్మభావము నొందియుఁ దాను స్వభౌతికము నొంది
యందు నని భావము.

సంచరించు సంగమహాశ్రాంతితుఁ డయి

మాధు లెఱుంగలే రాదివ్యమూర్తిమహిమ.

484

ఉ. సాములు వచ్చి మర్త్యులను • బట్టి స్వవృత్తి విషవహానముగా
నేమఱు చేసి లాఁగలఁ బ్రవేశ మొనర్చెదరీతి నింద్రియ
గ్రామము ముట్టి దుర్విషయరాశి బడల్పడఁ జేసి పోవు నా
సాముఖగహ్వరంబులకుఁ • జత్తురు వారలు మోహితాత్ములై.

485

తే. శమదమాదిసహితులందు • శమదమాదిరహితులందును నిర్వికారముగ నీశుఁ
డతికి యుండును విషయములతుక్కున్న, సమృత మతికిన సంస్కృతియగుఁ దలంప.

తే. వేల్చినచు వేల్చకుండిన • విద్యవలన, నిహవరంబులఁ జేరంది • యీశు నొందు
జనుఁడు బ్రహ్మవిద్యలఘుత్వమునుబొనర్చి, దట్టిప్రజ్ఞానమును ధీరు • లందఁగలరు.

ఆ. ఎవ్వఁ డట్టియాత్మ • నెఱిగి జీవాత్మలో, నైత్య మొండఁ జేయు • నతఁడు పురుషుఁ
డనఁగ నెఱ్ఱి వానియొల్మి వినాశన, మొంద దనుచు నెఱుంగు • మోనరేండ.

ఉ. కావుననత్యంతం డగుచుఁ • గ్రాలెడువానికి మృత్యుభావముల్
లే వన బంధమోక్షములు • లే వని చెప్పఁగ నేల సావముల్
లే వస్వతంబు సత్యమును • లే దశుభం బమృతివనీక్తియుగా
భావన నేయఁ గారణము. • పట్టదు బ్రహ్మము తాన కావునక.

489

చ. కనుగొన రానియాపమునఁ • గ్రాలుచు నుండెనుట్టి బ్రహ్మముగా
ఘనులు సమిద్ధనత్వము వికారవిహారులు పండితకోత్తముల్
గనుగొనఁ జాలి కష్టములఁ • గన్గొనఁ జాల కొకప్పు తాను నే
నని ముందు దఱిగిసముహమ్ములు కావున వారు ముక్తులై.

490

ఆ. స్వభూతికోటి • సాక్షాత్కరించెడు, నట్టి గూత్మ నెఱుంగు • పట్టివాఁడు
బ్రహ్మ మొందు నెందుఁబరగుమందు నట మనశ్శయింపఁ జేపుడుస్వాంతిమందు.

తే. స్నానపానాదులరూపాలుఁడలముగలుగు, జనులకుఁ బహాదధి • బ్రహ్మచారి • బ్రహ్మచారి
యట్లు బ్రహ్మజ్ఞునకుఁ బ్రపంచాదికము ర, సంతయుఁ బ్రమోదనము లేని, దగుచుజూపె.

వ. అని యిట్లనేకప్రకారంబుల ననత్తుజాతుండు జీవేశ్వరత్వం బుపన్యసించి తద్వృ
త్తిరణార్థంబు స్వానుభవప్రకారంబు బ్రవర్తించువాడై మఱియు నిట్లనియె.

491

తే. ఏన తిల్లియుఁ దండ్రీయు • నేన తాత, నేన పుత్రుఁడఁ దలపోయ • నేనె నర్వ
మునకు నాత్మను మీ రెల్లరును మదీయు, లైన నా కీరు గారు నే • గాను మీకు.

మత్తకోకిలము. నాదుజన్మము నానివానము • నాపృతిష్ఠయు నాత్మయే

కాదు నా కితరంబు మావులు • గాని రేవులు గాని న

మౌనముం గొని తొట్టుపాటును • బొంద కుండుదు నాత్మయై

నాదురూప మెఱింగి వండితఁనాధుడైనరుఁ డొప్పెడుకా.

495

అ. లఱుపు కన్న నఱుపు • నై సుమనస్కుడై, నర్వభూతకోటిఁజనకుఁ డగుచు

నమరునర్వభూతఁనమితిహృత్పండరీఁముల నుండునాత్మఁ • గనుము నీవు.

496

క. అని బ్రహ్మపరోక్షసాక్షాత్కారంబు గావించుచు సువన్యనీంది ధృతరాష్ట్రనకుం

గల సంకయంబు లెల్లం దీర్చుచుండె నంత నిశాంతం బగుటయు ససత్సుజాతుండు

ధృతరాష్ట్రవిదురుల నామం త్రణంబు చేసి యంతర్ధానంబునొండె విదురుండును నిజ

నికేతనంబునకుం జనియె నని చెప్పిన విని నైమిశారణ్యవాసు లవ్వలివృత్తాంతంబు

చెప్ప మని సూతు నడుగుటయును.

497

—♦— ఆశ్వాసాంతము. —♦—

అ. నే నన నెవ్వరో యెఱుంగ • నేరక కోరిక లెన్ని యేనియుకా

మానసమందుఁ బెట్టుకొని • మానటి మాటికిఁ జచ్చి పుట్ట నై

కానఁగ నై ననంస్మృతి సుఖం బనుదుఃఖము నొందుచుంటి న

జ్ఞానము వాచి యిం కయిన • శాశ్వతసౌఖ్య మొనంగవే ప్రభా.

498

క. నే నొక్కఁడు నీ వొక్కఁ, జైనపు డెని యెట్లు లైన • నగుఁ గాని యింకా

నేనె నీవును నీవే, యే నయినపు డైనఁ బ్రావ • వేటికి దేవా!

499

గద్యము.

ఇది శ్రీమదధునాతనోభయకవిమిత్ర వేంకటయజ్ఞగోపుర

నమారాధితవిబుధరాజ శ్రీపాదకృష్ణమూర్తివిరాజ

ప్రణీతంబయిన శ్రీకృష్ణభారతంబునం దుద్యోగ

పర్వంబునఁ ద్వితీయాశ్వాసము.

శ్రీ. శ్రీ. శ్రీ.

శ్రీ
బాలాశ్రీ పురమండరైవనమః.

శ్రీకృష్ణభారతము

ఉద్యోగపర్వము—శృతీయాశ్వాసము.

విజ్ఞానమయాత్మక

మావిష్టుం డగుచు నమృతం ♦ డవ్యయుఁ డగునా
దేవుండు నన్నుఁ దనలో

నేవేళం గూర్చుకొనఁగ ♦ నే నర్పింతుఁ.

1

—♦♦♦ యానవంధిపర్వము. ♦♦♦—

వ. అక్కఱకుండు శౌనకాదిమహామునుల కిట్లనియె నట్లు ననత్సుజాతుండు ననినంత
నిశాంతం బగుటయు నాంబికేయుండు కాల్యకరణీయంబులు సాకల్యంబుగం దీర్చి
మంత్రిసామంతహితపురోహితపరివారపరివృత్తుండై భీష్మ ద్రోణ కృపాశ్వత్థామ శల్య
కృతవర్మ జయద్రథ కర్ణ శకుని సోమదత్త బాహ్లిక విదుర యుయుత్సు ప్రభృతులైన
బంధుబృందంబును దుర్యోధనుడు శ్వాననాదికుమారసందోహంబునుం గొలువఁ గొలుపు
దీరె నప్పుడు. 2

చ. సురుచిరత్నజాలపరిశోభితరుక్మమయాననంబులఁ

దొరలు నభాస్థలంబునను ♦ దోరపువైభవ మొప్పు భూషణాం
బరదుది యెల్లెడం గలయఁ ♦ బర్వంగఁ బార్వణాచంద్రులో యనం
బరఁగుచు నుండి రెంతయును ♦ బాహుబలార్జితకీర్తిమూర్తులై. 3

వ. ఆనమయంబున నంజయుండు వచ్చి ప్రతిహరులవలనం దనరాక రాజున కెఱిగించి
పుచ్చి నభాప్రవేశంబు గావించి నముచితాననంబునం గూర్చుండి నే నుపప్లావ్య
పురంబునకుం బోయి పాండవులతోడం బ్రసంగించి వచ్చితి వారు కారవుల నెల్ల
వేర్వేరు నడిగి పెద్దలకు నమస్కారంబులుం బిన్నుల కాకీర్వాదాభినందనంబులునుం
గావించి రవి చెప్పుచుండ ధృతరాష్ట్రుం డతనిదిక్కు మొగంబై యిట్లనియె. 4

తే. అర్జునుడు రాజమండలియరుచుండ, నిన్నుఁ గని యెట్లు వల్కెనోమున్న నాకు
నెఱుంగఁ జెప్ప మాతనిది త్రవ్వతి యెట్టిచందమున నున్నదో విందుఁరింద టిచట.
వ. అనిన సంజయుం డీదృశరాష్ట్రమహీశ్వరుం డడిగినదానికిం జెప్పెద నప్పార్థునివల్కు
లీదుర్యోధనుం దొట్టిదొర లెల్లరుం డెల్లంబుగ నాకర్ణింతురు గాక యని యిట్లనియె.
తరువోజ. వినుఁడు పార్థివులారవిజయుండు నన్ను వేడ్కవైఁ బిలిచి యావృష్టివీరుండు

వినుచుండ ధర్మజా వన్నడి నుండి విహితక్రమంబున విశువక సీవు
చని కురుసభలోన జనులును దుష్టసంభాషణము సేయఁ జాలినసూత
తనయుండు వినుచుండ భారరాష్ట్రనకుఁ దగఁ జెప్ప మని చెప్పెఁదవిలి నాతోడ.

తే. దేవతలు దేవరాజ్లోకి దీరినట్లు, తేరి స్వంజయపాండవుల తివిరి వినఁగఁ
గన్నుఁగవఁ గెంపు దోఁప నాఖండలాత్మభవుఁడు నాతోడఁ బలికినపలుకు లిట్లు.

—◆◆◆ సంజయుండు దృశరాష్ట్రన కడ్డుఁడు చెప్పినమాటలు చెప్పట. ◆◆◆—

తే. కాలపరిపాకమునఁజేసి కానలేక, ధర్మసుతునకు రాష్ట్ర మాధారరాష్ట్రఁ
డిడక ననుఁ బోరికిం బిల్వఁ దొడఁగె నకట! కర్మఫల మిట్లు వారికిఁగాన నయ్యె.
వ. వాసుదేవాభిరక్షితు లగుభీమార్జునసకులనమాదేవులయు శైవేరు ధృష్టద్యుమ్ను
శిఖండి ప్రముఖశూరవర్మలయు బాసటం జేసి భాసిల్లునీయుధిస్థిరుం బోర మార్కొన
నేరికిం దరగింబు గామి నిక్కంబు వా రజాతశత్రునడం జేసినమిథ్యావచారం బది
ఘోరాగ్నిరూపంబై నింగియు నేలయుం గాల్చుకుండ దని వెండియును. 10

తా. మాకార్యంబు ఫలించె నంచుఁ దలఁతుఁగ మాపై విరోధంబునఁ
గైకొ నిష్టము నేయునేని రణ మాకారవ్యనాథుండు మా
కాకానం బొనరించుదుఁఖమున కీ డైనట్టిదుఃఖంబునం
బోకుండఁ మఱి చాక యుండ నగునే పోరైన మీవానికి. 11

చ. దమము శమంబునూ దవము దానము ధర్మము జ్ఞాన మానృతం
స్యము విడనాడ కెల్లవుడు సత్యవధంబున నిల్చి యుండ బ
న్నములకు నోర్చి ధర్మజుఁ డనారత మాతని కల్క వృట్టనే
గ్రహ మఱి కాల్చివుచ్చు నది కౌరవవంశము నెల్ల నగ్నియై. 12

మ. విచలచ్చండభుజద్యయంబున గదం బేరెమ్ములం బాఱఁ ద్రి
ప్పుచుఁ గాలాంతకుఁడో యనంగఁ గడుఁ బెంపుం బూని మోక్షముఁ దా
ర్చుచు నాగాశ్వరథాకులం జనువుచుం గ్రూరాహవక్రీడకుం
బ్రచురప్రక్రియఁ జొచ్చి యున్నవుడునే రారాజ గాఁడో వగఁ. 13

సీ. కోడత్రాచులు నాఁగఁగ్రుద్ధులై నకులుండు, సహదేవుఁడును మూఁతఁబడువునవుడు
గోల్పులులో యనం బొల్పు మీఱుచు ద్రావ, దేయు లరుల మింగివేయునవుడు

మిత్తి కే త్రయి మహాద్వీతిమై నభిమన్యః, దంపవానల సేన * నార్చునపుడు
మృగరాజవిక్రము * లగు ద్రుపదవిరాట్కులై దంకులతోడ * నేదినపుడు
తే, సుతరుఁ డుదాతగతి నని * కేత్తినపుడు, ఖరుఁ డయి శిఖండి భీష్ముతోఁగదిసినపుడు
నాజముఖము ధృష్టద్యుమ్నుఁడాఁగినపుడు, పరితపింపక బోఁడు మీఁకురువిభుండు.

మ. విలసచ్ఛార్యము విస్తరిల్ల నమరోర్విఁ సాగరానూపవా
నుల నో నేసిననాటికేజ మెసఁగఁ * జూపట్టి సైన్యంఘ్రనం
గలగుం డిట్టలమై పడఁ నకులుఁ డుగ్రంపశ్యుడై వచ్చినఁ
గలఁగం బాఱక కౌరవేశ్వరునకుం * గా లూఁదఁగా శక్యమే. 15

ఉ. నీలుని నేయుచో ననలునిఁ న్వవశంబున నిల్చి పొల్పునం
దేలుచుఁ బేరుగొన్నపహా * దేవుఁడు దేవనమానవైభవుం
డాలమునం దలాతగతి * న ట్టిటు మెట్టుచు దిట్టయై భుజా
స్ఫూలన మాచరించుతఱి * బమ్మరిలుం జుమి మీన్పువుం డెడఁ. 16

మత్తకోకిలము. కోపఘూర్ణితరక్తనేత్రులుఁ * గూరశస్త్రులనద్భుజా
టాపదీపితతేజులుఁ సుక * రోరకర్ములు శూరులుఁ
ద్రావదేయులు సేవురుఁ రణధారణీనలిఁ గ్రుమ్మరం
దోపకుండునె ధార్తరాష్ట్రుని * దోడ్డుబుద్ధికి దోషముల్. 17

మ. అనిఁ గృష్ణప్రతిచూనుడై పరసమూహార్కాత్మజుండై శరా
ననహస్తుం డయి ప్రస్తుతిం గనినమాంసాధద్రుఁ డుద్రేకముం
గొని సైన్యావళిమధ్యనర్తి యగుచుఁ * ఘోరకీయన్మిత్రియో
యన నై రాద్రము నూపునపు కురురా * జౌ నంచు ను మ్మొంచెడుఁ. 18

ఉ. ఉత్తరముఖ్యయోధులు మహాత్తరకీర్తులు మత్స్యసైనికుల్
హత్తికొనఁ మహాబలన * మంచితఁ డై నవరాటభూవిభం
డెత్తినపౌరుషంబున మహీధరకోటులఁ గుప్పగూల్పుచో
నత్తఱి మీన్పుపాలుఁడు భ * యంబున డం బటి తత్తఱిం చెడిఁ. 19

చ. అనుజతనూజబంధునది * వాప్తభటావలి వెంట నంటి రా
ననిమొన వానపుం డెదురు * నట్టిడ యైనఁ జలింపనట్టిపెం
పునఁ జనుయజ్ఞసేనుడు ప్ర * భూతచమూసమువేతుడై రయం
బున రణరంగమం డయిన * బుద్ధి నెఱింగెడు వాఁడు మమ్ములఁ. 20

చ. వగ మొదలంటఁ దీరువఁ దళివం బొసరించి మహేశునాసరిగ్
జగతి జనించి మించి నువిశాలపరాక్రమనిరితారి మై
హాగడిలి కెక్కి భీష్మునకుఁ బోనిమహాధనుఁ డాశీఖండి మా
మొగఁ గనిపింప మీప్రభువు మోహవశమ్మున బమ్మరించెడిగ్. 21

కా. ద్రోణాచార్యులతోడ సత్ప్రమున నేర్పుం గాంచి విద్వాంసుఁ డై
క్షోణీనాథుల కెల్ల మేటి యన నై పోభించి యుద్ధావనిగ్
స్థాణుం బోనిపరాక్రమంబు గలధృష్టద్యుమ్నుఁ డతే ననిగ్
బ్రాహ్మసాయము గల్గి మీదొర మముగ్ పొర్పించెడుగ్ సంధిగై. 22

సీ. తాలమాత్రాయుధోఃతాలపరాక్రముం, డాభీలద్వీర్షబాహుబలుండు
సింహసంహననుండుఁ రంహాప్రచారుండు, సమరాద్వితీయుండు పౌర్యమాత్రి
సకలధనుర్ధరఁ స్తవనీయచరితుండు, వీరభయంబు లోకభీకరుండు
వృష్టివంశజుడు శ్రీకృష్ణానుజుడు శిని,మునిమనుమండు సర్వజనవిదితుండు
తే, నాకు శిష్యుండు సాత్యకి పీక నుర్వి, ధరములం గూల్చుచాడున పరణిధవులఁ
గుప్పగూలిచి శరవర్ష మొప్పుఁ జేయునవుడు మీరాజు మాబలంబురయఁ గలుడు.

క. నాలుగు శ్వేతాశ్వంబులు, గ్రాలగ రుక్మమున నొప్పుకంసారిరథం
బాలమున నెక్కి వచ్చెడు,ధీలలితుని వానిఁ జూచి తేరలరె జోదుల్. 24

సీ. కపితేతనంబునఁ గ్రాలుభూతంబుల,యులి వెల్లలపహ్లాండ్ మెలమిఁ గ్రమ్మ
గాండీవగుణభవాఖండారవమ్మున, దిక్కు లీరైదును పిక్కుటిల్ల
జవనాధికాతీలపవనాశ్వఖురఘట్టనారవ మొండ్లాండ్ నలుము కొనగఁ
జక్రీనేమిచ్చుతావక్రనిస్సనమున, భూమండలం బెల్ల బూరటిల్ల

తే, నాగల సర్వేశ్వరుండు సాది యగుచు నిలువఁ
బాదుల నక్షయంబకములు పిడులుచుండ
నెత్తురేరులు పోవహింప పాత్రి వచ్చు
నన్నుఁ గని కాని మీరాజు తిన్నఁ బడునె. 25

మత్తకోకిలము. దేవదత్తము పొంచజన్యము పిక్కుటంబుల మ్రోయ నీ
దేవదేవునిసారథిత్వము దేవతల్ వినుతింప గాం
డీవము క్తకరాహతిం దెగి నేలఁ గూలగ సైన్యముల్
దేవురించుచు మీస్యపాలుండు దిక్కు లేక చెడుం జూమి. 26

వ. అని మఱియును. 27

తరు. వినుము సంజయ నాకు, వినిపించె నొక్క విప్రుండు చనుదెంచి విజయ! నీ పెంత
యును దుష్కరం బైన యొక్క కార్యంబు • నొనరింపఁ గల వది • యుద్ధంబు దాన
వినిహతు లగుదురు • వేసవేళ నీదుఃఖములు నీ కందు • విజయంబు గలదు
నినుఁ గాచు నీతోడుఁ నీడయై దేవఃనేతయో నర్వసి, రేతయో యనుచు. 28

ఉ. ఏనును దేవలోకమున • కేగినయవ్వుడు వజ్రహస్తునిగా
మానుగఁ జూచి పల్కితిని • మాకు సమీక మొకండు భీకరం
బై నమవంగ నుండె నిల • నందు సహాయునిగా ముకుందు సం
ధానము నేయఁ జూడు మని • తద్వరిముం గొనియుంటి వింటివే. 29

తే. నేను గోరినయట్లు గా • నీరజాక్షుఁ, డీసమీకమునందు నా • కేడ్గడ యయి
యుండి వర మిచ్చె నటె దైవఁ యోగమునను, నానునోరథసిద్ధి యైనదియ తలఁప.

ఉ. చేతుల సంద్ర) మీఁద మతి • చేసినయట్లును బంద్ర) సూర్యులగా
బ్రీతిని బట్ట నెంచినటు • క్షేత్రగిరిం దెమలింపఁ జూచిన
ట్లాతలపహ్ని నార్పుటకు • నాయిత మైనటు సూర్య కృష్ణునిగా
భూతలమం దెవం డయినఁ • జోరి జయింపఁ దలంచు టారయగా. 31

—◆—◆—◆ అర్జునుడు చెప్పిన శ్రీకృష్ణ ప్రభావము. —◆—◆—◆

వ. అమృతహామహునిమహాప్రభావంబు సెప్పెద నాకర్ణింపుము. 32

నీ. ఎవ్వఁడు భోజుల • నెల్ల నుక్కడఁగించి, పేర్మి రుక్మిణిఁ దెచ్చి • పెండ్లియాడె
నెవ్వఁడు గాంధారిఁవృక్షినాథుల గెల్చి, దయ సుదర్శనునిబంధంబు వాపె
నెవ్వఁడు సర్వభూమిశ్వరనేవ్రుండై, కంఠునిఁ బరిమార్చి • కాచెఁ గులము
నెవ్వఁ డజయ్యుఁ డా•నేకలవ్రుని రూపు, మాపి లోకంబుల • నోపి కాచె
తే, నెవఁడు సాల్వునిసౌభము • నింత లింత,లు చిద్రుపలు గాఁగ నేన సా•లోకనమున
నెవఁడు ప్రాగ్జోతిషముఁ గూల్చి • యేలె భువన,మిట్టికృష్ణుని గెలువంగ • నెవనితరము.

క. మురనరకజంభముఖ్యుల, గురమున నిర్జించి మించి • దోర్దర్పమునగా
గురుతరమహత్వగరిమగా, బరఁగెడు శ్రీకృష్ణు నెదురఁ • బరులకు వశమే. 34

ఉ. భాముని సంహరించి మును • వాఁడు హరించినకుండలంబులం
బ్రేముడి వేల్పుమాత కిడ • వేల్పులు మెచ్చి వరంబు లిచ్చి రీ
స్వామికి మేన నశ్రుమును • శశ్రుము నాటకయుండ నీటిలో
వ్యోమములోఁ జరించునటు • యుద్ధములోఁ గ్లమ మంద కుండఁగా. 35

- తే. ఇట్టిమహనీయమూర్తి నాఁ యెదుట నుండ, వట్టియభిమానమునఁజేసి • మిట్టివడుచు
ధార్తరాష్ట్రుఁడు మార్హ్తానఁదలచు మమ్ము, జేతులుంగఁడ యివు డేమిఁచెప్ప దాని.
నీ. సంజయా! వినుము మానమయంబు మునుమున్న ద్రోణభీష్మాదియోధులకు మొక్కి
వనవాన మజ్జాతఁవానంబు గావించి, వచ్చితి మని చెప్పి • వారితోడ
రాజ్య మిమ్మందు మాఁరాజరా జీకున్న, జెడుఁ బోర నుందుము • చెప్పచుంటి
వానికై మార్కొన • వచ్చినవారల, నెల్ల గొంచక మడియింతు మాజ
తే. నిందు మాతప్య నుంత లే • దీ వెలుంగు, దింద్రముఖులు తోడ్పడిరేని వారి
నేమ గలుతుము మము వారలే గలిదిన, ధర్మమునకన్న హెచ్చునధర్మము యగు. 37
- మ. ధృతరాష్ట్రాత్మజఁ డిప్పుడేని తనత • ప్పెల్లఁ మదిం గాంచి మా
క్షీతి మా కిచ్చిన గాక వీరమెయి నే, శేషంబు లేకుండఁ ద
ద్వితతానీకినితో నహూదరులతో • భృత్యాభితో వానిక
చిత్పలోకాతిథి గా వెనం బనిచెడఁ • విఖ్యాతశౌర్యంబునఁ. 38
- కా. జ్యోతిశ్శాస్త్రవిదుల్ మదీయజయముఁ • శోధించి బోధించి రా
పూతోక్తుల్ విత గావు కారవులకుం • బోఁ గల మేతెంచె నో
నూతా! చెప్పము వారితోడ నివుడే • చొత్తిల్లి భోగంబులం
బ్రీరిం బొందుడు వేరింపుఁ డనుచుఁ • రేపాడిమాపాడియుఁ. 39
- చ. శకునము లెల్ల మావిజయఁనంగతికిం దగియుండె ధర్మజుం
డకుటిలచిత్తుఁ డాహవమునందు మతిం బొనరించె గానఁ ద
క్కక నఫలం బగుఁ దలఁపు • కార్య మెఱింగి జనార్దనుండు నా
కొకతఱి విన్నె గారవుల • కో గరుడెంచు నటంచు వింటివే. 40
- తే. బుద్ధిమై భావిరూపంబుఁ • బోల్చి చూడ, నాకునుం దోచుచుండె నీలోకమందు
ధార్తరాష్ట్రులు ధర వాసి • తరలుదు రని, తప్పనే నూత! మాతలం • పెప్పడేని. 41
- వ. మఱియు నార్థింపుము. 42
- నీ. గాండివంబు తనంత • నిండి నజ్యం బగు, మ్రోగింపకయ మ్రోగు • మొనసి నారి
తూఁముఖమునుండి • బాణముల్ వెలి వచ్చు, నొకఁ బాసి ఖడ్గంబు • వజ్రులు నివలఁ
బడగపై చివవచ్చుఁ • బత్క నియె వ్దని, దివినుండి రాక్షసుల్ • దిగుచు నుండు
రేల్లాయు గోమాయుఁగృధ్రాకాకాదులు, స్వర్ణవృత్రములు నావలనఁ బడును
తే. నింత నూచిన రణ మగు • నే నొకండ, బ్రహ్మ్యపాశుపతాద్యస్త్రపంక్తి వజ్రపి
కురుచమూనమూహములను • గుప్పగూల్చి, మిత్తి కర్పింతు నొకఁ డై నమిగులకుండ.

వ. అట్లయిన మే మాకాంతనవద్రోగకృపాశ్వత్థామవిదురులు చెప్పిన ట్లిప్పటికిం జేయ నున్నవారము కారవు లెల్లరు నాయుష్కుంతులై యుండుతెలుగునం బ్రవర్తింపు మని నేఁ జెప్పినట్లు మీరాజునకుం జెప్ప మనియే నని సంజయుండు చెప్పిన విని రాజలోకంబు వినుచుండ భీష్ముండు దుర్యోధను నువలక్షించి యి ట్లనియె. 44

—◆— భీష్ముండు కృష్ణార్జునభావము చెప్పట. —◆—

సీ. ము న్నొకనాఁ డింద్రోముఖదేవతలు బ్రహ్మ, సదనంబునకు వేడ్కఁ • జనినయిత్తు సర్వాతిశాయితేజంబున వెలుఁగొందు, నిద్రఁ జూచొలు వాసి • యేగుచుండ వీ డెవ్వరయ్య మీ • మూరయ కేగెద, రనుచు గీష్యతి నల్వ • నడుగ నతఁడు వెలుఁగులదీరలట్లు • వెలుఁగువీరలు సర, సారాయణాఖ్యల • న్వజలుమునులు తే, తేజ మొకఁ డైన నిటు రెండుఁ తెలుఁగు లగుచు, శిష్టరక్షణమును దుష్టఁశిక్షణంబు నలిపి జగములఁ గరుణింపఁదలఁచియిట్లు, వెలయుచుండురు ఘను లనిఁ తెలిపె జానె.

వ. అంతఁ గొంతకాలంబున కనురభయం బమరాజుటికిం బొసంగిర నమరేశ్వరం డమర గణపతివృతుండై చని తోడ్పడం బ్రార్థించినం బరమకారుణికాగ్రగణ్యు లగునానర నారాయణులు వారిలో నరిగి దై త్యదానవసంహారంబు గావించి దేవతలకు జయం బాపాదించి వచ్చిరి వారె యిట్లుకృష్ణార్జునులై దుష్టసంహారంబు గావించ నావిర్భవించి రని తొల్లి నారదుండు పృష్ఠిచక్రంబున కెఱింగించె నందు నారాయణుం డపారవ్రభావసంపన్నుండు నరుండు నంతటివాడ యౌ నతండు హిరణ్యపురవాసు లగుపాలోమకాలకేయనివారకవచాదులం గూల్పుటయు నింద్రాదులం గెల్పి ఖాండవం బగ్ని కర్పించుటయు లోనగువానియమానుషవచిత్రంబులు జగత్త్రయ పవిత్రంబు లాకర్ణింపుము. 46

క. ఆనరనారాయణ లు, గ్రాసలయుగ్మంబువగిది • సలరొందుచు నొం

డైనరథ మెక్కి రణమున, కై నగ మార్కొనగ వేల్పు • లైనం గలరే. 47

తే. ఇపుడు పెడచెవి బెట్టెద • వేను జెప్ప, నట్టి దెల్లు నీవారి • నందఱఁ గొని వారనిం జించి చెండాడఁ • దీరినపుడు, తలఁతువట్టె పశ్చాత్తాపఁతపుడె వయి. 48

చ. పెడతలఁ బట్టె నీదుమతి • పెద్దలమాట దలంప నంచవో నడఁగ! మహాహవం జనెను, వెచ్చనిపి డ్గది వచ్చి నెత్తిపైఁ

బడి భవదీయు లెల్లరును • భన్యముగాఁ గని జమ్మరింతు వ ప్పడు పొనరింప నొండాకఁడు • పుట్టదు గావున నిట్లు చెప్పిరిగ.

తే. శకుని సూతనుతుండు దుఃశ్శాసనుండు, చెప్పిన ట్లిపు చేయుదు • చేయ వొకఁడు

వారు మువ్వరు సావప్రకారు లకట, చేటుకాలము రాఁ బోలుఁ • జెప్ప నేల. 50

వ. అని పలుకుచున్నగాంగేయుం గని రాధేయుం డిట్లనియె. 51

తే. ఏమి చేసితి మేము నీ • వింతలేసి,మాట లాడితి తగునయ్యి • మావలకున
సేమి త ప్పయ్యెఁ జెప్పితే • యేము డ్దత్ర,ధర్మమున నుంటి మనునొక్కతప్ప గాక.

తే. భార్తరాష్ట్రులు నాతప్ప • తలఁపఁ గలరె, పాండువుత్రుల నందఱ • భండనమున
నాడ్డి చంపఁగఁ దలపోయుచుంటి నృపతి,హిత మొనర్చుటె నాకునమ్మతము వింటె.

క. మునుమున్న పోర నెత్తిరి, ఘనులము మే మనుచు వారిఁకడఁ బొందు పొనం
గు నాకో మన కని దుర్యోధనునకు మే లగులొంటంగుఁ • దలఁచుచు నుందుఁ. 54

వ. అనినం గటకటం బడి గాంగేయుం డాంబికేయుదిక్కు మొగంబై. 55

—◆◆◆ భీష్ముడు కర్ణునిదుర్మయంబు నెవ్వట. ◆◆◆—

ఉ. నే నొకపోటుమానిసి నఁనిక గెలిపించెదఁ బాండువుత్రులం
బూని జయింతు నంచుఁ గడుఁ • బొల్లలు వల్కెడు వీరు వారిలో
నై ననినుంగుగోటిమొన • కై నను జాలఁడు సిగ్గు లే దయో
ఏనిని నమ్మి నీకొడుకు • వీటిఁడి యై కలహించె వారితోక. 56

తే. దేవపుత్రు లరిందములే • దివ్యతేజ,లైనపాండుకుమారులొన నొక్కఁ
డాకఁడు చేసినచేత ల్లియున్ననీడు,జోదులే కాదు చేయ నింద్రాదు లుండ్ర. 57

నీ. గోగ్రహంబునయందు • నాగ్రహంబునమూఁకఁ, జిందఱ వందఱ • చేసినపుడు
మనలఁ జీరికి నైనఁ • గొనక పనుల నెల్ల, నించుకలోనఁ బెట్టించినపుడు
తనతమ్మునిం బట్టి • కనుచుండ దండధరునిపోలి కతిథిగా • ననుచు నపుడు
తలమానికములు నాఁ • దనరుమేటులతల,చుట్ల నెల్లం గొని • సురుగునపుడు
తే, నేమి చేసె నీరజ్జలాఁ • డింద్రతనయు, నెఱుంగఁజో లేడొ తా నందు • నిందు నందుఁ
దిరుగుచుండెను సిద్ధిమైఁ • దెలివి దప్పి,యుండెనో లేక యే మయ్యెనో కదయ్యె.

చ. శివల దన ఘోషయాత్రీ కనువంకను వారికి వంక పెట్టి రాఁ
దులువలతోడ నీకొడుకు • తుందుడుకై చని తాను దేవయో
నులవలఁ జిక్కి పొక్కుడుఁ గొని గొని పాండుకుమారు లెల్ల వా
రలచెఱి వాపి రద్దు మనఁరాధకుమారుడు లేకపోయెనీ. 59

అ. కర్ణ మెఱుంగఁ దెవుడు • కయ్యుంబునకుఁ గాలు, ద్రవ్యచుందు వీడు • భార్తరాష్ట్రు
తెలన లేనిపోనిపలుకులఁ వాకుచు, మోసపుచ్చె దానుఁ • బోటరి నని. 60

వ. అని పలుకుచున్నంత భారద్వాజుండును. 61

మ. భరతశ్రీష్ఠుఁడు భీష్ముఁ డీతఁడు దగఁగ • భాషించె భూషించి త
ద్వారమార్గంబునఁ బొందు పాండవులతో • వైరంబు మీ కొప్పు దా
నరుఁ డీనంజయుతోడఁ జెప్పినటు లంతం జేయు నొక్కొంతయే
నరవాయి గొనఁ డగ్నితోలె గురువంశారణ్యముం గాల్చెడుఁ . 62

క. వానికి నెన వచ్చెనువిలు, కానిక ముజ్జగములందుఁ • గానమిఁ తెల్లం
బాసీలకంఠుఁ డోడఁగ, నూనవులం దడవ నేల • మానవనాథా. 63

మ. అట్లు బోధించుభీష్మద్రోణులవాక్యంబు లాడరించి వారితోడం దగునట్లు లాడ
కాంచికేయుండు సంజయుదిక్కు మొగంబై యుద్ధిష్ఠిరుండు మనకు బహులసేనాన
మావేశం బగుట విని నీతో నేమి యని యేమి చేయుచుండె భాతృపుత్రాదులలో
నెవ్వ రారనియూజ్ఞ ననువర్తించుచుండు రిందు మనవారు నికృతింజేసి చేసినదాని
కీనుపమవాని కెవ్వరు శాంతి బోధించుచుండు రెటుంగం జెప్ప మనియె దాని కప్పు
డప్పీలగంబునం గలరాజు తెల్లరుం దమతమప్రాణులుపై నిరాశం జెంది యుండి
రంత సంజయుం డాంచికేయుం గని యి ట్లనియె. 64

—◆—◆—◆ సంజయుఁడు ధృతరాష్ట్రనకుఁ బాండవపక్షవీరులం జెప్పట. —◆—◆—◆

మ. అయముం గోరెడుతమ్ములం దడవ నేలూ మత్స్యపాంచాల కే
కయభూనాథులు గోలె గొల్లవఱకుఁ • గప్పట్టువా రెల్లరుఁ
నయవిద్యర్యుఁడు ధర్మసందనునియానం బూనఁగా వేచి వా
నియుదీర్ణాననమంద చూడ్కి నిడి నిర్మిద్రాప్తి నుం డెప్పుడుఁ . 65

క. ఉదయించునినుని నభమువగిడిఁ బాంచాలాదు తెల్లఁ • గీర్తితదీప్తిం
బాదలుచు నని కెత్తెను, మ్ముదితాత్మునిఁ గాంచుచుండు • ముద మెదఁ బాదలఁ .

మ. అనిన నాంచికేయుండు వెండియుం బాండవులు వేసినాహాయ్యంబుఁ గొని మనపై
నెత్తినచ్చువారు ధృష్టద్యుమ్నుం గొనినత్తో చెప్ప మనిన సంజయుండు పెద్దయుం
బ్రాద్దు నిట్టూర్పు నిగిడించి మాటిమాటి కి క్లేటి కడుగుచుండె నని చింతించుచుం
జేష్టులు డక్కియున్నం గని విడుగుండు ధృతరాష్ట్రం బిలిచి సంజయుండు మాటాడఁ
జాలక మూర్ఛితుండై పడియుండె ననుచుండ ధృతరాష్ట్రుండు. 67

మ. కటకట సంజయుండు దృఢఁగాత్రమనన్ముఁడు గామిఁ బాండవో
త్కటనమరప్రయత్న మటఁ • గాంచినజాఁ డయి వచ్చెఁ గావునఁ
దిట చెడి నేడు నే నడుగుఁదీనిఁ సుత్రర మీయ నోపమిఁ
దటకున నేల వ్రాలె నని • నాడుతలం పచుచుండె సంతలోఁ . 68

వ. సంజయుండు లబ్ధచేతన్ముండై నేదదేటి ధృతరాష్ట్రుం జేరి వారు వేరిం గొని మున్నపై
నని కెత్తివత్తురో తెలియనట్లు చెప్ప మంటివి గావునం జెప్పెద నాకర్ణింపు మని
యిట్లనియె. 69

తే. హేతువాదంబునం గాని * భీతివలన, గాని లోభమునంజేసికాని రోష
వశమునంగా నత్యము * వదలఁ జెప్పుడు, ధర్మభృద్యరిష్టం జగుఁధర్మనుతుఁడు. 70

క. ఆతనినీతి త్రిభువన,ఖ్యాతం బద్ధానిఁ దోడుఁగాఁ గొని పాండు
తృప్తలనాధునినందను, లీతటి మీతోడఁ జోర * నేతెంతు రొగి. 71

వ. మఱియును. 72

సీ. రక్షించె నెవ్వఁడు * లాక్షగృహంబున, నన్నదమ్ములఁ దల్లి * నగ్నినుండి
భక్షించె నెవ్వఁడు * పట్టి జటాసుర,బకహిడింబాదుల * బాహుశక్తి
శిక్షించె నెవ్వఁడు * సింధురాజుం గిట్టి, కాంతఁ జెఱంగొన్నకారణమున
వీక్షించె నెవ్వఁడు * యక్షరక్షోబల,మల్లసౌగంధికాహరణముందు

తే. నట్టినాగాయతత్రాణ * సఖలరాజ, లోకసన్నతవిక్రము * లోకపాల
తుల్యతేజన్మునిం భీముఁ * దోడు గొంచు, బాండునందనులని కెత్తివత్తు రిందు.

చ. కొలఁది యెఱుంగఁ జెప్పటకుఁ * గొంత పొసంగెడు వారి వీరిని
గలిచె ననంగ దిక్పతుల * గెల్పుట కాక పినాకపాణి యై
విలయముల స్వేలుంగునల*వేలిమికంటిదొరం దురంబున
గలిచెఁ గొలంది లే దనఁగఁ * గేవలుఁడే నరుఁ డందుఁ గల్గఁడే. 74

ల. వానితోడు పాండు,సూనుల కనిఁ గల్గ, వారు కోలువులుల*వలెను వచ్చి
మ్రొగికొనరె నీడు*మిత్రులఁ బుత్రుల, నెల్లవారిఁ బట్టి * యింతలోన. 75

చ. పదమట మ్లేచ్ఛులం గెలిచి * బాహుబలంబునఁ జల్యయోధి.నా
నొడువఁగ నై కడుఁగ వడిఁ గనుంగొన నొనకులుం గలింగులం
బొడిచియు వంగముఘ్నులను * జోర జయించియుఁ బేరు గొన్నది
ట్టెడు సహదేవుఁ డాతనిఁ గండం గొని వత్తురు వారు పోరఁగఁ. 76

తే. ఊక్తునుకలు ద్రావదేయులును హరికి, డీటు వచ్చుసౌభద్రుఁడు * దేవదేవు
ననుజుఁ డర్జునమునుఁడు సాత్వ్యకియు వీరు, బానులగ నెత్తివత్తురు * పాండునుతులు 77

తే. భీష్మునిం బంపఁ బుట్టిన*వీరుడుమగఁడు, ద్రుపదనుతుఁ డగ్నిముఖమున * ద్రోణున కయి
నట్టిదిట్ట ధృష్టద్యుమ్నుఁ * డనెడువాఁడు, తోడుగా నెత్తివత్తురు * తొడరి వారు. 78

- సీ. ద్రోణునిహహాతి • ద్రుపదుం డవక్రీప, రాకముఁ డగుమధ్వఁరాజవరుఁడు
ఘనశస్త్రవిదులు కేకయు లేవురొక ధృష్ట, కేతుండు యుయుధానుఁ • దాతతమతి
కాశీశ్వరుండును • గాంభోజుఁడును శైశు, పాలియు శరభుఁ డాంభీలమూర్తి
మగధదేశాధీశుఁ • డగునహదేవుండు, తీవ్రకోపుఁడు జయఃజ్ఞేనవిభుఁడు
తే. చేతానుండు శైబ్యుండు • లోకవిదితుఁ, డైనహైహింబుఁడు దొట్టియభిలదేశ
వల్లభులు పాండుసుతులకుఁ • బక్ష నుగుచుఁ, జిచ్చుఱుగ నైనఁ దలఁకనిఁమచ్చువారు.
క. దేవతలకు దేవేంద్రుఁడు, దావల మగువట్లు పాండుఁతనయుల కెల్లఁ
దావలమై ప్రోవఁగ వసు, దేవాశ్మజుఁ డుండె వారిఁదెనఁ దెలియవొకో. 80
వ. అనిన విని చింతాశోకవేషమానమానసుండై సూతపుత్రున కంబికాపుత్రుం
డి ట్లనియె. 81

—♦♦♦ దృతరాష్ట్రుఁడు భీమసేనువరాక్రమంబు దిలచి దుఃఖించుట. ♦♦♦—

- ఉ. అక్కట నీవు చెప్పినమహారథు లందఱు నొక్కయెత్తును
మిక్కిలి నస్వముం గలిగి • మిత్తికి లోంగనిభీముఁ నొక్కయె
త్తిక్కడ నున్న నాదుమన • మెవ్వఁడు నాతనిమీఁదఁ బాటుచు
దిక్కటమక్కటం బడెను • దేవులులాడెను దల్లికిలెను 82
తే. కోలుపులి గాంచినమృగః ఋహోలఁ గ్రోధ, శీలుఁ డగుభీమ సేనునిఁ, లీల లరయ
నరయ నాగుండె లవియు శేలైని నింత, కుసుకు పట్టదు నిట్టూర్పుఁకొనలు సాగు.
చ. హరిహయతుల్యవిక్రముఁ డానంతపరాక్రముఁ డైనయావృకో
దరు నెదిరించి పోరఁ గలఁదర్పము గల్గినవాని నొక్కనిం
గురుబలమందుఁ గన్గొనుటఁకుఁ మన మెవ్వరు నోచియుండ మ
క్కరునలివట్టిమోమునను • గ్రౌర్య మవార్యమయై కనంబడుగా. 83
తే. వానికోపంబునకు ఋహఃవైరమునకు, శాంతి యొకనాటికిని లేదు • నర్పనదృశుఁ
డార్చివఁ గుండె లవియు సింహం బనంగ, సతఁడు శాత్రవలోకభయంకరుండు
ఉ. కాంచనభూషణాందిగము • కాలభుజంగమనన్నిభంబు నై
కాంచగ నైంయిన్నగుడె • గైకొని దండధరుండు నాఁగ నా
సంచితకౌర్యుఁ డాఘనభుజాబలవర్ధితదైర్యుఁ డించుకేఁ
గాంచక కౌరవాన్వయముఁ • గూల్చకపోఁ డని నేఁ దలంచెదగా. 84
తే. అన్యుహఃబలనందనుం • డాజ బ్రహ్మ, దండమును బోనిఘనగదాఁదండ మూని
మృగనమూహమునడుమ మృగేంద్రుఁ బోలి, సంచరించెనుఁ గౌరవఁపై నృమందు.

- క. పరిమితిలేనిదిండి దిని • బాహుబలంబున నుండి శైశవాం
తరమునయంద నామదికి • దావముఁ గోపము గా మెలంగుచుగా
గురుకులముం గలంచుచును • గుంజరమట్టులు పిండిపెట్టుచుగా
నిరిలము భేదపాతు వయి • నిల్చెను నేటికి దుఃఖపాతువై. 88
- క. వానిబలంబు చలంబుగా, మానసమునఁ దలఁప నిపుడ • మామూఁకలతోఁ
దా నై హరులగా గరులగా, మానవులగా మింగుట్లు • మఱి మఱి లోచుగా.
- తే. అస్త్రమున ద్రోణవిజయుల • సతిజవమున
ననిలుఁ గ్రోధమున మహేశ్వరుని దొరియువ్వు
కోదరునిఁ జోరఁ మార్కొనుఁజోదు గలఁడె
వెదకి చూచిన జగమందు • వెనుక ముందు. 90
- మత్తకోకిలము. యక్షరాక్షసగుహ్యకాదులు • నావ్యకోదరుకోలలగా
బక్షముల్ దెగువకులట్లు ప్రభావముం జెడి రన్నవో
నీక్షితిం గలవారిఁ జెప్పఁగ • నేల నిప్పటిదాఁక నా
పక్షమం దగువారిఁ జంపమి • భాగ్య మంచుఁ దలంచెదగా. 91
- ఉ. ఓటమి నా నెఱుంగ డతఁ • డొక్కవరిగా గనులెత్తి చూచెనా
మేటులు దేవదానవులు • మే లఱి పోవుట తప్ప డన్నఁ డా
టోటులు వన్నుదుర్జను లెటుల్ గడతేఱక పోదు రట్టె నా
మాటలు మందభాగ్యు లగుఁమామకు లయ్యయొ విశ్వసింతురే. 92
- తే. మీఁదు లరియక నాసుతుల్ • మేర మీఱి, చిన్ననాఁటన వానికి • తేసిరి యప
చార మాతఁడు పెనుఁబాముఁచందమునను, వీరిపైఁ బడి చంపక • వెడలు నెట్లు. 93
- చ. అడుగక చెప్ప బాల్యమునఁయెం దొకనాఁడు పరాకరాత్మజం
డడరెనువానిఁ గాంచి యితఁ • డర్జునుకన్నను మేనిలావునగా
లోడితేఁడు పొచ్చు వేగమున • లొచ్చుగు వీనికి వాణి వారణం
బొడలిబలంబునగా వెనుక • నుండు నటం చని నాకు వేడుకగా. 94
- తే. నూఱుపిడుగుల కె త్రయి • నూఱునే లయినశతిఘ్నులకుం బోలి • ఘనతర మగు
వానిగద కెట్లు సైతురో • నే నెఱుంగ, వైరమును బెట్టుకొన్నమాఁవార లకట.
- క. పారము లేక మహాగంధీరం బై నావ్రచారఁవిరహితమై వి
స్తారిల బగు భీమాహ్వయ, పారావారముఁ దరింపఁ • బరులకు వశమే. 96
- తే. పండితంమచ్యు లగునాదుఁబాలు రకట, యెంత ముఱిపెట్టుకొన్న నొక్కింత యైన
విసరు నే నేమి నేయుదుఁవిషమతలగఁ,ర మ్మయినజాన్ములరె నొందఁదలఁదిరి సిరి.

- సీ. సరసావమృత్యుప్రసకు వీరు పాలి యయి, పోవుటకు విధి • పానగఁ జాలు
వీడ నివ్వలు రాలి • నాకుచు సెలవులు, ప్రళయాంతకుండల్లు • పడును వాడు
ఘనగదం ద్రిప్పుచు • గవిసి సింగము లేళ్లభంగి మూఁకల నెల్ల • బాఱు దోల
రథహస్తైత్తికురగవంక్తు లాతనివడిఁ దెల్లిన వ్దని • వహ్నిఁ జాలు
తే, మిడుతలం బోలి మావానిఁదడము లెల్ల, నీ ఆగుం గాని తప్పింప • నేరఁ జొరఁడు
రాద్రమున రుద్రుఁడో యనఁమాది మిఱు, వీరవృత్తము నేయు నావీరుఁ డవుడు
క. గంగావేగము తీరమునం గలవృక్షముల నెల్ల • నదిలోఁ బడి పో
వం గావించెడుభంగిఁ, బొంగి యతం డెల్లవారి • బాడ వడఁగించుఁ. 99
- ఉ. వానిపరాక్రమంబు లిటువంటివె వింటివె నాగ నేటికి
బూని నమస్తలోక మొకఁపోగునఁ గట్టి పరాక్రమంబునఁ
గానగ నైనమాగధుని • గండరగండఁ డతండు బెం డనం
గా నొకయింతలో విడిచె • గైకొన కష్టము రితచేతులఁ. 100
- ఆ. ఇంతకన్న నొక్కఁ • డేమిటి కన వాడు, వాడేమిఁడు తనదు • వేడిమియెయి
వజ్రపాణి దైత్యవర్ణంబునుం బల్కె, గౌరవాని నెల్ల • గాల్చివుచ్చు. 101
- క. అరథుం డగదుం డధనుర్ధరుఁ డై తామాక్షుఁ డగుచు • దనచేతులతో
న రణంబున కగునవుడుం, దిరుగఁగ లేఁ డతనియెదుట • డెగి యెవ్వఁడుఁ. 102
- క. ఆభీమనేనుభవజబల, మీభీష్ముఁడు ద్రోణకృపులు • నెఱుంగుదు రైన
మాభక్తిజేసి మాకుం, గా ణ్డంమందు బడఁగఁ • గల రకట కటా. 103
- ఆ. ఎఱిగి యెఱిగి యిట్టులే వీరి వారింప, నోవ నైతి దైవ • మీపగిదిన
కలదు దానియెదిఁకదువఁగరా దొండు, గతిగ నేమి చేయఁ • గలుగు నింక. 104
- చ. విడురుఁడు కాదు కూడ దని • వేనుఱు శములు గట్ట నాచెవులే
మొదలన చెప్పెఁ జెప్పినది • మోహవశంబున విశ్వసింపఁగా
మడి బొనరింప నైతి పగ • మాన్పు వివేకము నక్కటా మునిగ
వదలవు కష్టసౌఖ్యము లునగ మముబోటులఁ జెప్ప నేటికి. 105
- వ. మందమతి. యెనయాదుర్యోధనుని కారణంబునంజేసి కారవకులంబున కిట్టిచేటు
వాటిల్లెఁ బుత్రమిత్రాదు లెల్లఁ బ్రాణబులు గోల్పోవువా రైన వారిదారలొదనా
రావంబు విన నిట్లు మొండెక్టై నై యుండుదుం గాఁజాలు నక్కటా నాకుఁ జావు
రాదయ్యె నే నెం దేగుదు నెందుఁ జొత్తు నేమి నేయుదు నెద్ది ది క్కని పొక్కుచు
నక్కిరీటి తలంపునకు రా మఱియును. 106

—◆— ధృతరాష్ట్రుడు పశ్యసాచిం దలంచి దుఃఖించుట. —◆—

కా. హా హా! సంజయ! సర్వభక్షకునితో * డై గాడ్సు తోడైతెంచున
ట్లహార్యశ్వమతుండు మారుతికి దోడ్తై సంయుగంబందు సం
దేహం చింతయు లేక తా ననివరీతిం జేయు నిక్కంబుగా
బాహళక్తి జగత్త్రయప్రణులమై * భాసిల్లగాఁ జేయుచుగా. 107

క. మూఁడుజగంబుల నాతని, తోడం బ్రతి వచ్చువాఁడు * తోవఁడు నా శే
వాఁడును గాండీపము గల, వాఁడును బాశుపతము గల, వాఁడును వాఁడే. 108

తే. ద్రోణకర్ణులు వానితో * బాణమందుఁ
బురుడు వత్తురు గాని స్థవిరుఁడు గురుఁడు
దోణుఁడు ప్రమాది ఘృణియుఁ గర్ణుండు గాన
గెలువఁ జాల రటంచు నేఁ * దలఁతు సూత. 109

ఉ. ఎందరు విల్లు వట్టుకొన * రెండఱు పోర జయాజయంబులుం
బొందరు కొండతేనియును * బొందిరఁటే విజయాహ్వయంబు సం
క్రందననందనుం డనిఁ బృరాజయ మందమిఁ గాడె లోకమం
దుం దనరారు నట్టివిరుఁడుం గలఁడై జగదేశవీరుడై. 110

ఉ. ముప్పదిమూఁడుకోటు లయి * మూఁగి నయి బడు వేల్పుమూఁడలగా
దప్పిగొనంగఁ జేసి యొక, తాఁకున ఖాండవయందు వహ్నికిఁ
ముప్పదిమూఁడువర్షములు * భోజనముం బొనగించె కై వడిక
ముప్పిరి యయ్యె నానరునిఁముందఱి లోకము లెల్ల నోవునే. 111

మ. శరధుల్ వట్టని వంట పాశుపత ముఁత్రం బంట గాండీప ము
ధూరచాపం బంట కేతనంబు కపినాథుం డంట తే ర్దేవశే
శ్వరదత్తం బంట దానిపైన రథియా * సవ్యేష్ఠయా * శ్రేష్ఠు లా
నరనారాయణు లంట వారి నెమర * ఫాలాత్ముఁడుఁ దత్తుడే. 112

తే. అశనిపాతంబు శిరమునం * దయ్యెనేని, బ్రతుకు నొక్కొకతటి న్నల్లా * ఊరిజనుండు
పార్థబాణప్రహరము * పర్వెనేని, బ్రదుకు తెక్కడిమాట నిర్జరులకై న. 113

చ. తలఁచిన దోఁచు నామదికి * దామరసాత్మునితో రథస్థుఁ డై
యలక మొగంబుతో విజయుఁ * డాలమునం దిగి చిచ్చుటంపఱగా
విలుకురఁ జేయుచున్నటులు * పిమ్మట నొంది చమూనమూహముల్
ఎలఁచ నై నయట్లు విడి * పాటినయట్లును ద్రైల్లివట్టునుగా. 114

భరమతి మందలింప విది * గాక ధరావలయంబు నర్వముం

దొరకిన దంచు సంతనముతోఁ గను గానవ యేమి చెప్పదుగ.

124

క. ఆనంతోనముతో నవు, డీమతోనంబు గాన * వే మందు నినుగ

దోనము కొడుకులపై నిడి, గాసిల్లుచు నుంటి విపుడు * కారవనాధా.

125

క. కురుజాంగలములు పితృము, లరయంగఁ బాండవులు విక్రమాతిశయమునగ

ధర గలిచి తెచ్చి యిచ్చిరి, హరించి నీ వదియు నాద * యందువు కాడే.

126

వనమయూరము. గర్వమున మీరు తమఁగారవముతో నీ

యర్విఁ బెడఁబాపినమహార్మిఁ గలరై గం

ధర్వులకుఁ జిక్కికొనుఁతృతుకుల కెల్లగ

బర్వ మెనఁగించి రలఁపాండవులు పేర్పిగ.

127

వ. మఱియు నాకర్ణింపుము ధరఁకిం గలధనుర్ధరులలో ధనంజయుండును ధనుర్వరంబు
లలో గాండినంబును భూతచక్రంబునం జక్రియుఁ జక్రంబులలో సుదర్శనంబును
దర్శనీయంబు లగుకేతనంబులలోఁ గపికేతనంబును బ్రఖ్యాతిం గాంచు నిట్టిన్నియు
నెన్న నొక్క చోటం గూడి క్రిడించిన నీవారెల్ల నీ జగుట నిక్కం బిట్లెఱింగి కాడె
మత్స్యపాంచాలసాత్వేయకేకయశూరసేనాదు లయినశూరు లెల్ల నీవారిం జేరి హార
నుండి రిట్టిసే వెల్లకులక్షయంబునకు శంకించుచు నిశ్చంకుండవై దుష్టుం దైనదుర్యో
ధనుం బట్టి నిగ్రహించి కులంబు రక్షించుకొను మిట్లు జూదంబునాడ నేను నీవిదు
రుండునుం జెప్పితి మప్పు డీ పుష్కీంచుటంజేసి కదా యిప్పు డింత ము వృద్ధ్యు
నిప్పటి కైన నొప్పురికింపక మాచెప్పినచొప్పునం జేసి వాసిం గాంచు మని హరిఁ
బారిం బలుకఁచున్ననంజయు నిరాకరించి దుర్యోధనుండు తండ్రి కిట్లనియె.

128

◆◆◆ దుర్యోధనుండు రండితో న్నవనవీరుల సామృద్ధ్యంబుఁ తెప్పట. ◆◆◆

క. భయపడకయ్య లోన నిటు * బాచినపుంబనికై భజించునం

జయుఁడును గింజయుం డనినసాకులకు నృము గెల్వ నట్టివా

రయినను జాల రీజగమునందు నమఁగుల మేము శత్రునం

చయముల ను క్కడంచుటకుఁ * జాలినవాఁము గా నెఱుంగుచుగ.

129

మత్తకోకిలము. ఆ కలంబును మెక్కి యు క్కటిఁనట్టిచెట్టలఁ బార్థులగ

వీరఁ గైకొని కొన్ని మూఁకలు * వెంటఁ నంటఁగఁ గూటులై

నాకుఁ జాలినవాఁడు లేఁడని * నాలిము చ్చగునచ్యుతుం

దాక లే కరుడెంచినగ వెఱ * పంద నేటికి నీ కిటగ.

130

- మ. *నదీనన్నం బడ నెంచి పాండవులు ధృష్టద్యుమ్నుఁడుం ధృష్టకే
తుఁడు లోనై తగుయోధులం గొని మొసం • దూబూచులాడంగ నా
నిడికొంచుక నలనయ్య రాజ్య మిడు లేదే యుద్ధ మన్నక భయం
పడి పార్థిండుచు వారిపాదములపై • వ్రాలంగఁ జో మెప్పుడు. 131
- క. ఏనుసు భీష్మాదులఁ గొని, దానికిఁ దగ నెదిరి నడుమఁ • దలఁచితిఁ గా కో
మానవనాయక క్షత్రియ, మానము విడువంగ నోప • మాననమందుక. 132
- చ. విరురుని గాక యిందుఁ గల, వీరుల నెందఱ మ్రందఁ జేసి మా
పదమున ధర్మరాజునకుఁ • బట్టము గట్ట యదూద్యహుండు తా
నెడఁ దలపోసె నంట నిట • నెందఱు రాజులు పొందియుండిరో
కదనము వారి కెట్టినియె • కానఁ జొకింతయుఁ గానఁ బేర్రెడిక. 133
- ట. యుద్ధమందుఁ జత్తుఁమొండఁ జొపుదుమొండఁ, యనుచు నున్నవార • లన్నదీయు
లిట్టిమ మ్మలంతు, లే గల్వఁ జాలిసఁ, బ్రావృకాల మనఁగఁచున్న దాని. 134
- చ. కడిమి గలారు నీసుతులు • కాని యలంతులు గారు వారరిం
బొడుచుట పెద్ద గా దిటులు • మోహవశంబునఁ బొంది కుందుని
న్నుడువుట పెద్ద యన్యు విఁవో కద నీ విల మీర లెన్నియో
తడవలు సంప్రహరముల • దాయల నేర్చుట లెల్ల నేర్చుటలే. 135
- క. ద్రోణుడు భీష్ముడు కృపుఁడును, ద్రాణిముఁ దారొక్కనాడు • దయ దయవారక
బ్రాణము లిత్తుము నీ కని, స్థాణుఁడును జాలఁ డనిరి • సారెకు నాతోక. 136
- తే. బాస చేసిరి వారని • బాసట యయి, నాగు విజయంబు గలిగింప • లోకవిదితు
లై నవారవ్యధా కారు • మాననమున, శంక నిడుపుము వారలఁశక్తి వినుము. 137
- ఉ. ఏకరథండు భీష్ముఁ డొకఁయింతటితో జగ మెల్ల గెల్చి ము
న్నేకడ నున్నతేండ్లు తనఁయొటికడిక శరణార్థులై పడం
గై కొని కాచె భార్గవుని • గం డడఁగించినబల్లిమం డనిక
మా కయి యుండ నిట్టిమము • మూర్ఖున నేర్పరె మార్పు రిద్ధరక. 138
- తే. చావగురువు లయోనిజలే • శౌర్యనిధులు, నకలశస్త్రాస్త్రవేదులు • శాస్త్రమతులు
కృపుఁడుద్రోణుఁడుమాకుఁదోడివుడు మమ్ము, జెనకనింద్రాదులకు నై నఁ, జేప గలడె. 139
- క. హరహరసంజనిశుఁడు గురు, తరబాహఃలవినిర్జితవివక్ష మహీ
శ్వరుఁ డశ్వత్థామ రణాం, తరమున మావంక నుండఁ • దక్కున గలడే. 140

* నలనయ్య = కృష్ణుడు.

ఉ. పుట్టుకతోడ బొందశముఁ • బొందఁగ నుండియుఁ గుండలములుగ
గట్టియు దానకర్ణుఁ డనఁగాఁ దగి రామునితోడ సప్త్రముం
బట్టి యమోఘమై తనరుఁవానపుత్ర క్తిఁ గఁపింపఁ జాత్రమై
నట్టిమహానుభావుఁ డని • కై నఁ గొఱంత యొకింత యుండునే. 141

వ. మఱియు భూరిశ్రవస్సమదత్త బ్రాహ్మికశలశల్కపృథ్వీయోధవరులును నానాదేశా
గతరాజన్యలు నొక్కొక్కఁడ పాండవుల నెల్ల నుక్కడఁగింపఁ జాలుదురు వీ రెల్ల
నాపక్షంబునం దుండి నాతోఁబాటు నుఖదుఃఖంబుల కై యుద్ధంబు నేయుటయు
కాదు సమిధాగ్నిం బ్రవేశంబునేయను సముద్రంబునం బడిపోవను సంసిద్ధులై
యున్నవారు సారవంతం బైనమాబలం బేకాదశాక్షాహిణులు నిస్సారం బగువారి
బలం బేడక్షాహిణులు నిపుడు పూజ్యసామ్రాజ్యం బంతయు నావశంబున నున్నయది
రాజ్యహీను లగుటండేసి తెక్కలు విరిగినపక్షులవలెం బొక్కుచున్నవారు వారిం
జయించుట మాకు దుర్భరంబు గాదు మానసం గలపించి కన్నెత్తి చూడ
బ్రహ్మాండదులకుం గానివని నీచిత్తంబునం భయంబు దక్కు మున్నత్రునిచందంబున
లేనిదాని నెత్తికొని తల్లఱించునిన్నుఁ గని వీ రెల్లరు నప్రచున్నవారు వారి కేపా
టివోటరికం బున్న నన్నుఁ బోరం జాతుర కాని బూతికై తమ కేపుర కేనూ
ల్లిచ్చినం జాలుఁ బుచ్చుకొందు మందురే! బేలవై నీ వేల యిట్లు జాలిం బడి
మమ్ము వారిచాలం బడవేయఁ జూచెదవు మేము మాక్షాత్రంబునండేసి వారిఁ జంప
నొండఁ జావనొండ నుండితిమి గాని బెండునడి వారిపాదంబు లొత్తను బరిచర్య
నేయనుం దలంచియుండ మిది మానిశ్చయం బని మఱియును. 142

ఆ. బూతువోలె వాయుఁపుత్రునిఁ బాగడిన, నీనిమాటఁ బట్టి • విడి విధంబు
వాఁడు గదకు నేర్చు • వాని కెవ్వరు నోవ, రనుచు రిత్త వగతుఁవయ్యు నీవు. 143

మ. గద నా కెట్టిమహాప్రభావ మగునో • కన్గో వొకింతేని నీ
వెద శంకించెదు వానిచేయి పయిపై • హెచ్చిల్లు నం దంచు న
య్యది దా నెంతటిదవ్యమాట తలపోయి న్నాకు లోకంబునం
గదకుం బోలినవానికల్పి విన మెక్కలంబునఁ భూవరా. 144

మ. బలభద్రుండు గదావ్రవీణఁ డనుచుం • బ్రఖ్యాతిఁ గాంచె న్మహీ
తలమం దాతనిఁ గొల్చి పొల్చితిని దఃత్పాండిత్యముం గాంచి నా
కలభీముం డొకయింతకైన గొనఁగా • నర్హుండే నే వానికి
దలఁకం బోవుదు నట్టె యిట్టిఁ డన నై • తల్కొల్కి చిత్తంబునఁ. 145

మ. చిరకాలపియ మావ్యకోదరునితోఁ • జేటిఁట దీరం గదా
స్ఫురదాన్కండన మాచరించుట మదిం • బొల్పొందునంకల్ప మి
వ్యరునక నేటికి సిద్ధిఁ బొందె ననుచుక • భావించి నంతోషసా
గరమందుం బడి తేలి యాడెదను నిఁక్కం బిట్లు వాఁకుచ్చితిక . 146

మహానీగర. శతకోటిం బూని వై వక • శతవిధశకలఁ స్థాయదవీంద్రీమట్టి
ఁగితిపైఁ గూలుక మదీయాంఁచితఘనగదకుక • జిక్కి భీముండు వానిక
హితు లెల్లం గాంచి దుఃఖఁహితమతు లయి నాఁయేవు నూపించి నన్నుక
స్తురియిం తాఁగ్గొనుండుక • నుడివడి వకుఁడౌఁ • జూవె నీవారి కాజిక . 147

తే. భీమసేనుడు నాచేత • బిట్లు గూల, భీష్మకర్ణాదు లర్జును • బిట్లు గూల్తు
రవును కూల్తురు దోఁగారుఁలవలివారి,మాకు విజయంబు గరతలాఁమలక మరయ.

మ. విజయుం బెద్దగ నెంచుచుంటివి జగఁన్విభ్రాంతకీర్తుల మహా
భుజ లింద్రాశనికల్పు లంచితకళాఁపూర్ణుల సదీజంకు కుం
భజుఁడుం గర్జుండుఁ దొట్టియోధవరు లఁభ్యామర్దమం దానరుక
నిజశస్త్రాస్త్రమహాగ్ని కింధనముగా • నిర్మింతు రెంతే వడిక . 149

క. ఎంతకుఁ జాలరు కర్ణం, శంతటివా డన్మదీయుఁ • డై యుండ జయం
తెంతటిసాటి రణంబున, కింతయుఁ జింతింప కుండు • మెంతయు దృఢతక . 150

వ. అని దుర్యోధనుండు తండ్రికిం దనవారిసామర్థ్యంబు నిరూపించి మఱియు వారి
వర్తనం బెల్లఁ జెలియం దలంచి నంజయుం గాంచి నంజయా య క్షేద్యహింబులం
గ్రహించి మాతో యుద్ధంబు నేయ నెంచినయధిష్ఠిరం డివు డెట్లుండెం జెప్ప
చూత మనిన సతం డతని కిట్లనియె 151

—•—•— సంజయుండు దుర్యోధనునితోఁ కాండవులనీయత్నంబు జెప్పట. —•—•—

జ. తమ్ములు సెల్వురక హరియుఁ • దాను యుధిష్ఠిరుఁ డెంతయేనియుక
నశ్మతితోడ సైన్యములు • సంతతముం దనచుట్టు వాఱ మో
దమ్మునఁ బెండ్లి కేగమవిధ మ్మలకారంగఁ బోరి కేగుదే
సమ్మోయిఁ జూడనయ్యె సట • నన్నియు నాయితపెట్టినట్టిడై . 152

చ. తెలువగ నెంచి నక బిలిచి • వేరివయిం బాలుపొంది నల్లడక
మెలఁగుచు మెర్చునం దనరుఁమేఘు మనం దగి నవ్యసాచి నా
వలన హసన్ముఖుం డగుచు • వర్తిలి నంజయ సంగరంబునక
గలు పది మాది నూవె యనె • నేనును సట్ల తలంచితిం జూచి . 153

తే. అనుడు దుర్యోధనుడు కోవ • మడచికొనుచు

నంజయుని జూచి నీ వెట్టిసమయమందుఁ

బాగడుచుండువు వారినే • బూతుపగిది

నిన్ను నే మనవచ్చు నోయన్న నేడు.

154

క. ఐనం గాని మూతని, పూనినరథరథ్య కేతుముఖ్యము లెట్లై

మానొందాచుండు సెప్పము, సానందము గాఁగ విందు • రందలు ననుడుఁ.

156

వ. సంజయుం డి ట్లనియె

ఉ. చెప్పెద నాలకింపు మిటు • చిత్తము మెత్తనఁ దప్పనీక నీ

వైష్ణవు గాని వానిరథ • ముత్తమ మా నది విశ్వకర్మ పెం

పుష్పతిలక రచించెఁ బురుహవాతుడు తోడ్పడ దానిమీఁద నేఁ

జెప్పఁగ లేను భూమిఁ గలఁచిల్లము లన్నియు నున్న వారయఁ.

157

క. మాయాబలమున భామనుఁ, డాయరదమునందుఁ డెక్కె • మతిమాత్రంబై

స్థాయత్రేజంబునఁ జిక్రాయితమై తనరఁ జేసెఁ • దద్దయుఁ బ్రీతిఁ.

158

తే. అమృతహాన్య తకేతనం • బగములందుఁ, దవిలి తప్పించుకొని వచ్చుఁదత్తకాశ

మెందునుందిర్యగూర్ధ్వముంలందునొక్క, యోజనముదాఁగఁబర్వనఁవ్యాజమహిమ.

నీ. హనుమ భీమున కిచ్చినట్టివరంబున, నాపైజయంతిపై • నమరియుండు

నిదమిత్థ మనరాక • యడి శక్తిధనువల్లు, వివిధవర్ణంబుల • వెలుగుచుండు

నల్లకాంతుల నాఁగి • యేగు ధూమమువోలె, నటఁ దేజ మప్రతిహతము నూ వె

యధికరూపంబున • నగపకు నట్లెనఁ, భారవంతము గాక • పరఁగు నద్ది

తే. చిత్రిరథుఁడు ము స్పిచ్చినఁ శ్వేతహయము, లారథంబునఁ బూన్తు రఁయ్యని నిరర్గ

శత్రువారము గావించు • లలి దివమున, నలతరిక్షమునఁ భూమియందు నెందు.

వ. మతియుం జిత్రరథవత్ శ్వేతహయశతంబున నద్దియేని హరిం బయిన నది వగఁప్ర

భావంబున సంఖ్యాపూరణం బగుచుండు వీనిం జూలినవీర్యంబు గలిగి దంతవర్ణ

పర్ణి తంబు లగును త్రమాశ్వంబుల భరతవంశోత్తరుఁ డగుధర్మజుండును ఘల్లునుం

డిచ్చినకల్మాషాంగతిత్తిరిచిత్రవృష్టంబులు వాయువేగంబులును ఋక్షప్రఖ్యంబులు

నగునాజానేయాశ్వంబులు భీమసేనుండును మహేంద్రదత్తంబులును దత్తుల్యంబు

లగుమహాహయంబుల నకులనహదేవులును బలవంతంబులు వేగవంతంబులు నై

పితృరథ్యతుల్యంబు లగుదేవదత్తోత్తమార్షంబుల ద్రావదేయసౌభద్రులును దమ

తమరథంబులం బూన్చుకొందు రనిన ధృతిరాష్ట్రుండు సంజయా! మనవారితోడం

జూర వచ్చినవారి నందు నేరి నేరిం జూచితి వారివారికొలందు లెట్టివి చెప్పు

మనుటయును.

161

—◆— వంశయుడు ధృతరాష్ట్రునితోఁ బాండవీరులతోలండు బెజింగించుట. —◆—

అ. నూతుఁ డాంబికేయుఁ • జూచి పాండవులను, క్షేర వచ్చినట్టివీరవరుల
వేలు వేలు నీకు • వివరించి చెప్పెద, నాలకింపు మనుచు • ననియె నిట్లు. 162

ఆ. వృష్ణివల్లభుండు • కృష్ణుండు నర్మలో, కాధినాథుఁ డై నహరి యలండు
పాండురాజనుతులంపక్షమై రక్షకుఁ, డై కడంగుచుంటునీక తెలియు. 163

వ. మఱియు మహారథుం డగునాత్యకి యొక్కయక్షాహిణిలోడను సత్యజిత్వముఖు
లగుపదుగురుపుత్రులం గూడి పాంచాలుం డొక్కయక్షాహిణిలోడను, శంఖోత్త
రాదితనుజులును సూర్యదత్తమందిరాశ్వపురోగమాద్యనుజులుం గూడిరా విరాటుం
డొక్కయక్షాహిణిలోడను, మంత్రిసామంతాదులం గూడి మగధనాథుం డైవ
సహదేవుండును క్షేదినాథుం డై సదృష్టకేతుండు నుక్కొక్కయక్షాహిణిలోడను
సోదరు లగుకేకయు లేవురు నుక్కయక్షాహిణిలోడను బాండ్యచేకితానముఖ్యు
లగుభూపతు లెల్లరుం గూడి యొక్కయక్షాహిణిలోడను వచ్చి వారికిం దోసువడి
నీవారిం బోర నున్న వా రవధరింపుము. 164

కే. డైవమానుషగాంధర్వీడై త్యదాన, వాదినానావిధవృత్తాహయంత్రణమున
దక్షుఁ డై సదృష్టద్యుమ్నుఁడక్షణమును, విడక సేనాముఖుంబున • వెలయు నటవె.

నీ. గురుఁడు ధృష్టద్యుమ్ను • ఎరిపై న్యవతివంతు, గంగాసుతుండు శిఖండివంతు
శల్యభూనాథుఁ డబాతశత్రునివంతు, కురుకుమారులు పృథ్వీదరునివంతు
రాధేయసైంధవప్రథతు లర్జునువంతు, మనుమ లెల్లరు నభిమన్యువంతు
కైకేయసాల్వ లా • కేకయేశులవంతు, హర్దిక్కుఁ డద్యుతుంసనుజువంతు

తే, శకుని సహదేవువంతు బాహ్లికుఁడు చేకి
తానునం తులూకుఁడు మాద్రితనయువంతు
మఱియు నేఁ డేని కెదు రయి • మలయు వాఁడు
వానివం లని నిశ్చయ • మైన దచట. 166

వ. మఱియు నేరికి నేయ శిశ్యుంబు గానియశ్వత్థామను ద్రోగర్తముఖ్యు లగునంశ
వ్రతుల సర్జునుండును బ్రాచ్యోదీచ్యదాక్షిణాతుల నెల్ల భీమసేనుండును బోరున
ట్లును భీష్మునితోడం బోరుశిఖండికి నిజబలంబులతోడ విరాటుండును ద్రోణుని
తోడం బోరుధృష్టద్యుమ్నునకు బాంచాలబలంబులతోఁ ద్రావదేయులును దోసు
పనునట్లును నిర్ణయించుకొని వారు నీవారితోడం బోరనున్న వా రింక నీకును
సికొడుకునకునుం దోచినట్లు చేసికొనగ దగు ననిన నంభికానందనుండును. 167

మ. కొలఁదులో సెప్పకొనంగ నేమిటికి నాఁకుం జాలువాఁ డొక్కఁడుం
గలఁజే మూఁడుజగంబులం దలుక రాఁగఁ గాలదండంబుతోఁ
దులఁదూఁగం గలపెన్గదగ భుజములందుం బూని నే నెక్కఁడగ
గలఁగింపం గలఁ బొందురాజసుతవంధంబు న్నభాగంబువగ. 175

వ. అని బీరంబులు వలుకుచున్నంతఁ గౌర వేశ్వరుండు గావల్గఁగి గాంచి యి ట్లనియె.
మ. ప్రలపించుక వినుచుంటి కాదె వెడఁగై * పొల్లొల్లి నాపుత్రుఁ డి
ట్లుకం గ న్నెఱసేయు ధర్మసుతు సభ్యామర్దమం దేరికిం
గలువక రా దని ద్రోణభీష్మ లన నీకించిదుఁ డే గెల్తు నే
గలుతుం బొ మ్మను నేటిమాట లొకమాఁడ్కి న్నీటిమూటలో నుమీ. 177

వ. అది యట్లుండె మునుచుండునగ్నిపై నాబ్జాబు వ్రాసున ట్లందు నెవ్వారు
వారిం బ్రేరేచి పోరునకుం బురికొల్పుచుండురో విందుం గాని చెప్ప మనిన
సంజయుండు. 178

—◆— సంజయుఁడు ధృతరాష్ట్రునితో భృష్టద్యుమ్నునివచనంబుల సెప్పుట. —◆—

చ. పికఁ డని చెప్ప నేమిటి కయో ధృతరాష్ట్రుఁడ యెల్లవారు నం
దకలుమకీర్తి పార్వతుఁ డహంకృతి మీఱఁ బృథాలిసూజుచెం
తకుఁ జని నేను వేలవలెఁ * దద్బలసాగర మూఁగి ధార్తరా
ష్ట్రకులఁ దిమింగిలం బలఁతిఁజంతువులం బలె మ్రింగివై చెదగ. 179

తే. యుద్ధ మొనరింప నెంచు మోఁయిద్ధచరిత, సాధ్వసం బింతయేనియు * సంభవించ
దనుచు సందీపనము నే ము * ననుచిసంబు, ద్రుపదపుత్రుఁడు పాండుపుత్రులను తేరి.

నీ. అని పల్కుబావతో * ననియె ధర్మసుతుండు, నీ వెంత కై నను * నిలుతు చాలి
నీవీర్య మెఱుంగుదు * నేను క్షాత్రంబున, నుండి శత్రుల నెల్ల * నుక్కఁడంత
భార మంతయు నీద * ఘోరసంగ్రామంబు, గలుగ నున్నది నీవు * ఘనభుజుఁడవు
నీయట్టిపోటుమాఁనిసి మాకుఁ గలిగినఁ, బృథ్వీ జయం బెంతఁ పెద్ద చెపుమ

తే. యుద్ధమునఁ గాలుద్రవ్వెడు * యోధు లెవరో
నెఱిగొనినవార లెవ్వరో * వెఱచి పఱచు
వార లెవ్వరో శరణున్నవార లెవరో
తెలిసి నీవు క్రమంబున * మెలఁగు మయ్యె.

వ. అని పలికె నంత ధృష్టద్యుమ్నుండు నన్నుం గని నంజయా! నీవు శీఘ్రంబుగం
జని భీష్మద్రోణకృపాశ్వత్థామధృతరాష్ట్రదుర్యోధనభూరిశవశ్వల్యదుశ్శాసన
కర్ణవికర్ణజయద్రోణసౌబలాదులు వినుచున్న నమయంబున. 182

చ. చెలిమిని గోరి ధర్మసుతుఁడెంగటికిం జనుడెంచి వేడుచుగా
వెలయుఁగ వారిరాజ్యమిడి • వేయివిధంబుల విన్నవించి మీ
రిలఁ గృతకృత్యులై మనుఁడు • పృథ్వీసురేశ్వరులార! కానిహోఁ
గలుగును మీ కకాలమృతి • కల్గినమాట వచించితిం జుడి. 183

క నరుఁ డెంతలేడు వానికి, సుర లీ డనరాదు శత్రుఁశోభితహస్తుం
డరవాయిఁ గొనఁడు మిమ్మెల్ల మార్కొని నెంఁనుఁ ద్రుంచుంలఘుమార్గముగగా,
వ. అని చెప్పు మనియే నని చెప్పిన విని ధృతరాష్ట్రుండు గావల్లః! గాంధీవిపరాక్
మంబు నే నెఱుంగుదు నతండు పిన్నటినాఁటనుండియు బిహ్వచర్యవతవరాయ
ణుడై శ్రుతసేజంబునని దేబరిల్లుచున్నవాఁడు నాకొడు కెత చెప్పినను శాంతి
వహింప కంతరంగంబున సంగరంబ కోరుచున్నవాఁడేమి నేయుదు నని దుర్యో
ధనుదిక్కు మొంగంబై యిట్లనియె. 185

తే. అన్న నామాట విని మళ్లు • మనికిఁ గాక, లోక మెంచదు దానిని • శ్రీకర మని
నీకు నీవారి కరచాలు • నేల చాలు, నొనఁగుమా పాండవులకు యుధోచితముగ.

చ. ఎఱుంగవు మోహపాశమున • నెంతయు బద్ధుడ వౌట యుద్ధముగా
నెఱువుదు నందు వందున నానేకము లైనవివత్సరంపరలో
వఱలును దానిఁ గొరవకుంబున నెవ్వరు నియ్యకోలుగా
దొఱయగు పాండువుత్త్రులఁతోడినమాగమ మొప్పు నెప్పుడు. 187

మ. అని కే నొల్లను బాహికుండు తెగడుఁ • హర్షికుండు మాతెడుగా
మనగాంగేయుఁడు నియ్యకోడు గురుఁడు • మన్నింపఁ డీనంజయుం
డును గేరుగా గురువుత్త్రుఁడొప్పుఁడు కృపుంఁగుఁ మేలనం దాశలుం
డును బాల్పాలనఁ బెద్దలెల్లరును నిఁన్నుఁ నన్నుఁ గాదం ద్రయో. 188

క. ఇందలు కాదనుదానికి, డెందంబున నియ్యకొన్న • డెవ్వర మా నో
నందన నీకొఱగాటుకి, దుందుడుకులు కర్తశకునిఁదుశ్శాసనులే. 189

వ. అనిన దుర్యోధనుండు తఁడిం గని గర్హించుచు 190

••••• దుర్యోధనుండు తఁడిం గర్హించి పలుకుట. •••••

మ. గురుపై భీష్మునిపైఁ గురూర్భవునిపై • గుర్వాద్యుపై శ్మత్తుపైఁ
బురుమిశ్రాభ్యునిపై శలాధిపునిపై • భూరిశవోబాహ్నికే

శ్వర కాంభోజజయాదిభూపతులపైఁ • బై నైసనీవారిపై
భరముం బెట్టి దురంబు నేయఁగఁ దలంపఁ లేదు నే నిమ్మొయిఁ. 191

నీ. వినుమయ్య తండ్రి నేనును గర్జుడును దున్న, నేనుండు నివును దీక్షితల మరయ
రణయజ్ఞమును బానఁర్పఁగఁ బూనినారము, యమరాట్టునకును సమర్పణముగ
నందు యుద్ధిరుఁ • డనుపశువును బట్టి, వేలుతు మరదంబు • వేది యగును
గత్తి సుప్రసాదమును • గడ సుక్కు కవచంబు, వరనదన్యంబును • శరము దర్భ
శే, యానముఖము చాతుర్వీత్ర • మధికయశము
విమలతరహవిస్సును నయి • వెలయ మీరు
నెల్ల నువదర్శకులు గాఁగ • నేము రాజ్య
సౌఖ్య మందఁ గలము స్వర్గ సౌఖ్యమట్లు. 192

ఆ. పాండవులను మేమొ • పాండవులే మమ్మొ, భండమున గెలువ • నుండినార
మంతె కాక వాఁడి • యగుసూదిమొనమోపు, నంత యైన వారి • కవని నీను. 193

వ. అనిన ధృతరాష్ట్రుండు కొలు వెల్లం గలయ మొగంబు త్రివ్వచు. 194

శా. ఈదుర్యోధనునిం ద్యజించితిని నే • నీమందునిం బొందుమీ
రీదేహంబులతోడ నుండ రని లో • నంతేని చింతించెదఁ
మీఁదుం గిందును జూడఁ దావిజయుఁ డూర్మిగ లేళ్ల వ్యాఘ్రంబు నా
మీదఁడుం గలఁగించి కొంచు ఘనులఁ • మే లెంచ కీక్షించుచుఁ. 195

చ. నరుంకుఁ దోడు నూపుచు రణంబునఁ గృష్ణసహాదరుం డిలఁ
విరళము లేనిమార్గమున • విత్తులఁ జల్లెడుకాపు వోలే మేల్
శరములఁ జల్లి కౌరవబలంబుఁ జలంబున నిగ్రహించెడిఁ
నిరత మనార్యధర్మమున • నిర్వైకుభార్యను భర్తయుం బలెఁ. 196

చ. అనిమొన శత్రుసైన్యములయం దయి భీముఁడు భీమవిక్రముం
డనితరసాధ్య మైనగడ • హస్తయుగంబునఁ దాల్చి పెల్చనఁ
గొనకొని మొత్తినఁ ధరణి • గూలెనునేనులు భిన్నకుంభముల్
దునిగిన దంతముల్ గలిగి • తోచెడు నెత్తురుఁగొండలో యువఁ. 197

వ. అంత దుర్యోధను సంభోధించుచు. 198

చ. విస వివు డేమి నేయుదును • భీముఁడు భీమపరాక్రముండు ని
న్ననిమొనఁ దాడి నీదగుమహాబల మంతయుఁ జిందు వందు గా
నొనరుచున్నయవ్వకు మహాహూగ్రదవానల మంచు నాతనిఁ
గనుగొని భీతి గొన్నపుడు • గాని స్మరింతువ యేమొ నానుడుల్. 199

క. భీముగదాఘాతంబున, భూమిం బడునవుడు భయము • పుట్టినయవుడు
నామాటఁ దెలిసి సంధికి, గా మతి గావించు విపుడు • కావించ వయో. 200

వ. అని కొడుకుం గిరిసి పలికి కా నున్నది కా కుండదు కా నిమ్మని గాంధారీవల్లభుండు
గావల్లనిం గని యిట్లనియె. 201

తే. ఈ పువ్వువల్లపురమున • కేగినవుడు, ఫాల్గునుం దన్నమాటలు • పట్టి వింటి
నవుడు శ్రీకృష్ణుఁ డే మనఁసవియువినఁగఁ,దలఁతు నేనమయము వానిఁగలసికొంటి.

—◆◆◆ సంజయుండు భృతరాష్ట్రునితో శ్రీకృష్ణునివచనంబులు చెప్పెను. ◆◆◆—

వ. అని యడిగిన సంజయుం డిట్లనియె నయ్యా! నే నందు ముందు మాధవుమందిరంబు
నకుం జని నారాక యెఱింగించి పుచ్చి యభిమన్యుప్రభృతికుమారుల కై నం జేర
రానిశుద్ధాంతంబుఁ జేర నరిగి యట సత్యాద్రావదు లిరువురునుం బరిసరంబునఁ బరిచ
రించుచుండ దివ్యాంబరాధరణభూషితులును జందసరూషితులు నగుసరనారా
యణులు నానావిధచిరత్నరత్నచిత్రింబును గనకమయంబు నగునేకోన్నతవిశాలాస
నంబున నాసెనులై సరసనల్లాపంబులం జేలుచున్నఁ గని మోక్షుఁగేలు ఫాలంబునం
గీలింది విసమ్రుండనై యుంటి నవ్వుడు నరుండు నారాయణునిపాదంబులు తనతో
డలపై నిడికొని యున్నవాడు గావున సూర్యరేఖావలసితంబులును శుభలక్షణ
లక్షితంబులు నగునిజవరణంబులకు శరణం బగుస్వర్ణవీథంబు నాకై పాదంబులం
దొసినపుచ్చిన దాని సత్యాద్రావదులు దెచ్చి యిచ్చినఁ గరతలంబున స్పృశించుచు
భూతలంబునం గూరుచుండి నీలవర్ణులుం దరుణవయస్కులు నగునమృహామహులం
జూచునవ్వుడు నాకు హర్షంబును భయోత్కర్షంబునుం బుట్టిన నే నంతరంగంబున.

కా. మందాత్ముండు నుయోధనుండు గొని భీష్మదోణకర్ణాదులఁ

సందేహింపక విష్ణుజన్మనములై • సారందునీకృష్ణులఁ

మ్రందింపం గల నంచు నంచుచు ననిక • మారోగ్గ నుంకించెడుఁ

డెందంబుండు బతంగ మగ్నిశిఖపై • డింకంగఁ బడ్డట్లుగఁ.

204

తే. ఇమ్మహామహు లిర్వురు • నమ్మి మీఱ, ధర్మజానిమానసముఁ బట్టి • తన్ని దేశ
మాచరింపఁగ నుండి రంఁచనఁగ నతఁడు, సిద్ధసంకల్పుఁ డగు ననఁ • జెల్లుఁ గాడె.

వ. అని తలంచుచుంటి సంత వా రన్నపానంబుల న న్నాదరించినఁ గృతాంజలిని
నేను నాపోయినకార్యంబు విన్నవింది కారవుల కేసందేశంబు చెప్పివుచ్చాద రని
యడిగిన విని ధనంజయుండు ధనుర్గుణాకాంక్షం బగునిజపాణితలంబునం జక్రపాణి
పాదతలం బంటి నన్నచేసినం జన్నగళయనుండు లేచి కూరుచుండి నన్నుఁ జూచి

సీపు పోయి కారపుల కెల్ల నానమస్కారాశీర్వాచనాలింగనంబు లెఱింగించి పిదప
భీష్మద్రోణాదులు వినుచుండ ధృతరాష్ట్రునితో నిట్లను మని కొన్నివలుకులు
పలికె నవి. 206

క. లోకమునకు నాహ్లాదము, నీకురుజాతికిని భేద • మెనఁగించుచు శి
తాకరములు మృదువూర్వము, లై కనఁబడి దారుణంబు • ల ట్లగు నవలగ. 207

వ. చెప్పెద నాకర్ణిపుము. 208

ఉ. జన్మము లాచరించి ద్విజఃజాతికి దక్షిణ లిచ్చి వేనవే
లున్నకొలందిఁ బ్రాత మగుఁసుర్విజనాళికిఁ బెట్టి చుట్టలగ
మన్నన చేసి యాశ్రితుల • మన్ని మనోరథసిద్ధి గా సుఖ
భ్యన్నతి దారపుత్రులను • బొంది భజంపుడు మీరు కౌరవుల్. 209

క. ఎడ నేయ వలవ దింతటి, తడవునఁ గను భయము మీఱుఁ • దారసిలఁగ నై
నడినెత్తిఁ బడఁగ నుండెను, వడి వడి మారాజ జయము • వడయఁ దలంచెగ. 210

మ. అపు డాదోషదికొప్పు వట్టి నభలో • నాదుష్టుఁ డీడ్వంగ నే
డువుతోడం బడునాఁడు గోడి పెడి తోఁడ్తో దూరమం దున్నన
న్నవనర్పించుచు దేవదేవ దయ స • న్నోహంగదే యంచు మొ
ట్ట పచారించె ఋణంబు వోలె నది తీఁజగ రాని దయ్యం జమి. 211

మత్తకోకిలము. ఇట్టి నే ఋణ మీఁగ సారథిఃకృత్యముం బొనరించుచుగ
బట్టు నై తనపజ్జ నుండ నఁపార తేజముతోడఁ జూ
పట్టి గాండివ మూని పార్థుఁడు • భండనం బొనరించుచోఁ
జట్టువలె తెగఁగొట్టుజెట్టియఁ • జాలఁ డాతని మార్కొనగ. 212

సీ. ఇమ్మహిం బాహుయుఁగ్గుమ్మున నెత్తెడు, వాఁడు జగము నేర్చువానివాఁడు
తిగిదివంబునం దుండి • దేనల్లఁ బడఁద్రొబ్బు, నోవువాఁ డుండిన • నుండుఁ గాక
మాకవ్వడిం బోర • మార్కొనఁ గలవాఁడు, దేవదానవులలోఁ • డెలియఁ బడఁడు
గోగ్రహంబుననాఁ డొకొండ చేసినచేత, యది నిదర్శనము మీ • కగును గాదె

తే. బలము వీర్యము తేజము • చలము శ్రీఘ
తయును హస్తలాఘవశౌర్యః, ధైర్యములును
బాధనకుఁ గాక నేనికిఁ • బడయ రావు
వీనితోఁ బగ నజ్ఞికి • నైనఁ దగదు. 213

వ. అని హృషీకేశుండు గుడాకేశునుల్లంబు వల్లవింపం బలికె నంత సగ్గుడాకేశుండునుం
బలికె నవియెల్లం జెప్పియుంటి నని చెప్పినం బ్రజ్ఞాచక్షుండు వారికిం దమవారికిం
గలబలాబలంబు లారయ నెంచియు నంతలోనఁ దనలో వారిబలంబు దైవబలం
బనియు వీరిబలంబు మానుషబలం బనియు నిశ్చయించి కొడుకుం గాంచి యిట్లనియె.

—◆— దృకరాష్ట్రుడు తనకొడుకుం బలిహరింప. —◆—

తే. తండ్రి నామాట విను కొయ్యఁతనము మాని, నాకు నీచింతయే రోగఁమై కనఁబడు
సర్వభూతంబులుం గన్నఁడనులవట్లఁ, బ్రేముడించుట సహజమై • వెలయుఁ గాదె.

క. యమవాయిద్యోద్రాశ్వులు వారఁతులు పార్థులకుఁ దండ్రులట్టిరు తలఁపఁ
సమయములఁ బొల్పి వారల, కమరసడెప్పరము లుడువ • నగుదురు వింటే. 216

క. ఉపకర్తల కెన్నం బ్రతుకవకారముఁ జేయ నెంతు • రుత్రము లవనిగ
గృహనేయు ఖాండవాశనుఁ, డెవు డవ్వారలకు వరము • లిచ్చుచు నిచ్చఁగ. 217

క. ఈపగిది దివ్యశక్తుల, దీపించెడుపాండుసుతులు • దివిజులతో రా
నోవుదురే భీష్మాదులు, నీపెనఁతువలందు • వారి కేటికి మాటల్. 218

క. అడియాన పడకు మద్దును, కడ నెదురుగ నిల్చిపోరఁ • గలమానిసి యొ
క్కఁడు మనలో నుండం డో, కొడుకా నామాట వినుము • కొలఁదు లెఱుఁగుచుగ.

సీ. లాఁతుల కెత్తరా • దాతనిచాపంబు, పొదు లక్షయంబు లై • పొదలుచుండుఁ
బడగపై వానరప్రవరుండు దీపించు, సప్రతిహతగతం • బరద మెందు
నేమినిర్దోషంబు • నిభృతగర్జనానిభం, బశనిపాతసదృశ • మతనినంకు
బ్రహ్మశ్రీర్షంబులు • పాశుపతంబులు, బాణముల్ సారథి • వాసుదేవుఁ

తే. డతఁడు కార్తవీర్యనియట్టు • లంతలోన, రెండుచేతుల నేనూఱు • కాండములను
విసరఁ గలఁ డొక్కవరి శత్రుఁవిసరములకు, సతనిఁ గన్నెత్తి చూచుట • తనఁ గాదు.

వ. మధ్యస్థులై నభీష్మ దోణకృపాశ్వత్థామమద్రరాజాదు లర్జునుం గలుచుట యసాధ్యం
బనుచున్న వారింతయు నెఱిగి నేను గౌరవజాతికిం గానికాలం బయ్యెనో యని
నితాంతంబుఁ జింతించుచు సహోరాత్రంబు లాహరినిద్రలు లేక జెందంబునం
గుందుచున్న వాడెం గావునఁ గులరక్షణోపాయంబు చింతించుచుం గాంకేయులతో
శాంతి గావించుకొని నుఖం బుండు మరెన సత్యంత్రక్రీధఘోరమానమాననుండై
దుర్యోధనుండు తండ్రికి ట్లనియె. 221

—◆— దుర్యోధనుండు తండ్రితోఁ బశుపతరాక్షమంబులు చెప్పట. —◆—

శా. దేవ శ్లఙ్ఘనపక్షపాతు లగుచుగ • దీపింపఁగార జేసి మ

మిూవేళం బగవట్టి యుందు రసరా • డెల్లప్పు విద్యేషరా

గావేశంబులు లేమి దేవతలు నా యైనై రంచు వ్యాసాదు లే

న్నోవారంబులు సెప్పి రందున భయం యి బొందంగ నీ కొప్పునే.

222

క. ఆవేల్పులై రక్షకులై, కావగఁ నున్నట్టిరేని య కావలయుం ద

ట్లావార లిడుమ గుడువం,గా వలయునె దీని కింత య కావలయు నటే.

223

వ. నీ వంతరంగంబునం జింత దక్కి యుండు మొక్కవేళ మోహవేశంబునంజేసి పాండవులకుం దోడ్పడ వచ్చిరేని వారికి దేవత్వంబు సిద్ధింపదు దేవత్వంబు సిద్ధింపనిదేవతలరక్షణంబు నిర్ధకం భాకర్ణింపుము నాకు దేవతలకుం గలతేజంబు గలదు నే నభిమంత్రించి పుచ్చితి నేని లోకంబు లేర్చుకార్చిచ్చు చల్లార్చుటకును బెల్లగిల్లుభూతలం బెల్ల నిలువరించుటకును బ్రేలి చీలిక లగువర్వతం బెప్పటి యొప్పించుటకును బ్రవంచినాశ హేతుభూతంబు లైనపాపాణవర్షంబును జంఝావాతంబును వారించుటకును జలంబులు ఘనీభవింపఁ జేసి దానిపై రథహస్తైత్తితురగాదుల నడిపించుటకును నాకు సామర్థ్యంబు గల్గిదు నేను సేనాసమేతుండనై పోయినచోట నాకుఁ గావలయునన్ని వాపురంబు లుత్పన్నంబు లగుచుండు మంత్రరక్షణంబునంజేసి నాపాలించు దేశంబునం గలభూతంబులకు దుష్టనత్వభాధ దొలంగుఁ బర్జన్యండు కాలవరముం గురియుఁ బ్రజ లీతిభాధం బాసి ధర్మనిష్ఠులై సుఖంతురు నేవదానవుల కేన ప్రవర్తకుండ దేవాసురయక్ష రాక్షసగరుడగంధర్వకిష్కరకింపురుషాదులు నింద్రాగ్నియమవరుణవాయుప్రముఖు లేకమయ్యును నాకుఁ బగఱ యగువారినిం గావఁజాలరు నే నెల్లు తలంతు నట్లు కాకుండునది కల్లమాట నాది సత్యవాక్యంబ యసామాన్యంబగునామహత్వంబునకు లోకమే సాక్షియై యుండు నాయంత నే నింత చెప్పుకొనుట యొప్పు దైవను నీచింత వాపుట కిట్లు సామర్థ్యకథనంబు గావించితి నింక నైన నే నింతవాడ నని నీ వెఱింగి డెందంబునఁ గొందలం బండకుము పాండవపక్ష పాతు లైనపాంచాలమత్స్యకేకయాదులతోడ వానుదేవసాత్యకిప్రభృతుల నే నొక్కడం గెలుతు వారిసైన్యంబు లెల్ల దైవస్యంబు నొంది సాగరంబున ప్రవంతుల చందంబున నాలోనం బడి యడంగు నిది యంతయు నీ వింతలోన విని సంతసింతువు విద్యావీర్యకేజఃప్రజ్ఞాయోగంబున నా కీలోకంబున నెవ్వండు నోపఁ జాలండు గాంగేయకుంభ సంభవ శారద్యతశల్యకలాదు లెఱింగినశత్రువిద్య లెల్ల నేను నెఱుంగుదు నని పలుకుచున్న సమయంబున నాంబికేయుండు సంజయుం జూచి యుయు తువు లగుపాండవేయులవయత్నం బంతయు నవిస్తంబుగం జెప్ప మనునంత రాధేయుండు లేది గాంధారేయునకుం బ్రయంబుగా నెల్లరు విన ని ట్లనియె. 224

మ. భృగురాముం డిడ మున్న బ్రహ్మమయమై * వెల్లొందునత్రుంబు నో
వగ దానిగ బిడవగ శపించె నని యెఱవ్వారుం బ్రలాపింతు ర
ట్లగునీ నీకకు లోక మేర్పగలవాఁ * డహ్మని నాప్రార్థనగ
దగి నాకాన్పరణంబు నిల్పి మరలగ * దాత్పర్య మొప్పారగగ. 225

మ. శిల దత్తం బది నాకుఁ దేజము నెసంగం జాలి నే నమ్మహా
త్ములకారుణ్యకటాక్షవీక్షణమునం * దోరంబు భారంబు నా
తలపైఁ గై కొని భీష్మముఖ్యు లినునెద్దం గూరుచుండగ మహా
బలమొప్పం జని పార్థులం జిదిమెదగ * బాంచాలమాత్స్యదులగ. 226

వ. అని పలికెనువాని సదల్పి భీష్ముం డి ట్లనియె. 227

—◆◆◆ భీష్ముండు దంభములు నలుకుకర్ణునిం దూలనాడుట. ◆◆◆—

క. నోటికి వచ్చినయ ట్టిటు, లేటికిఁ బ్రేలెదవు నిన్ను * నెఱుంగరె లోకుల్
పోటరివి కాలగతికై, పా టందఁగ నుంటి వకట * పరికింపంగగ. 228

ఉ. పాండవులం జయింతు నని * వల్కె దెఱుంగ వాకింరయేనియుగ
భండనమందు నీ వయినఁ * బండువు నాఁ దలపోసి నిన్ను నీ
కుండిన సైన్యముగ జెదరె * యొండాకమేరకుఁ బాట నీ కొగిగ
చిండిగఁ జేసి పుచ్చెదరు * వీరులు వారలు కాటు లేటికిగ. 229

తరళము. తలఁప వై తివి నీవు భాండవదాహ మాదిగ నొడ్లకుం
దలము గానివనుల్ పొనర్చెను * దర్ప మేర్పడఁ బార్థుఁ డీ
కొలఁది మీఱినకూఁత లొవ్వనె * కూళి నీ కిటు కూడ దీ
చలము పూనితివేని సేనలఁ * జంపుకొందువు చత్తువుగ. 230

త. త్రిదశవిధుండు నా కిడియెఁ * దీప్తితరం బగుశక్తి దానిచేఁ
ద్రాదకుల నైన వేల్చిడిని * ద్రెంచెద నంచుఁ దలంతువేని చె
ప్పెద విను మద్ది మాధవుఁడు * పేమి నే సినచుట్టువాలుగగ
జదురువలై విశీర్ణ మయి * చింది రజం బయి భన్మమై చెడుగ. 231

తే. కలదు స్పృముఖం బగుఁఘనశరంబు, పుష్పమాల్యాదులం దానిఁ * బూజ సేయు
చుంటి వది పార్థబాణాగ్ని * యంటికొనిన, నీ టగుచు నాశనం బగు * నిన్నుఁ గూడి.

వ. మఱియు దుష్టశిక్షకుండు శిష్టరక్షకుండు సగువుండరీకాక్షుండు పాండవులవత్తుండై
రక్షించుచుండుఁ గావున నట నీయాట లేమియుం బాటికి రావు పొమ్మని ధృతరా
ష్ట్రుడెసం గాంచి యి ట్లనియె. 232

* ఇనుడు = రాజు, ధృతరాష్ట్రుడు.

త. వింశ ధృతరాష్ట్ర రాధేయుఁవిధ మ దిట్టులుండె నడియాన విడుముపోఁబొప్ప దెవుడు
పొందు జ్ఞాతులకు నేత్రలు • పొసఁగఁ జేయు, నాశ చేటున కగు విను • మవధరించి.

వ. అంత బాహ్లికుం డి ట్లనియె. 285

చ. అమరనదేసుతుండు గురుఁ • డావిదురుండును సంజయుండునుఁ
గ్రామ విది యంచుఁ జెప్పినను • గైకొన నేరపు కారవేంద్ర క
బ్రామసింబాటసారి యసఁపాయపథం బిది యన్న దానియం
దమరనియట్లు నీచరిత • మంతయు వింతగ నయ్యె నయ్యయో. 286

వ. అనిన విని వైచిత్రవీర్యుండు దుర్యోధనుం జేరి. 287

మ. గురుడుం భీష్ముండు బాహ్లికుండుఁ గృపుండుఁ • గుర్యవ్వవాయస్థితిఁ
బరిరక్షింపఁగఁ గోరి నీకుఁ దగఁ జెప్ప న్వచ్చి రమ్మాటలం
బరికింపం దగు వీరు నల్పురును నీపట్లం గుమారప్రియం
బరయం జేసిరి నేను వేడితిని మే • లందంగ నూహింపుమా. 288

అ. పోరు వలదు ధర్మపుత్తుని రావించి, రాజ్యభాగ విచ్చి • పూజ్యాడ వయి
నతులు సుతులు హితులుఁశతసహోదరులును, గలసి మెలసి మెలఁగఁ నలమి గొనుము.

ఆ. కర్ణఁ డొకఁడు నీకుఁ • గలఁ డని గర్వింతు, కాని వాఁడు చేతఁఁగానివాఁడు
నాఁడు విరటువీట • నరుఁ డొక్కరుఁడ నిన్నుఁగనరి కొట్ట లేడె • కర్ణఁ డచట.

వ. అని యెల్లరు విన నాడి రాధేయుడిక్కు మొగంబై . 241

తే. ఓయి రాధేయ విందువఁటోయి నాటి
నరుఁడు గాఁ డని యెఱుంగు మాఁమురహరుండు
సుగల నిలువఁగ భీముండు • దగిలి నడువ
వచ్చుఁ గార్చిచ్చు నా వాని • వశమె చెనక. 242

ఉ. నే నని తొమ్ముఁ గొట్టుకొని • నీవు నిసుంగులెఱిం గెనంగఁగాఁ
గాననివాడవై కలనఁ • గవ్వడిక్రొ వ్వడఁగించి నొంచెడఁ
నాసుడి నమ్ము మం చనెదు • నాతనయుం డిది నమ్మి పోరికిం
బూనెను నీదుమూలమునఁ • బోకడ గల్గెడుఁ గారవాళికిఁ. 243

వ. అనినం గానీసుండు గినిసి మొగంబు బిగించి పలుకుచు గాంగేయు నుద్దేశించి
యెల్లరు విన ని ట్లనియె. 244

—•—•—• కర్ణుండు భీష్మునైఁ గలహించి యుత్తరశ్యామలు చేయుట. —•—•—•

అ. వాసుదేవుఁ డట్టివాడయే నవుఁ గాక, న న్నెఱుంగ లేక • నదిసుతుండు
నొవ్వ నాడె నిట్లు • నోటికి నచ్చిన, ట్లెల్లవారిమదికి • నేన పుట్ట. 245

- క. ననుఁ దూలనాడినందులకు నడినూనుండు ఫలముఁ • గుడిచెడుఁ గా కే
ననిలోన నితం డగుడను, కను నేఁ గా కత్తు మందుఁ • గైకొన కుందుఁ. 246
- ఆ. ఇతఁడు వడినవెనుక • నే ననిమొన నయి, కత్తి వట్టినపుడు • గాదె నన్ను
నాపర్రాకమంబు • నాలాపు బీరంబు, నెల్లరాజలోక • మెఱుంగు గాక. 247
- వ. అన పలికి యెలుక గదిరినవదనంబు దోవ నతం డానభాభవసంబునం దుండనోపక
కోపించుచు లేచి యత్తుంబు విడిచి నిజభవసంబునకుం జోయె సంత శాంతన
వుండు సవ్యుచు దుర్యోధనుం జూచి యిట్లనియె. 248
- ఉ. బొంక నెఱుంగఁ డెన్నఁడును • ముగ దనచేసినబాస వాసి నో
నంకిలి నొంద డిందఱకు • నై నఘనుం డిటు వోయె నక్కటా
యింకిట నన్మదాదులకు • నేడ్గడ యెవ్వఁడు కవ్వడిగ వడిగ
గొంకక తాఁకువాఁ డెవఁడు • కోతలు గోసెడువాఁ డెవం డాలో. 249
- క. పూహములు వన్ని శత్రుఁ, పూహములఁ బగుల నేయ • నుండెను భీముం
డాహవమున | బదుకుట నం, దేహం బని యిట్లు వన్నఁ • దెలియఁగ నిహిహి. 250
- ఆ. పరశురామమూర్తి • గురునిఁగాఁ గొని మోసపుచ్చి యత్తుములను • బొందినపుడె
వీనిమహిమ యడఁగె • విత యయ్యె విలువిద్య, వీనిలెక్క యేమి • వినుము వత్స.
- క. ప్రివీ బాష్టికముఖులు, భూనాథులు చూచుచుండ • భూరిబలమునఁ
బూని జయించెద రిపులఁ, నో నేయుచు వేలకొలది • నుగ్గులు వాఱు. 252
- వ. అని పలుకుచున్న గాంగేయున కల్పబుద్ధి యగుగాంధారేయుండు. 253
- కా. వారు నేమిఁ బర్రాకమంబున వయఃప్రజ్ఞాశుభ్రాత్మంబులఁ
సారావ్యంబును బొంది మర్త్యజని కై • సంతుష్టి నుండంగ నీ
వీరీతిగ మముఁ బెట్టి వారి గెలువ • యేవేళ వర్ణింతు వా
రారా యేమి యెఱింగి యిట్లు పలుకఁ • హర్షించిలో చెప్పమా. 254
- క. అని మఱియును. 255
- కా. నిన్నుం ద్రోఁని బాష్టికుం గృపు నెద • న్నే నమ్మి యుద్ధ మొన
ర్ప న్నర్తించుట లేదు చెప్పెద వినం • బాటించు మీకర్ణునిఁ
నన్నుం డమ్ముని దున్నసేనుఁ దలఁపఁ • వచ్చుం గదే నీకు మే
మెన్నఁ వారల నొంప నుంటి మని యూహింపం దగు న్నీ కెదఁ. 256

* కోతలుకోయ = దంబములు చులకు అనుట కిట్లు గోదాకరీమండలమున వాడుదురు.

† నుగ్గు = చూర్ణము, ఖండము.

తే. కాంచుచుండుము నీ వనిఁ • గలుగఁ నందు

వానుదేవునితోఁ బంచఃపాండవులు మృ

గము లులులఁ బడినట్లు మాఁకరములఁ బడి

త్రైల్లదురు తారు నేనలు • దైట్లనంత.

257

వ. మే మిట్లు పాండవుల భండనంబునం గలిచి బహువిధాధ్వరంబులు భూరిదక్షి
ణంబులు గా నొసర్చి దేవభూదేవతర్పణంబు గావించి సుఖించుచుండు మీవ చూచు
చుండు వనిన విదురుండు వారించి గాంధారీవిభుం గాంచి యిట్లనియె. 258

—◆— విదురుండు ధృతరాష్ట్రనకుఁ గొన్నినీకులు జోధించుట. —◆—

తే. నర్వసిశ్చయము లెఱింగి • సవమలమతు, లై సపెద్దలు తా రిట్టియవసరమున
శ్రేయ మిచ్చెనుతెఱఁ గిట్లు • చెప్పి రేను, దానిఁ జెప్పెద విను మవఃధానముగను.

నీ. దమము ననాతనఃపర్యము ద్విజానకు, నది తపోదానక్షమాదుల నగు
దమము తేజముఁ బవిత్రతయును గలిగించు, దమికి నుత్తమగతుల్ • దవిలి యుండుఁ
గ్రీవాదగణములఁ • గాంచినట్టులు దాంతుఁ, గని నర్వభూతముల్ • గడగడ మను
దమి గానివానిని • దండింప శ్చత్రియః, జాతి జన్మించె నీఃభూతలమున

తే. క్షమయు ధృతియు నహింసయు • సమత సత్య

మార్జనంబు నిందియిన్నిగఃహంబు మార్జ

వం బనంరంభము సచాపంబు స్త్రీయు

దమము నిల్చుటకును సాధఃనములు తలఁచ.

260

వ. కామక్రోధలోభదర్పమన్యవిద్రావికత్తనచూనేర్పాశోకాదులు దాంతు లగువారిం
దవులఁజోవు వారి కకౌటిల్య మశౌర్యము పరిశుద్ధము ననుమూఁడుముఖ్యలక్ష
ణంబులు. 261

క. అతితృష్ణ మాని కామము, గతిఁ బడక సముద్రముట్లు • గంభీరుండై

సతతసువృత్తసుకీలము, లలితోనఁ వాఁడు దాంతుఁ • డనఁబడు నధిపా. 262

వ. ఆతండు భూతంబులవలనఁ దనకును దనవలన భూతంబులకును భయంబు లేనిచం
దంబునం బ్రసరిల్లుచు నర్వభూతహేతుండును బరిణతప్రజ్ఞావిభవుండును నిత్యతృ
ప్తుండు నై పెద్ద లాచరించినమార్గంబు వట్టి మెలంగుచు శత్రేంద్రియుండును విజ్ఞాన
ఖనియు నై ప్రసన్నాత్మండు నై యాత్మానాత్మవిచారంబునం గాలంబు గడవ
నీడుచు నిందు నందు సుఖించుచుం దుదకు నిర్వాణంబు నొందు రాశేంద్రా
నీనంతానం చింతయు శాంతి లేక జ్ఞాతులతోడఁ జూరితంబు పెట్టుకొనియె జ్ఞాతివైరం
బెవ్వఁడుం జేయ నొప్ప దీయర్థంబు తేటపడ నొక్కయితిహాసంబు గల దాకర్ణింపుము.

డి. మున్నొకబోయ వక్షులకుఁ * బోలు యొకానొకకానసంబునం

బన్ని వలం దొలంగి యొకపట్టున నుండగ రెండుపట్టు లా

పన్నివదానిలోనఁ బడి * పాశముతోఁ బయి కేగి పాటుమా

గన్నులఁ గాంచి పెంటఁబడి * కాలొలఁదిం జనె వాడు క్రిందుగఁ. 264

వ. ఇట్లు చనం జన నెక్కచో నొక్కయాశ్రమంబునఁ గృతహింసకుం డగునొక్క

మహర్షి వానిం జూచి యిట్లనియె. 265

ఆ. చకనమునఁ బాటునవి పత్రులు నీవు, నేల నడచువాడ * వేల యిట్లు

జేల వగుదువయ్య * జాలియు నాశ్చర్య, మొదవుచుండె నాదుఃపృథయమందు.

వ. అనిన నాశాకునికుం డివి నాపన్నివలం గొనిపోవుచున్న వెట నైనం దాని పాతి

వైచి పోకుండునో యని పెంటడించితినని కడచి పోవం బోవ నవియుం గొంత

వడికిఁ దమలోఁ దాము కలహించి వలతోడం గ్రిందఁ బడి పోరుచున్నం దతీయ

వచ్చి వాఁడారెంటినిం బట్టి గిట్టించి వలం జెట్టుకొని పోయె నిట్లు దాయాదు

లొక శ్లోకశ్లో పోరు జెట్టుకొనినఁ బరులకుం బట్టుపడుదురు గావున జ్ఞాతివైరం బెప్పు

డును జొప్పడనేర దడియాన యెప్పటికి ముప్పు దెచ్చు నాకర్ణింపుము. 267

చ. నరవర యొక్కకొండ కొకఁనాఁ డొకకార్యముమీఁద నేగి నే

బరిసరుమందు నున్నతఱి * బజ్జ నొకానొక పెండటంబునం

బరఁగెనుజున్నఁ జూచి వెను * వచ్చెను బోయెలు దాని నానినఁ

జరయును రోగముం దృషయుఁ * జాపును లే దని వించుఁ గించులై. 268

వ. సిద్ధర్థి గణసేవితం బైనయగ్గంధమానసంబునందలి విషనుప్రపాతంబునఁ గుంభసమ్మి

లింబై సర్వగణసేవితంబై ఖబేరదయితం బయి మర్త్యుల కమర్త్యత్వంబు నంధుల

కనంధత్వంబు నొనఁగెనునట్టి. 269

తే. జంటికై మీఁది కెగిరి యఁవ్వెంటున చఱి

నులుకఁ బడి చచ్చి రట్ల నీ మొఱకుఁగొడుకు

లిలయుఁ దోకయుఁ దెలియనితలువలవలఁ

జక్కి పార్థుల ద్వేషించెఁ * జే బెఱుగక.

270

వ. కావున నీవు నీవారికిం గీడు రాకుండఁ బొండవులం దెచ్చి నీలోనం జెట్టుకొనుటయె

కర్ణం బని మఱియును.

271

ఆ. సవ్యసాచి యనఁగ * సామాన్యఁడే నీదు,పుత్రుఁ డతనితోడఁ * బోరు పెట్టు

కొనియె జీవితాశ * కొండ యెక్కడుఁ గార,వులకుఁ గాన నంధి * కలమిఁ గొనుము.

వ. అని చెప్పిన ధృతరాష్ట్రుండు దుర్యోధనునకు పెండియును.

272

—◆— ధృతరాష్ట్రాదు దుర్యోధనునకు పితమఁ జెప్పట. —◆—

సీ. ఉత్పథంబునఁ జోవ • నూహింపకుము నాదు, నుడికారమును బట్టి • నడచుకొనుమఱు
కుంతీసుతులతేజ • మంతయును హరింప, నెంతవు నీచేత • నింత గాదు
ధర్మజుఁడు వరమధర్మాత్ముఁ డాతని, గెలుచుట యమరాట్టు • గెలుచునట్లు
భీమవరాకృతిమఱ • భీమార్జునులు వారి,తోఁ జారు మృత్యువు,తోడిపోరు
తే, నకులుఁడు సహదేవుఁడును సాత్యకియుఁ బార్ష
కుఁడును దక్కునుం గలుగుయోధులును వజ్ర
సదృశసారులు వారితో • సమరమంద
నెదురఁ జాలినవాఁ డిందు • బొదలఁ డకట.

274

క. త్రైలోక్యాధారుం డై, పోలింపఁగ నై నవానిఁ • బురుషోత్తమునిం
జాలి యెదుర్కొనుయోధుం, డేలోకమునందు నై న • ననుగూనొ చెవుమా. 275

తే. అతనిం చారపుత్రకు • లాత్మబాంధవులును జ్ఞాతులు జగతియుఁ • దలంప నొక్క
యెత్తు సరుఁ డొక్కరుం డొక్క • యెత్తు గాన, వాని కేడడ యై యుండు • వాడతఁడు.

వ. వానుజేవాభిరక్షింతు లగుపాండవేయుల జయించుట భూమండలంబునం దెవ్వరిని
దరంబు గామి నిక్కంబ నీ వీక్షింపమాలినబుద్ధిం బరిత్యజించి కార్యలోచనవరుం
డవై నీమేలుఁ గోరుగాంగేయ కుంభనంభవ బాష్ట్యక కృప విదుర వికర్ణ సంజయా
దులమాట పాటించి పాండవులతో సంధిఁ గావించుకొని కులంబు రక్షించుకొను
మని జోధించి ధృతరాష్ట్రండు వెండియు సంజయుడైన మొగంబు వెట్టి సూతనం
దనా వానుజేవుండు చెప్పినవెనుక సవ్యసాచి మతియుం జెప్పె నంటి వమ్మాటలు
విన నలతుం జెప్ప వునిన సతం డతని కిట్లనియె.

277

తే. వినుము ధృతరాష్ట్ర కృష్ణునివెనుక నరుఁడు, నన్నుఁ గని నిడుకొలుపువఁ నున్నయట్టి
రాజు రెల్లరు విన ధార్తరాష్ట్రతోడఁ, గట్టకడపటిమాట గా • నిట్లు లనుము. 278

కా. మారాజేందునిఁ బిల్చి గౌరవమునఁ • మారాజ్య విాకున్న నే
గూరాజుగ రథమారుతోద్ధతమహాఃరోషానలజ్వలలగ
ఘోరేవ్యాసవరస్రువంబునను లోకు లెచ్చ శ్రాద్ధేర్ధీయం
తై రాజులఁగ వేల్చివుత్తు ధృతరాష్ట్రాతోద్భవవ్రాతముగ.

279

క. ఇది తప్ప దనుచుఁ జెప్పము, నడచునవా రెల్ల వినఁగ • సంజయ యనుచుగ
బొదలించి పుచ్చె నే నా, నడయాత్ముల కెఱిగి యంతఁ • జనుదెంతు నిటఁ.

280

వ. అని చెప్పిన దుర్యోధునుం డామాట లాదరింపక పెడచెవిం బెట్టి నం దున్న వా
రందఱు నేమియుం బలుక కూరకుండి కొంఁడొకపడికి లేచి నిజనివాసంబులకుం

బోయి రంతః బుత్రవశానగుం డగుధృతరాష్ట్రుండు నిజపుత్రవిజయం బపేక్షించుచు
నుభయబలతారతమ్యం బడయం గోరి జనరహితం జైనసభాంతరంబున సంజయుం
జరి యి ట్లనియె. 281

తే. మనబలంబును బాండునంధనులబలము, నీనెఱుంగుదు వెది సార • మెది యసార
మెవరు గెలుతురు పోరైన • నెవ్వ రోడు,దురు వచించుము సీమది • నరసి యరసి.
వ. అనిన సంజయుం డి ట్లనియె. 283

—◆— సంజయుండు ధృతరాష్ట్రునితో నుభయబలతారతమ్యంబు నిరూపించుట. —◆—

తి. నీకు ననూయ మెం డగుట • నే నిపు డే మన నేమి తోచి నీ
వాకుల వెచ్చనైనగతి • వచ్చునొ నొచ్చునె చిత్త మందున
వాళొన నెంచ నిట్టితటి • వాళొన నెంచడఁ బెద్ద లున్నచోఁ
గాత వహింప కీనుడికిఁ • గట్ట మెఱుంగుట నిట్లు చెప్పెదఁ. 284

తే. నీజనకుఁ డైనవ్యాసుని • నీనెలంతయైనగాంధారి రావించు • మయ్య వారు
నిపుణులును నిశ్చయజ్ఞులు • నీతివిదులు, వారలనమక్షమునఁ జెప్ప • నలతు దాని.
వ. అప్పుడు నీవు నాపై ననూయవడినను నిశ్చయజ్ఞ లగువారు వారింపఁ గలవార
లనిన సతం డోఁగాత మని విదురుం బుచ్చి గాంధారిపారాశర్యుల రావించి ధృతరా
ష్ట్రుండు తనసమక్షంబున నైనవానిం బరమభక్తి నారాధించె సంత సమ్మానివర్యుండు
వానిచిత్తవృత్తు లెఱింగినవాఁ డగుటంజేసి సంజయుం బ్రసన్నదృష్టి నవలోకించి
యి ట్లనియె. 286

శా.*యాథాతథ్యముగా నెఱుంగుదువు నీ • వావాసుదేవార్జున
పోధప్రాభవవైభవోన్నతభుజాభూరిపౌభావోచ్చల
ద్వాధాధివ్యము సచ్చఁ జెప్పు మిడమిత్థం బంచ నిధారుణీ
నాథుం డెంచి వనిశ్చయాత్ముఁ డగుచుఁ • వర్తించు నద్వర్తనిఁ. 287

వ. అనినం బ్రసాదం బని సంజయుం డాంబీకేయునిదిక్కు మొగంబై. 288

మ. గరిమఁ దుష్టుల రాచి శీఘ్రులను వేఁడ్కఁ గాచి రక్షించుచుఁ
ధరణీమండలమందు ధర్మమును సంస్థాపింపఁగాఁ బూని య
న్నరనారాయణు లర్జునాచ్యుతు లనఁ • జన్మించి రవ్వారితో
సరిపోవం దగువాఁడు లేఁ డఖిలభూచక్రంబునఁ భూవరా. 289

అ. వాసుదేవుడునువాలు మాయాబలంబునను సూక్ష్మరూపమునఁ జెలంగి
పోరునందుఁ బాండుపుత్రులశస్త్రాస్త్రములను బొందియుండుఁ • జలియకుండు.

క. అనిఁ బాధుల గలిపించెద, నని యుండినవాఁడు కృష్ణుఁ • డంతటఁ దా నై
విను వారి గెలువ నెనుటం, గను గలిగినవాని కై నఁ • గాదు తలంపఁ. 291

తరళము. కరుమహీశ్వర! సారెసారెకుఁ • గోరుచుండు కొలండు లం
తర మెఱుంగఁ దలంతు వెంతయు • దానిఁ జెప్పెద వి న్నోగి
నరకశంఖరచై ద్యముఖుల • నామమాత్రమే శేషమై
ధరణి నిల్వఁగఁ జేసె నాతఁడు • తస్మహత్వ మలంతయే. 292

—◆— శ్రీకృష్ణద్రభావాభిక్షణము. —◆—

వ. అమృహనుభావనిమాహాత్మ్యం బెట్టి దంటివేని. 293

క. అతఁడు తలంచినమాత్రో, క్షీతియును నాకసము డెనలు • నీ శ్లగ్గయు నం
తత మాత్మవశంబుని నిల్చు తెఱంగునఁ జేయఁ గలఁడు • పోద్య మెనంగఁ. 294

క. ఒక్కయెడ నర్చనలోకము, లొక్కయెడఁ వానుదేవుఁ • డుండినయెనఁ
దక్కువ యగు లోకంబులు, మిక్కిలి యగు సతఁడు సారఁమేదురుఁ డగుచుఁ. 295

క. *ముజ్జగము లొక్క డై నను, నజ్ఞానేవితుని గెలువఁ • జాలవు హరిఁ దా
నుజ్జగొని కినియ నయ్యవి, మజ్జలే భన్త మగుచు • మాఱు నరేంద్రా. 296

తే. సత్యధర్మార్థపంబు లేఁచక్కి నుండు, నుండు నాచక్కి వానుదేవుండు విడక
వానుదేవుఁ డుండినచక్కి • పఱలుచుండు, జయ మని వచింతు రార్యులుఁజనవర్యు.

క. శిష్టులఁ బాండవులం గొని, దుష్టుల నీసుతుల నెల్లఁ • ద్రుంగింపఁగ లో
నిష్టపడి వారిచే నమ, రేష్టిం గావించ నుండె • నిట్లు మహేశా. 298

తే. ఆత్మయోగమునఁజేసి • యమృహాత్మ్య, పోలిఁ ద్రివ్యచు నుండు నీకాలచక్ర
లోకచక్రంబుల సతండె • లోఁ దలంప, సఖలమున కీశ్వరుఁడు నిక్క • మరయు మధిమ.

క. నర్వేశ్వరుఁ డయ్యుగ మఱి, నర్వాత్మకుఁ డయ్య సతఁడు • సతతము లీలఁ
నిర్వచనము నేయంబడు, నుర్విం గర్మము లొనర్చుచుండువాఁడై . 300

వ. వానిచే నెల్లజగంబు వంచింపంబడు వానిమాయ నెవ్వరికి నెఱుంగఁ దరంబు గా
దనిన భృతరాష్ట్రుండు సంజయా! నర్వలోకమహేశ్వరుం డగునమృధపు నీ వె
ఱ్ఱెఱింగితి వే నె ఱ్ఱెఱుంగఁ జాల నై తిం జెప్ప మనిన సతండు వెండియు. 301

తే. విద్యయు నవిద్య యన రెండుఁ నెలయుచుండు, విద్య గలవాఁ డెఱుంగును • విద్య లేని
వాఁ డెఱుంగఁడు నే విద్యవలన వాని, నెఱుంగఁ గలిగితి నెఱుంగలే • వీ వివిద్య. 302

తే. అనుడు భృతరాష్ట్రుఁ డిట్లును • నయ్య భక్తి, యోగమునఁజేసియే కద • యోగివర్యు
వాని నెఱింగితి నీ వట్టిదాని నాకు, నెఱుంగఁ జెప్పుము నా సతం • డిట్లు లనియె. 303

తే. మాయా దవులక నే నధఃపర్వములపాంతః, బోక భక్తియోగంబును * బొంది కుద్ధ
భావమునఁజేసి శాస్త్రంబువలన విద్యవలనఁ దెలియంగఁ గలిగితి * వానుదేవు. 804
వ. అని చెప్పిన ధృతరాష్ట్రుండు కొడుకుం జేరఁ జేరి తండ్రి! మన కీసంజయుండు పర
మాత్మం డితండు జెప్పినచోప్పున నవ్వండరీకాక్షు నాశ్రయించి నిరామయుండ వగు
మనిన సతండు తండ్రి కి ట్లనియె. 805

—◆— శ్రీకృష్ణ! కాశ్యపియింపు మని ధృతరాష్ట్రుడు కొడుకునకు బోధించుట. —◆—

మ. భగవంతుం డగుదేవకీతనయుఁ డీభక్తుండు వాక్రుచ్చిన
ట్లగుఁ గా కాశ్యపియిఁజేయుఁ డైన నగుఁగా * కాలండు భీభత్సునిం
దగఁ జేమించెనువాఁడు మావలనఁ గ్రోధంబుం బదర్శించువాఁ
డగుటగా భారణి తల్లకిం దయిన నే * నై యాశ్యియింపం జుమీ. 806

గీ. అనుచుఁ దెంపరి యై యిట్లు * అనిన నుదరి,పడి విచిత్రవీర్యసుతుండు * పత్నిఁ బిలిచి
దేవి! నీవైన నమూర్ఖుని * జేర్చు మనుడు, నామె యిట్లని బోధించె * నాత్యజానకు.

ఉ. కాదుర తండ్రి! యిట్టికొఱఁగాములకుం గడకట్టి యుండుటల్
నీదుగూర్తాత్ముల్ తెలుపుఁసీతులు నీచెవి సోఁగనిమ్ము నీ
వాదటవోవు మొండసిరి * కాన యొనర్చకు మెల్లచుట్టలుగా
బోఁ దుద మమ్ము బాసి లెగి,బోకుము భీమమహాగదాహతిగా. 808

తే. కిన్నకడు పాటఁ జెప్పితి * నన్న నీకు, నన్ను నీతండ్రి శోకమునం బడల్పు
డంగఁ జేయుట పాడిగా * డంగదలకుఁ, గాక నామాట విని శాంతిఁ * గైకొను మెద.
వ. అనంతరంబ కృష్ణుడై వసాయసుండు ధృతరాష్ట్రున కి ట్లనియె. 810

ఉ. సంజయు నందుఁ బుచ్చి తది * చక్కనిమార్గ మితం డెఱుంగుఁ గృ
ష్ణం బని నిన్నుఁ జెప్పటను * జూవె యతండు నినుం దయామతిగా
రంజలి నీకుఁ గూర్చఁగ నిరంతరముం దలపోయుచుండుఁ గా
నం జగ మెన్న వానిచరణంబులకుఁ శరణంబు వేడుమా. 811

వ. అని మఱియుం గామమోహితు లగువారు స్వధనంబునం బ్రతుష్టి నొందక క్రోధ
లోభాదిమహాఘోరపాశసంబద్ధులై యంధులచందంబునఁ దెలియం జాలక జననమర
ణాదిరూపంబై ఘోరం బైనసంస్మృతిప్రవాహంబునం బడి పారంబుఁ గానక క్లేశం
బులం బొందుచుండు రీ వట్లు గాక పరాత్పరుం డగునవ్వాసుదేవు నాశ్రయించి
విగతక్లేశుండవై ముక్తుండవై యుండు మని సాత్యవతేయుం డుపదేశించిన నాంబికే
యుండు ప్రసాదం బని సూతనూతిదిక్కు మొగంబై నాకు వానుదేవుం బొంది
సుఖం బుదుమార్గంబు నెఱింగింపు మనిన సతం డి ట్లనియె. 812

చ. ఘనుఁ డగువానుడేవుఁ గనఁ గాంచినవా రెవు డెంతపుణ్యముం

బాసరిచినట్టిజన్మమును * బాందివవారలొ వారు నిర్జరేం

దుగ్గినకును వందసీయు లని * తోఁచెడి నోపురుషాగ్గిగణ్య నీ

జననము పావనంబు నిను * నమ్ముతి నేయఁగఁ జాల రెవ్వరుగ.

316

క. భారత్యభిజనశమముం, గోరి యతం డరుగుడెంచి * కోరిక మీఱఁ

దీరిచి చెప్పినమాటలు, వీరును నేఁ దవినరీతి * వినియెడ మిచ్చుగ.

317

వ. అని నిధ్యాననిశ్చలచిత్తుండై చేదోయిం దోయిలించుకొని.

318

చ. హరిహరువందసీయ చరణాంబుజ సంబుజ సుభవాదిని

ర్జవరవర్ణితార్ణవవిశాలగుణాంచితు సంచితప్రభా

వరునిఁ బరాత్పరుం బరమపావననాము హరిం బురాణునిం

బురుషు సహస్రశీర్షుఁ బరిపూర్ణుఁ బరేశ్వరు నాశ్రయించెదగ.

319

వ. అని ప్రార్థించుచుండఁ బరాశరాత్మజుం డాచిచిత్రవీర్యాత్మజ నామంత్రణంబుఁ జేసి

యంతర్ధానంబు నొందె సంత ధృతరాష్ట్రుండు సంజయనుయోధనుల సంపీఠుచ్చి

గాంధారీసహతుండై తా నభ్యంతరగృహంబునకుం జనియె నని చెప్పిన విని జనమే

జయుండు సుతుష్టాంతరంగుండై యనంగరకథాకర్త్రమం బాసతి మృని వైశంపా

యను సడిగినవిధంబున.

320

—◆— అగ్నిసాంతము. —◆—

ప్రభావతి. చీమ మొదలుగ బ్రహ్మవల కగుఁజీవజాలము తాన యై

భూమి భవనము నాది యయి తగుభూతకోటికి మేటి యై

కామితములనుఁ దీర్చ హరిహరఃకంజజాద్యవతారముల్

ప్రేమఁ గయికొని పాల్పు పరమునిఁ * జేరుకొందు మనంబునగ.

321

గద్యము.

ఇది శ్రీమదధునారనోభయకవిమిత్ర వేంకటయజ్ఞాగ్నిపుత్ర

సమారాధితవిబుధరాజ శ్రీపాదకృష్ణమూర్తికవిరాజ

ప్రణీతంబయిన శ్రీకృష్ణభారతమునం దుద్యోగ

పర్వంబునం దృఢీయాశ్వాసము,

శ్రీ. శ్రీ. శ్రీ.

శ్రీ
బాలాత్రిపురసుందర్యై నమః.

శ్రీకృష్ణభారతము

ఉద్యోగపర్వము—చతుర్థాశ్వాసము.

దేవదేవుదయకుం

బాదగువురుఘండు నకలఁ బాధల సేగం

గాఁ దగి వివిధైశ్వర్య

ప్రాదుర్భావమున నొప్పుఁ బండితుఁ డగుచుఁ.

1

—◆◆◆ భగవద్భావపర్వము. ◆◆◆—

వ. లక్ష్మణకుండు శౌనకాదిమహామునుల కి ట్లనియె నట్లు సంజయుండు రాయబారంబు
నడపి చనినయనంతరంబ కౌంతేయాగ్రీహండు గదాగజం గాంచి వినుతించి
యి ట్లనియె.

2

—◆◆◆ ధర్మరాజు శ్రీకృష్ణవిరోఁ గార్యలోచనము నేయుట. ◆◆◆—

కా. ఆపన్నగ్నుల నుద్ధరించుటకు లేఁ ఁ డన్యుండు నీకన్న మే

మాపన్నగ్నుల ముద్ధరింపు మిదె సంప్రాప్తించెఁ గాలంబు నీ

ప్రాపుం గైకొని ధర్తరాష్ట్రులనఁగఁ బా లందఁగా నెంతు మీ

వీపట్లం గొని కార్యభారమును మాఁకిం పొప్పుఁగాఁ జేయవే.

3

క. యాదవులువ్రాలె బాండవు, లోదేవాధీశ నీకుఁ నోమఁగ నగువా

రేఁ డెలున నేమి యుండెడు, నీదే భారంబు గాదెఁ నిలంబునకుఁ.

4

వ. అనిన భక్తవత్సలుం డయినభగవంతుం డతని కి ట్లనియె.

5

క. ఏ నిదె సంసిద్ధుఁడనై, నీనొడివినపనుల నెల్లఁ నెఱవేర్పఁగాఁ

బూనుకొని యున్నవాఁడన, కానక వచియింపు మెల్లఁ గలరూపుమెయిఁ.

6

వ. అనిన నజాతశత్రుండు రుక్మిణీకళత్రునిదెను గని యి ట్లనియె.

7

తే. అంబికేయునిమతము తఁదాత్మభవులభావమును సంజయునిమాటఁబడిన నీకుఁ

దేటపడియెఁ గదా వాను, దేవ యనకు, నేమి నేయంగఁ దగు నంకఁ నీవ చెప్పుము.

8

క. హాతుడు గాకుండినచో, నాతటి సంజయుడు నన్ను * నన్నందులకుఁ
బ్రేతలమార్గమునందుం, దాతల దంధ్రులను జూడఁ * దాఁ దరలఁడొకో. 9

వ. మఱియును. 10

ఉత్సాహము. మాకు రాజ్య మీక శాంతి * మంచి దంచుఁ గించులై
వాకొనంగఁ బుచ్చిరకట * వారు మేర యింతయుఁ
లేక వృద్ధరాజు ధర్మలేశముఁ మనంబునఁ
జేకొనంగఁ జూడఁ గొడుకుఁచెప్పినట్టివాడ యై. 11

మ. ధృతరాష్ట్రుం డెటువంటిదుష్టమతియో * యే జెప్పఁగాఁ జాలఁ గా
ని తదాజ్ఞం గొని మేము కాఁజవిఁ బండ్రిందేండ్లు గూఢవృచా
రతి నొక్కేడును గవ్వపాటులకు నై * ప్రార్థించుచుఁ వచ్చిమా
క్షితి మా కి మృగ సీక మిథ్యలఁ బొసంగించుం గడుఁ లుభ్యుడై. 12

క. తనధర్మము పాటించక, తనయునిపైఁ బెట్టి యెల్లఁ * దదృశుఁ డగుచుఁ
బొనరించు మాకు నృపియ, మనయము ధృతరాష్ట్రుం డేమి * యందును వానిఁ.

తే. కన్నతల్లిని జట్టాల * నున్నమిత్ర,కోటిఁ బోషింపఁగా లేక * కూటిపేద
కరణి నిట్లుంటి నే నింతకన్న దుఃఖ,తర మయిన దొండు గలుగునే * పరమపురుష.

కా. ఈదుఃఖంబునఁ గాక బంధుమరణం * బే నోర్యఁగా లేక మా
త్తైదుల్లిచ్చినఁ జాలుఁ బుచ్చుకొని మే * మత్యంతహర్షబునఁ
బోఁ దాత్పర్యము చేసినార మని మీఁజొం టెన్నఁగా నంటి నే
నాదుష్టాత్మకుఁ డంతమాత్రయును * జేయఁ జూడఁ జే మందునో. 15

తే. కులజుఁ డగువృద్ధు పరవిత్తములకు లోభ, మొనరిచినయేని తల్లోభ * మానను బ్రజ్ఞ
చెడును దాఁ ప్రాయడఁగుప్రాయడఁగ నేని,ధర్మము నశించు నిద్రానాధనము వోవు.

—♦♦♦ ధర్మరాజు దాడిద్రుడుఁగ మభివృద్ధింతుట. ♦♦♦—

క. ధనహీనుడై నపురుషుడు, మని వెతలం గుడుచుకంటె మరణించుట మే
లనఁ దగు వానిం బీనుఁగు, గనినట్టులు గని జనంబు * కడు రోయు నెడఁ. 17

తే. ధరణి నివృచ్ఛరముకన్న * గురుతర మగు,దుఃఖ మొక్కఁడు గలుగదు * దుష్ట మైన
దాన జీవించెదనవధ * మానవునకు, జావునకు మించి వేధించు * సంతతంబు. 18

చ. ధని యగునేని యొడ్ల కిడి * తాఁ దిని నర్వసుఖంబు లొందఁగాఁ
జను ధనహీనుడై బ్రదికి * చచ్చినవాఁ డగువాడు గొడ్డుచె .

* ట్టనఁబడి పక్షి కేని కొఱు • కై నగరిం బడ కొక్కపూఁటకుం
దినుటకు లేక లేకి యయి • దేవురుగొ ట్టయి వాజదేజిగి. 19

క. ధనమంద ధర్మ మర్థంబును గాముము మతియు నర్వమును నిల్పు జగం
బున దాని మించుబల మేజనునకు నెద్దియును లేమి • నత్యం బరయగి. 20

నీ. † లేవడిం గొదలు • దేవురించుచు నిల, దేశదేశంబులు • దిరుగుచుండు
దారిద్ర్యమునఁజేసి • తబ్బిబ్బు నొందుచు, గొందలు వనులందు • గుందుచుండు
నివ్వచ్చరంబున • నెంజలిం బడి కొంద, తిమ్మహి వెట్టులై • బమ్మరింతు
వేదతీకంబున • నేదియుం గానకి, కొందలు పగవారి • గొల్వ నుండు

తే. నిన్సులగువారు తా రిట్లు • నెగులు గుడుచు
నట్టివా రయి బ్రదికి సంతాపమాన
ములకుఁ బాత్రము లగుకంటె • దలఁపఁ జాన
పెక్కుమడుగులు శ్రేయమై • పేర్కొ గాంచు. 21

తే. ‡ ద్దడి మరణమునకంటె • బెద్దది యది, ప్రాణములఁ దీయకయ చంపు • భార మగుచు
నర్వసాధారణం బయి • శాశ్వతి మగు, మరణ మెట్లైన నగు నది • భరము గాదు. 22

ఉ. ¶ నిన్సునిదుఃఖ మింత యీన • నేర జనార్దన తొంటినుండియుఁ
నిన్సుడ యైన నొక్కకరణిగ నయిరించుట లైన నాను ముఁ
భాన్వదఖండవై భవమునక జని నెక్క దరిదుఁ జైననో
నన్సులతోడివాఁ డయిన • నంతము నొందినవాఁడ చూడఁగఁ. 23

అ. కాసు లేనివాఁడు • గవ్యయుఁ జేయుచు, వాని కొండుగతులు • వడయరామిఁ
దన్ను దిట్టుకొనును • దనవారి దిట్టును, వేలుపులను దిట్టు • బాలుమాలి. 24

ఉ. § కాపురుషుండు వాని కొకకాచము గల్గమిఁ జేయుఁ గోపముం
భావము వానిని దెలియ • బల్కుగఁ జాలపు నర్వశాస్త్రములే
కోపి యతండు మోహమునకుం దగఁ జేయును స్మారకర్మ మా
పాపికి నారకన్యధలు • పట్టగవచ్చు ననంతరంబునక. 25

అ. అట్లు గాక కొంత • యగునే బ్రహ్మధము, దానఁ బ్రజ్ఞ యగును • దాన శాస్త్ర
మరయు దాన ధర్మ • మాచరించును దాన, స్త్రీ దలిర్పు దాన • వేగుదొనఁగు.

* కొఱు = అక్కఱు; లేక = అప్రయోజకుఁడు, దేవురుగొట్టు = దీనుఁడు, వాజదేజు = రోతయగు.

† లేవడి, నివ్వచ్చరము = దారిద్ర్యము, నెంజలి = చుఱుము; నిన్సుఁగు = దరిదుఁడు.

‡ ఎద్దడి = దారిద్ర్యము. ¶ అన్సులు = ప్రాణములు. § పాపము = ఇది యిట నంతాపార్థకు.

క. ప్రీమంతునకుఁ శ్రీ యగు, ప్రీమంతుఁడు పురుషుఁ డనఁగఁ • జెన్నలరారుఁ
భూమి నతండు ప్రశాంతుఁడై మహిమఁ ధర్మకార్యమం దై యుండుఁ. 27

ఆ. సిగ్గు లేనివారు ప్రీపురుషులలోనఁ, జేరు వడయ రెవును • వారి కరయ
హీనజాతి కట్టులే లేదు ధర్మాధికార మనిరి తొంటిఁవార లెల్ల. 28

క. దేవతలకు హవ్యము పితృ, దేవతలకుఁ గవ్య మొనఁగఁ • దివురుచు ధరణి
దా వెలయుఁ ప్రీమంతుఁడు, భావింపఁగ నుగతి కరుగుఁవాఁడై వింటే. 29

—◆— ధర్మరాజు యుద్ధము శ్రేయస్కరము గా డని చింతించుట. —◆—

చ. పుడమియు రాజ్యముఁ విడిచి • పొల్లలు వోవఁగ వైభవంబు మే
మడవులఁ జెద్దకాలము మహాశ్రమముం బడి యుండు తెల్ల నీ
వెడఁద నెఱింగియుండు వది • యేటికి మాటికి నీకుఁ జెప్పని
ప్పుడు సిరిఁ గోరుచుఁ జలువఁ • జోఁ దగు నెయ్యది యంచు నెంచెదఁ. 30

క. మారాజ్యము మా కి మృని, కోరుట న్యాయంబు కా దొఁకో తత్త్రియలఁ
దీరి మెలంగెడుమాకుఁ, జోరున వధ మైన మేల • పో తలపోయఁ. 31

ఆ. పోరి నెత్తుకూడు • పొంద నెంచక మేము, వారుఁ బొంది పొనఁగి • వసుధ మనుట
మొదటిపక్ష మట్లు • పొనఁగ కుండిన నెట్టి, దైనఁ గాని పోరె • యగున నూవె.
తోటకము. అని మిక్కిలి కాద్రమ • మైనను దా

నిన పూనఁగ నౌ ధరణిం గొన ని

చ్చ నెనర్చినివారి కెవంగ దొకం

డని నే వగతుఁ మనఁమం దెపుడుఁ.

32

కా. ఏనంబంధము లేనిశాత్రువులనే • హింసింపఁగా రాదు నా

నే సందేహము నొందకుండు తెలులో • యీయర్థమం దెల్లరుఁ

మానంబంధులు మానహయలు గురుల్ • మాజ్ఞాతు లం దున్నవా

రిసంగ్రామము శోభనం బనఁగ నొనే మాకును న్యారికిఁ.

33

క. క్రూరము తుల్యధర్మం, భారయ తుత్రియుల మగుట • నని నేయుటకే
తీరితిమి లాఁగిధర్మము, వేరికిని బూసరామి • విహితం బకట.

35

తే. బిచ్చ మెత్తుట బ్రాహ్మణ్యవృత్తి వర్తకంబు వైశ్యనివృత్తి నిష్కమ్మవటనేవ
శూద్రునకు వృత్తి యైనట్లుఁచూడ శత్రువధము తుల్యధర్మమై నకట.

ఉ. చేప లలంతిచేపలను • జేసిన మింగుమీరి భూపతుల్

భూపతులఁ వధించి ధరఁ • బొంపెనలారుట ధర్మ మయ్యె న

యో పరికింపఁ బ్రాణముల • నొడ్డి జయాపజయంబు లొండఁగా
నోపజువృత్తి గర్వ మన • నొప్పియుఁ దప్పని దయ్యె నయ్యెయో.

87

క. తనచిత్తము వచ్చినగతి, జనుఁ డిల జీవించుటకును • జచ్చుటకును జా
లనివాఁ డగునట్లు సుఖంబును దుఃఖము దై వముటనఁ • బొందఁగవచ్చుకొ.

88

మానిని. ఒక్కఁడు పెక్కుర నుక్కడఁగించెను • నుక్కడఁగించెన రొక్కరునిం
బెక్కు రలంతిజనుండును బల్లిదు • బిట్టగలించును బల్లిమఁడుకొ
జక్కడఁచుకొ రణమందు నలంతిని • సంతసముకొ మఱి సాధ్యసముకొ
బెక్కువ తక్కువ లయ్యెడు నెయ్యెడఁ • బ్రీతి నునఁగవు సంగరముల్.

89

చ. జయము పరాజయంబు ననిఁ • జచ్చినవారికిఁ దల్పముల్ సరా
జయమును బొంది యుండు టది • చావున కె చ్చనవచ్చు బోదునకొ
జయ మయినకొ స్వకీయజనఁసంఘవినాశనముం బొనఁగుటకొ
జయము పరాజయంబువలె • సంతసముం గలిగింప దింతియుకొ.

40

వ. మఱియును.

41

సీ. దై వంబుచెయ్యవ • ధై ర్యశాలియు నోడు, గెలుచు హీనుం దైనఁ • గలనువడినఁ
బగఱ నోర్చియును నృపాలుండు లోన ని, ర్వేదంబు నొందుచు • విడిచెనేని
యొక్కరుడే వాఁడు • నుక్కు మిగిలి వెన్న, బలవంతుడై తనవారిఁ దలచి
వగఁ దీర్చుకొన వేచి • వచ్చి నిజాన్వయ, శత్రుసంహతులను • జక్కుపఱుచు
అ, జాతవైరుఁ డైనఁజనుఁ డెల్లకాలంబు, కంటినిండ నిద్ర • కడుపునిండఁ
దిండి లేక లోన • దేవురించుచు నుండు, నిమగ్న డున్నయింట • నిలిచినట్లు.

42

తే. వైర ముడిగించుకొన నెంచువాఁడు శాంతి, నొందు టుత్తమ మట్లు గాఁకున్న శత్రు
మూలవిచ్ఛేద మొనరించుటో లలిఁ దన, యునురు వాయుటో గాక వేఱొందు లేదు.

—◆◆◆ ధర్మరాజు కృష్ణనితోఁ దనయభిప్రాయం తెలింగించుట. ◆◆◆—

శా. నాదాయాదుల నెల్లఁ గూల్చి మనముం • గావించునే వంశవి
చ్ఛేదంబై యెడ రావహిలైను సమీఁచీపంబు గా దద్ది నా
కోదామోదర యెట్లు చూచినను నాఁయుల్లంబునకొ శాంతి గొం
టే దై వారెను నంచుఁ దోచు నది యెంఁతే నయ్యెడుం గీ ర్తికొ.

44

ఉ. పోరిత మెల్లభంగులను • బోలదు గావున సంధినేతకై
కోరుచు వారికిఁ మనము • గూర్తము దానికి నియ్యకోలుగా
వారలు రారయే నవుడు • వారని దయ్యెడు బోరు పోరు గా
కూరకయుంట మే లయిన • నొప్పుడు లోకము నన్నుఁ ద ప్పునుకొ.

45

వ. అది యట్టిద కావున.

46

మానిని. కోపముఁ గ్రోక్కుచుఁ గోఱలు పైఁ బడఁగ్రోయుచు నాల్కలు గూయుచు లో
నోపనితాపము • నొయ్యనఁ జూపుచు • నుద్ధతి పెంచున • నెండ్లారువుల్
సావపుఁదిండికి • బాల్పడి పోరఁగఁ • బాఱుకుకుక్కలఁ భంగి నిలఁ
గావురువుల్ వగఁ • గైకొని పోరఁగఁ • గ్రాలుదు రెంతయుఁ • గ్రోయ్యమునఁ. 47

ఉ. మాకును బట్ట నున్నగతి • మాధవ యిట్టిద కాఁ దలంచుచుఁ
శోకము నొందుచుండు నెడఁ • జూడఁ బితృప్రతిమానుఁ డౌట మా
కాకురురాజు మాన్యుఁ డగు • నైన నతండు కుమారవశ్యుడై
చేకొనఁడయ్యె శాంతిఁ దనఁ బితృమునం దిఁక నేమి చెప్పఁగఁ. 48

తే. ఏము ధర్మార్థముల కింతయేని హాని, లేకయుండుట యెట్లులో • యేకరణి మె
లఁగిన నీయర్థకృచ్ఛంబుఁ దెగ నుఖంబు, గందుమో చెప్ప నీకన్నఁ గలఁడ మాకు.
మత్తకోకిలము. ఈ వెలుంగుదు వెల్లయర్థము • లిట్టిచో నినుఁ గాక నే
నీవసుంధరలోన నెవ్వనిఁ నేని వేడఁగఁ జూడునే
నీవు నిశ్చయతత్వవేత్తవు • నితివిత్వవరుండవుఁ
దేవకీసుత నీకుఁ బోలినఁ బీరునఁ నడపింపుమా. 50

వ. అనిఁ శ్రీకృష్ణుండు ధర్మరాజున కిట్లనియె.

51

మ. విను మోధర్మజ మీకు వారికిని గాఁ వింపంగ నంధిఁ మనం
బునయందుం దలపోయువాఁడ నగుటఁ • బో నెంచితిం గౌరవేం
ద్రువకుం బోల వచింప హస్తపురికిఁ • దుర్యోధనాధుల్ మడి
యనయోక్తుల్ విస నెంతుకో యనుచు నాఁసావంతంబునఁ దెంచెదఁ. 52

తే. విందురే వారు నామాట • లిందు నందు, గలుగువా రెల్ల మిత్తికిఁ • గాకయుండు
రెలమిఁ గాంచెడు నీజగం • బెల్ల నేను, బుణ్యమునఁ బోవువాఁడ నై • పొదలు చుందు.

ఉ. నావును ధర్మజుండు యదుఁ నందనుఁ గన్గొని యిట్లు పత్కి-నో
దేవ భవత్ప్రియాః మది • లెల్లముగాఁ దగ దంచు నెంచెదఁ
గావరుఁ డానుయోధనుఁడు • కానఁడు ని న్నైద నీదుబుద్ధులఁ
బోవఁడు వాని కిప్పు బలఁముం దలముం గల దెచ్చి యచ్చుటఁ. 54

అ. వారినుమమ నీవు • గూరుచుండి ప్రసంగ, మువకు దిగుట తగనిఁ పనియ యనుచుఁ
దలఁతు నీకు నగ్గు • గలిగిన మరరాజ్య, సౌఖ్య మైన నొల్ల • సారసాక్ష. 55

వ. అనిన నవ్వాసుదేవుండు వెండియు.

56

—◆◆◆ శ్రీకృష్ణుడు ధర్మరాజునకు దార్తరాష్ట్రమును దెలిపించుట. ◆◆◆—

ఉ. తూటరి యై నుయోధనుడు * త్రుల్లుచు నుండెడువాడు గాని నా
మాట వినం డెఱుంగుదును * మాదృశు లిట్లని యూరకుండ రా
దేటికి సంధి నేయుటకు * నెంచడు మాధవుఁ డంచు నన్ను నో
నాట కువక్రమించు జగ * ముందున ఖికును నింద యయ్యెడుగ.

57

క. విత కాదు నావయాణము, హిత మని నామాట నిలుతురే వా రభల
క్షితికిని శ్రేయోదాయకగతి గలుగుగ మనకు నింద * గా దొం డైనగ.

58

క. మనలోపము లేకుండం, బానరింతుఁ సంధికార్యముం గురునభలోక
మన నెతురేని వారలు, విన నెంటురు నావ్రసంగి విధ మది యెల్లగ.

59

మ. అటు గా కె గ్గినుమంత నా కోనరుపక * స్వాంతఃబునిం దెంతురే
గుటిలుల్ వారలు వారి నెల్లర గనుంగో జాడ రాకుండ నిం
తటిలోనక మృగరాజ మల్పమృగయాభింబుక బలం జేయనే
పటుజేబంబున శంక దక్కు మెడదక * భద్రం బగుం బోయెదక.

60

వ. అనిన యుధిష్ఠిరుండు మఱియును.

61

తే. అట్ల యగుఁ గాక నీపోలి,నట్ల నేయు, మరుగు మిభవురికి న్వస్తి * యగుత నీకు
గాంచెదము గాక మేము మేల్లలుగ నింత,లో మరలి వచ్చుని న్నిందునోమహాత్మ్య.

చ. శిరపురి కేగి కొరవుల * గారవమారంగఁ గాంచి వారికి
గరము హితంబుగాఁ బలికి * కట్టువకానుతనమ్ము నెమ్మదిక
బరగ శమంబ యావిధము * పన్నితివేనియు నీదుచటముక
గురుతరవై భవార్థములకుం గుదురై బ్రదికించు నెల్లరగ.

62

శా. మాకుం గూర్చుహితుండవు బిఱియుఁడవుక * మాకట్టిప్రాణంబవుక
నీకు న్మాగోవ రెల్లఁ జెప్పఁ బని యున్నే మమ్ము మాదాయలక
మాకార్యంబు నెఱింగి యుండువు మహాత్మా పోలిన ట్లి వటక
వాకో నొప్పును ధర్మయుక్త మని యేవారుక బ్రేశంపింపగక.

64

ఆ. నీవు పల్కినట్లు * నేర్చి యొక్కఁడు పల్క,లేనిమాట నిజము * గాన సాంత్య
పూర్యముగనో మాటుంపుంతనో పోవుము, మానుయోధనునిన ముక్షమందు.

65

వ. అనిన విని జనార్దనుండు.

66

—◆◆◆ శ్రీకృష్ణుడు యుధమ కర్తవ్య మని చెప్పుట. ◆◆◆—

తే. వింటి సంజయుమాటలు * వింటి నీదు
మాటలును రెంట నామది * నూటి పడియె

వారిదియు మీయదియు నభిప్రాయ మెల్ల
నరయ వైరాళియులు వార • లనుట నిజము.

67

డి. సీమది ధర్మనిష్ఠితము • నిశ్చలకాంతి వహించి యుండు నీ
వేమయిఁ బోరు లే కయిన • దింతయె చాలు నటంచు నెంచె దో
హా మహి నిట్లు రాజులకు • నొప్పుదు చెప్పెద రాశ్రమస్థులై
గోమతి యుండుతాఁసులకుం దగు భైత్య మటంచు వింటివే.

68

తే. క్షత్రియుం డగువాఁ డని • జయమొ వధమొ
పొంద నగు నిట్లు పరమేష్ఠి • పానగఁ జేసె
నిది ననాతనధర్మ మై • పొదలుఁ గాని
దైన్య మెప్పటికిం గాదు • మాన్యచరిత.

69

చ. వగచి నికృష్టవృత్తికిని • బాల్పడ కీపు పరాక్రమించి నీ
వగఱ జయింప నెంచు మెద • వారు నదీసుతకుంభజాదులగ
వగఁ గొని వారిప్రాయనను • దామ బలాఘ్నల మంచు నెంచుచుగ
మగఁటిమి నూపి నిగఁ గెలువ • మార్కొన నుండురు డింద రెందునుక.

70

ఆ. ఎంతదాఁక నీవు • స్వాంతంబునక మార్దవంబు గలిగి యుందో • వారు సంత
దాఁక రాజ్య మీక • వీరకఁ జూపుచు నుండు,రనుట నిశ్కవంబు • మనుజనాథ.

ఆ. దయయు మార్దవంబు • దైన్యంబు ధర్మంబు, వారివట్లఁ జావ • వమ్మ యగును
గార్యసాధనంబు • గా దినుమంతయు, నమ్మ మింతవట్టు • నెమ్మనమున.

72

క. పరుసుందనముం బూనక, పరులయెడక మెత్తఁబాటు • పాటించినచో
ధర నీకతమునఁ బాండవు, లరయఁగఁ గొపీనవంతు • లగు టచ్చెరువే.

73

మ. కురుముఖ్యులే గనుచుండ నాఁడు సభలోఁ • గ్రూరాత్ములై వారు ధ
ర్మరతిం దాంతుడ వై నని న్ననుచితఃప్రారంభమం దుంచి చె
చ్చెర వంచిందిరి దానికే మనమునక • సిగ్గొంద రవ్వారిపై
ధర యెల్లం గినియంగ నై నఁ గరుణం • దాఁకింతు వీ వేటికో.

74

వ. మతియు నానాఁడు దుష్టాత్ముఁ డై నదుర్వ్యధనుండు మీధనం బవహరించియు
మిమ్ముఁ బరాభవించియు నుల్లసంబాడె దుశ్శాసనుండును భీష్మద్రోణాదులు నూచు
చుండ ద్రావడిం బట్టి తిగిచి పశువా యని పలుకుచుం బరిభర్త్యులై నట్టియెడ
నీ తమ్ములు కుగ్ధులయ్యు ధర్మపాశబద్ధులై యున్నవార కాని తెగువకుం జొచ్చిన
వారు కా రవ్వ డం దున్నవారెల్ల నశుకంఠులై వారిం దూఁచి మాననంబు గల

వాని కట్టిదూఱు మరణంబుకన్నఁ బెద్ద యగు నద్దానంజేసి కూరికర్మ లగుకార వాధము లింతకుమున్న సాఁబాలు నచ్చియున్నవా రట్టివారిం బట్టి చంపుట మీ కిపు డీవత్కార్యంబు గాని మహత్కార్యంబు గాదు కావున నిర్విచారంబుగా దుర్యోధనాదులం బట్టి గిట్టించుట కర్తవ్యం బని నిర్ణయింపుము నీకు నీతండ్రియం దును దాతయందునుం గలభక్తివిశ్వాసంబులంజేసి పరితపించుచుండు వందునం గదా పొందు గా దని యెఱింగియు నే నందుఁ బోయి సర్వరాజసముక్తంబున మీగు ణకీర్తనంబు చేసి కార్యంబు పొసంగించెద దానంజేసి యెల్లవారును ధర్మరా జంత చడియు నిప్పటికిని శమంబు కోరుచున్నవాఁ డనియు ధర్మాత్ముం డనియు నిన్నుఁ బ్రశంసించి వారిం గృర్తింతు రపుడు మనదోష బీష్మన్నాతంబును లేని దయ్యెడు నని.

క. కయ్యము కాకుండుతెఱం, గెయ్యనువున నైనఁ జేయ • నెంచెద నటు గా

కయ్యది యయ్యెడుఁదియే, నయ్యెడ యుద్ధవృత్తి • నారసి వత్తుఁ.

తే. యుద్ధమే సర్వవిధముల • సిద్ధ ముచుచు, డెలుపు సర్వనిమిత్తముల్ • గలదు నీకు విజయ మందు మహారాజ • వేడ్కఁ జేసి, సమరసన్నాహ మొనరింపు•మమరునట్లు.

వ. ఆసుయోధనుండు జూడంబునాటనుండియు మీరాజ్యంబు చవిగొన్నవాఁడు గావున వాఁడు వానిమేనిలోనం బ్రాంబు లున్నంతకు మీకు మీరాజ్యం బీయఁ డనుట నిస్సంజేహం బని వలుకుచున్నంత భీమసేను డిట్లనియె.

78

••••• భీమండు శ్రీకృష్ణునితోఁ దనయభిప్రాయముం జెప్పట. •••••

క. మధుసూదన నీ వట నే,విధమున భాషింప నంధి • వెఱయఁగ నొ న విధమున భాషింపుము మము, బ్రధనం గు నరచు నొడివి • భయపెట్టకుమా.

కా. శ్రీయోద్వేషియుఁ బాపచక్రముఁ దనున్నిప్రాగ్రహణుండు గ ర్వాయత్రాత్ముడు దమ్యతుఁడ్యుడు ఖలుం • దైశ్వర్యమత్తుండు మా యాయుధ్ధృపియుఁ డిద్ధభృవిముఖుం • దాధార్తరాష్ట్రుండు నీ న్యాయోక్తుల్ విని నిచ్చగింపఁ జనులఁబొవ్వుండు గాకుండుటఁ.

80

క. వాఁడు తృణచ్ఛక్నోరగ, మోక్షంబు చేసికిని వానిఁయుపశాంతమున • బాడఁ దగు సామవాక్యం, బాడం దగ దుగ్రీవాక్య • మొ యెన్నటికిఁ.

81

మ. ఆసుమానింపఁడు మిత్రీకార్య మయినఁ • హసించుచుం ద్రుంచు వం చనయే వానికి భూషణం బవృతమే • శాల్యన్న మెన్నంగ దు ర్జనుఁ డాతం డెవ రెన్ని చెప్పిన వినం • జాలండు లోభంబునం జనుఁ దచ్చీలవరాక్రమాదులు భవఃత్వాంతం మెఱుంగుం గదే.

82

* అన్న పొగ్రహణుడు = కోపము గలవారిమందు వడుచువాడు.

ఉ. నిమ్మకు నీరు వోసినటు • నెమ్మి దలెచ్చెడుకారవాన్వయం

బిమ్మక చెల్ల నీచుఁ డగుఁనట్టిసుయోధనుకారణంబునఁ

ముమ్మర మైనగ్రీవమున • ముట్టితాపమున న్ననంబు నా

నిమ్మహి నాశమందు నని • నే దిగులొందుచు నుంటి మాధవా.

83

మత్తకోకిలము. పాలు నీరును బోలె మేమును • వారు నొక్కటి యై మహిం

బోల నుండిన నెంత యొప్పెనుఁ • బో మురాంతక యిట్టిచోఁ

బాలసుండు సుయోధనుం డొకఁపాటివాఁ డయి పుట్టి తాఁ

బాలలోపల వేయును పునుఁభంగి నొప్పెను జెప్పఁగఁ.

84

వ. జగత్ప్రఖ్యాతంబు లై నయ్యహృదయశరాజవంశంబులందు మైహయలలో నుదాసత్వం
డును నీవులలో జనమేజయుండును దాశజంఘులలో బహుభండును గ్రములలో
నుద్ధతవనుండును సువీరులలో నజబిందుండును సురాష్ట్రులలో రుషద్వికుండును
బలీహులలో నర్కజండును జీనులలో ధాతమూలుండును విదేహులలో హయ
గ్రీవుఁడును మహాశనులలో వరయుండును సుందరంశులలో బాహుండును దీప్తా
శులలోఁ బురూరవుండును జేదిమత్స్యులలో సహజండును బ్రవీరులలో వృషధ్వ
జండును జంద్రవత్సులలో ధారణుండును ముకుటులలో విగాహనుండును నందివేగు
లలో సముండును గులపాంసను లై పుట్టినట్లు మాకులంబునం గులాంగారుండై పాప
పరుండు దుర్యోధనుండు కాలవశంబునం బుట్టె నట్టిపురుషాధమునితో వైరంబు
వెట్టుకొని కులంబునకుఁ గీడు మూడింపఁ దలంపు పుట్టమింజేసి చెట్ట యయినను వాని
ననుసరించి నేవించి మేము జీవించుచుంటయుం బోలునో యని తలంతుం గావున.

క. పరుసములు దొడరనీయక, విరసం బొక యింత లేనివిధమున శాంతిం

బరికించి మాబలాడుము, కరుముఖులు వినఁగఁ గొలుపుఁకూటమునందుఁ.

85

తే. అలసుయోధనుతో నాదుఁపలుకు గాఁగ

ననుము మన మన్నదమ్ముల • మయ్య నట్లు

వైరమున నుండఁ దగదు సౌభ్రాత్ర మంది

యుండఁ దగు నంచు నుడి వాడి • నొందకుండ.

86

కా. శాంతిం గోరు నజాత శాత్రువుఁడు సశ్రాంతింబు స్వాంతంబునఁ

జింతింతు న్ననముందు నే నటులు మా శ్వేతాశ్వుడుం జివ్వకుఁ

నంతోషింపఁడు మా దినదనులు నీచక్కిం జనం జూతు రీ

వెంజీ నేర్చున వెంధి చెప్పికొని రా • నివ్వంబు నా కియ్యెడఁ.

88

వ్యతినిశ్చ మందహాససుందరవదనాంబుంధై గోవిందుడు కృపాపరిపూర్ణుం డగు
వృకోదరుం దక్షిణ వచ్చి పృథ్వీశ్వరుం దైత్యుని నరుం బోలె వాని నుద్దీపింపఁ
జేయువాడై యిట్లనియె. 89

—◆— శ్రీకృష్ణుడు భీముని వంశామంబునకుం బురికొల్పెట. —◆—

ఉ. అద్విర భీమనేన పరమాద్భుతముల్ విసనయ్యె మాకు నీ
సుద్దు లభూతపూర్వములు • చు న్మునల మృది చల్ల నై నటుల్
పెద్దశిలోచ్చయంబు చెడి • జెం డయినట్టులు పోలఁ దోచె నీ
పద్దది యెందుఁ డాగి కొన • బ్రహ్మవిదుల్ నిను మెత్తు రిత్తటిక. 90

వ. అని మఱియును. 91

అశ్వగతి. మా న్నెవును భృతాహ్వానిపుత్రులు క్రూరులు మా
కన్నియొ చేసిరి వారల • నే ననిఁ ద్రుంచెదనం
చు న్నును లెల్లదనుల్ వినఁ • జా జ్ఞనిపించెనున
జ్ఞెన్నుదు వెన్నును నాల మి • దెక్కడిచక్కయ్యెకో. 92

తే. శ్రోధతామ్రాక్షుడై నీపుఁ ఘోరవహ్నియో యనఁగ మండి నిట్టార్చుచుండు వఁప
శాంతచిత్తుడ నై పగఁ • సంతతంబు, జంతనేయును విద్రింప • వింతయేని. 93

ఉ. అప్పటిని న్నేటికినమహాజను లందఱు సందియంబునక
జెప్పకొనఁగ నాగుదురు • చేతులు మూశులఁ జేర్చి చేర్చి యీ
చొప్పునఁ గాఁడు భీముఁ డిది • చోద్య మతం డితఁ డానొ కాఁడా జా
నిప్పును శాంతుఁ డయ్యె నిటు • లేప్పడె వెట్టి యటంచు నవ్వెచుక. 94

నీ. మ్రాకుల నగలించి • వీరఁ జూపెను మదఁగజచ్చులు మెట్టుదు • క్రౌర్య మెనఁగ
రేలుం బగల్గు మోఁకాల్గులపైఁ దల, నిడికొని చిఱింతు • వెట్టు లనుచు
నబ్బురపాటుతో • డబ్బాటు నగి వల, వింతువు మ్రొంగు • వెట్టిసపును
శ్రోధ ముద్ధశముగా • భ్రాకుటుల్ పర నొనుగఱచి హుంకారంబు • పఱవఁ జాతు
తే, నూర్వగతి దప్పినం దప్పఁజూడ నేను, నిజము చెప్పెద రాహు • నిజగదాభి
ఘోషమునఁ గూల్తు నంటి నీ భ్రాతలు విస, నట్టి దంతయు మఱచి యిట్లయితి వపుర.

క. అని యన్నఁ బంతువో యని, మనమునహర్షింపఁ గోరుఁమానపులకు న
య్యని మొససినపును శనుకని, బనియించుట నై జ మిట్లు • సమకురె నీకుక. 95

నీ. కలఁగొన విపరీతములు నిమిత్తమృతులు, కాంచితే శమ మిట్లు • లెంచుచుంటి
కశ్మలం బగుమహాశమలంబునక నీకు, వికృతభావం బిట్లు • వెలసె నేమొ

- పారుషం బటిపేడివగిది నొం డెఱుగక, పెఱచఱచినమాట • వినుచు నుంటి
పవనాహతింజేసి • పవలినబూరువు, పం డయ్యె నీప్రతాపం బ డెల్ల
ఆ, నిన్ను నమ్మి కాదె • నీభ్రాత లెల్లరు, భారతరాష్ట్రతోడ • దవలి రనికి
వారియన లెల్ల • వ మ్మయ్యెఁ దల్లేశ, మునకు నెల్ల హేతుభూతుఁ డీవ. 97
- మ. బకవిధ్వంసక నీమనంబున భయభ్రాంతుల ప్రవర్తించుటల్
త్రికృద్భావము సంపదించునటు లై • దీనత్యముం గూర్చె లె
మ్మిల నిట్లుండుట కాదు పంశిగరిమక • వీక్షించి ధైర్యంబునక
సకలక్షత్రియలోక మెన్ను విధముక • జాగింపఁగా నెంచుమా. 98
- వ. అని జనార్దనుండు త్రేడంబు గావించి పలికిన విని వృకోదరుం డత్యంతమన్యునను
న్వితాంతరంగుండై తురంగంబు తెఱంగునం బరవల్లు ద్రొక్కుచు న క్కేశవుదిక్కు
ముగంబై. 99

—◆— శ్రీకృష్ణుఁ డుదఱించిపలికినభీముని సంభాషించుట. —◆—

- క. నే నొకతెఱంగున నన్నక, దానికి నీ వొక్కతెఱంగు • దగిలించి ననుక
హీనబలుఁ గా గణించుచు, నోనాడితి విట్లు నెల్లునో చెప్పఁ గదే. 100
- కా. ఎన్నోనాళ్లులనుండి న న్నెఱిగి నాఁయిధప్రతాపంబు నీ
వెన్నం జాలవు బేల వంచనగ వా • యెత్తంగ శంకింప వే
నొన్నత్యంబునఁ జేసినట్టివనులక • స్వాంతంబునం దెంచవో
చన్నే నీ కిటు వాసుదేవ పలుకుల • సంధింప సంధికియక. 101
- ఆ. తనకుఁ దాన పొగడుకొను టార్యధర్మమై, యెప్పు డట్లు లైన • యిప్పు డీవు
నన్ను నన్నదాన • నాపరాక్రమ మిట్టి, దనుచుఁ జెప్పుచుంటి • నరయు మయ్య.
- నీ. నేలయు నింగియుఁ • దాళంబులట్టు లే, నింపుగాఁ బట్టి వాఁయింప నేతు
మద్బాహుసంబరముధ్యంబునం బడి, పిండి గాకుండువీరుండు లేఁడు
నాబారిఁ బడినవాఁ • డేబడినేనియు, దప్పించుకొని పోవుదారిఁ గనఁడు
నాయల్క కెర యైం దాయ నింద్రాదులేక, విడిపింప జాలరు • విక్రమమున
తే, మాకుఁ ప్రతిఘటించినవారిమస్తకముల, గాలు మోయఁగఁ జెట్టి నే • లీల నమర
కేళిఁ దేలద నెండఱ • కే లయాంత, కుండ నైతినొ కలియలే • కుండితయ్య. 102
- సుముఖ. ఉదయాచలమందు వెలుంగున నూరునియంత యనక
గదనం బగుదెంచినకాలము • కన్నులపండువు గా

మదితాత్ముడ నై భుజవిక్రమముగా జను లెన్నఁగరా

గృదితారిచయుం డగున న్నెఱుంగుం గలవీ విక ముగా.

104

మ. రథులుం సారథులుం బదాతులును వాంఛించుల్ గజంబుల్ మహా

రథముల్ కేతనముల్ రథాంగములు శశ్రుంబుల్ వడిగా నాగదగా

ప్రథనతోణి బడల్పడం జిద్రువలై * పృత్యక్షమం దీపు నీ

వృధివీశుల్ గనుగొండు గాక బళిశ * భీమా యటం చెంచుచుగా.

105

చ. వెఱతునె ధార్తరాష్ట్రులకు * వీటిడినే యటు లేటి కంటినో

యెఱుంగవె జ్ఞాతీవైంమున * కెంచయిగ్గిజుచిత్రవృత్తికిగా

వెఱచియ కాదె నాకొలది * నీ వినుమంతయుఁ జెంతసేయ కి

త్రైతగునఁ జెందనాడఁ దగుదే యిది నీమది కొప్పియుండునే.

106

వ. అనినం దరహానిత వదనారవిందుం డై గోవిం దుం దా పాం దు న న్ద మం ది ల కిం చి

యిట్లనియె.

107

ఉ.*భావ మెఱుంగఁ గోరి యిటు * పల్కితి నే బ్రణయంబుపెంపునగా

దేవనదృక్షుఁ డీపు నినుఁ * దిట్టఁగఁ గాని మఱియపాండితిగా

జోవఁగఁ గాని శ్రోధ మెదఁ * బాంపిరివోవుటఁ గాని కాదు వో

పావని నీకులోన్నతికిఁ * బాపటవోపక యుంటి వున్నతిగా.

108

మత్తకోకిలము. నీదుబీరము నీదులేడము * నీబలంబును జేవయుగా

నీదుచేతలు నే నెఱుంగనే * నీవుచెప్పిన దంతయుగా

నాదుచిత్ర ము వేమడుంగులు * నాడు నేడును హెచ్చుగా

నే దలంచి ముదంబు నొందెను * నేల పెక్కులు సెప్పఁగగా.

109

వ. అని చెప్పి మఱియును.

110

తే. పురుషయత్నంబు లేకుండఁ * బానర దెవుడు

గార్య మది దైవ మనుకూలఁగతిఁ దలిర్ప

కున్నఁ జెను దానఁ గుండరా * దెన్నఁడుఁ దన

పూన్కి విడుచుట చెల్లదు * పూరుషునకు.

111

వ. అని యాఱడం బలికి మఱియును.

112

ఉ. పొత్తోడఁగూర్చునిచ్చమెయి * బోయెద నెల్లి ప్రయాణమై గజేం

ద్రోతమరాజధాని కటఁ * దోచినరీతి శమంబ కొరుచుగా

మత్తనిమాట లాడెదను • మీపెదతండ్రియు వానిపుత్రులుగా

మత్తురయేని మేల యగు • మీకును వారికి నెల్లవారికిగా.

113

మ. అట నామాటబడిగా మెలంగుటకు వా • రధింపరే దారుణో

ధృటసంగ్రామము కాక తప్పనిద యై • దాపించుఁ దద్భార మి

చ్చొట నీమీఁదను గట్టిమీఁదఁ బడనై • చూపట్టు మీయిద్దఱుగా

బటుశౌర్యంబున దాని మోయవలయుగా • బాహుబలం బేర్పడగా.

114

క. అనిఁ జేరు గడపుపని తన, కొనరుపు మని నరుఁడు గోర • నొడఁబడితిగా గా

వున నా కది కర్తవ్యం, బని నీప్రో పానపడఁగ • నగు నెల్లరకుగా.

115

ఆ. మేటివిలుకాఁడ వై ననిఁపాటి దెలిసి, శౌర్యసంధుక్షణము చేయుఁస్వాంతమునను

గ్లిబవచనంబు లిట్లాడి • కేరడించి,తిని మనంబునఁ గినియకు • దీని కనఘ.

116

వ. అని యనునయించుచున్నంత నర్జునుండు నమ్మురాంతకుదిక్కు మొగంబై

యిట్లనియె.

117

—◆—◆—◆ అర్జునుండు శ్రీకృష్ణునితోఁ దవయభిప్రాయ మెఱిగించుట. —◆—◆—

ఆ. ధర్మజుండు సెప్పఁ • దగినంతవట్టును, జెప్పె మఱియు నాకుఁ • జెప్ప చందు

మంత యైన లేదు • చూడ నీవాకుల, సంతి గలుగవట్టిఁజూడ తెలియు.

118

మ. శమనం బెంచదు నీమనంబు భీతరాష్ట్రాతలాధీశులో

భము దైన్యంబును గారణం బని తలంఁక వచ్చు నట్లైన నో

శమిఁకారీ పురుషప్రయత్న మెపుడు • బల్బుంగ నోఁ గాదె కా

ర్యము దైవంబున వైచి విన్నక జనుం • డౌటొప్పనే చెప్పనే.

119

క. లాఁతులకుఁ గాక దైవము, నీతలఁపునఁ గానిమాట • విక్రము నీవే

భూతలమున దైవంబువు, నీతలఁచిన దొండు గాదు • నీరజనాథ.

120

కా. మాకుగా వారికిఁ గూర్పునెయ్యడవు నీమాటల్ సహామంత్రముల్

నీకుం జెప్పఁగ నెంతవాడ శమమే • నీచిత్ర మగ్గించునే

గాకుండం గలదే నిరామయము • యోగంబుం దసాధ్యార్థ మొం

దై గన్పట్టునె నీప్రియాణమున మే • లర్థింతు మే మిత్రుఁడగా.

121

ఆ. నీతలంచినట్టిరీతి నోఁ గార్యము, మాతలఁచినట్టిరీతిఁ గాదు

వనజనాథ నీదుఃఖమునం దోఁచిన, ట్లనఁగఁ జేయు మదియె • హితము మాకు.

చ. ఘనుఁ డగుధర్మనందనునిఁ • గన్గొనఁ బాలక మాయజూదముగా

బాసరిచి కూటిపేద యయి • పోవఁగ వీనిసిరుల్ హరించియుగా

- దనియక ఘోరకాననమునం గడుఁ గాటియపాటు వాటిలం
బనిచినధార్తరాష్ట్రులు శశుంబున కర్హు లనుగఁ జోలునే. 123
- చ. అలనభలోన నెల్లరును • నారయుచుండఁగఁ బొండవాంగనఁ
డులువ పరాభవించె నని • తోవఁగ వచ్చినయెచ్చ వారలం
బిలుకుఁ జేయుబుద్ధి ప్రభవంపకపోవదు మాకు నెమ్మదిగ
గలవగ యెల్ల నూషరమునం బొదలించినబీజ మై చెడఁగ. 124
- తే. ఏది యెల్ల నమాహితం • బెంచి నీవు, కాగవుఁబోడినంధికి • కదలు చుంటి
పోలినట్టులు నేయు మాఁపుంపఁచి, మై మెలంగుదు మే మెల్ల • సంబుజాక్ష. 125
- వ. అనిన నగ్గుడకేసునకు హృషీకేసుం డిట్లనియె. 126

—◆◆◆ శ్రీకృష్ణం దత్తవన కుత్తరంబు చెప్పట —◆◆◆

- క. అగు నీచెప్పినయట్టులు, తగ నే నంధం బాసర్ప • దలఁచెదఁ కార్యం
బగుఁ గా దని యిప్పుడు చెప్పఁగ నేరక నేర్పినట్లు • పచరింతు నటక. 127
- ఉ. వేవిలి దున్ని బీడములు • వేయ ఫలించును వాన గల్గినక
బోవును వానలేమి నటు • పూరుషకార్యములుం దలంప నా
దైవముమీఁద భార మిడి • తాను బాసర్పుట పాడి యెప్పుడు
దైవముచేత మే లయిన • దాని కగుం బురుషపయత్నముల్. 128
- ఉ. సంధి యొనర్తు నిక్క మది • శక్యము నా కని చెప్పఁబోవ గ
ర్వాంధుఁడు ధార్తరాష్ట్రుఁ డినుమంతయు ధర్మముఁ గైకొనండు త
ద్బంధులు సౌబలాదులు సభర్మము పెంచుచునుండు గాన నా
సంధివచోనిగుంభములు • బాసుగులం దిడరాదు వాఁ డటక. 129
- చ. వధమునఁ దక్కు బాపి యగుఁవాఁ డొకయింతన సానుబంధుడై
కుంధ విడి ధర్మరాజునకు • గొమ్మని రాద్య మిడం దలంపఁ డ
విధి మగుదేరకున్న బృథివీపతి వీడఁడు వాని నిట్టిచో
విధికృత మయ్యె నాచనుట • విజ్ఞులు మెచ్చెడుదాని కేర్పడుక. 130
- ఆ. వెరవు వన్ని నేను • వివరించునర్థముల్, వినన లెస్సమాట • వినకయున్న
నాకుఁ గాక సర్వలోకంబునకు వాడు, వధ్యుఁ డనుచుఁ జెప్పవలయు నటవె. 131
- క. మీ కానీచు నుయోధను, డేకాలమునందుఁ జేయునగ్గుల వెల్లక
గైకొనక మఱితు మన్నక, పీఠమయి నృపపురానివే యగుఁ గాడే. 132

డి. నాకును మీకు భేదము నొనర్పఁగ నాతఁడు వన్నె నన్నియో
జోకలు వాని కే నటులు * చూచుచునుంటినో నీకుఁ దెల్ల మో
లోకనుతపప్రభావ నను * లోక దలపోయుము నేను లాఁతినో
నీ టిటు సంశయించుగతి * నిల్పుట కేమికతంబు సెప్పమా. 183

అ. అదురాత్ము నెఱిగి * మీఁద మీయాన్నత, లం పెఱిగి తత్త్వీయంపుగతికిఁ
బూని యేగ నుంటి * నానేర్పినంతకుఁ, గొఱత వడకయుండఁ * గూర్చి వత్తు. 184

డి. గోవులఁ బట్టునాఁ డనికిఁ * గూడినని న్లని భారరాష్ట్రతో
నీవలనకా భయంబును గఁగించి నదీనుఁడుఁ డొప్పు జెప్పినకా
గావలుఁ డాతఁ డానుడులు * గా దని తోసినవాఁడ కాఁడ నే
డేవక సంధి నేయఁగల * నే నని చెప్పఁగ నేతు నర్జునా. 185

క. ఐనం ధర్మజ్ఞానన, మే నాదలఁ దాల్చి పోయి * యిభవురి కచటకా
నానేర్చు చూపి వచ్చెదఁ, గా నున్నది యెట్లు లైనఁ గా కుండు నొఱి. 186

జ. అంత నకులుండు నారమాకాంతున కి ట్లనియె. 187

—♦♦♦ చతురవదేవసాత్వకులు తమతమయభిప్రాయంబు రెఱింగించుట. ♦♦♦—

మ. వెలయం జేసిరి నీకు ధర్మసుతుఁడుకా * భీముండు భీభత్సుఁడుకా
గలరూ పెల్లను వారివారిమదికికా * గన్పట్టుచందంబునకా
వల డ ట్లీవు వొనర్చ నీమదికి భవ్యం బగుచు నూహించిన
ఘైలమిం గర్జము చక్కఁబెట్టుకొని గా నెంతకా రమావల్లభా. 188

చ. మనుజులచిత్రవృత్తు లొకఁమచ్చున నుండవు మాటుచుండు నె
ప్పును మన మొక్కచక్కఁ దలఁపోయఁగి నాను మఱొక్కచక్కఁగా
మును వనవాసముకా నలుపుఁపొంటె వసిం చెడునట్టినాఁడు మా
నఃసమురీతి నే డయినఁచూదగురీతియు సాత్వ్య మిచ్చెడికా. 189

త. శ్రీనివాసాదమువలన నోసినరజాత్వ, సచకుఁడకా మాకు సైన్యమఁజూహింపఁ లొక
సప్తఃఖ్యకు నై మేము * చాలియుండఁ, ద్రుపదముఖ్యు లీవును గల్గఁ, దొడరు నేఁడు.

డి. నందియ మేల యిట్టిమనఁసైన్యసమూహము గాంచినంతనే
కుండఁగ నెట్టిశాత్రువునకుం దగి యుండును గాన నానభకా
బొందుగ నాడి ము న్నవల * ముట్టఁగ నాడఁగఁ జూడు మయ్య నీ
కేందు నెవండు సాటి యట * కేగితి వీ వన మాకు సిద్ధియే. 141

- ఆ. హితమువన్యసింతు • వీపు భీష్మాదులుగ, విదురుఁ డాటకించి • విప్రకార
కారి ధార్తరాష్ట్రుఁ • గాదని వారింత్తు, కార్యమేల మనకుఁ • గాకపోవు. 142
- వ. అని పలుకుచున్న సమయంబున సహదేవుండు వాసుదేవుదిక్కు మొగంబై
యి ట్లనియె. 148
- ఉ. ధర్మవధంపుమాట లట • తక్కరు వల్కిరి రాజుఁ డమ్ములుగ
ధర్మము గిర్మ మే నెఱుంగఁ • దబ్బిబులాడఁదలంప నంధి కే
నూర్చి యొనంగ నంగర మునుత్తమకార్య మటంచుఁ జెప్పదుక
దుర్మతి వీడు నాఁగ నడి • తోఁచిన సైఁచెద దాని కచ్యుతా. 144
- ఉ. పొత్తున కానుయోధనుఁడు • పొంపిరివోయిన నన్న రెల్ల నే
యొత్తిడి లేక యుంద మని • యుద్ధము మాని ప్రశాంతి నొందినక
మెత్తనఁ గాఁచు వీఁ డనికి • మేకొని పోయి నవత్నసంఘముగ
దుత్తుమురై వడక నలిపి • తోరపుఁగీర్చి గాంచ నెంచెడిక. 145
- క. పాంచాలి నట్లు చేసిన, కించులఁ డెగటార్చుకున్నఁ • గించిచ్చాంతిం
గాంచదు క్రోధజ్వలనన, చుంచిత మగునాదుచిత్త • మంబుజనాభా. 146
- వ. కావున నేవిధంబున వైన యుద్ధమే సిద్ధం బగునట్లు కార్యానుసంధానంబు గావిం
చుకొని ర మృనిన నొక గాత మనుచు నాతనిం బొగడుచు సాత్యకి యి ట్లనియె.
- మ. సహదేవుండు కులోచితకృమమునక • సత్యంబు సంధించి సు
స్పృహణీయంబుగఁ బల్కెఁ బల్కు లమృతశ్రీదంబు లై నామదిగ
వహవా నాఁ దగఁ జెప్ప నేమిటికి నీఁస్వాంతం బెఱుంగుక దురా
గ్రహభూయిష్టుఁడు ధార్తరాష్ట్రుఁడు మహాకష్టండు దుష్టుం డిలక. 143
- తే. వాఁడు పాండుకుమారుల • కీడఁబోక, చేసినమహాపకారముల్ • చిత్తమందుఁ
దలఁపు వచ్చిన నేరికిఁ • గలుగ దలుక, వానిఁ జంపక నాదుకోపమునుడిగదు. 149
- ఆ. మాదిపిన్న కొడుకుఁమాట మణులమూట, నాక కాద యోధఁలోకమునకు
నెల్ల హితము మతము • నిట్టిదియే కాన, వానితోడిపొత్తు • వలదు వలదు. 150
- వ. నేనును సహదేవుండు చెప్పినచొప్పునం జెప్పుచుంటి నని పలుకుచున్నంత నెల్ల
యోధులును మేలు మేలని యేకకంఠ్యంబుగాఁ బలుకుచు హస్తోత్కర్షణంబున
సింహనాదంబులు గావించి రనంతరంబి కాంతాశిరోరత్నం బగుపాంచాలరాజు
తృజ సహదేవసాత్యకులసత్యవచనంబు లగ్గించుచు మున్నీ రై నకన్నీరు కరతలం
బున నొత్తుకొనుచు గాడ్గదికంబు వైడమ గదాగజం గాంచి యి ట్లనియె. 151

* అనుత్తమము = శ్రేష్ఠము.

—◆— ద్రౌపది శ్రీకృష్ణనితోఁ దవవరిదేవశాదికం బెఱింగించుట. —◆—

ఉ. నీచు సుయోధనుండు తనశనియ్యురుఁ దానును బాండవేయులఁ
జూచి నహింపలేక మధుఁసూదన చేసినచేత లన్నియుఁ
లోచనగోచరంబు లయి * లోక మెఱుంగఁగ నీ వెఱుంగవో
రాచటికంబులేవ గలఁరాజుల కయ్యవి సైఁచునట్టివే. 152

మత్తకోకిలము. †పాం దొనర్చుకొనంగనో యనఁ * బుచ్చె సంజయు సంజికం
బొంద కక్కురురాజు పల్కులఁబోల్కి నీవును వింటి వే
మందు దానికి రోయ కీన్యపుఁ * డైదుగ్రామము లిమ్ము మే
మందు నుందుము శాంతి నొంది యటంచు వేడుకొనెం గటా. 153

మత్తకోకిలము. అంతమాత్రీ మొనంగ నిష్టము * నందియుండఁ డతండు ర
వ్వంతయే నిడకుండునట్టుల * యైన సంధి భూనర్చుకో
నంతరంగమునం దలంచెడునట్టి డా నని యెంచి నీ
వింతయే వెఱ కాదు మోడక * యేగినవ్వడు తత్సభా. 154

తే. సామదానాదులఁ వాడు * చక్కఁబడఁడు
రణముఖంబునఁగాని కాఁర్యంబు గాదు
మనబలంగము తెల్ల సఃమర్థము లని
తలఁపు మరిపట్ల దయఁ జూప * వలదు కృష్ణ. 155

నీ. సామదానాదులం * జక్కఁబడనిదాయ,పట్ల దండ మొనర్చ * బతికిఁ జెల్లుఁ
గావున దండార్థుఁ * డౌవాని దండింపఁ, దగు దాన యక మగు * ధరణిపతికి
నవచారములు సైఁప * నగువాడు విప్రుండు, గాని రాజన్యుడు * గాఁడు తలఁప
నని లోభపరుఁ డైన*జనుని హింసించుట, శ్రుతిధర్మము కాని * కా దఘంబు
తే, ధర నదండుల దండించిదురిత మందు,నట్లు దండుల దండింప * కఘము నెందు
గాజు రారాజు వాఁ డెట్టిరాజు తెలిసి, పాప మంటనిగతి నీవు * పరఁగు మనఘ.

వ. అని కంట నీరు గ్రుక్కుకొనుచు మఱియును. 157

తే, దేవ నుఁ బోలుదీనురా * లీవసుంధ,రాతలమునందు లేమి విఖ్యాత మేను
బడినపాట్లీ వెఱింగిన*వాడ వైన, విన్నవించెద వెండియు * వినుము కరుణ. 158

చ. అనఘుఁడు యజ్ఞ సేనునిమఃఖాయతనంబునఁ బుట్టి ప్రాజ్ఞులై
పానరెడుపాండుపుత్రులకుఁ * పొల్తుక నై జగదేకవల్లభం

డనఁబడునీకు నిష్టనఖ • నై సహజన్ములమేలుఁ గాంచి మిం

చినతనుజన్ములం బడసి • చెన్నలరారెడునే నలంతినే.

153

చ. చెలియలికన్న మిన్న యని • చెప్పఁగ నెప్పడుచొప్పునక ననుం

జెలిమిని బ్రోతు విట్టిప్రభుఁసింహుడ వీవు నజీవుడై ప్రభం

జెలఁగుచునుండఁ బొందవులు • చెంగట నుండఁగ మేటిచుట్టలక

గలిగిననన్ను ముట్టుకొనఁ • గల్గె నొకా నెకనీచుఁ డక్కటా.

160

చ. కురునభ దుస్సనేనుఁ డను క్రూరకిరాతుఁడు పట్టి ముందలక

బరబర నీడ్చి దాసి యని • పల్కుచు నన్నుఁ బరాధవించె నో

మురహర మానభంగమును • బొందక యుండ ననుగహించి న

న్నరసితి వీవు కావు మనునంత న దంతయు నీ వెఱుంగ వే.

161

తే. ఈవు ప్రద్యుమ్నునిం బోలెఁ నెలమిఁ జూచు, నట్టిప్రతివింద్యముఁబ్బు లీయవని దాన

పుత్రు లనియెడునడి నన్నఁ • బొందకుండ, నయ్యె సది నీకటాక్షమె • యంబుజాక్ష.

ఉ. పండతిలోపముల్ వతులు • శౌర్యము ధైర్యము వెచ్చపెట్టి వీ

కొం డొనరించ లేక పరఁమోత్సుకతక ధృతరాష్ట్రుఁ గొల్వఁగా

నుండఁగ నేను గోటటికఁమో మఱి దాన్యము నేయుదాని నై

యుండెదనో వచింపఁ గదె • యోమురమ్మన యోజనార్దనా.

163

ఉ. ఇంతలు చేసినప్పు డిటు • లీదొరబిడ్డలు మిన్నకుండి రే

నెంతని మొత్తుకొందు నిపు • డీనరుబీరము భీమునిక్రిమం

బంతయుఁ గొల్పనే తెలుపు • మచ్యుత వీ రొకపాటియైనచో

సంతసం గొల్పి కుండఁ గలఁజ్ఞా ధృతరాష్ట్రీసుతుండు మాధవా.

164

వ. వీరియుపేక్షంజేసి కాదె వాఁ డింతకాలంబు కాలధర్మంబు నొందకుండఁ గాని మ్ము

నీకు నాపై ననుగ్రహంబ కలదేని క్రూరాత్మ లగువారిపైఁ దీఱఁకొసం బావుకొని

యుందు నని కుండుచు నమ్మందగమన నుందరాయితంబును సర్వ ధాధివాసి

తింబును సర్వలక్షణంపన్నంబును మృదుసంహారంబును వృజినాగ్రంబును సుదర్శ

నంబును సునీతంబును మహాభుజంకోపమంబును సగుకేశపాశంబు విప్పి వాచుక

రంబునం బెట్టుకొని పుండరీకాక్షునిసమక్షంబున కరిగి యశ్రుపూర్ణాక్షియై

యి ట్లనియె.

165

క. ఇది దుశ్శాసనుకరమునఁ, బదమునఁ దెగినట్టి కేశఁపాశము సూవే

నదమున సంధిప్రసంగము, పొదలెడుతిటి దీని మఱవఁబోకుము కృష్ణా.

166

వ. అని యంతం జోవ కలుకంజేసి.

167

సీ. పిఱికివందలు వోలె • భీమార్జునులు సంధి, మే అని యని నేయఁ • జాలరేని
నాయన్నదమ్ములు • నాతండ్రియును నాకొఁసూర్లు మార్తురఁ బరిఁమార్ప నేర్తు
రాలంబు వారికి • లీలమై జూపట్టు, దత్తయత్నమ నీవు • దలఁగ వలదు
దుస్ససేనునిచేయి • త్రెస్సి నేలం బడి, దూళి బ్రుంగెడునట్టి, పేళఁ జూచి
తే, కాని నాడెందమాటదు • కలఁత దీఱ, డెట్టులో లోనఁ జచ్చున • కేత్తువచ్చు
నట్టిమన్యువు నిడికొని • వెట్టఁ గ్రాగి, బ్రదికియుంటి నీవదుమూఁడు, వత్సరములు.

ఆ. బ్రదుకఁ జాల నింక • భక్తవత్సల నేడు, భీమసేనుఁ డాడుఁపిఱికిమాట
శల్య మగుచు నాడుఁస్వాంతముఁ దూలించు, నేమి చెప్పదాన • నింక నీకు. 169

వ. అని బాష్పపూరంబు తోరంబై వయ్యెదగ బడి జాలువాట నెలుంగు రాలుపడ
నేచ్చుచున్నపాంచాలరాజపుత్రిం గని దేవకీపుత్రుఁడు సాంత్యనపూర్వంబుగా
ని ట్లనియె. 170

—◆— శ్రీకృష్ణుడు ద్రాపది నూటించుట. —◆—

ఉ. అన్నలుఁ దమ్ములు సుతులు • నావులు భర్తలు నిష్టబంధు లా
పన్నత నొంది జన్యభువి • బల్మటుఁ ద్రెల్లఁగఁ జూచి యేడ్చుచుఁ
జెన్నటి యున్నకొరవులఁచెల్వల నెల్ల నొకింతలోన నీ
కన్నులఁ జూడఁ గాంచెదవు • కంజవిలోచన సంతసించుచుఁ. 171

తే. నీదుకింకను నిక్క లాఁసీచు లెల్ల, దైవనిర్మితిఁ దెగిర కా • తలఁపు మే యు
ధిష్ఠిరాజ్ఞ భీమార్జునాఁధిష్ఠితుఁడనయి, దాని నెఱవేఱఁ జేసెదం • బూని వినుము. 172

ఉ. నానొడివెంబడి నడువ • నాలిసుయోధనుఁ డావుకున్నచోఁ
దాను దదీయులుఁ బడుట • తప్పదు తత్తనువులే నృగాలముఁ
శ్వాసములుఁ మెనంగికొను • సత్యము చెప్పితిఁ దప్ప దద్రీరా
ట్థానము లెప్పిపోయినను • ధారణి ప్రేలిన నింగి గూలినఁ. 173

తే. నమ్ము నామాట కంట నీ • ర్హిమ్మనీకు, మమ్ము నీవతు లింతలో • నఖిలకాత్రీ
వులను దునుమాడి వై భవఁకలితు లగుచు, నావ్యచుండంగఁ గని హర్షఁ మొందు దీవు.

వ. అని యూటించుచున్ననమయంబున జిహ్వాఁడు కృష్ణుం దిలకించి యి ట్లనియె. 175

తే. ధార్తరాష్ట్రీలకును మాకుఁ • గూర్తు వెన్న, నిష్టఁడవు నిష్టబంధుఁడ • నీవు మాకు
బాండుపడుంట్లు కార్యంబుఁ పొనఁగఁ జేసి, పలుకఁ దగు నందు ధర్మార్థఁకలితముగను.

క. %వలఁతివి నీవలికినపలుకులు వినిన ననామయం బఁగుఁ విస కామా
ర్థులు మఱియొక తెఱఁగున వ, ర్తిలిరేనిం బాండఁ గలరు • దిష్టాంతంబుఁ. 177

% దిష్టాంతము = పరణము.

- నావును మధునూదనుఁ డను, నేవిధమున నైన సంధి • హితవచనములం
గావింపఁ జూతు ధర్మం, బేవలనఁ దొణకకుండ • నిర్ధాన్యముగఁ. 178
- రేపాడి వచ్చు రేవతి, నాపట్లం గార్యసాధఁవమునకు బలమై
రేవకడఁ బయసమయ్యెద, నేపారుఁ శుభద మగుచు • నీకార్తికముగఁ. 179

— • — • — శ్రీకృష్ణుడు హస్తినాపురికిం బయలు మగుట. — • — • —

† అని నిశ్చయించి పలికిన నెల్లరును పల్లె యని వీడ్చిని లెమతమ కోట్లకుం జని రంత
రిమాకాంతుండు శాంతస్వాంతుండై నిజని శాంతంబున నాడు గడపి మఱునాఁ
డరు కోడయంబున లేచి కల్యక్తృత్వంబులం దీర్చి నున్నాతుండును ధౌతవస్త్రాంబు
కృతుండు నై సూర్యోపాసనాగ్ని హోత్రారాధనంబులు విగ్రహించి వృషభవృష్ణగ
హణంబు నేయుచు బ్రాహ్మణాభినందనాగ్ని ప్రదక్షిణాదు లాచరించి వారిమంగళాశీ
ర్వాదనాదంబులు భేరిభాంకరణాదిమంగళతూర్వనినాదంబులు నాలించుచు మైత్ర
ముహూర్తంబునం దాను గట్టాయితంబై సాత్యకిం బిలిచి హస్తీపురప్రయాణం జెడిం
గించి దుర్యోధనాదులు దుష్టాత్ములు గావున మనరథంబు శంఖచక్రగదాద్రాక్ష
ధంబుల నన్నధంబు గావించి కొంతసైన్యంబును వెంట నంటిరా నానతిచ్చి నీవును
దోడుగ మృనిన నతం డొఁగాత మని దారుకుం బిలువనంది చామోదరాజు నెఱిం
గించిన నతండు చెప్పినచొప్పునం జేసె నప్పు డవ్వందరికాత్తుండు చంద్రీమూర్త్యవతి
కాశావక్రచక్రీనమంచితంబును నానావిధచిరత్నరత్ననయలంకృతంబును దరుణాది
త్యసంకాశంబును శుణిపామవిచిత్రాంగంబును గరుడధ్వజవిరాజితంబును శైబ్య
సుగ్రీవాద్యుత్తమాశ్వసమాహ్వంబును విమానవ్రతిమానంబును గామగంబును
మేఘదుందుభిసమఘోషభాషితంబును పివిధాయుధభరితంబును సర్వసంపత్తమే
తంబు నగుదివ్యరథం బధిరోహించి తమ్మునిం దనవజ్జం గూరుచుండం జెట్టుకొని
చుట్టును జతురంగబలంబు లంటిననున నేమినిన్ద్రసంబుఁ బృథివ్యంతరిక్షంబులు
ప్రతిఘోషింప నాంగికంబు లై సశుభ శకునంబులం గైకొనఁచుం గదలె నప్పు డుప్ప
రంబునఁ బ్రశాంతవాయు పువ్వుతిల్లె మృగంబులుం బక్షులును బ్రదక్షిణానులో
మంబుగం దిరుగుచు ననునరించె బావకుండు వీతిధామసమూహుండై దక్షిణాభి

• ఆమఱునాడు రేవతీనక్షత్రము, కృష్ణనిజ్యునక్షత్రము లోహిణి గావున సాధనతార యయ్యె
నని తాత్పర్యము.

† పృథువృష్ణగహణము చేయుట ప్రయాణాదిని శుభ మని కాస్త్రము. కృష్ణమునకుఁ బుచ్చ మని
పాశాంతరము, మైత్రము=దినముయొక్కమూడవభాగము. దినము 15 భాగములుగ్రహ పూర్తములం
అనఁగా నుదయమున వాల్మీకిదేవతకుఁ బంజన వచ్చునది.

ముఖం డయ్యె నిట్లు ప్రయాణాభిముఖుండై చనువాని ధర్మజభీమార్జుననకులనహ
దేవచక్రతానవిరాటద్రుపదధృష్టకేతుధృష్టద్యుమ్న కేకయకాశిరాజప్రముఖరాజలోక
మౌల్ల రథమ్ము లెక్కి వెన్నడించి రిట్లు కొంతదవ్రస చనినంతఁ గుంతితనయాగ్రీజుండు
రథము రథముం గదియ నిచ్చి నర్వలక్షణలక్షీతుండును నర్వజ్ఞుండును నర్వేశ్వరుండు
నగువానుడేవుం గొగిలించుకొని యిట్లనియె.

180

—◆◆◆ ధర్మరాజాదుల శ్రీకృష్ణ సంభ్రమము. ◆◆◆—

చ. కరిపురి కేగి మున్న మముఁ • గన్నదిగోలె సుదుఃఖముల యై
నిరతిము బన్నముల గుడువనే యగుమాననయితిచెంతకా
గురుతరభక్తి నేగి కొడుకుల బలె నీవును గాన నామెకుం
జరణనమస్కృతిం జలిపి • స్వాంతము దేర్పుము మమ్ముఁ జెప్పుచు. 181

క. మానూఁగుగ మఱియొకమొ, క్కామాతకు నాచరించి • యన్మత్కుశలం
బామెయి వచించి యూఁటలు, గా మాటలు మఱియు గుఱియుఁ • గానింపు మొగి.

నీ. మముఁ గన్నదాదిగా • మాతల్లి కుంతిమహాదేవినియమప్పితాత్మ యగుదు
దేవతాతిథిపూజ • లేవేళఁ జేయుచు, నువవనించుచుఁ దపోఁయుక్తి నుండి
ప్రేముడి రెట్టింపఁ • జెందుటయే కాక, ధార్తరాష్ట్రధయంబు • దవులకుండఁ
గాది రక్షించినఁకరుణాపయోనిధి, వడరానిపాల్లెల్లఁ • బడియె నకట

తే. పెండ్లి యింగినదిమొదలుగాఁ • జెక్కు లిడుమ, లత్తవారింటఁ గుడుచుచు • నన్మదర్శ
మాజనని మృత్యుసంభాధ • మైనఘోరి, వార్ధికిం దేవ యై మమ్ము • వఱలఁ జేసి.

ఉ. అక్కట మాకతంబున మహాపద లొందుచుఁ గుందుచుం గడు
జిక్కివివర్ణ యైమిగులఁ • జీర్ణదశం బడి యున్నతల్లియే
దిక్కును లేనిదానివలె • నీనత నుండఁగ నయ్యె నామెకు
బొక్కు దొలంగ సౌఖ్యమును • బొందెడుకాలము లేదొకో యిఁక. 184

ఆ. కొడు కటంచుఁ జెప్పఁ • గూడనినే నామె, యిడుమ కైతి నకట • యెన్నఁడని
యింత సుఖవడంగ • నీక్షింపఁ గందునో, కన్నతల్లిదిష్ట • మున్న దెట్లా. 185

చ. కొడుకులమీఁదిప్రేమ దిగఁగోసి కొనం దలపోయలేక మే
మడవుల కేగునట్టితఱి • నాయమ కన్నుల నీరు కాల్యలై
వెడలఁగ వెంట నంటికొన • వీడఁగఁ జాలనితల్లి వీడి మే
మెడ యియి పోతి మెం దయిన • నింతటిన్యూనాదిత్తు లుందురే. 186

మ. అకటా మాయెడఁబాటునం గలుగుదుఃఖావేశ మకంధిలో
నొకయింతేని తెఱఁగ గలుగఁగది యై • యొట్టిల్లి మాతల్లి యిం

- శ తకు మెండై చనునో యటంచుఁ దలఁతుఁ • దా నట్లు గాకున్నచో
నిత నీవుత్రులకష్ట మీఁగు నని నా • కీ వేడెదం గేశవా. 187
- వ. అని మఱియు నందుం గలధృతరాష్ట్రభీష్మద్రోణకృపాశ్వత్థామబాహ్లికసోమదత్తామల
కెల్ల నానమస్కా రంబు లెఱింగించినపిమ్మట. 188
- క. మాకుం గూర్చెనుచుట్టం, బై కారవమంత్రీ యగుచు • సధికప్రజ్ఞం
గై కొనినవిదురుఁ గనుగొని, నాకై మోక్షులను దెలుపు • నలినదళాక్షా. 189
- వ. అని చెప్పి యప్పు డప్పాండవాగ్రీహం డఖిలరాజసముత్తంబున సభోక్షజనాజ్ఞ నడసి
ప్రదక్షిణపూర్వంబుగాఁ బ్రతినివృత్తుం డయ్యె నయ్యెడ సర్దునుం డయ్యెతుం జేర
నరిగి యి ట్లనియె. 190
- ఉ. పోల నెఱుంగు దీ విపుడు • పుట్టిన గంతయు రాజ్యమందు నాఁ
బా లొనఁగం వలంచిన సఁబాంధవు లాధృతరాష్ట్రసందసుల్
మేల నుఖంతు రందఱు నఁమేయవరాక్రమ యట్లు కావోఁ
గోలుమనంగి నేలకును • గోలకుఁ దెచ్చెద వారి నెల్లరఁ. 191
- వ. అంత. 192
- ఉ. మాధవుతో ధనంజయుఁడు • మాటునఁ గా కనుమాట విందు నం
భోధన చేసి మెచ్చుచు సఁభూతవరాకృతియుఁ డై నభీముఁడు
దోష్ఠధకుఁడై దిశావలయముల్ ప్రతిమ్రోయ నృసింహుఁడో యర్హ
గ్రోధము వెగ్గల బగుటఁ • గో యని యార్చె జనంబు లూర్చరఁగఁ. 193
- క. ఎల్లధనుర్ధరు లాధ్వని, కుల్లంబుల నొల్లఁబోయి • దున్నతహయముల్
జల్లన మూత్రము వికిచెఁ, హస్తీసకమట్టు లయ్యె • సఖిలవజ్రకఁ. 194
- వ. అట్లు మహాభయంకరధ్వనంబు గావించి ప్రభంజనాత్మజంబు చనుదేసాత్మజ
నాలింగనంబు చేసి యనుజ్ఞ వడసి శ్వేతవాహనసహింపందై మరలి చనిన సఖిలరా
జబోకంబును బోకారాధ్యుం డగుశ్రీకృష్ణు నారాధించి కృమ్మఱియె నంతఁ గంపాం
తకుం డింతలో నెంతయో దవ్వు చని యట ముందఱ ముగ్ధంబునం దుభయపా
ర్శ్వంబులం గ్రందుకొని యున్న కొందఱ మహాములులం గాంచి సంభ్రమించి రథా
వరోహణం బొనరించి నమస్కరించి పూజించి వారి కీ ట్లనియె 195
- శ్రీకృష్ణుఁడు మర్దమున మునులం గఁ నిమిత్తంబు లరయుచుం బోవుట. •••••
- చ. ఘనమతులార లోకములఁ • గల్గునొకొ కుశలంబు ధర్మముల్
దనరునొ వివశాననము • దాటరుగా జను లెల్ల మీర లే

వని కెఱు వోపువా రగుచు • వచ్చితి రిచ్చటి కే నొనర్ప నుం

డిసయది గల్గునేఁ డెలుపుఁడి పొనరింపఁగఁ జూతు నవ్వనిఁ.

196

వ. అని వలికిన నింద్రసఖుం డగుజామదగ్నున్యం డనుమునీంద్రుండు గోవిందుం గాఁగి
లించుకొని వీ రెల్లరుం దేవర్షులు బ్రహ్మర్షులు రాజర్షులు నని చెప్పి యిట్లనియె.

౩ వీరలు దేవదానవుల విగ్రహముల్ గనినట్టివార లీ

ధారణి నెల్లపార్థివులు • దా రొకచో నయియుండఁ జూడఁగాఁ

గోరియుఁ గాంపేంద్రునభయం జని సేవచరించువాక్యముల్

వారలు వార లిచ్చువ్రతి వాక్యములుక విస నిచ్చగించుచుక.

198

క. వచ్చిరి సీ వచ్చటికిం, జెచ్చెరఁ జను మేము వచ్చి • చేరెద మనుచుక

ముచ్చటలాడుచు నెల్లరు, నచ్చెరువడునట్లు వోయి • రంతర్ని తులై .

199

వ. శ్రీలంతఁ గృష్ణుండు వెండియు రథం బధిష్ఠించి నడుచునాగె నవ్వు డమ్మహాత్మునకు నన్ని
హితంబు లై నదేశంబులం దక్కఁ దక్కిన దేశంబుల జనక్షయంబు సూచించుచునంతరి
క్షంబున నభయంబు లేక యశనిర్భోషంబును విద్యుద్దీప్తియుం గలుగ వర్షం బువృత్తిలైఁ
బ్రాజ్ఞుఖంబు లై ననదు లెల్లఁ బశ్చిమముఖంబులై పాణి నెల్లయెడలుం ధూళిధూ
సరితంబు లగుటంజేసి చీకట్లయ్యె నాకనంబున నశరీరారవంబు ఘోరంబయ్యె దక్షి
ణపశ్చిమోద్భూతఝంఝూమారుతంబు రేఁగి హస్తినాపురపాఠితకాంతారంబులం
గలమహావృక్షంబుల సంతరిక్షంబునకుం గొనిపోయె నాయెడ వానిచనుమార్గంబున
సుఖశీతవాతంబు న్రదక్షిణంబై ప్రవహించెఁ బుష్పనర్పంబు గురిసి నట్లు శుభా
శుభశకునంబు లవలోకించుచు నందందుఁ గలశాలిక్షేత్రంబుల నీక్షించుచు గోష్ఠం
బులం దిలకించుచు బ్రాహ్మణోత్తములయుఁ బురధీరత్నంబులయు పూజ లంగీక
రించుచు ననేకరాష్ట్రనగరగ్రామారణ్యాదులం దాటి త్వరత్వరప్రయాణంబున
సాయంసమయంబునకు వృకప్రస్థంబుం జేర నరిగి రథంబు నిలువ నియమించి తా
నట రథావతరణంబు చేసి పరిచక్షులం బిలిచి మన మీరే యిందు విశ్రమింత
మని నియమించి నికటంబున నున్ననదీతీరంబున నుపాననావరుండై యుండె నటఁ
బరివారంబును దచ్చాననంబున నవసథములం గల్పించి నిమేషాంతరంబున రసవదన్న
పానంబు లాయ త్రవటిచి రవును దారుశంకును రథమోచనంబు చేసి రథ్యంబుల
పరిచర్య గావించె నానమయంబున నాగ్రామంబునం గలప్రభావపురుషులును
నిష్ఠాగరిష్ఠు లగుధూదేవోత్తములు నాదేవోత్తమునిరాక విని వచ్చి యథోచిత

పూజ లాచరించి నేవర మాగృహంబులకు వచ్చి యాతిభ్యంబు గ్రహించి మ మ్ముగ్రహింపవలయు నని ప్రార్థించిన నతండు వారి నెల్ల నుచితసత్కారంబుల నాదరించి మీయాతిభ్యం బెల్ల మాకు పచ్చెం గానిమీప్రార్థనంజేసి మీమీథ వనంబు లరయ వత్తు వారితోడం బోయి పోయినంతన వారలం దోడ్కొని మరలి వచ్చి నిజావనధంబున నెల్లవారి నిష్టమృష్టాన్నంబుల సంతృప్తులం జేసి వారితోడం గూడి తానునుం దనపరివారంబునుం భుజించి యథానుభంబుగా నట నారేయి గడపె సంత నక్కడ ధృతరాష్ట్రండు వేగులవలన నావృత్తాంతంబు విని భీష్మద్రోణవిదురనంబయాదులను సామాన్యం డగునుయోధనునిం బిలువనంది గాంధారీన హితుండు కొలువుదీరి దుర్యోధనుం గాంచి యి ట్లనియె.

200

—◆— ధృతరాష్ట్రండు కృష్ణనిరాక విని దుర్యోధనాదులతోఁ బ్రసంగించుట. —◆—

సీ. విన్యయం బిది నీవు • వింటివే కృష్ణుండు, పాండవార్థం బిట • వచ్చునంట
భూతేశ్వరుండు లోకపూజకుం డతనియం, దే వీర్యమును బిజ్జ • ధృతియు నిలుచు
వానిఁ బూజించిని • వానికి మే లగుఁ, బూజంపకుండినఁ • బోనఁగుఁ గీడు
మనకు మాన్యుండు పూజ్యుఁడును గాన మధువైరి, సుపచారములగొల్పఁ నొప్పనీకు
తే, దాని వానికి నిష్టుల • మై నెఱి గొనఁ, జాలుదుము దారులం జల్య, చప్పరములు
పందిభులు తోరణములు ముఁమ్మం దొనర్పఁ, బనిది తత్ప్రీతి వడసెనుఁ పనుల కగుము.
వ. అని భీష్మాదులవంకం దిరిగి మీ రేమి చెప్పెద రనిన వారు నీగలంచినది కమంగకు
లెన్న యట్లు చేయింపు మనుచు నుయోధనుండు వారియనుమతంబు నడచి. 202
సీ. దివ్యభూషణములు • దివ్యాంబరంబులు, గలుగఁ జప్పరములు • వెలయుఁ జేయ
మృగనాభివంకంబు • భుగభుగల్ దగులంగ, నేలల గోముఖుఁ శ్రీ లొనర్పఁ
గర్వారజమునఁ • గలయఁ గూర్చినవండు, ముత్రియంబులతోడ • మ్రుగ్గు వెట్ట
వివరిసూర్య మునందు • వివిధభాగంబుల, రత్న తోరణములు • రమణఁ గట్టఁ
తే, జిత్రచిత్రా ననంబులు • శ్రేష్ఠవస్తు, నమునయంబులుః భోజనాఁ చ్ఛాదనాది
కము లొనర్పంగ నెల్లెడఁ నుముఖు లైన, వారి నియమించె గుతుక మఁ వావిరి గాఁగ.
వ. ఇ ట్లతిమానుషుఁబుగా వృకస్థలం బాదిగా నగునెల్లదేశంబులం గావింప నియోగించి
తండ్రి కెఱింగించుటయు నతండు విదురుం బిలిచి యి ట్లనియె.

204

తే. ఘనుఁ మహస్తావ్యముననుండి • కదలి వచ్చి, మహవృకప్రస్థమున నేటిఁ, మాపు గడచి
రేవు విచ్చేయునంట యిటఁకోపి మనము, వానిఁ బూజించి నేవింపఁవలయుఁ జూ వె.
సీ. యదుకులంబున కెల్ల • సధిచాధుఁ డాతఁడు, సత్వసంపన్నుఁడు • సత్యకీర్తి
వృష్ణిరాష్ట్రమునకు • విభుఁడు లోకత్రయ, ప్రవీతామహుఁడు భగవంతుఁ డరయ

వాచస్పతిమతంబు • వట్టి వేల్పులువోలె, గృష్ణునిమతమున • వృష్ణు లగుదు
రమృహత్మునిదిత్ర • మలరంగఁ బూజించి, పొదలుబుద్ధిఁ దలుతు • నదమలాత్మ
తే, యేకపరంబులై నాలుఁగేసి యైన, బాహ్నికాశ్వములం బూన్పుఁభవ్యరథము
లిత్తుఁ బదియాటు మఱియును • మత్తగజము, లెనిమిదొంటికి నెనమండ్రు • జనులుగలుగ.
వ. మఱియు దాసిదానద్వితంబును బార్వతీయోపాయనీకృతమృదులకంబలాష్టాదశస
హస్రంబును జీనదేశోద్భవజవనాశ్వసహస్రంబులు నేతైకదినచతుర్దశయోజనాధ్య
ప్రయాణసమర్థాశ్వతరీవయు క్షదవ్యయానంబును దివారాత్రైకప్రకారప్రభాభాస
మానానూనదవ్యరత్నంబును నితియ కాక యేవి యెన్ని కావలయు నవి యన్నియు
నుసంగుటయు కాక వానికిని వానిపరివారంబునకుం జాలినదానికిన్ని సప్తగుణాధికం
బగుభోజనపదార్థంబు నుసంగెద నని మఱియును. 207

సీ. వినుమయ్య నాపుత్రులును బాత్రులును మంత్రి, సామంతసహితులై • సంతనమునఁ
గై నేసి రథికులై • వాసుదేవున కెదుర్కోలు గావించంగఁ గోరవలయు
వారాంగనాజనవార మెదుర్కొని, నృత్యగీతాదుల • నైవవలయు
బ్రోలునం గలస్త్రీలుఁ బురుషులు వృద్ధులు, బాలురు నెదురువోఁ • జాల వలయు
తే, ధ్వజవతాక లెత్తింపంగ • వలయు నెందు, రాజమార్గములం దెద్దు • రజము రేగ
కుండఁ బన్నీటఁ దడిపించు • చుండ వలయు, నగరునంపగు లందందు • నడుకవలయు.
ఆ. దున్నసేననిల్లు • దుర్యోధనునియిటికన్న మిన్న యైనంగతి నలంక
రించి రత్నభూషణాందితంబుగఁ జేయ, వలయు వాసుదేవుఁ • డలమిఁ జేయ. 209

—◆— విదురుండు ధృతరాష్ట్రునిమకమాను ఖండించుట. —◆—

ఉ. నాపుమ ధర్మదేవత యనం దగునాతఁడు వాని కిట్లును
దేవ ధరాదిలోకములఁ • దేజముఁ గాంచితి సూర్యకుంబలె
నీవు నమస్తజాత్ముల • నేర్చితి ధర్మము సుప్రతిష్ఠితం
బై వెలుఁగొందు సీసముఖముం దయ్యె! వృద్ధుడ వైతి వెన్నఁగఁ. 210
క. గుణవంతుడవీ పగుటఁ, గుణరక్షణ మాచరించుకొను టిది ధర్మ
ప్రణిహిత మన నొప్పెదు నిం, దణుమూలము నైన శంక • కగు ననఁ గలమే. 211
చ. అవి యివి యిత్తు నం టతిథి • యై చనుదెంచినకంపవైరి కీ
ఎవు నపు నాతఁ డీయొనఁగునంతక కాదు ధర్మి కంతకుఁ
దవు నడ సర్వుఁ డైన నిని • ధర్మముపెంచునఁ గాని తత్త్వియం
బవు నని కాని నీఁ దలచి • నట్టిడ వీ వనుచుం దలఁతుమే. 212

- ఉ. నీదుతలం పెఱుంగుదును • నే శపథం బొనరించి చెప్పెదగ
గా దనఁ జాల వీవు నొకఁకాలమునాటికి మాయ వన్ని యే
దేదియొ లంచ మిచ్చి హరి • నిష్ఠ వశంశదుఁ గాఁగఁ జేయ సం
మోదము నొందుచుం గవటఁముం బచరింతువు వింతగా నయో. 213
- ఉ. మంచితలంపె నీ కయినఁమాటయె నిక్కమ యైనఁ బాండవుల్
కొంచెములోనఁ గొంచెముగఁ • గోరిరి ని స్సయిదూళ్లు చాలు మా
కం చివు డంతమాత్ర) నిడ • నై న మనం బొనరింప వెట్లు లో
నొంచెదొ సంధి నేయుటకు • నీవు దలంచినవాడవే నృపా. 214
- సీ. ధన మిచ్చి వాను జేవుని లోఁగొనుచుఁ బాండుతనయులతో భేదఁమును బొనర్చు
జూతు నీతలపోత • లీతటి నెఱవేఱ, వాతఁడు నీమాయ • లరయ కుండఁ
డగ్గనంచయమున • కానించు ననుకొంట, బేలతము గాని • మేలు గాదు
జిష్టుండు కృష్ణుడు • చెలికాం ద్రునుట కాదు, వా రేకతను లనవలయుఁ జూపె
- ఆ. ప్రాణతుల్యుఁ డైనఁపాథునిఁ బెడఁబాయు,వాడ మాధవుండు • వానిభక్తి
వీఘనమహత్వ • మేనెఱుంగ న రాజ,చంద్ర) నీ కి జేటిఁచక్కి చెవును. 215
- వ. అని మఱియును. 216
- మ. బలకుంధంబున కర్ణ్యపాద్యమాలకుఁ • నద్భక్తికిం గారవో
కులకుం గాక రమాధవుం డీతరవఁస్తువ్రాతసంప్రా ప్తికిం
జలఁగం జూడతఁ డర్చనీయుఁ డమరఁశ్రేష్ఠాదిదేవాళికిం
దెలియం జాలవు తన్నిహత్వ మిసుమంశే నంతబే రై తినో. 217
- ఆ. అతిథి యైన శౌరి • కాతిభ్య మొనఁగి నీ, వాతఁ డేది కోరి • యరుగు దెంచె
నిటకు దానిఁ జేయ • నా చిత్రే నన సంత,సింపు దాన మేలు • చేకుట నగు. 218
- క. శమ మెంచు మీకు వారికి, నముఁ డగుట నతండు పొందు • ననుకూరం బా
త్యము నడువ వచ్చు దత్తమ, మమరీపగ నొప్పు నకు • నమలవిచారా. 219
- మత్తకోకిలము. నీవు తండ్రివి వారు బిడ్డలు • నీయెడం బితృభక్తిమై
బోవ నుండిరి వారు నీవును • బుత్తులం బలె వారలగ
బ్రోవఁ జూడుము లో ఋజుత్వముఁ • బ్రోది నేసిపవాడ వై
దేవ నీవును సకొమాల్లును • దేవరిల్లెద రందుకగ. 220
- వ. అని చెప్పుచున్నంతి మర్యాదనుండు తండ్రిం గాంచి యిట్లనియె. 221

తే. పార్థసకు నేడుగడ యగుఁవానుదేవుఁ, డెల్లి వనుడెంచివచ్చి డెఁల్లెని వానిఁ
బట్టి బంధింతు నద్రానఁబాండవులును,యాదవులు నావిధేములై యడఁగఁగలరు.
వ. దీని కపాయంబు రానితెఱంగున నుపాయంబు జనార్దనుఁ డెఱుంగకుండఁ బన్నవ
లయుం దన్మార్గంబు నీవు నా కెఱింగింపు మనిన విని ధృతరాష్ట్రుండుదరిపడి
దుర్యోధనుం బిలిచి యిట్లనియె. 232

క. ఓరీ కాఱులుప్రేలెడ, వేరా బాంధవుఁడు ప్రియుఁడు * కృష్ణుఁడు మనకుకా
గ్రూరత్వ మేమి చేసెను, మేరయె యీబుద్ధి నీకు * మీఁ డెఱుంగ వయో. 233

క. కౌరవులకుఁ బాండవులకుఁ, గోరి హితం బిటకు వచ్చుఁగోపిందుఁడు దా
నేరిక నేమి యొనర్చెను, నీరీతులు నవ్వలోకఁనింద్యము లకటా. 234

వ. అని గర్హించి వలుకుచుండ గాంగేయుఁ బాంబికేయుం దలకించి యిట్లనియె. 235
తరు.*ధృతరాష్ట్ర నీనుతుం * డంతయుఁ బాపుఁడెవ రెట్లు చెప్పిన * నెఱుంగ నేరండు
మతిలోఁ దనమతంబె * మత మని యెంచి * మతకరి యై మింటి*నుధ్యంబు నంటి
హితులమాటలు విన * కీవును గొడుకు*నే పట్టి యుండెద * వివును శ్రీకృష్ణు
నితఁడు గట్టఁ దలంచె * నింతలోఁ గాల * మెల్ల వీరికిఁ దీరు * నేమో కదయ్యె. 236

వ. పరిత్యక్తధర్ముండును బాపాత్ముండు నగునిట్టివీనిపాపవాక్యంబు లింక కే నీకోలున్
కూటంబున నుండి విననోప నని కోవంబున నయ్యాపగానుతుండు మోము బిగియం
బెట్టుకొని నెట్లు నూర్చుచుం దిగ్గన లేచిపోయె నంతం దక్కటివారు నక్కరఁగిం బలు
కుచుం దమతమపొందుపట్లకుం జని రంత నక్కడ. 237

—♦♦♦— శ్రీకృష్ణుండు ధృతరాష్ట్రునిమందిరంబున కరుగుట. —♦♦♦—

నీ. మఱునాఁడు వేకువ * మధుసూదనుఁడు మేలు,కాంచి నర్వాహ్నిక*కృమముఁ దీర్చి
పయనమై త న్నను*పం జనుడెంచువృత్తఫలవాసులం * గరుణ నిలిపి
కదలిపోయెడుతన * కెదురుపడినద్రోణ,భీష్మకృపాదులఁ * బ్రీతి మొక్కి
దుర్యోధనుఁడు గాక * తోడువడినధార్త్రాష్ట్రులం కారుల * రమణఁ గలసి

తే. స్వాగతాద్యుపచారముల్ * చనిన వెనుక, నందఱుం గూడి రథవాహఁగాను లంటి
నడువఁ దనకయి కయినేయఁబడినరాచ,నగరిఁ జూచ్చె సకలజనా*నందముగను. 238

తే. వృష్టివరురాక విని స్త్రీలు*వృద్ధులు శిశువులు నచోటు గలవ్రజ లెల్ల*నెలమిఁ గాంచి
వేడ్క*మెయిఁ దమతిమయిండ్లు * విడిచి నడిచి, వచ్చి నిలిచిరి పురవీధి*పెచ్చుపెఱిగి.

* మింటినుధ్యంబు నంటి = అనఁగా గర్హించి నిఱుసీలిగి యని యభిప్రాయము.

† మోము బిగియంబెట్టుకొని = అనఁగాఁ గోపించి యని భావము.

- క. రాజపథంబున వచ్చెడు, రాజవాక్కునిఁ గనఁ వఁరస్త్రీ ల్లెల్ల
భ్రాజితసాధతలముల వి, రాజల్లిరి చదల వేల్పురమణులువోలెఁ. 240
- చ. ఇనుఁ డయి వెలుక్కువ్వుని సఁమీక్షణముం బొనరించు వేడుకఁ
దనరినవీటిచేడియలు • దారునుధామయసాధవీధులఁ
ఘనతరిజాలకంబులను • గ్రమముఖంబులు నేర్పి యున్నెడం
గనఁ దగె స్వర్ధునిం గనకఃకంజము లెల్లెడ నుల్లసిల్లు నాఁ. 241
- చ. అరివ యొకర్తు దిద్దుకొన • నాయిత మయ్యెడుసంతలో రమా
పతి చనుడంచె నంచు విని • వై భవ మారయుత త్తటంబు లో
నరికినఁ దాటుమాటుపడ • నాభరణంబుల మేనఁ దాల్చి యు
న్నతనిజసాధ మెక్కెఁ గని • నాతులు చేతులు దట్ట బెట్టుగాఁ. 242
- చ. వడిగ గవాక్షముం జనెనుఁవారిజలోచన కొప్పు వీడి మే
నడరఁగఁ గప్పిన న్ముడువ • నైనఁ దలంపక పోవఁ బెన్నులుల్
జడదము మేనితఱ్ఱు చపఁల ల్విడి రాలెడుపూలు చిన్ము లం
చుగునఁ జూచువారలకు • నానమయంబునఁ దోచె నంతయుఁ. 243
- చ. చనియెడుఁ గృష్ణుఁ డంచు విని • చాన యొకర్తు పిఱుందుదోయియుం
జనుగవ గొప్పనుఁ నగలు • చాల భరం బగుటఁ జడత్వ మొం
దిననడ సాధ మెక్కుటకు • నేరనివో మది యూత చేసి నో
డ్కొని చని, చూపి తాను వడి • వొల్లి పడెం బయినుండి శౌరివై. 244
- వ. ఆనమయంబునఁ గొందఱు పురంధీరత్నంబులు దమలోఁ దారు పోవంగించుచు
వానుదేవుం గాంచి యి ట్లనిరి. 245

◆◆◆ పురవీధిం గలపురంధులు శ్రీకృష్ణుం గని చొరంగిండుట. ◆◆◆

- సీ. ఇతఁడఁటే జగ మెల్ల • ననఁగింప జేవకీ, కడుపుచల్లగఁ గన్న కొడుకుఁగుట్ట
యితఁడఁటే నందునిఁనరికిఁ బొత్తిల్లలో, బుడుతఁడై వెలసినఁముద్దులయ్య
యితఁడఁటే వేపల్లె • నెల్లఁ బాల్మీగడల్, వెన్ను దొంగిలి • తిన్నకొంటె
యితఁడఁటే చన్నుఁబా • లిద్ది చంపఁగ వచ్చుపూతనఁ జంపినఁబూమెలాఁడు
తే, యితఁడఁటే వేలఁ బెనుఁగొండ • నెత్తినఘనుఁడితఁడఁటే మద్దులం గూలఁసేసినబలి
యితఁడఁటే వైతలం గూర్చి • నేలినివిభుఁ, డితఁడఁటే లోక మేలులఁక్రీశ్వరుండు.

† ఇతఁడు = భీష్మపుత్రుఁడగు. క్రమము = మందరము.

* ఇందు మది యూతచేసిన దనఁగా నాభరణాదిభారమున శ్రీ సాధ మెక్కులేవన్నను గృష్ణుడగు నాపేక్ష యెక్కించె నని యర్థిఁపాయము.

- సీ. ఇతఁడ కదా జగం • బేర్చున ట్లేతెంచు, కార్చిచ్చు జల్లార్చి • కాచె బ్రజల
నితఁడ కదా జగఁధితము గావించెను, గాలీయఁగిఁగణాంగిముల మెట్టి
యితఁడ కదా మహాఁగ్నితు లయి గర్వించు, కంసాదిదనుజులం • గండడంచె
నితఁడ కదా జగఁత్రితయ మగ్నివంగ, యదుపృష్ఠిభోజాంధఁకా? నేతె
తే, నితఁడు కద రుక్మిణీఘండై • యెనక మెనగు, నితఁడు కద పారిజాతమునిలకుఁ దెచ్చె
నితఁడు కద సత్యభామకుఁ హిలముఁ గూర్చె, నితఁడు కద స్వలోకముఁ లేలునతఁడు.
క. ఘన మని చెప్పఁగ నగు నీ, తని పెనునునుసోగ నెఱులు • దబ్బర యనింక
జనులమనము లనునెమ్మలు, కనిసంతన కుతుక ముది • క్రాలుట లేలా. 248
తే, కన్నుఁగవయును మీఁగాల్లు • కొ న్మోసలగు, ఎవయవంబులఁ జూచి, యంత నితఁడు
మత్స్యకూర్మసృసంహాది • మాన్యరూప, ములఁజెలంగెమున్నచి తోఁచు, ముగుదలార.
క. ఈతఁడు హితుఁడై బాంధవుఁడై తివిలి మెలంగు పుండ • పవనిం బాండు
క్షూతలవతినుతులకు వి, భ్యాతయశమ్మలకుఁ గాని, కార్యము గలదే. 250
వ. అని యిట్లు బహువ్రీకారంబులఁ బ్రస్తుతించుచుఁ బురంధ్రీరత్నంబులు దవ పై జల్లులా
జాతుతపుష్పాదిశోభనద్రవ్యంబుల కానందించుచు నుండగమనం బవధించి చుండర
ధరుం డల్లనల్ల రాజమందిరద్వారంబు సొచ్చి యచ్చట రథావతరిణంబు గావించి
క్రమంబున మూఁడుకక్ష్యంతరంబు లతిక్రమించి నానావిధప్రాసాదోపశోభింబును
బాండుర్రవభాభాసమానంబును నవరత్ననిర్మితంబు నగుపుత్రరాష్ట్రనిమందిరంబు
నకుం దఱియ నరుగుటయు నలం దంతకుమున్ను తన్నుం జేవచ్చినభీష్మద్రోణకృపసో
మదత్తబాహ్నికాదులతో బలరామానుజుల కెదు రేగి తోడితెచ్చి యానందవిన్యాసనా
దు లొనంగినం గొని ప్రీతుండై వీతాంబరం డెల్లవారిం బ్రణామపురస్కరకుశలవత్సం
బులం బ్రసన్నులం జేసి నొరొనంగినమ గిళాకీర్వాదామలకుం బ్రమోదించి ధృత
రాష్ట్రశాసనంబునఁ దన కని తెచ్చియుంచిన కాంచనోన్నతాసనంబున నాసీనుం
డయ్యె నయ్యెడ నెల్లదొరలుం దమతమస్థానంబు లలంకరించి రంతఁ బురోహితులు
రాజానుమతంబున నర్ఘ్యపాద్యాద్యుచితోపచారాపచితులం గావించి రసంతరంబు.
ఉ. పూజితుఁడై రమాధవుఁడ • పూర్వలీలానవికానహానవి 251
భ్రాజితపూజితాన్యుఁడయి • రాక్షసుమారుల నెల్ల మేలముల్
రాజుల గారవించి తనఁరాకకు రాకకు లోకమట్టు లెం
తే, జనురాజులోకమును • దే జెనఁగం బచరించి పల్కుచుఁ. 252
—◆◆◆ (కృష్ణుండు విదురునిగృహంబున కరిగి కుంతిం దన్వించుట. ◆◆◆—
క. సమయోచిత సంభాషణ, మమరఁ గురురాజువీరి • తైలదనుజ్ఞ
సమయమునుఁ గాంచి వీక్షించి, విమలమతిం బనియె విదురుఁ విడిదకు సంతఁ. 253

వ. విదురుండును వడివడిం గడచి చని మంగళోపచారంబులతో సప్రణయంబుగా నంబు జాక్షు నెమర్కొని తనగృహంబునకుం దోడ్కొనిచని యథావిధినపర్యలం గావించి భయభక్తివినయవినయితో త్రమాంగుండై సాష్టాంగదండపఞ్జామం బాచరించి విరించిజనకుం గాంచి యిట్లనియె. 254

ఆ. పుష్కరాక్ష నీదుఃఖూర్తిదగ్ధనమున, నెట్టివీతి నాకుఁ బుట్టియుండె నో వచింప నేల • నీ వీనమస్తభూతాంతరాత్మ నెఱుంగ • నట్టి దగుదె. 255

వ. అని విన్నవించి పాండవులు కుశలం బున్నవారే యని యడిగినం బన్నిగళయనుండు వారివృత్తాంతం బంతయు నవిస్తరంబుగ నెఱిగించి వెనుక వానితోడం గూడి తనమేవయత్త యగువృథాదేవి యుష్ణవోటి కరుగుటయు నామె తనమేవయల్లు నల్లంతచెంతల గని లేచి కొన్నియడుగులు వైచి కంఠాశ్లేషంబు చేసి చిరకాలంబు నకుం జూచినదిగావునం గొమ్మాం దలంచుకొని యడలు పుట్టిపచిత్తంబునఁ దత్తఱించుచు నెలుం గెత్తి యేడ్చుచు బాష్పపూర్ణనయనయుగళయై గాడ్గదికంబు వొడమ నిట్లనియె. 256

—♦— కొడకులం దడపుకొనుచుఁ గుంతి డుఁఖించుట. —♦—

నీ. బుడుతప్రాయముచుండి • వినువరు మహ్రాష, గురుశిక్ష విద్యలం • గొనినవారు శూరాగ్రగణ్యులు • శుద్ధమనస్కులు, నొండొరుఁ బాఠక • యుండువారు సర్వసమృతులు విశాలవక్షులు సుహృత్ప్రియు లని విఖ్యాతిఁ • జేలువారు సత్కార్యనిరతులు • పత్యవాదులు వినీత్రక్రోధు లచుప్పేక • దనరువారు తే, నాకుమారులు వారు లోకై కవినుతు, లయుక్త వైరులనికృతి రాజ్యంబు విడిచి కన్నతల్లినిఁ బాసి సౌఖ్యంబు వీఁగి, యేగి రక్కట వనభూమి • కేమి యందు. 257

ఉ. కంటికి మంటి కేక మయి • కాలువ లయ్యెడుధార గట్ట నే వెంటన మాన కేడ్చుచునవిత్రిని న న్నిటఁ బెట్టి పోవ వె న్వంటన వారి నంటి చన • వీడి మనం బిఁకఁ గట్టె నైననే న్నొటరి నుంటి నిట్టివెత • లొండఁగ నెవ్వరుసేని యుందురే. 258

ఆ. కాలధర్మమునను • గడలేఱఁగాఁ దండ్రి, చందులిడ్డ లిట్లు వాసి • తల్లి నివును తల్లిదండ్రు • లిడ్డలు లేనివా, రగుచు నెట్లు పడిరో • యెఱుంగఁ దండ్రి.

కా. ప్రాసాదాగ్రములందు రేల్ మృదులతఃస్పృశించు నిద్రించి సంతోసం బేర్పడ మాగధస్తుతిరుతి • దుంగేభగంధర్వశే రీసంరావమున నిరంతరముచుక • రేపాడి మేల్కొంతు ర యో సింహాదులబాల్చ మేలుకొననై • యున్నారొకో నానుకుల్. 260

తే. బ్రహ్మణస్వస్తిపుణ్యహావాచనములఁ, బ్రాహ్మకాలములం దెప్పుఁ • బరఁగువారు
కుక్కలును నక్కలును గూడి • కూయ విసఁగ, నుండి రే ఘోరవనములఁనోమురారి.

వ. అని నుతియును.

263

సీ. ప్రీమంతుఁడుగ నత్యధృతియును దాంతుండు, శాంతుండు నజ్ఞనన్నుతుండు
విశ్వజ్ఞఁడుగ శీలవృత్తనంపన్నుఁ డ, బాతశ త్రుండు నర్యనమ్మతుండు
త్యక్తకామద్యేషుఁ • డాత్మభూతదయుండు, మతిమాతుఁ డమలధర్మజ్ఞ మహార్తి
కురుకుల శ్రేష్ఠుండు • గుణనిధానము శ్రుత, నృత్తాధికుఁడు సాధువృద్ధసేవి

తే. యంబరీషమాంధాత్మయఁ, యాతినహుష, ధరతశిబిదిలీపాదిపూర్వప్రసిద్ధ
రాజతల్లజలం బోలి, క్రాలువాఁడు, ధర్మసుతుఁ డిప్పు డెట్లుండె • దండ్రీ చెవుమ.

మ. సకలక్షత్రియలోక మెన్నఁ గలనఁ • శౌర్యం బవార్యంబుగా

బకమీరహిడింబకీచకముఖప్రత్యర్థులం బట్టి బా
హుకళాకాశల మేడ్డఁ దునిమి కోఁపోద్యేగవేగాదులం

బ్రకటింపం బడి భ్రాతృశాసనమునఁ • వర్తించువాఁ డెప్పుడే.

264

తే. అరయ నాగాయతపాణుఁ • డై నభీముఁ, డనిలవేగుఁ డిందవరాక్రమాంచితండు
రుద్రకోపుఁడు శాంతుఁడై • మాద్రిమిటి, యెట్లు లుండెనా కాన, తీవె కృష్ణ.

సీ. వేయిచేతులు గల్గి • వెలసినకార్తవీర్యార్జునుఁ నెదిరింప • నై నవాఁడు
బడి నొక్కతూకునఁ • బడఁగ నేనూఱమ్ము, లేయుకై వడి గల్గి • యెసఁగువాఁడు
వేయిచేతులజేసి, వెలుగున కెనవచ్చు, నచ్చంపుఁదేజన • నలరువాఁడు
దమమునఁ శమముఁ • దదిసిరాయల కెత్తు, నచ్చి సత్యంబున • వఱలువాఁడు

తే. *క్షమను భూదేవిఁ బురుషించి • శౌర్యమునను

వాసపుం కెన యయి రాజవరుల గెలిచి

కురుకులంబునకు న్వన్నై • గూర్చి వాసి

గన్ననీభ్రాత విజయుఁ డె • ట్లున్నవాఁడు.

265

చ. దయ గలవాఁడు ధార్మికుఁడు • తత్త్వవిదుం డఖిలాశ్రుతశ్రుతి
చ్చయనుతుఁ డూర్జితం డఖిలనమ్మతుఁ డిమ్మహి నాకు నెంతయుగ
బ్రియమున కై నవాఁడు మృదువిగ్రహుఁ డానహదేవుఁ డిప్పు డే
నయమున నొప్పుచుండెనొ జఃనార్దన నాకు నెఱుంగఁ జెప్పవే.

267

మ. నుకుమారుండు కుమారుఁ డూర్జితజనస్తోత్రాతిపాత్రుండు శ
శ్రుకలాకోవిదుఁ డన్నదమ్ములబహిఃప్రాణంబు నాప్రీతికిఁ

* సంస్కృతభాషయందు బావమఱదులకు భాత్యసంజ్ఞ కలదు.

సుకృతాస్థానము నాకుఁ గన్నకొడు కాశూరాగ్రగణ్యుండు మా
సకుటుంబేమయిపోయె నేమమున నున్నాఁడో కజే మాధవా.

268

అ. తెప్ప వ్రాల్చినప్పుడు డెప్పుడు నాకన్న, కొడుకు కన్నుగవకుఁ బొడముచుండు
వానినింక నెన్నఁడని చూచెడుభాగ్య, మున్నదయ్య నాకుఁ గన్నతండ్రి.

269

క. ఇన్నా శ్లేట్లో కడపిరి, గన్నకుమారులను జూడఁ గనక యింక
గిన్నలఁ గనకుండితి నే, నన్నా నాప్రాణ ముండునని కాదు నుమీ.

270

తరళము. కొడుకు లందఱకన్న మిన్నగఁ గోడలిం గని కూర్తున
పుడఁటి కాయమ సద్గుణంబులఁ బర్వీ సర్వవిధంబుల
గడిమిఁ గాంచినసాధ్య పుత్రులకంటె మెచ్చని భర్తల
విడక వారలతోడ గోడకవి భజించిన దక్కటా.

271

అ. అగ్నికల్పులైన నయట్టివతులే గల్గి, పాలు లెన్నియేసఁ పడియె సకట
యాజ్ఞ నేని నేటి కైన సుఖం బంద, కున్న బుణ్య ముంక నున్న జగతి.

272

ఉ. నానుతు లందఱు వనమునం బడుపాలులకన్న వేయిరే
ట్లాసతి నాఁడు సభ్యు లగునందఱముందఱఁ బడ్డపాలు మె
చ్చై సమకూరి నామనమునందు సలందురఁ జేయు సక్కటా
యేసమయంబునం దయిన నెవ్వరునే నటు లొంద నుందురే.

273

ఉ. ముందలఁ బట్టి యాడ్చి తమముందఱఁ జందనగంధి నట్లు చే
యం దలకొన్నవానిఁ గని యందఱు మందులువోలె నుండి రే
మందు ముకుంద దానియెడ రాసి మావిదురుఁ డొకండు తా
నందఱ దూతె వానిఁ గొనియూడఁ దగుం గద వేయినోభుల.

274

క. వానిమహత్త్వము శీలము, గానంబడి దెందునేని కమలాక్ష యొకం
డే నాచుగౌరవంబున, కై నట్టిడు వాని బోలునాట్యులు గలరే.

275

వ. అని శోకవ్యాకులీతాంతరంగయై తమకు దాయాదు లొనరించినయెడకు లెల్ల నను
క్రిమంబుగం జెప్పి చెప్పఁ జాలనిజాలిక యయి తలదోవతండం బగుకష్టంబు లెల్లం
ద్రవ్యులొన త్రేవ్వనిదైన్యంబునం బొంచజన్యధరుం జూచి వెండియును.

276

క. ఈకష్టము లొకయె త్రే, నీకష్టలవీట నుండి యీపదుమూఁడం
డ్లీకరణి నొంటి నుంటలే, వాకొన నొకయెత్త యయ్యె పారిజనాభ.

277

తే. నాకుమారుల ధృతరాష్ట్రునందనులను, నేనొకలెఱంగునం జూచుచాన నైనఁ
బ్రకృతిదుష్టులు నా కిట్లు నిక్కరి జేయు, చున్నవారి లి శేమందు నొముకుంద.

తే. నామసం బిట్టి దగునేని • నలిననాభ, నాదునత్యంబునంజేసి • నాకొమాళ్లు
నీవు నరులను దురుమాడి • తీవి మెఱయి, మీవిజయ మేను గని మెత్తుభావమందు.

ఉ. ఇంతకు వారి నన్న • బనియేమి దయ స్విడి కన్నతండ్రి న
న్నింతకు గాఁగ భోజనకు • నిచ్చెను బెంప నతం డెఱుంగ కీ
వంతున వీయింటి కిడ • వారిజనాభ నినుంగు నై ననాఁ
డంతకు నైతి నేఁ డిచట • నంతకును నృత్యయంత్ర కై తి భో. 280

ఆ. బాల్య మాదిగాఁగ • బహుదుఃఖముల కైన, సన్నుఁ జోలువనిత • లున్నవారె
వారిజాక్ష నాదు • బ్రదుకు దుఃఖములకుఁ, గాక యొక్కఫలము • గలదె చెపును. 281

చ. విజయుఁడు వుట్టినప్పు పృథివీతల మెల్ల జయించి దిక్కులఁ
నిజయశ మొక్క జేయుచు ననిం గురువీరులఁ ద్రుంచి రాజ్యముఁ
బ్రజ లలరంగ నొంది తన భ్రాతలతోడ నుభయ నయ న
క్కజముగ న భ్రవాణి వలుక నివి రెల్లరు తేటలెల్లఁగఁ. 282

క. అప్పులుకు రిత్తపోవున, యెప్పటికీ ధర్మ ముచు • దెనఁగెనునేనిఁ
జెప్పితి నిర్వాహకుఁడవు, దప్పింపఁగ నేరితరము • దానవవై రీ. 283

తే. నాకు నైధవ్యమును ధననాశనంబు, వైరమును గీచు నేయపు • వాసుదేవ
కన్న బిడ్డలఁ బాసి యీశ్వరణి నుట, చావుకన్నను గీ డని • చాటుచుంటి. 284

వ. కావున నీ వాధర్మరాజుం జూచినప్పుడు నామాటగా నిట్లు చెప్పు మని మఱియును.
—◆— కుంతి తనపుత్రులకుం జెప్ప మని కృష్ణునిఁ గొన్నిమాటలు చెప్పట. —◆—

ఆ. పరుల నాశ్రయించి • బ్రదుకుట నింద్యము, క్షత్రధర్మ మనికీ • గడగు టరయ
ధర్మహీనుఁ డై యిశ్వరణీశ్వరుని జొందు, నప్రతిష్ఠ దాన • సఖము తనయ. 286

వ. భీమార్జునులతో నిట్లు భోధింపుము. 287

తే. పుత్రులం గాంచు టేటికో • క్షత్రియనతి, దాని కిడె పాప్రకాలము • దారసించె
ధర్మమును బెడఁ బాసిఁ, దానికంటె, బ్రాణమును బాము పై నను • బాడి యనరె.

ఆ. కవలతోడ నిట్లు • తవిలి చెప్పుము వికృమమున నై నిజనసము జనునక్ష
డవనంబు గాని • జీవనంబా మఱిం, డవని రాచవుట్టు • వపునయేని. 289

చ. అని మఱియుఁ నచించుఁ బవనాత్మభవుండును ఫాల్గునుండు న
చ్చైనటులమాటలుఁ మఱియుఁ • జేసినచేతలు సంస్కరింపరో
యనఁ దగు నట్లు కా కలిగిసట్టిరయే నలపాండునందమల్
గొనకొని ముజ్జగంబులను • గూల్చక కాల్యక మిన్న కుందురే. 290

తే. క్షత్రియుం డగువాని కీంషండ భావ, మొప్ప దని నీవు తగునట్లు • చెప్పి వారి
మదికి నుత్తేజ మొనరంగ • మాటలాడి, యనికి మొనకట్ట జేయు మోఁవనజనాభ.

డి. *మాటలు వేయి నేటికి రఁమాధవ మ మ్మిఁకఁ బాల ముంచినఁ
నీటను ముంచినఁ గలవు • నీవ భరం బిది యెల్ల నీపయిఁ
బాటిలు నీవు రాముఁడును • బంచశరండును మాకు నేడ్గడల్
మేటులు మిమ్ము నమ్ముకొని • మే మిటు లుంటిమి భూమిపై మనఁ. 292

క. పుత్రినముండ వగునీవుఁ, బుత్రులు జీవించి యుండఁ • బురుషోత్తమ నే
ధాతీనలిఁ గష్టములకుఁ, బాత్రీమ నై యిట్లు లుండ • భావ్యమే చెపుమా. 293
వ. అని యనేకవిధంబులం జెప్పి చెప్పి యేఁప్పుచున్నమేయత్త నూరార్చి పురుషో
త్తముం డిట్లనియె. 294

—◆◆◆ కృష్ణుండు కుంతి నూరార్చుట. ◆◆◆—

మత్తకోకిలము. వీరపత్నివి వీరపుత్రివి • వీరవిక్రముఁ డైనమా
ళూరసేనునికిం జనించితి • చొచ్చి తిక్కురువంశముఁ
ధీరచిత్తపు నద్గుణంబులఁదీవి వెవ్వరు సాటి నీ
కీరసావలయంబునం దగుఁనీశ్వరేశ్వరి వెన్నఁగఁ. 295

అ. పాఞ్జరాల విట్టు • లజ్జరాలితెఱంగు, దోఁవ నోవరానిఁదుఃఖ మొంది
కుండఁ దగునె యోర్చి • యుందురు సుఖదుఃఖముల కెడంద నిన్నుఁ • బోలువారు.

క. నీ కేను జెప్పవలయునె, లోకచరిత్రంబు లెల్ల • లోఁ దెలిసినవై
కాకుండునె యిఁక మీఁదఁ, మీ కావడు లెల్ల బాయ • మే లంద నగుఁ. 297

తే. నీక్షమారులు సామాన్యఁలోకులట్లు, తుచ్ఛసుఖములఁ గోరరు • స్వచ్ఛ మైన
వీరసుఖమును బొందఁగఁ • గోరుచుండు, రలఁతులం దీరువారె వా • రమలచరిత. 298

ఉత్సాహము. సమయ మెల్లఁ గడవ నీఁది • సాధ్వీ నీకుమాళ్లు నే
మమున నున్నవారు వారిఁమగువతోడ నిప్పు నీ
కమితభక్తి మొక్కినార • మనుచుఁ జెప్పు మనిరి ట్లి
ప్రీమునఁ జూతు వీవు వైభవమున నొవ్వవారలఁ. 299

వ. అని బహుప్రకారంబుల నాశ్వాసించిన సంతసించుచుం గుంతి మఱియు నీట్లనియె.

చ. †విఱుంగుదు నీప్రభావ మఖిలేశ్వర నీనుడి తప్ప దెప్పుమా
నెఱవడుఁ బాండుపుత్రులకు • నెయ్యము వియ్యముఁ గూర్చుచుట్టముఁ

*గజపుగురుండు కోర్కలిడఁ • గల్గినదై వము నీవ కావునఁ

దుఱుగలి గాఁగ నీమదికిఁ • దోచినరీతిని జేయు మీయెడఁ.

301

క. నీవే బ్రహ్మము నీయం,దే వెలయుఁ బ్రపంచ మెల్ల • దీనశరణ్యా

నీవాక్యము వేదం బగుఁ, గావున నే నూడిల్లఁ • గల నీకమీఁదఁ.

302

వ. అనిన నాఁగాత మని జనార్దనుం డద్దేవి నామంత్రీణంబు చేసి ప్రదక్షిణనమస్కా
రంబు లర్పించి కదలి కతివయపరివారపరివృత్తుండై పోయి నానాలంకారాలంకృతం
బును బురందరగృహావాసమంబు నగుదుర్వ్యధనునినగరు సొచ్చి మూఁడుకట్టొం
తెరంబులు దాటి పరమశ్రీవిలసితంబును బర్వతోపమంబును నగుతదియప్రాసాద
రాజం బధిరోహించుటయు నట రాజసహస్రీపరివృత్తుండై కొలువుదీరి యున్నను
యోధనుం డల్లంతదవృత్తులం గని లేచి పృథ్విభానంబు చేసి తొడితెచ్చి జాంబూన
దమయోన్నతాననంబున నాసేనుం గావించి పూజించె సంతఁ గృష్ణుండు వారి నెల్లం
గూరుచుండ నియోగించి నమయోచితసంభాషణంబులం బ్రొద్దువుచ్చుచుండ గాంధా
రేయాగ్రజంబు గదాగ్రజం గాంచి నేడు నామందిరంబున విం దారగింపవలయు
నని నిమగ్తించిన సతండు దాని కభినందింపమిం దెలిపిం దెలిసి యభ్యర్థంబున
నున్నకర్ణున కయ్యర్థం బెఱింగించి మరల మాధవుం దిలకించి మృదుపూర్వంబును
శశోదర్శంబు గా నిట్లనియె.

303

—◆◆◆ కృష్ణుండు దుర్యోధనునింటి కరుగుట. ◆◆◆—

మ. ప్రియబంధుండవు ధార్తరాష్ట్రులకు నిఁ • బ్రేమించు మాతండ్రి నీ

నయము నౌత్తురు నీకుఁ గా నివుడు విఁన్నాణంబునఁ భక్ష్యభో

జ్యయుతాన్నంబులు గూర్చి యుంచితమి నీ • వవ్యానిఁ గై కో విదే

మయ వారి న్మము నొక్కచక్కఁ గని సాహాయ్యంబు గావింపవో.

304

క. ఈగతిఁ గావించుట కే,దే గలదే కారణంబు • శ్రేటపడంగా

లోఁగక చెప్పము నావుడు, గోవిందుఁడు వానికేలు • గొని యి ట్లనియెఁ.

305

క. వచ్చినకార్యం బైనఁ, ముచ్చటపడి కుడువవచ్చు • మునుముఁ గుడువఁ

వచ్చునె దూతల కవ్వల, నిచ్చిన నీపూజఁ గొందు • నే ననునంతఁ.

306

మ. ధృతరాష్ట్రాత్మజఁ డిట్లు వల్కెమధునైఁగి లెస్స మాటాడవీ

పతిథిత్వంబును గొంటి కావునను గాంధ్యం బైనఁ గాకున్న నా

తతఃక్రిఁ భజయించు టొప్పు నని పాద్యం బిచ్చి పూజంప నెం

చితి దానిం గొన నంటి వి ట్లనుట శ్వశ్రీయంబె నీ కచ్యుతా.

307

- క. నీకు న్నాకుఁ బైరము, పోకంతయు నైన లేదు • పురుషోత్తమ నీ
వీకరణి నానతిచ్చుట, కేకతముం దోఁప దిట్టు • లేటికి నాడఁగ. 808
- వ. అనిన మందస్మితంబు చేసి గోవిందుం డమాల్వనహితుం డైనదుర్లోధనుం
దిలకించి యిట్లనియె. 809
- లే. కామమున లోభముచ నర్థకారణమున, ద్వేషమున సంభ్రమంబున • రోషమునను
ధర్మముం బెడఁబాసి యధర్మమునకు, నునికిపట్టయి పర్తింప • నొప్ప దెవఁడు. 810
- ఉ. ప్రేమయి నాదరించి తగఁ • బెట్టినయన్న మొకండు లేమిడిఁ
దీమన మేద డెప్పరవుఁ డెప్పర మైచవు డిడ్డయన్న మొం
డెనుతినే భుజింప నగు • నీవు ప్రియుండవు కావు మాదెసఁగ
లేమిడి లేదు మా కిచట • లియ్యము కాదు మసంబు రిండికిఁగ. 811
- ఛ. వగతుఁడ నీవు పాండవులు • ప్రాణసమానులు నాకు వారితోఁ
దెగనివగఁ వహించితివి • దెప్పరిముల్ దగిలించి ధర్మముఁ
దెగడితి న్యాయ మన్ననుడి • నీదెన నున్న కిరాతధర్మముఁ
దగిలితి విట్టిసగృహమునఁ • మముబోంట్లు భుజింప నొప్పునే. 812
- మ. సగుణసంపన్నులు పాండవేయు లని నీకుం దోఁప దాధర్మర
క్షణలగ్నాత్ముల నీవు పుట్టినమొదల్ • గా నిట్లు కష్టంబునం
దణుమాత్రంబును గొంక కుంచితివి సర్వానర్థమూలంబ వీ
ప్రణీపాతంబులు నీమృదుత్తులును జెప్పంబోకు మే నెగ్గుదుఁ . 813
- ళ. ఏకత్వంబును బొంది పాండవులు నేనే యకౌటఁ దచ్చాత్త్రపుల్
నాకుఁ శాత్రువు లమ్మహాత్ములపియల్ • నాకుఁ బ్రియుల్ గావునఁ
నీకంటెం బరుఁ డొక్కఁడౌదు నఁటె యీనిర్మాణమం దెందునే
నీకుఁ లాఁతిని నే ననఁ నలయునే • నీచిత్ర మూహింపదే. 814
- క. కామక్రోధవశంబున, నై మఃమున నెఱుక లేనియట్టిం డగుచుఁ
సామాన్యబుద్ధి గుణవద్ద్రామణులం గలఁచువాఁడు • దగు నధముఁ దనఁగ. 815
- లే. సుగుణవంతుల జ్ఞాతులఁ • జూచి యోర్వ, లేనివాఁ డింతనే చచ్చు • మానసమునఁ
బ్రియులు గాకున్నవారినిఁ • జేమఁ జూచు, వాఁడుచిరకీర్తి కై యొప్పువనుధయందు.
- క. వగతురయింటం గుడుచుట, వగతురకుం బెట్టు టుచితం నద్దరి గా దేఁ
బగతుఁడను మీకు దుష్టం, బగుమీకూ డారగింప • ననుమతి నేయఁగ. 817

—◆◆◆ శ్రీకృష్ణుండు విడుదలయితికిఁ జని భుజించుట. ◆◆◆—

క. ఒకవిడుదలయన్నము నే, నకలంకము సావడంగ • నగు ననుచుఁ గ నం

దకపాణి వాని వీడ్పాని, నుకలుం డగువిడుదలయిట • జొరఁబాఱఁ జనెఁగ. 318

వ. అంత శాంతనవభారద్వాజకృపబాహ్నికాదు లనుసరించి చని విదురగృహంబున విశ్రాంతి
మించినవానుడేవుం గని దేవా మేము మామాయొద్దకడ దేవర నర్చింప నానావి
ధాన్నంబు లాయితంబు గావించుకొని సీరాక కెదురుసూచు చున్నవార మని విన్న
వించిన నతం డండఱ నన్నిచందంబుల నానందసాగరంబునం దోలలాడంకేసి మీయి
చ్చనర్వాపచితులు నాకు వచ్చె మీరు విచ్చేయుం డని వారి సంభిషిచ్చె వారును
వాని నామంత్రణంబు నేసి నిజనివాసంబులకు నిల్గిమించి రనంతరంబ విదురుండు
తననదనంబున సర్వలోకపూజార్థుం డైనదాశార్థునకు ముజ్జనాద్యవచారంబు లాచ
రించి యనేకవిధాన్నపానంబులు నివేదించిన నతం డన్నియుం బరిగ్రహించి మించి
నవేడ్క వేదవిప్రుల రావించి ముందఱ నాని కందఱకును వద్రసోపేతంబుగా
మృష్టాన్నంబు వేట్టించి రెట్టించినదవిణం బర్పించి సత్కరించి పిమ్మటం దాచు
మరుద్గణపరివృతుం డగుమరుత్సృతుండును బోలె నకలపరివాంపరివృతుండై విదుర
దత్తంబులును శుచితోష్ణసితంబులును గుణవంతంబులు సగుచతుర్విధాన్నంబు
లారగించి విశ్రాంతి నంత దినాంతం బగుటయు మృదులశయ్యాతలంబున
నాయారంబుగం బండుకొనియున్నపుండరీకాక్షు నిరీక్షించి విదురుండు వినియవిన
మితోత్తమాంగుండై యిట్లని విన్నవించె.

319

—◆◆◆ విడుదలండు కృష్ణునితో సంభాషించుట. ◆◆◆—

క. భవదాగమనము నఫలం, బవునది కా దనుచుఁ దలఁతు • నిభిమానఘటుం

డవమతి నేయఁ జూచెనుఁ, దివువారిలనేని నీమఁతంబునఁ జనునే.

320

సీ. అర్థధర్మాతిగుం • డసృతప్రియుఁడు మంద, బుద్ధి మానఘ్నుఁడు • మూర్ఖమాని
ఖలుఁడు కృతఘ్నుఁ డాంగిహసమాపిష్టుఁడు, నీతిబాహ్యుఁ డధ్యక్షనిరతుఁ డలఁతి
యకృతనిశ్చయుఁడు కామానుసారి దురాత్ముఁ డింద్రియవశగుఁడు • హీనచరితుఁ
డకృతమనీషుఁడు • నికృతిప్రియుఁడు మిత్రనిద్రేషి మర్జనవిశ్రుతుండు

తే. మఱియు బహువిధదోషనఁమవిష్టుండు, ధర్మరాష్ట్రుఁడు నీమట • తనకు శ్రేయ
మైన విని యట్లు నడచెనుఁనట్టివాఁడు, కాఁడు కానవృ డెట్లగుం • గార్య మనఘం.

వ. మఱియు దురభిమానఘటుం డగుమర్యోధనుండు తనకు భీష్మద్రోణకృపాశ్వత్థామ
జయద్రథాదియోధాగ్రణ్యులపెరుబ్రావును దేశదేశాగతమహారాజలోకసా
హాయ్యంబునం గల దని గర్వింపుటయే కాక కర్ణుం డొక్కరుండు పాండవుల నుక్క

డంచి నిజమనోరథంబు నెఱవేర్చు నని నిశ్చయించుకొని యున్నవాఁ డిప్పుడు నిన్ను మన్నించి నంధి గావించుకొనఁ దలంచినవాఁడు కాఁడు నీ విట వత్తు వని వినిన యప్పుడ తానుం దనవరివారంబును బాండవుల కేమియు నీక యి మ్మనునమ్మురా రాతితో నెక్కనక్కంబు లాడి పుత్ర మని తమలోఁ దారు నిశ్చయించుకొని యున్న వారు వారికడ నీనంధివచనంబులు చెవిటివానికిడ శంఖం బూదినట్లు నిరర్థకంబు లగు నిర్మర్యాదు లగువారియొద్ద నీప్రసంగము మూలనల్లలోని వేదఘోషముం బలె నగు నింతియ కాక దిగ్విజయంబునాఁ డర్జునుచే నోటువడినరాజు నెల్లరును వీరికి బానట యై ప్రాణంబు లర్పింప నైన నున్నవారు కాన విజయంబు తమక యగు ననియుఁ దామ నిష్కంఠకంబుగా రాజ్యం బేలువార మనియు నువ్విట్లారుచున్న వారు వారు క్రూరులు వారితలంపులు క్రూరంబులై యుండుం గావున నీ వాశిత్రు మధ్యంబునకుఁ జోయి ప్రసంగించుట పొసంగియుండ దని నామనంబు శంకించుచు న్నుది నీవు మహానుభావుండవు దేవదానవాదు లైన ని న్నెదిరింప నోవరు నీబుద్ధిప్ర భావపారుమాదు లే నెఱుంగనివి కా వైన నీ నందుఁ జోవలదు నాకుఁ బాండవుల యందును నీయందును గలభ క్తిసౌహార్దబహుమానాదులంజేసి యిట్లు చెప్పచుంటి సర్వదేహాంతర్యామి వగునీవు నాచిత్తం బెఱుంగకుండ వని సాహసించితి నని చెప్పిన విని శ్రీకృష్ణుం డతని దిక్కు మొగంబై సగౌరవంబుగా ని ట్లనియె.

822

—◆◆— శ్రీకృష్ణుండు విడుదలితోఁ బ్రసంగించుట. —◆◆—

అ. ప్రాజ్ఞఁ డెట్లు చెప్పె • పండితుం డెట్లులు, పలుకు నుహృదుఁ డెట్లు • తెలియఁ జేయుఁ డల్లిదండ్రు లెట్లు • తవిలి జోధింతుర, ట్లివు చెప్పనట్టి • డెల్ల హితము.

823

తే. నిజము ధర్మార్థయు క్తముఁనీదువచన, మెఱుంగుదు నుయోధనుని రాజుఁలెల్ల నిపుడు వైరమున వచ్చి వానినిఁ జేరుటయును, గిర్వి యగువాఁడు నామాటఁకాద యనును.

వ. అయిన సారాకకుఁ గారణంబు సెప్పెద నవహితుండవై విను మని మఱియును.

తే. సాశ్వరథకుంజరంబుగ • నఖిలదగతి, ఘోరమృత్యుముఖంబునఁ • గూలునప్పు డుద్ధరింపఁ బ్రయత్నము • బుద్ధిమంతుఁ, డైనవాఁడు పొనర్పంగ • నగును గాడె.

తే. కార్య మైనను గాకున్నఁ • గాని నరుడు, మంచిచెడ్డలు నేయంగ • నెంచినంతఁ దత్ఫలము నొండఁ గలఁ డని • ధర్మవిదులు, పలుకుదురు గాన వచ్చితిఁదలఁచి యిట్లు.

ఉ. చుట్టములందు వైర మది • సూరెలవారికిఁ జేరఁ బాటుచో నట్టియెడఁ నమర్థుఁ డగుఁనట్టిఁడు దాని నడంచుయత్నముఁ బట్టి యొనర్చ నొ ననుచుఁ • బల్కుదు రెందున నిందు నందునుఁ బట్టినవైరముం దొలగి • పోవఁ బ్రయత్నము నేయ నెంచితిఁ.

828

ఉ. పొందు పొనంగఁ జేయుటకుఁ • బూనిననానాడి విందురేని యి
దందును సౌఖ్య మందుటకు • నయ్యెడు నందున నేను బుణ్యముం
గందును లేకయుండిన జంగంబున నీధృతరాష్ట్రనందనుల్
పొందుగ రాజ్య మేలఁగలఁపోడి ననంగ రటంచు నెంచెడన్.

829

తే. నేను మాధ్యస్థమును బూని • వీనికిడకు, రాయబారము నడపంగ • రాకయున్నఁ
బాలి తా నుండి కృష్ణుఁడు • సంధిసేయఁ, బోవడయ్యె నటంచు రీభూమిజనులు.

వ. అట్టినిండం దొలంగించుకొనునట్టిదియు నిందు నాకు సిద్ధించు శుద్ధమనస్కుం డగు
ధర్మజునిమతంబు నిట్టిదియ కావున నే నిట వచ్చితి నాసంధివచనంబు వీరికి నచ్చక
నాపైఁ గోపించి కానివనులకుం గడంగుచురేని నాముందు నిలుచువా రిందు ము
దున కై నం గానరా రని యెఱుంగు మనిన విని విదురుండు వినేకపదముండు కావున
నట్లగుం గాక యని వారి నామంత్రణంబు చేసి నిజశయనతలంబునకు నిర్లమించె
నంత ననంతశయనము నాహంసతూలికాతల్పంబున శయనించి సుఖనిద్రా గాంచె
నని చెప్పటయును.

881

క. అని చెప్పిన విని శౌనక, మునిముఖ్యులు సూతుఁ డాచి • మురహారు డంతం
బొనరించుఘనకార్యము, విన నిష్ట ము మూకుఁ డెలువ • వే సూతసుతా.

882

వ. అని యడుగుటయును.

883

—••••• అగ్రసాంశము, •••••

మ. భగవంతుండవు నీకటాక్షమునకుం • బాత్రుండ నే నన్నిట
దగ నీసేవ యొనర్చినందులకు నాదైవంబ వై వీడిపో
వఁగ నుంకించెనుప్రాణవాయువుల నిల్వఁ బెట్టి నాపట్టిఁ గా
చి గటాక్షించితి విట్టికిన్ మఱతునే • చిత్తంబునం దీశ్వరా.

884

శ్రీ
బాలాత్రిపురసుందర్యై నమః.

శ్రీకృష్ణభారతము

ఉద్యోగపర్వము—పంచమాశ్వాసము.

కిరుండ్ల సదరాచర

లోకింబుల నెల్లఁ బోయి లోకేశుఁడు ను

శ్లోకుని ముక్తలపురీ

శ్రీకలితునిఁ జందమాళిఁ జేకొని పోయె.

1

వ. అక్కఱకుండు తొనకాదిమహామునుల కిట్లనియె నట్లు సుఖనిద్రం గాంచినకాంచ నాంబరధరుండు మఱునాఁ డరుణోదయంబున వేణువీణాదిమంగళవాదిత్రంబులవల నను పంచమాగధగాంబులవలనను మేలుకొంచి కాల్యకరణీయంబులం దీర్చి జప హోమసూర్యోపస్థానాదులం గావించి భూసురోత్తముల కుత్తమగోహరణ్యరత్నాదు లొనంగి పూజించుచుండె నానమయంబున నుయోధనుండు సౌబలసమేతుండై వచ్చి కురుముఖ్యుండు భీష్మముఖ్యులతోడం గూడి కొలువుదీరి నీరాక కెదురునూచు చున్నవాఁ డని విన్నవించినం బాంచజన్యధరుండు వారి నాదరంబునం దిలకించి నే నిచె వచ్చుచుంటి ననుచుండ దారుకుండు తేఱయిలంబుచేసి తెచ్చినం గని తాను ఛాతాంబరకొస్తుభాద్యలంకారాలంకృతుండై యగ్నిహోత్రు సకును బ్రాహ్మణో త్రములనుం బ్రదక్షిణపమస్కారంబు లాచరించి గరుడకేతనవిరాజితంబును రత్నరాజవిభూషితంబును సగునిజరథం బధిష్ఠించి కురుజనపరివేష్టితంబును వృష్ణిజన పరిరక్షితంబును నై కదలె సప్తమ.

2

●●● శ్రీకృష్ణుండు ధృతరాష్ట్రునికొలుపుకూటంబున కరుగుట. ●●●

సీ. దాళార్హు ననుమతి • ధర్మవిధుం డైనవిదురుండు హరివెన్క • వేడ్క నిలిచె
కపనిమర్యోధను • లోకరథంబున నెక్కి, వనజనాభునిరథం • బనుసరించి
రచ్యుతునిపిఱుండ • నానన్నముగఁ గృత,వర్మసాత్యకులతే • ర్వజలుచుండె
వృష్ణిభోజాంధ్ర • వీరులు రథగజాశ్వములతో హరి నంటి • చనిరి వెంటఁ

తే, బ్రాహ్మకుంతానితోమరఃపరశుపాణు, లై నవీరభటుల్ కూడి, వేసవేలు

మాధవునితేరిముండఁజి, గ్రోధరసము, కనుల నొల్కుచు నడచిరి, గండుమిగిలి. 3

వ. మఱియు నేనూఱు గజంబులు వేయి రథంబులును వేసవేలు గుఱ్ఱంబులును నగర
వీధిం బనుదాశార్థు నర్హగతి ననుసరించె నట్టిసంకులనమయంబునం దెగసికఁరా
గంబు మాతంగమదధారాసిక్తంబై రాజమార్గం బలంకరించె శంఖభేర్యాదినినాదం
బులతో ఛత్రచామరాదిరాజోపచారంబులు విరాజమానంబు లయ్యె నిట్లతివైభ
వంబునం దరలునర్చు డప్పురంబునం గలవా రెల్లరు నెల్లవోటులనుండి చూచుచుం
దోచిన ట్లెల్ల బ్రస్తుతించి రమ్యధురాలాపంబు లాలించి నలఁగించి నాదరంబుగ
వారిం గటాక్షించి మందగముం బవధరించి మందరధరుండు పుంజువైభవోపే
తుండై సభాభవంబున కింతదూరంబుం జేరుటయుఁ దదాగమవాభిష్టాంబుగ
నై నవీరాదినినాదంబునం దెలిసి సభానదు రెల్లరు నల్లంతదవ్వుల నెక్కుని రంత
రమాకాంతుం డట రథావతరణంబు చేసి విమరిసాత్మకు లిరుగఁగ నై టండ లొంగఁగఁ
గర్జదుర్యోధను లగ్రభాగంబున నుండి దొలఁచఁ గృతవర్మాది మూఁగులు వెన్నెట్టి
నకును గదలి నుధ్యోపమంబై రమణీయం బై నకురురాజసభాభవంబుననుం
దఱియ నరిగె నపుడు భీష్మద్రోణాదు లాధృతరాష్ట్రం బురస్కరించుకొని పురుషో
త్తమునకుఁ బ్రత్యుత్థానంబు చేసి నోడితెచ్చి కనకమయానంబున నానీగ
గావించి పూజించి రింత.

4

క. పూజితుండై భద్రానిస, రాజితుండై శార్ఙ్గపాణి, రాజుల కెల్లం

దేజ మెనంగించుచు న, న్నాజకృపం దేల్పుచుండ, నానమయమునక.

5

ఆ. అంతరాళమందు, నట సమూగతులై న, దేవమునులఁ గాంచి, దేవదేవుఁ

జాపగాతనూఱు, నరసి వారె మునీంద్రు, లేగుడెంచుచుండి, రిలకుఁ గంటె.

6

క. వారలు రాజుల నెల్లఁగ, గారవ మారంగఁ జూడఁగా నిచ్చొటికిం

గోరికమెయిఁ జనుడెంచిరి, వారల కాననము లిచ్చి, నలయుం గొలువక.

7

క. దేవర్షులఁ బూజింపక, యేవారుం గూరుచుండ, నిపు డొప్పు దనక

దేవసదీసునుఁడు ముని, దేవేంద్రుల నెదుటఁ గాంచి, తేరినభక్తిక.

8

వ. సంభమించి లేచి సభాద్వారంబుకడకుం జని వారి నెల్లం దోడ్కొనివచ్చి కాంచన
మణిమయచిత్రానసంబులం గూరుచుండఁబెట్టి పూజించె నంతఁ గసాంతకుండును
దక్కినరాజలోకంబునుం గూరుచుండి రయ్యవనంబున.

9

నీ. హరిచెంత రాజరాజానుజం విడినగర్జియమీఁద సాత్మకి, తేజరిల్లె

నట వివింశతిదత్త, మగువీరమున ముద, మారంగఁ గృతవర్మ, గూరుచుండఁ

గర్జదుర్యోధనుల్ • కమలాయతాక్షుని, చెంత నేకాసనానీను లైరి
యష్టమితాదులు • వేష్టింప గాంధారవిభుఁ డొక్కచో నుపవిష్టుఁ డయ్యె
తే, విదురుఁ డావాసుఁడేవుని వెనుకచక్కి, వానివీరముపైఁ జేయి • వైచి కూరు
చుండెనొకపీటమీఁదఁ గుఱూర్వహలులుచు, గూరుచుండిరియందందుఁగోర్కివీరాఱు.

వ. తదనంతరంబ.

11

క. ఆతనీనుమనమదేహ, ద్యుతు లెల్లడ వెల్లివిరియ • ద్యుమణి యుని మహా
న్నతిఁ దగఁ బీతాంబరుఁ డా, క్షీతిజనులకు నింపు నింపుఁచెల్వం బొప్పణ.

12

తరళము. కోలుపుకూటమునందుఁ బొం దయి • కూరుచుండినదండివా

రలమనోహరమూర్తిచెల్వము • నారఁ గ్రోలిరి కన్నుల

మృల నొగిం దనుపార వేల్పులఁబువ్వఁ గ్రోలినలీలమై

వెలసి యక్కొలు వప్పు డొప్పెను • వింజ మాఁ కిడినట్లు లై.

13

వ. ఇట్లు నిశ్శబ్దంబై యున్ననమయంబున.

14

ఆ. రాజు లెల్ల వినఁగ • రాజీవనేత్రుండు, కాలమేఘగర్జఁకరణఁ గాల్గు
నులిపు కలయఁ బర్వఁ • జలుపుచు ధృత రాష్ట్ర, మనుజవిభునిఁజూచి • యనియె నిట్లు.

—◆◆◆ కృష్ణుండు ధృతరాష్ట్రానితోఁ దనవచ్చినకార్యంబు నివేదించుట. ◆◆◆—

ఉ. భూవర వారు వీరు పొర • పొచ్చెము లే కెదఁ బొంది యుంటుకొ

భావముచేసి సంధి నలుఁపం జనుడెంచితి నిన్ను వేడికో

నీవు నమస్తముం డెలియ • నేర్పినవాఁడవు నీకుఁ దెల్పఁగా

నేనియు నెందునుం గలుగ • వేమని నీకు వచింతు ధర్మముల్.

16

ము. శ్రుతము వృత్తము నాస్మశంస్యమును గాఢ్యంబు సత్యంబు న

న్నుతకీలంబును నార్జవంబు క్షమయుఁ • శుద్ధస్వభావంబు ను

న్నతివిఖ్యాతియుఁ గల్గి వంశములలోఁనం బేర్పి కై యున్నభా

రతవంశం బిటు నీనిమిత్తమునఁ బేర్పానంగ నౌటొప్పనే.

17

తే. నీవు శాసించువాఁడవు • నిఖిలకలుషములను నీవుత్రు లిట్లు క్రూరులవిధమున

ధర్మ మర్థము వెనుఁజెట్టి • దైత్యవృత్తిఁ దవలి యుండ నువేక్షింపఁ • దగున నీకు.

చ. వినుము నరేంద్ర లోభగుణవిశ్రుతులై భవదీయనందనుల్

మనమనఁ దారతమ్య మనుమాట యెఱుంగక శిష్టు లైనవా

రినిఁ దెగనాడి బంధువుల • రిత్తగలంచి వివేకక్షూన్యతం

గొని కులనాశనం బగుటఁకుం దలపోయుచు నుండి రారయౌ.

19

క. కొడుకులకు బుద్ధి సెప్పక, యెడ నొప్పరికించుదుంటి, వే నికమీదగ
బుడమికి నెల్లం జే తగు, నెడ రగు దెంచెడిని నిక్క • మిది పృథివీశా. 20

ఉ. ఈ వాకయింత యెంచితివ, యేని శమం బగు శృంతిపాటి యో
భూవర భార మంతయును • బోబ్బంగ నీలల నిల్చియుండ నీ
వీవరకారవాన్వయము • నేలఁ దలంచితీవేని పుత్రులం
బోవఁగనీకు మొందుగతిఁ • బ్రోవఁగఁ జూచుము పాండవేములగ. 21

క. నీమాటకు నెదురాడఁగ, నేమెయిఁ దలపోయ రెవరు, నేని శమంబే
నీనుది కై నం బుత్రుల, కే మేమి వచింతొ నిల్చు • పెల్లకులంబుకా. 22

తే. కౌరవులు, పాండవులు లోనఁ • గలఁతలేక, శాంతి కై కొని యుందురే • సర్వలోక
ములకు మే లగుఁ బోరితం • బలముకొనిన, యేని తలఁదన్నునాపద • లెన్నొ వచ్చు.

ఉ. పాండు పాసంగఁ జేసితివ, పో భవదీయుల కారె పాండవులే
దండన లేనిది త్తములఁ • దారు మెలంగుదు నీవిధేయులై
యుందురు నిన్ను మార్కొనఁగ • నోవఁడు దేవసమేతుఁ డింద్రుఁడుకా
బందలఁ దక్కునుంగలుగు, పార్థివులకా వదియింప నేటికిగ. 24

వ. మఱియు భీష్మద్రోణకృపాశ్వత్థామవికర్ణబాహుకసోమదత్తాదు లై నయిందలివీరులును
యుధిష్ఠిరభీష్మార్జునసకులసహదేవసాత్యకిధృష్టద్యుమ్నధృష్టకేతుప్రభృతు లై నయం
దలివీరులునుం గలసి నీవారై నీ కై శ్వర్యంబు సంపాదించుచుండ నిన్నుఁ గలహించి
కన్నెత్తి యైనం జూడఁ గలవాడు మాదునకైనం గానంబడంబు నీవు లోకేశ్వ
రుండవై పుత్రపౌత్రమిత్రకళత్రపితృభ్రాతృనహితుండవై సుఖజీవనంబు నేయుచు
శ్రేయంబు లందఁగల వాకర్ణింపుము. 25

స్తగ్ధః, నీవారై పాండవేయుల • నిఖిలవసుమతికా • గల్చి నీ కిత్తు రంతకా
నీవే సర్వేశ్వరుండై • నఱిఁగొని జగతికా • నిల్చి వై శ్వర్యయుక్తికా
దేవాధీశుండు నీకుం • దిరుగుచువడుచుం • దేబెయై చేతఁ జిక్కుకా
దేవా నీది త్తమందుం • దెరలనికరుణం • దేల్పుమా ధర్మసూతికా. 26

క. కొడు కాడించెమనె ట్లా, డడివాడవ యగుచువేఁ గ, డిందెరణంబై
కొడుకులు కొడుకులకొడుకులు, పుడమిఁ బడ స్వనఁగఁ గందు • పో యింతటిలోకా.

ల. తాను గన్నవారుఁ • దమ్ముడు గన్నవా, రెన్న నొక్కరూప • యిభపురీశ
పాండురాజపుత్రు • లొండె నీపుత్రీకు, లొండెఁ గలన నీల్ల • నోగె నీకు. 28

మ. శ్రీకృతశస్త్రాస్త్రులు వారు వీరు రణకాంక్షిత్యంబు మీఱి నృహీ
 ఊతులం బెక్కురఁ గూర్చుకొంచు రణముం • జేయంగ నైనంతటఁ
 ఊతినాధోత్తమ రెండువీడులవ్రజల్ • ఊఱింతు రద్దానికిఁ
 మతి నూహించిన నీవ కారణమయై • మంద్రాదు దామోదటఁ. 29

వ. కావున. 80

ఉ. ధీమలు దలంచి కోవమును • మ్రింగి శమంబునఁ జేరియున్నభూ
 పాలుర నెల్ల సత్కృతులఁ • బాత్రులఁగా నొసరించి యిండ్లను
 బో లలి వీడుకొల్పు టది • పోలును నీకును నీవ్రజాలికిఁ
 మేలిమియుఁ నుఖం బనము • మిమ్ముటమై లభియించు భూవరా. 81

వ. అని మఱియును. 82

అ. పిన్ననాటనుండి • పితృవిహీనులఁ బాండు, రాజసుతులఁ బెంచి • రాజలంగఁ
 శేసి తివుడు కరుణఁ జేసి రక్షింపుము, కన్నకొడుకులట్లు • గాంచి వారి. 83

వ. మఱియు వారు నీకేటికోల్లిడి విన్ననింపు మన్నతెఱంగెఱింగించెద నాకర్ణింపుము.

నీ. అధిప నీశాసన • మాదలం గొని మేము, వసవాన మజ్జాతః పానము నొగి
 గడతేర్చి మముఁ బోవఁ • గలవు నీ వనునాన, నుంటిమి ధర్మంబువెంట నీవు
 మారాజ్యభాగంబు • మా కిచ్చి మనువుము, నమ్ముకొంటిమి నిన్ను • నెమ్మనమునఁ
 దల్లియుఁ ద్రాడియు • దైవంబ వీ వని, కలఁచును మౌలంగఁ • దగును నీకు
 ఆ, మంచిమార్గమందు • మమ్ముఁ బ్రవర్తించు, నట్లు చేసి నీవు • నట్టిమార్గ
 మందుఁ బొందుపడినఁ యట్టిఁడవై లోక, మందుఁ బెంపు సొంపు • నందు మధిప.

వ. మఱియును. 86

ఉ. ధన్య మధ్యవిధ మయి • తప్పెనునప్పుడు ధర్మవేత్త లా
 ధర్మము నిల్చుగా వలయుఁ • దా రటు వోవక మిన్నకున్నచో
 ధర్మమ శల్యమట్టు లయి • లా నది యొడ్డున నున్నచెట్ల న
 ట్లూర్చికఁ గూల్చివైచు సభ • నుండినవారల నెల్లఁ బెల్లఁగఁ. 87

వ. అని చెప్పి యాయర్థంబ నభాసదులకుం జెప్ప మనిరి దీని కెవ్వ రెట్లు చెప్పదురో
 చెప్పం డని ధృతరాష్ట్రాదనం గని వెడియును. 88

తే. ధర్మ మర్థంబు విడువనిఁ దారి వట్టి, సత్య మేను వచించితి • శాంతిఁ బూని
 వారిప్రతింశ మెల్లను • వారి కిచ్చి, మిత్తివారఁ బడక యుండ • మెలవు వ్రజల. 89

శ్రీ మదాదు = సంతాపించు. ధీ మిమ్ముటము = మిమ్ముటము.

- డె. ఎఱుగుదు వజ్రతశత్తునివృత్త మెల్ల, సకలదు నీయందు నీవుత్తులందు నట్టి
చిత్తమున నుండునదియు నే • జెప్పనేల, యెల్లు చేసిన నిన్నాశ్రయింప నెంచె. 40
- మ. వెడలంగొట్టిన జచ్చువెట్టినను హృద్విధి విరోధం బరం
డినుకో కెప్పుడు భక్తితత్పరత నిన్నే కొల్చుచుక రాజ్య మే
లెదునాఁ డెల్లనృపాలురక గెలిచి దోక్కిలా దదీయొన్నతుల్
వడి దాఁ గైకొని వచ్చి నీ కొనగె దేవవ్రాత మగ్గింపగక. 41
- ఉ. ఈకరణి ధరాతలము • నేలుచునుండగఁ గన్నుఁ గుట్టునో
నీ కనునట్లు తోచెడిది • నికొడు కానుబలాత్మజన్మనిక
గైకొని బాదమాడి కుతుఁకంబున దర్ధముక హరించుటే
కాక సభాస్థలి ద్రుపదకన్యక ముం దలఁ బట్టి యీడ్వడే. 42
- ఉ. ఇంతయు నీ వెఱింగియు సహించితి కా నిది కూడ దందు నొ
క్కింతయు నీకుమారు నన • నెంచపు కించుఁదనంబు దోచ ని
ట్లెంతవివత్తునం బడియు • నించుక ధర్మము తప్పుడయ్యె దు
ర్దాంతవరాక్రమం డయినధర్మతనూజును పేర్మిపెంపుక. 43
- క. కాని మృదెట్లయినను, నేనిదె యిరువాఁగుండు • హితకాముఁడనై
పూని యొనర్చగ సంధిక, మానసమున నెంచి వచ్చి నాడను వింటే. 44
- ఆ. ఇంక నై నఁ దెలిసి • యీపు ధర్మార్థము, లకుఁ గొఱింత లేనిలాగు లెంచి
కొనుకు నిగ్రహించుకొని ప్రజాక్షయము గా, కుండ జేసి ప్రోవు • ముర్వి యెల్ల. 45
- ఉ. పెక్కులు వల్క నేమిటికీ • బృద్ధిపతలజ పాంశువుత్తు లే
వొక్కఁజెఱుగుగా నయిన • నుల్లముక శను మొతువేని నిక
మొక్కఁగ లేనిచో సమరముం బొనరింపగ నున్నవార లిం
దొక్కటి నిశ్చయింపు మెదియో ప్రియమైంది దాని నొచుచుక. 46
- క. అని వాసుదేవు డాడిన, విని కొలువున నున్నవారు • విస్మయచిత్తం
బున నుత్తరంబు సెప్పగ, మన మైవం జేయరైరి • మైమఱపుమెయిక. 47
- ◆◆◆ జామదగ్నముని దుర్యోధనునకు దంభోద్భవోపాఖ్యానము చెప్పట. ◆◆◆—
- వ. ఇట్లున్నయవనరంబున జామదగ్నమును దుర్యోధనుం గనుంగొని. 48
- క. దీనికి దార్కాణముగా, నే నొకయితహాస మిప్పుడు • నీ కెఱిగింతుక
మానసమునయం దయ్యది, యశా నని తోచినను శ్రేయ • దానక. 49
- వ. అని యిట్లనియె. 50

సీ. దంభోద్భవుం డనఁ • దనరురాజేంద్రుఁడు, పరఁగుఁ దొల్లిట సార్వభౌముఁ డగుచు
 స్వస్వస్వంపహఁచకృ మేలుచుఁ దన, కెదు రెవ్వ రనుచు లో • నెపుడు క్రొవ్వి
 బ్రాహ్మణక్షత్రియఁప్రకరులఁ బిలిచి నా, కీడు జో డయి పోరుఁవాడు గలఁడె
 తెలుపుండు నా కని • పలుముఱు దర్పించి, పలికిన వారించి • పలికి పలికి

తే. విఘ్న లుడుగనివానిపై • విసివి కినిసి, నరుడు నారాయణుఁ డనుపరమమునులు
 గంధమాదనమునఁ దపఃకలన నున్నవారు వారికి నీ వోటుపడుదు నిజము. 51

వ. అనిన విని దంభోద్భవుండు నానావిధ సేనాసమేతుండై గంధమాదనంబునకుం జోయి
 యందు శీతవాతాతపకర్మితులై యున్ననరనారాయణులం గాంచిన వా రాతని
 నాదరించి యర్హపాద్యాదివిధులంజేసి చక్కరించుటయు నొల్ల కతండు నేను నాబా
 హుబలంబున నెల్లశాస్త్రపులం జయించినవాడ మీతోడిపో రపేక్షించి వచ్చితి
 నాకాంతీతం బగునాతిథ్యం బానగుఁ డనిన వారు వారించియుం దీరకున్నంత. 52

చ. నరుఁ డొకదృఢముష్టిఁ గొని • న న్నెదిరింపుము సర్వశత్రుముల్
 కరములఁ బూని ర మృనికిఁ • గ మ్మన సమ్మతి సమ్మహీశ్వరుం
 డరుదుగ నస్త్రవర్షమున • సమ్మనిముఖుని ముంచి నొంచుచుక
 గర మలుకఁగ సమంత్రకముఁగా వినరెం దృఢముష్టి వానిపైక. 53

చ. వినరిన భూసభోంతరము • వింతగ సంతయుఁ గప్పి విప్రులక
 వెన నరనాథశత్రుముల • వీల్పడఁ జేసి తదీయపైస్యముక
 మునరి సమ స్తజంతువులఁముక్కులు చెక్కి- చెవుల్ నడల్పి సా
 ధ్యసముగఁ గన్నులం బొడిచి • త త్తఱిలం బానరించె నప్పతిక. 54

వ. అట్లున్న భయభ్రాంతస్వాంతండ్లై దంభోద్భవుండు చేయునది లేక నరునిసాదంబుల
 వ్రాలి శరణంబు వేడి తదనుగ్రహంబున భయవిముక్తుండై గర్వంబు సర్వంబునుం
 దిగఁద్రావి తనపురంబునకుం జనియె నిష్ఠ డానరనారాయణులే యిట్లు జిష్టుండునుం
 గృష్టుండునై పుట్టి యున్నవారు వారి నెదిరి జీవించుట దేవతల కై నం దరంబు
 గాదు కాదు క్రోధ లోభ మోహ మద మాన మత్స రాహంకారమ్ము లనునెనిమి
 దియుం గ్రహంబునఁ గాకదీక శుక నాకాక్షి సంతర్జన సంతాన సర్తక ఘోరాస్య
 మోరక నామకంబు లై ననిశితాయుధంబులై సమాశ్రితజనంబులకు నున్నాద
 చేతనాభింత స్వాప న్లవన వసున మూర్ఖుని రోదన హాసములనునెనిమిదింటింగూర్చి
 మృతుఁడుముఖిభునం బడవైచుం గావున నీపు శ్రేయఃకాముండవై కాదు
 క్షోధాదులం దవులక దురభిమానంబు విడిచి నకలలోకారాధ్యు లైననరనారాయ

జుల నారాధించి నీమిపుము యుద్ధంబుమీదిబుద్ధిం ద్రోచి కులంబు రక్షించుకొ
మ్మని బోధించుచున్నంతఁ గణ్యుండు దుర్యోధను నుపలక్షించి యిట్లనియె. 55
నీ. వినుము దుర్యోధన • ఘనుఁ డక్షయం డవ్యయండు లోకపితామఃహండు బ్రహ్మ
తీరున నరుఁడును • నారాయణుండును, భగవంతు లవ్యయుల్ • పరమమునులు
విష్ణుదేవుఁ డొకండ • వెలయురాదిత్యుల,లో నెఱుఁడు పృథు • వై నెఱి గొని
భూమ్యాదిభూతముల్ • పూషయుఁ జంద్రుండు, మొదలగునన్ని యుఁ • బొడవడిగు
రే, క్షణమూలం ననువ్యవృత్తిగవిపాగముఖ,జంతజాలము పుట్టుచుఁ • జచ్చుచుండు
రాజు లందఱు రాజ్యము • లోడ నేలి, చచ్చి బన్మాంతరము లెత్త • వచ్చుచుండు.
క. క్షణభంగురాయమానం, బహుమాత్రాసుఖవిహీన • మగునీభవము
గణుతించి ధర్మపథముక, గణుతింపకయుంట మేలె • కారవనాథా. 67

ఉ. నీవు వివేకముం గలిగి • నిర్మలధర్మముపొంతఁ బోవుచుం
బానసమూర్తులై తనరుఁపాండుకుమారులతోడి మిత్రీకి
దావలమై ధర్మాతల ముదారత నేలుచునుండు మున్నతిం
జేవ గలాడ నే ననుచుఁ • జెడ్డతలంపుఁ గాకు మెప్పుడుక 58

మ. బలవంతుండ నటంచు గర్వమున నేవాఁడుం బ్రవర్తింపరా
దిల నవ్వానికి నించినట్టిఘను లెందే కల్గియుం డ్రొందఱే
బలవంతుల్ గుమిగూడి యెట్టిబలికిం • బాటండఁ గావించ్రు నీ
బల మాపాఁడుకుమారులం దొకనికిం • బా లండగాఁ జాలునే. 59

వ. ఈయంబు దేటపడ నొక్కయితహానంబు గల దాకర్ణింపుము. 60

—♦♦♦ కణ్వముని దుర్యోధనునకు మాతలియోపాఖ్యానము చెప్పట. ♦♦♦—

తరువోడి. అమరాధిపతిమాతఁ • డైనమాతలి వివాత్మజ గుణకేశి • యనియెడుదాని
నమరిననరునకు • నర్పించి పెండ్లి • నాచరింపఁగ నెంచి • నాకాదిలోక
నముడయఁబునయందు • నమకూర్ప లేక • సతి సుధర్మాదేవిస్వాంతంబు పట్టి
క్రమమున మెట్టుచుం • గలదోట్ల నెల్ల • కడలిచనం భుజంఁగమలోకమునకు. 61

వ. అనురూపవరాన్వేషణంబు సేయ నాగలోకంబునకుం బోవువాఁడు ముందట వరుణ
దేవుం జూడఁ బోవువాఁడై యెదురుపడిననారదు నాకస్మికంబుగం జూచి నమస్క
రించుటయు నతండు. 62

క. ఎం దేగుచుంటి మాతలి, బృందారకవిభునిపనియొ • యిది నీపనియొ
నందేహింపక చెప్ప మనం దనకార్యంబు సెప్పె • నారదమునికీ. 63

- తే. ఆట్లు చెప్పినమాతలి * నాదరించి, నారదుం జేను వరుణుని నగరమునకు
సరుగుచుంటిని నావెంట * నరుగుచెమ్ము, వరుని వెదకుద మందండు * వరున వెట్టి. 64
- వ. అనిన నతండు ప్రసాదం బనియె నంత వారు వరుణలోకంబునకుం జని వానిచేతం
బూజంపంబడి తదనుజ్ఞం గొని చనుచుండ సర్వభూత తృప్తిం దై నదేవముని దేవేం
దగినూతుం గాంచి యిట్లనియె. 65
- సీ. ఇది వరుణస్థాన * మీఁకీంచితివె సర్వ, లోభద్రమై యొప్పు * వైభవమున
నిండపాంపతిపుత్రుఁడనుగుఁ బుష్కరుఁడు జ్యోత్సాన్ని దేవితోఁ బుత్రోనమితిలోది
నిచటఁ గాఁపురముండియే సురలు సురత్వ, మంది మహాప్రభావాఘృతైరి
దీప్తిమంతంబులై * తేజరిల్లెడు నిందు, నమరనిర్జితదనుఁబాయుధములు
- తే. బంది వెట్టంగఁబడి రిందు * బహుసహస్ర, దైత్యదానవనాథులు * నిత్య మిందు
వారుఁహృదమున యందుఁవహ్ని వెలుగు, చుండు వైష్ణవచక్ర మిందోఁప్పుమిగులు.
- ఉ.*వారుణ వహ్నిమధ్యమున * వైష్ణవచక్రముచేతఁ జెల్వగుం
బేరిమి గాండివం బనఁగఁ * బేరునఁ దీరినవిల్లు శత్రుసం
హరిమునందు దీని కెన * యైనమహాయుధ మొండు లేదు ముగ
సారసగర్భఁ డీధను వొనఁగెను చాల్తరు దీని వారుణుల్. 67
- అ. ఇందు ఛత్రగృహమునం దపాంపతి ఛత్ర, మగుఁ దమప్రేలీనఁమయి ఘనాఘ
సంబురీతి శీతలంబువుల్ గురియుచు, నకిలజీవలోకసౌఖ్య మెనఁగ. 68
- వ. మఱియు నిందనేకాద్యుతరూపంబులు దర్శనీయంబులై యున్నయవి గాని భవ
త్కార్యోపరోధంబు గాకుండం బోవలయుఁ గావున రి మ్మని వానిం దోడ్కొని
దైత్యదానవసేవితం బగుపాతాళంబునకుం జని. 69

—♦— పాతాళలోకవర్ణనము. —♦—

- సీ. ఇయ్యది పాతాళ * మెల్లనలిలపాత, మాఁగుటఁ బాతాళ * మనఁగ నయ్యె
నిచ్చటిజలములం * జొచ్చి భయంబున, నాక్రోశ మొనరించు * నఖిలజంతు
లిం దానురానిల * మెవును నీజల మాని, వెలుగుచుండుచు నిజవీర్యమునను
సలు నిహతవివక్షు * లెల్లవేలుపు లమృతముఁ ద్రావి మిగిలింపదాని దాచి
- తే. ధీనిమి త్తమునఁ నెల * పృథ్వి యయము, నెంద నయ్యెను బ్రతివర్తంబుండు నిందు
హమశిరు దగునాదిత్యుఁడఖిలజగము, బూరటిల్లఁగఁ బల్కుచుంబొదలు లేచి.
- సీ. ఈవారి ద్రావి యైరావత మది మేఘములపై విమవ వర్ష * మలరుచుండు
నిందు జలచరంబు * లిందు ప్రభం గోగ్రీలు, చను సంతతము సౌఖ్యమున మెలంగు

బవ లిందుఁ గొన్నిజంతువులు సూర్యప్రభం, జచ్చి బదుకుచుండునంజవడగఁ
జలివెలుం గుదయించి • జగముపై వేదజల్లు, నిందలియమృతంబు • నల్లవేళ
తే, వానవార్దితులై యిందు • దోనకారు, లై నరక్కను లెండఱ్ఱ • గాని బంది
వెట్టఁబడియున్నవారిట • వివిధలోక, హితముపొంటుఁ దపించు భూ•దేశ్వరుండు.

శా. ఎండే బండి క్షుధార్తి బావుకొని యెల్ల దేవినే గట్టి తా
మెందుం సర్వసమత్వ మంది ధరపై • నింపొందుటలో గోప్రీతం
బిందుఁ గోనకు లై నవిపులు మహా•క్షీందులో జితస్వర్గులై
క్రందై యుందురు వేదకర్మితులు ము•క్షప్రాణు లీక్షించితే.

79

తే. సుప్రతీకాన్యాయవర్షసూతము లగు, వారణస్కు లై రావణ•వామనకుము
దాంజనాదు లీస్థానమునందు దెసల, కెంతయుం జాలి యుండె వీక్షించె సూత
తే నృప్తిమొద లీదలఁబుల • నెనఁగఁ జెప్పఁగ్రుడ్డొకఁడు దీనిపుట్టువుఁ•గుఱము నెఁగు
నఱిగి చెప్పినవాడు లేఁడిది చలింప, దవియ దగ్గి యింకయు యేర్పున ట జగఁబు.

క. ఇచ్చో సీకన్నకు జిత, వచ్చెనువరు సరయుబుద్ధి • వచ్చునె యనుమఁ
ముచ్చటఁ జూపక సూతలి, చచ్చదు నాకిందు ననియె • నారదుఁ డంతఁ.

75

వ. కదలి హిరణ్యపురంబునకు దోహ్దానిపోయి పురుహూతపారథిం బొడగాంచి యి
ట్లనియె.

76

—◆◆— హిరణ్యపురాభిష్టనము. —◆◆—

సీ. ఇది హిరణ్యపురం • జెనఁగుచుండును దీని, విశ్వకర్మ మయుండు • వెలయుఁ జేసె
నిందు మాయానహంసీస్థబుద్ధులు దైత్య, దానిపుల్ పెక్కుఁగ్రు • తవిలి యుండు
కాలకంజనివాతంకవచాసురులు సురా, జేయులై యిచట వంసించు రిచ్చ
నిపు గోముఖుఁ డనుసీపుత్రుఁడును శచీ, విభుఁ డోడితిరి గాదె • వీరి దాడి

తే, మాడుము హిరణ్యయంబులు•సురుచిర మణి, గణవిరాజితములు మహా•గుణవిలసిత
ములు సముజ్జ్వలములు వీరి•లలితభవన, ములును శయనాసనంబులు•పాలుపుమీఱు.

క. ఇందుఁ గలదైత్యదానవ, బృండుంబులయందు మదికిఁ • బిలియ మగువానిఁ
నుందరి యగునీనుతకం, బొందింప వరింతువట్టె • పురుహూతసఖా.

78

క. నావును మాతలి యిట్లను, దేవల్లకు వైరు లై నాదితిజలతోడఁ
భావింపను సంబంధము, గావింపను గాన నొందుకడ కరుగ నగుఁ.

79

వ. అనిన వల్లె యని నాదం డటఁ దరలి సువర్ణలోకంబునకుం జని మాతలి యిది
సువర్ణలోకం బిందు వై నశేయపుత్రులు సుముఖ సునామ సునేత్ర సువర్చ మ్మరుది
సుబలు లనునార్దురును వంశకర్తలై వినతాకులం బభివృద్ధి నొందు జేసిరి వీరిపుత్ర,

పాత్రులు సువర్ణచూడ నాగాళి దారుణ చండతుండాని లానల విశాలాక్ష కుండలి పం
కజి ద్వ్యజ్జ్వలముంభ వైసరేయ వామన వాతవేగ నిమి షోనిమిష త్రివార సప్తవార
వార్షికి దీపక దైత్యదీప పరిద్వీప సారస పద్మకేశవ సుముఖ చిత్రకేశు చిత్రబర్హ మేఘ
హృత్సుముద దక్ష నర్పాంతక సోమభోజన గురుభారకి పోత సూర్యనేత్ర చిరాంతక
నిష్ఠుధర్మ కుమార పారిబర్హ వారి సుస్వర మధుపర్క హేమవర్ణ మలయ మాతరిశ్వ
నిశాకర దివాకర ప్రముఖులు శతసహస్రసంఖ్యాకు లాకాశ్యవనంశదీపకులై పుట్టి
నర్మలక్షణలక్ష్మీతులై నిజాక్షీణబలప్రభావంబున నిర్భుజులై క్షత్రియులట్లు క్రౌర్యం
బున కొడంబడి సర్పంబులం జంపి తినుచుందు రాజ్ఞాతిద్రోహంబునంజేసి బ్రహ్మ
ణ్యంబు చెడినను విష్ణుభక్తిపరాయణులై ప్రవర్తిల్లుచుందు రిం దొకని నీకుఁ
జామాతఁ గావించుకొందువే యని వానియనంకారం బెఱింగి వానితోడ రసాత
లంబునకుం జని.

80

—♦— రసాతలలోకాభివర్ణనము. —♦—

సీ. ఇది సప్తనంబు బయి ♦ పొదలురసాతల, మిం దుండు గోమాత ♦ పొందుపడఁగ
నమృతతృప్తుం డగు నుజ్జ్వలవదనంబు, నందుండి పుట్టె నీమూవు సురభి
నాఁబడి పిమకు నేనాటికి మడన, సారంబు తత్తీరంధారవలన
క్షీరనిధి యనంగఁ ♦ జలఁగె ప్రదం బందు, ఘేనముం గ్రోలుచు ♦ ఘేనపు లు
తే, నావృమునిన త్రములు గొండ ♦ అగ్రతపము, చేయుచుందురు వారికిఁ ♦ శత్రుండు
వేలుపులు పిచ్చలింతు రెఁవ్వేళ సురభి, కొడ వె నాలుగుధేవుల ♦ ముదము పొదల.
వ. సుకూపయు హంసికయు సుభద్రయు సర్వకామదుఘయు ననునాలుగును గ్రమంబున
నాలుగుదిక్కులకుం జాలియుండ వీనిపాలు పాలకడలిం గలిపి మున్ను దేవదానవులు
నందరంబును మధించుటంజేసి యం దిందిరయు నమృతంబు నుచ్చైశ్రవంబును
గొస్తుభంబును గల్పకంబును లోనగునవి యుద్భవించె నీలోకంబునం గలనుఖం
బేలోకంబునందును లే దని పురాతనగాధ గల దని బోధించుచు నించుక చని యిది
వాసుకిపాలిం బై నభోగవతీపురం బిది యమరావతికిం బోలు నిందు శ్వేతాచలని
భాకారుడు దివ్య భరణభూషితుండును జ్వాలాజహ్నువుండు నై నిజభగాసహస్రంబున
ధరాతలంబుఁ ధరించు శేషుం డధిపసిం చు మఱియు నిట నానావిధాకారులు నానా
విధవిభావణులు నేక ద్విత్రిపంచ సప్త శత పంచశత సహస్రశీర్షులు సురసామృత్రులు
నగువాసుకి తక్షక కర్కోటక ధనంజయ ధార్తరాష్ట్ర కౌరవ్య కాళి యైరావ తార్యక
నహుష సుముఖ వృముఖు లై సపెక్కందు మహాభోగు లున్నవారు వీరిలోఁ జాత

మెవ్వరేని నీకూతుకుం దగియుందురే యనిన సంక్రందనసారథి నారదమహర్షింగాంచి సంతసించుచు నిట్లనియె.

82

—◆◆◆ మాతలి వాగలోకమున ఐరుని వక్ష్యంతమట.◆◆◆—

శా. కౌరవ్యార్యకలందు ముం దగుచు విఖ్యాతద్యుతిం బొల్పునీ

గౌరాంగుం డెవఁ డేకులంబునను వేళ్లం జెంది యుండెన్ మహా

ధీరుం డీతనినల్లిదండ్రు లెవ రీడివ్రువకు ధి వ్యాకృతిం

దారుణ్యంబున నాదుకూతుమడిఁ బొందం గాంచు నా నెంచెదన్.

83

తే. అనుచు నారదుం డై రావతాన్వయధిపుఁ డార్యకునిపౌత్రుఁడును జకుఁరాత్మజుండు సుముఖుఁ డనువాడు వీరు విశుద్ధచరితుఁ డై నవామనుచౌపాత్రుఁ డనుచుఁ దెలిపె.

క. తెలిపిన మాతలి యిట్లను, నలలితమతి యైనవీనినంబంధంబున్

గలిగింపు మెద ముదంబున, నలరెచు నని నతఁడు పలికె • నార్యకుఁ గనుచున్.

84

నీ. ఇతఁడు జేవేంద్రున • కిష్టనఖుండు మంత్రియు సూతుఁ డై వేర్కొ • దేలువాడు

మాతలి యనువాడు • మఘవంతు డెక్కటి, నమరంబులన్ వీనిసాయమునరు

విజయమ్ము నొందును • వీనిపూన్చి మేటి, జవనాశ్వముల తేరు • జైత్ర మాజ

వీనికి గుణకేశి • నా నెవ్వకన్నియ, కలదు మాపగుణాదివిలసిత యయి

తే, దాని నీపౌత్రునకు నీయఁ • దలఁచి వచ్చి, నాఁడు తండ్రిని బాసిన, వాడై యైన

నిన్ను నై రావతునిఁ జూచి • నెమ్మనమునఁ, దగినసంబుధ మనుచునుఁదనరుచుండె.

మ ఎదకున్ వచ్చినయేని పౌత్రునకు నయ్యిందీవిరాక్షిం గొనం

గఁ దలంపం దగు నామె మీకులమునం • గన్వటిసం జక్రియిం

టఁ దగన్ లక్ష్మీయు నిండునింట శచియున్ • దక్కొత్తి ట్లుండు నీ

మడఁ గా దంచు కింద్రసారథిని సమ్మానింపఁగా నొప్పెదెన్.

87

వ. అఁగ హర్షదైన్యంబులు మనంబునం బెంఁగొన నార్యకుండు నారదుం జూచి

యిట్లనియె.

88

చ. సురపతియంతవానిరథఁచోదకుఁడై తగువీనిమైత్రికిం

గర మసురక్తి నొందెదను • గాని విచార మొకండు గల్గెనున్

గరుఁడును వీనితండ్రిఁ దిని • క్రమ్ముట వచ్చునెలన్ భుజంతు నీ

తరుణు నటంచుఁ బల్కి చన • దానఁ బ్రమాదము గాదు దీనికిన్.

89

వ. అని చెప్పిన విని సునారీరసూతుం డార్యకుం జూచి వీనియందు నాకు జామాతృ

భావంబు స్థిరీకృతం బయ్యె నీ విందులకుఁ గొందలం బందకుము వీని మాతోడం

ఒంపుము నే నిండునకుం జెప్పి వీనిం జరాయురువేతుం జేయుదు నని యొడంబ
 తిచి సుముఖుం దోడ్కొని నారదనహితుండై భాగ్యవశంబున నింద్రోపేంద్రు లొ
 క్కచోఁ గూడియున్న నమయంబునం జని కార్యంబు నివేదించుటయు ననుగ్రహించి
 విష్ణుండు జిహ్వుం జూచి నీవు వీని కమృతం బొసంగి యమరులం దొక్కరునిం జేసి
 వీరిమనోరథంబు దీర్చు మని నియోగించినం బురందరుండు వై నతేయుపరాక్రమం
 బునకుం దలఁచి దేవా నీవ యిక్కార్యంబు దీర్చు మనిన నారాయణుండు నీవు చరా
 చరంబుల కధీశుండవు నిన్నుఁ గా దనువా రెవ్వ రని నిర్బంధించుటం జేసి యతం
 డమృతప్రాశనంబు నేయింపకయే సుముఖునకుఁ బరమాయుర్దాయంబు ప్రసాదించె
 నంత మాతలి తనకూఁతు నాతని కిచ్చి పెండ్లిచేసె నార్యకుండును నారదుండును నంత
 సించుచు దేవరాజం బూజించి యథాగతకృతగమనలై రసంతరంబ నాగాంతకుం
 డది యంతయును విని నితాంతక్రోధనంరుద్ధాంతరంగుండై పక్షవాతంబున భువనంబు
 లెల్లం బ్రకంపింపంజేయుచు వాను దేవునితో నున్నవానవునొద్దకు వచ్చి పెచ్చుపెట్టి
 గిననుచ్చరంబున నిట్లనియె.

90

మ. భగవంతుం డగు బ్రహ్మదేవుడు దయం • బాటించి మాజాతికిఁ
 దగఁ జేసెన్ భుజగాశనం బది చెడం • దైలోక్యనాథుండ వీ
 వగుదే నిట్లు మదీయవృత్తికిని బ్ర•త్యాఖ్యానముం జేయుదే
 యిగ నే నింతటివాఁడనై జగమునం • దేరీతి జీవించెదన్.

91

ఆ. పృథ్వి కొరులచెంత • భృత్యత్వమును బూనఁ జాల దీన నాదుఁజనము నేను
 నట్లు బ్రదుకువార • విటఁ గారణము విష్ణుదేవుఁ డనఁగ రాదు • నీవ నూవె. 92

ఉ. నీ వదితివభూతుండవు • నే వింతానుతుండం దలంపఁగా
 నీవునా నేను గత్యపముఁనిండునిపు తుల ముగ్గజుండ నే
 నీ వనుజుండ వాదు పతఁగేంద్రుండ లోకము లెల్ల మోయి మైఁ
 జేవ గలాఁడ నేను మును • జేసినచేత లెవం డయింఁగఁజో.

93

మ. దితిసంజాతులఁ బెక్కురం దునిమితి • దేవేంద్రుండన్ నేను నా
 జత యెవ్వ రని గర్వ మందెనవు నా•సామర్థ్య మగ్గింపవే
 శ్రుతిసేనుండు సురోదనాముఖుఁడు కూ•రుం డైనకాలాత్ముఁడుగ
 మతగా నెండఱనో వధించితిని నఁన్నుం జూడ వావంతయున్.

94

తే. సన్నుఁ బోలుబలాధ్యులు • సన్నుఁ బోలుభారసహులును లే రని • పలుక నేల
 లీలమైఁ ద్రిలోకేశుఁడై • క్రాలునిన్ను, నొక్కయొకన మోయఁగా, నోపియందు.

ఉ. తమ్ముడ వయ్య నిట్టినను • దక్షుని రాక్షసవంశఘనము
నెమ్మదిలోన నీ వెలుగఁగ నేరక నావగుభోజనార్థము
వమ్ముగఁ జేసి నా కిటు లంచజ్ఞ నొనర్చినరీతి కైతి కో
పమ్మున నైన న న్నెరుగువాఁ డెవఁ డుండెడు నోయి వానవా. 96

వ. అని గర్వించి పలికిన విని గర్పించుచుం బాచజన్యధరుండు గరుత్మంతునిం గాం
యి ట్లనియె, 97

—◆◆◆ విష్ణుండు గరుత్మంతునిగర్వం బుడుపుట. ◆◆◆—

శా. చాలుం జాలుఁ బురే ఖగేశ్వర భవఁచ్ఛోరోస్తు లాత్మస్తవా
భీలంబుల్ భవనైకవీరులు వినఁ • విఖ్యాత మయ్యె న్ననుం
డైలోకస్యంబును మోయఁజాల దని చిత్తంబయ్యె నీ నోపుడే
నిలా నెల్లను జూతుఁగాత మచుచు • నిష్ఠుండు రోదిష్టుడై. 98

మ. తననవ్యేతరహస్తముం గరుడిన్కంఠంబందు నెక్కింత వె
ట్టిన బిట్టూర్పుచు వ్రేగునఁ వివశుడై • డీల్పట్టుదిత్తంబుతో
డన ఊక్కల్ విడఁబాట నో రైఱచి గాఢప్రక్రియం గ్రమ్ముచుం
దను వెల్లఁ వడఁకఁ విచిత్రుఁడునై • తాఁ డెల్ల సల్లార్పుచుఁ. 99

వ. అట్లు త్రెల్లి విహ్వలుండై దీనుండైనపన్నగాశనుం డావన్నప్రసన్నుండైనపుండ
రీకాక్షు నక్షీణభక్తితాత్పర్యంబునం గని నమన్కరించి యి ట్లనియె. 100

మ. బలదర్పంబులు సెల్ల విహ్వలుడ నై • భారంబునం దెల్లితిఁ
ఘనభావఁబల మోపువాడ ననునాగర్వంబు సర్వంబును
జ్ఞనియె న్నా యపరాధముఁ నయిచి ప్రాణం బాఁగవే మ్రొక్కెదఁ
మునిలోకాంచితపాదపీఠ కరుణామూర్తి జగద్రక్షకా. 101

తే. అనుచు నఱచిన నోడకు • మని మురాతి
కేలు దెబ్బలించి గరుడునిశేలన సుద్ర
నాద మొనిరించి న్నీహంబు • పాదుకొలిపె
నవుడు నిటు గాకు మని బుద్ధి • యెనఁగఁ జెప్పి. 102

క. అప్పుడు వచ్చినసుముఖుని, నవ్వురుపోతముఁడు గరుడియౌదలఁ బడఁగా
గుప్పెఁ బటాంగుష్ఠమునఁ, జొప్పుడ సప్తాము మోయఁజామి యరఁ డెవునుఁ.

వ. దుర్యోధనా దురభిమానంబున బుట్టిపడుగరుత్మంతునంతటివాఁడు తనగర్వంబు
వర్ణంబునుం దిగఁద్రావి యెట్లు లయ్యెనో వింటి కదా నీవు నీదురభిమానంబు మాని

దేవపుత్రులై సహంధవులతో వైరంబు పెట్టుకొని ప్రాణంబులమీదికిం దెచ్చుకొన
కీవాసుదేవుననుగ్రహంబునకుఁ బాత్రుండవై కులంబు రక్షించుకొను మీనారదుం
డింతకుం బ్రత్యక్షదర్శియై యున్నవాఁడు ప్రభవిష్టుఁ డగునాదివిష్టుం డీక్ష్మం
డని యెఱుంగు మని కణ్వండు చెప్పిన సవ్యసాకు లాదరింపక కుటిలుం డగునుయో
ధనుండు భృకుటీముఖుండై నిట్టూర్పు నిగిడించి రాధేయుదిక్కు మొగంబై నిజో
రుతలం బప్పళించుకొనుచు సట్టహాసంబు గావించి కణిమహర్షిఁ గాంచి యిట్లనియె.

అ. ఈశ్రలావ మేల • యే నెఱుంగుదు నెల్ల, దైవ మెట్లు సేయఁ • దలఁచియుండె
సట్లు కాక మాన • దంతయు మీ రింత, చెప్ప నేమి వచ్చెఁ • జెప్పఁ డయ్యె. 105

వ. అని యసర్థజాతనిర్బంధుండును బరార్థలోభమోహితుండును సనార్యకార్యాభిర
తుండును మరణకృతనిశ్చయుండును బాధుశోకవర్ధనుండును నై దుర్యోధనుండు
వాసుదేవ దేవవ్రతాదులమాటలు చాటింపకున్నంత నారదుం డతని కిట్లనియె. 106

తే. హితము సెప్పెనుసహృదుఁడు • హితము వినెను
సుహృదుఁడును దుర్లభులు ధర • సుహృదుఁ డుండ
కున్నచో బంధువుఁడు నుండఁ • డెన్న హితము
సెప్పవాఁడును వినువాఁడు • నొప్పు నుండ. 107

అ. ఎట్టినాఁడు విడనిపట్టు పట్టగరాదు, పట్టువలనఁ జాల • రట్టు వచ్చుఁ
దొల్లి గాలవుండు • తొడిబడి నిర్భాధ,మునను బడినపాటు • వినుము వత్స. 108

—♦— నారదుండు దుర్యోధనునకు గాలవోపాఖ్యానము చెప్పెట. —♦—

తరు. మున్ను విశ్వామిత్రముని ఘోరతపముఁబొసరించునాఁడు ధర్మ్యుఁడు వానితపము
నెన్ని వసిష్టుడై • యేతెంచి కాశిఁ కేదాశ్రమంబున • కిప్పు డాకొంటి
నన్నంబు వెట్టి న • న్నరయుము నాఁగి • నాతఁడు సంభ్రాంతఁ • డై చేసి చరువు
వన్నుగా నగువేడిఁపరమాన్న మవును • భక్తిమైఁ గొనితెచ్చి భక్షింపు మనియె.
వ. అసనం గృతకపిష్ఠుండు నే నింతకుమున్న యెరు లిడినయన్నంబు దిని తృప్తుండనై
యున్న వాఁడ నలల వచ్చి నీయన్నంబు నారగించెద నంతదనుక నీ విట్లు వేచియుండు
మని యంతర్ధానంబు నొందె నంత నవ్వేశామిత్రుండు సప్తాయనపాత్ర నొదలం
గొని తదాగమనంబు ప్రీతిఁపించుచుఁ జెడ్డదవున్ ఘోషువువలెం గదలక మారుతా
శనుండై నిలిచియుండె నాసమయంబున గాలవుం డనుమునికుమారుండు వచ్చి వాని
కలిగారవంబున శుశ్రూష గావించుచుండె నంత. 110

సీ. శతవర్షములు కడఁచనినంత నెప్పటివలెనసిష్ఠాకృతి • నలరఁచుదాల్చి
ధర్మవ్యరూపుఁ డాధర్మదేవత వచ్చి, వాయుభక్షుం డై నావాని నరసి

- మానసమున మెచ్చి • వానిమస్తకమున, వాడక వేడిమి • వీడ కున్న
వరమాన్నమును గొని • భక్షించి కాళిక, ప్రితుడ నైతి నీచేత కనుచు
అ, నతఁ డనుగ్రహించి • యరిగెనందున త్పత్రి, యత్వ మీఁగి బ్రాహ్మణత్వ మొంది
గాధిసుతుడు శిష్యు • గాలవు నీక్షించి, పలికె నిట్లు ప్రేమ • గడలుకొనఁగ. 111
- తే. వత్స నీచేతకఁగ మెచ్చు • వచ్చె నీవు, పండితుడ వైతి చను మిచ్చ • వచ్చినట్లు
నావును గాలవుడు ముద • మావహిల్ల, భక్తిభరితాంశరంగుడై • పలికె నిట్లు.
- ఉ. దక్షిణశీచేత విత్సథం బగుఁ గావున యజ్ఞకర్మముల్
దక్షిణతోడఁ గూడికొని • తద్ద ఫలం బిమ నట్లు విద్యలుగ
దక్షిణ లేనివై చెడును • నాకు గురుత్వముఁ గొన్న నీకు నే
దక్షిణ నీఁ దలంచితిని • దావకవాంఛిత మెద్ది చెప్పుమా. 113
- క. నావును విశ్వామిత్రుఁడు, నీవలసం గొంటిఁ జాల • నే శుశ్రూషల్
గావలయునట్టిదక్షిణ, లీ వలయునె దీని కక్క • నే యేవేనిక. 114
- తే. వలదు గురుదక్షిణ యొనుగ • వత్స నీవు, స్నాతకుండవు గాఁ బొమ్ము • నాకు వచ్చె
నీ వొసంగెను దక్షిణఁ బెన్నియేని, మాటునూ టాడకు మసంగఁమతియు సతఁడు.
- చ. శిష్యుగక యేమి కావలయునో వచియింపును దక్షిణార్థముల్
కడుకొని తెచ్చి యిచ్చి కుతుకంబునఁ బోయెద నంచు నెన్నియే
దడవలు మాన కాదుబునుతం బురుడించెనువాని కల్లుచుగ
గడువడి నిట్లు వల్కెఁ గుశికవభవుండు మహావ్రభావుడై. 116
- అ. కాయమందుఁ జంద్రికాంతియు నొకచెవి, నింద్రీనీలకాంతి • నెనక మెనఁగు
సత్వరాజములను • నవ్వశతముఁ దెచ్చి, యిమ్ము దక్షిణార్థ • మిత్తువేని. 117
- వ. అని వీడ్కొల్పిన నతం డట్టిగుఱ్ఱంబుల నెందుఁ బడఁచు నోవుదునో గురుఱ్ఱుం
బెట్లు తీర్చుకొందునో యని డెందంబునం గుందుచు నిద్రాహారంబులు మాని యిందు
నందుం దిరుగుచుఁ తగ్గిసమాత్రావశిష్టుండై. 118
- చ. గురునకు దక్షిణార్థ మిడఁ • గొరినగుఱ్ఱము లెందునేనియుగ
దొరకకయున్న చో దురితఁదుఃఖమునం బడిపోదు నిట్టినా
కరయఁగ నిద్రరా దెవుడు • నాకలి గాదు సుఖంబు లేదు చు
ర్భర మగునట్టి దయ్యె మెయి • భాగ్యము లేటికి భార్య లేటికిగ. 119
- తే. హరుల సాధింప నది యుపాయంబుదోష, దేమి నేయుదు నటు చొత్తునేది దిక్కు
నాకు నీజీవనముధారణమున ఫలము, లేదు గాన సంబుధిఁ బడి • పోదు నిక.

తే. అల్పహీనుడు సకృతార్థుఁడు • దాధిబాధితుండు ఫలశూన్యకర్ముడు • దుర్బుధుండు
హీనసేవోపజీవి భూయిష్ఠముగాన, మావృతుండును నుఖమొందు • టరిది జగతి.

సీ. ప్రణయంబునక నుహృద్ధనము గైకొని దాని, నీయఁ జాలనివాఁడు • మృతసముండు
చేసెద సని చెప్పి • చేయకుండినవాని, కరయ నిష్టాపూర్తు • లవి నశించు
సస్మతంబునకుఁ జాలినట్టిపాతక మొందు, గానంగరాదు లోకములయందుఁ
దెలియఁ గృతఘ్నున • కిలలోన నిష్కృతి, గలుగఁ బోదని వేదములు వచించు

తే, నేను బాపిఁ గృతఘ్నుఁడఁ • గృహముడను న, సత్యవాదిని ఖలుఁడ నాచార్యకార్య
మాచరింపనివాఁడఁ నాఁచాగ్రములను, విశువ నుంటిని సరికంబు • వడయ నుంటి.

తే. వేల్పులందొట్టి యెవ్వరి • వేడలేను, వేడినక వారి లిత్తురో • వేడ వీవు
లేదు పొమ్మందురో జన్న • మీదరి సగు, వీరు న న్నాదరింతురో • విత్త మిచ్చి.

వ. అని కొంత చనియంతలోన. 124

ఉ. ఎవ్వరి నాశ్రయింపఁ జని • యేమి చరాచరభూతసంచయం
బెవ్వని రక్షణంబున రహిం జనుచుండు సధీశ్వరుండు తా
నెవ్వఁ డనాదిమధ్యలయుఁ • డెవ్వఁడు వాని జనార్దనుక హరిక
దేవ్యనిభక్తి గొల్చి చని • దేశికరాజముగాంబుఁ దీర్చెదక. 125

వ. అని నిశ్చయించియున్న సమయంబున నట నతనిబాలసఖుం డగుగరుడుండు దర్శనం
బిచ్చి సంప్రహృష్టాంతరంగుండై యిట్లనియె. 126

చ. సుహృదుఁడ వీవు నిన్నివును • చూడఁగ వచ్చితి విష్ణునాసరిక
సుహృదభిలాషముక జలుపఁ • జూచినవాఁడ సుహృద్వరుండు నీ
సుహితముఁ దీర్చ నాకు విధిఁచోదితకార్యము సూచె యోమహా
మహా సను నాపభావమును • మానసమందు నెఱింగియుండవో. 127

వ. గాలనా నీవు నీకార్యంబున కేయేదిక్కునకుం బోవం దలంతు వాయోదిక్కునకు
నిచ్చుం గొనిపోదు ర మృని మఱియును. 128

—•—•— గాలవునకు గరుత్మంతుఁడు ప్రత్యక్షమై పూర్వాది దిగ్విశేషము లెఱింగించుట. —•—•—

తే. తనరు దిక్కులు పూర్వము • దక్షిణమ్ము, పశ్చిమ మ్ముత్తర మ్మున • బ్రాహ్మణేంద్ర
యందు నందు విశేషములమరియుండు, నందుఁ బ్రాగ్దిశఁ బేర్కొందు నాది వినుము.

సీ. సనిత్యఁ డెందుదయించి • సావిత్రిలో యజ, ర్వేదం బెఱింగించె • విపరీతకి
దొలుదొల్త మతి యెందు • వెలసి తేజంబున, నఖలజగంబుల • నావరించె

సాధ్యాదులకుఁ దపఃస్నాన మా నెట ధర్మచక్షుస్సులవ్రోత్తిష్ట • నలుపఁబడియె
హుతవహుఁ డెచ్చో నుఁహుతహవ్యముం గొని, నకలదిక్కుల సురఃనమితి కొనఁగు

తే, నచట దాక్షాయణులు వుట్టి • రెచటఁ గళ్య
పుడు ప్రజలఁ గాంచె నచట ఋభుక్షుఁ డమర
రాజ్యమం దభిషిక్తుడై • క్రాలె బూర్వ
మమరు లావరించుటఁ బూర్వ • మయ్యె నద్ది.

180

సీ. అం దానిసోమము • సమరులు ద్రావిరి, హుతవహుల్ నంతృప్తి • నొంది రందు
సం దభిషిక్తుడై • పొందె నవృత్తి రాజ్యమును నసిమ్మఁడు ఖ్యాతిఁ • బొందె నందు
నందు హవిర్ధామ • మాహరింతురు మును, లుదితాహ్నుఁడు ఖిలాఖి • జదిమె నందు
సం దమరుల్ గొంఱు • యజ్ఞాదిభాగముల్, నాకపురద్వార • మలరు నందు
తే, నందుఁ బోయిన నీకార్యముగు నటంచుఁ, దోచెనేనియుఁ జెప్పయుఁబోహ్మిని చను
నాడ నిన్ననిచెప్పి యున్నై వ్రతేయుఁ, శలరఁ జేర్కొనె దక్షిణంబపుడు మతియు.

క. మున్ను వివస్వంతుం డొక, జన్నము గావించి యద్వైతా దక్షిణ గా
నెన్న నిడె గురున కందున, నన్నత మగు దక్షిణాఖ్య • సార్థం బగుచుకా. 182

సీ. పితృవక్ష మటఁ బ్రతిష్ఠితిము లోకత్రయమున నూష్మపులు వేల్పుఁలొనరుడు కట
లలి సుంఘ్రపితృజేఁతలు విశ్వలును నైర్మతులు రాజములునుఁ, దోయములయు
తృటిలవాదిగఁ గాల • మట నిశ్చయ మగు ద్వి, తీయధర్మద్వార • మై యగు నది
ధర్మంబు సత్యంబు • కర్మంబు నట కొప్పు, కార్మకులకు నది • గతి యనఁ దగు
తే, నచట మందరకుంజములందు వినై, గృహములందును గంధర్వ • లెల్లనే
గాన మొనరింతురట సాను, గానము విని, రైవతుఁడు రాజ్య మీఁగి విఁగాగి యయ్యె.

క. ఆవలనా సావర్ణియు, గూనశ్రీతుండు జేసి, చట్టినియమముగా
వేవెలుగు దాట కుండెను, కేకేళా దానిమహిమ • మే మన చచ్చుకా. 184

సీ. అటఁ దపస్తప్తుడై • యమరత్వమును గాంచె, రాక్షసేశ్వరుఁ డైనరావణును
వృత్రాసురుం డట • వృత్త బుంజేసి, యింద్రశత్రుం డయి • యెనక మెనఁగె
నందుఁ బొందినయెల్లఁప్రాణములుగా వెండి, పంచవిధంబు లై • పరఁగుచుండు
సుఖదుఃఖముల కది • చోటు దుష్కృతకర్మ, లందు విక్లేశము • నుండు చుండు
తే, రందు వైతరణీనది • పొందువహును, నూర్వ్యుఁ డుడుండి వర్షించుఁ • జట్టి మరల
సుత్రరాయణగతుఁ డయి • యుర్వి సర్వరసములం బీల్చుచుండు సారాగుఁ డగుచు.

ఉ. అరట నే నటఁ మెలఁగునట్టిడ నై గజకచ్చవంబులఁ
వీకమెయిఁ వధించి తిని • వికమవంతుడ నైతి భాస్కరుం
దాకడ నుండి చక్రధనుఁ • డఁవరపుత్రునిఁ గాంచె మున్నతం
డే కపిలుండు సాగరుల • కెల్ల మహర్షిని గూర్చిపట్టిడుఁ. 186

తే. అరట శివ యచ బ్రాహ్మణియఖిలవేదములు సదివి సిద్ధిబొందె సఃస్పృంత భాస్క-
రాగుల కభేద్య మగుతమం • బలరఁ గ్రాలు, వాసుకేప్రసాదితభాగవతిపురంబు. 187

క. ఇది యాదక్షిణదిశకుం, బాద లెడుమాగ్గంబు నీకుఁ • బో నిష్ఠమొ చె
స్సదువే కాదేఁ బశ్చిమ,పదముం బేర్కొందు విచు మహాహితాత్ముడ వై. 188

క. దినపశ్చిమభాగంబున, వనజప్రియుఁ డందఁ దనదుఃపరకీరణము లె
ల్లను విడిచినకారణమున, సనువొందుం దిక్కు పశ్చిమాహ్వాయమున కై. 189

సీ. అచటఁ గశ్యపనాజ్ఞ • సభిషిక్తుడై జలరక్ష సేయుచుఁ బాశి • రాజ్య మేలు
నందు వడసెయుల • నానిచంద్రుఁడు శుక్లవక్షాబునం బుట్టి • ప్రబలుచుండు
నట వాయునంయుతులై వైత్యు లెందఱొ, కదల నేరక యుండు • గర్వ ముడిగి
కడనంబు ప్రసరించుకడ నస్తభిఖరిచై, బ్రణతుండై సూర్యుండు • ప్రతిఫలించు
తే, నంజవడ నిద్రయను రాత్రి • సరగ వచ్చి, యాయుర్ధమును హరించునఖిలజనుల
కచట నిద్రించుదితిగర్భ • మచలభేది, వక్రలింప మరుద్గణ • మొక్కఁ జొదనె.

సీ. అట హిమవన్మూల • మది మందరముదాక, వ్యాపించు సంతము • వడని దగుచు
నటఁ గనకాంబురుహించితం బగునట్టికడఁ బాడేఁ బిదుకును • గామసురభి
యట నముద్రమునందు • నగపసు రాహుక, బంధము శశిసూర్యభయద మగుచు
నట నదృశ్యుం డైనహరిరోముఁ డనువాని, గాంధర్వ మది వినఁ • గలుగు నెపుడు
తే, నచు హరమేధనునిపుత్రియగుధ్వజవతి, మిహిరశాసనమున మింటఁమెలఁగుచుండు
నచట వాయ్వివారివిహాయసమ్ము, లాహ్నికము నై క మగుదుఃఖిమడఁచినై చు.

క. అచ్చటనుండి సూర్యగమనంబు తిర్యక్ప్రచారంబు నొందు నం దప్తావింశతిరాత్రం
బులు సత్తత్రంబులును నాదిత్యమండలంబు నొంది సోమనంధ్రాగంబున వెండియుం
బాయుచుండు సదియే ప్రసంతులకును సాగరంబులకును నుదయస్థానం బటఁ బన్న
గేశ్వరుం డగుననంతునినివేశసంబును ననాదినిధనుం డగునారాయణునినికేతనంబును
ననలసఖుం డగుననిలునాయతనంబును మరీచివుత్సరిం డగుకశ్యపమహర్షి మహితా

శ్రీమంబు నున్నయవి చూచు మిది యేతన్నార్గంబు నీ విందుఁ బోవుదువేనిం
బొమ్ము కాదేని యుత్తరదిగ్విశేషంబు లెల్లం జెప్పెద నాకర్ణింపుము. 142

ఆ. సావ ముత్తరించి • పడయంగఁ జేయు ని, శ్రేయస్సులు గానఁ • జెప్ప నొప్పె
నుత్తరం బనంగ • నుత్త మోత్తమ మైనదిగ్వరంబు నకలఁదిక్కులందు. 143

తే. పూర్వపశ్చిమదిశ్చధ్యభూమి యగుట, నుత్తరహిరణ్యమార్గ మయ్యుత్తరమున
మధ్యమం బని పేరొందెఁమనలఁ డుదు, నధముఁడు నధార్మికుఁడు ఖలుండు! నవాడు.

సీ. అట బదల్యశ్రీమంబునందు బ్రహ్మయు నర, నారాయణులు ననువార లుందు
వజ్రలు సొచ్చి హిమఁవత్సవ్యమున మహేశ్వరుఁ డగ్ని నా వెల్లుఁబ్రకృతిఁ గూడి
దేవగంధర్వసంఁసేవితం డయి మహావిష్ణువు మాయచే • వెలుఁగు నచట
నభిషిక్తుఁ డయ్యె సయ్యమలప్రదేశమునఁ ద్విజరాజుగా • నలినవైరి

తే. యందు గగనమృతం బగుననులగంగ, శివుఁడు దలఁ దాల్చి పుకమిఁ • జేర ననిచె
నచట జనియించి పార్వతియభవుఁగూర్చి, తన మొసర్చె జగం బెన్న • నెవును విడక.

సీ. అట నున్నకైలాసంబుందుఁ గుబేరుఁడు, యక్షరక్షఃపతి • యై తలిర్చు
వైఖానసాశ్రమఁభరితచైత్రధంబు, మందాకినియు నందుఁ • బొందుపడును
గడభీషణంబు సౌంగంధిక వనమును, సంతానవృక్షముల్ • చనెను నందుఁ
గామభోగ్యంబులు • గలవు సిద్ధవిమాన,ములు వేనవే లందు • లలిఁ దలిర్చి

తే. *యందు నప్రహమాక్షులు • పొందుపడి ర, దుంధుబీదేవి ఋషులందు • రూఢి మెఱయు
స్వాతి యుదయింపు నాచక్కి • జలజభవుఁడు, సప్తతంత్రు వొనర్చి ప్రశస్తిఁ గాంచె.

వ. †అందుఁ జంద్రసూర్యాదిగ్రహంబులు నక్షత్రంబులును నిత్యంబుఁ బరివర్తనంబు
గావించు నట నున్నగాయత్రికాద్వారంబును ధావమాను లగుమహామును లజ
స్రంబు రక్షించుచుందు రైలబిలస్థానంబున విద్యుత్ప్రభాభిధాన లగునప్పరసలు
నదుండు జనించి రావదేశంబున హరి త్రివికమావతారంబునఁ ధారిశ్రీమ
ణాథంబు వెట్టినవిష్ణుపదంబు గల దట సుకీరబీజస్థానంబున బాంబూనదసరంబున మరు
త్తం డనురాజురీ జన్నం బొనరించె నచ్చట క్షమాతుం డనువిష్ణు తనకుం దొర
కినజై మూతం బనుకనకాకరంబు భూసురాధీనంబు గావించె నందు దిక్పా
లురు ప్రీతిదినంబును గూడి తమతమకార్యంబులు నిర్ణయించుకొందు రనియిట్లగ్గ
రుత్మంతుం డెల్లదిక్కుల నెఱింగించి మన మిపు డెందుఁ బోవుద మెఱింగింపు మనిన
గాలవుండు ధర్మచక్షుస్సులు గల్గి దేవతాసాన్నిధ్యంబున కై నపూర్వంబునక పూర్వ

మరుగ నిష్ఠం బనుటయు నతం డతనిం దనవీవున నెక్కించుకొని గగనంబునకు లంఘించి మహావేగంబునం బఱచుచుండం గాందిశీకుండై గాలవుం డిట్లనియె.

—◆—◆— గాలవుండు గరుత్మాంకునితో జేకాటనలు సేయటం. —◆—◆—

సీ. పఱచునీరూపంబు • పావ్హంబున సహస్రభానునిరూపంబు • బరిధవించు
బక్షవాతాహతి • వృక్షము లెల్ల ని, స్సనునరించెనుట్టు • లయ్యె గనుము
వనధులుం గొండలు • వనములుకా మనతోడ, వచ్చునట్టి నయ్యె • నుచ్చలించి
నాగనకాగ్రదులతో గగనంబున, కెక్కి మట్టాడెడు • నెల్లజలధు
తే, లివుడు నీతెక్కమ్రాతచే • నంతయేని, నాచెవులు వీరిలె శెప్ప డయ్యెనాదుకన్ను
గమకు జీకట్లు గా కొండు • గానరాదు, భ్రమణ మొందు మనం బది • బమ్మరిల్లి.

తీ. సీతను విట్టు లుండు సన • సేరను గాని త్వదీయనేత్రీమూల
జాతిమూల బలెక వెలిగి • సారకును స్మిశ్మమిట్లు గొల్పెడుకా
సీతనుసంభవాగ్ని ధరణీశల మెల్ల వెలుంగజేయు సే
సీతజీ దాళజాల నొకఁయించుక నీగమనంబు నాగవే.

149

మ. అటు గాకుండిన నాకు మృత్యుముఖమం • దానట్టిచందం బగుకా
గట! గుర్వర్థము నాదుబాస వితమై • గన్నట్టు సే దుగ్గతికా
విటతాటంబుగఁ బొంద నై చెడుదు నోనీనోదృవాధీశ య
క్కటికం బేర్పడ నన్ను జూడు మనుచుకా • గాటంబు గుయ్యెట్టుచుకా.

150

క. నవ్వుచు నవిష్టాకేంద్రుడు, తివ్వనఁ జనుచుండి యిట్లు • తిచ్చపడి మదికా
నవ్వగ నొందకు మరణం, బెవ్వలనకా వచ్చు గాల • మేర్పడ కుండకా.

151

వ. నీ కంతభయంబయే నదె నముద్రాంతికంబున ఋషభ పర్వతంబు గల దందుఁ గొంత
సేపు విశ్రమించి భుజించి పోవుద మని నిమేషాంతరంబున నవతరించి గాలవుం డించె
నంత వా రిరువురు నాప్రాంతంబునఁ దపంబున్న శాండిలి యను బ్రాహ్మణిం గాంచి
ననున్దరించి తత్కృతాతిథ్యంబు గ్రహించి మంత్రోపబంహితసిద్ధాంతంబు
భుజించి భూతలంబున శయనించి ముహూర్తాంతరంబున మేలుకాంచి గమనోన్ముఖు
లై రంతలో గరుత్మాంతుండు దనతనూరుహంబు లన్నియుం దుల్లి యొడ లెల్ల
మాంసపిండోపమంబై యుండం గాంచి గాలవుండు విష్ణుహృదయుండై యిది యేమి
నీ కిట్లయ్యె నయ్యో మన మిం దెంతకాల ముండవలయునో కదా యిది యం
తయు నాదురదృష్టంబ కాని వేఱు కా దని వగచుచున్నం గని వన్నగాళనుండు శాం
డిలిం బేర్కొని యతని కిట్లనియె.

152

తరువాత. కడఁకతో నీదేవి • కమలజాం దున్న • కడకును విష్ణుని • కడకును మృదుని
కడకును ధర్మని • కడకును నిన్ను • గయి కొని పో నెంతు • గాన లోఁ గనలి
కడుకొని శపియి • యెఁగాఁబోలు నీమె • గను భక్తి భజయింతు • గా కుచు నామె
కడ కేగి ప్రణతుడై • గరుడును తల్లి • కాచి రక్షింపవే • కరుణ నా సైచి. 153

వ. అని యనేకవిధంబులం బ్రార్థించింప బసన్నయై శాండిలి వాని నెప్పటియట్లు గావించి
మముఁబోంట్లు కపచారంబు గావింప కుండునది యని చెప్పి యంపి పుచ్చె గరుత్మం
తుండును దొంటియట్లు బలవీర్యసమన్వితుండై శాండిల్యనుమతంబు నడపి గాలవుం
గొని చనియె సమ్మాన్ధింబున విశ్వామిత్రుఁ డెదురుపడి వై సతేయుండు విసుచుండ
గాలవుం బిలిచి నీయిచ్చుగురుదక్షిణకై పత్తిక్షించుచుంటి నని యధేచ్ఛం జనియె
సంత సువర్ణండు గాలవా నీచేత ధంబు లేక ఘోటకంబులం బడయు టరిది ధనా
ర్జునం బవశ్యక ర్తవ్యంబు గావున మన మివును సోమాన్వయాధరంబును నహుష
పుత్రుండు నగుయయాతికడకు జోవుద మాతండు ధర్మాత్ముండు నాకు మిత్రుండు
నీమనోరథం బీడేర్చు నని వానిం దోడ్కొని ప్రతిష్ఠాపవురంబున కరిగి యయాతిం
గని తమవచ్చినకార్యం బెఱింగించి యిట్లనియె. 154

—•— గాలవుండు నుజ్జంబులకై యయాతిని యాచించి మాధవి యనుకన్యం గొనుట. —•—

ఉ. *నాహుషరాజ గాలవుండు • నాబడు విప్రనుతుం డితండు వి
ద్యాహతకల్మషుండు కుశి • కాత్మజశిష్యుండు నాకు మిత్రుఁ డు
త్సాహముతోడఁ దాన గురు • దక్షిణ నీయ పెచ్చించి వీరినం
దోహము నీయఁ జాలక నింనుం గన వచ్చెను దధ్ధనార్థి యై. 155

క. నీవలన భిక్షఁ గైకొని, దేవాభ్యు డితండు గురుని • దేన ఋణముక్తుం
డై వెలయఁ జేయుఁ దప మది, గావించును నీకు శుభము • ఘనతరకీర్తి. 156

ఉ. దాతపు నీవు పాత్ర మగు • ధారణిదేవుఁ డితండు దానముక
భ్యాతికి వచ్చు శంఖమునఁ • గ్రాలెడుదుగ్ధమురీతిఁ బూతమై
భూతలనాధ నీతపము • పూర్ణతఁ గాంచినయట్టి దాను నా
నాతఁడు గాలవుం గరుడి • నారసి యిట్లును సత్యసంధుడై. 157

మ గల రక్కాన్వయసంభవుల్ నృపతు లీ • త్కౌభాగముం దెందఱో
తులితశ్రీదులు వారిఁ గా దనుచు నెం • దుం బొందఁగాఁ బోనినా

* నాహుషుండు = నహుషపుత్రుండు, యయాతి.

నీతి = నుజ్జము.

† శ్రీదుండు = కులేరుండు.

తలనం బొల్చితి రీరు ధన్యుడను నేఁ • గీర్తింపఁగా నైతి మ

త్కులముం బావన మయ్యె దేశమును బేర్కొ నయ్యె నెయ్యంబునఁ. 158

క. మీకోరిక చెల్లించుట, నాకుఁ విధి యైన నట్టిసవ్యాశ్వంబుల్

నాకడన లేవు తొలుతఁ, వాకొనఁ దగునర్థ మిపుడు • వజ్రలదు నాకుఁ. 159

తే. అర్థి వచ్చి నిరాశుడై • యరిగెనేని, భవనభర్తకుఁ గీ డని • పలికి రాద్య

లందునఁ యుమ్మదాగమఁనార్థ మెల్ల, మోఘ మొనరింప నోప గఁతాఘులార. 160

సీ. దీని కొక్కయుపాయ • మేను గంటి వినుండు, గలదు మాధవి యనఁ • గన్య నాకు

రూపయావనముల • రూఢి కెక్కినయది, దాని నీగాలవహూని కిత్తు

నీతఁ డాయముఁ గొని • యేరాజునకు నై న, నిచ్చిన సామ్రాజ్యమేని యిచ్చు

వార్షంబు లనఁగ నేఁపటి దాహిత్రీలాభము నాకుఁ గలుగు నీఁఫక్కినలన

తే. ననుచు మాధవిఁ దెచ్చి యుమ్మనుజవిభుఁడు

గాలవున కిచ్చి వీడ్కొల్పె • గాలవుండు

గన్నియం గొని గరుడతొఁ • గదలి చనియె

హరుల నీజాలురా జెందుఁ • బఁగెను ననుచు. 161

ఆ. అంతలోన గరుడుఁ • డశ్వములకు మార్గి, మనువుపడియె నింకఁ • జనియెద నని

వీడుకోలు వడసి • వెన నేగె న్నవికేత, నంబుదారి వట్టి • యెంబరమున. 162

—♦— గాలవుండు మాధవిలన గుఱ్ఱములం బడయట. —♦—

వ. అంత గాలవుండును గొంత చింతించి కన్యానహితుండై యయోధ్యాపురంబున

కరిగి ప్రజాభికాముండై పరమతపంబున్నహర్యశ్వుం డనునిత్యైకుకులరాజన్యం

గని కన్యం జూపి నాకు నేకకర్ణసీలంబులు చంద్రేశ్వరభంబు లగుననమన్నాఱువారు

వంబు లుంకువయిచ్చి దీనిం గైకొను మనుటయుం దడీయూహశ్రీనిమోహితుం

డగునతం డాలక్షణవతిం గొన నెంచియు నిరుకడైన్యంబు దోపఁ దనకడ నట్టిహ

యంబు లిన్నాఱుమాత్రమ కలవు వీనిం జేర్చి కొదవ కిరరాశ్వంబు లెన్నియేని నీ

కిచ్చెద నిచ్చిగురాకుఁబోడి నా కి మ్మని ప్రార్థించిన గుర్వర్థంబు దానం బూర్ణంబు

గామికిం గొండలం బందుగాలవుం గని మాధవి యిట్లనియె. 163

ఆ. మునివరేణ్య నాకుఁ • బుత్రులు గలిగినఁ, గన్యకాత్వ మిద్ది • కదలకుండ

పర మొకండు మున్ను • కరుణించె నొకమాని, న న్నినంగ నొప్పు • నల్వరకును.

వ. ఇట్లు సమయంబుచేసి నన్ను వీని కిచ్చి వచ్చినగుఱ్ఱంబులం బుచ్చుకొని మఱియు

నాండువో నిట్లు చేయుచు వచ్చిన నీగుర్వర్థంబు సంప్రాప్తం బగు నాకును నల్వరు

కొడుకులు పుట్టుదు రనిన సతం డా నని సంకేతంబు నేసి హర్యశ్వున కచ్చంద్రాస్య నిచ్చి యశ్వంబులం బుచ్చుకొని వలసినప్పుడు గొంపోడు నని వాని వానికడన యుంచి గమించె హర్యశ్వుండును దానితోడం గ్రీడించుచుఁ గులదీపకుం డయిన కుమారుం గాంచె నక్కమాారుండు ఎసువులకన్న వసువుత్తరుం డగుటంజేసి పను మనసుండు నాఁ బరఁగె నంతఁ గొంతకాలంబునకు గాలవుండు వెండియుఁ వచ్చి మాధవిం గొనిపోయి కాశీశ్వరుం డగుదివోదానునకుం దొంటియట్లు సమయంబు చేసి యిచ్చి యిన్నూఱుతురగంబులం బుచ్చుకొని వాని నంద యుంచి చనియె నంత దివోదానుండును స్వాహాయందు వహ్నియుఁ, బ్రభావతియందు భాస్కరుండును, శచియందు వాసవుండును, రోహిణియందుఁ జంద్రుండును, సూర్యియందు యముం డును, గౌరియందు వరుణుండును, ఋద్ధియందు ధనేశ్వరుండును, లక్ష్మియందు నా రాయణుండును, జాహ్నువియందు సముద్రుండును, రుద్రాశియందు రుద్రుండును, సరస్వతియందు బ్రహ్మదేవుండును, సదృశ్యంతియందు వాసిష్ఠుండును, సుకస్య యందుఁ జ్యవసుండును, సంధ్యయందుఁ బులస్త్యుండును, వైచిత్రియందు సగన్త్యుం డును, సావిత్రియందు సత్యవంతుండును, బులోమయందు భృగుండును, సదితి యందుఁ గశ్యపుండును, రేణుకయందు దర్శికుండును, హైమవతియందుఁ గౌశికుం డును, దారయందు బృహస్పతియను, శతవర్షయందు శుక్రుండును, సూర్యశియందుఁ బురూరవసుండును, సత్యవతియందు ఋచికుండును, సరస్వతియందు మనువును, శక్రాంతలయందు దువ్యంతుండును, ధృతియందు ధర్మకుండును, దమయంతియందు నలుండును, సోమతియందు నారదుండును, జరత్కారువునందు జరత్కారుండును, బ్రతివ్యయందుఁ బులస్త్యుండును, మేనకయందు దూర్ణామువును, రంభయందుఁ దుం బురుండును, శతశ్రీర్థయందు వాసుకియును, మాకుర్చయందు ధనంజయుండును, వైదేహియందు రాముండును, రుక్మిణియందు జనార్దనుండును, జోలే నామాధవి యందు సభిమతక్రీడలం దేలుచుఁ బ్రతర్దనుం డను సుక్కపుత్రుం గనియె నప్పుడు గాలవుం డెప్పటియట్లు వచ్చి కన్యం గొనిపోయి భోజనగ రాధీశుం డగుసుశీనరునకు నెప్పటివొప్పున నిచ్చి యిన్నూఱు వారువంబులం బుచ్చుకొని వాని సచ్చటన యుంచి చనియె సుశీనరుండును దానితోడ నానావిధభూధరకందరంబులందును నదీ సదవునిపదేశంబులందును వాతాయనవిమానంబులందును గర్భగృహంబులందును వివిధనిధోద్యానంబులందును రేయంబవ ల్లిప్తావభోగంబులం దేలుచు శిథి యను పుత్రుం గనియె నంతలో నగ్గలవుం డెప్పటియట్లు వచ్చి కన్యం దోడ్కొనిపోవుమం

దక్కినయిన్నాఱు గుఱ్ఱంబు లెక్కడ లభించునో యని చింతించుచున్నంత సంత
రితుంబునుండి పక్షిశ్వరుండు సాక్షాత్కరించి నీ వెంత వయస్సిందిన నిరక గొఱం
లగుఱ్ఱంబుల నెందును బొందఁజాలవు వినుము మున్ను కాన్యకుబ్జదేశంబున
కధీశుం డైన గాధిరాజుకూతురు సరస్వతి యనుదాని ఋచీకుం డనునతండు తన
కాలుగా నిప్పుని యర్పించిన నతం డక్క నైమిషకు ఘల్గంబుగా నేకకర్ణసీలంబు
లగు శ్వేతాశ్వములు వేని యొసంగుము నీకోరినట్ల చేసెద ననుటయు నమ్మునీం
ద్రుండు పల్లె యని వరుణాలయంబునకుం జని వరుణుం బ్రార్థించి యశ్వతిర్థంబున
సశ్వసహస్రంబు వడిసి వానిం దెచ్చి గాధి కిచ్చి కన్యాపరిగ్రహణంబు గావించె
గాధియు వానిం బొడరికయ్యాగంబున ఋత్విజులకు దక్షిణగా నొసంగె వారు
సవ్యారుసంబుల నిన్నూ ఊన్నూఱుగా మువ్వరురాజులకు విక్రయించిరి తక్కినయి
న్నూఱును నష్టంబయ్యె నిపుడు నీ కుపలబ్ధంబు లయిన వవ్వియే నీ పీయార్హూఱును
హర్షంబులం గొనిపోయి గురునకు సమర్పించి తక్కటివానికిం దొంటియట్టిక్కన్ని
యనిచ్చి కృతకృత్యుండవగు మనిన గాలవుడు దాని కియ్యకొని వైసతేయసహి
తుండై తా నాయాచోటులం గలఘోటకంబులం గొని పాటలగంధితో విశ్వా
మిత్రునికడకుం జని సర్వంబు నెఱింగించి సమన్వరించి యిట్లనియె.

165

మ. ఇటు లాహూఱుతురంగమంబులను నే • నీదేశికార్థంబు దీ
గ్నుటకుం దెచ్చితి నింక నిట్టిహరు లె•చ్చో గాని చూపట్ట వో
పటుతేజోచితమూర్తి తక్కినశతద్వంద్వంబునుం గూర్చ ని
చ్చటులాపాంగ నొసంగుదుం గొని ననుక • సత్యవ్రతుం జేయవే.

166

వ. అని సమయం జెఱింగించి సమర్పించుటయు నతండు.

167

కా. అంతేవాసి వసంగ నీ వగుదు గుఱ్ఱర్థంబు తీరెం గడుం

గ్లాంతిం జెంద కృతార్థుఁ డైతి వసుచుం • కైకొంచు నక్కన్నియక
సంకోషించుచు నష్టకాఘ్య సుతు నాచంద్రాన్యయం దంది ను
స్యాంతుండై సతి నిచ్చి పుచ్చె నతనిక • సంకేతకాలంబునక.

168

తే. అష్టకుండు లెండ్రి యిచ్చినయశ్వములను, బొంది సోమపురపథఁ • బొందుపడిన
స్వపురమునఁ బట్టభద్రుండై • నకలవై భవములతో రాజ్య మేలె నివ్వసుధయందు.

వ. కాలపుండును గరుడసమేతుండై మాధవిం దోడ్కొని చని దాని దానితండ్రి కిచ్చి
సువర్ణాభ్యసంజ్ఞాతుండై తాను దవోవసంబున కరిగె మాధవియును గంగాయమునా

* ఇందున్న యయాతికథ విపులముగా నాదికర్తయగు పండిత యన్నదిగావున నిట సంక్షేపించఁ బడినది.

సంగమంబునం దనకుఁ దండ్రి చేయించినస్వయంవరం బాల్లక యుపవాసదీక్షాది వివిధవ్రతపరామాయై తపోధర్మంబున నుండె యాయాతియును బహుచర్చనహ న్నంబు లీధరావలయంబు పాలించి బహువిధయజ్ఞదీక్షితుండై స్వర్గంబునకు నిర్గమించి దుర్యానంబునంజేసి ఊహుఁడై స్వర్గచ్యుతిం బొంది దేవదూతం బ్రార్థించి తదనుగ్రహంబున నైమిశారణ్యంబున యజ్ఞదీక్షితులై యున్నవసుమతః ప్రదర్శనశిబ్యష్టకనాము లగునిజదాహిత్రులమధ్యంబునం బడియె నంతలో న్యృచ ర్యాకమంబునం బరిభ్రమించు మాధవి యట వచ్చి కొడుకులనడుమం బడియన్న కన్నతండ్రిం బూచి వారి వారి కెఱింగించె వారును మాతామహుని గౌరవించి తమతమసుకృతఫలంబు లెల్ల వాని కొనంగిరి మాధవియునుం దండ్రికి దవతపఃఫలంబునం దర్థం బొనంగె నక్కా లంబున గాలపుండును వచ్చి నిజతపంబునం దష్టభాగం బొనంగె నట్లు వా రందఱును దనకు సుకృతపూర్తి గావించిన నతండు విగ్రహస్వరూపుడును దివ్యమాల్యాంబరధరుండును దివ్యాభరణభూషితుండును వివర్గంధగుణోపేతుండు నై దేవయానం బధిష్ఠించి దివంబున కరిగి పితామహుం గాంచి దేవానాచేసినసుకృతఫలం బంతయు నొక్కదుర్యానంబునం బోవునే యనిన నతండు పోవు ననుటయు నాటంగోలె నతండు తనదుర్యానంబు విడిచి తొల్లిటిచందంబున నెల్లసాఖ్యంబులం బొందుచు సురలోకపూజ్యం డయ్యె దుర్యోధనా దుర్యానంబున యమాతి మె ట్లయ్యెనో నిర్బంధంబున గాలపుం డెట్లు వడెనో వింటినా నీ చట్టి నిర్బంధంబును దుర్యానంబును మాని ప్రధంబువాడవు గాక పాండవులతోడ సంధి గావించుకొని పూజ్యసామ్రాజ్యం బేలుచు సుఖంబును మనన మొందితనంబున నమూఁడుం డిమ్మునులనూటదెన ననాదంబు సూపుచుం గా నున్నది కాక మానదు మీ రింక నిట్టిమాటలు చెప్పవల దని నిరాశించుటయు ధృతరాష్ట్రుండు దురివిషి క్రూరాత్ముండు నీ డిమహామునులమాటలు బాటించు డే నేమి నేయుదు నని వగచుచు వాసుదేవునిదిక్కు మొగింబై దేవా మందబుద్ధి యగువీ డెంద తెన్ని చెప్పినను వినకున్నవాడు నీ వై నను వీని ననునయించి బోధించి చక్కఁదయు మని ప్రార్థించినఁ జిత్తిగించి రమాధవుం డాసుయోధనుం బిలిచి యిట్లనియె.

170

—◆◆◆— శిశుప్థాడు దుర్యోధనునకు పాఠము చెప్పట. —◆◆◆—

ఉ. ఓయి సుయోధనా శమము • నుల్లమునం దలపోసి మీకు నే
నీయెడఁ బల్కువాక్యముల • నెల్ల సమాహితచిత్తవృత్తి నై
నీయెడ నిల్పు మల్పులుచు • నీచులు నేయెగ నై నకర్షముల్
బాయవు నత్కులంబున • భాసిలుమేటివి నీ కెటావ్వుచే.

- తే. నీవ్రవృత్తి యధర్మమై • నింద్యమై యనర్థదాయకమై ఘోరమై నమన
బంధునాళకమై యుండె • బాధివేంద్ర, దాని విడనాడి శ్రేణుములునవయ్య. 172
- చ. తులువలబుద్ధుల దగిలి • దుష్టపథంబున మెట్టఁబోక వు
త్రులఁ బ్రియమిత్రులం బ్రీజలఁ • బ్రోచెడువాఁడవయేని పాంశువు
త్రులనరమైతి కై మనుము • ద్రోణులు భీష్ములు బాహ్నికాంబిళీ
యులు గృపులు మహీచనులు • నుల్లమునం దగ మెత్తు రిత్తిగ. 173
- మ. శ్రుతవశమండవు నీవు నీపితృజనుల్ • సూచించుచందంబునం
గృతకృత్యుండవు గమ్ము మే లగు ధరిత్రీ స్నీకు లోకమ్మునగ
మరియంతుడు వివత్తు లైనతటి రా • మన్నింది మాతాపితృ
పౌత్రవన్నార్థము నర్థసిద్ధి సుఖముగ • బ్రాపించి దీపించెడుగ. 174
- ఆ. తనకుఁ గూర్పుహేతులఁధర్మోపదేశంబు, వినగ నొల్లనట్టివెడఁగు తాను
దనకుఁ దోచినట్లు • చని తులవలమాట, విని వివత్తు లంది • వెగడు గుడుచు. 175
- క. ముఖ్యామాత్యులవాక్యము, సఖ్యంబునఁ జేసి వినక • జ్ఞాతులతోడగ
బ్రాహ్మతనైరముం గొని, ప్రఖ్యాతిం గాంచఁ డెట్టిప్రభుముఖ్యుండగ. 176
- ఉ. వుట్టిన దాదిగా నెపుడు • బుణ్యచరిత్రులఁ బాంశువుత్రులగ
గట్టిడి వై మహాపదలఁ • గట్టువడం బొనరించుచు టి వీ
విట్టిడ వైన నీవయి నొంకితయునే బగ నేయఁ బోరు వా
రట్టివరాక్రమంబుగల • రై నను శాంతమ సంతరించుచుగ. 177
- నీ. ప్రాజ్ఞఁ డెప్పుఁ దివ్యభాసురంబుగఁ జేయు, నారంభ మప్రాజ్ఞఁ • డట్లు గాక
యృథాకామంబుల • నాశించి పోకడఁబెట్టు ధర్మంబు దా • నట్టియెడలఁ
బ్రాకృతుం డిందియవశ్యుడై బాలుని, పగిదిఁ గామంబునే • తగిలి యుండు
ధర్మవిహీనుడై • ధరిఁగే వల మృగ, కామంబులను బూని • ఖలుఁడు చెడును
- తే. గ్రోధవశుఁ డయి యుండు గఁన్లోగ లేక, చేయరానివనుల్ చేసి • చెడుట నిజము
నీవు పాంశువుత్రులవట్ల • నికృతిఁ జేసి, నట్టిచేతలు కీడున • కాకరములు. 178
- ఉ. సంధి యొనర్చు పాండివులఁసంగతి గల్గిన నికు నెట్టిగ
ర్వాంధులు నైన వశ్యులయి • ప్రాంగణమం దరిగాఁపులై నినుక
బంధురభక్తి గొల్పెదరు • పాధివతల్లజ నర్థకామముల్
సంధిలు నీకు రాజ్యరమ • సంతతముగ వినుఁ గూడియుండెడిగ. 179
- క. నర్వసమృథులఁ బాథుల, గర్వంబున నవలఁ ద్రోచి • యెద్దాదులపై
సువీరభర విడి భూతిం, బర్వం దలపోయు దిట్లు • భావ్యం బగునే. 180

క. క్రుద్ధుఁ డయి భీమనేనుఁడు, యుద్ధోర్వి న్నెట్టుచుండ • నుడిసినవా
రుద్ధతి విడి పోదురు గా, కిద్దం బగువానిమోమునఁ గన నుండే. 181

ఉ. ఎక్కటికయ్యమందు జగదీశ్వరు నీశ్వరు నొక్కతూకునఁ
మొక్కపడంగఁ జేసినసమున్నతతలఁడు పవ్యనాచి కీ
విక్కడ మొక్కలీం ద్రీనఁగ • నెంచెడుకర్ణుఁడు దోణభీష్ములుం
దక్కినవారు నేరయినఁ • దారు జయింపఁగఁ జాలియుందులే. 182

క. రిత్తజనక్షయ మేమిటి, కిత్తటి శేయంగ నెంతు • వీ వోకుమటే
మొత్త మయి వేల్పు లెత్తిన, నత్తేజోనిధుల గెల్వ • నిరినియ నూవే 183

తే. చిచ్చి యగునేని యెల్లరుఁ • జెడకపోరు, భ్రాతలఁ ధ్వాతబాంధవఁ వ్రాతములను
జూచుకొమ్ము కులఘ్నుఁ డీశుంతుఁ డనుచు, నుర్వి సవకీర్తిపాలు గాఁకుండవయ్య.

చ. సిను యవరాజుగా నిలిపి • నీజనకుండు యహఃసహీశ్వరం
డసి మది నెంచి కొల్పుటకు • నాన్యవనఁదను లున్నవారు నీ
వనుఁగులమాట వెంటఁ జన • నై సయిదోషులఁ బాండవేయులఁ
జనువునఁ దెచ్చి రాజ్యమున • సా మిడి పొం దొడఁగూడి నుండుమా. 185

—◆◆◆ భీష్మద్రోణాదులు దుర్యోధనునకు పితమ చెప్పట. ◆◆◆—

శా. అంతఁ శాంతనవుఁడు శౌరివచనం • బా నంచు లో నెంచి దు
స్సొంతుం దై ననుయోధనుం బిలిచి వఁతాని వింటివే కృష్ణుఁ డ
త్యంతార్థప్రతిపత్తిగాఁ బలిక నీ • కాబుద్ధి గాకుండిను
గొం తైనఁగ సుఖ ముండఁజాల వని నాఁకుం దోచి వాక్రుచ్చితిఁ. 186

తె. శ్రేయములఁ బొంద నెంచినధీయుతుండ, వేసె యున్యవశుండవై • కానఁబడక
హరి వచించినవిధమున • నాడవించి, కులము రక్షించుకొనుచుయ్యోకిలత మాని.

మ. ధృతరాష్ట్రుండు సజీవుఁడై ధరణిపై • దీపించుచుండంగ నీ
వతికార్యణ్యముతోడ బంధువులతో • సత్సర్వవైరింబుఁ బూ
ని తగం జెప్పినవారిమాట విన కీఁసీ భ్రాతలుం జుట్టలుక
సుతులుం బోవఁ గులక్షయఁ బు నలుపక • పూడంగఁబోఁ బొడియే. 188

ఆ. కావధంబు వట్టి • కాపురుషుండవై, మాదృశులు ఎచిందుమాటఁ గొనక
చెడఁ దలంపకయ్య చెప్పితి • శోకాభి, ముంపకయ్య నీదుఁముఖ్యజనుల.. 189

వ. ఆనిన సమర్థవశుండై బిట్టు సిట్టూర్పు నిగిడిఁచుచుం గూరుచున్నదుర్యోధనుం
గాంచి చాపాచార్యుం డీ ట్లనియె. 190

- క. శౌరియు శాంతనవుండును, ధీరులు మేధావు లిట్లు • తెలిపిరి నీకుగ
వారలహితంబు చేకొని, ధారుణి మన నంచవయ్య • తాత్పర్యమునక. 191
- చ. నిన్నుఁ బ్రోత్సహించునీచు లెల్లరు పోరు, పడఁగఁ జూడఁ దలఁచువార కాని
కర్జ మరయువారు • కారు పరులనుప్పి, తవకు నుప్పియాన • తలఁచి చూడ.
- తే. వాసుదేవార్జునుల్ గలఁవలన విజయ, మగుట నిక్కము చెప్పితి • నవల వగచి
ఫలముఁగాంచవుచుట్టాలఁబజల నెల్లఁజంపునొనగయ్య మావంపునలుపుమయ్య.
- మ. జమదగ్నిప్రభవుండు నీ కివుడు వాత్సల్యంబునం జెప్పెఁ గృ
ష్ణమహాత్మ్యంబును జిష్ణుశక్తియును దత్సర్వంబు నాలించియుగ
గ్రామముం దప్పినవాడ వైన నినుఁ దీర్పం జాలు నెవ్వఁడు నీ
ప్రముదం బెట్లగు నట్లు సేయు మిఁకఁ జెప్పంబోము మే మెప్పుడు. 194
- వ. అన. తరంబ విచరుం డిట్లనియె. 195
- శా. నీకై శోకము నుండఁ గాని విరు మిఁసితల్లియుఁ దండ్రియున్
జీఁకుల్ నృధులు వీరికై నగతు నిఁసీ నీవు దుష్టుండవై
కాకంజేసి కలక్షయంబు నలుపంఁగా డిక్కులే కార్తులై
శోకింపంగల రంచు నామనము నేఁచుం జంత దావాగ్నియై 196
- వ. అనంతరంబ నకలపరినారవృత్తుండై యున్నకన్నకొడుకుం బిలిచి ధృతరాష్ట్రుం డి
ట్లనియె. 197
- మ. విను మోతండ్రి దయాళుఁ డీతఁడు జగఁదిగ్భ్రాతృచారిత్రుఁ డీ
తనివాక్యంబునఁజేసి శాంతమతివై • తరింప కొం డమృహ
త్మునిఁ గాంతేయునిఁ గాన నేగి చెలిమిం • దోతెచ్చి తత్ప్రీతిగా
జను ముట్లైన సమస్తలోకమునకు • సౌఖ్యంబు నందిలెడిక. 198
- వ. అని పలుకుచున్న సమయంబున భీష్మదోదాదులు వెండియురు. 199
- సీ. ఏకరథాయానంబులై ప్రిష్ఠు లిద్దఱు, వీర సన్నధులు • గాకమున్న
గాండివంబుననుండి • చండకాండంబులు, పిడుగులై నీమీఁదఁ • బడకమున్న
కుంతీనుతాగ్నిజంకొధ తామ్రాక్షులు, నీదుసేనలమీఁద • నిలక మున్న,
గడఁ బూని భీముఁడుఁగ జయార్థములమీఁదఁబడి కుప్పఁగూల్చుచుఁనడకమున్న
- తే. నకులసహదేవులు విరాటఁనందనులును, యజ్ఞసేనుఁడు నాత్మజ • లాది గాఁగ
యోధవీరులు నీబలంబుక్కడంపఁ, దిగ్గమున్న నందిం జేయు • మొగిఁగుమార.
- ఉ. మ్రొక్కిన నిన్ను ధర్మజుఁడు • మూర్ఖుని మూర్ధము గ్రుచ్చి యెత్తెడుక
జక్కిఁ గెవుంగిలిఁచెడును • సారెకు భీముఁడు నవ్వినాచియుక

మొక్కడు చూచినందనులు • మోడువుగే తెలుగఁగ భజింతు నీ
విక్కరణిం బొనర్చిన మఃహీక్షితు లిందఱకు న్నుదం బగుఁ.

201

వ. అనిన విని దుర్యోధనుండు మధుసూదనుఁ గాంచి యిట్లనియె.

202

—♦♦♦♦ దుర్యోధనుండు శ్రీకృష్ణనితోఁ జనరత్నలేమి నెఱిగించట. ♦♦♦♦—

మ.*తగ వీక్షించి వచించు టావ్వు నదియే • దామోదరా నీవు నీ
జగతీనాథుఁడు భీష్ముఁడు విదురుఁడు • జాపేజ్యుఁడు న్నునే
తెగ నాడం గమకింతు పాండవులపై • దేవేపింతు సం చెంచి నా
దగుతప్పో యది యొడ్లతోప్పొ తలపోయెం బోవ రెల్లవృక్షుఁ.

203

తే. పాండుపుత్రులపై నీకు • భక్తి యగును, గాన నీ వెట్లు పలికినఁ • గాని చెల్లు
వీర లందఱు న న్నేల • వితగ నాడ, నాదునపచార మింతయు • లేదు వినుము.
నీ. ద్యూతపియం దయి • యే తెంచి శకునితో, నాడి ధర్మజుఁ డోడె • నఖిలరాజ్య
మవలఁ బునర్ద్యూత • మయ్యె నందును నోటు, పడుట వారికి వనఃవాస మయ్యె
నిందు నాత ప్పింతఃయేఁ గల్గునే వీరు, నీవును జెప్పఁ • నేతురయ్య
మఱియు నిష్టును వారుఃమాత్స్యపాంచాలాది, మనుజేర్దులంగూడిఁమత్సరమున
తే; వచ్చుచుండిరిమముఁ దాఁడి • వారి నాఁగ, నేము సన్నధులము గాకఁయెట్లులుండఁ
గల మొచ్చెప్పుముమేముగ్రంథిర్క మునకుఁ, బూనుకొంటిమొవార లేఁపూనుకొనిరొ.

ఉ. మార్తరు దాడి గా నెఱిగి • మానసముం గలతేఱు వారికిఁ

గూర్తు నటంచు | మొక్కఁ జనఁ • గూడునె క్కలియుఁ డైనవాడ నే
నార్తికి నై మహేంద్రుఁ డగుఁనంతటివాఁ డెదిరించి వచ్చెనే
నోర్తుమ కాని బీరమున • నోటిలఁబోము పరాజ్ఞుఖమ్మునఁ.

204

మ. కులధర్మంబునఁజేసి బీరమున మాఁకుం బోరుట ముఖ్యమై
తలపోయెం దగె గెల్తుమేని యనపత్నం బై సరాజ్యంబునం
బాలుపుం గందుము కాదయే సరిధనుఁర్ముక్తాశ్రు పాతంబునఁ
లలి మే నీగి సురాలయంబునను మే • లెకొందు మెల్లవృక్షుఁ.

205

అ. పోర మేమకాని • వారకానీ రాజ్య, మేలుకొనుట యొక్కఁడు • పోలుఁ గాని
మాకు సంధి యనెనుఁమాటయే గలుగదు, నిక్క మింతవట్టు • నీరజాక్ష.

206

ఉ. బాలుడనై యొక్కఁతయును • బ్రాజ్ఞత లేక మెలంగునాఁడు మా
పాల వసించి పాండవులు • పార్థవతల్లజ నాశ్రయించి పాఁ

* చాపేజ్యుఁడు = దోబాచాహ్యులు.

బాలు గ్రహించి రుద్ర యొక్కభక్తిని మా కది దక్కె నింక నీఁ
బోలదు వాడినూదిమొన * మోపెడినంతటినేలయేనియుగ.

209

—◆◆◆ శ్రీకృష్ణుడు దుర్యోధనునకుం బ్రత్యుత్తరము చెప్పట. ◆◆◆—

క. * అని తెవరి యై పలికిన, విని వనజాక్షుండు కోధవికృతాక్షుండై

తనుహనన మెనఁగ నిట్లని, యెను దుర్యోధనునిఁ జీరి * యెల్లరు వినఁగఁ. 210

క నీకోరినరీతిగ రణ, మే కాఁగల దందు నీవు * మృత్యుముఖం బా

లోకించుచు శరశయ్యం, గాకుండవు దిరుడ వగుము * గలవారలతోఁ. 211

చ. కోలఁదికి మీఱునెగ్గులను * గూరిచి వారికిఁ దప్ప లేదు నా

వలన నమస్తదోషములు * పాండవులం దగు నందు వక్కటా

తెలియకయున్న వారె జగఁతీవళు లెల్లరు నిన్ను వారివి

దెలియనిచోట నెల్లనుచుఁ * దెల్పిన జెల్లును జెల్లునే యిటఁ.

212

నీఁకృపు పుట్టినకోలే * నెగ్గులే వారికిఁ, జేసితి వినుము నీఁచేత లెల్ల

విషము పెట్టించితి * విషసర్పములఁ గఱపించితి కట్టి తోఁయించి తట్టిఁ

బ్రో త్వడలించితి * పాలివోవ లక్కయిం, బం జిచ్చు వెట్టించి * తంజ కెడఁదఁ

గపటంపుజూదంబు * గల్పించి సిరు లెల్లఁ, గొల్లగొట్టించితి * తెల్లముగను

తే, దెలియరే లోకు లిట్టిప్రపలుడెఱఁగులఁ, బాండవేయులుమరణింపఁబన్ని తెన్ని

యేని కీడులు నాత ప్సాకింత యైన, లేదు లే దని వాదించు * వోదురాత్మ. 213

చ. పిలువని పేరటంబుగను * బ్రేముడినేసి యుధిష్ఠిరుండు నీ

వలనిఁ వచ్చి జూడమును * వర్తిలఁజేసెనె దోనకారి! నీ

పిలుపునఁ గాదె వచ్చె గుణవిశుతుఁ డాతఁడు జూద మాడ సా

బలు నికృతిం బొనర్చుటకుఁ * బంచి హరింపవె వారిసంపదల్.

214

మత్తకోకిలము. ద్యూతి మాడెనువార లుఁడిన * నుగ్గురు గా కెవఁడేనియుగ

భూతలంబున నీవలెం గులభూషణం గలభాషిణి

భాతృభార్యఁ బతివ్రతం దల * వట్టి యీడిచి కొల్వునఁ

నీలిమాలినచేత చేసినఁసీచుఁ డొక్కఁడు గల్గునే.

215

చ. అడవుల కేగునాఁడు ముదఁమందుచు నీవును దున్నసేనుఁడుగ

జెడుగఁను కర్ణుఁడుం దెగి వఁదించినవాక్యము లీనభాసదుల్

పెడచెవి బెట్టియుండి రఁటె * ప్రేలరి! మీ రిటు లున్నఁ బాండవుల్

తొడిబడఁబోరు వీరు లయి * తోఁదీయు రాచరికంపులేవలఁ.

216

త. ఇన్నితప్పులు చేసి నీ , విష్ణు మొండెక్కట్టెవై తల్లిదండ్రులకాపుబుద్ధు
లైన విని శాంతమతివి కావైతి కానఁ, తేలుకాలము వచ్చె నీ , శీటి కంక. 217

—●●◆ దుశ్శాసనమందు దురాలోచనంబు నేయుట. ◆●●—

ప. అనినం గటకటంబడి దుశ్శాసనం ఉన్న కిట్టనియె. 218

శా. కుంతీసూనులతోడ సంధి నలుపం • గోరంగ నీ వుండవే
సంతక శాంతనవుండు తండ్రియును దోళాచార్యుండుం గ్రుడ్డులై
పంతం బొప్పగఁ గల్గునికా నను ననుక • బంధించి పీఠింతులఁ
జెంతక జేరినశౌరిచేతి కిడుటల్ • సిద్ధంబు రాజోత్తమా.

వ. అని చెప్పిన దాని కొప్పులోలుగా నప్పు డచ్చాసాత్ముం డగునుయోధనుండు మెండుగ నిశ్చసించుచు నిరవతీపుండై యుండొకం డరయ నేరక వీరమర్యా దుండై భీష్మ దోణకృపబాహ్నికసోమదత్తవిదురజనార్దనాదుల నెల్ల ననాదరించి లేచిపోయె నంత నతనితమ్ములు నమాత్యులు ననుచరులు లోనగువారు కొం దఱు నందడించుచు వాని ననుసరించి రప్పు డప్పితామహుం డెల్లవారిం గలయుం బరికించి యి టనియె.

220

ఉ. తా నైకరాజుగఁ దలచి • తమ్ములతోడ వృథాభిమానియై
మాననమందు మోహమును • మత్సరము మదముం గలంపఁగా
సిస్త్వపశుండు కన్నుగన • కేగె నమాత్యులు వెంట నంట నే
మానెకొ కాలపక్య మగు • నంచుఁ దలంచెద వీరి కియ్యడక.

మహాస్థర. ఆనుచుండె జండకోపుం • డగుహరి గురుభీష్మాదియోధాళి నెల్లం
గని యీదుర్యోధనుం డీశకరణి నమమతి • గల్లె జేసెన్ నదవ్యం
బునకున్ నే నిట్టివేళం • బాహరువఁ గలరూపున్ నిరూపింతు దానిన్
విని మీకుం బోలునే సావిధమునఁ బని గావించ యెత్తింపుఁడంచుగ. 222

వ. మఱియు నిట్లనియె. 228

ఉ. తండ్రి సమర్థుడై బ్రదికి • తా నలరారుచు నుండఁ గంసుఁ డే
వాండ్రకుఁ గాక కాఁడమెయి • వ్రాలును వంశవినాశహేతువై
తీండ నెనంగుచున్నతటిఁ • దీటిచివుద్ది కులంబుఁ గాచితిం
దగ్గడికి రాజ్య మిచ్చితిని • దదిగద మంతయు మీ రెఱుంగరే.

ఆ. ఉక్కడంచి కంసు • సుగ్రనేనుడు కులం, బుద్ధరించినట్టు • లొక్కవాని
నుక్కడంచి లోక • ముద్దరింపుడు నింపు, జెల్లవంశమందుఁ జల్లదనము. 225

వ. మఱియుం జెప్పెద నాకర్ణింపుఁడు మున్ను దేవాసురయుద్ధంబు పొనంగి జైత్రు
దానవు లుద్రేకించి హానిం గలిగింప నుండునప్పు డప్పరమేష్ఠినియోగంబున
ధర్ముండు వారి నెల్లం బట్టి బంధించి పాశాయుధున కొనంగుటయు నతండాలోక
కంటకల నెల్ల సాగరోదరంబునం బెట్టి రక్షించుచుండె నట్టిసమయంబున మీరును
దుర్యోధనదుశ్శాసనక్షర్ణసాబలాదులం బట్టి పండవులచేతః బెట్టి కులాబు రక్షింపుఁ
డది యెల్లలోకంబులకు హిలం బనిన నుదయశి విదురుం బిలిచి ధృతరాష్ట్రుండు.

ఆ. చక్కవఱచు నేమొ • జనయితి గాంధారి, కొడుకుకొయ్యతనము • వెడల నడిచి
తడయ కీపు ప్రాయ • దానిఁ దెమ్మనుటయు, నలడుతోడితెచ్చెహమె టుకు.

మ. ధృతరాష్ట్రుం డటు వచ్చియున్ననతి సంగిం జేరఁగాఁ జీరి యో
సతి సీపుత్రుఁ డపాత్రవర్తనమునం • జా నెంచె నైశ్వర్యగ
ర్వితుఁ డాతం డిపు డెన్ని చెప్పినను నుద్వేగంబునం ద్రోచిదు
ష్టతలం గూడి గమించె వింటివె విస్మయప్రచక్షనాచారుడై . 228

—◆◆◆ గాంధారి ధృతరాష్ట్రుం బడరి దుర్యోధననకు హితంబు చెప్పట. ◆◆◆—

చ. అనవుడు రాజపుత్రి వినయంబున నీ ట్లను నార్యపుత్ర! నీ
తనయుఁ డధర్మవర్తి యని • తద్గుణ మెల్ల నెఱింగి సీపు వా
నిని గొని వానిచెద్దుముల • నెమ్మది నెంచుచు నుండు విందు ని
న్ననఁ దగుఁ గాని వాని ననునట్టి దొకింతయునేని కల్గునే. 229

ఆ. కొడుకుమీఁదఁ బెట్టి • కూళ యియ్యకొనండు, మీరు వానిఁ దేర్పుఁ • డీరు దేర్పుఁ
డందు వీపు పాండునందనులం బిల్చి, పా లొనఁగు మాఁగఁ • జలు నెడఁడు. 230

ఆ. నీయు పీషణున • నీ యిన్నచేటులు, సంభవించు సామసాధు్యులై •
వారిమీఁదఁ గత్తి • నట్ట నెంచి సుతుండు, చెడును వానిఁ బట్టి • చెడుదు వీపు, 231

వ. అనుచున్న సమయంబున విదురుండు వారి శాసనంబున దుర్యోధనుం దోడ్కొని
వచ్చి చూపుటయుఁ జూచి గాంధారి శ్రోధతామ్రాక్షుం డగువాని కి ట్లనియె.
తే. అన్న నాచుట పినుము మీఁకున్న చెప్పినట్లు భీష్ముండు బోధించి నట్లు గురుఁడు
కృపుఁడు విదురుండు గఱపినట్టిపును సీపు, చేయు మిల్లెన నుమ్ముఁ బూజించినట్లై.

సీ కామమునకా నాకె • కావలె నన్న భూవలయు మంతయు రాదు • వచ్చెనేని
కాచి రక్షించుట • కాదు కామమున కె, వ్యాధికినేనియు • వలయు మేర
కామము శ్రోధము • ఘనశాత్రవులు వాని, గెలిచినరా జేలఁ • గలఁడు జగతి
గెలువనిరాజు ముం • గలదానినిం బాసి, యిహపరదూరుడై • తహతహపడు

తే, నంతరిందియశత్రుల • నాగ లేని

జనుడు బాహ్యశత్రుల నేయఁ • జాలఁ డొనలఁ

జెలువఁ బూనినవాడు తాఁ • జెడినవాడ

కూటికిని గుడ్డకును బాసి • కుతలమందు.

234

న. నీ వట్లు కాక కామకోధాదులం బరిత్యజించి పాక్షి లైనపాండువుత్రులతో
నంధి చేసికొని సామ్రాజ్యం బేలుచు గుఱువుము నీకు హితోపదేశంబు నేయ
వచ్చినయీవాసుదేవుండు దేవదేవుం డనియు సర్వసముం డనియు భావించి నేవిం
పుము నీకు లగ్గయ్యెడు నని మఱియును.

235

క. మీకును వారికి భేదము, గాకుండఁగ నెంచి తండ్రి • లిగించెను బా

లాకాలమందు దానిని, నీకుం టది నీకుఁ జాలు•నే తనుజన్మా.

236

చ. తులువలు మెచ్చ నైనయనిఁ • దోడుగఁ గైకొని భీష్మముఖ్యులఁ

గెలువఁ దలంతు పాండవుల • గెల్పుట మల్లభ మీశ్వరుండు నా

వెలసినకృష్ణుఁ డందుఁ గలఁవీరుల కేడ్గడ గాన వార లే

గెలుతురు నీవ యోశుదువు • కీ డగు నాలము వీడు మాతృజా.

237

చ. గురుఁడును భీష్ముఁడుం గృపుఁడు • గొప్పసహాయులు వారి మార్కొనఁ

గర మరు దెట్టివారి కని • గర్వము సూపుదు వెల్లనాడు వా

రిరుగడఁ దుల్య లయ్యుఁ బడ • నెంతురు ధర్మమునం దత్తైన మీ

రరసి యొకింతపింక మిడుఁనిందువ మీకుఁ దృప్తింతు • మే ననిక.

238

క. రిత్తజనక్షయ మేటికి, నిత్తజిఁ గావెంతు వీసుఁహృద్వాక్యమునఁ

జిత్తమున శాంతిఁ గైకొని, సత్తము లగువారోడిఁసఖ్యముఁ గొనుమా.

239

క. నరనారాయణు లిరువ్వురు, దురమున నెకరథము నెక్కి • తోడ్పడఁగ యుధి

ష్ఠిరుఁ డరుణనయనుఁ డగుచు, బరిసరమునఁ గాఁగనంగ • బ్రహ్మకుఁ దరమే.

న. అని యనేకవిధంబులఁ బుజ్యులచి బోధించినతిల్లివదనంబు లాదరింపక మొగంబు

గంటు వెట్టుకొని నెట్లనం గొలువుకూటంబు విడిచి కర్ణశకునిదుశ్శాసను లున్నచో

టికిం బోయి వారితో మంతనంబుండి

241

••••• దుశ్శాసనాదులు క్రృష్ణునిఁ జెట్టం దలంతు. •••••

చ. మంగల జనార్దనుండు మతిఁమాలినమంతులతోఁగుపాటునఁ

గానకొని పట్ట నెంచుతెఱఁ•గుల్ గననచ్చెను గాన వానినే

మును గున మేచి పట్టి చలఁముం బలముం దగ బంది వైత ము

క్కున విని పార్థు లోడుదురు • కోఱలు వుచ్చినపాములో యనక.

242

- క. వల దని ధృతరాష్ట్రాదులు, పలుమటు కుయివెట్టికొనుచు * వారింఛిన యే
దలకక కడిమిం గృష్ణుని, బలుతాల్లం గట్టివై చు, పని మన కొప్పుక. 243
- వ. అని కృతనిశ్చయ్యలై. 244
- చ. గుజగుజలాడుచుక నగుచుఁ * గూడుచు వీడుచు నల్కి చూచుచుం
గజబిజనేయుచుక దెనలఁ * గాంచుచు లెం డని వేగిరించుచుక
గుజనులతోడిమాటమిని * గోరుచు నొండురు మాటలాడుచుం
బ్రజలను హెచ్చరించుచు సె, బా సని బాహువు లవ్వలించుచుక. 245
- వ. ఇట్లు దురాలోచనంబు నేయువారిదుశ్చేష్టితంబు లెల్ల నల్ల నల్ల నెఱింగి యింగి
తజ్ఞుం డైనసాత్యకి కృతవర్మం జీరి వారిపాపాభిప్రాయం బెల్లం దెల్లంబు గావించి
నీ వెల్లసేనల నన్నధంబు గావించుకొని సభాద్వారంబుకడం గాచుకొని యుండు
మేను లోనికిం జని జనార్దనున కిది యంతయు నెఱింగించి వత్తు నని సత్వరంబుగాఁ
జనుదెంచి కాంచనాంబరం గాంచి విన్నవించి తదనుమతంబునఁ గారవేశ్యుని
దిక్కు మొగంబై యి ట్లనియె. 246
- ఉ. దుష్టచతుష్టయం బనఁగఁ * దోచినకర్ణసుయోధనాదు లు
త్కృష్టకులోక్తధర్మమునఁ * దీరక కోరికఁ జేసి మూఢులై
శిష్టత లేక వీరమెయిఁ * జేలచెఱంగున నగ్నిఁ గట్టఁగా
నిష్టము నేయునట్లు జగఁదీశ్వరుఁ గట్టఁ దలంచి రెంచఁగక. 247
- క. అనినక విదురుచు ధృతరాష్ట్రునిదిక్కు మొగంబుఁ దిప్పి * సుహృదులు సభ్యుల్
విన నిట్లు పలికె మే నె, ల్లను గంపము నొందఁ బలుకులలిఁ దొట్రిలఁగక. 248
- మ. భగవంతుం డగువాసుదేవునిజగత్ప్రభ్యాతమాహాత్మ్యముం
దగ నూహింపఁగ లేక నీకొడుకు లాత్మక మర్యుఁగా నెంచుచుం
డెగి బంధింపఁ దలంచుచుండి రకటా * తెల్లంబుగా వీరికిం
దెగుకాలం బగుదెంచె నగ్ని మిడుతల్ * ద్రెళ్లంగ నైన ట్లగుక. 249
- తే. వీరమర్యాదులై తన * వెన్నుఁ దన్ని, వచ్చి పట్టంగ నెంచినవారి నెల్ల
లీల మురవైరి కృధుఁడై * కాలుప్రాలి, కనుచు మృగరాజు గజరాజునట్లు పట్టి.
- వ. అని పలుకునవసరంబున నంబురుహలోచనుం డెల్లరు విన విచిత్రవీర్యాత్మజుం
గని యి ట్లనియె. 251
- ◆◆◆ శ్రీకృష్ణుండు ధృతరాష్ట్రునితో దుశ్శాసనాదులదురాలోచనంబు చెప్పుట. ◆◆◆—
- ఉ. నీకొడుకుల్ ననుం బాదువ * నెమ్మది నెంచుచునుంట వింటివే
వాకొననేల నే నయిన * వా రయినక విజయంబు నొందుటక

నీకు నెఱుంగవచ్చు ధర్మోదధవ నే నెకనిందితార్థము

జేకొనువాడఁ గా నయినఁ • జిత్రమునం దెటు లెంతో యిత్రతి. 252

శా. *లోభస్వాంతులు సీతనూభవులు మే • ల్వాందంగఁబో రెట్లు దా
మే భక్తింపఁగఁ గూడి కూడ దనునన్న కట్ట నుంకించి రే
సీధేలాత్ముల నెల్ల నెంచి కడిమి • హింసించి సిద్ధార్థుడై
మాభూపాలుఁడు మెచ్చఁ దన్ముఖమున • మానుంద నర్పించెదఁ. 253

క. సీనన్నిధి దుర్యోధనుఁ, డీసరణిం గప్తకార్య • మెనఁగించు గదే
తా సమకట్టినయ ట్లగు, నే సర్వముఁ జూతుఁ గాత • మెంతయుఁ బ్రీతి. 254

వ. అనిన విని వైచిత్ర్యవీర్యుండు వితృప్తచిత్తుడై తత్తఱంపడి విదురుం బిలిచి నీవు
పోయి సహమిత్రుఁడు సహమాత్ముండు సహానుజుండు సహానుగుండు నగుసుయో
ధనుం దోడ్కొని రమ్మని నియోగించిన నతం డట్లు కాక యని చని వానిం
దోడితెచ్చి నభావవేశంబు గావించె నంతఁ గురుమహీకాంతుండు కర్ణదుశ్శాసనా
దిసమస్తపరివారపరివృత్తుం డైనదుర్యోధనుదిక్కుమొగంబై యిట్లనియె. 255

శా. *ఓసాపాత్ముడ పాపవర్తనుడ పాపం బైనకార్యంబు నీ
వీవట్లం బానరింప నెంతవఱు యిన్నీ! నీచుఁడా నీవు గా
వీవద్దాలుగులోకముల్ గలిసియు • గృష్ణుఁ మహావిష్ణుని
సావత్సర్యంబునఁ గన్ను విప్పి కన నైనం జాల పూహింపఁగ. 256

తే. మందుఁడా! చంద్రునిం బట్ట • మదిఁ దలంచు, బాలకునిలీల నీ విట్లు • ప్రజ్ఞ లేక
లోకరక్షకుఁ బట్టంగ • లోఁ దలఁతఁట, తరమె సురదైత్యగంధర్వతతుల కైవ. 257

మ. జగదారాధ్యున కోగు నేయుటకు వాంఛ న్నీవు నీవారు నుం
ట గనం జేతుల వాతపోలమును బట్టక నహ్ని వస్త్రంబున
స్మృగిఁ గట్టక ధరణికి శిరంబునను మోపుం బెట్ట నూహించున
ట్లగుఁ గా కేటికి నిట్లు చేసి చెడఁ జెట్టా చేటు వాటిల్లెడి. 258

వ. అనినంత విదురుండును. 259

—•— విదురుండు దుర్యోధనుని మందలించుట. —•—

సీ, వినుము దుర్యోధన • మును ద్వివిదుఁడు సౌభ,మున. శిలావర్షము • నెనరఁ జేసి
వీనిఁ బట్టఁ దలంచి • విగతవీర్యుం డయ్యె, వట్సహస్రాసురసమిత్తోడఁ
బ్రాహ్మోతిష్ఠమున నీవద్దనాభుని దాఁకి, నరకుండు మడిసె దానవులతోడఁ
బా లిచ్చి చంపంగ • వచ్చినవూతన, సీతఁ డింతటిలోన • నేవు మాపె

- తే, నాలఁ గావఁగ గోపధానాది నెత్తె, నమరపతి మొత్తి పారిజాతమును దెచ్చె
ధేనుకునిఁ ద్రుంచెఁ గంసునిఁ దెల్ల నేసె, నితఁడుసామాన్యుఁ డనవచ్చునేకుమార.
- తే. మఱి జరాసంధశిశుపాల, నునుజపతుల, ఖలులఁ జాణాపముఖుల • గండదంఢ
నితఁడు నేయఁ దలంచిన • నెద్దియేని, చేయఁ జాలనివాడు గా • డోయి వత్స. 261
- శా. తేజోరాశి యితండు మాధవుఁడు వార్ధిం దొల్లి కల్పంబున
నాజై రాజలి యోగనిద్రమెయి నుండఁ దుడిజేజేలకుఁ
జేజేలై మధుకైటభాసురులు వానిం జూప రా వారి న
వ్యాపహృదిమ నోర్చిపుచ్చెఁ ద్రిదశగంధర్వప్రభావాఘ్నఁడై. 262
- ఆ. ఎఱుగఁ జాల వైతి • వీ వితం దెవ్వఁడో, మర్త్యమా తుఁ డచుచు • మదిఁ దలంచి
పట్టి కట్ట నెఱు • పతగంబు వహ్నలోఁ, బడి నశించునట్లు • చెడును వివుడ. 263
- వ. అయ్యవసరంబున సంబురుహక్షుండు ధార్తరాష్ట్రు నిరీక్షించి యిట్లనియె. 264
- ఉ. ఈడ నొంటి నుంటి నని • యీవు దలంచుచు నుంటివేమొ నఁ
గైకొన కోర్వ నెంచెదవు • గా దటు లింద నమస్తలోకముల్
లోకపతుల్ పృథాతనయులు • యదువృష్ణిముఖాదియోధులుఁ
నాకనివాసులుం గలరు • నఁ గనుమం చొగి నవ్వె నవివఁ.

265

◆◆◆ శ్రీకృష్ణుండు విశ్వరూపముం జాపుట. ◆◆◆

వ. అవాసనదేవునివదనంబున వైశ్వానరజ్వాలలం గూడి విద్యుద్దాహ్నిపులు నంగుష్ఠ
మాత్రులు నై నయింద్రాదిబృందారకబృందంబులును వసుధుదాదిత్యసిద్ధసాధ్యయ
తురతుఁగంధర్వకిన్నరాశ్వివిశ్వేదేవాదులును, ఫాలభాగంబునం బరమేష్ఠియు, వత్సన్ధ
లంబున విరూపాక్షుండును, దక్షిణభుజంబున నర్జునుండును, వామభుజంబున బలభ
ద్రుండును, పృష్ఠభాగంబున యుధిష్ఠిరభీమసేననకులనహదేవులును, బ్రహ్మమ్మసాం
బవ్రీముఖు లై నయదువృష్ణిభాంధకవీరులు నుద్భవించిన వెనుక నేనిశోత్రస్తనా
ద్వనయవంబుల శింఖచక్రగదాశిఖి మునలముద్గరశృంగలాంగలనందకాద్యాయుధం
బులు నుత్పన్నంబు లయి దీప్యమాంబు లయ్యె నేత్రశోణినాశికాదివివరంబులం
దును లోమకూపంబులందును సూర్యమరీచులం జోనిధూమవిస్ఫులిగంబు లతికౌ
ద్యంబులై ప్రాదుర్భూతంబు లయ్యె నపుడు భూమి యంతయుం జలించె నముద్రం
బులు గలంగె నిట్లు దుర్జిరీక్ష్యుల బగునమృహదివ్యతేజోరూపంబు రూపించి చూడం
జాల కెల్లరాజలోకంబును సాధ్వస్తరిస్తబై నేత్రంబులు మొగిడ్చె నప్పు డప్పుండ
రీకాక్షునికరుణాకటాక్షంబునంజేసి నారదాదిమహర్షులును భీష్ముదోణివిదురసంజ

యులును దివ్యదృష్టి గలిగి మహావాత్సర్యకరం జైనయవ్యిశ్వరూపంబుఁ గాంచి
సేవించుచుండి రంత సంతరితుంబున దేవదుందుభులు మ్రోసఁ బ్రసూనవర్ణంబు
హర్షోత్కర్షం బాపాదించె నది యాతయు శ్రీమహావిష్ణువిశ్వరూపనిజ్ఞంభణం బని
నిశ్చయించి వినుతించుచు ధృతరాష్ట్రుని డిట్లనియె. 266

క. నానేత్రంబుల కంశ, ధానముఁ దొలగించి నాకుఁ • గానక దివ్యా
మాన్వరూప మొకపరిఁ, గానం గృహనేతానయ్య • కరుణానాథీ. 267

క. అని పార్థింకెడుధృతరాష్ట్రునిఁ గరుణాదృష్టిఁ జూచి • త్రోచీశ్వర నీ
కను లొప్పుక నను గను చుచి, వసజాత్యుఁ గరుగిహార • చాగి నెకాకా, 268

వ. అంత ధృతరాష్ట్రుండు. 269

చ. కమలములట్లు విద్వి తనఁకందొం విందుగ నిందిరేకునిఁ
సముఖముండు గాపుటయు • సాధమధ క్తిధయావృతాత్మ్యుడై
క్రమపాన విశ్వరూపమును • గన్గొని మొక్కి- వృత్తానుడం దిగి
కృమ యిఁక నొడ్డఁ జూచుమతి, • గా దని వేఁడ వినితరేఘుడై. 270

ఆ. లబ్ధవత్సు వగుచు • లలిఁ జూగుధృతరాష్ట్రుని, నవట నున్నమునులుఁసఖలజనులుఁ
జూచి విస్మితాత్మ్య • లై చక్రధరుఁ బరి, పరి భజించి రవుచు • పృస్తుతించి. 271

—◆— (కృష్ణుండు ధృతరాష్ట్రుని వీడ్చొని కుంతియనక్షం గొనఁ జోవుట. —◆—

వ. —ంతఁ గాంతలో నాలోకరిక్షకుం డాక్షితివతిన్ను లెప్పటియట్ల కావించి విశ్వరూ
షప్రపంచం బుపసంహరించి మహర్విజనానుజ్ఞాతుండై లేచి సాత్యకిశ్రవర్మ లిరు
గడం గైదండి లొసంగి ముగంబు గంటువెట్టుకొని కొలువుకూటంబు వెడలె నార
దాదులు సంతర్థాంబు నెంది రిపు డంఘం గిలపారి ల కళా సముగ్రండు వెంట
చుట్టి చని రట్లు తెచ్చె ను మి నెట్లు సేవె యె డ్దెచ్చె నెట్లు దాచుకొని
లంజై శైబ్యనుగ్రీవసయంచిత్రుంబును గింపేమి లాలంకృతము సగురచరణం బధి
ష్ఠించె సంత ధృతరాష్ట్రుండు కృష్ణుం జేర చరిగి యి ట్లనియె. 272

చ. కొడుకులు నాచుపంపు మెయికో కొకతరుంఁ దీటువార యై
నడవటయుఁ గులుబుశయఁనంబున కే నధి పోయియు
నడవుటయుఁ సమక్షమున • నల్వగునీక యెఱుంగ నయ్యె ని
య్యెడఁ గలవారునుం దెలిసి • రేఁ బ్రతికూలుఁడఁ గామి సాధికా. 273

వ. అనిన విని వాసుదేవుం డెల్లరు వినుచుండ నిట్లనియె. 274

చ. కురునథ నైన దంతయును • గూడినమీకు నెఱుంగవచ్చె నీ
నరపతి నే నసీశుఁడను • నావలనం గలత పొకింతయుం

బరగ దటంచు జెప్పెడిని • బండితులార గ్రహింపుఁ డీప్రభా

త్తరునుడి పోయివచ్చెద నెంద న్ముద మందుచుఁ బాఠపాలికా.

275

తరువోజ. అని వారి కండఱ • కామంత్రణంబు • లాచరించి ప్రయాణమైన వా రెల్లఁ

దనవెంటఁ బడి రా నంతఁడు గొంతియింటిద్వారంబుకడ నరఁదము డిగ్గి లోని

కనువొందఁ జని యామెయ్యగుఁడమ్ములకు • నభినందనము చేసి • యమ్మ కారపుల

కును దీతఁ గాల మేగుదు నేను నీదుఁగొడుకుల కేమి వాఁగొందో వాఁకొనుము.

వ. అనిన నడేవి వాసుదేవున కిట్లనియె.

277

మ.*తెలియఁ జెప్పము ధర్మ రాజునకు నుత్తేజంబుగా ధర్మముం

దొలఁగఁ ద్రోయకుమయ్య శ్రోత్రియునియందుం బోలె నీయందుఁ బెం

పలరుఁ ధర్మ మధర్మ మయ్య నరి నభ్యామర్దమం దోర్చి భూ

తలముం బ్రోచెడురాజధర్మము గదా • ధర్మంబు నీ కారయక.

278

క. చాతుర్వర్ణ్యమునకును విధాత వినిర్మించె దొల్లి • ధర్మము లొప్పక

భూతలమున వానిక విను, నాతఁ డధర్మచేత్ర • యగు నని రాధ్యుల్.

279

వ. ఈయర్థంబు తేటపడ నొక్కయితిహాసంబు గల దాకర్ణింపుము.

280

—◆◆◆ కుంతి శ్రీకృష్ణునకు ముచికుండునికథ చెప్పి రాజధర్మం బెఱింగించుట. ◆◆◆—

తరు. ముచికుండుఁ డనురాజుఁ మున్నొకనాఁడుఁబొడకట్టుటయు యక్షఁపుంగవుం డతని

నుచరిత్రతకు మెచ్చి • ట్లోణీతలంబుఁ • జూపి నీ కిచ్చెదం • జమి దీని నంచు

వచియింప నాతఁడు • పలికె నాబాహుఁబలనమ్మాత్ర మైనఁవనుమతి కాని

రుచియింప దే నొల్ల • రూఢి మాక్షత్రిఁరుచిగాన్వయమునధర్మపు గాదె యిట్లు.

క. అనవుడు వైశ్రవణుండును, మనమున హర్షించి చనియె • మాన్యుడు ముచికుం

నరేంద్రుడు నిజభుజబలమున ధారణి గెల్చి యేలె • ముద మెదఁ బొడలక.

వ. కావున.

283

నీ. అనుకూలపరిపాలనాంబితమం డగురాజు, ప్రజధర్మమునఁ జతుర్భాగ మొందు

ధర్మతత్పరుఁ డైనఁధరణీధవుఁడు స్వర్గ, మన్యుండు నరకంబు • నందఁ గలఁడు

నిజధర్మమున దండఁనీతిఁ బ్రయోగించి, పతి కృతయుగమును • బర్వ జేయుఁ

గాల మగుం ధర్మకారణం బనరాదు, కాలంబునకు రాజు • కారణంబు

తే, నాల్గయుగముల నడపింప • నరపతి దగు, నడపి క్రమమున స్వర్గమునకా సతతను

ఖము సంతతతనుఖమును • ఖండనుఖము, నరకదుఃఖమునుం బొందు • నాఁగ వినమె.

తే. రాజదోషము లోకము • రాజు లోక,దోషమును బొందుచుందురు • దోషరహిత
ధర్మమున లోన మేలండ • దగు నహింస,ధర్మ మని యుద్ధములు విడఁదగదు పరికి.

మ. తనధర్మంబు తెలింగి తండులును దాతల వోపుమార్గంబున

జని జన్మంబుల శత్రులం దునిమి రాజ్యం బేలి పూజ్యంబుగా
ఘనదానంబులు సద్వరంబులు యథోక్తప్రక్రియం జేసి భూ
జనసంస్తుత్యచరిత్రుడై నృపతి శశ్వత్కీర్తికిం బాత్ర మా.

286

ల. బ్రాహ్మణునకు భిక్ష • రాజునకుం బ్రజా,పాలనంబు వైశ్యవంశజునకుఁ

గృహియు శూద్రునకును • కేవలశుక్రావ, వంశధర్మము లని • వలయుఁ దెలియ.

తే. నీవు నీతండ్రితాతలు • నేర్చినట్టి,నీతుల న్నేర్చి యాత్రంబు • నిలువఁబెట్టి

ధర్మమును గావవయ్య యోతనయ నీకు, భైక్ష్యము నిషిద్ధ మని వేఱువలుక వలెనె.

వ. సామదానభేదంబులం దీరినినాఁడు దండంబునం గాక కార్యం బెట్లు పానంగనేర్చు

నీవు నీయోషితం త్రవయింపి లింక దండంబు గా కొండుపాయంబు లేదు దానం
జేసి మునిగిపోయిననీపితృంశమ్ము సుద్ధరింపు మని చెప్పి మఱియును.

289

మ. జనలోకోత్తరుఁ డైననిన్నుఁ గని విశ్వవస్తుతపాభవం

బున కై నీ నిపు డాత్మ బంధువిరహంబుం బొంది తాపంబునం

దను వెండం బరపిండముం గుడుచుచుక • నా ల్లిట్లు వేఁగించుదా

నన యై యుంటిని దీనికంటె నవనిక • గవ్వంబు వే టున్న జే.

290

తే. రాజధర్మమున న్నీవు • రణ మొనర్చు, ముద్ధరింపుము పెతరుల • నోకుమార

క్షీణపుణ్యుడ వై పాపసింధునందుఁ, బడి చెడకు మీపుఁ దమ్ములు,వెడఁగు లగుచు.

వ. ఈయర్థంబునందును విదులాపుత్రసంవాదం బనునొక్కపురాతనేతిహాసంబు గల దాక

రింపుము.

292

—••••• కుంతి వినులాపుత్రసంవాదం బెఱింగించుట. —•••••

చ.*విదుల యనంగ నొక్కనతి • విశ్రుతరాజకుల పనూత యె

క్కదినమునందు నంగరముఖంబున సింధుధరాపురందర

ప్రదరసమర్చితుం డయి కళరంబు భయంబున నోడి వచ్చి తా

నదనమునందు నున్ననుతు • నంజయనామునిఁ గాంచి యి ట్లనుక.

293

కా.ఃటరీ పారువహీన నాకడుపునం • దుక్కిడ వై వుట్టి తి

వేరా మండునిరీతి సాధ్వనమునక • వీక్షింప నై కోధ మక

* ప్రదరము = బాణము.

ః ఉక్కిడు = మూర్ఖుడు

వరై సం దలపోయ ట్లు బ్రదుకక • విచ్చేసితే శత్రుసం
హారంబుం బొనరింపలేనినరుఁ డేలూ నివ్వలం గాల్పనా.

294

క. వీరవలె నేల పండెడ, వోతులువా లెమ్ము భీతి • నుడుగుము శత్రు

ప్రాతముపైఁ బడి శౌర్యస్థితుఁడ వగు మేల చెప్పఁ • జేయుము వీరికి. 295

క. నిర్మానుడవై యిటు దుష్కర్మంబునఁ గాక బంధుఁజనదుఁబుమువో
నిర్మలవంశావమతిక, వర్కముఁ దొడి వాపవయ్య • వంగన మెన్నక.

296

తే. అల్లుఁ డల్పసంతోషి యా • నధికుఁ డైన

రాజు తన కెంత యున్నను • రాజ్యములను

మఱియు మఱియును బడయంగ • మతి యొనర్చు

నిట్లు శ్రుతియధర్మ మై • యెనక మెనఁగు.

297

ఆ. కుక్క పాముకోటఁ గొఱకఁ బైఁ బడి దాని, కాటువలనఁ దాన • కడచనుగతి

శత్రు నోర్వ నీవు • చని చచ్చి వచ్చితి, వచ్చు టావ్ దిట్లు • వంశరీతి.

298

తా. పాణిపాఠము వచ్చు నంచు బెదరక • భావ్యంబు గా దండబ

్రజేసి గల్గొని డేగ పై దుముకఁ బేర్చి జేయుచందంబుక

బాణసారము నోర్చి నందుగొని భూపాలుం డనిక శాత్రవ

తాణిసీకిపైఁ బడక వలయు గోత్రం గీర్తి నర్పించుచుక.

299

తే. శింధుకాలారమట్టులు • లేటి వెలుగు

మొకముహూర్తమేని తుమాగ్నియో యనంగఁ

బొగ రవుల నుండఁబోకుము • పొమ్ము రణము

ఖమునయం దమానుషపరాక్రమము నెఱవ.

300

చ. జయ మగుఁ గాకయుండు నని • నల్పుట రాజకులై కధర్మ మ

ట్లయమునఁ గాక పాణిముల • నాగఁగ డాగినఁ గీర్తి వోయెడుక

భయ మగు భోగములే సెడును • బాలికుఁడై చెడు నీవు వుట్టి య

న్వయమును నేటిలోఁ గలవుఁవాడవు గాకుము వంశపాంసనా.

301

తే. శౌర్యనానధనాదుల • నద్యశంబు, నొందినట్టిడ పురుషుఁ డాన్యుండు పురుషుఁ

డనఁగ స్త్రీ యన నొప్ప విఁయ్యవని నీవు, వేడివై భైశ్యమున మన • వెలసి తకట.

సీ. అవమానభాజనం • బైననీకతమున, మే మెల్ల బ్రదుకంగ • లేము గడర

నిరమర్ష మతి వై నానీవు పాపపుంగలి, వే కాని సుతుఁడవు • నాకుఁ గావు

- నీయట్టివుత్రు నేనీరజాక్షియుఁ గన, కుండుఁ గా కని మొక్కుచుండు విధికిఁ
గానిమ్ము నీ వింక * నై నను బురుషుండ, వగుచేని పోరి కాఁయ త్తపశుము
తే, కాంతిదయ లిప్పు దగ వాయనంబు గాఁగ
హృదయమును జేసి యిది దుఃఖ * మిది ముఖంబు
నాక లెంపరి వై పోయి * లోక మెన్నఁ
బగఱ సాధించి నత్కిర్తి * బడయవయ్యు. 803
- క. అనినం దల్లికిఁ గొడు కి, ట్లనియెఁ నే జోరఁ బాలిసిన ట్లయినను నీ
మనమున దుఃఖము గా కొం, జొనరునె భాగ్యాదు లేటికో తలపోయె. 804
- వ. అనిన విదుల వెండియును. 805
- తే. అయిన లోకనింద్యచరిత్ర * లైనవారి, లోకముల నెల్లశత్రులు * లోకవంద్య
చరితు లగువారిలోకముల్ * స్వజనమందఁ, గలుగు నని సమ్మతించితిఁగలని కేను.
చ. అని మొసకట్ట కింట నిటు * లాఁడుదివోలె మెలంగుచేని నీ
ఘనతరకీర్తి వోవుటయ * కాక కులస్థులకీర్తియు జెడు
దనయ భుజాబలంబున ధనంబు గణించి మహీనురావళిం
దనువు ముఖంబుల నలుపు * దాన నిహంబుః బరంబుఁ గల్గెడు. 807
- చ. తులువలనోచలందుఁ బడి * దోర్బలముం బ్రకటింప కున్నరా
జుల గడిదొంగ నాఁబడు నహీనపరాక్రమ సింధురాజు నీ
బలమున కార్తుఁ డౌట వినవచ్చె బలంగము లెల్ల గూర్చి పొ
మ్మలఁతులు వారు వారిఁ దునుచూడుము వీరుము సాధ్యసం జెడ. 808
- వ. ఈదేహం బెప్పటి కైనం ద్రెట్లునదియ కాని జరామరణచరితం బయి యేండ్లు పూం
డ్లుండునది కాదు నీవు సమ్యగ్జయంబు నొందఁగలవాడ వని నీతండ్రి నీకు సంజ
యుం డని పేరిడియె నది సార్థకంబు గావించు మితియ కాక నీవు బాలుండవై
యున్ననాఁ జొక్కబ్రాహ్మణుఁడు దర్శనం బిచ్చి నిన్నుం గాంచి యీతండు పెరిగి
పెద్దవాడై ప్రాణక్షయంబునం బొందియు నభివృద్ధిం గాంచి మహారాజ్యం బేలు
ననియు నానతిచ్చె దానంజేసి కదా యివును నీవిజయంబు సిద్ధాంతికిరించి ని న్నిట్లు
ప్రేరేపించుచుంటి నిది యంతయు నెఱింగి యుద్ధంబునకు నన్నుద్ధుడై వగుము మా
తాడకు మూరకున్న నీవయిఁ బడి నీరాజ్య మరులు హరించిన మన మెల్లఁ గూటి
పేదల మై పరుల నాశ్రయించి జీవించవలయు నంతకన్నఁ జంతాకరం బెద్దియు

నుండదు నే నుత్తమకులంబునం బుట్టి యుత్తమోత్తమకులంబు సొచ్చి యుత్తముడైన
పతిగారవంబున కై నిన్నువంటికొడుకుం గాంచి తుద కిట్లు పరపిండాశనంబు నేయవల
సిన దాన నగుదునో యని చింతింతు నిట్లు నన్నును నాకోడలినిం జూచి చూచి నీ వెట్లు
నైతువో యాచకుల కెట్లు లే దందువో తలంచుకొనిన నాగుండియ లవియుచు
న్నయవి నా కిట్టికష్టపాటు వాటిలనీయకుము పేరుగలవాని నొక్కని నుక్కడంచిన
వృత్తు జంపినయింద్రునకుల భోజె బేరిగిం గావున జేవమెయి శత్రుసంహారంబు
గావించి సుప్రతిష్ఠితుండవై తొంటియట్ల సావీరకన్యకల కానందం బాపాదించుచు
స్వర్గద్వారోపగం బయిరాద్యక్షులం బనుభవించు మనిన నెందయుండు తల్లి
కిట్లనియె.

309

మ. అకటా నీహృదయం బయోమయము కష్టాచారభూయిష్టమై

ప్రకటింపంబడుత్రాధర్మమును సంభావించి కీర్తించుచు

వికలస్వారంభత నేకపుత్రుని నను నీవీక్షింప వన్యుంబరే

వికృతార్థంబునఁ జొచ్చి చంపఁ దలఁ తుఁదేవీగిల్ల కొక్కింతయు.

310

వ. అనినం గొడుకునకుఁ దల్లి మఱియును.

311

నీ. ధర్మార్థములకు విద్యాంసు లవస్థలం, బడక తీరదు గానఁ • బలికితి నిటు

కులధర్మమును దీర్చు • దలచి యిట్లువదేశమిటుట వాత్సల్యమేయెఱిగి కొనఁగఁ

నే నుపేక్షించితిఁనేని నీ కపక్షిర్తి దగిలించి దయఁ లేనిదాన నగుదుఁ

దెలివి లేకుండుటవలనఁ గార్యాకార్యముల నీ వెఱుంగనిమూఢుడ వయి

తే, ప్రాణముల కానవడక త్రొత్తమునఁ బోరి

జయముఁ గొని రాజ్యనుఖమును • జచ్చి నెవ్వ

సౌఖ్య మందు మిరెంటిలోఁ • జలుప కొకటి

జరుపుచుండిన నామనఃశ్శాంతి గాదు.

312

తే. ప్రాజ్ఞుడు ప్రియాప్రియంబులు • పరఁగిన్వూ దుచితరీతిని వర్తించు • మర్చి నెవడు

నీవలెం బ్రాణములమీఁద • నమ్మిజేసి, తనదుకర్తవ్య మెవ్వడుం • దప్పఁ జరయ. 313

ఉ. నావును సంజయుం డనియె • నావయిఁ బ్రేముడి వీడి యిట్లనం

బోవుట పాడియే వెడఁగుఁబోకలఁ బోకుము నాకు సేనలు

లేవు ధనంబు లే దరుల • నే నెటు లోర్వఁగఁ జాలువాడఁ ద

ల్లి వివరించి చెప్పఁగదఁవే యన నాయుమ వాని కిట్లున.

314

క. దయ లేక వనువఁ బుత్రునినయిఁ దల్లికిఁ బ్రేమ లేదు • పలుకఁగ నవునే

నయమున జతనిందిన నగు, జయ మని నే నెఱిగి పలుక • జంకను దండీ. 315

వ. ప్రాజ్ఞః ధైరవాః డర్శానర్థవిచారంబు గావించి కార్యంబునకుం గడంగవలయు మొఱ
కుడనంబునంజేసి కేవలకోపావేశంబునం జేసినకార్యంబు సెడు నే నెట్లు చేయుదు
నని కడగండ్లకుం జంతునున్నవాఁ డెప్పుటికిని గార్యంబు సేయంజాలండు సుప్ర
యత్నం బెప్పటికి వ్యర్థంబు గాదు ప్రతికూలంబు పరిత్యాజ్యంబు కాని యది తెలి
యట దుర్లభంబు గావునఁ గార్యంబు కర్తవ్యం బని తత్పిద్ధికిం వసినయూపాయంబు
పన్నవలయు నాకర్ణించుము మున్ను నుగళావరోపూర్వ్యంబుగా బ్రాహ్మణుల
వారాధించి తత్ప్రసాదంబున నస్త్రుశస్త్రబలం బలవరంబుకొని పురుషార్థంబున
గ్రుద్ధుల లుభులు పరిహస్తులు వోగుమని కిచ్చుట ను. బియ్యంబు లాపటయు
మున్నగా ననేకప్రకారంబుల భేదంబు పుట్టించిన వారు ని ప్పనువర్తింతు రిట్లు
పెక్కండు నీకుఁ వోడ్పడిపడంపడి శత్రుగాఁజ నీకు వెఱచడిచి యుండు నీవు
సామ్రాజ్యసుఖం బనుభవించు వట్లు కాక నిరుత్సాహంబున నుంటివేని ని న్నెవ్వరు
నాశ్రయింపరు బంధుమిత్రాదులుం బరిత్యజింతురు భయత్రస్తుం డయినరాజు
సమాత్యులును ధిక్కరింతురు కావున నీవు భయం బుడిగి ప్రవర్తింపుము నీ
వెఱుంగనికోశము లెన్నియో కలవు నే నెఱుంగుదు నవి యన్నియుం గొని సుహృదు
లగువారు పెక్కండు గలరు వారి నెల్లం గూర్చుకొని శత్రుంజయుండ వగు మనిన
సంజయుండు తల్లి నీయుపన్యాసం బమృతప్రాయం బయ్యె నామనోరోగంబు వాసె
నే నింక నెట్టిదుష్కరకార్యంబు లయినం జేయ నోవుదు నని సంజయుండు తల్లి
చెప్పినచొప్పునం జేసి సింధురాజుం జయిని జనయిత్రీకి మనఃప్రియం బాపాదించె
నని చెప్పి.

816

——— కుంతి తనకొడుకుల ముత్తజంబు గలుగం జెప్పి అచ్చట. ———

చ. ఇది బయనామకం బయి మఃహిం బాలుపొందుమహేతిహాస మి
య్యది వినినక విభ్రం జరిజయంబునఁ బొంది పొనుగు నెట్టియో
పదలును వాని నంటవు శుభం బగు భామిని నీరుమోసి నం
పదలకు నాలవాల మయి • భానిలుపుత్తునిఁ గాంచి మించెమఱ.

317

వ. అని యిట్లు నేఁ జెప్పితి నని శత్రువీడితుం డయిన మాయజాతశత్రునకుం జెప్పి. 318
ఉ. క్షుత్రియుఁ ధైరవాఁ డెవుడు • శౌర్యముచెంపున విక్రమించి తా
శత్రుల నుక్కడంచి ధర • శాశ్వతకీర్తిని గాంచి యెందు నే
మాత్రముఁ దీసిపోవక నశించిరీతి నెసంగఁ జోలుఁ గా
కాత్రీముతోఁ బరాన్నమున • కంజలిసేయుదు నుంటఁ జోలునే.

819

వ. పిమ్మట భీమార్జుననకులనహదేవులం బిలిచి.

320

- తే. ఉత్తమతృతీకులమునం • దెత్తి జన్మ, మిట్టిసీచవుఁగూటికి • నియ్యకొలు
సేయు టుచితము కాదొ మీరే యెడంద, నరసి తగునట్లు నడుఁ జను • మంబుజాక్ష.
- శా. విష్వచ్చుండు జనించి నప్పు మొయు లీపీరుండు స్వారాట్రముం
డివిశ్వంబున న్లెశత్రుల శరాఃపీనప్రభావంబునఁ
ద్రవ్యం జేయును వానుదేవుఁడలిమిం • దీపించి యంచుం గడుఁ
మవ్వం బై నరవంబునం బలికెఁ గృష్ణా వ్యర్థమే యంతయుఁ. 322
- క. ధర్మమ యుండినయేనిఁ, నిర్మల మగువింటివాకు • నిశ్చయ మగు నో
ధర్మావతార నే నిదె, ధర్మమునకు మొక్కుదానఁ • దద్దయు భక్తిఁ. 323
- తే. విజయునిం గాంచి వినువాకు • వితగఁ జేయ, కెల్లకారపులం చున్మి • యీత్ర నప్త
మైనపితృశ్రమమును మెచ్చునట్లు మరల, నుద్ధరింపు మనుచుఁ జెప్ప • మిద్ధచేఁ. 324
- తే. భీమసేనునిఁ గని నీవు • భీమబలుఁడ, పరులు చేసినచేతలు • నట్టిసీదు
ప్రతిసలుం దలపోసి తృప్తి మగునేని, యార్యధర్మము పాటింపు • మనుము కృష్ణ.
- తే. నకులనపాదేవులం బిల్చి • నాచుదేవుఁరిత యంతయుఁ దెలిపి యతియవధాటి
పుత్రులం గన్నఫల మెట్లుఁపొందఁ గలదొ, తెలిసి వర్తింపఁ దగు ననిఁ తెలుపుమయ్య.
- ఉ. కొడలు పడ్డపాటు లవి • కొంచెము గావు నభాస్థలంబునం
దీడిచివుచ్చి పేలి రవియెల్లఁ దలంచినఁ గారవాల్మిపై
వీడదు కోవ ముల్లమును • వేచెడు దుఃఖము చిచ్చునోలె నై
కూడునె యిట్లు లొడ్లిడినఁకూటివయిం జవిసేయ వీరికిఁ. 327
- తే. ద్రోవదిం బిల్చి లాలించి • దేవి నీవు, నీవడినపాటు లెల్లను • నీవతూలకు
నోలి నజిగించి తల్లి యె • ట్లాపి తెలుపునట్లు బోధించి పురికొల్పు • మనుము దేవ.
- చ. ఇటు లిటు లంచు నేమిటికి • నేనిపు డంట వృకోదరాక్షసులే
దిటపడి నీడుసాయమున • దేవనదీనుతకుంభనభవో
త్కటపరిక్షణాంచితము • దాయలసైన్యము కుప్పుగూల్చున
ప్పటికిఁ గదా నుఖంపడుఁ • పంకరుహేక్షణ నామనంబునఁ. 329
- క. వేలుపుల నైన నేలకు, గోలకునుం దేరఁ గలుగుఁకొవిడుఁడవు నీ
వాలమునఁ బ్రాపు గల వని, నాలోనఁ నమ్మియుంటి • నలినదళాక్షా. 330
- వ. దేవా నే నిట్లు కుశలంబున నున్నదాన ననియు వారికుశలం బడిగిరి ననియు నాకొ
డుకులకుం గోడలికిం జెప్ప మీవు పోయిరమ్ము నీమార్గంబున పుభం బగుఁ గార
మని దీవించి యంపివుచ్చుటయు నప్పుండరికాక్షుండు పాండురాజమహిషికిం బ్రద

క్షీణప్రణామంబు లాచరించి పంచాసనగమనంబునం బరిక్రమించి యించుక చని త
న్ననుసరించినభీష్మద్రోణాదుల నెల్ల నిలువ నియమించి మించినవేడ్క సాత్యకితో
రథావరోహణంబు గావించి కానీనుం గాంచి నీవు న స్తుంపివత్తు ర మ్మని రథం
జెక్కించుకొని కదలిపోయె నంతఁ జారు లెల్లరుం బిండుగట్టి తమలోన. 831

మ. హితవుం గోరి జనార్దనుం డిటకుఁ దా • నేలేంచి యెన్నేనియుగ
గతులం జెప్పచు బుజ్జగించియును వికాశింపిం బ్రయోగించుచు
మతిఁ గోపించియు నంధినేనుఁ డలఁచెక్ • మాతృవర్షమగ్నాత్మ్య లీ
ధృతరాష్ట్రాత్మజ లియ్యో రతనిబుద్ధిం జావ నై పోవ నై. 832

వ. అని యనేకప్రకారంబుల గుజగుజలువోవుచుండఁ బుండరీకాక్షుండు పురంబు వీడి
చనియె ధృతరాష్ట్రాదులును మగిడి కొలుపునీరి రవ్వచు భీష్మద్రోణు లక్కుంతీవాక్య
శ్రవణసంజాతసంజ్వరు లై మర్యోధనుం డిలకించి. 833

—◆— భీష్మద్రోణులు దుర్యోధనునకు హితంబు చెప్పట. —◆—

ఉ. వింటివె ధార్తరాష్ట్ర యదుఃపీరునినన్నిధిఁ గుంతి యెంతగాఁ
గంటకమాడనో విననఁకాలమున న్మదు లక్కసించె న
వ్వంటన చేసితీరుదురు • విక్రమసింహులు పాండుపుత్రు లో
తుంటరి మీఁ దెలుంగ కిటు • త్రుళ్లుచునుంటివి చెప్ప నేటికి. 834

వ. అప్పాండురాజనందనులు. 835

మత్తకోకిలము. ‡ తల్లి చెప్పినచొప్పునం దెగి • తా రొనర్తురు గాని ని
న్నెల్లనెల్లనఁ జోవనీయ రియత్ర లేనిబలంబునఁ
జెల్లియుండిరి రాజ్యభాగముఁ • జెందకుండఁగ నంధికి
వలె నాఁగఁ దలంప రెంతయు • వాడులాడుదు రోర్పునఁ. 836

తే. ఎన్ని యిడుమలఁ జెట్టిన • నీవు వారు, సైచియుండిరి ధర్మపాశములఁ జక్కి
యిన్ని నాల్లింక నిట్లుండ • రెన్న దుగ్రీవదనుత కొనర్చినపాట్లు సైఁచునవి యొక్కొ.

మ. సుకృతాస్తుండు కపిధ్వజుండు భుజసంస్తుత్యుండు వాతాత్మజుం
డకలంకప్రతిభాంచితుండు నకులుం • జాయోధనాసాధ్యది
వ్యకలుం దానహదేవుఁడు సకలలోకాధ్యుండు కృష్ణుండు ర
క్షకులై యుండ యుధిష్ఠిరుం డనిఁ బాసంఁగం జేయ కేలుండెడు. 838

మ. వినియుం బొందియు నుంటి కాదె నరుదోఁవీర్యవభావంబు నిం
ద్రునకుం దీరనికాలకేయుల ననిం • ద్రుంచె నిర్వరాటావని

* అక్కసించె=నంతాసించె. ‡ ఇయత్ర=హద్దు.

- నిను సీవారిని దోలి లేళ్లవగిదిగ • బెట్టించె గోవాతముగ
మనిచెగ మిమ్ముల ఘోషయాత్ర కరుగగ • మ్రుందించి గంధర్వలగ. 339
- ఉ. ఇప్పటి కైన శాంతిని వహించి నృపాత్మజ సీవుఁ దమ్ములుం
ద ప్పినుమంత లేని గుణాధన్యుల మాన్యులఁ బాండవేయులగ
మె ప్పొడఁగూడ నేగి కని • మెత్తనిదిత్తముతోడ వేడుకో
మెప్పును వారు నిన్నుఁ బరమోత్తుకతం గని మెత్తురిత్తిగ. 340
- క. తనకాళ్లఁ బడిననిన్నుం, గని ధర్మజుఁ డెత్తి క్రుచ్చి • కాఁగిట నిడి నేఁ
డనుజులకంటెం గారవమున మన్నించెడిని నేరముం దలఁప కెదగ. 341
- క. కరుణాఘః డాతఁ డీ వక్తరణిం గావించి వానికరుణకు నెలవై
ధర యేల సగుచు బ్రదుకుము, వెరవరివై యనికఁ గాక • వెలయుము వత్సా. 342
- చ. అని మొనకట్టఁబోకు మది • యందఱకుఁ హిత మెల్లరాజులుగ
జనుదురు వీండ్ల కాప్తవచఁనంబు సమాదరణీయ మట్లు చే
యనియెడలం బ్రజాక్షయము • యయ్యెడు దాని కొగిగ నిమిత్తముల్
గన నగుచుండు నీ కవలఁ • గాతీయనొందగ నొ సవశ్యముగ. 343
- వ. అనిస నధోముఖుండై దుర్యోధనుండు బొమలు ముడివడ నూరక కోఱచూపులం
జూచుచుండె నట్టియెడ దేవవృతుండు వెండియును. 344
- క. గొనముల ప్రోవై సత్యంబునకుం దా వై నపాథుఁ • బోర నెదుర్పం
జనువాడ నింతకంటెగ, ఘనతరదుఃఖం బొకండు • గల్గునె యెందుగ. 345
- వ. అంత భారద్వాజుండును. 346
- కా. అశ్వత్థామకు మించినట్టితనయుం • డై భక్తివిశ్వాసముల్
శశ్వదీరి మనంబునం దగుల నిచ్చుల్ సన్ను నేవించునా
విశ్వవస్తువికమాంచితు వరుగ • వేరంబున న్మార్గొనగ
విశ్వాసం బొనరించినాడ నిని నీ • నే నెంత క్రూరుండనో. 347
- తే. బ్రహ్మణుడ నయ్యు క్షత్రధర్మంబ పూని, పుత్రకులఁ బోనివారితోఁ • బోరొనర్ప
నుంటి నోడై వమా యిట్టు • లోపి తకట, క్షత్రజీవిక యెంతటికష్ట మొక్కొ. 348
- వ. అని మఱియు గాంధారేయుదిక్కు మొగంబై. 349
- ఉ. తాతయుఁ దండ్రీయుగ గురువు • డై వము చెప్పినమాట లైన నీ
చేతమునం దొకింతయును • జేరకపోయెను మేటిస్సైన్యముల్
నాతల నుండెఁ బాండుసుతులగ మడియించెద నంచు నెంచె డీ
భూతల మెల్ల వారికయి • పోకడఁబెట్టగ నుండెఁ బ్రాణముల్. 350

శా. వారుక వీరును లెక్క యేమిటికి దేవవ్రాతముక వారికై
పోరక వచ్చు గుబేరు డెల్లధనముం * బొందించు నిండ్రండును
గూరాత్తంబుల నిచ్చు మాను లని మేల్ * గొండంచు దీనింత్తు లో
కారాధ్యుం డగుకృష్ణు డందుఁ గలఁ డీవా గెల్లు వావీరులక. 351

చ. కుడిచితి మెల్లభోగములు * కొల్చితి మార్యుల కిచ్చి వేల్కిరి
దొడరితి మెల్లవిద్యలనుఁ * దోగితి మింతకు మాకు నాయువుక
గడనవచ్చె నెట్లయినఁ * గాని విచారము లేదు పెక్కు లేం
డ్లదరఁగ నై ననీ విటు మహావద నందుదు వంచుఁ గుందుడుక. 352

తే. బ్రహ్మఁబండును గావునఁ బలుకుచుంటి, మఱియు మఱియును నత్సనా మాటవిచుచు
పాండవులతోడఁ బోరాడి * బ్రదుకు చెఱచు, కొన్నవాడవు కాకు మోయన్న నీవు.

వ. అని పలుకుచున్న వారి నిరాకరించి దుర్యోధనుఁ దూరకుండె నంత నం దున్న వా
రందఱును లేచి నిజనివాసంబులకుం జనిరి ధృతరాష్ట్రుండును నభ్యంతరమందిరంబున
కరిగి నంజయు రావించి రహస్యంబున నిట్లనియె. 354

—◆— శ్రీకృష్ణుడు కర్ణునితో రహస్యములు పలుకుట. —◆—

క. * రాధేయుం దనరథమున, మాధవుఁ డిడుకొంచుఁ బోయె * మన్నించి యటక
బోధించె నెట్లతని కా, బోధలు మృదులములొ తీట్లఁములొ తెలుపఁ గడే. 355

వ. అనిన నతండు వాని కిట్లనియె నట్లు వాణ్ణేయుండు రాధేయుం గొని కొంత చని
యేకాంతంబున నిట్లనియె. 356

తే. నీవు కడుఁ బెద్ద లగువారి సేవ చేసి, ధర్మశాస్త్రరహస్యముల్ * దగ నెఱింగి
నట్టివాడవు చెప్పెద * నాలకింపు, మవహితాత్ముడ నై కరుఁప్రసర తెలియ. 357

సీ. కన్నియయై కుంతి * యున్నప్పు డామెకు, వఱిగితి నీ వర్కువరమునలనఁ
గాంఠేయుడవు గాని * కావు రాధేయుడ, వరయఁ బాండవులకు * నగ్రజుడవు
తలడిగివంకను వారు * తల్లివంకను మేము, నీకు సంబంధులఁమే కద మ్య
నావెంటఁ జనుడెమ్ము * నీ వన్న విని వారి, కెఱిగింతు నెఱిగి వా * రెల్ల నిన్ను

* శ్రీకృష్ణుడు కర్ణునితోఁ జెప్పినరహస్యము ధృతరాష్ట్రునకు పంజయుండు చెప్పినట్లును ధృత
రాష్ట్రుఁ డెఱింగినట్లును దిక్కవసోమయాజిభారతమున లేదు. అన్ని సంస్కృతశ్రుతులందు నిట్లు
న్నది. ఇది నమంజు మనియే నాయభిప్రాయము. కర్ణుడు సహజకవచకుండలములతో నూర్పు
నకుఁ బుట్టినమహానుభావుఁ డని యెఱింగినవనకఁ దనకొడుకునకు విజయము సిద్ధాంతిఁకరించుకొని
దృఢనిశ్చయముతో నుండుటకుఁ గారణ మగును.

తే. మ్రొక్కి తండ్రివరగా భక్తి • నక్కొనంగ, నేవ నేయుదు రంతకు • నీవ దొరపు
వృష్టిభోజాంధకులు పాండవేయు లెల్ల, నీదులెంకలు నీయాజ్ఞ • నిలుచు జగము.
తే. నిన్నుఁ గురుదేశవతిఁ గాఁగఁ నమ్ముఁ జేసి, నేను నీతమ్ములును సుతులఁ నిఖిల ధరఁకి
ధవులు ధామ్ములు చుదకుంధఁ తతులు జెచ్చి, వేడ్కఁ బట్టాభిషిక్తుఁగాఁ వింతు మిపుడ.

నీ. రాజ్యాభిషేకవిరాజమానుం డయి, మంగళోత్సవములఁ • బాంగుసవును
నీరథంబున నుండి • నీకు వీనన లిడు, యువరాజజాతశాంత్రపుడు భక్తి
శ్రేయతాతపత్రము • వాతాశ్రుజాడు వట్టు, నారధ్య మొసరించు • సవ్యసాచి
కవల పృత్యాసన్ను • లపును నేవీంతురు, బ్రాహ్మదేయానుబంధం • దవిలి యుండు
తే, మఱియుఁ బాంచాలయాదవఁ సుత్యుకేకయాదిభూవతులును నేను • నన్నియెడల
బలసి నిజ బరివేష్టించి • కొలుచుచుండు, మలరి దేవేంద్రవైభవ • మందు మీపు.

క. ద్రోవది ని న్నాటవవతి, గా వరుసం బొందఁగలడు • కౌతుకవిధిమైఁ
గావించు సగ్నికార్యము, దా వేలుపుటాజ్ఞఁ బాలి • ధామ్ముడు నికుఁ. 361

వ. ఇ ట్లఖండమండలాధిపతి వైశనీకుం బురోగములై ద్రవిషులు నాంధ్రులుం గుం
లులుఁ దాలచరులుఁ జుచువులు రేణువులు లోనగువా రెల్లనాఁడుం గొలుచు
చుండురు నీవు భ్రాతృపుత్రపరివారపరివృతుండవై సత్సత్పరివృతుం దైవచంద్రుని
మాడ్కిం దేజరిల్లుచు రాజ్యపాలనంబు గావింపు మిట్లై న నిన్నుఁ గన్నతల్లికిని
బంధుమిత్రాదులవను నుల్లంబు పల్లవంబు జేసినవాడ వగుదు వాలసింపక రమ్ము
పాండవులతోడ సాభాక్రియంబు నెఱపు మనన విని కర్ణం డవ్వండరీకాక్షు నిరీక్షించి
యి ట్లనియె. 362

—◆◆◆ కర్ణండు కృష్ణునకుఁ బ్రత్యుత్తరంబు లిచ్చుట. ◆◆◆—

శా. సౌహార్దంబునఁజేసి చెప్పితివి నాశ్వశ్రేయినుం బెంచి నుం
దేహం బిం దినుసుంత లే దయిం నో, దేవా వచింతుఁ విసం
గా హర్షింపుము నీవు చెప్పినది నిఁకం బంచు నూహించితిఁ
మోహింపం జూచి పాంచుపుత్రుండను నేనుం ధర్మమార్గంబునకె. 363

ఉ. కన్నయ యైననాఁడు నన్నుఁ • గాంచి విభావమశాసనంబున
స్వన్న చెడంగ నేటఁ బడవైచి చనెం బృథ ప్రేమ లేక తా
నన్నది నీటిలో సధరఁ ధామ్యుడు సూతుఁడు పట్టితెచ్చి యి
చ్చు న్ననుఁ బెంచె రాధ యనుసాధ్యకి నిచ్చి ప్రియంబు హెచ్చుగఁ. 364

ఆ. చేతులందు రాధ • చిన్ని బాలుని నన్నుఁ, బెట్టుకొన్నయంత • బిట్టు చేపెఁ
జన్నుదోయి న్నేహఁసౌహార్దమునఁజేసి, తాన కన్నయట్లు • తలచి పెంచె. 365

- క. లాలామూత్రపురీషము, లోలిం దహమేన నింక • నోడక నా కే
వేళం బెట్టుచుఁ బోయుచు, లాలించుచుఁ జెంచె రాధ • లలితవిధముకా. 366
- తే. జాతకర్మాదిసకలసంస్కారములను
సౌహృదింబున నూతుడు • నలిపి నాకు
నిలిపె వసుషేణుఁ డనుచేరు • నేను వారిఁ
దలఁచి తలిదండ్రు లని భక్తిఁ • గొలుచుచుందు. 367
- క. తెలిసినవాఁడవు నీ వని, పలికితి కద నన్ను నేన • పరికింపక వా
రలకుఁ సుతకృత్రిములం, జలుపక విడనాడి రాఁగఁ • జనునే చెపుమా. 368
- తే. మఱియు ననుజాలుఁ దనుజాలుఁమానిసులును, గలరు పెక్కంపువారిపైఁగలదునాకుఁ
దెగనిప్రేముడి దానిని • ద్రెంచివైచి, వెడలిపో మది గొల్పునే • జకజవాభ. 369
- మ. ఇదియుం గాక నుయోధనుండు వసుధాధీశుండు తా నయ్యు న
నృది సోదర్యులకన్న మిన్న యుచుచు • మన్నించి నాయుండు సౌ
హృదముం జెంచి తనంతవానిగ నను • హెచ్చిల్లఁగాఁ జేసి వా
ని దలిర్చుక సకలంబు నావయిఁ బ్రతిష్ఠించెం గదా పేముడిక. 370
- క. ఓభుడు నరునకు నే నని, భూపాలాశ్మజుడు పాండుఁపుత్రులతోఁ దా
నీవగిదిఁ బగకుఁ జూచ్చెం, గాపురుఁడుడ నగుచుఁ బోవఁగా నా కగునే. 371
- క. కట్టినఁ గొట్టినఁ గిట్టిన, నెట్టిభయం బైనఁగాని • యే లోభమునకా
బట్టు విడి యన్యతగతికిం, బట్టగుటకు నుత్సహింపఁ • బంకజనాభా. 372
- ఉ. ఈపు హితంబు గోరి వదిలియించితి నీవచనంబుపెంపునకా
నావలసం బ్రియంబునఁ జనంగల రాఘవగన్నబిడ్డ తే
దేవిధ మైన నా ననుచు • నే నట వచ్చితి నంచు నెంచు మ
ష్టావిధ మప్రతిష్ఠ కయ్యనట్లగు నాకును నవ్యసాచిక. 373
- మ. మనయ్యామృతము బాహిరంబు నెనరింపం బోకు మే మన్న న
న్ననఘం దాయమనందనుం డెఱిగెనే • నర్పించు నీరాభ్యు మె
ల్లను నా కీధృతరాష్ట్రానందసునికేలం బెట్టుదుం ధార్మికుం
డని పేరండనవాఁ డతండ్రి యొడఁచుండై యుండ నర్హుం డిగు. 374
- వ. మఱియు మరున్నందన, మాదోయ, ద్రాపదోయ, సౌభదోయ, సాత్యకి, ధృష్ట
ద్యుమ్ను, శిఖికి, చకితాన, కేక, యోత్రమోజో, యుధామన్యు, చైద్య, కుంతి
భోజ, శ్రేణజ, ద్విరాట, ద్రుపద, ప్రభృతు లైనయోధాగ్రగణ్యు లెల్లం దనకు

దోషునూప జగదారాధ్యుండ వైసనీపు సారధ్యంబు సాగింపం బెంపుమిగిలి నిలింప
నాధనందనుండు యోధయై మహాయుద్ధంబునకు సన్నద్ధం డై సధర్మరాజునకు విజ
యంబు సిగ్గాంతం బని యెఱుంగుదు నాకర్ణింపు మింక నీ వ్రవదీప్తవై యాధ్వ
ర్యవం బొనర్చుచుండ ధర్మరాజు బ్రహ్మయు, భీష్మత్సుండు హేమాతయు, భీముండు
పౌండ్రీతయు, సాధదుగ్ధిం దుద్ధాతయు, సాత్యకి ప్రతివస్తాతయు, మాద్రేయులు శామి
త్రకార్యధుర్యులును, స్థిపద్రోణశిష్యు లగు రాజన్యులు సదన్యులును, ఘటోత్క
చుండు శంఖమరదభేరిసింహనాదంబుల సుబ్రహ్మణ్యహాస్యం బొనరించువాడు నై
తమతమకార్యంబులు నిర్వర్తించుచుండ గాండీవంబును గవదోనలును (సుక్ర)వంబు
లుగా రధధ్వజపత్రులు యూపస్తంభంబులుగా వత్సనాశీకనారాచాదులు సోమ
కలశంబులుగా నానావిధకపాలాదులు పురోడాశంబులుగా రుధిరపూరం బాజ్య
దిహవిస్సుగా గదాశక్తితోమరాదు లిద్ధపరిధులుగా నైంధ్రపాశుపతాదులు మంత్రం
బులుగా వివిధధనుర్ముక్తేష్వరలు సోమంబులుగా ధార్తరాష్ట్రసైన్యంబు వశునమహా
హంబుగా దుశ్శాసనరుధిరంబు సోమపానంబుగా ముత్యునుం గలరణసాధనంబు
లనేకవిధయజ్ఞసాధనంబులుగాఁ బాండవసైన్యంబు దీక్షితాయనిగాఁ గొని కాలపు
రుషుండు దీక్షితుండై రణయజ్ఞంబు సేయువాఁ డందు నావతనంబు చయనంబును
భీష్మద్రోణాదిపతనంబు యజ్ఞావసానంబును దుర్యోధనాదినిధనంబు యజ్ఞసమాప్తి
యును హతనాధాత్మజ లగుకురుప్రీలవరిచేవనం బవభృథంబును నై కురుక్షేత్రం
బున విద్యావయోవృద్ధు లగుక్షత్రియులకు వ్యర్థమరణంబు గాక సార్థకం బైనసార్థ
శత్రునిధనంబు నొందఁ గలిగి వీరవృత్తంబు నివాసయోగ్యం బగుం గావున సంగ్రా
మంబు సర్వవిధంబుల విధినంతల్పితంబు దాని కెవ్వ రెవ్విధంబున నడ్డం దలంచిన
నొక్కించుకయన నడ్డంకి రాజుఁ దని రాధేయుండు వెండియును. 375

4. భూరిధరంబు లెందనుకఁ • బొల్పగుచుండునొ వార్ధు లావగల్
ధారణి యెంతదాఁకఁ బ్రీతిఁతస్థితి నురచునొ యెంతదాఁక నీ
భారతయుద్ధముఁ బుధులు • వ్రస్తుతి సేయుచునుండు రెండునఁ
గిరితి రాజచంద్రులకుఁ • గ్రిందును మీఁదును బొందఁ గల్గెడిక. 876

5. అది యట్టిద కావున. 877

6. వెనుదీయనీక ధర్మజు, ససికిం బురికొల్పి తేర • నాయితవడు మో
ఘనభుజ నావుడు సప్రవచు, వనజాక్షుఁడు పలికె నిట్లు • వానికి ముత్యము. 878

—◆◆◆ శ్రీకృష్ణుండు కర్ణుని వీడ్కొని యుపస్థాప్యంబునకుం జనుట, ◆◆◆—

7. పౌభు వయి రాజ్య మేలుకొనుఁభాగ్యము నీదులలాటపట్టికఁ
శుభముగ వ్రాయఁ డేము విధి • చూడఁగ నేన సమస్తరాజ్యముఁ

విభవముతోడ నీ కిడుమ • వేడ్కమెయిం గొని యేలుకొమ్ము నా
నభము శుభం బెఱుంగ నటు • లాడెద వేటికి నీవు వెట్టివో.

879

క. పోరైన జయము పొందు, త్మొరమణాత్మజుల కగును • సందేహము లే
దోరాబ్రవీయ వినుమీ, కారవసంతతికి జేటుకాలమ్ము యగున్.

880

సీ. జవహూమనిష్ఠలం • జలిపి ధర్మజుఁ డుగ్ర, తేజుఁడై మీసేనఁ • ప్రేమసపుడు
కపికేతనము గ్రాల • గాండీవి భీష్మాది, యోధుల సుఱుమాడుఁ యున్నపుడు
గుడఁ బూని భీముండు • కదిసి దుశ్శాసనుం, గూల్చి వక్షమునెత్తు • గ్రోలునపుడు
మాద్రేయు లెంతయు • రాద్రొబుమై ధార్త, రాష్ట్రులఁ దూలించి • గ్రాలునపుడు
తే, కృతయుగాదిధర్మము లయి • యెసఁగుఁడైర్వ, సాహసాదుల నిడనాడి • స్వాంతమందుఁ
గలియుగంబున ధర్మమై • కానఁబడుభ, యాదులం బొంది కుండెనయ్య నీవు. 881

వ. కానిమ్ము నీవు నామాట విని పాండవులం గూడ రాని మాయ నిక్కువంజేని నీ
విటసుండి మరలిపోమ్ము పోయి పోయిపోక నీకాలంబు సమత్తోష్ణంబును దృఢజల
కావ్యసమృద్ధంబును సర్వావధీశులభరితంబును నై యున్నయు నేటి కేమనాల్లమీఁద
సమావాస్య వచ్చు శక్తిదేవతాకం బైనయప్పణ్యదింబు నాయోధనారంభంబుం
జేయ నొప్పు నని భీష్మద్రోణాదియోధాగ్రయాయులకును పురోహదాదికుమారవర్గం
బునకును దక్కిన రాజలోకంబునకును జెప్ప మేమును సన్నద్ధులమై యుద్ధంబునకు
సిద్ధంబయ్యెద మెల్లవారు నెల్లవిధంబుల శస్త్రాస్త్రవినిష్కృతై యుత్తమగతులం బడ
యఁ గలుగుదురు గాక యనిన రాధేయుండు రాధాశత్రుం గాంచి యిట్లనియె.

అ. ఎఱిగి యెఱిగి యిట్లు • లేటికి నన్ను మోహింపఁడుఁ దలఁతు • వెన్నియే ని
మిత్తిములును దోచు • నిత్రటిఁ గురుపాండవులను ఘోరముర • మిలఁ బొనంగు.

తే. ఆజముఖమున రాజులు • రాజపుత్రు, లెల్ల శస్త్రాగ్రదగ్ధులై • తెల్లగలరు
ధరణి యంతయు రుధిరకర్ణమము గాఁగ, నగు నెఱంగుదుఁ జెప్పనేలయ్య నాకు. 884

తే. జయము పాండవులకు సపఁజయము ధార్త, రాష్ట్రులకఁ దప్ప దానహంబునందు
నేను నాద్రోణభీష్ములు • నిఖిలజనులు, గాండీంగ్నిఁ బ్రవేశింపఁగలమ నూవె.

వ. అని మఱియును.

886

క. జీవించియుంటినే నని, కావల దర్శింతు ననఁ • నటు కాదేనిన్
జేవరదర్శన మాన్వ, గ్రావరణమునంద కల్లు • నది నిశ్చయమై.

887

వ. అని చెప్పి యెప్పించి యప్పుండరికాక్షుం గొఁగిలించుకొని కానీనుం ధారధంబు డిగ్గి
నిజరథం బెక్కి మమ్ముం గలిసికొని మాపంట నిట వచ్చె నచ్యుతుండును సాత్యకి

నమేతుండై సమము నను మని సారథిం వజ్జివివలుకుచు వాయువేగంబున నుపస్థా
వ్యపురంబునకుం జనియె నని చెప్పి సంజయుండు ధృతరాష్ట్రానుజ్ఞాతుండై నిజనివా
సంబునకుం జనియె నప్పుడు విదురుండు పృథాదేవిమందిరంబునకుం జని సాదాభివం
దనంబు చేసి యిట్లనియె.

888

—•— విదురుండు కుంతిం గవి పంధి కుసుమ యెఱింగించుట. —•—

మ. భగవంతుం డగువాను దేవుడు దగ్గఁ • వాక్రచ్చి సామం బాన
ర్పగఁ జూచెన్ విన నొల్ల రీతులువ లభ్యామర్దమం దెల్లరుం
డెగ నొక్కప్పుడే చేసి రక్కట కటా • దీనుండువోలెన్ ఘనుం
డగునీపుత్రుడు సాహృదంబునను జేయం జూచు పంధి నృదిన్.

889

ఉ. కాలము దీక్షింపట్టి డగుకౌరవనాథుఁ డధర్మవర్తి యై
బాలిశవృత్తికిం దిగ్విశుంభం బశుభం బిది యిది యంచు లోఁ
బోలువ లేక పుత్రు డెటు • పోయిన దా నటు వోయి పంధికిన్
మే లొడఁగూడఁ జేసెటకు • మేకొనఁడయ్యె నిఁ కేమి చెప్పదున్.

890

తే. కర్ణశకునిదుశ్శాసనుల్ కలఁచువారు, గాఁగ దుర్యోధనాదులకారణమునఁ
గురుకులవినాశం మగునొకొ యటన్నవగను గుమ్మ వట్టదు నాకుఁబగులు లేలు.

వ. అనిన విని కుంతి చింతింపచు.

892

మ. సమయంబు నైతివేర్చి పచ్చి యిటు యాచార్వావృత్తికిం జొచ్చియుం
దమపా లీయనికారణంబునను గ్రోధస్వాంతులై నానుతుల్
సమరంబుం బొనరించి బంధనముం • జంపంగఁ దా రుండురం
చుష్టిమదిన్ గుండెద ధార్తరాష్ట్రులపనుల్ • ను మ్మింతకున్ హేతువుల్.

898

వ. మన మేమి నేయవార మని పేరం బభినయించుచు సంభావించి విదురు నంపి
పుచ్చి తా నొక్కతెయుం గూర్చుండి దుర్యోధనుండు భీష్మద్రోణకర్ణలబలంబునం
గదా యింత వంతుకెక్కి యున్నట్లఁ డిందుఁ గర్ణం షొక్కరుండు దక్కఁ దక్కిన
వారు పాండవపక్షపాతు లని నే యుండుననుం గావున నే నిపుడ పోయి కర్ణుండు
నానూనుం డగు తెఱింగించి పాండ వుం డగునట్లు గావించు గాక యని నిశ్చ
యించి యతం డప్ప డనుష్ఠానార్థం భాగీరథీతీరంబున కిరిగియుంటం దెలిసి తా
నొకతక్కిమంబునం గదలి చని నూరా శ్రములుండై యూర్ధ్వబాహుండై జపించు

చున్నవై కర్తనం గాంచి వానివెనుచక్కిం గూరుచుండె నంతఁ గొంతవడికి జపాంతం
బగుటయు నతండు కన్ను విచ్చి తన్ను వెన్నంటి కూరుచున్నకన్నతల్లిం గనికృతాం
జలియై రాధాధిరఘులగోత్రనామంబులు సెప్పి పాదాభివందనంబు గావించి దేవీ నీ
విట విజయంచేయుట కేమికలంబు నే జేయంగలకార్య మెద్ది యానతి మృచిన
నయ్యమ్మ నయమ్మున నమ్మార్తాండనందనుని గారవించుచు నిట్లనియె 394

—◆◆◆ కుంతి కర్ణవకుఁ దన పుత్రుం దని తెలుపుట. ◆◆◆—

నీ. ఈపు కాంతేయుఁడవే కాని రాధేయుఁడవు గావు సూతకుంబుంబునందు
సధిరధునకుఁ బుట్ట • వరము నేఁ గుంతిభో, జునియింటఁ గన్నెనై • తనగనాఁడు
నాకుఁ బుట్టితి వరుఁడవృపావంబునఁ, గానీన పాండవాఁడ్రాజుఁడ వగుదు
ధర్మజాదులు నీకుఁ • దమ్ములు వారితోఁ, గలహించి పరులతోఁ • గలియఁ దగునె
ఆ, వీరి విడిచి నీవు • వారితోఁ గూడి నీ, తండ్రిరాజ్య మేలఁ • దలఁచు పెంత
యొప్పు నిట్లు నేయు • మోరండ్రి యినినారు, సకలలోకమునకు • సంతనంబు. 395

శా. సాధాత్రంబున రామకృష్ణులబలె • సందించి కల్లంజునుల్
విభ్రాజద్గతి నుండి రన్న వినియుఁ • విఖ్యాతి కై భ్రాతృమ
ధ్యభ్రాజిష్టుఁడ పైసనిన్నుఁ గనియుం • దారాగణాస్వీతు నా
శుభాంశుఁ విని కన్నయట్లు జగముల్ • శోభించు నోభానుజా. 396

ఆ, సకలలోకకర్మసాక్షికిం బుట్టియుఁ, బాండుపుత్రుఁ డైనఁవాడ వీవు
సూతపుత్రుఁ డనెను, పాండుమాలినవేరు, తగునటయ్య నీకుఁ • దనయ చెపుమ.

క. అని పలుకుచున్నసమయంబునఁ గుంతిదేవి సత్యము వదించె నిటుల్
పాసరింపు ముచుఁ గర్ణుడు, విన సేనమండలముచుండి • వెడలె న్నుడువుల్. 398

వ. అని తల్లిదండ్రు లిద్దఱుం బెద్దదడవు దవిలిచెప్పిన నప్పుడుమాగ్రగమ్యండు దానికి
మెత్తఁబడక నిశ్చలచిత్తుండై తల్లికి ట్లనియె. 399

ఉ. ఈవచనంబు నత్య మగుఁననియు నేచు గ్రహించ నెల్ల నో
దేవి దయావిహీన వయి • తెంపున నన్ను నడీజలంబునం
జావగ వైచి తప్త తెగి, పోయెను నీకును నాకు బాంధవం
బీవగ వేటి కిట్లు నను • నెవ్వరు యత్రియుఁ డంబు చెప్పమా. 400

తే. కుత్రనస్కారములకు నేఁ • గాక శూద్ర, జాతినంస్కారముల కయి • సూతసూతి
నైతి నీచయ్యనంతేసి • మాతృచేష్టి, తం బిటుండఁగ ననుఁ బిల్వఁ • దగునె యిట్లు.

- ఉ. నెమ్మది నీవు నాహితవు, నే తలపోయుచు నిట్లు నన్ను రా
ర మ్మని పిల్చుచుంటి విది • రమ్మమొకో మును గాక నేడు మా
తమ్ములు పొడుపుతు లని • దగ్గఱ శరీరినేని విన్నవా
రెమ్మొయి జెందనాడుదురొ • యెట్లగుదెంచునొ చెప్ప నేటికి. 402
- ఆ. కృష్ణనహితుఁ డైనఁజిష్ణునిఁ గని పోరు, తారసిల్లె ననుచుఁ • దాసు జంకి
లేనిబాంధవంబు • లేకయై మైకొని, కలసె వారితోడఁ • గర్జుఁ డనరె. 403
- ఉ. ఇయ్యవశీర్తి మోయుటకు • నేను సమర్థుడఁ గాను గాక న
నైయ్యెడ నొదలం గొని నఁరేశ్వరుఁ డే గల నంచు నమ్మి తా
నొయ్యనఁ బోరికిం దిగియె • నోచెల ముట్టఁగ వచ్చినట్లు నా
కయ్యవసీతుఁ బాసి చనునట్టిది ద్రోహము కాదె చెప్పమా. 404
- తే. ధార్తరాష్ట్రాన్నమును దిని • తనరునాకు, రాజముణ్ణి మిఁగుతటి వచ్చె • నోజనితి
కారవహితార్థమై నేను • బోరువాడఁ, బాండవులతోడ భుజశక్తి • పరివ్వనట్లు. 405
- మత్తకోకిలము. వీరమూలపు నీవు న న్నిటు • వేడ వచ్చితి కాన నా
పోర ధర్మజభీమసేనయఁముల్ కయిం బడిరేని నే
వారిఁ జంపఁదలంప నిక్కము • వానవాత్మజా నెక్కనిక
స్ఫూరసాయకవిధుఁ జేసి యశంబుఁ గాంచెన నంచఁగఁ. 406
- పంచచామరము. బలాధ్యుఁ డైననవ్యసాదిఁ • బట్టి చంపుటొండ నే
బలంబు వోవఁ జచ్చుటొండ • భండంబునం దగుక
జెలంగు నాకు రెంటఁ గీర్తి • నీకు నేవురే కుమా
రు లేను బో నతం డతండు • ద్రుంగ నే నెనంగుదుఁ. 407
- తరలము. అనినఁ గర్ణనివల్కు ముల్గి కఁనల్పమై యెడఁ జొచ్చుచుక
వనట నొందుచు దైవ మిట్టులు • వ్రాయ నెట్టులు తప్ప నో
తనయ నీ విపు డన్నమాటను • దప్ప కర్జునుఁ డెట్లు లై
న నగుఁ గాని రణాంగణంబున • నలవ్వరక ముటకుండుమా. 408
- ఆ. అనుడు నట్లుగాత • మనువానిఁ గాఁగిట, గదియఁ జేసి కుంతి • కదలి చనియెఁ
గర్జుఁ డామెసాదఁకమలంబులకు మ్రొక్కి, నిజనివాసుమునకు • నిర్గమించె. 409
- క. అని సూతుఁడు వినిపించిన, విని శౌనకముఖ్యు లట్లు • వృష్టివరుం డే
గినవెనుక నేమి యయ్యెనొ, వినిపించుము మాకు వినఁగ • వేమక యనుడుక 410

—♦♦♦ ఆశ్వాసాంతము ♦♦♦—

కా. శ్రీయోదాయక మైశకార్యములకుఁ ♦ జెప్పంగ నెన్నేనియుఁ
ప్రాయశ్చిత్తము నంతరాయములు సంప్రాప్తించు నంచుఁ వని
శ్రీయాశ్వాసము శ్రద్ధిదర్శనము యై ♦ యీమూడుచర్మంబు లి
ట్లు యుండెఁ మనుజువ్రేయత్నము లిలఁ ♦ వృథఁబు లూహింపఁగఁ. 411

ఉ. చేయచు జేయకుండఁగను ♦ జేసిన దంతయు నొక్కరికిఁగాఁ
జేయ నమర్థుడై నకలజీవులయందు వెలుంగుచుంకి తే
జోయుతుడై మహత్త్వమునఁ ♦ బొప్పడియున్న మహానుభావునిఁ
బ్రాయశ సంస్మరించెదను ♦ భారతవాల్మీకి దరింపఁ జేయఁగఁ. 412

క. కనుఁగానక నే నిన్నుం, గనుఁగొని నేవింప లేనికష్టఁడ నైతిఁ
గినియకుము నీకు మ్రొక్కెదఁ, గనికరమున నన్నుఁ గావఁగా నగు మీఁ. 413

గద్యము.

ఇది శ్రీమదధునాతనోభయకవిమిత్ర వేంకటయజ్ఞగోపురై
సమారాధితవిబుధరాజ శ్రీపాదకృష్ణమూర్తికవిరాజ
ప్రణీతంబయిన శ్రీకృష్ణభారతంబునకు దుద్యోగ
పర్వంబునఁ బంచమాశ్వాసము.

శ్రీ. శ్రీ. శ్రీ.

ॐ
బాలాత్మపురసుందరైశ్వరము.

శ్రీకృష్ణభారతము

ఉద్యోగపర్వము — ప్రస్తావనము.

— ౧౦౦ —

శ్రీకృష్ణభారతము
సంకల్పించినవాడు శ్రీకృష్ణభారతము
కావ్యకళాగణాధికారి
శ్రీ హరిహరమహాశక్తిరీ • గీతామూర్తి.

వ. శ్రీకృష్ణభారతమున కొనసాగిన సుఖములు కిట్లయె నట్లు శృంగార మపహ్లావ్యపురంబు
నకుఁ జరి భీమానుభవములనహదేవత్రువవరకావ్యపురంబున గొలుపువీరి యు
న్నట్లగుట గాంచి కరిపురంబునకుం దాను బోయివచ్చివృత్తాంతం బంతయు
సంగ్రహముగా నెఱిగించి విశ్రమాంకులు నిజనివాసుంబునకు నిర్గమించె గుఱి గాఢే
యాగ్రోహం జెల్లవారి సంపితృచ్ఛి సాక్షింపమయం బగుటయందు నానుఁ దనతమ్ము
లతోడం గూడి సంద్యోహనసంబు గావించి కార్యగతమానసుండై వాసుదేవు
రావించి గారవించి యట్లనయె.

2

నీ. నాగపురంబున • కేగి నీ వాసధ, ధృతరాష్ట్రసుతులకుఁ • దెలిపి తెల్లు
మి న్నంటి కనుగాన • కున్నవానికిఁ గురువృద్ధ పితామహుఁ • జెల్లు దెల్పు
నాచాన్యుఁ జేరితి • నాడ మాపెదతండ్రి, ధృతరాష్ట్రుఁ డేమని • హితము సెప్పె
గంధారి యెద్దానిఁ • గొఱచె మాపితండ్రి, నిదురుఁ జేసెన్మము • బాదలఁజేసె
జే, నందుఁ గలరాజుతోక మే • గుఱయె ధార్మరాష్ట్రుఁ డెల్లు ప్రవర్తించెఁగ్రమ మెరుగ
సంతయు సమస్తంబుగ • నాటికిఁ, జిత్ర మయ్యెను జెప్పవే • చిత్రగిరివి.

3

ఆ. జేవ నీవ మాకు • దేవుడ వైనను, గూర్చుచుండున వైన • గురుడ వైన
నిన్నె నమ్మి యంటి • మన్ని తెఱంగుల, నీడ భార మేము • నేర మింత.

4

—◆◆◆ క్రిష్ణమందు భక్తజానకు భీష్మద్రోణదురులవచనము లెఱింగుట. ◆◆◆—

- చ. కీలనుడు జనార్దనుండు నియె • నాధృతరాష్ట్రనికొల్పులోన నే
ననఁ దగియున్న పథ్య మగునట్లు పీయం బగునట్లు నెఱి నా
యనునవి యెల్ల నొల్లక నారాధముఁ డాధృతరాష్ట్రపండును
డనువఱి యుత్తరాక్షుగ • నాడి మాళాహళి నెవ్వఁ డ్రెల్వినఁ • 5
- వ. సర్వోదానికెఁ గోపించి యాపకానందముం డాతనిం జూచి. 6
- నీ. భువనైకపితృఁడు • డివుశంతున నేకపుత్రుఁడనై నేను • బుట్టియుండ
నేపుత్రుఁ డపుత్రుఁ • డే యని కులవృద్ధిఁ గొనినచతునిఁ డెఱి సరిసి
వృద్ధిఁగలిగి గాక • పెండ్లియాడిక యుండు, నని బానచేసి నే • జనులు మెచ్చ
సత్యవతిం దెచ్చి • జనకుం కిచ్చితి, నతఁ డామఁ డెఁగ్లాడి • యామెనలసి
- తే. వెలయుఁ జత్రంగద విచిత్రవీర్యులనెను, నాత్మజులఁ గాంచె నెందుఁ జిత్రంగదుండు
గలవ గంధర్వనిహతుఁడై • పిలుకమాల, రా జయి విచిత్రవీర్యుఁడు • రాజ్య మేలి.
- క. రాజుగఁ జేసివానికి, రాజాస్యలఁ దెచ్చి యిరువురిం బరిణయముఁ
తేజరిలుఁ జేసితి నే, నాజవ్యులందుఁ బ్రీతి • నాతఁడు నేసెన్. 8
- వ. అత్యంతకామాదుండు డగునతం డమ్మల్లకాశినులతో నిత్యరతులుజేసి రోగగ్రస్తుఁడై
స్వస్థులం గాంచె నంత రాజ్యం బరాజకం బగునుఁ బ్రజ లాధివ్యాధిపీడితులై భృ
త్యామాత్యహితపురోహితపుంసరంబుగా నాకడకు వచ్చి నీవు రాజవై రాజ్యం
బేలు మని నిర్వంధించినంత సత్యవతియు వట్లు చేయు మని శాసించె నేమి నెవ్వం
బును ధర్మంబును బుంస్కరించుకొని దాని కంకిరింపక కులధివృద్ధిఁ గొని భాత్య
భాత్యలందుఁ బారాశర్యవ్రసాదంబున మువ్వరుకుమారులం బుట్టిరిని నందు
నీతల్లి జాత్యధుం డగుటండేసి రాజ్యాదుండు గాఢాశక్తయ్యె బాండురా జేవ్రా
జ్యమహీరాజ్యంబుం దభిషిక్తిం దయ్యె గావున నిప్పు డాకవిపుత్రు లగుపాండువులే
రాజ్యాదులు నీవు కావరంబునండేసి పిలవంబునకుం గాఢాశక్త నేఁ దెప్పించొ
ప్పున సహృదయుల కర్థరాజ్యం బిమ్ము మేము జీవించియుండు నీ విట్లు నేయుం
ధర్మంబు గాదు నేమి ను నీతిల్లివలయును విదురుండును నీహితంబు గోరి చెప్పు
చుంటి మట్లు చేయకు నీకును లోకంబునకును వినాశనంబు గా కుండ దనినది
ద్రోణుండు వాని కిట్లనియె. 9

ఉ. మున్ను ప్రతివశంతనులు • వ్రాలఁ గులంబున భీష్ముఁ జొప్ప నం
త న్నరనాథుఁడై ధర నుదారతఁ గైకొని పాండురాజు రా
జోన్నతి నేరి రాజ్యరమ • నాయన నయ్యెక నన్నదమ్ములం
దు న్నేటి మీఱఁ బెట్టి తనఁతొయ్యలులం గొని పోయెఁ గానకుఁ. 10

ఆ భ్రాత యల్లు వోవఁ • బ్రచక్షుం డని, ఎగురుఁ డెల్లవనులు • పొదివి నేయ
మీఁద కీష్కుఁ డరయ • మీఱననఁడు రాజ్యపీఠ మెక్కె నిట్లు • వినవెవత్తు. 11

ఉ. నా దని పట్టుఁ బట్టకుము • నానొడి విన్ను కులక్షయార్థముగా
బ్రోది యొక్క బోపము విరోధముతో నెటు లంట గాదు వో
నీడయఁ గోరి యుంటి నని • నీవు దలంపకు మీనదీనుతుం
డ నొర చూచు నీరఁ డని • లేకునా యేగును మేము నట్టులే. 12

ఆ. వింగఁ జెడక నీవు • వీనిమాటలు విని, కుడుపు చున్న నీలఁ • గునివి పాండు
రాజపురులతోడ • నాడికిఁ గాదు, వాఁడు గలసి మెలసి • వలల నొన్న. 13

కా. వారు స్మిరును శిష్యులే యనిన సశ్వత్థామకంటం గనుక
గారఁ యిసఁ జూచుచుండు నగునిక • న న్నాతఁడుం దండికిక
మా రెండుకా మవి గొనించెని ధర్మం బైఁ బో నా జయం
బోరా రాజ! నిరంబు పెప్పిని బో • నామించి నీజేనుముక. 14

వ. అని ప్రోలుఁడు చెప్పినవంబడి వినుచుండు దేవవీతునిదిక్కు మొగంబై యుట్టనియె.

నీ. మున్ను ప్రణవ్మమై • పో నాచకురునంశ, ముద్ధరించినవాడ • వోలు కెండ్రి
నామొట్టలను వినఁగా మదిసేయు ము, పేక్షించి యుండు • మీక్షణమునఁ
గులపాంసనుండును • స్తూరకర్మఁడు నగు, మర్యోధమనినల్ల • పొనను పొనఁగ
వీ డన నవ్వఁడు • వీరిమతం బను, సర్తివ నేటికి • వశదీవ

తే. నన్ను ధృతరాష్ట్రుఁ డెరమీఁద • నున్నబొమ్మ
లట్టు లొకమూలఁ బెట్టి నీ • కై నయట్లు
వంగనముఁ గాపు విట్లు నీవలనఁ గాద
యే సడవి పొత్త మీట నుండ • నేల మరకు. 15

ఉ. ఈ విలు లూరికుండఁ దగ • దీక్షామాలినధార్తరాష్ట్రునిక
జేవిమొయిక గ్రసించి పెడఁచెతలు గట్టి యశంబివై చుచుక

దేవనమ్మచభావుని యుధిష్ఠిరునిం గొనివచ్చి భూప్రజా

బ్రోవగఁజేయుకాననము • పూనుము మాను మువేక్ష దక్షతఁగ.

17

న. అని వలికి విదురుండు దీవమానసుండై యూరకుండె నంత గాంధారి చింతాశోకను
తవచిత్తమై కొడుకుం బిలిచి కోపించుచు నిట్లనియె.

18

—♦— గాంధారికృతరాష్ట్రంహికబోధనంబు - పృట. ౧ - ౧౦౦ —

శ. ఏలర నీతి మాలి గంబు • లేటిఁ గొయ్యతంబు ప్రసాదో

కూశ కులాగతప్రహము • హునెన్త్రోయగఁ గా కల జూచిన

శ్రీ లగునే నృపాలుడవు • నీ వెలు గాగల పుణ్య బొందుభూ

పాలుడు రాజ్య మేలె మును • పాపపు ల కుపప్రసాదో

19

శ్రీ. పుత్రపాత్రానుగామియై • పుత్రులెల్లు, గాంధారిని సమ్యక్ ప్రసాదించి

ధర్మసుతుల డేలు న్యాయాగత మగు రాజ్య, మీ నీ చిల్లు పుత్రుల పాలు గాగ. 20

శ్రీ. తల్లి యును గాత లును నీవు • దివి చిల్లు గామిని పాపపుత్రాజరకు

రాజ్య బిడ్డించి బ్రగురుము, పూజ్యతచేక, మునిరవమున కై వెలసెను కవచ్య.

న. అనంతరంబు ధృతరాష్ట్రుండును.

21

శ్రీ. ఆత్మజుని బిల్చి యిట్లు • కయ్య నేను, నిహింబు గోరి వెచ్చెన • నొకలి విడి

చచ్చిట్లును సకలంగ • ఎత్తి పొవు, చేతు పాదాని కర్రలు • చేసె నె. 22

న. విను ముకుదువలకేలునకు గర్త మైఁ బోయి కౌతవచా వయవహుమాత్మజుం

డగుయయఁకి శుక్రాచార్యపుత్రి యగు డేవకూచుండు ఆకుతుర్యును లనుచి

ద్వలును వృషసర్వపుత్రి యగు శర్మిష్ఠుండును మహ్యును పూని లనుముగ్ధును

బట్టి రెండు యకప్రభృతులు పెద్దనా రమ్యును జంగిఁ జెడనానుటంశేసి రా

జ్యార్థులు కాక కొండిక యయును నిత్యశక్తి యగుటాశేసి పూనును రాజై

చంకకర్త యయ్యె ననిష్ఠంబున నాశిశ్యునిశాసనము డైననీతిపూను దేవారి

బాహ్లికతను లనువారిం గాంచి దేవారి రాజ్యం బొనంగ నలంచుచుతలో

నతండు తన్వగోషంబునంశేసి యవ్వచ్చి ఎగులుండు జనిను బాష్ట్యును స రాజ్యం

బాల్లక మా తులగ్యహంబున కిరిగిని శంకరుండు రాజై రాజ్యచిహ్నము చేసె

సంత మాతఁడి పట్టభద్రుండై ప్రజాపాలనంబు గావించె నేను సూక్ష్మ క్షేమక

నయనను హీనాంగుండ నగుటంశేసి రాజ్యభంగితుండ నగుటయు నాశిశ్యుండు

పాండురాజు రాజ్యభిషిక్తుం డయ్యెం గావున సతనిపుత్రుం డగుధర్మజుండే కురుదే

శంభునకు రాజుగాని నేను రాజ్యపాలనార్హుండఁ గానినాఁడు నీ వెట్లు రాజు వగుదువా యేటికి ట్లనంబధము లాడుచుంటివా తెలియకున్నయది సర్వలక్షణలక్షితం డగుధర్మరాజే మనకారవవంశంబున కద్వండు సర్వసమ్మతుండు నీవు లుభుండవై పరద్రావ్యావహరణంబు నేయ నొచి చెడక వారిరాజ్యంబు వారి కి మ్మని యనేక ప్రకారంబుల బోధించె న ట్లెవ్వ రెన్ని విధంబులఁ జెప్పి బోధించిననుం గైకొనక మూఁడుండై యెల్లవారిం దిరస్కరించి దుర్యోధనుండు క్రోధసంరక్తలోచనుండై కొలువు విడిచి నడచిపోయి త న్ననునరించినవారిం దిలిచి యీవువ్యంబున మీ రెల్లరును గురుక్షేత్రంబునకుం బదం దని నియమించి తనవదు సుకంఠక్షౌహిణులకుఁ భీష్ము నధినాథుం జేసి యంపివుచ్చె నేను నానేర్చినకొలఁది సామంతునకార్యంబు సాధింప నెంచి దానం దీరకున్న భేదంబు గల్పించి దారుణంబులు నడ్కుతంబులు నగుచేపమానుషకర్మంబు లెన్నియేనియుం గానిపించి రాజుల నిర్బంధించి మయోధనుం దృఢీకరించి రాధేయుం బెదరించి కార్యానుసంధానంబునకై మరల సామంబు సంధించి పాండుపుత్రుల కైదూర్లిచ్చినం జాలు నని హెచ్చరించి పెక్కు పోకలం బోలుతెం గాని ఫలంబు నున్న యయ్యె దండంబునం గాని దురాత్ముండు వాఁడు సాధ్యుండు గామి లెల్లం బయ్యె నెల్లసైన్యంబులును దమతమప్రాణంబులం గోలుపోఁ గురుక్షేత్రంబునకుం బోవుచుండె నింక నేమి నేయవచ్చు భండనంబునం గాని వాఁడు మీకు రాజ్యం బొనఁగువాఁడు కాఁ డని కుంతి చెప్పినవాక్యంబులుం జెప్పినం గాంతేయాగ్రజంబు గదాగ్రజానమత్కంబునం దమ్ములం గాంచి యి ట్లనియె.

సైన్యనిర్మాణవర్వము.

—♦♦♦♦♦ ధర్మరాజాదులు సర్వసేనానాయకు నిర్ణయించుకొనుట. ♦♦♦♦♦

- డి. 'వింటిరె తమ్ములార కురువీరసభం బ్రభవించినట్టియుం
గొంటెలు చేసికట్టియును ♦ గోవిదు లాడినయట్టియుం బసుల్
వంటనమూల్ మహాత్ముఁ డగుకృష్ణునివాకులఁ దెల్ల మయ్యె నే
వెంటన కార్యసాధనము ♦ విక్రలి గాదు రణంబు దక్కఁగఁ. 25
- చ. కాపుం మురయేడక్షౌహిణులసైన్యంబును పేర్పటచి వేటువేట యేకుర్వరసేనానాయకుల నేర్పటపవలయు నిందు ద్రువదుండును, విరాటుండును, సాత్యకియు, జరాసంధార్మజుం డై సనహదేవుండును, శిశుపాలసుతుం డై సదృష్టకేతుండును, యదువర్యుం డై నచికేతానుండును, శిఖండియును, బ్రహ్మర్ష్యులు వహింప నమర్థులు వీ రెల్ల

పీరులు ధీరులు శూరులు సువర్ణవ్రతులు నర్మకస్త్రాస్త్రవిములు యుద్ధవిశారదులు గాని గ్రీష్మభాసం బోనిభీష్మ నోడ్చి వీరి నందఱు నడపింపఁగలనేర్పరి యగు శూరాగ్రగణ్యు నొక్కని నర్పణేనాథిపతిగా నియమింపవలయు నట్టివాఁడు మనలో నెవ్వఁడో నిరూపింపుఁ డనిన నహ దేవుఁ డిట్లుచెయి.

26

తే. మనకు నజ్ఞాతవాసనఁమయిదు నందు, ముంచి మఁసుమఁకుముత్తఁ • తనవిగాఁ దలంచువాఁడును భీష్ము నోడించువాఁడు, నగునివాఁడు నానికి • వగు మహీశఁ.

న. అనిన నకులుండు.

28

ను మతినుంతుండును ముక్కుబంధు కలులఁ గ్రోవఁక ముక్కుబంధు నా నేతశాసనబలుఁ డస్త్రవిధులు భరింపఁజ్ఞుడని నీ శాస్త్రమునఁ గురితేజులును ద్రోహభీష్మమునఁ గన్ను ముగ్గుర ధిక్రేణు జేతశభిఁద్రులఁ గన్ను ముగ్గుర ధిక్రేణు లిట్లు.

30

న. అ) చెప్పినదానికి నర్పణాది యిట్లుండు.

30

తే. ఋషిఁ బుత్రులఁబులు • గృష్ణరత్నావళిఁ బరియోచే శ్రోమిరి • జంతుపతి గర్జనకుల్పా శో ధిధాన్యులు, చెల్లు నాఁగిరితఁ • నుండునెఁ టింజుగల కెల్లఁ • కీష్రులను లంఘి స్మృతేహా ముం దాప్తిఁ • గాలువాడు సింహనంహ నుండు • సింహానితముండును, సింహబలు కు స్మృతేహాముండు.

తే. నర్మకస్త్రాస్త్రవిముండు • శత్రువాది, తీవ్రహస్త మేధావి • చిత్రయోధి ఘనభుజుండు భర్తృమృతము • వానిరి యుండు, నర్పణేనాథిపత్యము • కలుపురొండు.

న. అనినంత భీమనేనుండును.

32

తే. భీష్మునిం జంపఁ డముంఁడి • సేక్కిగన్నవాఁడు కరునేర శోషింప • వాడిగలఁడు మునులు వర్ణింతు నాని నాఁకునభుజుండు, వ్రవవరూతి శిఖికి పై న్యవతి యగుత.

న. అంతరంబ యుధిర్మరుండు శ్రీకృష్ణుం జూపును.

34

శా. సారాసాంసములుక బలబలములుక • సర్పం బెలుగుక మహా ధీరుం పీఠుమహీమం డిరనిశఁ క్తిక బాల్కు లోకయెం దిరాజ్యుతుండు చెప్పి డి యుక్తిగారి కెఱుంగు నె నారూఢనితి నున్న వాడఁ శ్రుతివాక్యం బుండు ధామినుపక.

35

చ. పిన్న యైవ గాని • పెద్దయే యాఁ గారి, నేర్పుమున్న గాని • నేరకున్న గాని దేవదేవుఁ • డైనయూహారి చెప్పి, చ్ఛివాడ విధుతి • కర్ణుం డగురు.

36

ఉ. ఈరసశాసనంబై మనఁ కింతకును నివ్వజయార్థమూల మా

నీతనియందె సిద్ధియును • ఋద్ధియు సర్వము సుప్రతిష్ఠితం

బీతని కప్పనంబు మనఁబొందఱుపాణము లెల్లయర్థముల

చేతమునందు నీతని భుజించినవారల కట్లు శ్రీయముల.

37

ప. ట్టహృహత్తుండు చెప్పినవాని మనమూఁకల కెల్లం బడవాలుగాఁ జేసి యారాత్రి

శేషంబు వుచ్చి రేవకడన మన మెల్లఁ గురుత్వేత్రంబునకుం బ్రయాణంబు సేయ

వలయు ననిన విని వానుదేవుండు వాసవిం జూచి ధర్మరాజున కిట్లనియె.

38

క. ఈ జనినవార లందఱు, దావకసై న్యముల నడవఁ • దగియుందురు నే

భావించు వీరి నోర్వఁగ, నేవేద్రున కై నఁ గామి • లెల్లం బధిపా.

39

క. దత్తుండు ధృష్టద్యుమ్నం, డక్షాహిణు లేటి కతని • నధిపతి గాఁగఁ

లయించి చేయు మాలఁడు, రక్షించుఁగ నీదుసేన • రణరంగమునఁగ.

40

ఉ. పోరికి గానియట్లు పలుఁపోకలఁ బోయితి నీమృతీవీతి

కాలపు రియ్యకోక మొనఁకట్టిరి కయ్యము సేయఁ ద్రవ్యయుగ

నేరము లేదు నీవలన • నేడు బలంగముఁ గూర్చి పోరికిం

దీరుము నీకు గెల్చుగుట • నిక్కము చెప్పితి విత్సనీంపుమీ.

41

క. *నీయనుజులు నీతనుజు ల, జేయులు జేజేల కై నఁ • జయ్యయు సారం

తై యొప్పు ధార్తరాష్ట్రబలాయశములు గుప్పగూలు • నాహవభూమిఁగ.

42

—♦—♦—♦— యుద్ధి యందు న్యసేనానమేతుండై కురుత్వేత్రంబునకుం జనుట. —♦—♦—♦—

ప. అని జనార్దనుం డెల్ల కౌ ననం బలికి నిజనివాసంబునకుం జనియె యుధిష్ఠిరుండు

ననుజనహితుండై సుఖనిదం గావించి రేవకడన మేలుకాంచి కాల్యకరణీయంబు

లెల్ల సాకల్యంబుగిం దీర్చి నకలపరివారపరివృత్తుండై పేరొలగంబుండి కార్యం బెఱిం

గించి వానుదేవశాసనంబున విరాటద్రుపదప్రభృతుల సేవ్వర నేడక్షాహిణుల కధినా

థులు గా నభిషేకించి ధృష్టద్యుమ్నంకు సర్వసేనానాయకత్వంబున సమున్నతాధి

షేకంబు గావించి సముచితాలాపంబుల నెల్లవారి కుల్లాసం బాపించి మించిన వేడ్కఁ

బ్రహ్మసభరి వేయించుటయు నాభేరీభాంకారనిక్కాణంబుతో సమరోత్సాహసంభ్రమ

ద్వీరయోధవర్షరాహ్వననినదంబులును సింహనాదంబులును శంఖమందుభిగ్వాసం

బులును సూర్యవారణస్వనంబులును నేమిఘోషంబులును నేఁభవించి భూసభాంతరం

బెల్లఁ గలయం బర్చి ప్రళయకాలసంక్షుభితమహాదధిచందం బయ్యె నయ్యెడ

సంగిరోత్సాహదోహలచిత్తంబుతో నకల్పసైన్యంబులును యుద్ధసన్నద్ధంబు లైనంతఁ గుంతినందనులు కాంతాజననహస్యపరివృతయై యున్నపాంచాలరాజునందినిసరిసం బుసకుం జని యద్దేసి నామంత్రీణంబుచేసి భూనురులకుం గోభూహిరణ్యాదిదానంబు లొసంగి వా రొసంగుమంగళాశీర్వాదంబులం గొని వందమాగధస్తోత్రంబులు చిత్త గించుచు శుభసూచకంబు లగుశకనంబుల కానందించుచు శంఖమృదంగాదితూర్య నివాసంబులు సెలంగఁ దరిలి రవ్వడు నానావిధశస్త్రోత్త్రాసములవృత్తు లగుభీమ సేనమాద్రేయులును సౌధద్రక్షానదేయపరివృత్తుం దగుభృష్టమృగముండును రెండు వేలగజంబులు పదివేలతురంగంబులు పదివేపురుపదాతులును బంచశతకథంబు లును ద మ్మంటి నడువ నగ్రభాగంబునం భాసిల్లిరి విరాటజయస్సేనాదులు నానావి ధవాహినులతో నావెంట నుటి నడిచిరి వారివెనుక వారిజోడుసారథిగం బగుదివ్య రథం బధిష్ఠించి గాఢవదేవదత్తాదిసులసాధనంభృతుం దగునవ్యసాచి యథామ న్మూలమోజపాంచాలకుమారిపరిక్షితుండై వీక్షింపం దగఁ బుడవహస్యమాతం గంబులు నన్నిరథంబులు సరుపదివేలతురంగంబులు సనేనహస్యసఖ్యాకవీరభటులుం బరివేష్టింప యుద్ధిర్గురుం కుత్రమరథారూఢుండై సైన్యమధ్యంబున మధ్యందిన మార్తాండునవిధంబున విరాటల్లె వానివెనుకఁ జేతానభృష్టకేతులు సైన్యసమేతులై పిఱుందం జరిరి శతశహస్రరథపరివృత్తుండై సాత్యకిమును నిజకుమారాంచితుండై పాంచాలుండను సత్యధృతిశ్రేణిహ్నుఖులును ఒహునతనహస్తదాతిహ్నుంబు పరి వేష్టింకఁ దోడుండి రివిధంబున నెల్లసైన్యంబులును సన్నద్ధంబులై నడతలెంత నాకీనాఃమూహంబు వెంటఁ బరిచారికులును బటక కేరాదిసాధనంబులును వివిధ పదాధిపతిపూర్ణంబు లగునావణంబులును సహస్రవరరంజమేతులై ఆస్త్రవిశగరు లైనవైద్యశిఖామణులును నడిచి రిట్లు పయనింపై గంగానీరాహంబు పడించి బు పైససైన్యంబు ధృష్టమృగముపాలింపజై యుండ నెల్లవారు బెట్టిక బోపుచుండ బున నానందంబుం బొందుచుఁ ద సుఖినందించుచుండఁ దగ్ధృబాదు గిరుశ్రేణంబు దాయం జని యట విడియునూచకంబుగా నిజశత్రుం బొత్తై పుట్టి దేవదత్తంబును బాంచజన్యంబు సనన్యసామాన్యనిస్సవంబున మొరసె భీమసేనాదులశత్రుంబులును బంఖానువుంబుగా మ్రోయఁ జూచె సచ్చదహిరణ్యకీరీటంబున దేవతాయం నంబులును ముపాత్రశ్రవంబులును బుణ్యతీర్థంబులును బిస్పవంబులును బరిహరించి తృణదలకాష్టగమ్మద్ధంబును సనూపరంబును సమచతురశ్రంబును సగుపరితద్ధంబు

దేశంబున ధృవద్వయమును విడిదలం గావింప శిల్పిచరుల నియమించి వారిచే నట నొక్కరనివ్యవ్రదేశంబున రాజనుదీరంబును సుదితప్రదేశంబుల దక్కునుంగలవారి కిం దగుపటకుటీరంబులును భక్ష్యభోజ్యాన్నపానసమృద్ధంబులుగా వినిర్మించి దాని చుట్టునుం దాను జాటివచ్చి సురక్షితంబు గావించె విమానప్రతిమానంబు లగునాశి బిరంబులం డెల్లయెడల ధనుర్వాణతూణీరఖడ్గవచతోమరభిందిపాలవరశుపట్టనమున లమగ్ధరాదిసాధనంబులును మహాయంత్రంబులును విరాజమానంబు లయ్యె గజ తుగరధరహస్రంబు లాయాస్థానంబులం దలంకరించె ని క్లెల్లకు నెల్లకడల యథో చితంబుగ విడిసి విశ్రమించినంతఁ గాంత్యూగజంబు మంత్రిసామంతిపుత్రిమిత్రభ్రా తృపరివారపరివృత్తుండై వాసుదేవు రావించి యి ట్లనియె.

43

— యధ్యక్షుండు శ్రీకృష్ణుం దివవనంది సంభాషించుట. —

మ. భగవంతుండవు వారి మున్నెటిగి మాభావంబు లెల్ల స్మరిం
దగ నూహించువు కుంతికుంతరము లాదారిం బ్రవర్తిల్లు నే
దెనునందేసి యి లేచుదెంచిరిని గాఢే యంతయు దోసి నీ
కగునీతిగ నచియింపు మె ట్లయిన మేలైయుండు నో మా కిలం.

44

వ. అనిన వంజనాభుండు మేనుగంభీరనిన్యనంబున ని ట్లనియె.

45

కా. నేచుక భీష్ముండు ద్రోణుండు విదురుండు • నీచిత్రముం బట్టియే
పొసఁపువ్యముగా నచించితీసి మాప్రజ్ఞాప్రభావంబునగా
గానంజాలంబు బాలిశుండు కలుఁ దాకొరవ్యవంశాధముగ
దూనఁ- రోషము దోషముక యేకము లో • నూహించ గొణేరియుక.

46

మ. గెలిసించుం దనుఁ గర్ణుఁ డొక్కఁ డని చుక్కీం దప్పి దర్పించి దో
ర్బలశౌర్యంబులు వెల్లడించుచును గంభీరస్ఫూర్తి వర్తించుచా
ఖలుఁ డేవారిని లక్ష్యకెట్టఁడు ననుం • గట్టం దలంచె నృదాం
ధులు కర్ణాదు లయుక్తయుల్ వలికె రెండుం గానిచందాసురక.

47

వ. దానందేసి కదా మనము యుద్ధంబునకు సన్నద్ధుల మైతి మివును దీనికన్నఁ గర్తవ్య
ము వేతొండు లే దనిన విని నిట్టూర్పు నిగిడించుచు నజాతశత్రుుకు భీచూర్ణులం
దిలకించి మన మెంత కూడ దనియున్నను యుద్ధమే సిద్ధంబయ్యె నం దవధున్
లగుగురువులు వృద్ధు లగువారి వధులం గావించి విజయం బెట్లు పొందఁ గలుగు
దుమో యని విష్ణుహృదయుండై యున్నయన్నం గాంచి విజయుం డి ట్లనియె.

క. ఇదమిద్ధ మనుచుఁ గుంతియు, విదురుఁడు వాక్రుద్ధిసట్లు • విసచేం గృష్ణుం
డిది వోల దనెడుశింకా, వదలు మధర్మంబు వారు • పలికెకవారే. 49

క. పో గిరి పోక మనకుఁ, మేరియె నావును శౌరి • మే ల్మే లనియె
బోరునఁ గృతనిశ్చయలై, కూరులు సైనికులు రాతి • సుఖముండి రటఁ. 50

వ. అంత సక్కడ దుర్యోధనుండును మాధవుఁడు మగిడి పోయినంతఁ గర్ణదుశ్శాసన
శకునులం దిలిచి యిట్లనియె. 51

చ. లెనవని గాకయుంట నిటఁ • దామరసాక్షుఁడు రోహితాక్షుడై
చని విసిపించి పాండవుల • నంగరకేళికి హత్తె జేయు నా
లని కదియే హితం బలెనిఁదారిం వోదురు భీమపార్థ లా
యనుజులమాట పాటిగొను • నాయమసూతియుఁ బాటు లెంచుచుఁ. 52

మ. మనపై నెనుం నున్న వారచట సమ్మాత్స్యంఃఁ బాంచాలుఁడు
మనమం దాహరిమాట దాట రెపుడు • మాతృర్యకౌర్యోజ్జ్వలుల్
ఘనసంగ్రామము కాక మాన దిలఁ దత్కర్మంబు లెల్లం బ్రయ
త్ననిరూఢిఁ బొందించు టొప్పు మనకుఁ • నానావ్రకారంబులఁ. 53

క. పురిలోనఁ జాటఁ బంపుడు, కని మరుదుగి నెల్లి దండు • గానలై ననుచుఁ
దొరలకు బడి నేయుండు శి, నిరములు కరుభూమియందు • వేయింపుఁ సింక. 54

వ. ఆశీచిరంబులు సువర్యాస్తావకాశములును శత్రుదురాదేయంబులును నానెన్నిటికా
ష్టంబులును సచ్చేద్యాహరిమార్గంబులును నానావిభాగాభివృద్ధింబులును బతా
కాభిశోభితంబులును గా నుండునది వానికేం జాటునుం గలమార్గంబు లన్గొనఁచా
రంబులై తీరియుండవలయు ననింపారు వలై యని వానిచెప్పినచోప్పుఁ గావింపం
బంపి రచంతరంబ. 55

—•—•— దుర్యోధనబలంబు యుద్ధమునకు నన్నగ మగుట. —•—

సీ. ఆరాజశాసన • మట నున్నచార్థివుల్, విని సంగిరోత్సాహంబునఁ జెలంగి
నానావిభాగోద్ధానపరాయణుఁడైనా, ధనసముదాయంబు • నొనరఁ గూర్చి
మణికోకాదిభూషణభూషితాంగులై, దివ్యాంబరంబులు • డివిరి తాల్చి
హయహస్తైరథముల • సశ్యధింబుగా, నమరించి నన్నద్భుతై మెలంగి

తే. రపుడు పత్తులు వివిధశస్త్రాస్త్రములను, దాల్చి కవచంబులం దొడి • తారు పెట్టి
కరుగువిధమున సుత్సాహభరితు లైరి, లనరెఁ గరిపురి మిల్చివోవచ్చి మగుడు.

- సీ. జననమూహంబులనుచలనంబులు, సుద్దు గా హరులు కరణ్ణు గాఁగ
గజరథచ్రాతంబు • ఘనమీనపంక్తిగా, శత్రుమృతతో ఘోరమితి గాఁగ
నిస్సౌఖ్యముల్ మహాఘోషములు గాఁగ, సౌధవీధులు గిరిచయము గాఁగ
గోశనందయములు • కోట్లు రత్నములు గారభావము మహాహృదము గాఁగ
- తే. యోధదండ్రోదయంబు • నొప్పు మిగిలి, రాజరాజమహాక్షుం • రాజధాని
నంగనోత్సాహమునఁజేసి • పొంగి పొరలి, భూవారాన్నిధియంగఁ • గొలిచినపుడు. 30
- వ. అమృతనాఁడరు • దయమృత దుర్యోధనుండు రథహస్తపత్తితురంగామల సారా
సారలను బెట్టిగి విడిచించి • త్రిరథంబునందును ధనుర్బాహుశీరతోమరభించి
వాలనకుపట్టిననుసలముద్గసుంతాదిసాధనంబులం బెట్టించి చుట్టును వ్యాఘ్రుడు
వ్యాఘ్రంబు గానిది ఘోరము లెత్తించి హయరహస్యవేయలు నిపులు నగువాని
సల్లి నా ధ్యంబుల నియోగించి రథకు లందఱును నాటగొట్టులులు బూన్చిన
లవకోఠం గొట్టి క్కెఁడంగ సిద్ధి వేసవేల్చెననాసి • క్కెఁడంగ ప్రత్యేకంబు
బంధునిని లెట్టెలును బాన్చి సారగు లిద్దఱును దక్కిరక్షకు లిద్దఱును రథి యుక్తంబు
గా నేమగర నియమించి చిరంబులంబోలె గుప్తంబు గావించి తదిధిగఁబున నగంబులం
బోనినాగంబులును నాగంబునకు నిద్ద అంకుశధరులు నిద్ద అంకుశధరులు నిద్ద అంకుశధరులు
అధ్యధరులు శక్తిగీవాకధారి యొక్కంబును గా నేమగర బరిచయల నిల్చి పోల్చు
మీఱునాచానేయశక్యంబు లనేశతనహస్రంబులు సామలంబులం జెట్టి వారికి
జాలినట్టివారి వివిధాయుధసాను లగవదాతులం బదిలవచుని నాటియు నొక్కరథం
బునను బదిగజంబులు నొక్కగజంబునకుం బదిహయంబులును నొక్కహయంబు
నకుం బదుగురు పదాతులుం గాఁ బాదరక్షాగ్రంబు నిలిచి నలసి క్షుంధంబున
జేబది నాగంబులును నాగంబునకు నూఱుహయంబులును హయంబునకు నేమగర
భిన్నసంధానకారులు పురుషులుం గలుగునట్లుగా నియమించి యొక్కనంబున నైవ
యేమాఱునాగంబులు గలది యొక్కసేవ యనియు నన్నియ రథంబులం
జెప్పుపెఱిగవదిరెట్లసేవ యొక్కవృత్త యనియు దానికి బదిరెట్లయ నాహిని
యనియు నేబదియైదుగురు నరులు గలది పత్తి యనియు నట్టివస్తువు మూఁడైన
గుల్మం బనియు నట్టిగుల్మంబులు మూఁడైన గణం బనియు నిని యన్నియుం
గలది యొకయత్కేహిని యనియుం జెప్ప నొప్పు నట్టియత్కేహినులు పదునెంకం
దుగా సంవిధానంబు చేసి వానిగన్నిటికిని వేఱువేఱు గృహదోహ శల్య సైనిధము

పక్షిణ కృతవ ర్షాశ్వతామ కర్ణ భూరిత్రవ శ్వకునిబాహ్నికుల నధివాధులం శరీరూ జంది నకలమహీశ్వరమరవివృతుంజై పితామహుశాలికిం జని ప్రాంజలి యై వివ యంబు దోష నిట్లనియె. 60

—♦♦♦♦♦ ఉద్యోగవర్షంబు భీష్మునకు సర్వవైశ్యాధిపత్య మిచ్చుట. ♦♦♦♦♦

ఉ. మూఁకల కెల్ల మేటి యొకఁబోటినినాయకుఁ డున్నఁగాని య మ్మూఁకలు నీవుచాలువలె ♦ బోవును జిందొనందృక్త మనం బేకమొఖంబు గామి నవి ♦ చెప్పిలు వోయినఁ బోవు శౌగ్యముగ గైకొనియుంట నేతలను ♦ గైకొన రొక్కనిచక్క నొక్క యెడ. 61

క. పుడొరులు స్వగ్ధ సముచు, నుంబెమకతనునగు బుడగు ♦ లొక్కొంతుటిలో బొడవడి పెడిమి గావున, దండియగు కొడకు నగును ♦ కలమల వెల్లె. 62
తను. తొల్లి మైహాయు బతోనకుము గామింబు యొకఁనిని బహుశక్తియవపులును నెల్లదుం బావకాలు, లొకఁగో నోడియునె నేమియొక్కెకామొఖంబురా దనుచు నల్లనఁ దలపోసి ♦ యుకలిపిబలం ♦ మైహాయలం చేరి ♦ లొకకి రోరాజ తల్లజలార ముండుం డెంత యున్ను ♦ దిబ్బిబ్బునను నేమింక చ్చగుఁ జెప్పుడ. 63

మ. అనిన వ్రాహయ లిట్లు వల్కిరి యథాశ్ఛాటావమల దోషనో ఘనశేషోదితమూర్తులార వినుఁ జేకస్వామిబుద్ధిక్రీము బున మే మాల మూర్తు మీ రొకనివంపుం బొందఁగాఁ బోక నోఁ చినరీతిం బచరింతు) గాన నిటు విఁచ్చేదంబు మీ కయ్యెడి. 64

తే. అనుచు వా రొక్కనేనానిననువుపఱచి, వానినుడి నుండి యందఁబుంబూనివగఱ గలిది రని విందు మదిగానఁగలుగునెల్ల, బులంగమున రొక్క పడవాలునిలువ నెంతు. 65

క. అందులకు నీవు గా కొక్క, డిందలిమనవారిలోన ♦ నెవ్వఁడు గాఁడో మందఁకనుమారె, పొండుము ను ప్పధిపత్యముకొ ముఁగలఁడ. 66

నీ. నీవు తేజస్వలంబో వివన్వంతునిఁ, బోలినవాఁడవు ♦ బుద్ధిగరిమ జీవుర కెవవత్తు, చేవమై దంభోని, నీవంక నించుక ♦ నెడి దొరంగు డై ర్యంబునఁ జేరుఁధరణీధరంబవు, విక్రమంబున రామఁభిభవి గెలుతు వక్షులలోన నువర్ణంబును నువర్వ, నమితిలో శతమయ్యుఁ ♦ డమరు నట్లు

తే. *జగతిపై నీవు మేటివై ♦ తగిలి వనఘ, నిన్ను నేనానిఁగాఁ గొని ♦ నేను వీరు నగ్నిభూమి తామరులట్లు చవరి, ప్రతిధి గాలతుము రొమ్ము నాఁప్రాశ్నంబు. 67

తే. శ్రీలోసిరా జనబోక నా, వాని నిలుపునట్టిడవ యైన సర్వసైన్యాధిపత్య
పట్ట మీపు వహించి నా, ప్రజల నెల్ల, గాచి రక్షింపు మని మ్రొక్కెఁగఁగఁగల బడి.
వ. మందాకినీనందనుండునుం గొండొక వితర్కించి గాంధారీనందనుం గాంచి యి
ట్లనియె. 67

చ. ఇది సరి కాని పాండునుతు శ్రీరును నా కొకతీరువారలై
పాదలెడ రట్లు గావునను శ్రీరున వారికి మేల్లలంచుటల్
పదుగురిలోన నీకొఱకుఁ శ్రాణము దాచక పో రొనర్చుటల్
మదిఁ గృతనిశ్చయంబు లయి మాటువడుం గలమాట చెప్పితిగా. 68

కా. సేనాధీశుడ నైననాకుఁ బురుడై చివ్వగా నమర్థత్యముం
బూనం జాలినయోధుఁ డీధరణి నెఁజ్ఞం గల్గుటల్ కల్లయే
యైన న్నించి ధనంజయుం డొకరుఁ డొప్పారుఁ ధనుర్విద్య నా
శౌనాసీరి యెఱుంగు దివ్యములు శస్త్రంబు ల్మహాస్త్రంబులుగా. 69

చ. అతఁడు గాక లోకమునఁయెడలెనే నని న న్నెదుర్పగా
లాతి యొకలడు లేడు శరఃలాఘవ మేర్పడ నింతలోన నీ
భూతల మెల్ల నాసిరిలి పో నొనరించెడువాడఁ గాని నే
నేతఱిఁ బాండుపుత్రకుల శ్రేయః దలంపను వారు నట్లులే. 70

క. తక్కుటివారల నెల్లం, జక్కాడెడ వేసవేలు శంకామయునగా
నిక్కముగ దీని కిట్టము, నొక్కనెనే నిమ్ము నాకు శత్రుత్వంబుగా. 71

తే. మఱియు నొండొక్కనమయంబు మనలు వినుము
తొలుత నే గాని సూతపుత్రుండు గాని
పోవలయుఁ బోరి కిర్వరముం గడంగి
పోవరా దెట్లు వాడు నాశ్రవ రాడు. 72

క. నాతోడ స్పర్ధ గైకొని, సూతునుతుం డెవుడు లోనఁ జరచురవోవుగా
భ్రాతృ మిది నాఁగఁ గన్లుడు, భూతలపతిఁ గాంచి యనియె శ్రీరురివమునగా. 73

తే. మున్న చెప్పితిఁ గాదె భీష్ముండు వడిన, పడవడిన గాని యని కేనుఁ మొదలుపెట్ట
ననుచు నిపు డేల చెప్ప నీఁఘనభుజుండు, దెగినవడి నే గిరిటితోఁదిగుడు ననికి.

* లోసిరాజనబోక = అనఁగా నంగీకారమును జూపక యని యభిప్రాయము.

మ. అనుచుక మే లని పల్కుభీష్ముచకు సంత్యంత్రపియం బేర్పడక
నునుజేంద్రుం దభిషేకముక సలిపి సున్మాచంబుక నర్వసై
స్యనియంతృత్వమునం బద్యునిగ సుధానించి పట్టంబుగ
టైను నానావిధతూర్యముల్ మొరయ నుఁడ్డింబుగా నెల్లెడక.

75

ఆ. ఆపకాతనూజా * సభిషేక మొనరించి

నట్టిసమయమందు * సశనిపాత

ములును కుఠిరవర్జములు పల్కులును దోడె

బుడమి పడకె పలుకు * లవర అచె.

76

కా. ఉత్పాతంబు లనేకముల్ గలుగుటక * మోక్షాగ్రగణ్యుల్ నము

ద్యస్తీనామృతగాత్రు లై చెరును. తక ధాత్తరాష్ట్రుం డటక

సత్పాత్రం బగుభూసురోత్తమతతిం * జర్పించి దానాదు లం

చక్రవర్తివ్రగదీక్ష. బూని సలిచెక * శాంతు ల్పొలిపించుచుక.

77

వ. అనంతరం బమృహీకాంతుండు శాంతునపు బురస్కరించుకొని గ్రాశృజనపరివృ
తుండై పదునొకండతొహణులం గూడి ససాధ్యమంబుగఁ గూరుక్షేత్రంబు దఱియ
సరిగి యట నొక్కసమప్రదేశంబున శిబిరములు నిర్మించి కర్ణసమేతంబై తా
సల్లవారల నందు విడియించుటయు వారు నావారణపురసాధంబులందుం బతి
నందు విశ్రమించి రిట్లరువీచులును గూరుక్షేత్రంబునం గూడియున్న సమయంబున.

—♦♦♦ బలభద్రుండు పాండవులకుఁ కృష్ణ తీర్థయాత్రకుం బోవుట. ♦♦♦—

మ. బలభద్రుండు గదోధవాదులు గళుక * భక్తిక భజింపంగ ని

శృచిత్తంబునఁ బాండవేయులకడక * సాక్షాత్కరించెక జలాం

చలైలాసమహాధరం బనఁక నేమిహస్తిని ద్వికంబు

వెలుగం జేయుచు సంహారక సుత్రిచక్ర మల్లాడెక.

18

వ. అట్లు సాక్షాత్కరించినహలాయుధు సల్లంతదవ్యులం గని ధర్మశనయుండు సపరివా
రంబుగా నెదురువోయి వానియడుగుదమ్ములకు మ్రొక్కి- తొడితెచ్చి యున్న
తాననంబున నాసీనుం గావించి పూజించె సంత సతంతుకు గళకు మొక్కినవాను
దేవభీమార్జుననకులసహదేవాదుల గాథాల్లింగనంబున నాదరించి వృద్ధు లగువిరాట
ద్రుపదుల కిభివందనంబు చేసి యందఱును విశ్రమించి యున్నసమయంబున వాను
దేవుం బాచి యెల్లరు విన నిట్లనియె.

80

- మ. అరికాదంబు బహుద్రజాతయకరం • తై పోరు గా నుండ నీ
 ఊరిపైఁ గృష్ణునియంతవానికి నడంఁగింపంగ శక్యంబు గా
 నితెఱంగయ్యె నయో నుహృజ్వరముగా • నే నెంచువా రందఱు
 వితగాఁ జోవఁదలంచి రే మనుచు నాఁరేవురంబు వాక్రుచ్చెదఁ. 81
- ఉ. అందుచు నిందు నున్నదొర • లందఱు నీకును నాకు బంధుగుల
 పాం దొడఁగూర్పు మిరువరకుఁ • బొందిపొనఁగెనునట్లు వీరు వా
 రుం దెగి పోరికిం దిగెనుఁ ప్రొద్దులు పుట్టఁగ నీకుమయ్య గో
 విందుడ యంచు నేఁ దవలి • వీనికిఁ జెప్పితిఁ జేసఁ జూతురే. 82
- చ. ఇరుగడ సాయముం జలువ • నీవు దలంపుము వేఱు గాకు మో
 మురహర యన్న నానుమలఁ • జోవక పాండవనక్షత్రాతియై
 దుర మగునట్లు చేరి యిటఁ • దూఱఁ నితం దీక నేమి చెప్పుదుఁ
 హరహర భూతలంబు రుధిఁరార్లవమై చెడిపోవకుండునే. 83
- క. మేటి యగునాదుతమ్ముఁడు, పోటరి యై చేయుంటఁ • జోరుచ విజయం
 గేటికిఁ గాకుండెను నిట, మాటికి మాటికిని రిత్తఁమాట లిఁ కేలా. 84
- జ. తమ్ముని కిష్ట మ్ముని ప్రేమమ్మున నిం దుండ నాకు • మన సాప్పుదు కో
 ధమ్మున వీని న్విడి యం, దెమ్మొయిఁ జోవంగనేర • నే నకట కటా. 85
- మ. ధృతరాష్ట్రాత్మజఁడుఁ వృకోదరుఁడు నాఁదిన్యవ్రయోగంబునఁ
 బ్రతి లేకుండ గదాద్రవీణు లయి విశ్వభ్రాతృ కై రట్టినా
 హితులుఁ శిష్యులు వార లిరువురు బగఁ • హీనంబుగాఁ జోరుచో
 నితరులఁ ద్రెల్లెడుచోఁ గనుంగొనుచు నే • నిం దుండ శక్తుండనే. 86
- జ. కావున నే నిక్కాలంబున సరస్వతీతీర్థంబుల సేవింపం జోయెద నని బలరాముండు
 పాండవానుజ్ఞాతుండై కృష్ణాదులం దెడఁబాసి చనియె నయ్యోచనరంబున. 87

—◆— రుక్మి పాండవులం గలయవచ్చి నిరాకరింపఁ దుట. —◆—

నీ. ఇంద్రసఖుండు భోజేంద్రుండు భీష్మకుం, డనునృపతికిఁ బుత్రుఁ • డైనవాఁడు
 గంధమాదనమందుఁ గలఁడు కింపురుషుండు, వానికడఁగి విల్లు • పట్టినతఁడు
 నాల్గుపాదములతో • నలువొందు నాధను, రేవదంబు నేర్పినవీరవరుండు
 శార్ఙ్గాంధీవములే • సరివచ్చు సనఁ జాలు, విజయనామక మైనవిల్లుఁ గలఁడు

తే, దుష్కిణికి సగ్గజన్ముడు • దుష్కియనెను, వాడు ద్రుమదత్తచరమున • వజ్రలువాడు
బహులసేనానమేతుడై • పాండురాజ, సుతులచెంతకు జనుడెంచెః హితము గోరి.

కా. ఏకాక్షాహిణితోడ వచ్చునతనిగా • వీక్షించి భూమిక్షితుల
వాణో ధర్మజుఁ డేగి తేచ్చి యొకవో • వాసింపఁగాఁ జేసి పూ
జాశల్పంబున నాదరించుటయు నాఁక్షాజాని సంతృప్తుడై
పాశారివృథపుం గనుంగొని యహంభావంబుతో నిట్లుగా. 89

శి. దారుణమై రణం బిప్పుడు • తారసిలెం గద నీకుఁ జిత్తముం
దీనిసాగరంబుఁ దరియింప భయం బగునేని తమ్ముడా
వీరుడ నేను నిన్నవుడు • వీడక నాయము సేయ వచ్చితిం
గౌరవసేవలం జైసి • గండడంగించెద భీష్మమఖ్యులగా. 90

శి. ఇంద్రుని దుండఁగ నే, నందులకుం బోయి పగఱ • సందఱ కొకఁడగా
జందఱువందఱు జేసెద, నందించెద నీకు నేల • యంతయు నింతగా. 91

మ. అని గర్వించి పలికిన విని నవ్వుచు సవ్యసాచి సర్వరాజపరమక్షయంబున
జాలు వినుచుండ వానిం గని స్నేహపూర్వంబుగా నిట్లనియె. 92

మ. కురువంశంబునఁ బుట్టి పాండవుడ నై • కోడండనిద్యానుగు
ధనుఁ డాద్రోమనిశేష్యులు దసముం • డొక్కటి గాఁడీశముం
గరమందుం గొని వాసుదేవునిమహాకారుణ్యసాహాయ్యముల్
పరఁగం గాంచిసేయ భీతుపడి యొడ్ల నేవ్విడఁగాఁ బోదునే. 93

సి. గంధర్వవీరుల • గండడంగించెను, వాడు సహాయుఁ డెవ్వఁడు నాకు
ఖండవంబందు నాఖండలు నోర్చెను, నాడు సహాయుఁ డెవ్వఁడు నాకు
గాలకేయనివాతఃకవలలతోఁ బోరు, నాడు సహాయుఁ డెవ్వఁడు నాకు
గోగ్రహంబునందుఁ గురుపుంగవులఁ దోలు, నాడు సహాయుఁ డెవ్వఁడు నాకు

తే, సర్వలోకేశ్వరుం డై సశత్రువుతోడ, నెక్కఁ బుష్కటిఁ బోరంగ • నుక్కుమిగిలి
యొక్కవోవక మెప్పున • కిక్క నగుచు, నాడునాడు సహాయుఁ డెవ్వఁడు నాకు.

తే. క్రాలు నాకడ పరుణవైశ్రీవణరుద్ర, పావకేంద్రయమద్రోఃవాసుదేవ
దత్తదివ్యాశ్రుశత్రుముల్ • విత్తమందు, భయముపడి యొడ్లతోఁ డానంపకుచునట్టి.

శి. అంతటిచెడ్డు మేదియు నొకవప్పుడు బుట్టు నాకు నీకన్నె
గొంతటిలోన వచ్చి శోభోటి పయిం బడి వచ్చుచున్న నే

నింతయు సంచలించ నిటు • లేటికి బల్కులు చాలు నింక నీ

మెంతటివాడ వైన నగు • చేగుము తోడగు మెరిశేయుకా. 96

వ. అని నిరాకరించి పలికిన సతండు ప్రత్యాఖ్యాతుండై స్థితం బగునిజపై న్యంబు మర
లించుకొని దుర్యోధనుపాలికిం బోయి ఘల్లునునితోడం జెప్పిగట్లు చెప్పటయు
సతండును. 97

క. శూరంమన్యుడ వీ వో, వీరుడ నీసాయ మొల్ల • విచ్చేయుము నా
నారుక్మి సిగ్గుచూల్చిన, కారణమున ముగిడఁ దనదుఁకటకంబునకుకా. 98

వ. ఇట్లాబలరామరుక్మ లిద్దఱకుం దక్కఁ దక్కినరాజలోకం బిరువాగునందును
యుద్ధంబునకు సిద్ధంబై యుండె నట్లాయుధయ్యసైన్యంబులును గురుక్షేత్రంబున
విడివలం గావించుకొని యుండె ననిన విని ధృతరాష్ట్రండు సంజయుదిక్కు
మొగంబై యిట్లనియె. 99

ఉ చెప్పము రెండువీళ్లు నటు • చేరిన పిమ్మట వీరు వారు నే
చొప్పునఁ గర్జము న్నుడవఁ • జూచిరి విందునుగాని సంజయా
చెప్పఁగలంతవ ట్లదిమి • చెప్పితిఁ జెప్పినయట్లు చేయఁగా
నొప్పును మానుయోధనుఁ డయోగ్యచరితుఁ డిఁ కేమి నేయుదుకా. 100

తే. పోరునం బెక్కుదోషములే • పొడము ననియె
ఱిగియునుం బుత్తు వారింపఁ • దగుల నైతి
నాగ్మహిత మని యూహింప • నైతిఁ గానఁ
బొరుషముకన్న దైవమే • ప్రబల మకట. 101

క. ఎత్తిఁగియుఁ దనుజుం దగవపు, తటి సంతయు మఱియు నెట్లు • తలఁపఁగ వచ్చుకా
నటి మీఱు యుద్ధమరణము, నెఱిజోదుల కనుచు శాంతి • నేఁ గొనియుందుకా. 102

ఉ. నా విని సంజయుండు సరఃనాథ యొకండు నెఱుంగవట్లుగా
నీవు నమస్తవోపములు • నీసుతునాదలఁ బెట్టఁజూతు వౌ
నా విను మాతృదోషమున • నంటినకీ డది కాలమందునుకా
దైవమునందు మోపెనుసంతండు వినిందితుఁ డెల్లభంగులకా. 103

తే. లోకనింద్యకార్యంబులఁలో మెలంగు, వాఁడు వధున్యఁడు నీకొడు • కీడఁజోక
నికృతిఁ గావించె బాండుపుఁత్రేకుల కకట, దాన నకలంబుఁ జెడ నుండెఁధరణినాథ.

ఆ. ఇందు నీయుపేక్షయే కాని కా దొండు, గడవఁబడియెఁ గార్యఁగతి దిరుండ
వగుచు విను మనర్థ • మగుదెంచు నని లోన, వగలఁ బాగులఁ దగదు • వనుమఱిక.

—◆◆◆ ఉలూక దూతాగమనపర్వము. ◆◆◆—

శ. అవధరించు మట్లుభయసైన్యంబులును హిరణ్యతీర్థగంబునం దిగియున్నవనంపడి గాంధారీనందనుండు స్కంధావారంబునకుం దగినసంరక్షణంబు గావించి కర్ణదుశ్శాసనశత్రునులతోడం గొంతవడి మంతనంబుండి యులూకుం డనుకితవపుత్రునిం బిలిపించి రహస్యంబునం గొన్నివికర్తనావాక్యంబు లెఱింగించి నీవు పోయి వానుదేవనహితు లగుపాండవులతోడం బల్కిర మ్మని వంచుటయు సతండు పాండవస్కంధావారంబునకుం జని సకలపరివారసమేతుండై కొలువుదీయున్నధర్మనందనుం గాంచి దుర్యోధనుం డెల్లవారు విన నీతోడం బలుకు మన్నవలుకులు కొన్ని గలవలుకనేయ కవధరించు మనెన సతండు దుర్యోధనసమాదేశంబు గావున దూతుండవై సనీవలన దోషంబు లేమింకేసి నిన్నుఁ గోపింతు మని వెఱవం బని లే దెఱింగించు మనిన సతం డతనిదిక్కు మొగంబై యిట్లని చెప్పం దోడంగె. 106

—◆◆◆ ఉలూకుండు వచ్చి ధర్మజానకు దుర్యోధనపంథేశం లెఱింగించుట. ◆◆◆—

సీ. ద్యూతజతుండవై • భూతలరాజ్యంబు, గోల్పోయి వని నున్నఁగోరు దలంచి ద్రువదపుత్రికై నఁదొనఁగులు మది నెంచి, కులధర్మమునఁజేసి • క్రోధ మూని పోకిన వట్టినవాయుఁనుతునిచే మాదున్న, నేనునిరుధిరంబు • నానఁ జేసి ద్రోణభిష్మాదియోధులతోడ నెదిరింప, సవ్యసాచిని బుచ్చి • సమరమునకు తే, దిగుము నీకట్లు గా కొండుఁతెఱుగు లేదు, కాకయుండిన వెండియుం • గాండిశీకుఁడగుచుఁ బ్రవర్జితుండవై • యరుగు మనికి, నేనిదే వచ్చియున్నాఁడ • సేనతోడ. సీ. *బహువర్షములు పూచి • వట్టినకయ్యము, నాకనుపొచ్చి మిఁనాటి కయ్య నీవుఁ దమ్ములు వానుఁదేవుండు వ్రేలిన, ప్రల్లగంబు లెఱుంగ • పచ్చె నెల్ల నోటికి వచ్చిన • ట్లోటిచేదలవలె, సంజయుతో వాఁగు • టొంజిల్లి మాటలం జూపిన, పోటుబంటుతనంబు, నేటులం జూపుట • లెంత యెప్పుఁతే, బాడమునే మేలు తముఁ దాను • పొగమకొనినఁ బొగడితల వెల్లఁదలపోసి • మగిడిపోక పోటుమానిసి వై వచ్చి • పొడిచి గెలుము పిఱికికండ లేకుండిన, బిరుద వేని.

108

వ. సుతీయును.

109

ఉ. ధార్మి మూర్తి ధర్మజుఁ డధర్మమువంకఁ జనండు వానికిఁ ధర్మము భూతరక్షణము • నా వినియుందుము భూతలంబునఁ

క. వ్రతనియమమునఁ జిక్కిరి, సతిమాత్రము నడువ నోనఁ . ననుదిన మిట్లకుం

గొనివచ్చుట మీకర్హ, మృదుమృగ మూషికము లట్లఁ . యగుఁగా కనుమఁ. 117

క. తమలోనివృద్ధబాలగణముల విడాలమున కష్టసము చేసి నృకా

ర్యముమీఁద నుండె మార్జారము సయ్యెలుకలను బట్టిఁ . క్రమమున మింగెఁ.

వ. అ స్థివృష్ణదంతకంబు దినంబున కొలచు రైదుగా నెల్లయెలుకలం దిని నానాటం
జయ్యఁబట్టి బలనమన్నితంబై యుండుటయుఁ దనుబలాంబు క్షీణించుచుండుటయుం
గని మూషికరాజంబు లెల్లఁ గలయెం గూడి తమలోనం దాము చిత్తుచుచున్నంత
డిండికం బనునొక్కవృద్ధముఁ డింబు వాని కెట్లయె. 119

మ. తనుఁగుంజుట్టములారీ మీఁల సదీప్రాంతంబుఁ జేరంగఁ బొం
డు నయం బేర్పడ నేను మామ విసుకం . దో డయ్యెద న్నేఁడు నా
విని మే తేల్చి లని చేసె న ట్లెలుక లాఁవిన్నాణియుం బిల్లితోఁ
జనియెం బిల్లియు దానిఁ బట్టి మెనమె . జా నేసి రోసంబునఁ. 120

వ. అంతఁ గొంతకాలంబున కెల్లమూషికంబు లొక్కచోటు గూడి మంతనంబుండి
డిండికంబు గానరామికిఁ గారణం బరయుచుండఁ గోకిలనామకం బైనవృద్ధమూషి
కంబు వచ్చి తమవారిం జూచి యి ట్లనియె. 121

చ. తప మొనరించున్ గలఁదానివలెం గనుపట్టి నెట్లం
గపటము చేసి వాని చెడఁగా మనవంశమువారిఁ బిల్లియే
కృప విడి పొట్టఁ బెట్టుకొనియెం దలపోయఁగ దానివిష్టలో
నిపుడు నెఱుల్ గనంబడు నిఁదే తినియుండును డిండికంబునఁ. 122

వ. మన కింక దీనినొడిపాత్తు ము దనినది మన్నియఁ చేయింపు. ఎ ననుట
విశ్వసింపి విడాలంబుం బెడఁబాసి యెటయేని యూడనింబాడె విడాలంబును దన
గుట్టు బట్టబయ లగుటాజేసి పొట్టకుం గామిఁ బరితపించుచు నొండొక్కచోటికిం
జొయె దుష్టాత్ముడ వైననీవు నట్లే బైతాలవ్రతంబు పట్టి మూషికంబులలో విడా
లంబువోలె నీజ్ఞాతులలోనం దిరుగుచున్నవాడవు నీవేదాధ్యయనంబును శమం
బును లోకదర్శనార్థంబ కాని మఱియొక్కటి కాదు నీవు ధర్మవిష్టాండ వగుచేసి
నీకపటంబు మాని యైత్రధర్మంబునం బ్రవర్తించి కార్యంబు నిర్వర్తింపుము నీవీర్యం
బున నీవనుధాతలం జెల్లె సాధించి నానావిధదానంబు లొనరింపుము పెక్కిండ్లు
నీకై పెక్కిండుమలం గుడిచిన నీ తల్లిఁన్నీరు పాయంజేముట నీకుఁ బాడె

† పుయిలోడి మా కైదూర్లిచ్చినం జాలు నంటి వంతమాత్రమే నీ నీకొనక మేము
నీతో బోర వచ్చియున్నవారము జతుగృహదాహం బాది మీకు మేము చేసిక
యెగులై నం దలంచుకొని యైన మగఁటిమిగ వాటించి మాతో నెదిరింపు మిద
ప్రాప్తకాలం బుత్తమత్తియాన్వయంబునం బ్రభవించి ద్రోణాచార్యశిష్యుండ
వై ననీ వనికి వెనుదీయుట పౌరుషంబు గా దని వలికి భీమనేనుం గాంచి యిట్లనియె.

—◆◆◆ ఉలాకుండు భీమాడలం గర్హించి పలుకుట. ◆◆◆—

ఉ. శ్రవంబలవాడవై విరటుఁసాల మెలంగుచుఁ బొట్టకూటికై
గెంటఁగ రానికష్టములఁ • గింజుడ వైతివి నీకుఁ పౌరుషం
బుట ప్రతిజ్ఞ చేసితి వఁకయారె నమధుడ వేని త్రాపు మో
తుంటరి దుస్సనేను నదఁ • దోచిన నె త్తిగ జాగు లేటికిఁ. 124

తే. తిండిపో లేడ కయ్యపుఁదెరువు లేడ, రజ్జు లాడితి వెన్నేని • రమ్ము రణము
దావఁంచెను నాలాపు • చూపి నిన్ను, నలిపి తొలిముద్ద వేట్టెడ • నాదుగడకు.

ప. అని సవ్యసాదిం జూచి. 126

ఉ. ఈ వొకపోటుమానిసివయే సభిమానధనుండవేని గాం
డీవము గల్లు నా కనుచు • నిక్కడువాడవయేని కొల్వినం
ద్రోవది వడ్డభంగము గఁనుంగొనఁ జాలనిపూరుషుండవే
నీవగ వేల ర మ్మనికి • నేగ గన వచ్చితి నీవ్రతావముక. 127

అ. అడుదానిఁ దిగుచుఁనట్టిచో నాడుది, వోలె నేడ్చి రవలఁ • బోయి విరటు
సాల నాడువేసి • వై లలనల కాటఁ, బాటఁ గఱపి తీవు • పోటరి వఱట. 128

చ. అతిమీచినఁ బోదు సంగరము • వెచ్చనిపి ధ్గయి వచ్చె నెత్తిపై
కటిముఱిఁ జచ్చుటే నిజమ • యయ్యెను నీకు నదీనుతాదులక
మఱకువ మార్కొనం దలఁచుఁమర్త్యుడు మృత్యువుఁ జూడ కుండునే
యెఱుంగక నూతికప్పవలె • నే ననుచుండువు మందబుద్ధివై. 129

ఉ. మ్రుక్కడిమూఁగలం దఱిమి • ముట్టటలాడుచుఁ జెప్పకొందు వీ
వెక్కటికఁగ్య మయ్యెడిని • నే నొకరుండన చాలు నీకు నీ
విక్కుట లెల్లఁ దీటులేటి • వే చనుదెంచెను గృష్ణభీములం
బ్రక్కన నిల్పుకొ మ్మెటకుఁ • బాటినఁ దప్పదు మృత్యు విం కిటక. 130

† పుయిలోడు = ననుదీయుఁనంకోచింపు; శ్రీ కింజఁడు = నిరర్థకజన్మము గలవాడు;

* అతిముఱి = సంభ్రమము;

- తే. ఇవుడు కృష్ణనిమాయలు • నిండజాల,ములును నీబెదరింపులు • ఫలము నిడవు
విష్ణులును జిష్ణులును వేనవేలు వచ్చి, రేని వెనుదీయ మాలము • మాన మింక.
- తే. ఎంత మిడికినఁగాని పాఠీము మేము, మీపరాకృమ మంతయు • మెలఁతమిన్నఁ
దిగిచిఁగొన్నప్పుడే మాకుఁ • దెలియవచ్చె, నాన విడు మెల్లి బవరంబుఁదాసి వచ్చె.
- వ. అని సకులనహదేవులం జూచి. 183
- క. మఱకుఁడు కృష్ణాపరిభవ, మఱిముఱి పడఁబోకుఁ డాల • మగుదెంచెడు మి
మృతవఱలు నేయ నుండిరి, బిఱుసులు మాలెంక లెల్ల • బెదరరు మీకుఁ. 184
- వ. అని విరాటద్రువదులం జూచి. 185
- క. చుట్టఱికపుమోమోటక, నెట్టస మీ రిండుఁ జేరి • నిలుతురు మీమీ
చుట్టములు మీరు మీప్రజ, లెట్టుచు జముఁ గొల్వకుండ • రేమందు మిముఁ.
- వ. అని ధృష్టద్యుమ్నం జూచి. 187
- క. నివ్వలలోఁ బుట్టితి నని, చెప్పచు మావో.ఁ జంపఁ • జేసితి ప్రతివఁ
దప్పదు నీ కాయనచే, ము ప్పగుకాలంబు వచ్చె • మొవయుము పెనఁగఁ. 188
- వ. అని శిఖండిం జూచి. 189
- అ. ఆదుదాన వసుచు • నాపగాతనయుండు, నిన్నుఁ జూడ నోడు • నీవు బిరుదు
మగఁడవేని కలన • మడమఁ ద్రిప్పక యుండు, మరసికొందు రెల్ల • రాఁడు తనము.
- వ. అని జనార్దనుం జూచి. 141
- ఉ. గారడివానిచండమునఁ • గౌరవరాజనభాస్థలంబునఁ
భీరులు బెగ్గడిల్లి కనఁ • బెక్కులు వన్నితి విండజాలముల్
బీరము గల్గుమానిసులు • వీనిని గన్గొని రాజ్య మీయఁగాఁ
దీరుదురే రణంబునన • తీఱఁగఁ జూతురు గాని యాదవా. 142
- క. నాతోడుపాటు గలిగిన, శ్వేతాశ్వనితోడఁ బోరు • నేయించి కురు
వ్రాతముల నెల్లఁ నూలిచి, భూతల మే నిత్తుఁ బాండుఁపుత్రుల కంటే. 143
- అ. అన్నమాట నడుపునట్టిడవే రేవ, భండనంబ గాన • గండు మిగులు
మాలఁ గాయవసుల • కగుసిదుపారుషం, బెంత గలదో చూతు • రెల్లవారు. 144
- అ. మాయచేసి గెలువ • మది నేయఁ జూడకు, మీ వెఱుంగుమాయ • లెల్ల మేము
నెఱిగియుందు మనుచు • నెంచుము నీకక్తి, తెలియనట్టివాఁడు • గలుగఁ దెవఁడు.

క. *లనమర్థుడ వగునీకుకా, బాసగెను బ్రహ్మతి పూర్వపుణ్యవశమునకా

బసె గాచునీవు చేయని, గనిమనగెడుకార్య మేది * గలుగుకొ చెవునూ. 143

వ. అని దుర్యోధనుండు చెప్ప మనియె నని చెప్పి విని మొగంబులు జేపురించె
గ్రోధతామ్రాక్షులై కొలువునం గలమహీక్షీతు లెల్లరు నానంబులు విడిచి బాహు
విక్షేపంబు నేయుచు నొంకొరుఁ బ్రీతికించుచుండి రపు డవాక్కిరుండై వ్యకోడ
రుండు వేడినిట్టార్చు నిడించుచుఁ గన్నుగన సంగారకణంబు లొలుక నలుక
మెయి శ్రీకృష్ణుం దిలకించుటయు సతండు వానికిరిపా పెరిగి కైతవ్యం గని
నీ వన్నమాటలంజేసి నీరాజుదురభిప్రాయం బెఱుంగనయ్యె సయ్యవివేకి యన్నయట్లు
యగుం గావుత మని నీవు వోయి వానికిం జెప్ప మని చెప్పి యవ్వంధరీకాక్షుండు
పాండవాగ్రీణనానంబునం జూడ్చి నిలిపి యుండ నులూకుండు వెండియు రాజ
మండలి వినుచుండఁ గృష్ణార్జునుల నధిక్షేపించి పలికె నప్పలుకులకుఁ బాథుండు
శ్రుద్ధుండై పాలభాగవమ్మార్గనంబు నేయుచుండ భీమసేనసకులసహచేత్రులును
ధృష్టద్యుమ్నధృష్టకేతు శిఖండిసాత్యకిశుక్తితలచద్రాపదేయాభిమన్యువృథృతు లం
దఱును సాంద్రసున్యుపరీతాంతరంగులై బాహువు లప్ప యుచు దంతవిస్ఫీడనంబు
నేయుచు సెలవులు నాకుచు మొగంబులు బిగించి మీఁదికిం దుముకఁ దమకుచు
చుండి రాలోనం బ్రభంజనాత్మజుండు విజృంభించి కుటిలభ్రాతులు వడ సంగార
నదృక్షంబు లగునేత్రంబు లెగయ బిగువునం బండ్లు పటపటం గొఱుకుచు హస్తవి
స్ఫీడనంబు నేయుచు రాద్రమూర్తియై యుద్రేకించి యులూకుం గాంచి యిట్లనియె.

—●—●— భీమడు బలూకున కుత్తరంబు లిచ్చుట. —●—●—

లే. మూఢచిత్తుడ మీరాజు * మూర్ఖుడగుచు, బిజ్జిపందలఁ శ్రోత్సాహఁపెట్టిన్లు
మమ్ము బెడరించుటకుఁ బోలెఁగ మృతుంచుఁగలనికిం బిల్చు బెల్చుఁ * గాఱు లఱచి.

వ. నీవు వోయి సర్వక్షతిఁచునమక్షంబునఁ గష్టాశ్మృ లగుకర్ణశకునినుశ్చాననాడులు
వినుచుండ దుర్యోధనునితో నామాటగాఁ జెప్ప మని యిట్లనియె. 144

కా. వంశక్షేమముఁ గోరి సంతిఁ బొనరింపం జిత్తముం జేసి మ

ద్వంశశ్రేష్ఠుండు నిమచెంత కనిచెక * దాశార్హు నర్హ క్రియకా
వంశద్రోహిని కాలవోదితుడనై * దాసిం బెడంబాసి లో
సంకొలిం గొని కెక్కనక్కెములకుకా * సంతిల్లి తంధుండనై. 150

క. ఓటమిఁ గొని సంతికి నై, పాటుపను నుండి రిట్లు * పాండవు లనుచుకా
బాహున బడఁబోకి వీ, మాటలఁ గుదింతు వెఱుంగిమా నీవడతల్. 151

- ఉ. భండన మెల్లి గాగలదు • బాహుబలాధ్యుడ వై నసీపు నీ
కుండినమాఃకతో నెదుర • నుండుము ధూర్తల ధార్తరాష్ట్రుల
బిండిగఁ జేసి నాగదకు • బ్రీతి యొనఁచెదఁ బేర్చెదఁ ధరణ
గండరగండనై యశముఁ • గాంచెద మించెద రాజమండలిగఁ. 152
- ఉ. వాసి దొరంగి భూధ్రములు • వ్రీసినఁ గంధులు మేర మీఱిన
జేసినబాస చాల్కులు • చేసెద నే నని దుస్సనేను నో
నేసి తడియరక్తము రఃహిం గొని క్రోతద నాగదాహతిం
జేసి తొడలో తునిఁగి పడఁ • జేయుదు ని న్నమరేంద్రు లడ్డినఁ. 153
- మత్తకోకిలము. శ్రీవాచు వీఁ డన నేల నామొసఁ • బడ్డవారల నెల్లర
బోడు గొట్టినయట్లు గొట్టుచుఁ • బోరఁ గాకులు గ్రద్దలు
గూడి మెక్క నొసర్తు భీష్ముని • గూడి యుండినమాత్రే మే
మీడఁబోదుమె పౌరుషం బగునని ర మృని కెత్తుచుగఁ. 154
- వ. అని పలుకుచున్నంతఁ గ్రోసనరక్తలోచనుండై సహదేవుం డలూకుం దిలకించి
నామాటగా దుర్యోధనునితోడం జెప్ప మని యిట్లనియె. 155
- అ. నీవు పుట్టి తండ్రి • నిందపాల నేసితి, పుట్ట కున్నఁ బోరు • పుట్ట దిట్లు
కారవా యెల్లఁ • గడతేరుటకు నీకు, మూల మైతి వోరి • మూర్ఖువీరు. 156
- మత్తకోకిలము. నీవు పుట్టినకోలఁ దండ్రియు • నీవయిం గలపేమిముడిగ
ద్రోవ దప్పి పొనర్చు మా కెద • ద్రోహముం దలపోయుచుగ
నీవ కారణ మింతకు న్నిచు • నీరికిం బెడఁబావుదు
రాభవు సౌబలుఁ బట్టి గిట్టగ • భండనంబునఁ గొట్టెదగఁ. 157
- వ. అని గర్జించిపలుకుచున్నంతఁ గుంతినందనావరజంబు మందస్మితముండరచవనావని
దుండై మరున్నందనుం దిలకించి. 158
- శా. నీతోడం బగగొన్నవార లమరానీకంబులగ వీరకమై
భ్రాతరి గాంచివార లైన ననురక్తానాధు లైనం దను
ప్రీతిం బాసినవార కాఁ దలఁతు వీరిం జెప్పఁగా నేల యీ
దూతుం డాడినమాట కింతకినుకఁ • దూఁగాడఁగా నేటికిగఁ. 159
- శ. అని పలికి ధృష్టద్యుమ్నాదియోధవరుల నవలోకించి. 160

డి. విఠిర ధార్తరాష్ట్రనవిఃపేకవచోరచనావిశేషముల్

తుంటు యై నను సృతియుఁ ♦ దోయజనాభుఁ దూలనాడె మీ

కంటికిఁ గెంపు గూర్చె నవిగావునఁ గొన్నిటి కిష్ట చెప్పి య

న్నింటికి రేపు చెప్పెనను ♦ నే నని నానికి గాంధివంబునఁ.

161

వ. అనవుడు సం దుర్నవా రందఱు సవ్యసాచిభరుం బ్రశంసింది రంత నతం దులూఱుని

ఓక్కు మొగ్గులై కితవనుతా! నీవు పోయి నీరాజుతో నామాటగాఁ జెప్ప మని

కోపఘూర్ణితలోచనుండై యిట్లనియె.

162

క. దుర మని వెఱపించెద వో, పురుషాధమ మేము వెఱచి ♦ పోదుమె మా కా

దురమే పడుపు దాని కెదురునూచుచు నుంటి మచుచుఁ ♦ దోచదొ నీకుఁ.

163

చ. నిజభుజదర్పముం గలిగి ♦ నే నని చెప్పఁగఁ జాలి శాత్రవ

ప్రజమును బోఁకిం బిలుచువాడె మగం డన నొప్పుఁ గాని లాఁ

తిజనులచేతిలావునఁ బ్రీతిన్ గొనం గమకించువాఁడు బా

హుజుఁడును బూరుషుం డనఁగ ♦ నొప్పుడు మండు డరంగ నొప్పెడుఁ.

164

మ. పువీర్యంబునఁజేసి నే ననుచు గర్వస్ఫూర్తి వర్తించునీ

కు రవంతేని పరాక్రమం బగుట గన్తోబోదు లోకంబు బా

పురె యిట్టిండవు నీవ మా కనికిఁ బిల్చుం డెల్చుచున్నాడ వో

కురువంశాధమ సిగ్గుమాలిననియం ♦ గొండాడఁగా నుండెడిఁ.

165

తే. వృద్ధ విశేషింద్రియుని ధనఃశ్రేయవిమనిఁ, గురుసీతామహుఁ జంపుకోఁ ♦ గోరి యెల్ల

దడములకుఁ బడవాలుగాఁబడికొని మము,నని మొనం జంప నెంతు వెట్లానరు నట్లు.

చ. ఎదిరిన నూరకుందు మని ♦ యెంచకు మాలమునందు జాలి నో

మొదల నదీతనూభవునిపాం గడఁగించి గురుఁ వధించి నీ

యెడ కగునూతిజం దునిమి ♦ యెత్తెఱఁ జూపెద నే రణంబున

నిబదవ వృకోదరుండు నియ నుజచ్చుఁ గూల నేసెనుఁ.

166

తే. మమ్ము సత్యప్రతిజ్ఞల ♦ మది నెఱిగి, నీవు చేసెనతప్పల ♦ కీవ కుందు

నట్టిఁ డగుచువు క్షుత్రియుం ♦ డగుదు వేని, వీఁగిపోవక పోరికై ♦ వెడలి రమ్ము.

చ. తలెది యొకింత లేనియొకఁ డేవురుగొట్టపు నీవు ద్రోణభీ

ష్టులు మముఁ జూసి నీకు జయముం గలిగింతు రటంచు నెంచి తో

బలి బలి నీదురాశ లెటు, పక్ష్యము నొందునా విందుగానిలే

తెలలెల వేగునంతకును • దే మృనికిం జత కూర్చి నైవ్యముగా.

169

వ. పదంపడి వానుడేవుం డలూకునిం జూచి నామాటగా నుయోధనునకుం జెప్ప
మని యిట్లనియె.

170

మ. లగుడెంచక రణ మెల్ల సీపు పురపుం • డా దేని చేవాడి చూ

పగ యత్నించుము కత్తిగట్టి పెనగం • బర్వందు కృష్ణుం డనిగా

దగ సారథ్య మొనర్ప నుండె నని చిత్తంబందు నిర్భీతిమై

మొగియం బోకుము గిక్కిం జూపితి నయే • బోకారు నీలోకముల్.

171

తే. మాయమై సీపు మింటికి బోయితేని, సాగరముల దాగితివే రసాతలంబుఁ

బొచ్చితేనియు నీ వెల్లి • చిచ్చుజపిడు, గగుచు జిష్ణురథంబుని • న్నంటి వచ్చు.

172

క. రజ్జులవాడే భీముఁడు, ముజ్జగము లెఱింగి తనదుఃఖపవిత్రమముగా

మజ్జా యని మెచ్చగ నీ, పజ్జన స్త్రాతృరక్తసానము నేయుగా.

173

వ. అంత గాంతేయాగ్గిం చుటాకుం బిలిచి మీరాజుతో నామాటగా జెప్ప
మని యిట్లనియె.

174

కా. పాపాత్ముడవు సీమవృత్తమున కొప్పున్నన్ను నిరూపించుచుగా

నాపై పాపము మోప నోపి లెటులఁ న్యాయంబు న్యాయంబుచుగా

రూపింపంగల దీజగంబు విను మేరూపంబునం గాని నే

నీవృద్ధిం గలచీమ కై నఁ జెను గూఁహింపంగఁ బో నెప్పుడుగా.

175

అ. దీనఁడని కాద • మానసంబునఁ గులహాని కొల్ల కేను • హానిని బుచ్చి

యడిగినాడ మాకు • నైదుల్ల ని మ్మని, యంతమాత్రీ కొల్ల • నైతి వీపు.

176

క. కైకొనవు వానుడేవుని, నీ కాహితవచన మెల్ల • నెమ్మది కహింసం

తై కానఁబడియె నంధికి, గా కుంటివి పెక్కు లేల • కలనికి దిగుమా.

177

వ. అనినంత నకులుం డలూకునిదిక్కు మొగంబై నామాటలు గొన్ని గల నవి మీదొ
రకు నే జెప్పినట్లు చెప్ప మని యిట్లనియె.

178

తే. వింటి సీమాట లన్నియు • వీను లలర, సీపు చెప్పిన పప్పున • నేను తేయ

నున్నవాడన సీపు నీ • కున్నవారు, దిధిముగఁ జత్తు రిందు మాతవృ లేదు.

179

వ. అంత విరాటదుగ్గివదులును.

180

అ. బాంధవంబుకిన్న • బహులధర్మం బిందు, గలదు గాన మేము • గండు మిగిలి

వచ్చియున్నవార • మిచ్చ నే డెల్ల సీ,వాడి చెడఁగఁ జూడ • వత్తు మందు.

181

వ. అనిన శిఖండియును.

182

డి. పుట్టితి నేను శాంతసప్తః • బోరున బూరువుఁ బోలెఁ గూల్చ నా
పుట్టువు సాధకం బనుచు • భూజను లెన్నఁ బరాక్రమించెదఁ
బట్టెము వట్టి యున్ననను • బంధుజనావళికోడఁ గాంచి నీ
నెట్టు చలింప కుండెవఁ • యేన కనుఁగొనువాఁడ శే పటఁ.

183

వ. అంత ధృష్టద్యుమ్నుండును.

184

చ. అనలనముద్భవుండ నగుఁనెట్టిఁడ నేను రవాంగణంబునఁ
జనకుఁడుం దియంబుగను • జావగురుం దెగటార్చి నీకు నీ
యవజులకుఁ సహాయులకు • నందఱకుఁ భయ మావహిల్లఁగా
నొలుతు నింకు నందుఁ గలఁమోఘులు నాడెను గాంచి యెంచఁగఁ.

185

వ. అంతరం బక్కొండేయాగ్రజం దులూకుం బహుకరించి వీడుకొలుపుటయు సతం
డెల్లవారి నామృతఁడంబు చేసి చనియె నపు డజాతశత్రుండు ధృష్టద్యుమ్నుం దిలిచి
నేనల శెల్ల నెల్లి సంగ్రామం బని చాటం బుచ్చి సర్వసాహససన్నద్ధుండ వై
యందు నుని నిడుమించి కొలువు చాలించె సంత సహృదాలరాజనందనుండు
చాసాచార్యుం దలవడం గంటి నని సంతసించుచు సర్జనుండు కర్ణుని భీముండు
దుర్యోధనుని ధృష్టకేతుండు శల్యుని సుతమాజుండు కృపుని నకులుం డశ్వత్థామను
తైబ్యుండు కృతవర్మను సాత్యకి సైంధవుని శిఖండి భీష్ముని సహదేవుండు శకునిని
జేతానుండు శలుని ద్రాపదేయులు త్రిగర్తవతులను సౌభద్రుండు వృషసేనుని
దక్కటివారు దక్కనవానిని దాతునట్లు నియమించి సర్వసేనాధిపతి యగుతానుడ్రో
ణాచార్యుని దాతె నర్థయించుకొని మూలకల నెల్ల మొల్లం బగుమొగ్గంబు నన్ని
నన్నద్ధుండై యుండ సంత నట నులుతుండు పోయి వారు వారు చెప్పినవార్యోప
వాక్యంబు లెల్లం జెప్పిన విని దుర్యోధనుండు కర్ణశకునిదుశ్శాసనులం జూచి రేవక
డన సంగ్రామం బని సర్వసైన్యంబుల కెఱింగించి సకలసాధనంబులును సమకట్టుం
డని నియోగించిన వా రుత్సాహంబున బొదలుచు రాజశాసనంబు నిర్వర్తించి
రని చెప్పిన విని ధృతరాష్ట్రుండు సంజయున కిట్లనియె.

186

— • • • • రథాతిరథసంఖ్యాసపర్యయ. • • • • —

నీ. గంగానుతునిఁ జంపఁగాఁ బ్రతిజ్ఞం జేసి, పిదయుం డనెనుమాట • వినినయులత
నానందములు పరిపూరిత యేమొ చెప్ప మో, నుజయు నాత్మఁడి • చచ్చినట్ల
యని నేఁ దలంచె • సంత పచ్చినమీఁద, నట్లు గా కిట్లగు • నాముసలికి

నుండని మృమాట • లోలగంబున విని, కురుపితామహుఁ డెట్లు • కుదిరియుండ
తే, బలగముల కెల్ల నెడయుండై • భారవాహుఁడగుటఁ దా నెవ్విధమున • నాచరించ
విన నభిలషింతు నెఱిగింపు • మనఁ సూ, కనయుఁ డిట్లు ధృతరాష్ట్ర) • ధరణిపతిఁ

కా.* కైతవ్యం డటు చెప్పఁగా వినిమదిం • గైకోక దుర్యోధనుం

శ్రీతిం గన్గొని కారవప్రవరుఁ డా • ర్తిం బాపుడుక సర్వలో

కాతీతద్రుతిభానిధిక విబుధలో • కాధీక నేనా • తిక

జేతోపిధిఁ డలంచి యిట్లు బలఁ శ్రేయో ద్ధృవంపించగఁ •

188

ఉ.† క్షణిలంగ నేమిటిః • బేర్చుచును • కల నల్లఁ దీర్చుఁగా

మొగ్గరమల్ ఘటింపఁగను • ముంగలిగా • పడిపింపఁ బెంపునక

డిగ్గక మోహరింపఁగను • నేడునుఁ గూడుతు మూలు లెల్ల నే

నిగ్గడవాడఁ డాను సుర • లేక్షిణఁ బాపుచు నెత్తిపట్టు •

189

క.* ఈమూఁక కెల్ల గొనెన, నామగిమయు సేన చెప్ప • నాయులు గా దీ

నీమాననబ్ధము విను, మోమానననాధ సిన్న • నొప్పించు నకఁ •

190

వ. అనిన నుయోధనుం డత్యంతహతాహాయత్తదత్తూడై పితౄమహుం గాంచి యి
ట్లనియె. 191

క. దధవాలు వగుచు నీవుక, దధములలోఁ జేరి గురుఁడు • దక్షిణతలగ వే

ల్పుల కైన నేను వెలుతునె, కలచూట వదిలు జయము • గతి • నాకుక. 192

వ. అని మఱియు నోపితామహ నీ వుడబతారతవ్యం జెడింగుమున్న వాడవు కావున
నువారియందును వారివారియందునుం గలరథసమృద్ధియు తిరగమహారథాను
లయు విధం బేర్పరించి చెప్ప మనిన నతం డిట్లనియె. 193

—•—•— భీష్ముడు కారవలొలున రథాతిరంబు నిక్కయింఁగఁ • —•—•—

క. కోటానగోట్లు రథములు, గోటానంగోట్లు రథులు • గూడుబడి రీ

మేటిరణంబున ముఖ్యుల, నేటూకించుచు వదిలు • నేపడ విమమా. 194

తే. అతిరథుడ పీవు నీతమ్ము • లందఱు నను, రథులు కృపునితో ద్రోహలో • రథరణవో

కారములు గడరణవను, త్కారములును, నేర్పి స్త్రాస్త్రవేత్తల • పేర్పి రవని. 195

మ. ధృతరాష్ట్రాశ్రిత లెల్ల బాంధవులపై • ద్వేషించి తా రుంచుటం

బ్రతి లే కాలమునందుఁ బొందుకొని ధైర్యస్థైర్యయంత్రులై

* కైతవ్యం = కితవపుత్రుఁడు, ఉలుమఁడు. కారవలొలున = భీష్ముఁడు.

† మోహరించు = విదిరించు. ఇన్న = చెరుక కొలుగు. గొనెన = పీకాడలమీదియొలు; అనఁగా
రక్షక మని యిట నభిప్రాయము.

ప్రతిపక్షధ్వజనీనహానములు కుశుప్త తిప్పలై కూలున

ట్లతితేజఃబున నిల్వరింపఁ గలరా • నా నాగఁ బాంచాలురకా.

198

౧. నను నేన చెప్పికొనఁ జాలును నీ వెఱుంగుమపు నాకొలది యంతయు నే

పనిమొన నరులం దఱిగెడఁ, దనివి ననం బాండునుతులు • తల్లడ మందకా. 199

సే. శ్రీకృతహస్తులకు మేటి శత్రువర్మ యతిరథుం, డతఁ డధస్థి నీ • కాదరించు

శల్యుం డతిరథుడు • శౌరీపైఁ గలహించు, వాఁ డల్లుర నివహనాడి వచ్చె

భూరిత్రేసనుడు ప్రభులవీర్యుం డతిరథుడు నీవీరితై • వ్రాలుచుండు

నని జయద్రుండు మహాధను డీశబో, డరి నోర్వఁ దపించి • వరము వహన

తే, సమరభుడు కాభోజభూజాని వాని, పాల రథబృందములు వేలు • గ్రాలుచుండు

నతిరథుడు నీలుఁడాలమునందుఁ దేజాగలఁడు సహదేవుడై బగఁ • గలిగియుండు.

వ. అవంతిదేశాధీశు లగువిందానువిందా లిద్దఱు సర్ధరథులు వా రొండాఁడు బెడఁబా

యక సాంపరాయకంబునం బ్రవర్తింతురు త్రిగర్వతు లేవురు సోదరులును మహా

భులు వారు గోగ్రహంబునాటిపగం బాటించి పాండవుల గీటడంపం దలంతురు

వారిపరాక్రమం బహుంబు నీవుత్రుండు లక్ష్మణుండును దుశ్శాసనపుత్రుండును

సమరభులు వారు మి మ్మెల్ల మిగిలి పోరంగల రాండధాఁడు డేకరంబు కోసలే

శ్వరుం దగుబృహద్యలుండు సమరభుడు.

199

తే. కాక్తికేయునిఁ బోలినఁ ఘనభుజుండు, శత్రుఁ డతిరథోత్తముం డగ్ని • కెత్తు వచ్చి

నీకుఁ గాఁ బ్రాణముల నేని • కైకొనండు, పెనఁకువల లావు గలఁ డరిభీకరుండు.

౩. సీమామ నుబలపుత్రుఁ డ, సామాన్యపరాక్రముండు • సమరభుఁ డతఁ డెం

తే మూఁతతోడఁ గౌత్యేయామేయబలాధిఁ గూల్చు • సతిరథసమునకా. 201

మ. కీలుకాం ద్రుండఱకన్న మిన్న యనుచుకా • విభ్యాతికై యస్త్రశ

స్త్రులసత్తేజమనం గట్టి కెన యై • సర్వవృంపంచంబు నా

పులఁ గాల్చుం దగుద్రోణపుత్రుండు లయోద్ధ్యుతాగ్ని నా వానికీ

గలుగుం బ్రాణభయంబు తద్రథితం • గా దేర్పడు జెప్పఁగకా.

202

౪. రెండువీశ్లలోన • నుండ రాతనిఁ బోలి, చఱచి కొండ పిండి • నలుపఁ జాలు

వేల్పులైన వాని • విని పిచ్చులింతురు, కాంకాలుఁ డనఁగఁ • గాగ్రాలు నాజ. 203

శ్రీ ఈడఁబోవు = వెనుదీయు;

కీ ఇందు ద్రోణపుత్రుఁడు లయోద్ధి నంటివాడ కాని వానికీ ప్రాణభయంబు కలదు గావున వాని

రథితశ్వము చెప్పు నలనుపడకుండు నని యెఱుంగునది.

నీ. అతిరథోత్తములకు * నగ్రగణ్యుడు ధనుర్ధరుల కెల్ల గురుండు * రణవిమండు
 వృద్ధయ్య యువకున * స్థిరకేజంబున, బ్రబలి పాండవసేన * బడలువఱుచు
 దేవదానపు లొక్క * కేకువఁ బై నెత్తి, వచ్చిన వెనుదీయఁ * డెచ్చి వెనఁగఁ
 బాంచాలబలముల * పాలింటిమృత్యు వై, నీకుఁ బ్రియం బగువీర నుండుఁ
 తే, గాని పుక్తునికన్న నాఁఘనభుజుండు, ఘనతరవీరి నర్జునుఁ * గాంచుఁ గాన
 వాని నోనేయఁ డెన్నడు * ప్రాణములకు, నెఱవఁ దాబాడబునిసొమ్ము * విక్రమంబు.
 వ. ముఱియు నాకర్ణింపు మహ్మదవుండు మహాఘోషుండు కఠోగ్నివోలె బాంచాలురం
 గాల్చిపుచ్చు బృహద్యలుం డగునత్యశ్రవనుండు సుమిఁగుడు కృష్ణపుత్రుం డగువృషసే
 నుండు మహాఘోషుండు బలనంధుం డేకరఘు డతఃకి గజయుద్ధంబున వైపుణ్యం బగ
 ణ్యంబు బాహ్నికుం డతిరఘు డతఃపుత్రుం డగుసోమదత్తుండు నతిరఘుడు రాక్ష
 సేంద్రుం డైనయలంబయిండు మహాఘోషుండు రణాంబున నెన్నియేని మాయలం
 బన్న నేర్చుఁ బ్రాజ్ఞోతిపాధిపతి యగుభగదత్తుండు సమరఘు డతం డై రావణాయా
 ఘం డైనదేవేంద్రుం బోలి గజాహఘుండుఁడై శాత్రువులం జక్కాకు గాంధారాధీశు
 లగునచలవృషకు లిరువరును సమరఘులు సమరకర్కశులై శత్రువిఘ్నసహాయుఁ
 బెఱింగి నీ కుతూహం బాపాడింతురు.

205

—♦— గాంగేయుండు కర్ణుఁ డధ్వరఘం డనిన నకండు గన్పించుట. —♦—

నీ. నీ కేమగడయు మంత్రియుఁ జెలికాడును, బంధు వై గౌరవపాత్రుఁ డైన
 కర్ణుఁ డెల్లప్పుడు * గయ్యంబునకుఁ గాలు,ద్రవ్యచు నుండెడు శిబ్బలాడు
 పుట్టుకతో వై నఁబొందళంబును గుండ,లములు వోయినకారణమునఁజేసి
 విగతవీర్యుం డయ్యె * భృగురాముశాపంబు,వలన దివ్యాస్త్రముల్ * తెలివి దప్పె
 తే, వివశాపము నుఱియొండు * వెలయ నయ్యె, బాస సర్ధంఘు డయి * దగునితండు
 భండనంబున నెడు రొడ్డిఁఫాల్లుచునకు, బ్రాణమును మోసమును గోలుపడు నిజంబు.

వ. అనిన నాచార్యుం డిట్లనియె. 207

అ. ఇది యథార్థ మిం దొకంత యేనియు మీభ్య, లేనిచూట నిజము * మానవేంద్ర)
 కర్ణుఁ డేమఱియుఁ * గనికరంబును గలఁ, డగుటఁ జెప్ప నొప్పు * సర్ధంఘుఁడ. 208

వ. అనిన రాధేయుండు క్రోధావిధేయుండు కను లెఱుచేసినాని గాంగేయుదిక్కు మొ
 గంబై యిట్లనియె. 209

ఉ. నోటికి వచ్చిన ట్లవుడు * నొవ్వంగ నాశితి నన్ను దీవి కే
 నేటికి నూరకుండితి నా * యీవ యెఱుంగుము రాజకార్యముక

- మేటిగఁ జేసి యోరిమిని • మేకొని యుండినమాలి నాభుజు
పాటన మీగిపోయె నని • వల్కఁగ వచ్చున నీకు దుర్బలీ. 210
- శే. కురుకులాహితుఁడవు నీవు • కురువిభుఁడు, కలఁతపడి యొందుగలి గాఁగఁ • బలికి తిట్లు
తెలిసి వలుకవు ముదిమిమైఁ • దెలివి తప్పియుంటి వర్ధరథుం డన • నొప్పు నిన్ను.
ను. అని దుర్యోధనుఁ జూచి యి ట్లనియె దుష్టాత్ముఁడు ని న్నెత్తు వం
చన సేయం గమకించుఁ గిం చితని నిఁచుట ప్రోవుచున్నగ నొఁ
ప్పును దేజోవధ మాచరించి బలము • బోకార్చునల్పజ్ఞఁ డీ
తనికిఁ యోధులతారతమ్య మెఱడం • దర్శింపఁగా శక్యమే. 212
- చ. ముదుకఁ డితండు వోయిన నమోఘవరాక్రమ మేర్పడఁగ నేఁ
గదనము పూని పాండవులఁగం డడఁగించెద నల్లఘాతకలుం
జదురుపల్లె పడం బుడమిఁ • జిందఱవఁడఱ చేసివుచ్చెడఁ
వడలుము నందియం బెడఁద • వంశవిఘ్నహణ భావ లేటికిఁ. 213
- క. శక్తిదివి నే నొకరుండన, మడియించెనువాడ నగుదు • మనకాత్రీవులఁ
బడవా లన మండెను నని, విడిచితిఁ గడ తోడుపాటు • వెడఁ గీతనికిఁ. 214
- ◆◆◆ కాంతవ్రండు గర్లం జెందవాడుట. ◆◆◆—
- వ. అనుచున్నంత శాంతసప్తం డావై కర్తనం గాంచి యి ట్లనియె. 215
- శే. పెద్దభారంబు నాతలఁ • బెట్టె నీను, యోధనుం డిట్లు భేద ముంఁజూరుల కైనఁ
జెడును గార్య మటంచు నే • విడినకతన, బ్రదికితిని నీవు కాకున్న • బ్రదుకఁ గలవె.
చ. ముదుసలివాడ వంటి నను • మూర్ఖుడ వై భుజవిక్రమంబున
బాదలెనుమేటి వీ పయినఁ • బోర నెమర్కొను మెట్టు లుండునో
తుది మొద లే మెఱుంగుదువు • దుక్కరి! నీగురు వైసభాగ్యం
డెదిరి పరాజయంబుఁ గొనె • నీ వొకమానిసివే తలంపఁగె. 217
- క. తనుఁ దాన మెచ్చుకొనియెడు, మనఁజగ డగఁగుగ గాన • మాదృశు లెపు డ
ట్లొరింపఁ దలవ రోరీ, మనుభావ నిర్మలమి • మహిమతి చుడియె. 218
- శ. ఏ నని పొట్టుకొంచు నిపు • డింతకుఁ దెచ్చిరి వెంత తెత్తువో
కాని నరుఁ జయింతు నని • కాదె వచింతువు వచ్చె నాల మే
దీ నెఱకాడవై యులిని • దీక్షాను మవ్వలఁ జూతు రందఱుఁ
నీ నెఱి నీవరాక్రమము • నీభుజగర్వము నీవీభావము. 219

వ. అని కోసాటోపాద్ధిపితమానమందై ముడివడి పలుకుచుండ విషయం బభినయించుచు
నుయోధనుండు సురనదీనూనుడైన మొగంబై యిట్లనియె. 220

శా. గంగానందను నన్ను జూచి నయివం • గా రాదె మీ రిద్దరు రీ
భంగిఁ భేదము పుట్ట నాడుకొనుటల్ • భావ్యంబై భావింప ను
త్తుంగగ్రామమోలె భార మగుచుం • దోలెంచె గార్యంబు న
ర్వాంగం బొక్క యై నహింప నగుఁ గా • కౌనయ్య యీచందముల్. 221

వ. అని ప్రార్థించి ప్రసన్నుం డేసికొని పాండవబలంబులం గలవారితారతప్యంబులును
వినువాడై విన్నవించిన సతం డతని కిట్లనియె. 222

తే వత్స పాండవబలమున • వాసి గొంగు, వారలబలాబలంబుల • నారయుమతి
యయ్యెనేయుఁ జెప్పెద • నాలకింపు, మతిఁగిమహాభిధామల • నవహితగతి. 223

—◆◆◆— భీష్ముండు పాండవబలబలం గలయతిరథాదుల కిరింగింతుట —◆◆◆—

క. అతిరథుండు పాండవాగ్రజఁ, డతులితవిక్రీనుండు సమరభయం ద్ని యనం
బ్రతిపక్షయోధవీరుల, మితి లే కడఁగించి మించు • మీఱిన చీర్మిక. 224

క. ఎనమండ్రునుహర్యలకు, నెన నాగాయతబలుల దఃఖీనగదాయు
ద్ధనిపుణుఁ డనిలజఁ సరివచ్చినయోధుం డిందు లేమి • చెప్పగఁ జెల్లుక. 225

క. మాద్రీసందను లిద్దఱు, మాదికి మీఱింపరాకఁమము గల రాజక
రుద్రునకు నీడు వచ్చెద, రద్రులు ధైర్యమున సమఃభాగిని లెక్క. 226

వీ. ఆపాండునందను • లండఱును దవస్సు, లై బ్రహ్మచారులై • యలరుచుండ్రు
సింహసంహసనులు • సింహపరాక్రముల్, మార్దుకు సశేషఃకూర్తు లకయ
లాతు లావీరులఁచేతివిం జ్ఞక్కిడ, నై న నేరరు వార • లభిబలులు
రాజసూయమహాశ్వశ్రమనూనాటినుండియఁ, నీ వెఱుంగుదు వారిఁచేమి యెల్ల

తే, నీవు వాడికిఁ జేసినయెగ్గు లెల్ల, నుల్లమం దిడికొని మిమ్ముఁ • దెస్లి నేడు
నంచిలయకాలరుద్రుల • మించి రాద, మునఁ జరించెని రెవిరింప • మనకు సరిది.

ఉ. ఇట్టికొలందివాఁడు దివిఁజేంద్రతనూజుఁ డనంగ శక్యమే
పుట్టినవారిలోన మఱి • పుట్టగ నుండ్లినవారిలోన నా
జెట్టిని బోలువాఁ డొకఁడు • చెప్పగఁ రాఁడు జగత్ప్రియంబుక
గట్టిగఁ జెప్పచుంటి లయఁకాలుఁ డతం డగు నీడునేనకుక. 228

క. గీక్ష్మః డన సుప్తవిష్ణుండు, జిష్ణునకు సహాయుఁ డైన • జిష్వమౌసక రో
చిష్ణు పయి నెలువఁ జాలిన, నిష్ఠాతుండు లేనిమాట • నిక్ష్మమౌ బగలిక. 229

† రోతెంచె నచ్చు; ‡ నిష్ఠాతుండు = సేవరి;

- మ. రథికుం డగ్గునుఁ జెల్లలోకముల సంరక్షింపఁ జాల్చక్రి సా
రథి గాండీపము విల్లు నస్తుములు రాఁద్రబ్రహ్మయాయామ్యాదు లా
రథరథ్యంబులు దివ్యముల్ శిరధు లుగ్గింపశ్యశాతాంబక
పృథితాక్షయ్యము లట్టికోడు నదిరింపం బాలునే శూలియుఁ. 230
- మ. శతనపై సారథిపై రథాశ్వములపైఁ • దత్తేనపై గాలిపోఁ
కును రానీయ కనీకముం జలిపి లోకు ట్టెచ్చ శత్రువృజం
బును నుగ్గాడును గాలకేయదనుజఃపూహంబు లవ్వాని మా
ర్కొని కాలాతిధు కాట నీ వెఱుగ వొక్కో ధార్తరాష్ట్రాగ్రజా. 231
- తే. గాఢుతోడ్పాటునం బేర్చుకారుచిచ్చు
పగిది గృష్ణునితోడ్పాటువలనఁ బేర్చు
నలని మార్కొన నేనుఁ జాపారుఁ డైనఁ
బాలుదుము లేదొ యని నాకు • సంశయంబు. 232
- క. అని వలకుచున్నసమయంబునఁ గొలుపున నున్నవీరపురుషవరేణ్యుల్
మనముల నిర్వేదించుచుఁ, దనువులపై నాన విడిరి • తద్దయు భీతిఁ. 233
- ప. అంత శాంతనపుండు వెండియు. 234
- తే. అతిరథోత్తముఁ డభిమన్యుఁ • డట్టివాఁడ, సాత్యకియు వార లర్జునుఁసాటివారు
మేటివైరంబుపంజేసి • గీటడంచి, వైవఁగల చెల్ల నీవారిఁ • జేవ మొనరి. 235
- ప. విరాటమృపదులును ద్రావదేయులును విరాటపుత్రుం డైనయుత్తరుండును దుృపద
పుత్రుం డైనశిఖండియు మహారథులు ప్రాణంబు లాసంపక పోరి నీసేనం జంచి
చెండాడెదరు. 236
- తే. సర్వసేనాధిపతియు నాచార్యశిష్యుఁ, డైనవాఁడు ధృష్టమ్యముఁ • డతిరథుండు
సాగువీక్షి మగురథసమితితోడఁ, గాలరుద్రునిగరిఁ గ్రాలు • నాలమందు. 237
- ప. ధృష్టమ్యమృపుత్రుం డగుక్షత్రధర్ముం డనువాఁడు చిన్ననాట ధనుర్వేదాభ్యాసం
బునం దుపేక్షించినకారణంబున సర్ధరథుం డయ్యె శిశుపాలపుత్రుం డైనధృష్టకే
తుండు మహారథుండు త్రమాజుండు, యేథామన్యుండు, క్షత్రదేవుండు, జయం
తుండు, నమితౌజసుండు, సత్యజిత్తు లోనగుసాంచాలపుత్రులును మహారథులు
భోజుండు సజుండు ననువారును గేకయవతు లేవురును, గాశీశుండు, నీలుండు, సూర్య
దత్తుండు, శంఖుండు, శేష్టుండు, మదిరాన్యుండు, చిత్రాయుధుండు, వార్ధక్షేమి,

చేతానుండు, వ్యాఘ్రుడత్తుండు, చంద్రసేనుండును మహారథులు వీ రెల్లం బో రెప్పు డెప్పు డని యుద్విష్టారు చున్నవరు. 238

కా. సేనాబిందుఁ డనంగఁ బేర్పడి మహాసేనాసమేతుండు నై
కానక వచ్చెడుభూవిభుం డతిరథాగ్రీశ్రేష్ఠఁ డాభీమనే
నానూనవృతిభావికేషమున కీడై కీర్తిఁ గొన్నట్టివాఁ
డానేతం దలపోయఁగా వలయు ద్రోణాచార్యున ట్లాజులకా. 239

వ. కాశ్యం దనువాఁ డకాథుండు పాండు్యండు శ్రేణిమంతుండు వసుధానుండు సతి
రథులు రోచమానుండు మహారథుండు కుంతిభోజుం డతిరథుండు. 240

ఆ. అతఁడు భాగిసేయు • లగుసాంశపులకు విజయముఁ గూర్చఁ గోరి • జన్యమందు
సధిసై న్యసహితుఁ • డై ముగంటిమిఁ జూపు, నిలువరించు నిన్ను • నీబలంబు. 241

ఆ. భీముఁ డాహిడింబఁ • బ్రేమించి కన్నవాఁ, దనురవల్లభుండు • విస్తమరప
భావుఁ డతిరథాభిఁలో వన్న గలవాఁడు, మాయ లేన్నియైనఁ • జేయ నెలుఁగు.

వ. మఱియు సతిరథమహారథాదు లైనమహాయోధులు పెక్కండ్రు గలగు వారి నెల్ల
నీవిజయంబుఁ గోరి నేను నిలువరింపఁ జాలువాఁకను కాని పాండాలుం డై నశిఖిండి
నొక్కని మాఁగి నేయఁజాల నాకు స్త్రీలను స్త్రీపూర్వులను మార్కొనని
వ్రతంబు గలదు వాఁడు స్త్రీపూర్వుం డనిన దుర్యోధనుండు శిఖిపూర్వజన్మ
వృత్తాంతంబు చెప్ప మనిన గాంగేయుం డి ట్లనియె. 243

—◆— అంబోపాఖ్యానవర్ణనము. —◆—

సీ. నాతఁడై యైనశంతనఁడు దిష్టాంతంబు, గొనినంతఁ జిత్రాంగదునకు నాదు
ప్రతిస నెల్లఁగ రాజ్యపట్టంబు గట్టితి, నింతలో దివి కాతఁ • డేగె నంత
వెతఁ జెందుచు విచిత్రవీర్య నాతనితమ్ముఁగజుట్టును రాజుగాఁ • గూర్చుకొంచుఁ
బెండ్లి సేయఁగ నంచి • వేర్కొ గాశీరాజవరపుత్రికల స్వయంవరమునందు

తే, గలిచి తెచ్చితి నందు ము • న్నలరునంబ, సాశ్వపరిమీఁడ వలపున్నసన్న తెలుప
దాని నట కంపిపుచ్చితి • దాశకన్య, శాసనంబున నది వోయె • సాస్వి కడకు. 244

వ. సాశ్వండును భీష్మపరిగృహీత వగునిన్ను నే నొల్లం బొ మ్మని దాని నిరాకరించు
టయు నది వాని నెంతయేనియుం బట్టువఱిచి ఫలంబు గానక విగతమనోరథ యై
చేయున దెద్దియును లేక సాశ్వపురంబు నిష్క్రమించి తనమనంబున. 245

మ. తగులం బొడిచి చేసె సాశ్వఁ డిటు లేఁ • దాత్పర్యముం జేయుచు
నృగుడకా భీష్మునిసాలి కేగ నతఁ డేమాటాడ కంఠకా వగం

బాగుల న్వచ్చెను నాకుఁ దండ్రికడకుం • బో నిష్టముం గల్గ దే

మిగతి బోయెడుదాన దైవ మది నాఁమీదం బడెం గూర మై. 246

క. ఈయిడుమకు మూలము గాం, గేముం డగుఁ గాన వాని • గెలుచునుపాయం

బేయచుప్రస సిద్ధిచు న, జేయుం డతఁ డతనిఁ దివముఁ • జేసి జయింతుఁ. 247

వ. అని కృపనికృపయై యొక్కతపోవనంబుకకుం బోయి తాపనపరివృత యై యా

వాక్రి తనవృత్తాంతం బంతయు వారి కెఱిగించిర నందు శ్రేణివత్స్యం డనుముని

దాని నాశ్వాసింపచు విచారం బభిసయించి పలుకుచుండె నానమయంబున. 248

సీ. తరుణి నీనుకుమార్కతకును దశశ్రవ్యకును ద వృషకు మంచుఁ • గొంత ముది

నీ వొంకి నిట నున్న • నేలతేఱులు వచ్చి, కూడఁ గామిం త్రిం • కొంత ముది

తెగదు నీ కి స్తుండఁదండ్రియింటికెఁ బోయి, కుదిరియుండు మటంచుఁ • గొంతముది

సీకీడుచు భీష్ముఁడే కారణం బని, కుత్సించి రట నన్నుఁ • గొంతముది

తే. సాశ్వపతిచెంత కిప్ప డీ, సకియమిన్నఁ, గొంచుఁ జని చెప్పఁ దగు నని • గొంతముది

కొంత నీశవ్పఁ గల దని • కొంతముది, పలుకఁ బొచ్చిరి బహువిధ • భాషణముల.

వ. అట్లు పలుకుచున్నవారి కన్నా రీరత్నం బిట్లయె.

250

ఉ. * గౌరవపాత్రమై మొదల • గారవ మారఁగఁ నుండి నట్టినే

నీరమణా నికారముల • కిక్కగ నై యెటు వోవ నేతు న

య్యో రహి నున్న బాంధవుల • యొద్దకు పోమునివర్యులార మీ

కారుణిక స్వయం గలిగి • గాఢతపం బానరింప నెంచితిఁ.

251

—•—•— అంబవృత్తాంతము. —•—•—

వ. అని ప్రార్థించిర వార లందఱు దానికార్యంబుఁ జింతించుచున్న యెడ హూత్రీవా

హనుం డగువాని వృత్తి పూజితుండై యట నున్నయంబవృత్తాంతం బాముషు

లవలన పురితనకు దోహతి యగు దానిని బిలిచి తనతోడపైఁ గూరుచుండం చెట్టు

కొని కరుణాంకితాంతరింగుండై కట నీ రూర నూటడించుచు.

252

ఉ. తల్లియి పోలికా డానవు • దక్కుము పొక్కకు మమ్మ నేను నీ

తల్లికిఁ దండ్రి నమ్మ నిను • తావకదుఱిము పుచ్చివైచెదఁ

దెల్లముగా నుప్పరించె విక • నీ జరకాలయచుండుఁ జేరఁగాఁ

జెల్లదు బామదగ్గులనునెంతకుఁ జేరగఁ నీకుఁ జెల్లెడిఁ.

253

తే. అతఁడు నాకూఁతుకూఁతఁ • చనుచు నిన్నుఁ, దెలిసి నీమఱి మంతయుఁ • దీర్చివైచు

నియ్యకొనఁ జేయు భీష్ము సఁజ్లియ్యకొఁడ, యేని తెగటార్చిపుచ్చు నెం • తైనఁ బోరి.

వ. అనినం గంట నీరు వెట్టుకొనుచు సంబ తనమాతామహులు గాంచి యి ట్లనియె.

క. బొదలఁ గొని నీశానన,మేఁ దరలెద రాముఁ జూడ • నివృడ తాతా

నాదై వ మైనభాగ్యపుఁ,డేదెన వర్తించుఁ గాంచు • తె ట్లగుఁ జెపుమా. 256

క. అని యుగ గ హూత్రవాహనుఁ, డను నరకు మహేంద్రవర్య•తాగ్రమునందుఁగా
మునిజననుఁగొడై శవముఁ,చును నీ పంకులకుఁ జోత్రము గన వచ్చుగా. 257

క. నాపేరు సెప్పి మ్రొక్కిన, నీపట్టు గరుణఁ జూచి • నీకృష్ణము చా
నోపి ఫలింపఁగఁ జేయుగా, నాచరితుఁగుల డింప • నాదాహితీ. 258

వ. అని పలుకుచున్నచట బరకు గామశిష్యుల దివిశ్చరవ్రాణుం డిదులతం డు సాహూ
త్కరించి పూజింపఁడై యందునుత న్మరియుం డిగుహాశ్రయ హనుండు వానిదెన
మొగంబై భాగ్యపు డీపు తెం చున్నచాఁ డెందు వోయని వానిదర్శనంబు వడయుం
గలుగుఁ జెప్ప మనుచు సకృతవ్రాణుండు. 259

చ. హోత్రీవాహనుండు • మిత్రుఁడు నా కని, మునిగణంబు వింగ • ముదము పొదలఁ
బలుకుచుండు నపుడుఁ బరురాముండు నిన్నఁ, చాడ నిటకు చెచ్చుఁ • జూవె యెల్లి.

క. అని చెంత నున్నయెంబం, గని యెవ్వత యుగ్రరాంగి • కలయా పెల్లగా
వినిపింపు మనుచు స్పంజయుఁ, డను నిది నాపుత్రపుత్రి • యనుసంతటిలోగా. 261

ఉ. అంబ లలాటభాగమున • సంజలిఁ జేప్పి యథాక్రములు గా
సంబడ సంతయు చ్చేసిచి • నాకు బురంబున కేసునిచ్చ లే
శంబును గాని లేదు మది • చాలఁ బరాధమూక్ష మయ్యె నె
య్యంబునఁజేసి రామునిపదాంబుజముల్ శరణంచు నెంచితిగా. 262

వ. అనిన నకృతప్రణండు. 263

తే. భీష్ముండును సాశ్వతుండును నీకుఁ • బెద్ద నె నెల్ల, చెప్పిచెట్టిండు నీ • విచ్చ సాశ్వ
నియ్యకొనిఁ జేయ మందువో•యిల్లు గాక,భీష్ము స్వర్ణంబును నో•వెలది చెపును.

ఉ. నావును సంబ యి ట్లనియె • నామది సాశ్వతమిడి నుండుట
భాషనీయె కట్లు నను • భారతమీయె గొంతుఁబోయె సా
శ్వవనినాధుఁ డొడ్ల కయిఁబట్టినవంబున నెల్లఁ డయ్యె నిం
దీవగ కై నవాఁ డెవఁవా • యీని మదిం గలపోసి చెప్పుమా. 265

తే. అనుచు నకృతప్రణండు ని • ప్పట్టు కొనికె,యున్న సాశ్వతుండు కైకొను • నువిదమున్న
వానిత ప్పిందు లేదుదేవప్రతితుండె, యింతకును మూల ముందు నే • నెంతు నెడఁడ.

వ. అనిన సంబయు నాకు నట్లతోచియని కాపుర భీష్ముండు శిక్షార్థం డట్లు కావించి
నన్ను రక్షింపు మనుచుం బ్రార్థించి పలుకుచున్నంత గొంతలో బ్రభాతం బయ్యె

సంత నసంతదివ్య కేజీవిరాజతుండును ధనుర్బాణతూణీరపాణియు ఖడ్గవరశ్వభాద్యా
యుధధరుండును శిష్యవర్గపరివేష్టితుండును సగుభాగ్గవరాముం డయ్యాశ్రమంబున
సాక్షాత్కరించుటయు సం దున్నవారందఱు సతని కర్ణపాద్యాదు లర్పించి నేమి
చినవెనుక సుఖానీనుం డగువానినన్నిధానంబున కరిగి స్పృజయుం డంబం జూపి యిది
నాచాహితీ) కాశిరాజపుత్ర మి కెద్దియో విన్నవించుకొన నున్న దవధరింపు
మనుచున్నంత నన్నలంత భాగ్గవనిపాదవద్మంబులపయిం జాగిలి పడి కన్నీరు
మున్నీరై జాలువాట నేప్పుచున్నం గని కరుణాతరంగితాంతరంగుడై దాని నూట
డించుచు సతం డి ట్లనియె.

267

—◆◆◆ అంబ భాగ్గవరాముని దర్శించి మొట్టమొట్టకొనుట ◆◆◆—

- డి. కన్నుల సశ్రవించుపులు • కాలువలై పడ నేల యేడ్చి దో
యన్నులమిన్న స్పృజయునిఁచుట్టుల నన్నుఁ దలంచుకొమ్ము నీ
కున్న వెతలే వచింపుము సమున్నతశక్తి దొలించి వైచిత్ర
నిన్నుఁ గనంగ బెంగ యడి • నిల్వర మయ్యె నెడంద నియ్యెడక. 268
- వ. అని కనికరించి వచించిన నమ్మించుఁబోడి తనవృత్తాంతం బంతయు నివేదించి నావ
రాధవంబు పుచ్చివైచి రక్షింపు మని ప్రార్థించుటయు సతండును. 269
- పీ. నేయ! భీష్ముండును • సామ్యండు నామాట, నొదలఁ దాల్చెడుఁనట్టి వార
వచియించి భీష్ముని • వానితమ్మునకు నిక, బెండ్లి నేయింతునో • పేర్కొ మీఱ
సామ్యండు నీమీఁదఁ • జాలఁ బ్రేముడి చేసి, చేకొనం జేయంగఁ • జత్త మగునొ
చెప్పము నాపును • నప్పడంతుక యనుఁ, బోరి భీష్ముడు గొనిఁబోవుదాన
- అ. సామ్యుఁ డొల్లఁ డయ్యె • శంకించి నామీఁద, వానిమాట యింక • వల దతండు
నన్నుఁ గై కొనఁడు • నా కిచ్చయను లేదు, దీనిమూల మానఁదీనుతుండ. 270
- చ. శిష్యసము తెచ్చివెట్టి యిటు • వండురఁ జేసినవాని నేసి నా
మునమునలాడుచి త్రమును • ముందటిచందము నొందఁ జేసి యి
క్కనమనఁ డీర్చి ప్రోవగదె • కారుణికాగ్రణి నాపునుగ గృపా
వసీతుండు రాముఁ డి ట్లనియె • రాజములుం గని గారవించుచుక. 271
- పీ. గాంగేయు నొప్పించఁగారఁ దలంచెదఁ గాని, నొప్పించుటకు మనం • బొప్ప కుండ
నాతలం పెద మాను • మతివ నే బ్రహ్మవేత్తలనిమిత్తమ కాని • ధనువు ముట్ట

† బెంగ = కృధ; ఇట్లు గోదావరిమండలమున వ్యవహరింతురు.

శి మనమున = కోపమునఁ గలుగుచిలుచిలు;

కనమన = తొట్రుపాటు.

సని యుంటి నీకోవఁమున కైవఱనిచే, నడుగుల కెఱుంగింతు • నుడుగు మువిద
యని బరిమాలినకా • విర కంబ భీష్మునిఁ, బోకార్చుటే నాకు • ముఖ్య మనియె
తే, నవుడు ఋషి యొక్కఁ డిట్లను • నార్య! శరణః
బడసె దీనిని బ్రోతుట • భావ్య మయ్యెఁ
బెఱగఁ బిల్చిన భీష్ముఁడు • విని జితోన్మీ
యనును గాని నీతోఁ బోర • మన మిడండు.

272

వ. దీనంజేసి దీనికార్యంబు దీర్చినవాడవును బ్రహ్మనిద్యేషుని బరిమార్చినవాడవును
శరణాగతులఁ బ్రోచినవాడవు నై ప్రతిష్ఠం గాంతు వనిన వి భాగ్యవుండు తనపూర్వ
ప్రతిజ్ఞం దలంచుకొని నీచెప్పినట్ల చేయుదు సామంబునన కార్యంబు సాధింతు నట్లు
గాకున్న శిష్టంబునన వానిం దీర్చివుత్తు నని నిశ్చయించి మఱునాఁ డరుణోదయంబునఁ
గాల్యకరణేయంబులం దీర్చి సకలమునిజనపరివృత్తుండై కాశికాజకన్యం దోడ్కొని
సరస్వతీతీరముల్లసితం బైనకురుక్షేత్రంబునకుం బని యట రెండుదినంబు లుండి
మూఁడవనాఁడు తనరాక నా కెఱింగించి పుచ్చె నేనును ఋత్విక్కురోహితసహితం
డనై పూజాద్రోవ్యసంగ్రహంబునం బని మునిజనాగ్రగణ్య సమృహాహముం గని
నమన్మరించి పూజించి నేమించినం బ్రతిగ్రహించి యతండు నన్నుం గాంచి యిట్లనియె.

—◆◆◆ భాగవతముఁడు భీష్ముం బిలిచి మండలంపుట. ◆◆◆—

ఉ. ఏమి నలంచి రాజసుత • నీయనుఁ దెచ్చితి తెచ్చి వెండియుకా
దామనవృత్తిఁ ద్రోచితివి • దాన గ్రహింపఁడు సాశ్వతావిభుం
కీమే భవన్మిత్తమున • నిట్లవసూనము నొంద నయ్యె నీ
కీమెయిఁ జేయు టొప్పున గ్రహింపుము దీనిని నామపంపుకా.

273

తే. అనుడు నే నిట్లు లంటి నో, యనఁడుమూర్తి, నాభ్యుపకర గూర్తు ననఁ గానఁజూచ దీని
విడిచివుచ్చితి వెండియుం బడఁతిఁ గాఁగఁ, దిమ్మింకరఁ జేయఁ దలపఁ తాత్రమునఁ జేసి.

శి. అనుఁడుఁ బ్రోక్షక శాస్త్రగోత్రంబున, గాంధారి యును • ఎత్తి నిట్లు
నాచెప్పి నిట్లు • నమన వేనియు సిగ్గు, బట్టి చంపుచు నహంబా. గతముగ
దాని కల్గక నేను • దండవీణామము, చేసి శిష్యున కల్క • చేయ నగునె
నీయనుగ్రహము • నేర్పితి వినిధాత్రు, శస్త్రముల్ నాతోడిఁనమర మేల

తే. యనుఁడు బ్రార్థించినను గోప • మాఁగొనిక, దేశికుం డను గురుఁ డని • తెలిసికొంటి.
వేని నామాట విన కుందు • వే కుమార, వినుము వివకున్న నుడుగ నికా • దునుమకుండ.

చ. అనవుడు నేను నిట్లనుచు • నాడితి నోడ వి డేల నిమ్ము నా
మనమున దేశికుం డనుచు • మాననిభక్తి భజించుచుండుటల్

- విసతి యొనర్చి వేర్చి యిటు • వేడితిఁ గాని పరాసురక్తయై
పొనరినపొల్లిఁ బ్రోవు మనఁబోవుట ధర్మమే సాధుకర్మమే. 277
- క. వెలిదవులఁ దగులునుగువఁ, గలవానిగృహంబు పాము • కాఁపుర ముండం
గలిగినగృహంబువోలెం, గలఁగించె యెట్టివారిఁఘనచిత్తంబుఁ. 278
- క. ఇది ధర్మ వసుచు నెవ్వరు, మది నోడక పలుకఁ గలరు • మఘవంతుఁడు దా
నిదె వచ్చి వెఱపు గఱపిన, వదలను సే ధర్మ మిచ్చ • వర్తింపు మిఁకఁ. 279
- క. ఇలవలేపదోషదూషితుఁ, దవుచుం గార్వం బకార్య • మరయక లోకో
త్సవముగపథముఁ బోవం, దవులని గురు నైన విడువ • ధర్మం బనరే. 280
- సీ. గురుఁడ వీ వని నన్నుఁ • గొలిచి ప్రార్థించిన, గురువృత్తి సరయనిఁఖరుఁడ వగుచుఁ
బోరాడెన సటంచు • సారె కాడిన మాత్ర, నెఱచువాడను గాను • వేట్టి నగుచు
గురుఁడు బ్రాహ్మణుఁ డని • కొంత చూచితిఁ గాని, కత్తిఁ గట్టినవాని • నత్తినచ్చి
క్షత్రియునిం బోలెఁ • జంపవచ్చును దాన, నఘము రా దని శాస్త్రు • మలరు చుండు
తే, క్షత్రియుఁడ నైననా ప్తి • తాతృధర్మ
మును విడువ రాని దగు శ్రేయఃములును దాని
వలనఁ బొందఁ గలుగుఁ గానఁ • గలవ నిన్ను
గలువ నుఁటిని నాలావు • తెలియఁ జూపి. 281
- వ. ఇక్కరుక్షేత్రంబు సంగ్రామోచితస్థానంబు గావున నివుడ యుద్ధనన్నద్ధండు వగుము
నీ విందు నాశితశకతార్దితుండవై ప్రాణంబులు విడిచి యుత్తమోకంబులం బొం
దఁగలవు తొల్లి నీ స్వైరాజులం జంపి తద్రుధిరంబున నిటఁ బితృతర్పణంబు గావిం
చితి నేను నిట నిన్నుఁ జంపి నీరుధిరంబున నీచే జచ్చినరాజుల కెల్లం దర్పణంబు
గావించెదం గట్టాయితంబు గ మ్మని మఱియును. 282
- ఉ. † భీష్ముఁడు గాని భీష్మనమఃపితృముఁ డొక్కఁడు గాని లేనిదో
గ్రీష్మమువోలె మండివడి • కించుల నొంచిత నంచు గర్వివై
తూన్మము మాడ్చు చుం గలుగ • మనఃకలంకము గాఢియుఁ డీ
భీష్ముఁడు నేఁడు నీడయిఁ పీఠ మడంపక రిత్తవోవునే. 283
- వ. అనిన నవ్వుచు నవ్వరదుం డి ట్లనియె. 284
- ము. బోరా బాహుబలాధ్య నన్న నెదురఁ • భావించువే న ట్లగుక
బలదర్పణులు నూపు మే నని యొనర్చుం బూని యున్నాడని

త్రలవండు నిశితాన్మదీయకవిధం బైననీమేను రా

బులుగుల్ మెక్కగఁ జూచి జాహ్నువి కడుం * బాక్కుక నుతప్పేమమై. 285

క. శిశిలాలం బగునేని, వై బిజ్ఞాన రథాదిసర్వపరికరములతో

సాబగుడవై ర మృనికిం, గబళించెద నొక్కపెట్ట * కసిమనఁగి నినుగ. 286

—◆◆◆ భీష్ముడు గురువాక్యము విరాళించి యధ్వన్నధ్వం దగుట. ◆◆◆—

వ. అని పలికిన నట్లగుంగావుత మని వానిపాదంబులకుం బ్రణమిల్లి కరిపురంబునకుం
జని యది యెల్ల దెల్లంబుగా సత్యవతికిం దెలియ విన్నవించి కృతస్వస్యమునుండ
నై బ్రాహ్మణుల నారాధించి శ్వేతమాత్యంబులంబులు ధరించి కవచంబు దొడిగి
ధనుర్పాణతూణీరపాణి నై సర్వోపకరణసమన్వితం బగుదివ్యరథం బధిష్ఠించి ఛత్ర
చామరంబులు వెలుంగ సారథిద్వితీయుండ నై కురుక్షేత్రంబు దక్షియం జొచ్చి
కైఖంబు పూరించుటయు సంతోక్షంబున నింద్రాదిబృహదాకబృండులు దుండుభి
ధ్వానంబు సేయుచు బుష్పవర్షంబు గురియుచుం జూచుచుండి రాసమయంబున
నాతల్లి యగుభారథిదేవి భామిసీమాపంబులం బొడకట్టి తన్నెఱిగించి నాసమరస
న్నాహప్రకార మంతయు నెఱింగి యిట్లనియె. 287

జ. ఉడుగుము తండ్రి! లోకవిదితోన్నతవిక్రముఁ డైనవీనితో.

దొడరెడుబుద్ధి వీడు మును * దోర్బల మేర్పక నెల్లరాజులు

గడిమి జయించె నీగురుఁడు * గావునఁ జెప్పితిఁ జెప్పి వీని కే

ర్పడ నని మూర్త నావుమను * బల్కితి నే నట మ్రొక్కి తల్లికి. 288

తే. గురు వెలుగుదు నితఁడు నేఁ * గూడ నుచు, వెడల నడిచినకన్నియ * వేడ దానిఁ
బూనికొని వచ్చె నేమున్నఁవానిఁ దొడర,దలఁప నిది త్తతధ్వముఁతల్లి! వినివె.

వ. అని సద్దేవి భార్గవరామునికడుం జని. 290

తే. భార్గవా! నీకు శిష్యుడు * భరతవంశ, భూషణం బైన భీష్ముడు * పుత్రసముఁడు

వానితో నీనుగొని పోర * నాన నీకు, సైపు మీద నాదుపం పని * నమ్ముతించి. 291

వ. అని ప్రార్థించినం బరశురాముండు గా దని ప్రత్యాఖ్యానంబు సేయుటయుఁ గంగా
దేవి పుత్రసేనాపంబునంతేసి వెండియు నాకడకు వచ్చి నీ వైనం బోరు మాని పా
మ్మనిన సమ్మతించిన న్నేనియు ననం బాలక జాలిం బడి యశేచ్ఛం జనియె నప్పు
డే నాలామదేవునిసవిధంబునకుం జని రథావతరణంబు చేసి సమన్వరించి యిట్లని
విన్నవించితి నాకర్చింపుము. 293

* ఉబలాటము = ఆభిలాషము; సాబగుడు = చక్కనివాడు. కసిమనఁగి = విబ్రంభించి లేక ఖండించి

- ఉ. దేవ మహానుభావ మహాదీక్షక వచ్చితి నిన్ను మార్కొనగ
దేవర భూమిపై నిలువ • నేను రథముడ నై రంబునగ
దేవమెయి బెండుటకు • జత్తియు నేయగ నుండ గావున
నీవును బొడంబు దొడి • నిల్చు మనిగ రథివై సమగతక. 293
- వ. అనిన నమ్మనిచల్లభుం డల్లన నగి నా కిట్లనియె. 294
- నీ. భీష్మ నాకు రథంబు • పృథ్వీ రథ్యంబులు, వేదముల్ సారథి • విన్నుచూలి
కవచంబు గాయత్రి • యవుఁ జూవె యని విబ్రంభించె నంతటిలోన • విన్నయముగ
నాభాన్గవుండు సర్వాముధుండు, మగు సుక్కరథమధ్యమందు నిలిచి
బద్ధతూటిరులకు • బద్ధగోధాంగులి, త్రాటును గవచి యై • ధనువు బూని
తే, నట్టిజై పొడకట్టి నాకట్టిమరన, తద్రథాశ్వములను నక్యతవ్రాణును
సాచియై పూరి నడపిండు నమయమందు, రమ్మ ర మ్మని పిల్చె భాన్గవుడు నన్ను.
- వ. నేను నాదిత్యునిచందంబునం బాలుపొందునమ్మనిముఖ్యం గని వినయవినమితోత్త
మాంగుండినై ధనుర్వాణులు విడిచి బాణసారత్రయహారంబునన తరు డిగ్గ
కాల్పడతో నాతరినర్చికిం జని పాదాభివందనంబు గావించి. 296
- క. లో చ్చయిం గాని నాకుక, హె చ్చయిం గాని గురుడ • ఏ పరి నీతో
నిచ్చమెయి బెనగ వచ్చితి, నచ్చల మగుడయము గలుగువటు ను మీవే. 297
- వ. అనిన రాముం డిట్లనియె. 298
- శా. శ్రేయస్కముల కిట్లు సెల్లుచు భరిత్రా రాజధర్మంబు గా
దే యుద్ధు బిరఁ డిట్టి డందు నెడఁ జంఁకింపంగ రా దెన్ను మే
లే యయ్యెం జూరి నీమరాక యిటు గాదేనిక శపింతు న్నినక
నాయిధాన్త్రులక జయించుటకు నున్నాడక రయం బేర్పడక. 299
- వ. కావున నీు జయంబు గలుగ నాశీర్వాదంపం దలంప నీవు ధైర్యంబునం బూచి
నాతో యుద్ధంబు నేచు ర మ్మనిన నే నాతనికి నమస్కరించి చని రథం బెక్కివచ్చి
శంఖధ్వజంబు గావించి గుణంబు సారించుటయు నాగ్రహంబున నమ్మహాత్ముండును.
- ◆◆◆ భీష్మసరకురామలహరీయద్ధము. ◆◆◆
- చ. అటుచనికొలినా గునిము • లులటిలో మఱి తొమ్మిదమ్ములుక
వజ్రులగఁ బూరి యేసె నవి • నన్నును నారథభ్యసూతులక
గుటు తిడ రానచడము • గొండల మందగఁ జేయఁ గ్రమ్మునక
వైభవక నేను విప్రులకు • వల్పులక సతి చేసి యంతటక.

తే. నూరులు స్వేలుఁ గనువాఁడిఁ నారసములు, నాఁడి గూఁచి జానుగూల్ • చేరినాను
నట్లు భూఁజిబలంబున • నడచి తిగిచి, యేసితిని రాము గుఱిచేసి • వాసి మీఱఁ. 802
దే. ఏసి నాడుధనుర్వీర్య • మిన్నడు చూడు, మనుచు నొండొక భల్లంబు • పరనిమిఁడఁ
దిగిచి యేసితి నది వానిఁ తెలుపు వోయి, చిద్రుప లు పోవఁగాఁ జేసె • జేతిల్లె.

ఉ. నెత్తురు గ్రక్కు కొంచును ముఁలివృన్దరాంగబహిర్దానృషీ
యోత్తమమార్గణంబు లవి • యుద్ధతిఁ జూపెను స్థుఁ పూనితో
కోత్తరుఁ డారయెం దగె మఁహోన్నతభాతుసహస్రసంభృత
బాత్తపలాశ భూరహసఁహస్రము మేరుమహిర్దగ బాక . 804

వ. అంత నిష్కరమరానుదేవుఁడు. 805

ఉ. శ్రోత్రధనమన్వితం డగుచుఁ • గొంఠాక గాక నమస్త్రశక్తిస
కాన్ధనుకాణం బయిఁ • కార్మకమక మఱియొక్కఁ జూచి చూ
ర్వీధులశబ్ద మాకసము • వీలిలగఁ జేయుచు నేసె నాపయి
బోధ పడంగఁబోగడి • బుంభుతమార్గణగోటు లెఁతయ్యె. 806

తే. నేను వాని కన్నఁటి కఁన్నింటి నేసి, నమమ వారిఁచి క్రూరంపుఁ నారసములు
జూనిసి మే నుచ్చిపోఁ జేయఁమునినరుండు, సామ్యుచ్చిల్లి పడఁగ స్వదఁ నమ్మనండు.

క. సాగిసినవానిం గని నే, నగడన తైచట్టి డగుచు • నక్కఱికిమూఁక
డగునే తొల్రం బిట్టుల, 39 గురువుల నైచఁ దుంగఁ • దివురుం గట్టా. 808

వ. అని నన్ను నేన గర్హించుకొనుచు శత్రువయోగోపసంహారంబు గావించితి నంతఁ
గొంతపడికి గభస్తిమాలి యస్త్రగతుం డగుటయు నాలో నాముఁగింపఁడు సేద
జేరి పోరు మాని కాల్యకరణీయంబులం గావించం బనియె నేను పట్ల కావించి
మాతాపతీతకల్యుండనై వీతులకును శత్యాపనచూర్యుపచారంబులు ప్రియించి
యథోచితక్రమంబున నారాత్రిం బుచ్చి మఱునాఁ డిదఁబడియంబున హస్తసన్నాహ
సన్నదుండ నై యుద్ధంబుకు సంసిద్ధుండనై యున్నఁముం గని భాగ్యుండు పల్ల
శపృచారంబునం బోడికిం గట్టాయితం బై చిచ్చుటకుఁగట్లు వెచ్చనై చిచ్చుపెట్టి
వచ్చి మార్కొనియె నేనునుం దొంటియట్లు రిభావతరణంబు గావించి నమస్కరించి
తదనుజ్ఞం గాంచి. 809

చ. మగిడి సుహారథంబున సమంచితవిగ్రహ యుగ్మ నుండి కే
లుగ శరముక శరాసము • దోర్బల మేర్పడు నట్లు గొంచు నెం

† క్యాథము = బాధ 1 ఆగడు = నిండ; 2 గభస్తిమాలి = మార్గడు.

చగ శరవృక్షముగ గురిసి • సంయమిచంద్రుని ముంచి నొంచుచుం
దగిలి యతండు వానిఁ దనఁదండకుఁ జేరఁగనీక పోరుచుగ.

810

సీ. చండకాండంబుల • నొంపొండఁ బరఁగించి, నొంచె న న్నంత నేనును గడంగి
శతసహస్రములు నిశితభల్లములఁ బూని, యేసి వారింబితి • నివియు నవియు
సంతరాంబున • సంతరం బింతయుఁ, గన రానియట్లయి • కసిమనంగి
భూరిసంరానంబుఁ • బుట్టించి రెట్టించె, నర్వభూతములకు • సాధ్వసముగ

తే. సంత దివ్యాస్త్రముల రాముఁ • డడరి నన్నుఁ
గొట్టఁ దొడఁగె నే మార్కొని • క్రూరమారు
తాస్త్ర మరిఘాసి యేసితి • సతఁడు దాని
గుహ్యకాస్త్రసాతంబునఁ • గుదియఁ జేసె

811

మ. అనుమంతించి నమంత్రకంబున నే • నాగ్నేయభాణంబు నా
తనిపై వైచితి సంత నాతఁడు మహాధృత్యంబున వారణం
బనునస్త్రంబు నిగిచ్చి నహ్ని వడిఁ జల్లాటగ నిమేషంబున
నను నొప్పించె వియచ్చుల వొగడఁగా • రానాస్త్రయోగంబున.

812

క. ఏనును దివ్యాస్త్రంబుల, మానివరుం డేయునస్త్రంబుండలి యెల్లగ
బో నేయుచుండులో నా, మానవునుండు దావలించి • మాత్సర్యమునగ.

813

ఆ. దొడ్డవాలియమ్ముఁ • దొడిగి నావతుము, నందుఁ బడఁగ నేసె • సంత నేను
సామ్మిల్లి వడితి • సూతుఁడు నాతేరు, తొలఁగఁ దోలె ననిక • వెలిగ నవును

814

ఉ. అప్పుడు నన్నుఁ గాంచి జమఁదగ్గినుతానువరుల్ మునీశ్వరుల్
విప్పినమోముల ముదము • వెంచి నుతించి రిమదేవునిం
జెప్పిడి జేమి కాశిసత • చేసినచెయ్యల సంతరిం నే
దెప్పిటి సారథిం బసఁ • శిర్నడపించితి యుద్ధభూమికి.

815

వ. అంత.

816

చ. తొలకరివాన వడ్డయటు • దొడ్డకంబుల నారిఁ గూర్చి రా
ములమెయి గొడ నేయుటయు • మోడికిఁ దక్కక బాడబుండు పెం
జలమున నవ్వమో మెనగ • శాతశిలీమఖికోటిఁ గైవడిగ
గలిగి నిమేషమాత్ర గడిఁకండలు నేసె మనీయభాణముల్.

817

తే. ఒంటికి న్మాండుమాపులఁకుట యుడుచు, నేసి యార్చిన దజ్జను • తెల్ల బొంగి
రవును నేఁ గాలసమ్మి • మై యొక్క, వాడివాలమ్ము గైకొని • వైచుటయును.

చ.శ్రీమది భృగురామువక్షముసంయందు వడిం బడి యుచ్చిపోవును

గదనము నేయ శక్తి పెడఁ • గన్వించుచుండ నతండు మూర్ఖయుగా

గదుర రథంబునుండి పడెఁ • గాశ్యపిపై దివినుండి క్రిందికి

గుమ రతి వడభౌన్దరునకుం బుయిడె జగ మెల వడటక.

319

శ్రీ. హాహాకార మొనంగ ఎంబయు మునీంద్రాసుక్ భయభ్రాంతి నం

దేహం విత్తయు లేక పాతి రవు దే • జేరిగి వేగంబున్

దేహజ్ఞానము లేనివానికడకుం • దీమండ న్ని పోయి న

న్నాహుం గొని నేదదేర్చితి నొగి • స్నానోపచారములక.

320

౬. దాని మూర్ఖ జేటి : మానివర్చుచు నీవ్వు! నిలువు మొదలు బోవఁగలవు నీవు
హతుడవైతి ననుచు, నరద మెక్కడనుండిగిచ్చి యేసె నొక్కచివ్వశరము.

క. పిదగున కె తగునయ్యది, వడి పచ్చి మదీయనన్యఃపార్శ్వమునందుం

బడినంత మూర్ఛముగిరి, బడి యధకూబరమునందుఁ బ్రజ్ఞ నెడంగఁగ. 322

క. ఆలోచనావ్యూహం నా, కాలాంతకేతుల్యుఁ డిశము • కరగాఢున ము

దేల మయి క్రాల నాశే, జీలం దుసుమాడి నన్ను, • జేద్యక జేసగా.

823

ఆ. "చైలిసి నేను వడిగ • దివ్యశరంబులు, హృదయము మోచయ • లాగి విడిచి

నాడె నప్పుడు భయం నారాచపంకులు, గగనభాగ మెల్లఁ గప్పికొనియె.

324

ఉ. ఒం డొకఁ డంటి హుతమున • నుద్భవ మైనమహాన్ని కిద్ద మె

మఃమమః గుప్తతిప్త లయి • మాటికిఁ గూలెనుమాసే యే ము

ద్వంద్వయానలం బనగః + దాహ్ని చిహ్ని భస్మభూత మె

కొండలపింఛలట్టు గనుఁగోఁ దగె నానమరాఁగిణంబునన్.

325

వ. అంతం జా కప్పరిశురామదేవుడు చేసేమయి న్నాపై గ నలభిపంచాతుర్యము

మొదట శతసహస్రాయుతప్రయుతార్కుదనస్వర్ణునిఖినిఖినిసంఖ్యకంటె నది

వ్యతిరేకములును ప్రయోగించి నీయ వాస కన్పించి కన్ని మా తేసే వారించితి

సంత సంధ్యాసమయం జగుటయుం దొడరియట్లు మే మున్నె మాంలంబు చాలించి

చిత్తకర్మస్వస్థానంః బాలించి రేపాని పాడిమెయిం గూడి పురల సంకులనమ

రంజు గావించుచుంటి మాసమయంబునఁ బరిశుగామదేవుఁడు.

326

శా. దివ్యాశ్రమంబు లనేకముల్ పఱపితిన్ • వీరించునీ కృష్ణు నే

భవాన్య(ప్ర)ంబును నొంప జాలసిద యై • వ మృయ్య గా కిం గ

ర్తవ్య మృదియుఁ దోచ దయ్యె ననుచుకా • దర్శించి తర్కించి కో
ధవ్యాలోలవిశాలనేత్రుఁ డగుచుకా • ధైర్యం బవార్యంబుగకా.

327

తే శాలదండములై మండి • ఘోరతరోల్కలొల్కుచుండెనుకాశక్తి • నూని వైచె
నన్ను గుఱిచేసి నేనును • సహమ దాని, మూడు తునియలు చేసితి • వాడికోల.

చ. అలిఁ మహీసురుం డపు డహంకృతిమీఱుగ వెచ్చ నూర్చుచుకా
బ్రహ్మయముందుఁ బ్రబ్ధులిలుభాస్కరమూర్తులు నాఁ దలిర్చుకా
క్షులఁ బదిరెంటిని న్విడిచెఁ • గో యని యార్చుచుఁ బేర్చి నాపయిన్
వెలుగుచు వచ్చువానిఁ గని • నేను జలింపనిమానసంబునకా.

328

త. పదిరెండు నారసమ్ములఁ బదిలంబుగఁ దిగిచి వైచి • భార్యవశక్తుల్
పదిరెండు భుండలై పడఁ ముదమున నొనరించినాఁడ • మును లగ్నింకకా.

329

శీ. అవియు నట్లై పోవ • నలిగి భార్గవుఁ డతఁ మఱిొన్నిశక్తులఁ • బహు మరల
నేను ఖడ్గంబున • వాని నుక్కడఁగించి, వాడికోలల వానిఁవారువములు

రిధసారముల దేర్ల • రయమున నేయుడఁ సతఁడు వాఁచి దిఁవ్యాప్త మొఱుచు
సంధించి వైచెఁ గోఁధాంధుఁడై యది సహస్రముఖంబుల న్నదీచ్ఛి • సరభసమున
తే, నన్ను నాకేరు సూతుఁడ • నాహయముల, మునుగు వెట్టిస నెట్టన • మొనిసి నేను
విశిఖర్చుమన నాన్వి • వెనఁ డించి, నించితని రాముమై శరఁనిచఁచు మపుడు.

330

త. డుతదేహులమై రావఁజ్ఞీతినురుఁడును నేను గఱిసి • చేసితిమి మహా
స్వరసవర మిత నస్త్రగముఁ డయ్యెకా దరణి శాంతి • గైకొని మేఁకా.

331

చ. అర్చుఁబునాఁడు.

332

త. భాగవరాముఁ డగుఁ డయి • భాసలుబలంబున మీఱి వాగ్భృ
దగ్గఁచుచాక్షునకా విశిఖఁచ్చ ము నాపయిఁ బర్వఁ జేయుచుకా
మార్గిశమాగ్ధంబునను • మాతలి కెత్తగుదాదుసంధిఁ
స్వర్గపురాంగణంబునఁ బ్రీతస్తికి నెక్కిఁగఁ తేసి నీసునకా.

333

తే. అట్లు సూతుఁడు దేర్చిన • వ్యసనమునని, మునిగియుండినామిఁడ • మునివరుండు
మృత్యునమ్మిత హనుకొక్కఁ మెఱుఁగుటమ్ము, లాగి వైచె భువాంతరలక్ష్మ్యముగఁ.

శీ. విచ్చి కెత్తువచ్చెనుఁడహ్మక మయ్యది నెత్తి ద్రావుచుకా
నచ్చెలియోలె నన్నుఁ గొని • నేలకు వ్రాలెను గూలియున్నునకా
జచ్చెనకాఁ దలంచి మునిఁసంఘముతో భృగురాముఁ డెంతయే
పెచ్చుగ నార్చఁ గారవులు • ప్రేతుకులై దిగుండి కుండఁగకా.

334

౪. అయ్యవసరంబున నూర్యాగ్నినవ్యశక్రకాశు లగునెనచుండు బ్రాహ్మణోత్తములు
నాకట్టెదుట బొడగట్టి చుట్టంబులవలె నున్న వమచేతులం బెట్టుకొని శిశిరోప
చారంబులఁ జేసి స్వస్తివాచనంబులు గావించి సేకజేచ్చి రిథంబుపై బెట్టి చని
రేనును గన్ను నిచ్చి చూచునంత నాచిత వారుంబులక్షణంబులు వట్టి సార
భ్యంబు నేయురాలిల్లి గంగాదేవి నాకు స్కం బిచ్చుటయు నేనామెపాదంబుల
కొఱగి పొంజలివై యున్నన న్నామె గిరించి యంతర్ధాంబు గావించె నంత నేన
సారభ్యత్యంబు నివ్వరించుచుఁ బోయితిని.

837

కా. కూరాత్మ్రు బాక మచ్చి పోన గుర ముఁగొనిచి చాపముఁ
ధీరస్వాంతర రానుచేపునియుఁ • డివి సంగఁ పనిఁ
వీరాగ్రీసరుఁ డాతఁ డాశరమునఁ • వీరిలం నై వక్షము
దూరఁ నెత్తురు మోఁడరిల్లి పడియెఁ • దోర్దర్శనం దప్పగన్.

388

ఉ. నెత్తుట నత్తమిల్లి ధోళికి బడి గాఁబుండు మూర్ఖ ముద్దుఁ
నెత్తుకువాన లుక్కులును • నేలవయిం బడి జాడనాతముల్
ముత్తై గలంగె వాన్నిధులు • భూరియు భూద్రములు స్వకంకె ను
వెక్కుగ మర్పియిత్తము లకేకము లత్తః దోడె మొత్తమై.

839

ఆ. అంత భాగ్యుడు • కొంతటిలోఁ దేజీ, అంతియపు నలుగుఁడయ్యె గాల
వహ్నినవ్యశేతరము • నడి బూని నాపయి, బడిమె నొక్కపెట్ట • మడియఁజేయ.

వ. అంతలో దినంతం బగుటయు మే మాలంబు చాలించితి మిట్లు ప్రతిదినంబును
బుగ్గు జాగించి రేలు జాలించుచు నాలంబు నేయుమంకఁ జాటికొనిరువదిమూడు
దినంబు లతిక్రమించె నే నాహుతి నిశ్చలము లైలకయఁ ప్రవేశంబునం దుండి దేవ
భూదేవపితృదేవనర్గంబుల నుత్తరార్ధాంబులను నేకోపిధిఁ బ్రవాసపుర్య
కారాధనంబులఁ గావించి.

841

ఉ. ఆలము నాకు లానము • నాటం దిమ్మెను ఘోరహంపమై
నాయలు పెక్కు పెల్లె నొగి • నా కరని నెలవెంకఁ జేయము
జాలదు చాలఁ జేయుటకుఁ • జాలితిలేని నయూరలూర యో
వేలువులార దర్శనము • వేడ్క నొనుగఁ పుష్పాంశరే.

843

వ. అని పార్థికుచు శరవిక్షతుడ నగుటంజేసి వట్టిపాప్యంబుం బంతుని నిందిం
చినం బ్రభాతనమయంబుల బవలు న న్నుర్పించిఁ బ్రాశ్నోత్తము లెందు
డును సాక్షాత్కరించి.

845

మ. వెలువఁగ నేల ని న్గలువ • వేడును లేడు భృగుద్యహుండు నీ
నెఱవడి కోడు నే మనఁగ • నీ వనఁగా నెకయాపువారమే
మఱితుమె నీదురక్షణము • మానక నేయుచు నుండు మంచు లో
నెఱుఁగుము శంక దక్కు మిఁక • నేటికి మాటలు పెక్కు లాడఁగఁ.

844

మ. ఇది సమ్మాహననామకాస్త్ర మొకరుం • డెవ్వఁ డెఱుంగును నె
మ్మని నూహింపుము తొల్లి నీ వెఱుఁగు దోఁత్యానాథ నీ కెవ్వ డి
య్యది మేల్లార్చుచునుండు రాముఁ డెగ నేయం జాల దైనన్ సమి
తృదమంచు శయనింప జేయు జయ మధ్దాన న్నినుం జేరెను.

845

తే. నిద్రకుం బెద్దనిద్రకు • మాదిరి యనుచుఁ, దలఁతు మీ విద్ది గొని రేపుకలని కేగి
వాని నోనేయుము ప్రసన్నుఁ • డైనయవ్వ, డీవ వానిఁ బ్రజోధింపు • మిది జయంబు.

మ. అని ప్రజోధించి ప్రాజాపత్యం బైనప్రసన్నాపాస్త్రంబు ప్రయోగోపసంహారపూర్వ
కముగాఁ బ్రసాదించి యుంచుకలో సంతర్హితు లై సంత నిశాంతంబున మేలు
కాంచి స్వప్నప్రకారంబునకు సంతపించుచుఁ గాల్యకరణీయంబులఁ గావించి తన్మం
త్రస్వరూపంబు స్మరియించుచు మించినవేడ్క రథం బధిష్ఠించి సంగ్రామరంగంబు
నకుం జని సర్వభూతభయంకరంబుగా సత్యదృఢతయుధంబు గావించుచు
నుంటి సం.

847

, సన్నద్ధం డయి వచ్చి భార్గవుడు దోఁస్తారంబు తోరంబుగా
సన్ను న్నాక్కొని మత్సరంబున మహానారాచోల్లేయుచుఁ
విన్నంబోవఁగఁ జేసె నీసు గదురన్ • నే నెల్ల వారింది ని

త్యెన్నత్యంబునఁ జేసి యేసితిని శాంతాస్త్రంబులు శస్త్రముల్.

848

తే. పరమనంక్రుద్ధుఁ డై దానఁ బరశురాముఁ, దుద్ధకిం గొని కాలదంఁబోవమ మగు
శక్తి విసరె నాజత్రుదోశమునఁ బడఁగ, నపుడు రక్తసిక్తాంగుఁడ • నయ్య నేను.

సీ. కోధమూర్ఛితుడనై • కూరసర్పవిజోప, మం బగు నొక్కబాణంబు వాని
నిటలతటంబునఁ • బటాశక్తి నాటిగ, నాటిన శృంగాద్రినా నలించు
తసరి ఘోరశరం బుదగ్రత నాదున, కృన్ధలంబునయందుఁ • గాడ నేసె
నే నెత్తుటం బ్రుంగి • నేలకు నొరగియుఁ, గొంతలోఁ డప్పిటి • ఘోరశక్తి

తే. తద్భజాంతరమునయందుఁ • దాఁకి పిడుగు, మొత్తినట్లుగ వేసితి • మునివరుడు
తద్దయును విహ్వలం డయి • దద్దటిల్లి, లేటి యకృతవఱుడు నేదఁ జేర్చునాన.

గా. బ్రహ్మశ్రుతి బరివోసి యీసుని నాంపై నేయుడుక నేను నా
బ్రహ్మశ్రుతి బరివోసి యేసిరి దదీశ్రుత్యద్వంద్వ మభింబురక
జహ్మత్వంబున గాక తాకి కడిమి • జ్ఞాపర జ్వాలార్పులగా
బ్రహ్మాండంబు దహించి జేయ నగునాంపై నా జెప్ప నై.

851

మ. వడకెక భూమియు భూప్రముల్, బెగడ దేవవారిత, ముష్టాంశుడుగా
బడలెగా, భూతియు లెల్ల బెగడిలె, దింపిండ్ల భయభాంతులై
రెడ లే కంబు మెల్ల దీప్తియు మయ్యెగా, బుట్టె దిద్దాహ, మె
లైడ హహ్మశు లుప్పశిలై దళమై • పీఠీంప హత్యాకళిక.

852

క. అద నిది యచి యప్పు నే, నెడ బ్రహ్మశాస్త్ర మేయ • నెంచెను లో నీ
యది కూడ దురుగు మనుచుక, బదరుచు నారదుచు పాలిత • వడి నామ్రాలగా.

వ. అల్లు నాత్మాత్మరింది యతండు.

854

చ. వల దిటు మోహనాస్త్రము • వైచుట మామము మానవేంద్రీ వే
ల్పులు దివియండి చి న్నడమ • బుచ్చి చూచుము కన్ను లెత్తి వా
రలను దపస్వియుకా మునుచు • బ్రాహ్మణుడకా గురు డీభ్యగూర్చిహు
డిలయి నిష్కహత్మంతు • నీ వనయానము నేయ గూరునే.

855

మ. అని నారదుడు చెప్పుచుండ నే నుత్తరంబునకె జూచుటయు నెనమంపు విప్రు
లును నాకంటికి బొడకట్టి నారాముగిందుగి మ సెప్పింట్లు చేయు మది సర్వలోక
శ్రేయస్కర మనిన నే నవుగాత మచి దాని నువన హరించి బ్రహ్మశ్రుతింబు
బ్రదీపింప జేసితి నది తన కోటమగా నల చి వరశుగాముం నసహాయమయ్యవరి
వృతాంతరగుండై నుండె నపుడు దనుదప్పి ప్రభృతియు దిగియరిల్లి శతామహా
దులు వచ్చి యి ట్లరి.

856

—•—•— నారదాగులు గురుశిష్య సమగం బుడిగించు —•—•—

నీ. వత్స సాహస మిట్లు • వలగు భీష్మరణోడ, నమరం భావం పుట • వాల్మీకి
క్షత్రియుం డగుట గంగానుతునకు జెల్లు, క్షితిమరుచు నీకు • జెల్ల దాడి
జవతపస్యాధ్యాయంన ద్వంద్వంబులు విప్రభక్తంబులై యుండు • ధరణియందు
మును నిమిత్తాంతరమున మేను, శస్త్ర మొప్పితి హా దీపకానాం పాతియుం

లే, దగదు నీ వింక నస్త్రశాస్త్రములు విడిచి

వనల దవముండు టావ్వు శాంతనన దనగ

స్వవరమాత్రుఁడు గాఁడు వసువులలోన

సుక్కరుం డౌట నీ కజయున్ము నూవె.

857

౪. ఈయన వధియింపఁగ నా, గాఁడు సుఖుఁ డ్రిందపుతుఁ ఁ డై పొందుకుల

క్రేయఃకాముండు విధి, బాయక యుదయించు నవలఁ బార్థు డనఁగఁ. 858

౪. అని భోధించిన భృగురాముఁడు సంగ్రామంబున మరణ మిచ్చునినాచతంబు తప్పం
బనుట ధృఢుఁడు గాఁడు గాదయేని వాని యున్న మరల్పుం డంత నేనును మరలి
పోవును అని వత్సానైతర మిచ్చిన ఋచీమనుషులు లగువారు నారదసహితులై
నాకడకు వచ్చి.

859

౪. గురువరుఁడు మహీశురుఁ డగుఁ గన భాగ్యుఁ డీత్ర వీనితో

మర మొనరింపఁ బాడి యనుఁబో కురువర్య ద్విజావమాన మె

వ్వరికిని జేయరాన దనఁవాక్య హేతు గమ సీతు మేమునుఁ

గురువుల మాటఁ జెప్పితిమి ఁ క్రోధము వీనుము గూడ దిట్టిఁగఁ.

860

౪. అని చెప్పిన క్షత్రియుండ నైననాకు సమరపరాక్రమభక్తుంబు లోభ కార్యభయార్థ
కాంక్షాదులంబుల నై నం దగ దనియు ధర్మక్షయంబు కర్తవ్యం బనియు విన్నవాడ నని
ప్రతిపచనం బిచ్చుచున్నంత నాతల్లి గంగాజేయియు వచ్చి గురువితో నింక రక్షం
బుడుగు వనియె నేనును శరశరాసనాదులతో సమరపన్నాహంబు మానకున్నం గని
వా ల్లరు లామునోద్దమం జని విప్రహృదయును నవనీతం బనుమాట పాటించి పరా
క్రమండు పగుము మీ రొందురును నవిధ్యులని చెప్పి యెట్లు కేలను సతనిచేయి నట్టి
శత్రుంబు లెట్టిందిరొతి నా కియ్యంబుఁబ్రో కును ముల వచ్చి పల్నా నీవు నీకు
శ్రుంబులు వట్టి గురుఁ డగుచునురామ దేవతరంబు నాకు మురుటయు నేను
నావచనం బంగీరించి చని గురుహదును వట్టుటయు సతండును బ్రేమాను
బంధబంధంబుగా నన్నుఁ దిగిచి ప్రుగిల్లిచుకొని వాత్సల్యంబున వత్సా
యాభావంబులమన నిన్నుఁ బోలుక్షత్రియం డెవ్వండును లేడు నీయుద్ధనై
పుణ్యంబు కే నె కెయు సరిసిందితి అని పితృపితామహము వినుచుండ బలికి
నానమఁకొనిన జలబం బిలిచి నేను నామోషిసంతకట్టు పట్టి నీకుఁగాఁ జెరంగితిని
గాని వీని జమున నో నైతి నింతియ నాచుంబును బలంబును నీవి క నీయిచ్చు
వచ్చి మరలను నీ ప్రియమాయు నగుక్కడఁ బలికిని బలికినీ కి కాశిరాజనం
బని మునిహృదీయ భావంబులు జె గితి రవివార్ధం బైనకార్యమున కే
నమి నే నును నిక కళా నాంతరమున ఘోరితపంబు గావించి తస్మహత్వంబుమె

పున నీశీష్మునిం జంప నెంతు నని రోషవర్యాకలితలోచన మై లేచిపోయె నారదా
దులు మమ్మామంత్రించి చని రంత భృగునందనుండును మునిజనపరివృత్తుండై నన్ను
వీడ్పాటి పి మహేంద్రశైలేంద్రునిసకుం బోయె నేనును కథాపాఠంబునై సగర
ప్రవేశంబు గావించి సత్యజతి కానర్హివృత్తాంతము నివేదించుటయు నామె మదీయ
విజయం బభివచించియు సంబపూర్ణికిం దలంకి తగువారిం బుచ్చి దానివృత్తాంతం
బరయుచుండె నేనును డెండంబునఁ గొండలం బండుచును నెల్లరాజుల జయించి
ప్రభూత్వం గాంచితి సంత నొక్కనాడు నాకడకు నారదపాశాశ్రయలు వచ్చి
వారితో సంబ నన్ను జంపఁబూనట నివేదించిన వారు పౌరుషంబునంజేసి దైవం
బుఁ దీర్చ నెవ్వండును నేరకు ని వీవిమానంబు వికు మని నాకు దాని తెల్లం గెఱిం
గించి రాకల్గింపుము.

361

—••••• అంబ నివృత్తములు నేవించుట. —•••••

- కీ. నాఁ డట్లు కాశీశంకరిని నన్ను హృదించుపూనికఁజేసి • తెగవ నేగి
యమునానదీప్రసాదమున స్థానిపునోలె, నయి నాలి మెనపును • నాఁతులెలు
జలము లాహరించి • సంత్సరము జీర్ణమృత భక్షించి • వత్సరము
నవల నిరాబారి • నై కాలిబొట్టపూజలిశురక నిల్చి • విక్రమముగఁ
తే. గొన్నియేండ్లు తపశ్శర్య • కూడ దురుగు, మనుమఁ జుట్టాలు ప్రియఁజికి యిట్లు
పదియుఁజేయు ఘోరకఁపంబుఁ జేసెదానినేఁడికిఁ గపియింప • ధరయు నభయు
అ. అంత వత్స ఖిలు • కరిగి యందలిపుణ్యతీర్థముల మునంగి • దివ్యతాప
సాశీగుంబులందు • సధిసేవానక్తి, నిలివె గొన్నినాళ్లు • నిష్కఁజేసి. 362
వ. ముక్తిలు సద్యంబు నందాశ్రమంబును నులూకాశ్రమంబును జ్యోతిశాశ్రమంబును
బ్రహ్మసాధనంబును బ్రయాగ ష్టేతరులును దేవారణ్యంబులును భోగపతియును గౌశి
కాశ్రమంబును మూడవ్యాశ్రమంబును దిలకాశ్రమంబును గామహారంబును పైల
గర్గాశ్రమంబును లోఁగుపుణ్యాశ్రమంబును ష్టేతరులును నేవించును నొక్కసారి
దీని కాశ్రమంబున నరగాహంబునీయుచుండ నాతిల్లి దానిం బిలిచి యిట్లుగఁ జెప్పె
తే. తరుణి నీ నేల యిట్లు దుఃస్వర్గము నైవ
నియమములు స్వల్పంబులెను • నిక్క మెఱుంగఁ
జెప్ప మనుటయుఁ జేమాన్పు • చేసి విసతి
వనిత యిట్లు చెప్పె నాజననికపుడు.

363

మ. అపమానించెను నన్ను భీష్ముడు ఖలుంజై వాసికిం బూని హా
ర్గపుఁ డోడఁ బెరవారి నేల తడవక • గంజాక్షి యక్షిణ మా

* పవ చల్లారదు నాకు వాడు మనఃశాంతి గాక నే గాఢ వా

నివినా గాఢమ యిట్లు దాచు శతపోనిష్ఠం బనివ ర్తించెనా.

366

తే. అనవుడు గంగ నీతలం * పవపువడమ, నీవు కుటిలవై యిట్లుంటి * గావున విను.

మితనువు పీడి దుస్థి * వై తరిల్లి, క్రూరుది వయి పోయెద * పూరక చెడి. 367

వ. అని శపించి చనుటయు సంబ యంతరింగంబునం చొకింతయుం దలకక మతియుం

దీర్ఘలోభంబున వత్సదేశంబునం బరిభ్రమించుచు, దవతపఃప్రభావంబునం దేని దేహ

ర్థంబున నేతై ద్వితీయార్థంబున గన్యయు నయ్యె

368

క. కల దుఃఖాది వస్త్రుబులఁ దఃకాసున వాడి * పొదిలఁగ నక్క

బులకుఁ దావల మై కుట్టలమై కుటిలప్రచారసహితంబగుచు.

369

వ. ఇట్లున్న యప్పడంత యప్పటికి బోక వీతమొయి బోయి మహాముఖసమక్షం

బున నతిక్రూరుతంబు గావించుచున్నంతఁ గొంతకాలముకు నంతకాంతకుఁడు

వ్రత్యుడంటై వరంబు నేడు మన సచ్చేయ దేవప్రతునిం జంపఁగలుగునెర వను

గ్రహింపు మని ప్రార్థించి నద్దేవదేవు డిట్లవుఁగావుత ముటయు నది మతియు.

శుగంధి. ఆడుదాన నెల్లు వారి * నాలమందుఁ గూల్చఁగా

గూడియుందు దేవ నీవు * కూల్చు వంటి నీనుకల్

పీడ కుండ నత్తమ దు * వేడ్కి న్నాకుఁ దద్విధం

బోడ కానతిమ్ము గాఁగ * నుక్కుఁ డంబ కిట్లనుక.

371

చ. ఎపుడును రిత్తవోదు నుడి * నే నని నట్లగు నీవు భీష్మునిక

వ్యవగతిజ్ఞుఁ జేయుదువు * నచ్చును బుంస్తము నీయొకల్ దెగ

ద్రువదున నీవు పుత్రి వయి * తొల్ల జనించెయు నస్త్రమందు నే

రువు గలవై పడంపడి గుఱుల్ ముద మొండఁ దలిర్తు పుత్రుఁడై.

372

వ. అని పలికి పరమేశ్వరుం డవ్యశ్యం డగుటయు నయ్యంబ యయ్యరణ్యంబునఁ గల

మును లెల్ల చూచునుండ నాఁ డింధనంబులం గూర్చి సాద వేర్చి చిచ్చు పెట్టి

నెట్టుకొని మంచుచున్న దానియందు నే నిదె భీష్ముం జంపుదాన నని పడి చ్చాణ

బులు విడిచె నయ్యవనరంబున.

373

—♦♦♦ అంబ ద్రువదునకు శిలండినియై పుట్టుట. ♦♦♦—

నీ. పాంచాలరా జనవత్స్యుఁ డై వీరునతి, సంపున నను బట్టి * చంపుచునుని

బడయంగ నెంచి కాఁజడవిఁ దపించె శంకరునిగుఱించి దుఃస్థము గాఁగ

నాతఁడు ప్రత్యక్షమై సీతు ప్రీతి పుట్టి, పురుషుడై పిమ్మటఁ బాలుపు మిగులు
ననుచు సంత్సరించుచుండె పోవ మునుదు. పు, చని తనవహారికఁ బిర వదించె
తే, నామాయుఁ బ్రాప్తికాలమునకు నాతఁడనుచు బలిఁ గూర్చింత గర్భము భరించి
కాంచె నుచితకాలమునఁ బిమ్మట నానా దాని దివ్యతఁముఁ డనుచు.
వ. ద్రువమును నామాయుఁడఁ బ్రాప్తికాలమునకు బాహువు నామాయు లన్నయు
జేసింది శిఖండి యగి పేరువెట్టి ద్రువమునకుఁ బో మహాదేవత్యమున గూఢ
చారులవలన విదియు నారము ను దెప్పటఁ జేయుచే నామాయు పుత్రుల మత్కా
శిరాపాత్యుడఁ బుట్టు చందాఁ బ్రాప్తికాలమునకుఁ బుట్టు పుత్రులను రంత
నయ్యజ్ఞసేమను నట్టి కళాశిష్యుల నాచో వి విశిష్టాఁ గల్గి వాహివా
గులతో నీప్రభు గుఱి ననుచు నామాయుఁడఁ బ్రాప్తికాలమునకుఁ బుట్టు
పుత్రులు దానిగల్గిండు తెలియు నట్టిది నున్నచోకడను నున్నవర్ణమునకు
వమ్ము కా దని నిర్ణయించి నట్టిసేమ నామాయుని ను గుహిర్యునకు యును
వాహివాఁడుం దెచ్చి పాణిగ్రహణము చేయించి రక్షింపుచును. 375

చ. తనమగఁ దాడిచిపూములఁ దాడిఁ మాముట తా నొక గిల్ల
వనట మునిగి చందురి భవ మ్మని వ మ్మని సిగ్గు పెంపున
దనియు నట్టికే తంభానికిఁ జెప్పిన చప్పుఁది తే
పున నది యులయుం దెలియఁ మదె నా చొచ్చి హిరణ్య రక్షకుఁ. 376

క. తలిదండ్రులు చెప్పినగతి, నలరాని శిఖండి పాదమునకు నొలుక
వెలిపుచ్చ కిచ్చెపున, మెలకు నే రావల నాదుఁ బిసిమి పానగఁ. 377

వ. దశార్ణదేశాధిపాధుఁడును దానియు నొక పురుషునిగాను దెలిసి తీవ్రకోపము
నిపుతుండై ద్రువదుకక కౌరవము నొప్పును నామాయుని చని చచ్చి రాజునకే
శంబుగా నిట్లనియె. 378

చ. కొను కని బొక కుఁడునుఁ గోనని నొప్పున నొనరునా నా
గడమున వేడి తెచ్చితివి కల్లెను మా కిమ్మట మును నా
గుమతు ఫలంబు నీవు నినుఁ గూడిన రలఁచోడఁ బోడిమి
బాడి పాడి చేసి పుత్రుఁ బుత్రుల వోదగ వోదగ బాహువులు గా. 379

తే. అనుచు ద్రువదును పట్టుచున్నట్లు పురుషుల నొనరునా నొనరి పిదప
నిట్లు నే నేల సేయనుఁ నిందుఁ గూడిన రలఁచోడఁ బోడిమి మూలించి పొనుకుటయును.

% తండనము = తట్టి మొట్టిపాట మెదలఁ జూరఁచేయుట - తాము అవగాఁ జెవిధమున నైవది.
† చటచ్చుఁడు = దొంగ. ఆలింపు = ఆదించు.

వ. దూతుండును వానమాటలు విశ్వసించక తదభిజ్ఞానార్థం బెంతయుఁ బ్రయత్నించి
ఫలంబు వడయం జాలక వీడుకోలు వడసి దళార్థంబులకుం జని తనరాజున కెఱి
గించిన నతండును గోప్రదేశంబున మంత్రులతోడ మంత్రంబు నడిపి శిఖండి పురు
షుండు గానియెడ వానిని వానితండ్రినిం బట్టి బంధిత మని నిశ్చయించి చతురంగ
బలుబులఁ గూర్చుకొని కాంపిల్యపురుషు ముట్టపించుటయుఁ బాంచాలుండు ప్రకృతి
భీరుండు కాన తనతవ్వనకుఁ బాన శంకించుకొనుచు సంతిపురంబునకుఁ జని కాంతం
గని యిటనియె.

881

జ. కొడు కని నీడుమాటబడి • నూజనికార్యము చేసి వాసికి
 జేడుటయె కాక లోకినుతఃస్థిరరాకముఁ జైనజేసి
 వినువఁకిన్కైతి మనఃపీడికి నేటువ కైతివచ్చె నో
 పడతి యిఁ కేమి చేయుదును • బాహుబలాధ్వంస దళండు చూడఁగా. 882

క. నాచే వదిలివేడయ్యెను, రామాలి దగ్గరవిభుడు • రాయసి గట్టన్
జూచుట నైజము నేనిక, నేచక్కెర బేజుకొందు • నియ్యావడిలోక. శిరిసి

వ. అనుకు వాని కాశ్చిందీమార యి ట్లనియె. 384

శ.శ్రవణమేశ్వరసరమూనకుఁ, బరిణాథుల మగుట మనకు • భావిశుభఁబుల్
బరికించి యిటు చేసితి, మఱమర లే దిందు దీని • కగునే పగవఁ.

౧. అని వాసిమనంబునం గలయుమ్మలికంబు దీక్షి నాడుటయు నాతడు మంత్రినామంత
దండనాథాదుల నెల్ల రాజులకిత ర్యం శెట్టిని పి న్నభివేగుమలైన కాంపిల్వ
మున కిచ్చుకు విజిప్తుగుప్తి గావించి నియ్యముతో గురయ్యమునకు నెయ్యమ్ము
నేయఁ దిల్లన్మున నెల్లలండుచుండ దండనాథాయలును భుజంబులకు నీలము
కొని యుండి రయ్యకనంబున తిభిలియో

౧౨౨

— ❖ — ❖ — ❖ భుజిని వనమున పాఠ్య హంకరుని నవ బుద్ధియు పెరియెనుబ. ❖ — ❖ — ❖

మ. తలశంఖుల్ తపానా నియ్యెను ముగ్ధులకు యా నెలయునా నీకా
 క. నానానిత్యమునకు నానానిత్యమునకు నానానిత్యమునకు నానానిత్యమునకు
 తలశంఖుల్ తపానా నియ్యెను ముగ్ధులకు యా నెలయునా నీకా
 మెలియె నానానిత్యమునకు నానానిత్యమునకు నానానిత్యమునకు నానానిత్యమునకు

ప. కృత్తికా-7-మం. నామోయ పోయి నూనా- (1) పాపములును నివాసము విజనం
 † రామడి - శుభద్రోమ : శనిబుల - శివబులగా అలాగా పోన పద్యపాదములను
 యిట్టి పాదము.

తై నయొక్క మహారణ్యముఁ దఱియఁ జేరి యట సుధావలేపవదీపితంబును నానా విధశోభనద్రవ్యపరిష్కృతంబును నమున్నతపాకారతోరణంబు నగువానిభవనంబుఁ గని లోనికిం జని యుత్తరవృత్తంబుఁ దేహార్యగంబుఁ జేయ నెంచి యున్నవానిం గని యత్కుం డి ట్లనియె. 888

8. చెప్ప మి లేల వచ్చితివి • చేజేయ! నే వయండు నైతి నా కెప్పు డనాధ్యముల్ గలుగ • విచ్చెన నిచ్చుకొలంది నెద్దియేఁ జెప్పితి గుహ్యకేశ్వరునిఁచెల్పికి వచ్చి యున్న ముఖ్యుడ౯ దప్పవు నానుచుల్ విను ముఁదం ఒగు నిష్ఠులఁ నుండియుల్. 889
నావును జెలి నాకార్యం, జేవారికి దీర్చరాని • దోలుగును నై న౯ నీ వి ట్లదీగితి గావున, వా విడిచి వదిలెను వినుము • హస్త్యునిన౯. 890

9. అని శిఖండి తనవృత్తాంతం బంతయుం బెప్పి విని యత్కుండు కోంజూక చింతించి ప్రజ్ఞాభంగంబు గాకుండు జేసికొనం దలంచి కించిత్కాలము నావురువత్సము నీ కిచ్చి నీస్త్రీత్య జేసు బుచ్చుకొనియెడ నీవు నీబంధువసతి క్షణంబు గామియ కొని వెండియు నావుంస్త్యము నా కి న్ముని నమయంబు చేరి దానికిం దన వుంస్త్య మిచ్చి దానిస్త్రీత్యంబు దాను బుచ్చుకొనియె శిఖండియు నే నిదె పోయి నాకార్యంబు దీర వచ్చి నీవుంస్త్యంబు నీ కిచ్చెద నని యనుజ్ఞ వదిలి చని తల్లిదండ్రు లకుం బాడనూపి తారు మగవాఁ డైనతెజు గెఱింగించిన వారు హస్త్యునింబునఁ దలి యాడి రంత మ్రవదుండు నిజపురోహితం బుచ్చి హిరణ్యవర్మం దనయింటికి రామించి శిఖండిపురుషత్వము వ్యర్థంబు గాఁ జింప నెఱి వత్సంగివంశోపాయత్తది త్తుంకై తనచేతకుం దత్తుఁ దాన నిఁదింబుకొని నందరిగ న్నర్పించితికి హస్త్యుత్య దానీదాననహస్త్రంబు లెల్లన కరణం బిచ్చి వాంఛానిగఁ జేర్చుని ననియె పట్టిమెడ.

10. జనవాహనులు పుష్కరికవాగుఁ జొగనాఁడు, భవనయంత్రావళింబులను వచ్చి దివికుండి స్థూలువిభవనంబుఁ గిని దాని, కన్పిగుడి వచ్చి • యిచ్చె నరసి తద్రీమ్యతకు పెచ్చి • తను జూడ రానిష్ఠావార్జ్జ గుడి చు • వీరఁ జూపి కనుగాన కున్నవాఁలని గొని రఁ జని, వెన బొక్కలకు నాన • నెట్టుటఁయును తే, వార లి ట్లని రగఁదు నుగింపదునినుతకుఁదనక ల్లున్త్య కౌనుఁగి • దాన నైన మానినీరూపమున నిన్ను • గానరాఁ దల గియుండు సిగ్గు • గొంగి కొంకి. 891
చ. అనిన గుజేరు డి ట్లనియె • న ట్లములం గొనిరెండు వారి నే గనియెడ నన్నవారు నని • కాంతగ నుడివసనిఁ దిచ్చి రా

ధనదుడు సిగ్గుపెంపునను • దాక్కొన పచ్చిపవాని జూచి నీ

వనయాము నిహి యాండఁ దగుఁచుకొననే యిని వల్కె సల్కమై. 898

వ. ఇట్లు శనించి పలికిన యిట్లు లెల్లరుగు వాని ననునయించి ప్రశాంతచిత్తుని చేసి

కాపాంతంబుఁ బ్రసాదింపు మని వాల్గొంచుటయు. 894

తే కరుణ నేసితి వీడు శిఖాశి మఃయు, పంతగును గాంత మై యిట్లు • సంపద బడు

నంత న్నకృతిపరుషశక్తి • మావహిల్ల, నల్లనిభజంబునుం బొందు • దేలుముగను.

క. అని పలికి యాక్షేపములు, డనుచు పరస్పరముతోడ, నరిగెను దివికిగా

దనయానుగ్రహము, మ. ము. స్థానమును వలచి • పాపటి యుద్ధం. 396

శు. లక్ష్మీయద శిషియి : బి. సీ. నామయగీవు పుష్కరిణి : సి. వాగ్ముఖాప్యమునకు

ప్రభాకారాధ్యక్షుడు మేనల్లుడు నీతిమిత్రమునాథుని కైత్రవమును నన్ని ట్లుందు మని

నాటి తాత్కాలికమున వచ్చి జూరీలుగా ల గొరయు నివేదించుటయు వా ర్థము

[illegible]

1. 1. The first part of the paper is devoted to a discussion of the
 2. 2. various methods of determining the critical temperature of a
 3. 3. substance, and the results of these determinations are compared
 4. 4. with the values obtained from the theoretical calculations.
 5. 5. The second part of the paper is devoted to a discussion of the
 6. 6. various methods of determining the critical pressure of a
 7. 7. substance, and the results of these determinations are compared
 8. 8. with the values obtained from the theoretical calculations.
 9. 9. The third part of the paper is devoted to a discussion of the
 10. 10. various methods of determining the critical volume of a
 11. 11. substance, and the results of these determinations are compared
 12. 12. with the values obtained from the theoretical calculations.
 13. 13. The fourth part of the paper is devoted to a discussion of the
 14. 14. various methods of determining the critical density of a
 15. 15. substance, and the results of these determinations are compared
 16. 16. with the values obtained from the theoretical calculations.
 17. 17. The fifth part of the paper is devoted to a discussion of the
 18. 18. various methods of determining the critical surface tension of a
 19. 19. substance, and the results of these determinations are compared
 20. 20. with the values obtained from the theoretical calculations.
 21. 21. The sixth part of the paper is devoted to a discussion of the
 22. 22. various methods of determining the critical viscosity of a
 23. 23. substance, and the results of these determinations are compared
 24. 24. with the values obtained from the theoretical calculations.
 25. 25. The seventh part of the paper is devoted to a discussion of the
 26. 26. various methods of determining the critical thermal conductivity of a
 27. 27. substance, and the results of these determinations are compared
 28. 28. with the values obtained from the theoretical calculations.
 29. 29. The eighth part of the paper is devoted to a discussion of the
 30. 30. various methods of determining the critical electrical conductivity of a
 31. 31. substance, and the results of these determinations are compared
 32. 32. with the values obtained from the theoretical calculations.
 33. 33. The ninth part of the paper is devoted to a discussion of the
 34. 34. various methods of determining the critical magnetic permeability of a
 35. 35. substance, and the results of these determinations are compared
 36. 36. with the values obtained from the theoretical calculations.
 37. 37. The tenth part of the paper is devoted to a discussion of the
 38. 38. various methods of determining the critical refractive index of a
 39. 39. substance, and the results of these determinations are compared
 40. 40. with the values obtained from the theoretical calculations.
 41. 41. The eleventh part of the paper is devoted to a discussion of the
 42. 42. various methods of determining the critical dielectric constant of a
 43. 43. substance, and the results of these determinations are compared
 44. 44. with the values obtained from the theoretical calculations.
 45. 45. The twelfth part of the paper is devoted to a discussion of the
 46. 46. various methods of determining the critical speed of sound in a
 47. 47. substance, and the results of these determinations are compared
 48. 48. with the values obtained from the theoretical calculations.
 49. 49. The thirteenth part of the paper is devoted to a discussion of the
 50. 50. various methods of determining the critical thermal expansion coefficient of a
 51. 51. substance, and the results of these determinations are compared
 52. 52. with the values obtained from the theoretical calculations.
 53. 53. The fourteenth part of the paper is devoted to a discussion of the
 54. 54. various methods of determining the critical compressibility of a
 55. 55. substance, and the results of these determinations are compared
 56. 56. with the values obtained from the theoretical calculations.
 57. 57. The fifteenth part of the paper is devoted to a discussion of the
 58. 58. various methods of determining the critical thermal conductivity of a
 59. 59. substance, and the results of these determinations are compared
 60. 60. with the values obtained from the theoretical calculations.
 61. 61. The sixteenth part of the paper is devoted to a discussion of the
 62. 62. various methods of determining the critical electrical conductivity of a
 63. 63. substance, and the results of these determinations are compared
 64. 64. with the values obtained from the theoretical calculations.
 65. 65. The seventeenth part of the paper is devoted to a discussion of the
 66. 66. various methods of determining the critical magnetic permeability of a
 67. 67. substance, and the results of these determinations are compared
 68. 68. with the values obtained from the theoretical calculations.
 69. 69. The eighteenth part of the paper is devoted to a discussion of the
 70. 70. various methods of determining the critical refractive index of a
 71. 71. substance, and the results of these determinations are compared
 72. 72. with the values obtained from the theoretical calculations.
 73. 73. The nineteenth part of the paper is devoted to a discussion of the
 74. 74. various methods of determining the critical dielectric constant of a
 75. 75. substance, and the results of these determinations are compared
 76. 76. with the values obtained from the theoretical calculations.
 77. 77. The twentieth part of the paper is devoted to a discussion of the
 78. 78. various methods of determining the critical speed of sound in a
 79. 79. substance, and the results of these determinations are compared
 80. 80. with the values obtained from the theoretical calculations.
 81. 81. The twenty-first part of the paper is devoted to a discussion of the
 82. 82. various methods of determining the critical thermal expansion coefficient of a
 83. 83. substance, and the results of these determinations are compared
 84. 84. with the values obtained from the theoretical calculations.
 85. 85. The twenty-second part of the paper is devoted to a discussion of the
 86. 86. various methods of determining the critical compressibility of a
 87. 87. substance, and the results of these determinations are compared
 88. 88. with the values obtained from the theoretical calculations.
 89. 89. The twenty-third part of the paper is devoted to a discussion of the
 90. 90. various methods of determining the critical thermal conductivity of a
 91. 91. substance, and the results of these determinations are compared
 92. 92. with the values obtained from the theoretical calculations.
 93. 93. The twenty-fourth part of the paper is devoted to a discussion of the
 94. 94. various methods of determining the critical electrical conductivity of a
 95. 95. substance, and the results of these determinations are compared
 96. 96. with the values obtained from the theoretical calculations.
 97. 97. The twenty-fifth part of the paper is devoted to a discussion of the
 98. 98. various methods of determining the critical magnetic permeability of a
 99. 99. substance, and the results of these determinations are compared
 100. 100. with the values obtained from the theoretical calculations.

మనములకు కారీరాణం, నిలి పుటి శిఖండి నా విధిబలవే, శో. 338

జ. కాపున శివుడి నన్ను, గాఢము, గదియ నచ్చి, యుత్తమములక

నావల, గాఢ సేవ, 2^వ వాని, 3 వ నా, 4 నిష్కము సేయక.

[illegible]

வாசுதேவன் ஸ்ரீ ராமகிருஷ்ண மஹாத்மியம்

అట్టి సమయమునందు మనమును సమీపించి పునఃపరీక్షించునని

శ్రీశైలనిగమనము నాకావ్యముగా నున్నది. ముద్రయు నిట్లున్నది. 400

—◆◆— గుహ్యమునకు నిష్పాదములు తగురనుకొంగు తెలియింపటము —◆◆—

శ్రీ ఆంధ్ర ప్రదేశ్ సాహిత్య అకాడమి పురస్కార విజ్ఞాపన

నాగనాథులకు పాపములు కలుగనివి యీ మునుషుల కెగనీ • బిదాని

నానా శాస్త్రముల • విశేషములయొక్క ముద్రానుమతములు గలవి

అంతా సంతోషంగా ఉన్నారు. అంతా సంతోషంగా ఉన్నారు.

శ్రీ. హరిః ఓం నమః శ్రీ. శివాయ నమః శ్రీ. వాసుదాయనమః శ్రీ. వాసిష్ఠాయనమః

దినమునకు పేలు పది గాగెలను ముగలను, శతనదా నయోధుని బిడ్డద్రముగను.

తే. మజ్జియః జప్పద విను మొక్కః మానమునను, బాండురాజకుమారుల బలము నెల్ల
మిగులకుండగఁ జేసెదఁ మిసిమి మెఱయ, నత్రుశత్రుబలంబునఁ నవనినాథ. 403

వ. అనిన దుర్యోధనుండు గురుకృపాశ్వత్థామకన్దులం జూచి విఘ్నామోలందు లెఱి
గిఁపుఁ డనుటయు నాచార్యుండు. 403

చ. ముడిసినవాడ మేన బలఁముఁ జలఁముఁ డిగె నిప్పు డిట్లు నే
సెద నన నేర నైనఁ గురుఁసిఁహుండు భీష్ముఁడు సాలినట్లు ము
ప్పదిదినంబులఁ దెలిఁపిఁ పాండుకుమారులసైన్య మేయఁ బా
లుదు నిద నాదశక్తి యనిఁ లోక మెఱింగిఁగొనింగఁ జెప్పిరి. 404

తే. అంత శారద్యతుండ్రిట్లుఁ లనియె శత్రు బలము మానద్వయంబునఁ బడలువడఁగఁ
జేయఁగల నేను నా ద్రాణిఁ చేసె మిగిలి, పదిదినంబులలో నొంతుఁ బలులంబు. 405

వ. అనియె ననంతరంబు శక్తి ము. 405

తే. అలఁగ నైదుదిఁగఁ బాండు నామఁ బాండులంబు పర్వంబుఁ బాండు శక్తిఁ
దూర్జను వైచిత్ర సనుటయుఁ విని నదీసు, తుండు పరిహసించి నవ్వునుఁ నొడివె నిట్లు.

ఉ నోటక వచ్చిన ట్లెట్లుఁ నూల్కొని వల్కఁగవచ్చు నిచ్చటఁ
బోటరి వైతి చాలు ననుఁ భూపతి మెచ్చెనుఁ గాని చిచ్చుతో
దీటగునర్జునుండు ననుఁ బేనుతాన్వితుడై శిశాత్రుముల్
కోటులు సచ్చరింబులునుఁ గుప్పెనునప్పుడు నిట్లు చెప్పెదే. 408

క. నీకొలది నీకుఁ డెలియదు, వాఁడొందువు నేను లేఘఁ నడిగల నందుఁ
నాకవిభునుఁడనరముల, కాతకు నై డెట్టు లుండోఁ దెలుక మీఁదిక. 409

వ. అని కిరస్మరించి పలికె నప్పులుకు లెల్ల నట భృశుడనుండు చారులవలన విని
వ నుచేష్టపథ్యతినుహృద్బాధవపరివారపశ్యత్తుంజై కొలుస్తవీరి లెమ్ములం గలయు
బరికించి యిట్లుయె. 410

—◆◆◆ భర్తరాజున కర్జునుండు కనకొలది నెఱింగెనుట. ◆◆◆

సీ. అడట దుర్యోధనుఁ జావగెయోదుల, నంచి పాండవసైన్యఁ మెల్ల మీకు
న తఁగాఁముతోఁ : నేవు మావంశవచ్చు, డెలియఁ జెప్పం డనిఁ పంకుటయును
గురుపితృమహుండునుఁగఁ గురుఁసనొక్కొకమాన, మునుగెఱెముఁడుకొట్టిఁ గురు, ప్రహస్య
హుండు పడినాళ్లు గొల్లండు న స్తు లేనును, బట్టును దమ కనిఁ పలికె రంట

తే. వింటేరే లెమ్ములార యీఁపింత లెల్ల, ననుచు నర్జునుడఁగ గనుఁగొని వినింగఁ
గౌతకం బయ్యె నీవెంతఁ కాలమునకుఁ గొరివబలంబుఁ దెగటార్చుఁ గలవొ చెవును.

- వ. అని యికిన గునాకేసుం దాహ్యమీకేసుం నిరీక్షించుచు నన్న కిట్లనియె. 412
- క. ఈచెప్పినవారలు బాహువాసుర్యంబు మెఱచు • నన్నకేసన
 నాచెప్పినవారలు నిక్కచు, చూచెను నీ వెల్లనాదిశోధనలీలల్. 413
- ఉ. క్షింపల గుండ నేటి పు • ఘోరములు శౌరి బోధక
 డిండక కుండ కేసు బ్రహ్మశివేశ్వర వై త్రిలోకముల్
 పొందుపడింగ వచ్చెను • బా పిరినోయినిమీషమాత్రలో
 మ్రంగుల శేషు జాలుగు నుమానుష ముచు నుతిచువల్లుగఁ. 414
- క. కారపటల పుం నాబో, శూరధనుంబుల నొం • యగు చరణా!
 నారథ నీమిశ్వరలగ, నలసింపతిలప దీటు • నిరిబల మెల్లగ. 415
- గ. ప్రతిల్పా త్రిముందు భూకరతి ద్రుంధున భూతనాథుడు న
 ల్కృతినా తం బగునీమహాత్ముని బ్రయోగించు న్నిహాశ్వార ము
 న్నతిపారు బగునోపాతుపత మెన్నెన నాకు నూయూకిరా
 తిరనా గెచ్చెను మచ్చి చారికి నసాన్యం బెద్దియే గల్గునే. 416
- గ. దాని శ్రభా. చు గా, మారుచు ద్రోహుడు ద్రోహుడుకుడు గృభుడు
 గానం జాల రింపగా, బా నెఱుగు నవంగ సూతరనయున కగునే. 417
- చ. దాన తెప్పపాటులో నిరిబల మెల్ల, జరితి మరల పొరుగుంబు లేదు
 కాం నెక్కినట్టిఁ ఘోశస్త్రముల శత్రు, బలము నుహరింప • దలతు నేను. 418
- వి మిఱియు మిఱిసి నీలగుననా దేవులును యుయుధానుధానుస్యూత్రమోజను
 లును విరాటచుపరకిం దివ్యస్థుల్యులును శంఖశ్రేణి హైహిబాంజనవర్షులును
 సాధుప్రాయక్రాంత మారులును మహావీరులు పీఠ లెల్ల పుష్పివారల కొక్కిం
 తులుం ద్రివిధపువారు కారు వినును. 419
- క. నీలాను న వెఱుగిని, యేలో యునిండు గాని • యెదిరించి జనుం
 జాలను న బోయు డను, పోలింపగ నీమకియ • పానగు నవల మై. 420
- వి. అని యాజ్ఞం బలికె నని. 421
- క. జనమేజయజనపతిగ, మును వైశంపాయనుండు • ముద మెదల బొదలగ
 వినిచెు దగ నుద్యోగం, మనఁ గల ధ ల్లె డెల్లముగఁ దెలియంగఁ. 422
- ఆశ్వాసాంతము. —•—
- మ. వనవర్షం బినుముత వంత కయింక • వాసిక విరాటంబు సా
 గెను బువ్వు బిది యట్లు గాక గరిమం • గృహ్లాదులం గూర్చి చే
 క పాంకినోపు=బిద్మంభిం.

సినయద్యోగము గాన మిన్న యగుచుం • తెన్నారె లోకాదరం
యన శ్రీ యోవ్వగఁ జేయుభారము భవఃకృష్ణము భూతేశ్వరా.

౪. రతనము గాఢగి గాఢగ, రతనముగాఁ జేయ నీకరమ్ముఁ గల దు
స్మరకై దేవ! సాయుక్తతి రతనముఁ జేసికొనఁగ • నిదె యర్థింతుఁ

124

నానాని. వీరువలగుణభూషా! • స్మరకల్యాణభూషా!

వరమునిదఁ బోషా! • నానుజేనాని పోషా!

సానమధవభూషా! • శాసితాస్మరకల్యాణభూషా!

భగవదగి పోషా! • భగవదగి పోషా!

గద్యము.

౫ది శ్రీమదధునాతకోభానునిమిగి వేంకటయజ్ఞగోపుత్ర

సమారాధితవిభుధరాని శ్రీపాదకృష్ణమూర్తికవిరాజ

ప్రసీకంబయిన శ్రీకృష్ణభారతంబునం దుద్యోగ

పర్వంబున పర్వంబును వషాశాస్త్రము.

శ్రీ. శ్రీ. శ్రీ.

ఋ. సుమః స్తుంభవీతు మన్ననకళాశోభాభిరామంబు కృ

ష్ణమహాత్మానికంబు భక్తిక రాశ్నికంబు మానోబ్రవం

వ్రసా వై కృష్ణమూర్తికవిరాజని కృష్ణ బ్రహ్మ మూర్తికవి

ర్షిని నీలి నీలికృష్ణమూర్తికవిరాజని శాసితాస్మరక.

